This is a reproduction of a library book that was digitized by Google as part of an ongoing effort to preserve the information in books and make it universally accessible.

Google books

https://books.google.com

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

+ *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.

+ *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.

+ *Laat de eigendomsverklaring staan* Het "watermerk" van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.

+ *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via `http://books.google.com`

H30
D4
G980
15:1
UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK LEIDEN
03667180
Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

JEHAN FROISSART'S
CRONYKE VAN VLAENDEREN

GETRANSLATEERT

UUTEN FRANSSOYSE IN DUYTSCHER TALE

BIJ

GERIJT POTTER VAN DER LOO,

IN DE XVe EEUW,

uitgegeven en toegelicht

DOOR

Jhr. Mr. NAPOLEON DE PAUW,

WERKEND LID DER KONINKLIJKE VLAAMSCHE ACADEMIE

EERSTE DEEL

GENT

A. SIFFER

Drukker der Koninklijke Vlaamsche Academie

1898

Digitized by Google

...N DER KONINKLIJKE VLAAMSCHE ACADEMIE

Iᵉ REEKS.

1. **Verslagen en Mededeelingen**, van 1887 tot 1897. Per jaar . . . . fr. 4,00

IIᵉ REEKS.

1. **Jaarboek** voor 1887 (Met portretten van Z. M. *Leopold II*, en van de heeren *Beernaert* en ridder *de Moreau*), 190 blz. 2,50
2. **Jaarboek** voor 1888, 240 blz. 2,50
3. **Jaarboek** voor 1889 (Met de levensschets en het portret van Dr *R. Snieders*), 148 blz. 1,50
4. **Jaarboek** voor 1890 (Met de levensschetsen en portretten van Dr. *L. Delgeur* en *G. Dodd*), 172 blz. 2,00
5. **Jaarboek** voor 1891 (Met de levensbeschrijvingen van *J.-A. Alberdingk Thijm* (met portret), van *J.-J.-L. ten Kate* en van *I.-J.-L. de Coussemaker*), 202 blz. 2,00
6. **Jaarboek** voor 1892 (inhoudende de levensbeschrijvingen van *J.-A. de Laet* (met portret) en van *L. Roersch*), 188 blz. 2,00
7. **Jaarboek** voor 1893 (Met de levensschets van *Schuermans*, de portretten van *Roersch* en *Schuermans*, en de afbeelding des voorgevels van het Paleis der Academie), 138 blz. 2,00
8. **Jaarboek** voor 1894 (Met de levensbeschrijvingen van *J.-W. Brouwers* en van *Matthias de Vries* (met portret), 176 blz. 2,00
9. **Jaarboek** voor 1895 (Met de levensschetsen van *K.-Fr. Stallaert* (met portret) en van *J.-J. Habets*) 180 blz. 2,00
10. **Jaarboek** voor 1896. (Met de levensschetsen en de portretten van *L. Mathot* en *K. Boury*), 120 blz. 1,50
11. **Jaarboek** voor 1897. (Met de levensschetsen van *H.-E. Moltzer*, *Frans Willems* en *Willem-Jan-Frans Nuyens* en de portretten van *Zijne Kon. Hoogheid Prins Albrecht*, *Ministers Fr. Schollaert* en *L. de Bruyn*), 170 blz. 2,00
12. **Jaarboek** voor 1898. (Met de levensschetsen en portretten van *J.-J.-M. Micheels* en *Eug. Stroobant*), 180 blz. 2,00

IIIᵉ REEKS. — MIDDELNEDERLANDSCHE UITGAVEN

1. **De Zevenste Bliscap van Maria.** Mysteriespel der XVᵉ eeuw, uitgegeven door K. Stallaert (1887), xxxii-116 blz. 2,50
2. **Woordenlijst voor de Zevenste Bliscap van Maria**, opgesteld door K. Stallaert (1888), 141 blz. 0,50
3. **Woordenlijst op de Alexanders Geesten** van Jacob van Maerlant, door L. Roersch, 1ste *aflevering* (1888), 68 blz. 1,00
4. **Van de vij Vroeden van binnen Rome**, bezorgd door K. Stallaert (1889), xx-182 blz. . . . .
5. **Het Roermondsch dialect**, getoetst aan het Oud-Saksisch en Oud-Nederfrankisch, door Dr L. Simons (1889), 62 blz. 1,25
6. **Madelghijs' kintsheit**, al de gekende fragmenten, bezorgd door Jhr. Mr. Nap. de Pauw (1889), 208 blz. (met facsimile's) 2,50
7. **Dit is die Istory van Troyen**, bezorgd door Jhr. Mr. Nap. de Pauw en Edward Gailliard, 4 deelen, met facsimile's (1889-1892) . 25,50
8. **Middelnederlandsche Gedichten en Fragmenten**, uitgegeven door Jhr. Mr. N. de Pauw (1893-1897), 3 afl., elke 2,00

Digitized by Google

JEHAN FROISSART'S

CRONYKE VAN VLAENDEREN

Digitized by Google

Digitized by Google

JEHAN FROISSART'S
CRONYKE VAN VLAENDEREN

GETRANSLATEERT

UUTEN FRANSSOYSE IN DUYTSCHER TALE

BIJ

GERIJT POTTER VAN DER LOO,

IN DE XVe EEUW,

uitgegeven en toegelicht

DOOR

Jhr. Mr. NAPOLEON DE PAUW,
WERKEND LID DER KONINKLIJKE VLAAMSCHE ACADEMIE

EERSTE DEEL

113 C 14

MAATSCH.
NEDERL. LETTERK.
LEIDEN.

GENT
A. SIFFER
Drukker der Koninklijke Vlaamsche Academie

1898

Digitized by Google

VOORWOORD.

De zevenjarige oorlog der gemeente Gent, onder hare hoofdmannen Jan Yoens, Philips van Artevelde en Frans Ackerman, tegen den graaf Lodewijk van Male, is een der belangrijkste en boeiendste episoden der roemrijke geschiedenis van Vlaanderen. Niet alleen de heldhaftige gebeurtenissen en de fiere karakters in dien hardnekkigen strijd tusschen vrijheid en dwang treffen de aandacht van het nageslacht op dit merkwaardig tijdvak, doch, bij geluk, hebben hier ten minste de Vlaamsche Achillessen eenigszins hunnen Homeros gevonden. De Henegouwsche priester Jehan Froissart, die, zoo men weet, zijn leven lang door alle landen van West-Europa reisde, de inlichtingen van ridders en burgers opnemend, was bijzonder getroffen geworden door het grootsche van dien heldenstrijd, en had er, waarschijnlijk nog vóor dat hij het tweede deel zijner kronijk ternêerschreef, in 1386 een bijzonder verhaal van opgesteld, dat hij later in zijn breedvoerig werk met eenige terechtwijzingen en uitlatingen inlaschte. Dat die *Chronique de Flandres,* bewaard in drie handschriften (waarvan twee te Kamerijk en een te Parijs), zijne algemeene kronijk is voorafgegaan, is bewezen juist door die terechtwijzingen van feiten en namen, die in het

Digitized by Google

groot werk veel juister zijn, en door de weglatingen van vertelsels welke, bij nader onderzoek, met de strenge historische waarheid niet strookten.

Sedert lange jaren had ik het ontwerp gevormd, dit Fransche heldhaftig verhaal, dat op zich zelf staat, opnieuw uit te geven, daar het mij, alhoewel zorgvuldig in de twee uitgaven van BUCHON en in degene van Bon KERVYN DE LETTENHOVE, en, nu vooral critisch, in degene van SIMÉON LUCE en GASTON RAYNAUD is opgenomen, in die zwaarlijvige boekdeelen als begraven en voor het groot publiek ontoegankelijk voorkwam. Ik meende den Franschen tekst, met de noodige noten, weder het licht te doen zien, wanneer, naar aanleiding van het nieuw voor het Nederlandsch Staatsbestuur aangekochte Handschrift van Sir THOMAS PHILIPPS, mijne aandacht werd getrokken op het Hs. der Bibliotheek van de Hoogeschool van Leiden, zijnde de Middelnederlandsche vertaling van het grootste deel der algemeene kronijk van FROISSART, door GERIJT POTTER VAN DER LOO, in Holland ten jare 1430 vervaardigd.

Bij een gelukkig toeval behelzen de twee daarvan overgebleven deelen van het reusachtig Handschrift in vier deelen, *al de hoofdstukken* der *Chronique de Flandres,* gelijk zij, gewijzigd door den grooten Henegouwschen schrijver, waren opgesteld.

Het scheen mij dus verkieslijker aan dien onuitgegeven Middelnederlandschen tekst de voorkeur te geven, en aan het nageslacht het verhaal

Digitized by Google

aan te bieden in de taal der Vlaamsche helden, waarvan de geschiedenis wordt verteld, en gelijk het reeds, min dan eene halve eeuw daarna, door hunne kinderen of nakomelingen kon gelezen worden. Wel is waar is die vertaling in eenen anderen tongval (dien van Holland) opgesteld, en volgt ze slaafsch de woorden van den Waalschen schrijver, de historische onnauwkeurigheden van feiten of namen wedergevende, nopens helden die de vertaler niet schijnt gekend te hebben. Doch, de taak van den huidigen uitgever is door menigvuldige oorspronkelijke bronnen gemakkelijk te voleinden, die, niet alleen de feiten, maar den geest des tijds in hun waar daglicht kunnen plaatsen.

In een tweede deel zullen wij dus deze uitgave volledigen, niet alleen door terechtwijzende aanmerkingen uit de gekende of de onuitgegevene Vlaamsche kronijken, maar door de breedvoerige kopij der tot nu onbekende *Rekeningen der Baljuws van Vlaanderen* en door excerpten uit die der steden : *Gent*, *Brugge*, *Ieperen*, *Oudenaarde*, enz., door menigvuldige levensbijzonderheden over alle handelende personen, getrokken uit de authentieke *Jaarboeken der Schepenen van Gent*, alsook door eene *Woordenlijst*, welke in weinige oogwenken taal en tijd van den vertolker zal leeren kennen. Breedvoerige glossaria zijn sedert VERDAM's *Middelnederlandsch Woordenboek* nutteloos geworden.

Gent, 30 November 1898.

N. DE PAUW.

Digitized by Google

Voornaamste of zinstorende drukfeilen.

Blz. 1,	regel 2	: wederscoten,	*lees*	wederstoten.
» 3,	» 9	: dat	»	dar.
» 84,	» 24	: Dourlay	»	Dourlan.
» 96,	» 34	: ven	»	van.
» 151,	» 25	: Gentoysen	»	Gentoyseren.
» 188,	» 27	: van den	»	vanden.
» 265,	» 23	: toirdsen	»	tairdsen.
» 274,	» 4	: sinne	»	sine.
»	» 29	: Rens	»	Reus.
»	» 12	: Schades	»	Sthades.
»	» 12	: Merzele	»	Morzele
» 291,	» 23, 32	: veederye	»	voederye.
» 415,	» 6	: Sampol	»	Sainpol.
» 505,	» 33	: Thiereburch	»	Chiereburch.
» 525,	» 3	: souden	»	sonden.

De kleinere drukfeilen, aan den uitgever of kopist ontsnapt, gelieve de goedwillige Lezer te verbeteren.

Aan de tafels van zaken, personen en plaatsen, die dit eerste deel sluiten, zal worden bijgevoegd eene verklarende woordenlijst der oude onbekende uitdrukkingen, wanneer, door een nader onderzoek der twintig verschillende Fransche handschriften van FROISSART's groote kronijk, zal uitgemaakt zijn uit welke der drie redactiën van het tweede boek van zijn werk de voorhandige vertaling is gemaakt.

Daarop volgt de lijst der lezingen van het handschrift, dat zeer slordig is, hoewel door den kopist der XVe eeuw herzien, welke in den gedrukten tekst stilzwijgend zijn verbeterd geworden.

Digitized by Google

Van den lande van Vlaenderen ende sine wederscoten ende grote ongevallen. Hs. Leiden Deel II. fol. 9 v°

Wij willen ons verdragen van meer op dese fol. 10 v°
tijt van deser materien te spreken, ende treden in der materijen des oirloges van Vlaenderen, die nu in desen tijden oic opresen, die zeere fell vielen, ende menich mensche om doit bleef ende gemeenten overgevallen ende te niete gedaen werden, dat lant ommegeroert ende gedestrueert so zere dat men doe fol. 11
te seggen plach dat binnen den naisten toecomenden C jaren dat lant van Vlaenderen niet weder in alsulken state, noch die lude dairin wesende, comen en souden mogen alst voir dit oirloge ende noch int begintsel des oirloges geweest hadde. Nu willen wij seggen ende u kundigen bij wat toetissinge dit quade oirloge ingebroken, toegebracht ende begonnen wert.

Ten tijden als dese nijdicheden ende tribulacien eerst in Vlaenderen resen was tlant aldair also zeer vervollet van rijcdomme ende van alle guet ende weelde dat dies niet wail te seggen en is, ende hilden oic die luden dair in den gueden steden gemeenliken also groten state dat dies een wonder was te sien ende na te seggen. Gij sult weten dat dese twijdracht in Vlaenderen niewers of toe en quam dan uut hoverdije ende hate, die die goede steden des lants van Vlaenderen op malkander hadden, als die van Gendt op die stede van Brugge, die stede van Brugge wederom op die van Gendt,

Digitized by Google

ende diesgelijcx die andere steden elc opten anderen; mer dair was also veel verhals, dat dair geen oirloge principalijken onder hemluden dairom oprijsen en mochte, ten moste in dien tijden bij consente ende toedoen hoirs heren des graven van Vlaenderen toecomen, want die ontsagen ende minden sij so zere dat niemant van hemluden hem vertoirnen en dorste noch en wilde. Oic so was dese grave zeer wijs ende subtijl, ende plach zeer te verhoeden oirlogen of gescillen laten rijsen twisschen sine ondersaten meer dan daer ye grave voir hem gedaen hadde. Hij was altijt zeer cout ende hert te informeren om tot enen oirloge te bringen, ende plach dair zere node an te comen; want hij conde wail over ymagineren dat, so wanneer hij in onvreden stondt tegens sine landen, of sine landen onderlinge, hij selve dairbij veel te min van sine nagebueren ontsien ende geacht soude wesen.

Noch ontsach hij zere toten oirloge te comen om eene andere sake die hem int ende dairof soude moeten comen, dat was dat grote verlies ende verderfnisse van bloetstortinge der menschen totten verliese hoire gueden ende have; ende hij hadde altijt geleeft ende geregnijeert in groten voirspoede, in vreden ende in genuechten van vliegen, jagen ende beyten dan enich airtsch here in sinen tijd dede. Doch so wies hem dit oirloge op die handt dat uut so cleynen struyke dat, gemerct die grote wijshede ende voirhoedichede die in desen grave was, en soude mogelic niet uut so clenen oirsake gesproten noch geresen en soude mogen hebben. Aldus mogen dan seggen diegene die dese materije sullen lesen of doen lesen, dat dit niet dan een werk des duvels en was, want ghij weet wail ende hebt genuch horen seggen den wijsen dat die duvel altijt dair op uut

Digitized by Google

is, ende studeirt dair dach ende nacht op, hoe hij twiste, gescille ende oirloge toebrengen mach, dair hij vrede ende minne weet, ende trect altemet saftelijken te mogen comen tot sinen bosen opsette. Twelke nu oic aldus gebuerde in desen tijden int lant van Vlaenderen, gelijken gij dat clairlijken sien ende bekennen sult bij dier tracteringe ende oirdinancien hierna volgende.

Van die rechte principale oirsake ende wortele, dat dit oirloge in Vlaenderen af toequam twischen den Grave ende die Vlamingen, ende hoe die Witte Caproenen bij Jan Lijoen weder binnen Gendt opgebracht ende weder doen dragen.

In desen tijden dat grave Lodewijk rengneerde fol. 11 v° in deser groter voirspoet ende weelde, was tot Gent een burger genoemt Jan Lijoen, ende was een zeer subtijl ende strenge, koen ende voirvarende man, ende, alst noit was, coel ende verbeydende genuch. Dese Jan was so zeer wail met den grave dat dat bleec, want dieselve grave dede desen Jan binnen Gendt enen burger doitslaen, die hem altijt in sinen saken hinderlijken was, twelke hij toebrachte, mits dat bij bevele des graven die saken so verde belede dat hij met woirden tegens desen man in gescillen quam, ende sloechen so doit. Doe Jan desen man geslagen hadde, quam hij van vresen wonen tot Duway den tijt van omtrent III jair, dair hij doe enen eerliken state hilt, ende al optes graven coste. Dese burgere wert zeer van dien van Gendt beclaecht, also hij geslagen was van Jan Lijon, also Jan om dit feyts wille alle verloos dat hij binnen Gendt hadde, ende wert dairtoe XL jair lanc uut Gendt gebannen. Dairna dede die grave so veel dat Jan met pertijen ter

Digitized by Google

zoenen quam ende weder die stede van Gendt creech ende verwarf aldair die stedevrijhede, dat doe van te voren nye en was gesien; dies hem vele luden binnen Gendt ende voirdt int lant van Vlaenderen zeere verwonderden, mer doch tgebuerde aldus. Noch hierenboven, opdat Jan Lijon ymmers wail voirset ende van sine scaden voirsien soude wesen, die hem an sine gueden binnen Gendt gedaen hadden geweest, ende om dair an voirt enen eerliken state te mogen houden, so maecten die grave dekene van den scippe-ren binnen Gendt, dat wail M lb. tsjairs wairdich was, sonder yemant te veronrechten, mer duechdelijken ende rechtvairdeliken den dienste te regieren; dus so stondt dese Jan Lijon so wail metten grave, dat niemant sijns gelijc bij hem en was. In welken tijt een ander geslachte mede binnen Gendt, geheten die Mahiewelingeren, ende wairen sij seven gebrue-deren, ende wairen alre machtichste van allen scipluden; onder welken VII gebruederen een was, genoemt Gijsbert Mahiew; dese was wijs, rijc ende suptijl ende al te voirvarender dan enich van sinen ande-ren bruederen. Dese Gijsbrecht hadde al te zeer groten nijt bedecteliken op Jan Lijon, omdat hij hem so wail metten grave staen sach; uuten welken hij dach ende nacht studeerde, hoe hij best dese Jan Lijon uut des graven gunste ende gracien brengen soude Somtijt was hij in den wille dat hij en van enich van sinen bruederen doit soude doen slaen, mer niet en dorstijs beginnen, van vrese voir den grave. Doch so lange ymagineerde hij ende so menich siinnes leechde hij sijn concept over, dat hij int laitste enen wech vandt dairtoe dienende. Ende opdat gij tot den beteren verstande sult comen mogen, wairomme sij malkanderen dus zeer haitende waren, sal ic u den rechten gront seggen. Wair was dat, voir dien

Digitized by Google

tijt, van oudts, binnen der stede van den Damme, een dooitlijc oirloge gestaen hadde twischen II rijke mannen, scipperen aldair, met horen magen an beyden sijden, dairaf die een geheten was Jan Pier ende die ander Jan Bairde, bij welken oirloge onderlinge van horen magen doit gebleven wairen wail tot CXVIII personen toe, van welker eenre pertije Gijsbert Mahieu ende sine bruederen mage waren, ende Jan Lijon was maech van der ander zijde. Welken hate ende nijde aldus bedect gedragen wert ende van langen tijt opgevoet twischen desen Jan ende Gijsbert, hoewail sij te samen spraken, aten ende dronken, alst so diende te samen of te punte quam, mer altijt lach desen hate den Mahijewelingeren veel felre ende duenre int herte dan dat Jan Lijon dede. Hieraf gebuerde tot eenre tijt dat dese Gijsbert Mahiew, die altijt dairop avijzeerde hoe hij Jan Lijon soude mogen verderven, sonder handt dairomme voirt te steken, vandt enen vuylen subtijlen vondt, als die grave van Vlaenderen binnen Gendt was ende dair al stille lach, ende brachte hem bij enen van des graven heymelixsten camerlinge te spreken, ende maecte dair kennisse an. Als hij in die vaste kunde mit desen camerlinc was, gaf hij hem te kennen wat groter profijten die grave wail jairlix van den scipperen soude crijgen, woude hij, mer hier nu ter fol. 12
tijt niet af en krege. Welke pennigen die vreemde scipluden aldair comende betalen zouden, mer hier inne so most hem Jan Lijon getruwelijken dragen tot des graven behoef, of anders en wairt niet doenlic noch doir te brengen, also hij overste ende meyster van alle den scipperen binnen Gent waire. Dese camerlinck seyde tot Gijsbert alsdat hij dit den grave sinen heer te kennen woude geven, als hij dede. Die grave, die natuerliken altijt zeer tot sijns

Digitized by Google

selfs profijt genegen was, sonder dair eerst op te deinken tot wat eynde het eerst uut sal mogen comen dan alleen bij die handelinge van den gelde of profijte te mogen comen, (als men leyder veel heren nu in der tijt vint, die dair zeer af besmet sijn, dair sij dicke bij bedrogen werden), antwoirde sinen camerling, seggende : « Laet Gijsbert Mahiew tot ons comen, ende tselve dat hij ons hieraf sal willen seggen sullen wij gairne horen ». Die camerling dede also, ende bracht Gijsbert Mahiew bij den grave, die doe lang ende breedt met hem sprac, ende onderwees hem sulke redelike reden, dat se den grave zere wail in den oren vielen, seggende tot Gijsbert : « Het is guet dat dit also geschie, laet Jan Lijon bij ons doen comen ». Jan Lijon quam bij den grave, nyewers af wetende noch vermoedende, ymmers sonderlinge van dese voirseide materie dair oic dese Gysbert mede bij den grave was. Als die grave hem dese materije opdede, seggende : « Jan Lijon, wildij nu, wij sullen een groit profijt ende scone jairlixe renten van deser sake crijgen », ende noemde hem wair of dat wesen soude. Jan Lijon, dat een guet getru man voir sinen here was, en dorste tegens desen opsette ende ordinancie niet seggen, hoewail hij dit nochtans bekende dat dit ene onredelike ende ondoenlike zake was, antwoirde den grave, sinen here, seggende : « Lieve here, datselve gij nu hier begeert ende Gijsbrecht voirtset, en is my alleen niet doenliken, ende sal zeer hert toe te bringen sijn. » Die grave, die zeer tot sijns selfs profijte gesinnet was, sprac : « Jan, ist dat gij u hier truweliken in dragen ende bewijsen wilt, tsal wail gescieden ». Jan die sprac weder tot den grave : « Ic salre volcomeliken ende getruweliken alle mine machte toe doen ». Ende aldus schieden dair op dese tijt hoire beyder woirden. Gijsbert,

Digitized by Google

die sijn opset was, Jan tegens den grave te vermaken, ende op geen ander ding en dachte, quam tot sine VI broederen, seggende tot hemluden : « Nu ist tijt, indien gij mij bijstaen wilt, als bruederen malkander sculdich sijn te doen, het is doch al voir u luden dat ic kive of wroete; so sal ic u nu sonder slach of stoit dairtoe brengen dat Jan Lijon in den gront verdorven sal werden, ende ic sal hem so qualiken bij den grave maken als hij dair ye bij was; mer int perlement dat hij ende ic voir u, scipperen, alle doen sullen, sal gebaren recht oft sijn begeren ende myn begeren ware. Ende als hij u seggen sal des graven begeren ende u dairop dan bidden van onser beyder wegen, so valt dair zeer tegens, dair ic dan op gebaren sal, recht oft my al te zeer leet wair dat gijt so zeer weygert; mer, als ic weder bij minen here den grave sal comen, weet ic hem wail hoe hierop te informeren hoet hem Jan Lijon alleen hindert. Ende wairt sake dat Jan hem in der sake droege ende bewese als hij mogelijken sculdich wair te doen, het soude wail enen voirtganc na onse begeren crijgen. Ende ic kenne onsen here alsultanich, sicht hij dats Jan Lijon niet doir en bringet, hij sal desen Jan sonder twivel in sijn ongunste nemen, ende sinen dienste nemen, ende mij die geven ende bevelen. Als ic dan den dienste hebbe, so sulgij myns heren begeren consenteren, ende wij sijn machtich genuch hier binnen der stede van Gendt onder den scipperen, niemant en sal onsen wille dorren wederseggen. Ende dan dit aldus belieft ende geschiet wesende, sal ic desen Jan Lijon altemet brengen so lage dat icken te gronde verderven sal ende te niete maken. Aldus so sullen wij onsen wille subtijliken an hem sien ende te vollen gewroken werden, sonder slach te slaen of handt

Digitized by Google

fol. 12 v° dair om te roeren ». Tot welker sake hem alle dese VI bruederen inne consenteerden also te doen. Dit perlement ginc toe, ende alle die scipperen binnen Gendt worden vergadert, dair doe Jan Lijon ende Gijsbrecht Mahiew des graven begeren voir opdeden, te weten van ene niewe statute ende hantieringe van ontfange dat hij optie scipluden varende in die Leye ende in die Schelte opsetten woude, welc begeren hem allen die dair waren van den scipluden onredelick dochte wesen ende node hoirden, alsoot ene zwaere ende grote nieuwichede was. Ende bijsonder des voirseiden Gijsbrechts VI broederen vielen dair eendrachteliken alle meeste tegens; dair dese Jan Lijon, die hoir overste was, als hij dit hoirde ende altijt in den siinne hadde dat hij se gairen in hairen ouden rechten ende costumen van ouden haircomen houden ende gesterct woude hebben na sijnre bester ende meester machten zeer lieve toe was. Ende namt zeer duegeliken van hemluden, menende dat sijt uut enen rechtvairdigen gronde ende om hem te helpen ontlasten tegens den grave also geseecht hadden, mer neen, ten was niet gedaen dan alleen om hem te belasten ende ten gronde te verderven.

Dese Jan Lijon brachte weder over den grave, sinen here, der scipluden antwoirde, seggende : « Lieve here, ic en sie niet dat dese saken ende u begeren in eniger manieren voirtganc sal mogen hebben, want sij is te groit ende te lastich voir den armen scipperen. Ende voirwair, here, hier mocht een al te groten qualicvairen uutspruyten ende oprijsen; dairomme so wilt doch die saken in hairen ouden state ende costume laten rusten, sonder dese nyewichede dair op te soeken of te beginnen ». Dewelke Jans antwoirde ende anbringen den grave niet en genuechden, noch wail in en gingen, want hij was dies wail

Digitized by Google

geinformeert, konde hij dese sake doirbringen, hij soude dair jairlix VI of VII^{M} gulden bij te profijte ende te renten gecrijgen; ende zweech op des voirseits Jans antwoirde, mer en dachte dairom niet te myn ende dede dair voirt altijt nairnstelijken op vervolgen ende tracteren met heymeliken woirden ende onderwijsingen onder den scipluden, die Jan altijt onwillich gevonden hadde om te bet dese saken doir te duwen ende doir te bringen. Nu quam dese Gijsbrecht Mahiew ter ander zijden mede bij den grave ende sinen raedt te rade, seggende, « na al dat hij vernemen conde, en wairen niemants die sculde van dit weygeren dan alleen Jan Lijons, mits dat hij so slap in der sake viel, also hij se hem niet so duen noch so truwelijken ter herten en liet gaen als hij mogelijc sculdich geweest hadde te doen », seggende voirt dat hij dair genen twivel in en maecte, wair hem Jans dienste so wail bevolen te dienen also als hij Jan Lijon was, hij soudet dair wail toe bringen dat myn here die grave dese renten gecrijgen ende ewelijken ende erffelijken behouden soude. Die grave, die in dese zake niet recht clair en sach noch verstandt en hadde uut wat gronde dat dese Gijsbrechts woirden quamen, overmidts die verblinthede die hij in sine gierijchede hadde om tot sijn singulair profijt te comen, wert so te rade dat hij van selfs Jan Lijon van sine gegevene dienste ontsette ende bevallen desen Gijsbrecht Mahiew. Terstondt als dese Gijsbrecht aldus overste van den scipperen van des graven wegen geset was te wesen, verkeerde hij eerst sine VI bruderen in hoere opynie ende brocht se na sinen wille, ende bracht die sake so verde dat die grave sinen wille van den scipperen creech, dies hij niet te liefgetalre onder gemenen scipman binnen Gendt noch int gemeen en was, mer doch sij mosten hem

Digitized by Google

lijden, want dese VII gebroederen mit hairen vreenden ende dat dair voirt an vollichde wairen den anderen scipperen te wichtich, midts des graven bijstandt ende hulpe; sodat sij bij desen redenen zwigen ende duken mosten. Aldus so quam bij deser voirseider airgeliste ende subtijle wege Gijsbrecht Mahiew in des graven hulde ende gunste, ende verstac ende verdreef dair Jan Lijon geheliken af, dat hij bij den grave voirtmeer gehoirt noch gesien en was, mer
fol. 13 wedersien ende in hate ontfaen. Dese Gijsbrecht conde ende plach des graven camerlingen ende andere dienren grote mailtijden te sceinken, cleinoden ende giften te geven, dairmede hij hoire vreentscappe ende vorderscappe behilt, ende, dat meer was, hij condet wail van gelijken den grave van Vlaenderen selve doen, dair hij en oic zeer mede verblinde, alle welke presenten hij volcomelijken van den scipperen dede betalen; doch so waire hoire vele in quaden belove, hadden sijs wail wege gesien, mer niemant en dorste dair optien tijt een woirdt tegens seggen. Dese Jan Lijon, die alheel van den grave verscoven was, hilt hem cleen ende lage binnen sinen huse ende leefde suverliken van den sinen ten besten dat hij conde ende mochte, lijdende scamelijken ende hueschelijken alle tselve dat hem gemoete, want Gijsbrecht, die nu deken van den scipperen was ende bedectelike desen Jan Lijon dus zeer in hate droech, plach denselven Jan dicwijle af te trecken, so huyden dat derdendeel, so mergen dat vierendeel van die rechten die Jan Lijon van sinen scepe, dat mede te watere voer, buerde te hebben. Niettemin, wat dat Gijsbrecht hem te cort dede, Jan Lijon en sprac dair niet een woirdt tegens, mer leet dit al saftelijken ende liet hem allen vreendeliken toe, ende nam alle in dancke dat men hem dede, dair een van sinen

Digitized by Google

knechte, genoemt Peter van den Busch, groot wonder of hadde hoe Jan, sijn meister, dit onrecht also verdragen mochte, ende plach hem dicwijle te seggen, dair hem Jan op andtwoirde : « Sijs al stille ende niet meer hieraf, dair is tijt dat men zwigen sal, ende dair is tijt dat men spreken sal ». Nu hadde dese Gijsbrecht enen brueder die hiete Steven Mahiew, die oic subtijl ende voirsichtich was. Dese seyde tot sinen bruederen ende spelde hem clair alsoit hem luden na gebuerde, seggende tot sinen broederen : « Wairachteliken, ghij heren, Jan Lijon lijt hem nu herde verdragelijken, ende hij draich sijn hoift zeer laech, mer sonder twivel hij doet dat van groter wijsheden ende scalkheden, ende vrijliken hij sal ons noch eens alle verderven ende so cleen maken als wij nu groit zijn, sorch ic. Ende dairomme soudic een dinc raden terwijlen wij in des graven gracie ende vreentscap staen ende hij dair uut is, dat wij en doitslaen, ende ic wilt annemen, ende ic salt oic gemackeliken doen, wil ment mij bevelen, ende so sien wij van dier groter sorge ontslagen, ende wij sullen dair al te lichte af ende ter zoenen comen ». Mer die andere broederen en wilden hiertoe in geender manieren hoir consente geven, seggende: « Hij en doet ons geen quaet, mer wij hebben hem mesdaen; ende men en is niemant sculdich doet te slaen, hij en salt mogelijken al te grotelijken verdient hebben ». Sodat also doe die saken in sulken state enen tijt bleven staen totter tijt toe dat die duvel, die om quaet te doen nimmermeer en slaept, verwecte die van Brugge om te doen schieten enen waterganc van Brugge tot in die Leye, dair sij die reviere mede tot hairen profijte geleedt ende gebracht souden hebben. Tot welker sake sij den grave dedeliken tot hoire baten hadden, sodat sijs te rade werden dese waterganc

Digitized by Google

te doen schieten, ende seynden dair enen groten hoip arbeyders ende pynres om dit te doen doen, ende oic een deel groot veel volx van wapene om dese gravers ende arbeyders te verwairen. Dit hadden die van Brugge tot anderen voirjaeren oic aldus begonnen, mer die van Gendt die hadden altijt hair opsette met machte gebroken ende gestoirt. Dit gerufte quam tot Gendt, dat die van Brugge uutwaeren om die Leye tot Brugge te leyden, twelke die van Gendt zeer hinderliken wesen soude; des die luden binnen Gendt hier zeer up begonden te murmureren, ende sonderlinge die scipperen diet aldermeest hinderde, seggende dat men dat niet sculdich en waere die van Brugge dat te hengen dat sij so ter Leye wairt groeven, wandt Gendt soude dairbij geschent werden. Ende seyden oic veel scipperen binnen Gendt heymeliken : « Aij God bewaere Jan Lijon, wair hij noch onse deken geweest, dese saken en souden aldus niet toegaen; die van
fol. 13 v° Brugge soudens hem goetsaede geweten hebben dus verde op ons te comen tot onser verderfnisse ». Van welker murmuracie Jan Lijon wail geinformeert was ende begonste een weynnich dairbij te wackeren ende sprac tot hemselven : « Ic hebbe ene wijle geslapen, mer tscijnt of ic my wat verwackeren soude moeten, ende dat ic nu wail zie toe te bringen sulken woele twischen dese stede van Gendt ende den grave, dat noch C^M menschen lijf sal costen ». Die sake van desen waterganc die wert breet ende te mael vuerich ende ontsteken, want tgebuerde dat een wijf die van Onser liever Vrouwen tot Buenen quam, dair sij bedevairt geweest hadde, ginc sitten tot Gendt midden optie grote mercte, neder optie strate, also sij zeer moede was, ende dair wairen op dat pas veel luden op die mercte. Dit wijf maicte dair een wonderlic gevairt ende geruft, sodat men hair doe

Digitized by Google

vraichde waen sij quam; sij seyde: « Van Onser liever Vrouwen tot Buenen, ende ic hebbe », sprac sij, « in minen wege gevonden die meeste verderfnisse ende confuze die ye die stede van Gendt overginc, want dair syn boven V^{C} pijnres ende gravers die nacht ende dach graven na die Leye, ende sij sullen zeer cordt tot an die riviere wesen, en wert hem dat niet benomen ». Dese woirden van dit wijf worden alle Gendt doir gespreydet, wail verstaen ende nageseyt, sodat doe binnen Gendt ene beroerte wert van den volke, ende tegader lopende ende roepende dat hem dit graven in geenre wijs en stonde te gehengen noch te lijden. Ende veel van desen volke staken hem tesamen, ende quamen tot Jan Lijon, ende vraichden hem raedts in deser sake, hoe men hier best in doen soude. Als Jan Lijon sach dat hij geropen ende angesocht wert van dengenen dair hij altijt op gepoocht hadde om in hoire gracien ende vreentscappen te mogen comen, was hij in sijn herte heymeliken zeer verblijt; mer hij en toichde int openbair geen gevairde van siner vruechde, want ten was noch geen tijt voir dat die zake noch wat meer verwerret ende verdwailt soude wesen, ende hij liet hem al te zeer smeken ende bidden eer hij yet spreken, raden, wijsen of seggen woude. Doch int laitste wert hij tot hoire begeerten sprekende, ende seyde: « Myn heren, ist u so ten sinne dat ghij dese saken aventueren ende anleggen wilt, so ist u van node dat ghij weder verheffet ende opbringet ene oude costume ende hantieringe die hier binnen voirtijden binnen Gendt te rengneren plach, dat is dat gij die Witte Caproenen weder opset ende in rengnacie brenget, ende dat die een hoift hebben dair sij hem alle toekeren ende raedt an halen ter noidt ». Welke woirden die van Gent zeer

Digitized by Google

gairne hoirden, ende riepen dair terstondt: « Weder op! » ter antwoirden met eenre stemmen: « Dat willen wij! dat willen wij also hebben! » Des werden doe, als van den Witten Caproenen gemaict ende van der Stede wegen gegeven, boven V^{C} caproenen dengenen die liever dat oirloich hadden dan die ruste of vrede, want sij en hadden niet te verliesen. Ende dair wert op dienselven tijt Jan Lijon verheven ende gemaict overste cappyteyn van alle den Witten Caproenen, welken dienste Jan voirseit niet node an en nam overmidts dat hij hoipte hemselven te wreken van sinen vyanden; ende opdat die zake te meer mochte verwerret werden twischen den grave ende die van Brugge, an deen zijde, ende die van Gendt, an dander zijde, brachtet Jan Lijon dairtoe heymeliken dat hij van dier stede wegen geseynt wert, als overste cappyteyn van die soudenaren van die Witte Caproenen met hem, tot dair die arbeyders van Brugge stonden ende groeven int voirseide werk, welke cappateyn ende soudenaren beyde liever hadden oirloich dan vrede.

Als Gijsbrecht Mahiew met sinen bruederen tgevairt sagen van desen Witte Caproenen, en was hem luden dair niet al te lief toe, ende sprac Steven Mahiew, een van desen broederen: « Dit heb ic u wail te voiren geseyt: sonder twivel dese Jan Lijon sal ons alle te gronde verderven; thadde veel beter
fol. 14 geweest, had men my dairmede laten begaen te doit slaen, dan dat hij nu gecomen is in desen state mit dese Witte Caproenen die hij opgebracht heeft». « Ten is geen sorge », sprac Gijsbrecht Mahiew, « niet dan ic mit minen here den grave spreke, tsal alle wail vervallen ende te niete gebracht werden, hoewail ic wail toe laet gaen dat sij hair opset vorderen ende volvairen tegens die gravers van Brugge

Digitized by Google

tot hoiren profijte van onser stede van Gendt, wandt, in der waerheit, Gendt soude anders dairbij verloren werden ». Jan Lijon ende alle sine Witte Caproenen schieden van Gendt in menige alle die graveren ende oic die se behoeden te doit slaen; welke tijdinge quam den graveren ende die se bewairden, dat die Gentoyseren uutquamen, dair sij zeer voir beducht wairen van alle te verliesen dat sij dair hadden; so dat sij dair alle haire wagenen ende gereetscappe meeste lieten, ende keerden hem in tijts weder tot Brugge zeer vervairdeliken ende verslagen, ende en wairen sint dier tijt oic nie so coen dair meer te doen graven. Als Jan Lijon ende die Witte Caproenen sagen dat dair niemant en was, wairen sij qualiken te vreden ende keerden weder tot Gent binnen; mer niettemyn so en lieten sij niet af van haire opheve, mer gingen dese Witte Caproenen wanderende overalle doir die stede. Ende Jan Lijon hilt se so in dien state gaende, seggende tot den sommigen die hij sach dat verstandt hadden heymeliken: « Weest wail te vreden, eet ende dringdt, ende weest huesch ende vrolijc, ende en verslaet iu niet van den costen die gij doet; tsal diesulke cort betalen algeheel, die u nu nauwe een maeltijt broits gave zijns danx, condt hijt bijbrengen.

Hoe die van Gendt bij informacie ende ingevinge Jans Lijons zonden an den grave van Vlaenderen om die behoudenisse hoire vrijheden, ende van des graven bede die hij dede om die Witte Caproenen af te doen leggen.

Desen tijt aldus geduerende, ende in dieselve weke dat Jan Lijon ende die Witte Caproenen tot Dunsen geweest hadden, dair sij die gravers van

Digitized by Google

Brugge gemeent hadden te vinden, wairen binnen Gendt niewe mairen gecomen ende beden voir die gene die hem metter vrijhede van der stede van Gendt behelpen wouden, seggende tot den heren van der Wette, die optien tijt dienden : « Gij heren, men hout hier vaste bij ons tot Erkeloo, dat van der vrijhede van Gendt is, gevaen in des graven vangenisse uwer burger een; ende wij hebben dair des graven bailiu uwen burger geheyscht, mer hij heeft ons geseecht dat hijs niet en sal laten gaen; ende aldus so werden altemet uwe vrijheden gequetst ende ingebroken, die in voirtijden so edel sijn geweest ende so hoich gepresen, ende oic so vaste gehouden ende bewairt geweest dat se niemant inroeren of onsaftelijken intreden en dorste; mer, dat meer is, ten was so edel noch so groten ridder in Vlaenderen, was hij poirter tot Gendt, hij en was dair wail mede gerepaireert ende geheert ». Dese van der Wette van Gendt gaven des gevangen burgers vreenden ter antwoirde alsdat sij gairne scriven souden an den bailiu dien gevangen hilt, ende hem ontbieden dat hij hem horen burger tot Gendt senden soude, want oic sijn officie niet en streckt ende vermach onsen poirter in des graven vangenisse te houden. Ende also sij dat spraken, screven sij an den bailiu om te hebben horen gevangen poirter van Erkeloo; mer die bailiu, die cort hierop beraden was, gaf terstont ter antwoirde, seggende : « Wat hebben wij alle woirden om enen scipman! Wil ic u een dinck seggen », sprac dese bailiu, ende was genoemt Rogier d'Auterive, « segget die van Gendt, al wair hij tienwerf also rijk als hij
fol. 14 v° is, so en sal hij nimmermeer uut onse vangenisse comen, ten sij bij des graven bevele van Vlaenderen; ten uutersten, te kavelen, so heb ic wail machte enen man te thoenen of te arrasteeren, mer ic en

Digitized by Google

heb des genen machte te ontslaen ». Dese woirde ende antwoirde werden die van Gendt overgebracht, dies sij zeer qualiken te vreden wairen, seggende, dat hij hoverdeliken geandtwoird hadde, ende, om sulke antwoirde ende om sulke toestokinge ende nyewicheden als die van Brugge met haren graven te doen schieten op die van Gendts erve, ende om sulke andere gelijke dingen die sij te hande togen, dairmede sij der stede vrijheden van Gendt met crachte quetsten, so leden die rijke ende die wijse dat sulke galgenais ende geboefte als die Witte Caproenen in der steden ende oic buyten op die dorpen rengneerden, om dairbij te meer ontsien te wesen; want het is somwijlen noot dat in enen groten geslachte sotten ende overdadige luyden sijn, om die vreedsamege te bet in vreden te mogen houden, veel meer behoef men se dan in ene so groten stede als Gendt is. Dese tijdinge van dat die bailiu den poirter van Gendt tot Ercloo in des graven vangenis gevangen hilt ende niet en wilde laten gaen, spreyden hem over alle Gendt, ende werden die lude hieromme zeer roerende ende murmureerende, seggende onderlinge, die ene tot anderen, dat dit ene zake waire die niet te lijden en stondt, want bij dustanige splappichede ende weekichede so souden alle der stede vrijheden te niete gemaect worden, die so edel, so crachtich ende so hoochgelijc met eren vergadert waren. Dese Jan Lijon, die nyewers op uut en was dan op ene sake, dat was die sake twischen den grave van Vlaenderen ende die van Gendt so te verwerren dat mens sonder grote koste, verlies ende scade niet en soude mogen noch connen gereyden, en was tot deser beroerten niet leet, mer hadde wail gewilt dats dair alle dage meer opgeresen hadde, sprac altois van besijden tot onteescap, ende zayde sijn saet

Digitized by Google

hier ende dair over alle die stede bedectelijken, seggende : « Nye, zeder dat men die diensten binnen ene stede begonste te copen om gelt, en worden die rechten dair te rechte wail bewairt ende gehouden ». Welke woirden hij nyewers om voirtsette dan om Gijsbrechts Mahiewen wille, seggende dat Gijsbrecht hadde veel qualijker gedaen dan gecoft te hebben den dienste van die rijvieren ende scepen, mer hij hadde die scipperen ende scepen gebracht ene nyewichede van sculde opten halze, die grotelijken tegens die stedevrijheden van Gendt ginc ende oic tegens oude previlegien, want hij haddet dairtoe gebracht dat die grave nu hadde alle jair III of IIII M francken buyten recht of oude costume, des hem die coipluden zeer beclaechden ende alreden scruemden voirtan, midts dit nyewe opgesette gelt, meer tot Gendt te comen, als die van Valenchijn, van Douway, van Rijsel, van Betuynen ende van Doirnick, met horen scepen ende comenscappen; twelke ene sake was dair die stede van Gendt noch gescepen waere verloren ende verdorven te werden, ende aldus soudmen altemet die stede, huyden int een, mergen int ander, hair rechten ende vrijheden benemen, ende, God betert! twair nu so verde gecomen dat hier niemant tegens en dorste seggen. Gijsbrecht Mahiew ende die dekenen van den cleynen ambachten, die van sinen verbanden wairen, hoirden alle dage vele deser woirden voir den oren, ende vernamen wail dat sij uut Jan Lijon quamen, mer sij en mochten ende en dorsten dair niet inne voirsien, want Jan Lijon die hadde alrede over alle die stede van Gendt gesayt so vele van desen Witten Caproenen onder den cloecksten, koensten ende overdadichsten gesellen van der stede, dat sij hem niet bestrijden noch bestoken en dorsten. Oic so en ginc Jan Lijon niet alleen, mer als hij uut-

Digitized by Google

ginc hadde hij altijt bij hem II of III^{C} Witte Caproe-
nen omtrent hem ten minsten, ende hij en ginc oic fol. 15
niet veel uut, ten was van groten node, mer dede
hem zeer bidden ende tsijnen huyse versoeken om
raedt te hebben op dese toestokingen ende niewiche-
den die die stede van Gendt doe dagelix begonde te
wedevaren, contrairye haire previlegien ende rechten.
Ende, alst dan in den rade quam of dat hij den volke
yet seggen of ene relacije doen soude, konde hij sijn
materije in so scoon rethorijck setten dat, so wie
hem hoirde spreken, hadde genuechte in sine woirden
te horen, ende hij hadde ene scone eloquencie ende
manieren van spreken. Als Jan dus gesproken hadde,
plagen int gemeen te roepen alle diene hoirden, seg-
gende: «Al dat Jan seecht, dat is wairachtich», mer altijt,
als Jan Lijon sprac, plach hij te seggen uut groter
wijsheyt: « Lieve kinder, verstaet my wail, ic en segge
niet dat wij in eniger manieren of verminderen of
quetsen sullen ons heren domeynnen ende erve, ende,
wouden wijt doen, so en kondens of en mochtens
wijs niet doen, want reden ende recht en soudens
ons niet mogen gehengen, noch dat wij ymmermeer
verzoeken of toestoken sullen subtijliken of airge-
listelike dingen, dairmede wij met reden of rechte
qualijken met onsen prince sullen mogen werden
of in sijn ongunste bevallen, want men is ymmers
sculdich wail met sinen here te wesen, ende myn
here van Vlaenderen is ons lieve ende geminde here
ende een edel hoichge prince die zeer ontsien ende
vermairt is, ende die ons altijt in groten vreden ende in
voirspoedichede gehouden heeft, welke dingen wij
sculdich sijn veel meer te bekennen ende te meer dair-
om gehouden van hem te lijden dan of hij ons geoir-
loocht, gemoyt, gequelt ende besoicht hadde om tonse
te hebben, ende, of hij op desen tijt mesraden is, ende

Digitized by Google

wij tegens hem tonrecht vermaict sijn om onser gueder stede vrijheden wille van tgenodt, ende dat diegene diet gedaen hebben nu bet in sijnre gracien staen dan wij doen alst schijn, ende dat terwijlen hij tot Brugge gelegen heeft, die graveren die van Brugge gecomen sijn op onse erve ende willen ons benemen ende ontleden onse rivierre, dair onse guede stede van Gendt mede mesmaect ende verloren werden soude, ende dat hij wil doen leggen, nadat die fame gaet, een slot tot Duynsen tegens ons om ons dairmede te benauwen ende te verdrucken ende in allende te houden, ende noch, dat meer is, dat die van Brugge hem beloven ende oic aleer beloift hebben, dat wij doch alle clairliken ende wail weten, wairt dat hij hem helpen mochte, dat sij hoir gemac van onser riviere crijgen mochte, sij souden hem dair tsjairs voir geven X of XII^{M} francken, so radic nochtans in rechten rade dat die goede stede van Gendt bij hem sende notabile ende wijse mannen, geleerde, voirsiennige, wailsprekende, ende hem vrij ende stoutelijken opdoen ende onderwijsen int lange alle onse gebreken, also wail van onsen poirtere van Gendt, die gevaen leyt tot Ercloo in sine vangenisse ende sinen bailiu dair niet en wil laten gaen, als van noch anderen saken ende gebreken dair die guede stede van Gendt in geen gueden belove af en is, ende oic van anderen nyen opstokinge die ons nu dagelix gemoeten; ende, dese materie hem wail geseit wesende, hair woirden te sluyten, seggen dat hij noch sinen rade niet deinken en dorren dat wij niet so versturven of doit sijn, ist van node, wij en hebbens wail machte ende menent oic te wederstaen; ende, als dese weder hoir andtwoirde gebrach sullen hebben, sal dan die guede stede van Gendt doir sien ende avijs dairop hebben, hoe men

Digitized by Google

diegene korregieren sal, die men tegens hair sal sculdich vinden ». Als Jan Lijon dese woirde gesproken hadde, op ene plaetse die men noemt die Vridaichs fol. 15 v°
merct, sprac ellic man: « Hij seecht wail! » ende elc ginc doe thuys. Tot dese woirden, die Jan aldus gesproken hadde, en was Gijsbrecht Mahiew niet bij, want alrede vreesde hij die Witte Caproenen, mer Steven, sijn brueder, die was dair mede bij, die altijt desen toecomende tijt wail voirsoircht hadde, sprac tot sinen brueder, doe hij bij hem quam, ende seechde: « Dit seydic u wail, ende hebbet altijt geseecht, dat Jan Lijon ons noch alleens verderven soude. Ter quader uren wast doe ghij my dair niet mede en woudt laten begaen, want had ic hem doe doitgeslagen, ic souder doe al te lichte ofgecomen hebben, ende nu en hebben wijs geen macht hem te hinderen, of en dorren, want hij is altehant binnen deser stede machtiger dan die grave. Gijsbrecht sprac tot sinen brueder: « Zwych, sotkyn, als ic immer mit nairsticheden sal willen, mitter hulpe van minen here, alle dese Witte Caproenen sullen overvallen ende te niete gemaict werden, ende diesulke dragen se nu, die noch binnen corten tijden en sullen behoeven een caproen opt hoift te zetten.

Nu worden hier gescreven ende instructien gemaect ende geordineert, om bij den grave te trecken, zekere ende notabijle, wijse mannen uut der stede van Gendt; ende Gijsbrecht Mahiew was dair een af, als deken van den scipluden, dair te trecken, alse hij wail met den grave stondt; mer dat brocht Jan Lijon toe, die gaf hem dese sake van besijden an, op aventure of hij die andtwoirde, die sij van den grave weder tot Gendt brengen soude, yet tegens dragen soude mogen die previlegien ende vrijheden van der stede, dats Gijsbrecht dan te meer tichts

Digitized by Google

ende lasts van der stede soude mogen hebben dan die andere, die met hem dair geweest hadden. Dese ambassiaten reysden bij den grave tot Malem, dair hij doe lach; mer, hoe hij se ontfinc, wair wail of qualiken, en wetic niet. Doch sij quamen so met den grave over, dat hij hem alle hoir begeren concenteerde, als van hoiren poirter die tot Ercloo gevangen lach weder te geven, ende voir van alle der stede vrijheden van Gendt ongequetst, mer al heel, sonder te breken voirtan te laten; ende van die van Brugge te verbieden dat sij voirtmeer so coen niet wesen en souden gravinge te maken opter stede van Gendts erve; ende beloefde oic, om te bet met die van Gent te vreden te comen, dat hij die van Brugge gebieden soude dat sij die grafte, die sij gescoten of gegraven hadde, weder vullen soude. Sodat die van Gendt van den grave dus schieden, ende quamen weder tot Gendt, dair sij doe alle versloegen dat sij an den grave, hoiren heer, gevonden hadden, ende en conden niet gesien dan hij te volle gesinnet was, die van Gendt in alle hoiren rechten ende vrijheden, sonder die te quetsen of in te breken, mer hij begeerde minnenlic dat die Witte Caproenen van Gendt af ende te niette geleyt mochten worden. Ende sij brochten voir hem binnen Gendt hair gevangen poirter van Gendt, van Ercloo dair hij gevaen gelegen hadde, dair sij alle binnen Gendt zeer af verblijt wairen. Als dese ambassiaten van den grave tot Gendt opdeden, wairen dairbij Jan Lijon, die deken van die Witte Caproenen, ende noch dairtoe tien of XII personen van den wijsten ende notabelsten van sijnre handen.

Als dese hadden gehoirt dat die grave begeert hadde die Witte Caproenen af te hebben, zwegen sij alle, uutgeseyt Jan Lijon, hief op ende seyde : « Ghij,

Digitized by Google

goede luyde van Gendt, die hier tegenswoirdich sijt, ghij weet, ende hebt oic gesien ende siet nu tegenswoirdich, hoe die Witte Caproenen niet bet en bewairen u vrijheden ende houden ende scinen dan andre Caproenen van enen anderen verwe! Kynder, kinder, hij is wail die men ontsicht, mer ic verseker u van een ding, ende segtet vrijlijken dat ict u allen geseyt fol. 16
hebbe, dat so geringe als die Witte Caproenen af sullen wesen, op die manieren dat se mijn here die grave te niete doen wille, en gaef ic niet om alle uwe previlegien ende vrijheden die wairde van III myten ». Dese woirden verblinden dat volk so zeer dat sij alle, sonder andtwoirde te geven, schieden ende dairtoe tmeeste deel van desen burgeren gingen te samensprekende, thuyswairt gaende, seggende : « Bij Gode, Jan Lijon seecht wair, laet se noch ene wijle begaen, want wij en hebben noch niet an hemluden gevonden, ten gaedt ons alle voir die stede ». Sodat die sake doch noch also staende bleef, ende Jan Lijon wert meer ontsien dan hij ye sijn dage te voiren geweest hadde. Ende die ginc doe terstondt, ende ymagineerde die saken te brengen na sinen opsette, ende also sij oic toegingen, want hij sach wail dat Gijsbrecht Mahiew op dese reyse wat niews gebrouwen hadde bij den grave, tegens hem dragende ende sinen vreenden, midts dat hij sach dat die grave so vreendeliken op alle die begeerte dierre van Gendt geandtwoird hadde. Ende wert oic avizerende ende peynsende tegens Gijsbrecht gedachten, ende ginc toe ende oirdineerde heymelijken cappyteynen onder dese Witte Caproenen als overste van C, van L, van XX ende van X personen elc onder hem te hebben, ende beval hem dat sij elx hoirluden seggen souden, die onder hem wairen, dat sij dach ende nacht op hair hoede wesen souden ende bereyt,

Digitized by Google

ende, terstondt als sij van enige beroeringe in der stede van Gendte vernemen, sij dan alle bij hem comen, ende dair vergaderen souden, seggende : « Kinder, alst nu mer wesen sal, ist beter dat wij doitslaen dan wij doitgeslagen werden, ja, nadien wij die dingen dus verde gebrocht hebben ». Ende alle, alst hijt oirdineerde, deden sij, ende elc was scerp op sijn hoede.

Van hoe die Witte Caproenen van Gendt den bailiu op die Vrijdaichsmerct doitsloegen, ende hoe der Mahiewerlingen goet ende huysen doirgesocht, verdorven ende gedestrueert werden, ende van dat grote rumoer dat doe binnen Gendt was ende wies.

fol. 16 v° Ten leet niet lange dairna, die voirseyde bailiu die en quam binnen der stede van Gendt met wail II^C^ pairden, om datselve dat hem geordineert was te doen. Dese bailiu die quam met sinen volke braschen doir die straten, hebbende bij hem des graven banniere al totter mercten toe. Terstondt als dese bailiu binnen Gendt aldus gecomen was, quamen bij hem alle die Mahiewelingen, ende twas geordineert dat sij souden gaen ende vangen Jan Lijon in sijn huys, den deken van die Witte Caproenen, ende met hem noch VI of VII van hoire acoirde, om die te onthalsen. Jan Lijon, dies niet min en dachte ende die sijn verspieders dairop wachtende hadde, wiste guedts tijts des balius coimste te voren, ende hij ende alle die Witte Caproenen sagen wail dattet hemluden nairnste was, sodat sij doe, voirsienlic ende wail beraden op hoire saken, hem alle versamenden omtrent Jan Lijons huyse, die se dair oic verwachte; ende, doe sij dair alle vergadert wairen, wairen sij wael IIII^C^

sterck. Dair tradt Jan Lijon uut sinen huyse, zeer hovairdelijken gemoedt als ene leewe, seggende overluydt: « Gawij, gawij tot den verraderen, die dese goede stede van Gendt verraden willen. Ick dachtet altijt wail dat die scone ende zoete woirden, die Gijsbrecht Mahiew ons anderdaichs overbrachte, niet en wairen dan een bedriech ende om onse verderfnisse; mer ic salt hem nu doen ontgelden ». Ende met desen woirden quam hij ende sijn geselscap ter straten wairt, ende sijn geselscap wies hem altijt meer an, want dair wasser hoire noch veel binnen Gendt, al en hadden sij noch geen witte caproenen, nochtans vielen sij bij hem, ende met hem toeroepende : « Al verraden! al verraden! » Ende quamen van afteren omme, doir ene eynge strate tot op die Vrydaichsmerct, dair die voirseyde bailiu stondt, ende presenteerde dair des princen persone, hebbende des princen banniere dair voir hem staende, ende der scipperen ende der cleynre ambachten bannieren oic dairbij staende. Als Gijsbrecht Mahiew ende sijn bruederen sagen Jan Lijon ende die Witte Caproenen ter mercten incomen, lieten sij den bailiu dair alleen bliven, ende werden hem versceydende ende vluchtich van een, elx sijns weges alle dat zijs lijfs hadden, ende meest alle die andere mit hem van buyten ingebracht hadde. Seer cordt dairna dat Jan Lijon optie voirseyde plaetse gecomen was, tradt die deken van den Witte Caproenen ende een groit geselscap met hem totten bailiu, ende, sonder enich gerufte of woirde te maken, tegen sij hem toe, ende wert gevellet ter airden ende dair terstondt doitgeslegen; des graven banniere wert ter airden nedergeworpen ende geschoirt; ende sij en antaelden nie mensche, van alle die dair wairen, dan den bailiu alleen. Als dit geschiet was, gingen sij weder staen bij Jan Lijon

Digitized by Google

ende bleven dair tesamen. Doe des graven volk sagen dat hair hoifthere dair doit lach geslagen, ende hoirs princen bannier al te reten, wairen sij zeer verbaist, als verslagen ende verwonnen lude, ende worden oic alle vluchtich ende verspreydet, ende elc pandt hem op sijn pairdt als sij eerst mochten, ende reden uut Gendt, ende vergaderden hem weder opt velt.

Gij sult weten dat die kinderen ende bruederen van here Mahiew Gijsbrecht, die hemselven bruekich ende misdadich kenden tegens Jan Lijon ende die Witte Caproenen, en dorsten niet wail binnen hoiren huysen bliven, mer ruymden die stede van Gendt, die ene voiruut, die ander afteruut, ende lieten dair bliven wijf, kinderen, goet, ende voirt alle dat sijs dair hadden, ende quamen, als sij eerst mochten, bij den grave van Vlaenderen, die sij doe versloegen der aventueren ende dode des bailiuus, ende oic die spydicheyt ende scueringe sijnre banniere, dair die grave zeer af versluert ende qualiken te vreden was, als wail reden gaf, want hem was een groit spijt gedaen. Dair sprac die grave doe, ende zwoer dat hem dit so hoichlijken gebetert soude werden eer hij emmer-
fol. 17 meer binnen Gendt comen soude, of eer sij emmermeer hoiren pays van hem crijgen soude, dat alle andere steden souden exempel dairan nemen. Des bleven Mahiewen kinderen doe voirt bij hem. Jan Lijon ende die Witte Caproenen bleven vaste perseverende in hoire quaetheyt.

Als dese Rogier d'Auterive, die bailiu, dus doitgebleven was, als gij wel weet, ende alle die ander geruymt wairen uut der stede, sodat niemant hem en toonde tegens die Witte Caproenen te wesen, Jan Lijon om hemselven te wreken, ende dair op uut was, die Mahiewelingen te verderven ende te overvallen of hij se doitlijken hate, riep overluyt: « Voirt,

Digitized by Google

voirt, totten valschen verraderen, die huden op desen dach gairne gedestrueert ende te niete gemaict souden gemaect hebben die vrijheden van der stede van Gendt! » Ende gingen aldus al roepende doir die straten tot hoiren husen toe, mer sij en vonden niet, noch dair niemant thuys, want sij wairen alrede alle geruymt. Ende aldus werden sij gesocht van huse te huse, van camer te camer. Als Jan Lijon sach, dat sij niemant thuys en vonden, was hij qualiken te vreden, ende ginck doe, ende gaf den gesellen alle die goeden ende gaven te voiren, die sijlude in hairen husen vonden. Des doe alle dat in dien huysen wairen, rock ende caproen, cousen ende scoen, ende alle tander, wert gepareert, gedeylt ende afterstraten gesleept ende getorst, recht of sij alle verraders hadden geweest hadde (*sic*) tegens tlichame van der stede.

Doe dit aldus alle geschiet was, gingen sij elc weder thuyswairt. Ende sint dier tijt so en vonden sij nye scepen noch dienre van des graven wegen binnen der stede van Gendt, die hem ye geseit hadde dorren : « Gij heb qualic gedaen », want dese wairen alrede so vele ende in so groter menichte geworden, dat dair niemant in die stede en was die se hadde dorren vertorenen. Oic gingen sij so sterc dat se niemant en dorste wederstaen noch gemoeten, ende men seyde tot veel steden binnen Gendt ende oic buten, dat dair enige jonkerscap ende rijke burgeren van groten geslachte binnen Gendt wairen, die in hoiren verbande wairen; ende dat was oic wail te vermoeden, want anders en soude mogeliken sulke keytiven ende sulke licht geselscap nimmermeer hebben dorren bestaen doit te slaen sulken machtigen man, hebbende zijns princen banniere in sijn handt ende doende sinen dienste, als was die voirseyde d'Auterive, bailiu van Gendt, en hadden sij gene hulperen ende mede-

Digitized by Google

staenres gehad van machten; dairna so worden dese Witte Caproenen so vele, so menichvoldich ende so so sterck binnen Gendt, dat sij geen hulpe en behoefden in der stede dan van hemselven, noch men en soude hem geen dinck hebben dorren wederseggen dat sij voirtsetten of wouden doen. Rogier d'Auterive wert doit van der airden opgenomen van den minrebruederen van Gendt, ende gebracht in hair clooster, ende wert aldair begraven.

Als dese sake aldus geschiet was, wairen dair vele ende eerbaere, wijse ende rijke poirteren van Gendt zeer qualiken af te vreden wairen, ende begonsten dair onderlijnge af te spreken ende te murmureeren, seggende dat men al te grote overdait gedaen hadde an des graven bailiu, sinen dienste doende, also gemoirt ende doit geslagen te hebben; ende dat hoir here met rechte dair so toirnich omme wesen en soude, dat sij nimmermeer vrede noch pays dairaf crijgen en souden connen, ende dat groit jammer waere dat sulke ongevallige lude die stede van Gendt in sulken laste gebracht hadden, dat sij gescepen waire dairbij verdorven te werden te gronde, ten waere dat God dair sonderlinge selve in voirsage. Niettemin, al gingen dair dustanige heymelijke woirden onder den gueden ende den vroeden, so en was dair nochtans niemant die dair yet af woude of dorste anvairden te seggen ende die sake bij der handt nemen, dat te doen beteren, of correctie dairof te doen doen over dieghene, die dese overdait gedaen hadden. Jan van der Zychele, die doe ten tijden binnen Gendt een zeer vermairt man was van wijsheden, als dese sach dat die zake
fol. 17 v° alrede so verde gecomen was, dat des graven bailiu also overdaliken doitgeslagen was, gevoelde hij wail dat dair meer quaedts na volligen soude, ende, opdat

Digitized by Google

hij dair niet af betichticht noch belast en soude werden van den grave noch van der stede van Gendt, schiet hij uut dier stede als hij heymelixste mochte, ende voer op ene suverlijke woninge, die hij staende hadde buten Gendt, dair hij hem ene wijle helt, ende dede spreyden ende seggen dat hij niet wail te passe en was. Ende hij en liet dair niemant bij hem comen dan sijns selfs volk, doch so hadde hij alle dage tijdinge uut Gendt, want hij hadde dairbinnen noch tmeeste deel van den sinen, ende oic sijn wijf ende sijn kinder. Aldus so hilt hij hem dair enen zeer langen tijt twischen tween.

Van den XII burgeren van Gendt, die an den grave gesent werden om weder met hem ter zoenen te comen, ende hoe die Witte Caproenen des graven slot, dat buyten Gendt stont tot Ondregen, terwijlen dese twalef burgeren bij den grave wairen, berndent ende schendent, dair die grave die tijdinge of quam.

Die guede, rijke ende notabile binnen Gendt, die dairbinnen hadden hoire wive ende hoir kinderen ende hoir redehave, ende voirt alle hoir goeden ende renten dairbuyten omtrendt hadden liggende, ende gewoin wairen eerlijken ende sonder sorge of verdriet te leven, en wairen niet wail tevreden dat sij die saken sagen staen in sulken state als sij wairen, ende bekenneden hem oic grotelijken bruekich tegens hoiren here den grave, overdachten onder hemluden dat men van noitswegen hierin voirsien moste ende boete tegens vinden, ende dese brueke beteren, twair nu of tanderen toecomenden tijtden, ende hemluden in hoirs heren genade setten, ende dat beter gedaen

Digitized by Google

vroech dan late, namen hierop raedt tesamen om te weten hoe sij dit beginnen souden tot profijte ende tot eere van der stede ende van hemselven; tot welken rade wert geroepen Jan Lijon ende die cappyteynen van die Witte Caproenen, anders so en soud mens niet hebben dorren beginnen. Tot desen rade gingen
fol. 18 vast alrehande woirde ende opynien, doch int laitste quam hoiren raedt al overeen, met eenre stemmen ende met eendrachtichede, dat men in den rade kiesen soude XII wijser, notabelre personen, die souden bij den grave trecken ende bidden hem om genade ende om sijns bailiuwen doit vergiffenise die men so doitgeslagen hadde, ende, mochten sij so pays gecrijgen, dat waire guedt, behoudeliken dat sij alle in den pays begrepen werden, sonder yemant dairbuyten te bliven, ende dat dair nimmermeer wrake of conrexie omme gedaen en worde. Desen raedt die wert aldus gesloten; die burgeren werden gecoren, die dese reyse doen souden, ende altois seyde Jan Lijon : « Tis guet ende oirbairlic, een met sinen here te staen », mer sine menige was alle contrarije, ende plach wail in hemselven over te deinken ende seggen dat die dingen noch niet en wairen dair hij se noch garen toebrengen soude. Desen rait* schiedt hiermede, ende die XII poirteren schieden van Gendt, ende quamen tot Malem bij Brugge, dair sij den grave vonden, denwelken sij in bijcomen zeer vreesseliken ende utermaten verstuerdt ende verthorent vonden op die van Ghendt. Dese XII poirteren van Ghendt nament sachte ende thoonden hem zeer wedemoedich ende cleynmoedich, dus tegens hem biddende op hoir knien, met gevouden handen, dat hij hoire ontfermen wilde, ende ontsculdichden dair van des bailiuwen doit al diegene die van der Wette wairen ende die notabile van der stede van Gendt, seggende : « Lieve here,

consenteert ons so, dat wij den pays mogen brengen binnen der gueder stede van Gendt, die u zeere minnet, ende wij beloven u dat noch in toecomenden tijden dese overdait sal so grotelijken gebetert werden optengenen die se gedaen ende opgeheven hebben te doen, dat gijs wail te vreden wesen sult, ende dat dat allen anderen steden een exempel wesen sal ». So lange carmden dese XII poirteren, ende baden den grave met so groter begeerten, dat hem die grave zeer stempte van sinen thoiren, mids guede middelairs die sij dair cregen, ende gedegen die dingen in sulker vuege na hoiren verzoeke, dat sij stonden op al geacoirdeert ende geordineerdt te wesen in formen van enen gehelen payse. Ende die grave hadde die van Gendt vergeven sinen thoiren, midts ene redelijke beteringe, die dairvoir gedaen soude werden, rechte ten tijden als dair andere nye tijdinge quamen, die ic u nu hier vertrecken sal.

Jan Lijon, die binnen Gendt gebleven was ende alle die rechte contrarije meende van alle dat hij in den rade geseit hadde, alsdat hem altijt een wail met sinen here soude, oic so wist hij wail dat hij alrede sijn here so zeer vethorent hadde, dat hij nimmermeer sinen pays met hem crijgen en soude mogen, ende, wairt sake dat hij alle sinen pays crege, so soudt enen beveynsden pays wesen ende hij soude dair doch omme sterven. Dus so hadde hij liever voirt te vollen dat spel te verderven, nadien dattet begonnen was, dan also alle dage te bliven staen in anxte ende vrese van sinen live.

Nu hoirt hier wat hij dede; terwijlen den raedt van der stede bij den grave wairen, opdat sij inmer geen dadinge van pays thuys overbrengen en souden, riep hij ende nam bij hem alle die an hem hoifden, die Witte Caproenen, ende uut alle dien ambochten

Digitized by Google

van Gendt diegeen die hij meende dat van sinen guntse ende acoirde wairen, ende quam aldus met suptijlen wege tot sijn opsette, seggende, doe hij se al tesamen vergadert hadde : « Ghij heren, ghij weet alle wail hoe wij minen here van Vlaenderen zeer verthorent hebben, ende, dairop, dat wij nu bij hem gesendt hebben oitmoedeliken; mer wij en weten niet wat onse lude ons weder thuys sullen brengen, wair vrede dan oirloge, want het is een here die niet lichte van enen groten thoiren te vreden te setten is; ende wij weten doch alle wail dat hij se dair bij hem heeft, die hem altijt sinen thoren ende gram-
fol. 18 v° scappe wail obblasen ende vernyen sullen, als Gijsbrecht Mahiew met sinen bruederen. Tis C tegens een, dat wij genen pays en sullen connen crijgen; hierom wairt guet dat wij ons selven oversagen, ende onse gestande ende machte wisten, of wij ymmers oirloge hebben mosten, dat God verbieden wille! dat wij dan wisten met wien wij ons souden mogen behelpen, ende hoe wij oic te hernasch sijn, oft noit valt. Aldus gij, dekenen ende hoiftmannen van dien ambochten etc., laet morgen hierbuyten opt velt comen u volke, so moichdi sien hoe sij toegemaect ende te harnasse sijn, want het is guet dat men voirsien is, eer men belopen wert. Ende dit alle te doen en sal ons niet costen, mer wij sullen dies veel te meer ontsien wesen ». Dair riepen sij doe alle gelijc : « Gij segt wail ende wair, desen raedt die wert gevollicht ». Ende des anderen daichs so gingen sij alle gelijc uut der stede tot der Brugeser poirten, ende sloegen dair buten Gendt opt velt, op ene plaetse genoemt Ondregeen; ende, als sij dair alle vergadert wairen, was Jan Lijon zeer verblijt, want hij hadde dair bij hem wail X M man, ende int gemeen wail te hernasse, ende seyde : « Voirwair, hier mach

men sien een scoen geselscap ». Als Jan Lijon dair ene wijle geweest hadde, sprac hij : « Lieve kinderen, ic soude wail pijnsen dat wij alle gelijc gingen hier op mijnzeeren slot, nadien wij so nade dairbij sijn, ende sagen hoet dairbinnen gestelt is; my is geseyt dattet die grave zeer doet voirsien van allen dingen, ende dat mochte wail gedien tot groten laste ende verderfnisse der gueder stede van Gendt ». Tot welke te doen sij alle « Ja » riepen, ende gingen so tot den slote van Ondregeen, dat dair onbehoet ende sonder were onbeset stont, ende quamen dairinne, ende riepen, ende begonstent te scennen boven ende beneden. Ende die Witte Caproenen ende dat ander gebuefte hadden terstondt over alle beroift ende gespoliert van alle dat sij dair vonden, ende sij vonden dair veel gueder juwelen, ende costelijke, want die grave hadde · dair sijn taelgerije ende wairderobbe geordineert. Jan Lijon thoinde een gelaet alsof hem tot deser neminge leet geweest hadde, mer ten was, alst na scheen; want, doe sij van den castele gescheyden wairen ende weder opt velt buyten gecomen wairen, sagen sij omme ende sagen dat dit slot stonde ende bairnde an lichter loge, ende was wail tot XX steden onsteken, ende so zeer dat dat niet mogelijken en was te leschen of te uuten; oic en hadden sijs genen wille te doen. Doe vraichde hemluden Jan Lijon, makende een gevairt of hem dair zeer af verwondert hadde, seggende : « Waen comt dat vier in myns heren slot? » Doe wert hem geandtwoirt dat dat vier van aventuyeren van selfs so bernende was. « Wat! siet, » sprac doe Jan Lijon, « dat en mach men niet voirhoeden, tis beter dattet van selfs so barnt, dan of wijt gedaen hadden; ende hier te seggen, als wij alle die wairheit willen seggen ende kennen, so wast ons doch een vreselic nagebuer; men mochte

Digitized by Google

dair wail een gernisoen geleyt hebben, dat ons grote laste an moch gedaen hebben ». Ende alle die andere, dairbij hem wesende, die seyden : « Gij segt die wairheyt! » Ende hiermede keerden sij tot Gendt, ende en wert optien dach dair niet meer bedreven. Doch twas ene grote dachvairde ende reyse, want sij coste dairna meer dan II^{CM} menschen tlijf, ende twas een die alre principaelsche sake, dair die grave meest totten oirloge of ontsteken wert; ende dairom so dedet oic Jan Lijon, want hij an den pays niet en wilde, want hij wiste wail, wat dadinge of pays dat dair gemaect werde, tsoude hem tlijf moeten costen. Dit slot van Ondregeen hadde den grave wael gecost te maken ende te stofferen II^{CM} francken, ende hij hadt gesinnet boven alle sine andere sloten. Die eerbare ende wijse guede mannen binnen Gendt, die gairne vrede mit hoiren here gehadt hadden, wairen van deser gesciedenisse zeer qualiken te vreden, mer sij en mochtens niet beteren, noch en dorsten dair oic niet toeseggen, want die Witte Caproenen seyden dat dit slot verbrant was van viere ende van ongeval, ende anders niet.

Dese tijdinge die quam den grave tot Malen, dair hij doe lach, ende hem wert geseyt : « Here, ghij en weet niet hoe u scone slot van Ondregeen,
fol. 19 dat gij so lief hadt ende so vele gecost heeft te maken, al verbrant is ». « Verbrandt! » sprac die grave, die van die tijdinge zeer qualiken te vreden was. « Jaet, voirwair, » sprac die ander. « Ende hoe? » sprac hij. « Mer van sijn selfs vier, als men seecht », sprac die bode weder. « Ha! ha! » sprac die grave, « ic zie wail hoet hier gaen wille; dair en sal nimmermeer pays noch vrede in Vlaenderen werden also lanck als Jan Lijon leeft; hij heeft myn slot bedecteliken doen bairnen, mer tsal noch dier vercoft

Digitized by Google

werden ». Doe dede die grave den XII poirteren van Gendt voir hem comen, ende seyde hemluden : « Valske ende boos volke, ghij coomt my bidden, ende gij hebt dat zwairt bloot in u handt getogen! Ic hadde u gairne gegonnet ende geconsenteert alle u begeren na u selfs wille, ende u volk heeft mij verbairnt tlieftste slot ende plaetse, die ic ter werelt hadde! Docht hemluden dat sij mij niet spijts genuch gedaen en hadden an minen bailiu doit te slaen in sinen dienste doende, ende mine banniere onder die voete te treden ende te scueren? Weet voirwair, en wairt om mynselfs ere ende dat ic u geleyde gegeven hadde, ic soude u allen thoift af doen slaen. Vertrect u uut minen ogen, ende segt u bose ende hoverdich volke van Gendt dat sij nimmermeer dadinge noch pays gecrijgen en sullen, ic en salre eerst also veel hebben, ja van dengenen dien ic hebben wille, ende die sal ic alle doen onthalssen, ende engeen en salre of tot genaden ontfaen werden ». Dese poirteren wairen zeer verslagen ende tonvreden, ende oic zeer verwondert van deser tijdinge, als diegene die dair niet af geweten en hadden, ende begonden hemselven te ontsculdigen, ende oic die guede luden van Gendt; mer onscult en mocht dair gene stede hebben, want die grave was so zeer verthorent dat hij se in geenre manieren hoiren en wilden. Men deed se van den grave vertrecken, ende sij saten op haire pairden, ende quamen tot Ghendt binnen, ende dair versloegen sij hoe wail sij hoir bootscappe gedaen hadden, ende hoe sij den vollen pays verworven hadden an den grave, en hadde dat duvelse slot niet verbrant geworden; mer nu so driech se die grave openbairlic, seggende dat sij nimmermeer pays met hem crijgen en souden, hij en souder weder also veel tot sinen wille hebben dats hem dairanne

Digitized by Google

genuegen soude ». Die guede ende vroede van Gente sagen wail dat die dingen al qualijken tieren wilden ende dat die Witte Caproene tspel al verdorven hadden, mer niemant so coen die dair yet tegens geseit hadde.

Die grave van Vlaenderen schiet van Malem ende quam mit alle sijn huysgesin tot Rijsel, dair hij doe toefde. Ende dair ontboit hij bij hem alle dat ridderscap ende die edele mannen van Vlaenderen, om hoiren raedt te hoiren optie voirseyde sake' hoe hij hem dair voir tbeste in hebben ende dragen soude, om wrake te mogen an die van Gente te doen van den groten spijte die sij hem gedaen hadden. Ende alle dese edele, bij hem gecomen sijnde, zwoeren hem guet ende getru te wesen, ende bij hem te bliven, als guede ondersaten hoiren here sculdich wairen van doen, sonder enige middele, dair die grave zeer af verblijt was. Dies hij dairop terstondt volke sende in alle sine sloten, tot Denremonde, Repelmonde, Aelst, Oudenairden, ende in elx leyde hij grote stercke gernisoenen.

Van hoe Jan Lijon hier spreect, ende van sijnre doot, oic mede van den cappiteinen die die van Gendt doe uphieven ende koren, ende van den goeden steden slants van Vlaenderen die hem verbonden met die van Gendt tegens den grave.

Nu was sonderlinge zeere Jan Lijon verblijt, als hij sach dat in airntste moede die grave van Vlaenderen
fol. 19 v° tspel bij der handt nemen wilde, ende dat hij so verthorent ende ontsteken was, dat die van Gendt hoiren pays van hem niet crijgen en konden, ende

Digitized by Google

dat hij die stede van Gendt mit behendichede so verde in der sake gebrocht hadde dat sij oirlogen mosten, wair sij wouden of en wouden. Doe sprac hij overluyt, seggende : « Mynheren, ghij sijt alle nu wail, ende verstaet hoe hem mynhere die grave tegens ons schicket, ende dat hij ons in geens sinnes tot vreden of pays ontfaen wille; so love ic ende rade voir tbeste, eer wij meer gehindert ende verdruct werden, dat wij ons pijnen wie bij ons bliven willen of niet. In den eersten, so willic loven voir die van Geertsberge, dat sij ons geen hinder doen en sullen, mer sullen gairne bij ons bliven; ende so sullen oic die van Cortrijc, want het is van onser castelrije, ende bijsonder so is Cortrijke doch onse camer; mer siet, die van Brugge, die zeer groit ende hovairdich sijn ende bij wiens sculde alle dese fellichede ende wredichede opgeresen is, so is oirbair dat wij trecken tot hemluden so sterc, dat wij se brengen tot onser akoirde, het sij mit gemoede of mit ongemoede. Dair doe alle, dat dair was, riep : « Het is guet! het is guet dat wij also doen ». Doe wert dair geordineert mit gueder voirsiennichede, wie diegene wesen soude die dese reyse doen soude, ende wert wail voirsien ende gescouwet bij monstringe alsdat behoirde alle dat volke, dat in dese reyse trecken soude, hoe sij te harnasse wairen; ende, dit geschiet sijnde, schieden sij van Gendt twischen IX^{M} ende X^{M} man starck, voir hemluden nemende veel wagenen ende provanden, ende quamen den eersten dach tot Duynsen te leggen. Des anderen dages so naicten sij zeer die stede van Brugge op ene cleynne mile na, ende dair ontspreyden sij hem opt velt doe, ende ordineerden hem in ene batailge zeer scerpelick, ende alle hair karroy van wagenen setten sij after hem. Dair ordineerde Jan Lijon enige

Digitized by Google

dekenen van sommigen ambochten, ende seyde tot hemluden : « Gij sult tot Brugge trecken », als sij deden; mer dair vonden sij die poirten gesloten ende zeer wail bewairt, want sij spraken metten poirtwachteren ende deden hemluden op, wairom dat sij dair gecomen wairen. Dese poirteren antwoirden soetelijken dat sij gairne gaen souden totten burgermeisteren ende gezworen van der stede, die se dair geset hadden, ende seggen hem hair begeren, als sij oic deden. Dese burgermeisteren ende gezwoiren seyden tot hoiren dienren, bewairers van dier poirten : « Gaet ende segt die van Gendt dat wij op hair begeren raet ende avijs hebben sullen ». Sij keerden hiermede weder ter poirten wairt, ende gaven den dekenen van Gendt dese andtwoirde, ende hiermede schieden dese sendeboden van Gendt van die bailgen ende keerden weder int heer tot Jan Lijon, die metten heere altijt meer genaicten die stede van Brugge. Als Jan Lijon dese andtwoirde ontfaen hadde, sprac hij overluydt tot den volke : « Voirt, voirt, laet ons metten live alle tijden tot Brugge, want, ist dat wij beyden tot dat sij hem beraden sullen hebben, wij en sullen dair niet in geraken connen dan mit groten arbeyde ende sorge; ende dairom ist beter da wij se bespringen, ende overvallen se so onversiens, eer sij raedt nemen ». Dit opset wert aldus voirtgaende, ende sij quamen voir die bairrieren van Brugge ende tot optie graften. Jan Lijon, die geseten was op enen zuerten heinxt, was int voirstê van den heere, ende sat van sinen pairde te voete af, ende nam sijn hamer in sijn handt. Als diegene, die die poirten van Brugge bewairden, sagen die manieren die die van Gendt hilden, ende sij niet sterck genuch in die poirten en wairen om die van Gendt te mogen wederstaen, ende sagen hemluden

Digitized by Google

begin te stormen, wairen dese poirtwachteren zeer verslagen ende vervairt, ende die sommige van hemluyden schieden van dair ende liepen ter stede wairt in, roepende met luder stemmen doir die straten op die mercte : « Siet hier, siet hier die van Gendt alrede voir die stede geringe, elke man pynne hem ter weer, want sij sijn alrede vast an die poirten! » f° 20
Die van Brugge, die uptie mercte stonden, ende vergaderden hem als verbaesde luden om raedt te nemen op dat begeren dat die van Gendt an hemluden hadden gedaen, ende bijsonder die hoiftheren, en hadden die tijt niet hem te mogen beraden of te samen te spreken om hoir saken te ordineren; mer tmeeste deel van dier gemeenten, die dair gecomen wairen, wouden dat men hemluden die poirten opdede, sodat met den cortsten mosten die overste van hoiren raedt doe dair te houden overslaen, oft tsoude dair al qualiken getiert hebben, ende sonderlinge over die rijcdomme van dier stede; mer die burgermeisteren van dier stede, met den scepenen ende oic met hemluden een groit deel ander volx, gingen totter poirten, dair sij die van Gendt vonden, die een groot gevairt van te stormen dair maecten. Die burgermeisteren ende andere, die optien dach tgregimente van Brugge bevolen was, deden dat winket van dier poirten opdoen, ende traden uut tot Jan Lijon, ende hilden spraic mit hem, in welker sprakehoudinge sij te samen so verenichden in vreentscappen dat men hemluden minliken die poirten opdede; ende sij quamen alle in, ende Jan Lijon, die hem dair wel toichde te wesen een hert, overdadich, stout man, reed besijden den burgermeisteren van Brugge; ende alle Jans volke was al blanc te hernasse, die hem afteran vollichden, ende twas dair een scoon dinc te sien hemluden in haire ordinancie

Digitized by Google

binnen Brugge te comen, ende quamen also tot optie mercte. Dair ordineerden sij hemluden al in enen rinck, ende Jan Lijon hilt dair midde onder hem allen, hebbende in sijn handt enen witten stoc.

Twischen die van Gendt ende die van Brugge werden dair sekere verbanden gemaict, ende die gezwoiren ende gevesticht, alsdat sij, van dier tijt voirt tot allen tijden, vaste die ene bij den anderen bliven souden, als guede gebueren ende vreenden sculdich souden wesen van doen; ende was dair oic doe bedadinct dat die Gendt souden die van Brugge dairtoe mogen dagen, manen ende met hemluden leyden overal dair sij voirtogen. Seer cordt hierna dat die van Gendt aldus om die mercte in ordinancie gestaen hadden, so clommen Jan Lijon ende sommige cappiteynnen van tGhentse heer metten heeren van der Wette van Brugge boven optie halle. Dair wert doe ofgeropen ende een gebot gedaen van der stede wegen van Gendt, dat elke zoude hem al zuverlijken vertrecken tot sijnre herberge wairt, ende dat elke sijn hairnasse uut soude doen, sonder enige kijvaedse, rumoer of beroerte te maken, optie verbuernisse van thoift te verliesen, ende dat elke zijn herberge tey·kende na deser ordinancie, ende dat niemant hem en logierde in des anders herberge dair gescille of beroerte af rijsen mochte, up thoift te verbueren, noch dat niemant yet van den anderen name, hij en gave terstondt dat gelt dairvoir, oic op die selve pene vorseyt.

Als dit gebodt gedaen was, wert dair terstondt een ander gebodt gedaen, van dier stede wegen van Brugge, dat elke, twair man of wijf, in hairen husen souden ontfangen ter herberge die guede luden van Gendt, ende dat men se tractieren soude ende voegen in eten ende in drinken, ende voirt in allen pro-

Digitized by Google

vancien, gelijken die ingeseten der stede van Brugge, ende dat men hem geen provande en bedierde, noch hemluden geen verdriet noch kijvaedse an en dede, ende alle dit optie verbuernisse van thoift te verliesen, so wie hierover dede. Als dese geboden gegaen wairen, vertoich hem elke tot sijnre herbergen wairt zeer sedichlijken, ende bleven die van Gendt in desen schijnne binnen Brugge zeer vreendelijken den tijt van tween dagen; ende werden dair dese verbanden, verenychgingen ende alijancien zeer sterck geweest, die een mitten anderen.

Opten derden dach als dese verbindyngen gescreven, besegelt ende alle volbracht ende volkomen wairen, fol. 20 v°
schieden die van Gendt van Brugge, ende reysden na der stede van den Dam, dair hemluden terstondt sonder thoeven die poirten opgedaen werden. Ende dair worden die van Gendt zeer guetlijc ontfaen, ende die van Gendt bleven dair oic twe dagen, binnen welker thoevingen Jan Lijon ene haistige ziecte opquam, dair hij zeer af hief; ende optien selven nachte, dat hem die siecte anquam, hadde hij des avondts te voiren zeer guet geselscap gehadt ende gegeten met vrouwen ende jonfrouwen in groter vruechden ende solaissen, midts denwelken die sommige seggen willen dat hij vergheven was, dair ic niet af en weet, ende dair en willic niet vorder af spreken, mer ic weet wail dat hij, des anderen dages nadat hem die siecte angecomen was, wert hij des nachts dairan in ene leytiere geleyt ende gebracht tot Airdenburch, ende, als hij dair was, en mocht hij niet verder, ende sterf dair, dair die van Gendt zeer droevich om wairen ende bovenmaten zeer ontstellet.

Van Jan Lijons doit wairen alle zine vianden zeer af verblijt ende zine vreende bedroeft. Hij wert doit tot Gendt gebracht, ende, midts sinen doit, so

Digitized by Google

keerde alle thele here wederomme tot Gendt. Als sij weder tot Gendt gecomen wairen, ende Jan Lijon doit was, so wairen dair int gemeen alle die luden al te zeer droevich omme, want hij van hem allen dair zeer geminnet ende liefgetal was, uutgenomen van dengenen die van des graven pertije wairen. Des quamen dair, tegens dat dode lijck buyten te gemoete, die prochien ende andere geestelijke personen in hoire relijgien in so groter solempnyteyten als oft die grave selve geweest hadde, ende wert dair doe begraven zeer eerwairdelijken in Sinter Nyclaes kerke, ende dair leecht hij. Niettemin al was Jan Lijon gestorven, so en wert dat verbandt, dat twischen die van Gendt ende die van Brugge gemaect was, niet gebroken; want dair lagen guede, vaste borgen voir binnen der stede van Gendt in oistayge.

Als die grave van Vlaenderen die tijdinge vernam van Jan Lijons doit, was hijs zeer verblijt, ende so wairens oic Gijsbrecht Mahiew met sinen bruederen, desgelijcx die dekenen van die cleinne ambachten, ende voirt alle diegene die van des graven partije wairen. Ende dede die grave doe weder op een nye sine steden ende sloten meer ende sterker voirsien dan hij te voiren gedaen hadde. Hij sandt oic binnen der stede van Yperen een groit deel edele mannen, ridderen ende knechten uut der castelrijen van Rijsel ende Duway, seggende, hij soude noch cordts hebben reden ende bescheyt van sine stede van Gendt.

Zeer cordt dair na der doit van Jan Lijon, als die van Gendt sagen dat sij hoir saken noch oirloge niet en souden mogen beleden, noch staende houden en souden sonder cappyteynen ende overste te hebben, gingen die dekenen van den ambachten ende die vijftichste van den poirteren van der stede van Gendt te samen eendrachtelijken toe, ende koiren IIII cappy-

Digitized by Google

teynen na hoiren sinne, twelke die alre overdadichste, die coenste ende cloeckste van begrip wairen, die sij vinden consten onder alle hairen hope, als Jan Premmael, Jan Boulle, Raisse van Hairzele ende Pieter van den Busch, dat Jan Lijons knecht was doe hij oflivich wert. Ende alle dat volk deden desen vieren enen eedt geheel sonder condicien, optie verbuernisse van sinen live, elc die hiertegens dede; dese vier cappyteynen deden wederom enen zwaren eedt, te houden ende te bewaren die ere ende die vrijheden van der stede van Gendt. Als dit geschiet was, beroerden dese cappyteynen tvolke binnen Gendt van te trecken tot Yperen ende int Vrije van Brugge, om van hemluden onderdanicheyt te hebben, of dat fol. 21
sijt alle doitslaen wouden, dat sij mit crachte verwinnen souden. Dese cappyteynnen schieden van Gendt op dese reyse met enen groten here, wail van XII^{M} gewapender mannen, ende reysden so verde dat sij quamen tot Cortrijke. Die van Cortrijke lieten se in, sonder enich weer dairop te doen, want sij sitten in die castelrije van Gendt, dair sij doe bleven, ende ververschten hem ende deden hemselven zeer guetlijken den tijt van tween dagen, ende des derden dages schieden sij van daen ende togen tot Yperen wairt, ende namen voir hem, midts die scutten van Kortrijke, XII^{C} arbalestiers, ende namen den wech tot Thorot wairt.

Als sij tot Thorot gecomen wairen, dair thoefden ende berieden hem die cappyteynen van Gendt so, dat sij senden wouden III of IIII^{M} van hoiren volke, ende met hem die cappyteyne van die Witte Caproenen, om te traiteren ende te dadingen mit die van Yperen; ende dat grote heer vollichde vast afteran tot enen rugge, ofs hem noot werde; ende na deser ordinancie doe dair gemaict, so werttet dair gedaen, ende die voirste quamen voir Yperen.

Digitized by Google

Als die gemeente van Yperen ende die van den clenen ambochten gewair worden die comste van die van Gendt, liepen sij alle int hernasse, ende quamen optie mercte, ende ordineerden hem dair wail V^{M} sterck, sodat die notable ende die rijke dair geen macht en hadden. Dat ridderscap, die dair van den grave gesendt wairen, quamen in heerlijker ordinancien totter Torroyscher poirten wairt an, dair die van Gendt wairen, tot an die bairrieren, begerende dat men se inlaten wilde. Dat voirseyde ridderscap mit hairen volke stonden alle geringet totter were bereyt binnen voir die poirte, ende en souden die Gentoyseren nimmermeer dairinne en souden hebben connen geraken, ten soude hemluyden tot groten scade ende verliese gebuerdt ende vergaen hebben, en hadden die van den cleinen ambochten gedaen, die die van Gendt dairbinnen Yperen hebben wouden, danx of ondanx dat ridderscap, want sij schieden haistelijken van der mercten ende quamen totter Torroyscher poirten, ende riepen tot dien edelen mannen, die dairbinnen voir stonden, ende bewairden se : « Doet op! doet op! wij willen onse guede gebueren van Gendt hier binnen onser stede hebben! » Dat ridderscap andtwoirde dat sijs niet doen en souden, ende dat sij dair geset ende geschict waren van des graven wegen van Vlaenderen, ende dat die bewaringe van dier stede hemluden bevolen was, ende dairomme souden sij se bewairen, als sij truwelijcste ende beste souden mogen, ende die van Gendt en konden dair niet inne comen dan met verraet. Dese woirden wiessen, so van den edelen mannen, so van den dekenen van den clenen ambochten, dat men begonde te roepen opt ridderscap : « Tot hem! tot hem! sla doit! sla doit! bij den wonden ende bij den dermen, gij en sult geen heren van

Digitized by Google

onser stede wesen! » Dair worden dese edele mannen zeer scarpelijken bestreden, overvallen ende afterrugge gedruct ende terneder geslagen in die strate, want sij verloiren dat velt, ende dair bleven vijf ridderen doit, daire een af was here Roboys ende here Hovairt van der Hoverdyen, dat grote scade was; ende here Heynric van Anthoingen was dair in al te groten node sijns lijfs, ende mit groten arbeyde wert hij van enigen van dier stede beschut, doch hij bleef te live, ende noch een groit deel met hem. Mer die poirte wert opgedaen, ende die Gentoyseren quamen dairinne ende werden meyster van dier stede, sonder dat sij dair enich quaet deden. Als zij dair II dagen binnen geweest hadden ende sekerhede genomen van der stede, die hem enen eedt zwoeren in allen schine als die van Brugge gedaen hadden, ende oic die van Cortrijke, van Geertsberge ende die van den Damme, ende dairvoir gijselairs hadden in hostaige, schieden sij weder hueschelijken van dair ende keerden weder tot Cortrijke na Gendt, ende quamen fol. 21 v°
so thuys.

Hoe die Gentoyseren die stede van Oudenairden alomme belagen, ende dat vreeselijke bestormen, dat sij an die stede van Denremonde stormden, dair die grave selve binnen was.

Die grave van Vlaenderen, die doe ten tijden tot Rijsel lach, vernam die tijdinge dat die van Yperen ommegegaen waren, ende dat dit die clene ambochten aldair toegebracht hadden, was hij zeer qualijken te vreden, so om den doit ende tverlies van sinen gueden ridderscap, dat hij dairbinnen gesent hadde, ende oic om ander verlies; doch hij nam enen troost ende sprac totten heren die bij hem wairen: « Dair en leyt niet

Digitized by Google

an; al hebben wij Yperen nu verloren, op een ander tijt winnen wijt weder tot hoiren rampe, want ic salre dair noch eens so veelle doen onthalsen ende onthoifden dair ende anderswair, dats hem andere vresen ende vervaren sullen. Ende hij dachte ende ymagineerde zeer om te voirsien die stede van Oudenairden so wail van allen provancien als van volke van wapene, om ymmers die te houden tot sijnre behoef, want hij vermoede wail dat die van Gendt op hair voirdel dairvoir souden comen leggen, dat hem tot groten hinder wesen soude, cregen sij die plaetse, want so souden sij die guede riviere van der Schelte ende alle die doirtochte van den scepen in hairen handen ende onderdanicheyt hebben. Om dit te verhoeden zeer voirsienliken, sende hij binnen Oudenairden veel edelre mannen, beyde ridderen ende knechten, in groten
fol. 22 getale, so uut Vlaenderen, uut Henegouwen ende uut Arthoys, ende. als dese binnen der stede gecomen wairen, begrepen sij die huysen aldair also dat sij volkomelijken meyster van der stede wairen, wairt lief of leedt was den luden van dairbinnen. Als die cappyteynnen van Gendt vernamen, doe sij weder binnen Gendt gecomen wairen, dat die grave so grotelijken dede voirsien die stede van Oudenairden, worden sij te rade dat sij dairvoire trecken wilden, ende beliggen se, ende van dair niet te sceyden voirdat sij se gewonnen souden hebben, ende alle doitgeslagen dat dair binnen wair, ende die poirten ende muyeren alle terneder geworpen ende geslecht. Hierop deden sij een sterc gebodt gaen binnen Gendt, dat elc wair wael voirsien van hernasse ende van anders zwair dat hem buerde te hebben, om bereyt te wesen ende te volligen dair men se leyden soude. Dit gebodt en wert niemant overhoirich, mer bereyden hem alle ende maecten reescap van tenten, paweljoenen ende anders

Digitized by Google

alle gereetscap tot oirloge dienende wael bereyt. Doe dit al bereyt was, schieden sij van Gendt ende quamen logieren voir Oudenairden, in die scone marasche langes dier yviere van der Scelte. Ende binnen drien dagen dairna quamen die van Brugge, die van die van Gendt dair ontboden wairen, ende logierden hem an die Brucxse sijde; dese brachten veel wagenen ende grote provancien mit hem. Dairna quamen die van Ypeeren oic in groten getale; so deden oic die van Poperingen, van Meesen ende uuten Vrijen, desgelijcx die van Geertsberge, sodat men die Vlaminge sterc rekende voir die stede van Oudenairden voir · C^{M} personen. Dair hadden sij die Schelte overgebrugget met scepen ende hurden, sodat sij die een totten anderen altijt comen mochte, alst hem geliefde. Die grave van Vlaenderen, die doe ter tijt tot Rijsel lach, creech ten sinne te willen trecken tot Denremonde, want hadde groot volk ontboden van ridderscappe ende edele mannen uut Duytselant, opten Rijn, uut die lande van Gelre, ende uut Brabant, ende bijsonder den hertoich van den Berge, sinen neve, die bij hem quam mit veel ridderscap ende edele mannen, ende togen binnen Denremonde, dair sij den grave van Vlaenderen vonden, die alrede dair gecomen was, ende, als hij dit volke, was hij dair zeer af verblijt.

Dit besit van den Vlamingen bleef al vaste leggen enen langen tijt voir Oudenairden, binnen welker tijt dair veel ende alderhande bezoekinge ende storinge ende scermutsinge gescieden, sodat selden dach was die Vlamingen en plagen se te verzoeken tot an die bailgen van die poirten van Oudenairden, ende heerlijke feyten van wapen plegen te laten geschien, doit ende gevangen ende gequetste luden te maken alle dage, want die Vlamingen plagen hemselven zeer dorelijken te aventueren ende zotlijken tot an

Digitized by Google

die bailgen van dier stede te lopen ende dair te scertmutsen, welke overtallichede hem menigen dode dagelix te kosten plach, want binnen Oudenairden lagen wail VIII^C glayen, ende alle vrome ende herde mannen, ridderen ende sciltknapen. In den eersten lagen dairbinnen VIII bannerheren, als uut Vlaenderen, die here van Gistele, die here van Villeers ende van Guylic, die here van Scoirs; uut Henegouwen, die here van Adingen, Wouter here van Anthoingen, die here van Gommengies, die here van Briffuel ende die here van Lens. Noch hiertoe lagen dairbinnen die drie bruederen van Haelewyn, als here Jan, here Danel ende here Joost, die here van Stainburch, die here van Crane, here Gerijt van Merkeles, die here van Cohem, die here van Montengijs uut Henegouwen, here Dirc van der Ameyde, here Jan van Grees, ende voirt so veel dat dairbinnen lagen C ende V ridderen. Dese hilden zeer stercke wairden ende scerpe hoede ende deden grote weer, want sij en hadden geen
fol. 22 v° betruwen optie inwonende van der stede. Oic so hadden sij alle die vrouwen ende kinderen doen gaen in der kerken ende in die goitshuysen van der stede; dair hilden sij hoir woenstat, ende dat ridderscap ende die vreemde ruyteren die bewoenden hoire huysen, die sij gebolwerct hadden voir tscieten van den bussen, ende oic voir dat vierscut, dat die Vlamigen dach ende nacht dairbinnen deden scieten om die stede te verbernen; mer die heren hadden alle die huysen buyten doen decken met cleye ende mit lyeme, sodat niet geringe den brant inne gevatten en konde.

Terwijlen dat dit besit aldus lach voir Oudenairden, so vernamen die Vlamigen ende die cappyteynen van dat heer dat die grave, hoiren here, gecomen was tot Denremonde, ende dat hij dair sinen neve, den hertoge van den Berge, mit enen groten

Digitized by Google

hope ridderscaps bij hem hadde. Des so worden sij te rade dat sij dair senden wouden VI^{M} gewapender mannen van hoiren volke, om te vernemen wat die grave dair dede, ende om oic een besoec te doen om te bestormen Denremonde. Also desen raedt gesloten wert geschiedet, ende sij schieden uut den heere alle diegene die tot deser reysen geoirdineert wairen, ende hoir cappyteyne was Razele van Herzele. Dese Vlamigen arbeyden so zere dat sij quamen op enen donredaichs avonts in een dorp, op ene mile na Denremonde, gelegen optie riviere van der Denre; dair bleven die Vlamigen liggen ende hem voorsiende van veel scepen, die sij die riviere neder hadden doen komen om dairinne mit scepen te watere ende oic te lande die stede van Denremonde te bestormen. Als die mitnachte gelegen was, schieden sij mit al hoir heer uut hair logijs in menige om terstont te bestormen die stede so vro sij dair bijcomen souden, menende oic dat ridderscap binnen der stede op hoire bedden in slape te belopen ende die so te overvallen. Terwijlen sij onderwege wairen, werdent enige van den landtvolke gewair, dat sij opbraken ende reysden tot Denremonde wairt; dese lantlude liepen voir wech tot dat sij quamen tot Denremonde, ende informeerden ende seyden diegene, die die wairde des nachts hadden van der stede, wat sij gesien hadden van den Vlamigen, ende dat sij wail toesagen voir alle dinc, want die Gentoyseren in groten getale des nachts dair nabijgelegen hadden ende wairen op wege darwairts; mer sij en wisten niet wat sij ten sinne hadden. Trouwen, als dit die wachteren van der poirten hoirden, gingen sij totten riddere, die meyster was van der wake ende was geheten heer Dirc van Brederoede, geboiren uut Hollant, ende versloegen hem alle dese woirde; die doe terstondt, als hij dit verhoirde, nairstige

Digitized by Google

hoede hilt, ende liet dese tijdinge weten opt casteel ende overal in den herberge van der stede, dair die heren ende edele mannen ter herberge lagen. Recht in der dagereyt quamen die Vlamigen dair te lande ende te watere mit hoiren scepen, ende hadden hoir dingen bereyt om terstondt die stede te bestormen, als sij deden. Doe die van der stede ende die van den slote vernamen dat sij se so na genaicten, deden sij die trompetten opslaen ende die lude wrecken, doch dat ridderscap was meest alrede alle wel te harnasse. Die grave van Vlaenderen, die opt slot lach ende sliep, vernam dese tijdinge, dat die Vlamigen dair gecomen wairen ende begonden alrede an die stede te stormen, stondt terstondt op, ende scoot sijn harnasse an, ende quam af van den slote in die stede, ende dede sine banniere voir hem dragen dair; doe ter tijt wairen bij hem here Gooswyn van Wille, groitbailiu van Vlaenderen, here Gerijt van Raessegeen, here Phillips die Jonge, here Phillips van Massemyn, ende here Huge van Regny, uut Bourgongen. Dese quamen ende bleven alle onder des graven banniere, ende traden also ten storme wairt an, die alrede begonnen was, ende scerp ende vreeselijc viel, want die Vlamigen hadden in hoiren scepen voir hem gebracht bussen, die so stercke ende grote stenen scoten dat, so wie dairaf geraict wart, die was doit, dair, en was genen raedt toe; mer die van binnen die hadden dair zeer sterke ende dickke planchen voir gemaect, dair sij zeer tscut opbraken. Oic so hadden die van binnen vele gueder windaisbogen ende vele gueder scutten, dair sij die Vlamigen vele noits an
fol. 23 deden. Totter anderder plaetsen, dair sij oic stormden, was die hertoge van den Berge ter were mit sijnre bannier upter muyre, die bij hem hadde die here van Brederoede, here Willem Joye, here Dirc van der Naire,

Digitized by Google

here Wynant van Chuproyen, ende noch een deel andere heren ende guede mannen van eeren, int wederstaen van desen storme. Ende tot der derder plaetsen, tot eenre poirten dair sij stormden, was here Robbert van Aspe, here Jan Vylayn, die here van Hondeschot ende here Robbert Marscalke. Ende ic segge u wairachtelijken dat dit stormen, sonderlinge groot ende lastich was, want sij stormden beyde te water met hoiren scepen ende lande, sonder ophouden, mit enen fellen moede. Dair wert menich man an beyden sijden gequetst, mer meer an die Vlamische sijde dan an die andere, want die Vlamigen bedecten hem al te qualijken; welke bestormen duyerde van dat beginsel van den dagereyt totter hoger noenen toe, sonder dat sij ye dairentwischen gerust hadden. Dair bleef een ridder doit van des graven wegen, dat grote schade was, here Huge van Regny, uut Bourgongen, die veel beclaicht wert, want hij midts sijne stoutheyt verslagen wert. Dair was an die ander zijde, van den Vlamigen, Raesse van Harzele hoir cappyteyne, die hem dair zeer vromelijken droech metten wercken, ende oic mit sinen troistelijken woirden, die hij den luden in den stormen toesprac, dair hij die Gentoyseren zeer mede ververschte ende hem luden moet ingaf.

Van die bestorminge die voir die stede van Oudenairden te vallen plagen, ende van den zoene die bij middele des hertogen van Bourgongen twisschen den grave ende den Vlamingen gemaict wert.

Alst an der noenen quam, so sliste dit stormen, wandt Raesse die sach wail dat hij te vergeefs arbeyde, gemerct dat dair wairen so veel edelre ende coene mannen binnen, dat die stede van Denremonde mit

Digitized by Google

stormen niet te winnen en was, ende sijn volk begonste oic zeer moede te werden, sodat hij die tromppetten dede opslaen dat men af soude laten ende weder afterrugge treden. Des schyeden die Gentoyseren ten gebode van Raessen van daen al zuverlijken, ende bij stade togen sij weder afterrugge mit hairen scepen ende alle andere gereetscappe langes die riviere totten dorpe toe, dair sij des nachts te voren gelegen hadden. Des anderen dages reysden sij weder tot in dat heer voir Oudenairden, ende die Vlamigen, die dairvoir lagen, waren heren van alle tlandt dairomtrent, ende oic van die riviere van der Scelte, dies dair geen provande binnen Oudenairden comen en mochte, ten was mit groter sorge, ende dat was an die Henegouse sijde. Dair bestonden somtijt wail enige cooplude, om tgewin dat hem dairan lach, provande te brengen, ende quamen dicwijl behouden dairbinnen der stede twischen twen, eer mens int heer gewair werde. Voir dese plaetse van Oudenairden viel menigen herden storme, ende sonderlinge bestormden die Vlamigen die stede tot eenre tijt, enen helen dach lanck sonder ophouden, dair doe binnen der stede veel ridderen gemaict werden diet werden wouden, uut Vlaenderen, uut Henegouwen, ende uut Arthoys. Ende, als sij eerst ridderen gemaict werden, werden tot haire begeerten die Gentse poirte van Oudenairden hemluden opengedaen, ende sij togen dairuut, als stoute ende nyewe vrome ridderen, ende tot hoire beginse bestreden sij buyten die bailgen die van Gendt, dair sij een heerlic gevairt van scermutsinge hantierden; ende grote geradichede mocht men dair van den jongen ridderen sien, sodat dair een groit deel Vlamigen doit bleven ende zeer gequetst werden so, in dit scermutsen ende stormen, want het geviel al op eenre tijt, dat stormen ende die scermutsinge. Also dat ridder-

Digitized by Google

scap so vroim was dat, doe se die Vlamigen bestormden ter eenre sijden, dat sij vromelijken wederstonden, sprongen nochtans tot dier wijlen dat nyewe gemaicte ridderscap uut totter Gentser poirten, ende bestreden dat heel heer; doch, al cregen die Vlamigen doden fol. 24
ende gequetste lude, sy en gaven dair niet om, sy gaven se alle te voiren en ontsagen hem des doits niet; terstondt als dair een, die dairvoiren wairen, verslagen of gescoten, wert, togen sij den doden of gequetsten uut, ende terstondt so wasser een ander int gat, ende hilden also altijt thoift tegens, als stoute heelden; welck gevairt geduerde een helen dach lanc, so mit stormen, so mit scermutsen, ende des avondts, alst tegens den nacht genaicte, airselden afterrugge die van Oudenairden weder binnen hoire stede, ende sloten hoire poirten ende bairrier vaste toe. Die Vlamigen togen oic weder tot hoire logijs wairt, ende bleven dien nacht ende des anderen dages onledich over hoir doden te begraven, ende hoir gequetste ende oic die crepel ende lam geworpen wairen te verbinnen.

Dese Vlamigen, die dus voir Oudenairden lagen, hoipten wail dat sij midts hoir belech die stede noch winnen ende langen souden, ende alle diegene die dairinne lagen, twair bij stormen ofte verhongeren, want sij wisten wail dat sij se so duen ende so wail belegen hadden, dat hem binnen der stede, twas te water of te lande, niemant mit gene provande te baten comen mochte; ende hemluden dairvoir te bliven leggen, en was hem geen gebrec, want sij lagen in hoirs selfs lant ende bij huys; ende alle dat hem gebreken mochte, van vitalie of anders, cregen ende hadden sij dair beter coip dan of sij tot Gendt, tot Brugge of ten Damme geweest, hadden.

Die grave van Vlaenderen, die wail bekennede

Digitized by Google

dat eerbair ende grote geselscap dat hij binnen Oudenairden liggende hadde, hadde grote sorge voir dit punt, dat die Vlamigen dachten dat sij bij lanchet van tijden dairbinnen verhongert souden werden, sodat hij wail gewilt hadde dat een eerlike dadinge voir hem hadde mogen gevonden worden, ende dat bij yemande toegeleyt, want, int wair geseyt, dat oirloge verdarf sijn volke zeer, ende hij en hadde dair oic niet gairne angecomen, hadde hijs wail verbij mogen geweest hebben. Oic mede so was sijn vrou moeder, die gravinne van Arthoys, vrouwe Margariete, dair zeer qualijken in te vreden, ende hadde hem oic zeer gelaict altijt, sodat sijt gairne in vreden gesien hadde, hadde sijt bij connen brengen, als sij doch na dede.

Dese oude graefinne hilt hoir woinstadt binnen Atrecht, ende wert te rade dat sij van deser materije scriven wilde, als sij oic dede, an den hartoge Phillips van Bourgongen, dair die graefscappen van Vlaenderen ende van Arthoys, na hoire ende grave Lodewijcs doit, ancomen soude van sijns wijfs wegen, vrouwe Mergariete, dair sij oudemoeder af was, dat hij doch comen wilde in Arthoys. Die hartoich, die van deser sake genuch geinformeert was, ende gehoirt hadde, want hij dair dagelix nieuwe tijdinge af vernam, quam ter begeerten van sinen sconemoeder tAtrecht, ende sinen rade mit hem, als here Gwy van Latrijmoelge, here Jan van Vyene, ammirael van Vranckrijc, here Gwy van Ponteirlges, ende noch meer andere. Als sij in Arthoys gecomen wairen, so sach se die oude graefinne zeer gairne, ende sij dede hem dair zeer wijselijken ende notabelijken opdoen, hoe dat dit oirloge twischen hoiren zoen ende zijn landt zeer qualijken voechde, ende dat sij dair groit ongenuchte in hadde; ende mogelijc so soudet alle gueden luden leet wesen, die reden minnen ende rechtvairdicheyt;

Digitized by Google

ende oic mede hoe die edele ende vrome ende bannierheeren, ridderen ende knechten binnen Oudenairden belegen wairen, ende, al wast dat sij dair mit groter coren lagen, nochtans so wairen sij in groten laste ende node hoirs lijfs, ende dat dairomme guet raet dair opgenomen ende voirsienichede ende verhoedinge dairtegens mochten gevonden werden.

Die hertoge van Burgongen andtwoirde eerbairlijken, dat hij hem kennede dairtoe gehouden te wesen in te arbeyden om die doichde te helpe vinden, ende dair so soude hij sijn alderbeste om doen, sodat hij cordt hierna van Atrecht sceyde ende quam tot Doirnick, dair hij mit groter blijscappen ende eere ontfaen wert, want die van Doirnick oic zeer begeerden dat die vrede ende pays gemaict mochte werden twischen fol. 24 v° den grave ende sijn landt van Vlaenderen, om die wailvairt van die gemenen comanscappe, die hem nu bij die riviere van der Scelte te voiren gesloten was. Hertoich Philips van Bourgongen sandt den abt van Sinte Martijns binnen Doirnick int heer voir Oudenairden, om te vernemen of die cappyteyneu souden willen van dadinge hoiren. Die abdt toich dair, ende hij bracht hartoich Phillips weder over ter andtwoirde van den cappyteynen, dat sij hem ter eeren ende te lieve na dadinge hoiren ende verstaen soude; des doe hartoch Phillips, dien van uut den heer geleyde gaf te comen tot eenre brugge toe, die men in walsche noemt Ponte-Ruesne, ende leecht twischen Doirnick ende Cortrijc; ende die uut den here gaven hairtoch Phillips ende sijn lude oic geleyde tot dairtoe te comen vrij sonder sorge. Des so reet hairtoich Phillips selve tot deser brugge toe, ende hilt dair sprake mit den Vlamigen, ende sij mit hem; ende geduerde dese eerste sprakehoudyge enen helen dach lancg, van des morgens tot in den avondt, dat die hairtoge

Digitized by Google

weder reet binnen Doirnick, ende die provoist van Doirnick mit hem, die bij hem reet, ende geleyde gins ende weder. Van welker tijt men hilt alle daich sprake, raedt ende dachvairt wail, van den tijt van XV dagen, dat men geen middel in der saken vinden en konde, also die Vlamigen enichsins ter neder ende omgeworpen wilden hebben; mer die hairtoch noch syn radet en mochten hem dair niet in overgeven; ende die Vlamigen, die hem zeer groot ende overmoedich hilden, ende en gaven om den pays niet al te zeer, alst scheen an hoir manieren, want sij lieten hem wail dunken dat die stede van Oudenairden ende alle die dairinne waren en souden dair niet uut hebben connen geraken, ten wair bij hemluden, ende en hilden se anders niet alrede dan verwonnen ende gevangen of verloiren lude. Die hairtoge van Bourgongen, die dese Vlamige vandt zeer groot ende hovairdich tegens die dadinge, die hij hem te voiren leyde, verwonderde zeer wat sij voir mochten hebben, ende dede soveel an die uut den heer dat hij verwerf op enen dach geleyde voir Simon Merscalk, te mogen trecken binnen Oudenairden, te sien ende te spreken mitten heren die dairbinnen lagen; ende het wert hem gegunnet zeer gairne ende lichtelijken. Des so toich die mairscalc binnen Oudenairden, dair hij dat geselscap in gueden state ende in vasten frischen moede vandt, ende genouch voirsien, mer van sommige dingen hadde sij groit gebrec; doch sij seyden hem vromelijken : « Here, zeecht onsen here van Bourgongen van onser wegen, dat hij om onsen willen geen quade dadinge an en neme, want, geloift sij God, wij sijn in gueden punten ende en hebben genen noit noch sorge voir onse vianden ». Welke andtwoirde den hartoge zeer wail behaichde, die an der voirseyder bruggen hilt, ende verwachte den mairscalc,

Digitized by Google

doch en liet hij om des andtwoirde wille niet te vervolligen sijnre begonnen dadinge. Omme die wairheyt te seggen, so wairen die van Brugge ende die van Yperen des beleggens al moede; so wairen oic die van den Vrijen, ende soirgden voir den winter, die hem zeer genaicte, die in hoiren rade dese saken opende, hoe die hartoich van Bourgongen hem mit der dadinge zeer moyde, ende hadde so veel om deser saken wille alleen gedaen dat hij dairom bij hemlude uut Franckrijc tot dair gecomen waire, ende vort hemluden alle te doen vergeven, ende dat die grave weder vriendelijken comen soude binnen Gendt om dair te wonen, ende dat, van allen saken die voir geschiet wairen, en soude hij nimmermeer enige wrake om laten geschien. Mogelijken wairen dit punten dair men na hoiren soude, ende, ter wairheyt te spreken, mins wairen sij sculdich hoiren prince te bekennen in reden ende in rechte wat wouden sij meer hebben dan genuch sij en mochten hem doch met genen reden sijns vaderlijc erve noch heerlichede benemen. Des die van Gendt zeer gemurwet worden mit desen woirden ende onderwijse, ende consenteerden in den fol. 25
pays. Dair gaf die hairtoge op die voirseyde brugge den cappyteynnen van Gendt, van' Brugge, van Yperen, van Cortrijk ende andere ene rijkelijke mailtijt; ende dair wert doe gesloten dat dat belech soude hemselven scheyden, ende het soude ene guede soene voirtan sijn in Vlaenderen twischen den voirseiden grave ende sijn ondersaten. Oic so soudet die grave dair volkomelijken al vergeven dat geschiet wair, sonder enige condicien, excepcien of yet after te houden of uut te sonderen, ende die grave soude weder binnen Gendt comen wonen. Des so souden hem die van Gendt binnen sjairs weder doen maken sine husinge ende casteel van Ondringeen, dat sij

gebernt hadden, als die fame ginc. Ende, om alle dese saken te volbringen ende te vestigen, soude Jan Premmael mit den hertoich binnen Doirnick trecken, ende dair soud men die brieve bescryven ende bezegelen, alst behoiren soude.

Op dese voirwairde schiet die hairtoich van hemluden, ende reedt weder binnen Doirnick, ende Jan Premmail ende Jan Boille keerden weder int heer. Des anderen dages morgens, wert den pays over alle dat heer uutgeropen twischen partyen. Des so brac dat belegge voir Oudenairden op, ende elc reysde tot sijnre plaetsen. Ende die grave van Vlaenderen gaf over alle sine ruyteren ende soudenairen oirlof ende dancte die vreemde heren, die hem gedient hadden, zeer van den eerbaren ende groten dienste die sij hem gedaen hadden. Ende, om te bet te confirmeeren ende na te volligen datter gedadinct was bij sinen schonensone van Bourgongen, quam hij tot Rijsel, hoewail dat sine nagebuieren, geseten omtrent sine landen ende oic in verden lande, wail geseit wert dat dit ene zoene was mit tween aensichten, ende dat sij eer yet lange weder rebelle souden werden. Ende oic so en hadde tot desen pays die grave hem niet geconsenteert noch overgegeven, dan alleen omt uut Oudenairden te mogen gecrijgen dat grote getal van den edelen mannen ende ridderscap ende ander guede gesellen die dair binnen belegen wairen.

Gelijken dat voirsproken was, so quam Jan Premmail, doe tbelegge opgebroken was voir Oudenairden, zeer statelijc ende wail gestoffeert tot Doirnick; die hartoghe ontfinc hem vreendelijc ende dede hem groit eer ende chierhede, ende dair werden alle verbanden, voirwairden, ordinancien ende brieve gemaict ende gescreven, ende die bezegelde die hartoich van Bour-

Digitized by Google

gongen, ende die grave van Vlaenderen, mit welcken brieve wederkeerde Jan Premmail binnen Gendt, ende toichde dair tselve, dat hij getracteert ende bedreven hadde tot Doirnick. Die hairtoich hadde soveel gesmeyct, ende mit zoeten woirden die van Gendt geonderwijst, dat sij consenteerden na der dadinge, dat die mueren ende poirten van Oudenairden souden bliven staen. Anders bij der dadinge, an die sijde dair die van Gendt gelegen hadden int obbreken van den belegge, twe poirten ende thoirnen mit den mueren van Oudenairden ter neder geworpen hebben, opdat, van dier tijt voirt, die stede van Oudenairden die van Gendt open wesen, ongesloten ende bereyt voir staen soude. Als die grave enen tijt tot Rijsel gelegen hadde, ende die hairtoch van Bourgongen weder tot Franckrijc wairt gereden was, quam hij binnen Brugge leggen ene wijle, dair hij bedectelijken toichde enige burgeren van Brugge sine ongunste ende thoiren, sonder dat hij enige dingen mit den werken dair meer toe dede doen, omdat sij hem so geringe begeven hadden ende mit die van Gendt toegevallen wairen. Dese eerbaire burgeren deden hair onscult als sij best mochten, seggende dat dat bij hoiren sculde niet toegecomen en was, als oic wair was, mer bij sculde van dien van den cleinen ambochten binnen Brugge, diet hemluden over den halse drongen, want die wouden enichsinnes mengen ende converseren mit die van Gendt, doe Jan Lijon mit dat heer voir Brugge quam. Doch, hoe des was, die grave verbeet sinen thoiren ten safsten dat hij conde, mer hij en dachte niettemin op die saken.

Nu willen wij ons een weynnich verdragen van meer op desen tijt van den grave ende den Vlamigen te spreken, ende keren weder ene wijle totten saken van Bertangen. fol. 25 v°

Digitized by Google

. . . .

fol. 27. **Van den Gentoyseren die horen heer bij hem te hebben begeerden.**

. . . .

fol. 27 v° Dit willen wij nu een wijl laten staen ende keren weder tot den saken van Vlaenderen.

Ghij weet wail dat, doe die zoene gemaict was twischen den grave van Vlaenderen ende die van Gendt bij toedoen des hertogen van Burgongen, die dair groten danc an beginc van thele lant, so was die menige, ende hadden dies grote vruechde ende hope, dat die grave tot Gendt soude hebben comen wonen ende dair sine herberge houden. Hiertoe so wert die grave oic zeer toegeraden van den provoost van Herlebeke ende anders sinen rade, dat also te doen, om te meer vreenscappe te voeden twischen hem ende die van Gendt; mer hij hilt hem noch tot Brugge, ende en quam tot Gendt niet, dair die van Gendt zeer af verwonderde, ende bijsonder die rijke ende die vroede, die niet dan vrede en sochten; mer dat gebueffte, dit Witte Caproenen ende hoirs gelijke, die niet dan werringe en sochten, en hadden dair geen verlangen na, want sij wisten wail, quaemt dat hij dair quame ende bleve dair wonen, hij soudse allenicken even bedectelijken, scerpelijken doen korrigieren ende castien van tlede dat sij hem ni gedaen hadden. Doch niettemin, al hadden dese quade dese sorge, die van den gerechte, die guede ende die rijcdomme van Gendt wouden enichsins hoiren here tot Gendt hebben wonende, alsoit gedadinct was, want hem dochte dat sij genen vasten noch sekeren vrede noch soene mit hem en hadden, hij en quame dair mitter wone, ende meenden, sij wouden tot hem trecken ende halen eerwairdelijken, alst behoirde. Dairtoe geordineert werden XXIIII nota-

Digitized by Google

belre mannen, die tot Brugge bij hem trecken souden om hem te bidden tot Gendt te comen ende te halen, ende hem oic te seggen dat grote begeren dat die van Gendt tot hem hadden om hem binnen Gendt sijn woenstadt tot Gendt te houden. Dese van Gendt, die hiertoe gecoren wairen, schieden van Gendt zeer statelijken, als diegene toebehoirde die om hoiren here trecken souden; desen wert medegegeven ende bevolen, dat sij nimmermeer binnen Gendt comen en souden voirdat sij hoiren here voir hem brachten binnen Gendt, of sij souden die poirten van Gendt voir hoir hoift toegesloten vinden int wederkeren. fol. 28
Hiermede schieden sij van Gendt, ende reden tot Dunsen weert; ende, als sij quamen twischen Dunsen ende Brugge, vernamen sij dat die grave dair quam rijden, dies sij zeer verblijt wairen. Ende licht omtrent ene mile van daen, dair sij des graven huysgesin hadden beginnen te gemoeten, die voirreden, elc om sinen dienste te bewairen, sagen sij van verren die grave mit sinen heren comen rijden int velt. Als dese burgeren van Gendt den grave genaicten, sloegen sij opt velt op beyden sijden van den wege, ende deylden hem dair an tween; ende die grave mit alle sijn ridderscappe leden mids doir hemluden. Dese burgeren negen ende bogen ende veroitmoedichden hem also lage als sij mochten tegens haren here, terwijlen hij doir hemluden leet; mer die grave reedt al doir, sonder hem yet te toven of an te sien; mer hij slouch sijn handt een weinich an sinen hoet, noch op alle den wech en toichde hij niet maniere om hemluden een woirt toe willen spreken. Aldus so reedt die grave an die een sijde, ende die Gentoyseren an die ander sijde van den wege, totdat sij tot Dunsen quamen, ende dair toefden sij, want die grave soude dair sijn middaichsmael doen, als

Digitized by Google

hij oic dede, ende die Gentoyseren namen dair oic herberge ende bleven dair mede eten.

Alst quam dat die grave gegeten hadde, quamen die burgeren van Gendt zeer sedichlijken in enen statelijken ordinancie voir hoiren here den grave, ende vyelen hem dair alle gelijc op hoir knien te voete, dair die grave op ene bancke sadt, ende dair presenteerden sij hem zeer oitmoedelijken die grote minne ende willige, onderdanigen dienste sijns stadts van Gents, ende gaven hem dair te kennen hoe die stede van Gendt uut groter minnen ende begeerten, die sij hadden binnen der stede van Gendt mit sinen here ende woenstadt binnen Gendt te hebben, so wairen sij tot hem gesent; ende seyden hem oic hoe sij hemluden int sceyden bevolen hadden nimmermeer binnen Gendt weder te comen voir sij sinen edelen persone voir hem brachten. Die grave, die alle dese woirde zeer wail verstaen ende onthouden hadde, zweech ene wijle al stille; mer, doe hij sprekende wert, seechde hij : « Ic gelove wail dat alle dat gij seecht also is, ende vele binnen Gendt my begeren dair te hebben, mer my verwondert zeer van dat hemluden dat niet en gehuecht, noch en willen hem des niet willen laten gedeincken, van den geleden tijt, nadat sij mij bewijst hebben hoe dat ic hemluden oirbairlic geweest hebbe ende guedertieren in allen hoiren begeerten, ende hebbe geleden mine edele mannen om hoiren wille uutten lande versteken te wesen, als sij hoir enich voir my beclaechden omdat ymmer hoir justicie ende rechten gehouden souden werden. Ic hebbe hem tot menigen tijden mine vangenisse doen ontsluten, ende hem hoir gevangen ende misdadige burgeren dairuut doen geven, als sijt begeert hebben. Ic heb se geminnet, gedragen ende geëert meer dan iemande van al

Digitized by Google

myn lant, ende sij hebben my alle die rechte contrarije gedaen, als eerst minen bailiu doitgeslagen, myns volkes huysengen gedestrueert, myn luden gebannen, mine dienren verjaecht, mine husinge verbrant, die ic alderlieftste hadde, mine steden vercraft ende geset na hoiren wille, myn edel ridderscap doitgeslagen binnen Yperen, ende so veel quaets gedaen tegens my ende mine heerlichede dat ict u ymmers vertellen moet, hoewail ic wel woude dats my immermeer en gehuechde; mer ten mach niet sijn, tsal my fol. 28 v°
gehuegen, wair ic wille of en wille ». « Ach! here », andtwoirden die van Gendt, « en wilt dat niet in u herte houden, want gij hebt ons dat alle vergeven ». « Tis wair », sprac die grave, « ic en wil, noch en meen oic niet, al spreec ic dese woirde, dat gijs van my in toecomende tijden iet te quader hebben sult; mer ic geeft u te kennen om die grote vreeslichede ende fellichede, die ic in die van Gendt gevonden hebbe ». Ende hiermede coelde des graven moet, ende was voirtan te vreden. Ende hij stont op van dair hij geseten hadde, ende dede die van Gendt oic opstaen, ende sprac tot den here van Ramsflies, die dair bij hem stont : « Doet ons den wijn bringen », die dair doe terstondt gebracht wert, ende dair droncken die van Gent, ende schieden so van hoiren here, ende gingen weder tot hoire herbergen wairt, ende wairen dair die nacht; so was oic die grave, ende des anderen dages so reden sij allegader tot Gendt wairt an.

Digitized by Google

Hoe die grave van Vlaenderen binnen Gendt quam, ende dair weder uutschiet, dats die van der stede niet en wisten, ende hoe die muuyeren van der stede van Oudenairden doe omme worden geworpen van den Witte Caproenen van Gendt metten horen.

Doe die van Gendt vernamen dat die grave, hoiren here, op wege was om dair te comen, wairen sijs zeer verblijt. ende togen hem uut der stede te gemoete, te voete ende oic te pairde, ende diegene dien gemoeten die vielen alle neder ter airden zeer oitmoedelijken tegens hem, ende deden hem alle die eere ende wairdichede die sij conden, mer hij leedt al doir sonder spreken dair, hij neech hemluden toe een weynnich mitten hoifde; ende also quam hij tot in sijnre herbergen, die men noemt die Posteerne, ende dair at hij des middages. Dair werden hem doe gebracht ende geschenct menich scoon present, ende dair quamen tot hem die van den gerechte van der stede, als wail reden was, die hem zeer oitmoedelijken tot hem bewezen. Dair begeerde die grave an hemluden, seggende : « Kinder, dair zoene wesen sal, dair en behoirt geen ommesien te wesen, mer enen gehelen pays, ende, sal die wesen, so mosten die Witte Caproenen of wesen ende te niete sijn, ende myns bailius doit die moste gebetert sijn tegens des doden magen », want die vreenden haddent an hem also begeert te hebben. Die van den gerechte spraken : « Here, dat is oic van onser menige, ende dairom so bidden wij u zeer oitmoedelijken. dat ghij u so vele veroitmoedigen wilt te comen morgen op die plaetse, ende dair guedertierlic uwen sinne ende menige den gemenen volke te kennen geven. Ende wij weten wail dat, als sij u sien sullen, sullen sij dair

Digitized by Google

so zeer af verblijt wesen dat sij alle doen sullen dat gij wilt ». Die grave sprac, hij woudt gairne doen. Binnen dien avondt quam tgeruchte over alle die stede, dat die grave des anderen dages morgens tot VIII uuren selven op die Vrydaichsmerct wesen soude, ende dat hij dair selve een prekaidse doen soude, dair tgemeen volk zeer lieve toe was; mer die dwase ende overdadige en was, noch en gaven dair niet omme, seggende : « Wij sijn alle genuch gepredict, wij weten wail wat wij te scaffen hebben! » Jan Premmael, Raesse van Herssele, Pieter van Busch ende Jan Bolle, cappyteynen van die Witte Caproenen, zorchden of dit tot hoiren afterdeel wesen mochte, hilden hieop sprake te samen, ende ontboden enige van hoiren luden, die alderarchste ende overdadichste van hoiren geselscap, en seyden : « Houdt u huden meer ende morgen al voirsien van uwen hernasse ende were; om geen dinc dat men zeecht, so en leecht noch en doet die witte caproenen van uwen fol. 29
hoifde, ende weest morgen guets tijts tot VII uren optie Vrydaichmercte, mer en maict geen rumoer noch onlede tegens yemande, ten sij dat ment eerst op u beginnet; ende gij sult alle uwe lude, die ghij dit sult laten weten, oic aldus seggen ». Dese overvliegers andwoirden dat sijt gairne doen soude, ende sij deden oic also. Des morgens tot VII uren quamen dese Witte Caproenen optie Vrydaichsmercte, also sij overdragen wairen, niet dat sij alle over enen hope gingen staen, mer sij X of XII te samen, ende so hilden sij hem bij een, ende dair wairen hoir cappyteynnen in den hope. Dair quam die grave te pairde rijden op die mercte, mit sinen heren ridderen ende knechten, ende oic so was dair bij hem Jan van der Zekele, ende noch wail XL van den rijcsten ende besten van der stede van Gendt. Als

Digitized by Google

die grave over die mercte reedt, liet hij sijn ogen al gaen optie Witte Caproenen, die hem recht in sijn oge stelden, ende, als die grave dochte, so en sach hij niet dan Witte Caproenen optie mercte staen, dair hij al fantiseerrende om wert. Doch hij trat van den pairde, ende so deden alle die ander die mit hem dair gecomen wairen, ende hij clam opwairt, ende hij ginc leggen boven in een veinster, dair een scoon root laken voir uutgehangen was. Dair hief die grave op, ende wert dair zeer coellijken ende wijslijken zelve sprekende; ende alle dat dair was, deden dair een gezwijch, ende hij wert hemluden dair vertellende, van punte te punte, die gunste ende minne die hij tot hemluden altijt gedragen hadde, totter tijt toe dat zij hem zeer vertert ende verthorent hadden; dair dede hij hem op, hoe een here sculdich waire van sinen volken geminnet, ontsien ende geëert te wesen, dair sij hem alle die rechte contrarije bewijst hadden; dair dede hij hem op, hoe hij se behoet ende bescut hadde voir ende tegens alleman, ende hoe dat hij se gehouden hadde in vreden, in oirbairlijcheden ende in groter voirspoede, sint dier tijt dat hij te lande hadde gecomen geweest, ende hadde hem hoir passaidgen ende havenen van der zee geopent, die, als hij te lande quam, hemluden te voiren gesloten wairen; dair dede hij hem noch veel meer andere redelijke punten op, die den wijsen oic wail clairlijken ende wairachtelijken dochten wesen, ende veele wasser diet gairne hoirden, ende andere die liever twijdracht gehadt hadden en hoirden niet gairne.

Als die grave dair wail ene ure of langer geweest hadde, ende alle sinen sinne ende menige openbairt hadde mit zoeten ende saften woirden, zeechde hij hem int eynde dat hij, van dier tijt voirt, wesen

Digitized by Google

ende bliven wille hemluden een guet heer in alder manieren, als hij hem voir geweest hadde, ende vergaf hemluden alle oude rankunen, fellicheden, quade gedachten of wercken, die sijlude tegens hem gehantiert mochten hebben, ende toich van hemluden sinen evelen moet ende scerpe correctie, die hij tot hemluden int herte gedacht hadde te doen van hoiren quaden daden, ende en woude van dier tijt voirt van geen geruchte noch woirde dairof hoiren van yemande, mer woudse voirt houden in rusten ende in hoiren rechten ende heerlichden, als hij voir gedaen hadde; mer badt hemluden dat sij voirtan van niews quaet opsetten noch beginnen en wouden, ende dat die Witte Caproenen afgeleÿt mochten sijn. Als hij dese woirden sprac, zweech alle man also stille als of dair niemant geweest en hadde; mer, als hij van den Witte Caproenen begonste te spreken, begonnen dair te murmureren, ende worden wail die luden dair gewair dat des graven boitscap was, die Witte Caproenen of te hebbe. Die grave, als hij dese relacie dair gedaen hadde, badt alle den volke dat zij sedichlijken van dair scheyden wilden, ende elck zoetelijken thuys gaen wilden.

Na desen quam die grave of van den huyse, fol. 29 v°
ende al tvolk schiet alle van dier mercte, ende gingen in hoiren huysen; mer die Witte Caproenen, die die eerste op die Vrydaichsmercte gecomen wairen, wairen oic die laetste die dairof schieden. Ende, als die grave dair vorbij hem leedt, worden sij alle greynsende mit enen fellen gesichte, als hem dochte, ende en deden hem niet so veel eren dat sij hem thoift toegenegen hadden, dies die grave dair zeere op fantazeerde, ende seyde dairna tot sinen ridderen, doe hij weder in sijn herberge op die Posterne was gecomen : « Ic sie wail, ic en sal aldus mit desen

Digitized by Google

Witte Caproenen tot minen wille niet connen comen; het is een quaet volke ende misraden; myn hert tuicht my dat die dingen noch niet en sijn dair sij wesen souden; na alle dat ic gemercken kan, die sake schict hair noch recht of dair veel quaets of comen soude, ende, om alle te verliesen dat ic mach, so en mach ic se tot minen wille aldus in deser hovairdyen ende quaetheden niet ansien ».

Aldus so was die grave van Vlaenderen in deser weke IIII dagen binnen Gendt, ende opten vijften dach so schiet hij van danen, sodat hij nie sint dair weder binnen en quam, mer quam tot Rijsel, dair hij hem doe schickede, om aldair te verwinteren. Ende int scheyden van Gendt en nam hij nau an yemande dairbinnen oirlof, mer schiedt mit enen thoirnigen moede van dair, daire veel binnen Gendt qualijken af te vreden wairen, seggende dat hij hemluden nimmermeer guet doen en soude, ende oic so en souden sijs nimmermeer lief hebben, ende so en soude hij hemluden oic, als hij wail te voiren gehadt hadde, ende dat Gijsbrecht Mahiew mit sinen bruederen, ende oic die dekenen van den clenen ambochten, die verdorvent al, ende rieden den grave hiertoe, dat hij aldus haestelijken ende onminlijken van Gendt gescheyden was. Jan Premmail, Raesse van Herzele, Pieter van Busche, Jan Boulle ende die cappyteynen van den gebuefte wairen blijde, ende deden onder den volke sayen alderhande woirde, alsdat die grave dair weder tegens den somer comen soude, of sijn volk, ende souden die zoene al te breken, ende dat dairomme wail van node wair elke binnen Gendt op sijn huede te wesen, ende oic binnen der stede voirsien te wesen van coirne, van havere, van vleysche, van soute ende van allen anderen provancien, want sij en sagen niet dat men

Digitized by Google

opter zoene yet voetelen of verzekert mochte wesen, sodat die van Gendt hem zeer provanden, dat hemluden noit mochte wesen; dair die grave, dit vernemende, hem zeer af vervreemde wairvoir die van Gendt hem vresen mochten. Doch, ter wairheyt te spreken, ende alle saken overgesien, so mach men van den woirden, die ick hiervoir gesproken hebbe ende nu noch segge, wail verwonderen dat hem die van Gendt, die rijke ende die wijse ende notabele, so lage ende so effen gedragen hadden int beginsel van den oirloge, ende noch doe tegenswoirdich, ende en hadden dair oic geen onsculde tegens te seggen. Hadden sij int beginsel van deser eerster oprijsinge gewilt, sij en haddent wail verhoet, dat die Witte Caproenen niet opgeset geworden en hadden, doe se Jan Lijon opt bort werp ende voirtsette, ende sij souden also wail gesent mogen hebben andere luden die tot den graveren van Brugge, die die vairt groeven, ende diet also wail benomen ende gestoirt souden hebben, als die Witte Caproenen; mer sij ledent alle, midts dat sij hem in geenre onlede van te wederstaen steken en wouden, ende hemselven uut den drange houden, dat sij dairna zwairlijken ende fol. 30
zuyerlijken ontgunden; want sij lieten so lange die dwase begaen, dat sijselve dairaf geregiert ende verheert wairen, noch en wairen oic so coene yet voirt te setten of te seggen dat sij ten sinne hadden, hoe goet of hoe oirbairlic dat wesen mochte. Die gemeente van Gendt namen dese reden voir hemluden, seggende dat sij omme den hate ende nyde die stont twischen Jan Lijon ende Gijsbrecht Mahiew mit sinen magen an beyden sijden, hem dair nimmermeer of bewonden of onledich gemaect, noch hemselven dairomme in orloge gesteken hebben en souden; mer, trouwen, om hoire burgeren hoire vrijheden ende diergelijcx te

Digitized by Google

behouden in hoiren rechten ende machten, wairen sij allene in den oirloge gecomen; ende al hoe sij onderlinge in hate of in nyde of in oirloge die een tegens den anderen gestaen hadden, nochtans, ter noit ende om hoire vrijheden ende rechten te behouden ende te bewairen, wouden sij alle eendrachtich ende eenre moeder kint wesen ende sterven, als sij oic dairna wail mitten bewesen, want sij wairen alle hoire oirloge duer, dat nochtans wail duerde VII jair, so eendrachtich dat sij nie gekijf of gescille ondereen en hadden binnen der stede van Gendt. Ende dat behilt se meer dan enich ander dinc, staende in hoiren machten, also wail buyten als binnen; sij wairen so eendrachtich dat sij nimmermeer en twisten om enich dinc; mer, diet tbeste hadde, die sette vrijlic goudt, sijlver ende anders sine juwelen uut voir hem allen mit vrijer herte, als ghij hierna bij der historyen sullet hoiren vertellen ende verslaen.

Ten leedt niet lange, nadat die grave van Vlaenderen van Gendt gescheyden ende tot Rijsel gereyst was, here Olivier van Hauterive, susterlinck van here Rogier van Hauterive, die van die van Gendt verslagen hadde geweest, ontseyde die stede van Gendt om sijns neven doit wille; ende so dede oic heer Phillips van Masmijn, die Galoys van Masmijn ende meer andere mit hemluden. Als dese ontsegginge gesciet was, vonden sij omtrent XL burgeren, scipperen van Gendt, die die riviere van der Scelte nederquamen driven mit coirne tot Gendt wairt, an denwelken sij doe wrake deden van Rogier, hoiren doden maich; want sij se al te lelijken sloegen, quetsten, ende staken hemluden die ogen uut, ende sonden se also verleemt, gehact, gehouden, binnen Gendt, welken spijte die van Gendt zeer hoge ende zwair namen. Als dit die van der Wette van Gendt vernamen,

Digitized by Google

ende die clachte voir hem dairof quam, wairen sijs zeer qualijken te vreden, doch en wisten sij niet wail wie dairin te betichtigen int openbair, dan allene diet gedaen hadden; mer doch, dair rees af binnen Gendt grote murmuracie, ende begonden die gemeente te seggen dat die grave dit hadde doen doen, ende gingen dese woirde so stercke, dat niemant so coen en was, die die grave dairaf hadde dorren ontsculdigen. Terstondt als Jan Premmail dese tijdige vernam, die optie tijt die overste was van die Witte Caproenen, ginck hij sonder yet te seggen of mit yemande van der Wette van Gendt te spreken; mer, of hij yet mit sommigen van den anderen cappyteynnen van der stede sprack, en weet ic niet, mer ic gelove wail ja; ende nam mit hem dat meeste deel van den Witte Caproenen, ende dat dairan vollichde, lude die gairne quaet holpen doen, ende schiedt op enen avondtstondt uut Gendt, ende quam binnen Oudenairden alleen. Ende, als hij dair eerst inquam, so en hilt men dair gene huede noch wake, want men noch ter tijt dair gene hoede voir yemande droech, ende hij quam weder uut die poirte, ende dede doe alle sijn volk dairbinnen comen; ende hij hadde dair meer dan V^{c} man te hernasse. Alst quam fol. 30 v°
an den dach, dede hij terstondt te wercke setten metselaren, timmerluden, pijnres ende andere dies hem verstonden, die hij dair genuch tot sinen wille hadde, ende dede twe poirten van der stede van Oudenairden an die Gentse sijde, metten mueren ende thoirnen dairtwischen staende, ofbreken ende in der stede graven terneder werpen. Van welker daet, in der wairheyt te spreken, hem die van Gendt niet ontsculdigen en mogen, dat dit yet tegens hoiren wille of wetens geschiet sij, want dese Witte Caproenen lagen binnen Oudenairden wail een maent, eer

Digitized by Google

sij dese II poirten ende mueren ende thoirnen alle geslecht hadden; ende, hadde dit die wette ende rijcdomme tonwille geweest, mogelijken hadden sij tijts genuch gehadt binnen eenre maent hoir volk te mogen thuys ontboden hebben, ende, dat gedaen hebbende, hadden sij onsculde mogen voir hem genomen hebben; mer neen sij, sij deden dair alle een ogeluykinge toe, ende geheyndent al totter tijt ende ter wijlen dat dese tijdinge voir den grave quam, die tot Rijsel lach, dat Jan Premmael mit sine Witte Caproenen, steelse wijse, bij nachte binnen Oudenairden gecomen was, ende hadde dair doen ommewerpen, also voirseit is. Van welker tijdinge die grave zeer thoirnich was. dair hij wail reden toe hadde, ende seyde dair doe : « Ay! die duvel is in dit volk! ic en sal nimmermeer vrede mogen crijgen, also lange als die van Gendt in machten sullen sijn of wesen », sodat hij doe sijn rade tot Gendt binnen sandt, ende dede hemluden opdoen hoe ongeloiffelijken dat sij wairen, ende dat mogelijken hemluden niemant zoene noch vrede toegetruwen en soude; gemerct dat die zoene, die die edelborste hairtoge Phillips van Burgongen mit so grōten arbeyde hemluden verworven hadde tegens hoiren here, so lelijken ingebroken ende gescuert hadden. Dairop die van der Wette van Gendt hoir onsculde deden, seggende dat behoudelijken der wairdicheden van dien gueden heren, dair van tsgraven wegen gecomen wesende, sij en haddens niet gedaen, noch ye gedacht te doen of te doen doen yet dair die zoene bij gebroken soude mogen werden, ende, of Jan Premmael een overdait dede of gedaen hadde, des en stonde hem die stede van Gendt niet, ende des wouden sij voir onsculdich gehouden ende bekennet wesen voir God ende horen here getruwelijken; mer, twair wair dat

Digitized by Google

die grave hadde consente gegeven, ende wairen oic uut sinen hove gereyst diegene of enige van dien, die een lelic ende onbehoirlic overdait gedaen hadden an hoiren poirteren, die sij gedoit, gehact, gehouden blint ende verleemt binnen hoire stede gesent hadden, dat een groit onrecht ende gewelt, ende dairtoe brekinge van der zoenen, wairvoir tlichame van der stede van Gendt dair doe des graven rade op replicierden : « Ghij heren, hebdij dan dit in wederwrake gedaen ». « Neen wij, trouwen », spraken die van der Wette van Gendt, « wij en seggen niet dat datselfde, dat Jan Premmael tot Oudenairden gedaen heeft, enige wederwrake geweest sij, want wij mogent wail bewijsen, ende dat willen wij doichdelijken proeven, ende betugen mit den hertoge van Burgongen, dair wij oic nu getuyge af nemen, dat wij dat hier presenteren te doen, alst ons noit sal wesen, dat bij der dadinge gemaict bij denselven hertoge van Burgongen twischen onsen here den grave ende ons, dat Oudenairden soude terneder geworpen werden tot alretijt, alst ons gelieven soude, in sulken schine alst nu bij Jan gheschiet is; mer, ter bede van den voirseiden hertoghe van Bourgongen, lieten wijt int scheyden dair ter tijt noch staen ». Dair doe des graven rade weder op seyden : « Aldus schijntet dan an uwen woirden dat gijt hebt doen doen, ende des so en mochdy u nu niet ontsculdigen, want, doe gij wistet dat Jan Premmael gereyst was tot Oudenairden, ende dair steelsgewijse ende mit gewapender hant binnen gecomen was, dair ene goede vaste zoene stondt, ende dede dair poirten, fol. 31
muyeren ende thoirnen terneder werpen ende in der stede graften werpen, so soldt ghij dairtegens gevallen ende hem dat verboden hebben, sulk overdaet op sijn selfs hant te doen. Totter tijt toe, dat ghij uwe

Digitized by Google

gebreken ende beclachten uwen here den grave te kennen gegeven hadt, van der quetsinge ende mishandelinge an uwen burgeren gedaen wesende, ende en hadde hij uluden dan geen rechtinge gedaen, so soudt gij u vertogen hebben an uwe dadinxman, den hertoge van Bourgongen, die die tractaten noch bij hem hadde, ende die soudt gij uwe gebreken geopent hebben, ende hiermede soudt ghij uwe saken eerbair ende schoin gemaict hebben; mer neendij, ten was also van uwen sinne niet. Ghij heren », spraken voirt dese rade, « noch so ontbiedt u mynen here, den grave, dat tot menigen tijden hebdij hem menigen hoon, spijt ende lede gedaen, ende gij hebt hem bede angestelt, mer altijt mit gewapender handt ende min tot uwen voirdel; ende hij heeft dat guetlijken dicwijl geconsenteert, ende ten heeft alle niet mogen baten. Nu, nu, mynheren, wij willen scheyden; God, die alle dingen weet ende bekennet, die sal noch eens alsulke wrake over u doen, dat alle die werelt dairof sullen weten te spreken ». Ende hiermede schieden die rade van die van der Wette van Gendt; des afternoens schieden sij uutter stede van Gendt, ende quamen doir Cortrijke tot Rijsel, dair sij doe den grave vertelleden hoe dat sij gevairen hadden, ende seyden hem oic die ontsculde, die die van Gendt deden optije voirscreven sake van Oudenairden, geschiet wesende bij Jan Premmail, hoir cappyten van Gendt, ende anders wisten sij clene ontsculde te doen, dan dat Jan Premmail dat gedaen hadde buten consent van hemluden.

Digitized by Google

Hoe die Gentoyseren Oudenairden weder overgaven, ende van den heren ende edelre mannen huysen ende woningen, die sij int lant van Vlaenderen ommeworpen, ende hoe dat oirloge van Vlaenderen toeghinck twisschen den grave ende die van Gendt felre dan ye geweest hadde.

Die van deser materijen hoirt spreken, machs hem wail verwonderen van den vreemden voirtsettingen ende nyewicheden, die hier gevonden ende gesien werden. Ende dair sijn veel luden, als sij die saken alle wail duersien, verstaen ende overleggen, dat lange ende zwaire ende vreselijke oirloge van Vlaenderen, ende gemerct alle dat hair comen van der sake, geven sij die van Gendt recht ende rechtvairdige reden ende querele in hoiren saken, dat sij mit reden geoirloicht gehadt te hebben; mer my dunct dat sij tot noch toe onrecht gehadt hebben, noch ic en kan niet gesien, verstaen noch begrijpen, die grave en hadde altijt liever gehadt die vrede dan dat oirloch, behoudelijken sijnre hoicheit ende eren; want en sandt hij hemluden hoiren poirter niet weder thuys, die hij tot Erclo gevangen hadde? dairenboven sloegen sij sinen bailiu doit, welke overdaet hij hemluden alle vergaf, opdat hij se dairbij noch in vreden houden soude mogen? Noch hierenboven, gingen sij ende maicten op enen dach ene nyewe beroerte, alle tlandt van Vlaenderen daer op hem, ende togen tot Yperen, ende sloegen dair doit van sinen ridderen, ja, die van Yperen dedent selve, ende togen bestormen Oudenairden, ende bleven dair mit machte voir leggen, ende stonden na hoïrs prince live, om hemselve te hebben ende van sinen live te gronde te verderven. Want sij togen ende bestormden Denremonde, dair hij selve binnen lach

fol. 31 v°

Digitized by Google

mit veel edelre mannen. Ende van alle dit quamen sij noch duer ende tot eenre zoenen, sonder te willen beteren Rogier van Auterives doot, dat sine magen tot veel tijden wail te kennen gegeven hadden; mer hem en wedervoer zoene noch beteringe. Ende, of u nu sine magen ende vreden, in wederwrake van hoiren doden ende ongebeterden maich, enige scipperen dootsloegen ende quetsten, bij welker sculde eensdeels den eersten hate ende nyde opgestaen ende geresen was, moste dairomme ymmer die stede van Oudenairden ommegeworpen ende so lelijken mismaict ende gedestrueert werden? Voirwair, my dunct neent, ende so dunct oic veel andere. Ende dit alle en was die van Gendt niet genoech, mer tscheen dat hemluden noch genuch buerde noch toe te hebben van den grave, als sy seyden, want sij wouden gebetert hebben tselve, dat an hoiren scipperen gehantiert was, eer sij Oudenairden weder overgeven wouden.

Die grave, die tot Rijsel lach mit sinen rade, was zeer toirnich dat die Gentoyseren Rijsel aldus inhilden, ende en wistes niet hoe wedercrijgen, hem berouwede al te zeer, al hoet gesoent was twischen die van Gendt ende hem, dat hij ye dairom Oudenairden also hadde laten onbehoet staen, dat die van Gendt dair so innegecomen wairen, so dat hij dair veel omme screef an die van Gendt, dat sij hem Oudenairden weder overleveren souden, of hij soudse dairomme so zwairlijken beoirlogen dat sij dat ewelijken voelen souden. Mer die van Gendt en wildens Jan Premmael in geenre wijs staen, dat sij die zoene gebroken hadden; mer nochtans lieten zij Oudenairden altijt in Jans handen bliven, doch int eynde so deden enige van den rijcsten, van den vroetsten ende van den besten van Gendt, als Jan van der Zichele, Gijsbrecht van Gayse, Symon Bet,

Digitized by Google

ende oic meer andere mit hem, die oic gairne rust ende vrede gehadt hadden twischen horen prince ende der stede van Gendt, so veel in deser sake, dat, opten XII^en dach van mairte, diegene die binnen Oudenairden wairen, quamen weder binnen Gendt; fol. 32
ende die stede van Oudenairden wert weder gelevert des graven volk. Ende om den grave te bet te vreden te setten, so wert Jan Premmael gebannen uut Gent ende uut alle Vlaenderen; ende was sinen tijtel, dair hij omme gebannen wert, openbair uutgeropen; ende was dese, omdat hij uut Gendt getogen was tot Oudenairden, ende hadde dair die II poirten, muyeren ende thoirnen voirseyt buyten weten of consente van der stede van Gendt ommegeworpen. Oic werden doe gebannen, an die ander zijde, uut dat graefscap van Vlaenderen sonder wederroepinge, here Phillips van Masmyn, here Olivier d'Auterive, die Galoys van Masmyn, die bastairt van Windingen, ende voirt alle die andere mede die geweest hadden dair die scipperen, poirteren van Gendt, so mishandelt hadden geweest. Ende mits deser bannige, so setten hem beyde dese pertien te vreden; des ruymden sij alle Vlaenderen, ende Jan Premmael quam in Henegouwen wonen, in ene stede genaemt Ath; here Phillips van Masmyn quam tot Valenzijn wonen; mer, alst die van Gendt vernamen, deden sij soveel an den provoist van Valensijn, dat doe ter tijt was Jan Pertis, ende an den scepenen aldair, dat sij mit zachticheden soveel deden an den voirseiden Masmyn, dat hij mit sinen gueden wille uut der stede van Valenchijn toich, ende voir wonen bij Duway tot Lallaing, dair hij doe bleef tot dat hij ander tijdinge vernam. Ende die andere ridderen ende knechten ruymden alle Vlaenderen, ende togen in Brabant wonen, totter tijt toe dat sij oic andere tijdinge vernamen.

Digitized by Google

Also geringe als die grave van Vlaenderen weder in den besitte van Oudenairden wedergecomen was, ontboot hij veel zeer wercluyden, metselaren ende timmerluyden, ende dair dede hij weder alle die poirten muyeren ende thoirnen schoonre ende sterker maken dan sij te voren geweest hadden, dede oic alle die graven van gronde op schoin schieten; twelke die van Gendt alle wail vernamen, mer sij bairden recht of hemluden dair niet omme geweest en hadde, want sij en wouden niet begrepen sijn van zoenebrakich te wesen, hoewail die ovedwaelsche ende sotte wail plagen te seggen : « Laet ons vrijliken die van Oudenairden laten werken ende begaen, want, al wair die stede stalen, so en mach sij ons niet ontstaen, als wij ymmers willen ». Dit stondt aldus, ende het hete gezoent te wesen in den lande van Vlaenderen, mer die grave hadde altijt een quaet vermoeden optie stede van Gendt, want men brachte hem alle dage noch an vele scerper tijdingen van hemluden, ende van gelijken en wairen die van Gendt niet te vreden van hoiren prince. Als dit aldus stondt, so toich Jan van der Zijchele uut Gendt, buten op sinen huse, dat geheten was Nazaireth ende was ene zuverlijke plaitse ende sterc. op ene grote mile na Gendt staende; dair hilt hij hem al ledichlijken, op ene grote mile na, sonder yet veel binnen Gendt te comen, ende hilt hem dair al stille, sonder die van Gendt yet te helpen raden, hoeveel sij hem ontboden opdat hij van den grave niet betichticht en werde dairof; ende so dede hij oic van mitten grave te raden, opdat hij van die van Gendt niet betichticht en wert; ende bleef aldus zwemmende twischen twe wateren, ende hilt hem neutrael als hij best mochte.

Hieraf gebuerde, terwijlen dat die grave dus weder Oudenairden opmaken van die nedergeworpen

Digitized by Google

poirten ende muyeren ende thoirnen, ende des wercx bijkans te boven was, arbeyde hij zeer an zinen neve, hertoge Aelbrecht, grave van Henegouwen ende van Hollant etc., so mit brieven, so mit boden, dat hij al te gairne Jan Premmail gehadt hadde, die tot Ath getogen was wonen. Hij arbeyde so lange dat hij hem gelevert wert, hem gebrach opten slote tot Rijsel. fol. 32 v°
Als die grave hem dair hadde, dede hij hem dair onthoifden ende op een rat setten, als voir een verrader. Aldus was Jans Premmaels eynde, ende, dit geschiet sijnde, toich die grave binnen dienselven tijde binnen Yperen, dair hij grote justicie dede van vele snoder ende cleinre luden, die hij dair dede onthalsen, als wevers, volres ende sulke keytiven die sijn ridderen ende knechten dair doitgeslagen ende die van Gendt der stede poirten opgedaen hadde, opdats alle exempel souden nemen.

Die van Gendt, die van alle dese dingen die die grave aldus hantierde, wail geinformeert wairen, vruchten hem veel meer dan te voiren, ende bijsonder die cappyteynnen die in dese reyse ende in den besitte van Oudenairden overste geweest hadde, ende begonden wail onderlinge te seggen : « Wat leyt dair veel an? wij mogen wail merken dat ons die grave te gronde verderven sal, machij; hij bewijst wail dat hij ons lief heeft, want hij en begeert niet te hebben dan onse leven. Siet ghij niet hoe hij Jan Premmail heeft doen doden? Voirwair, als men die waerheyt seggen sal, so hebben wij Jan, die dair voir ons allen gestorven is, groit ongelijc ende onrecht gedaen dat wij hem so van ons verjaicht ende vervreemt hebben. Wij sijn alle sculdich an sinen doit, ende wij sullen selve tot sulken eynde comen, mach men ons onder tnet eens crijgen ». « Trouwen », sprac Pieter van den Busche, « laet ons self op onse huede wesen;

Digitized by Google

ende, wair icx geloift », sprac hij, « dair en soude in alle tlant van Gent eens edels mans slot, dat sterc is, niet staende bliven, want bij dien husen mochten wij noch alle verdorven wesen, ende willen wij dair niet anders in voirsien ». Ja « spraken die ander », die dair bij hem wairen, « gij segt wail; lait ons dair in voirsien; geringe lait ons al den bras van sloten ter neder werpen ». Dair oirneerde hem Pieter van Busche, Jan Boule, Raze van Herszele, Jan van Launoy ende meer andere mit hem, ende schieden uut Gendt op enen dach, wail XV^{C} sterck, ende togen in dier weke alle omtrent Gendt ende binnen den bedrive van Gendt, ende bernden ende worpen ter neder alle der edelre mannen huyse dair staende; ende alle dat sij dairinne vonden, deelden ende pairten sij onderlinge. Als sij dese cure gewracht hadden, keerden sij weder binnen Gendt, dair sij nie mesche en vonden die ye geseyt hadde : « Gij hebt qualic gedaen. »

Doe dat ridderscap, die bij den grave ende andersins lagen, vernamen dese tijdinge, wairen sijs zeer qualic te vreden, ende dat mit guede redene, seggende tot den grave dat die spijt moste gewroken sijn ende die hovairdije die van Gendt terneder geleyt. Des doe die grave overgaf ende consenteerde sine ridderen ende knechten te mogen oirlogen op die van Gendt, ende hoire scade wreken ende verhalen. Des staken hem doe te samen vele ridderen ende knechten uut Vlaenderen, ende maicten een overste ende cappyteyne over hemluyden des graven bastairtzone, van die Haze van Vlaenderen, dat een vrome ende gerade ridder ter wapene was, welke ridderscappe baden ende cregen veel edelre mannen, hoire vrienden ende magen uut hoire gouwen, die hemluden te baten quamen om hoir leet te helpen wreken. Dese Haze van Vlaenderen, mit sine gesellen, hilden hem so tot

Digitized by Google

Oudenairden ende so tot Gavers, so tot Aelst, so tot Denremonde, ende dede die van Gendt veele moynisse ende verdriets an, ende quamen dicwijle draven tot voir die poirten van Gendt, ende worpen bijna alle die wintmolenen omme, die buten Gendt stonden, ende deden in desen tijt groit verdriet ende spijte die van Gendt. Dair was in hoir geselscap een jonc ridder uut Henegougen, een al te vromen man, genoemt here Jacop van Wertsijn, drossaet van Henegouwen; dese dede in desen tijden menige geradichede ende vromichede voir die stede van Gendt, ende plach hem tot zommygen tijden al te zeer sottelijken ende overmoedelijken te aventueren voir die poirten ende barrieren van Gendt; hij nam hemluden hoir huven uut hairen hoifden, hoir windaesbogen uut hairen handen, tot II of tot III stonden, ende bedreef dair ridderlijke voer. Dese vrome jonge ridder, here Jacop van Wertsijn voirseyt, was geschepen ter wapen wonder bedreven te hebben, hadde hij te live gebleven, mer neen, hij sterf jonc op sijn bedde opt slot tot Bies in Henegouwen bij Mortangen, dat grote scade was. fol. 33

Hoe die van Gendt ende haere vreenden van den edelen mannen uut Vlaenderen, die metten grave toe waren, gequellet waren an allen zijden, [ende van der doot heren Bertrams van Gleskijn, cognestabel van Franckrijke]

Als die van Gendt hem dus zeer gequellet sagen ende beschadich van den edelen mannen uut Vlaenderen ende van anderen landen, wairen sijs zeer qualic te vreden, ende wairen in den sinne te scriven an den grave van Henegouwen, dat hij sine ondersaten, als die edele ende andere guede mannen uut Hene-

Digitized by Google

gouwen, weder thuys hadden willen ontbieden, die se aldus anoirloichden, mer, doe sij hemselven hier wail op bedachten, vonden sij wail dat sij niet bedreven en souden hebben, want hertoge Aelbrecht en soudts doch niet gedaen hebben. Oic so en wouden sijs niet toirnich maken, noch en wouden hem oic enige saken te voiren leggen, dair sij hem enigen toirren of murmureringe mede angedaen mochten hebben, also sij hem noch sine landen niet ontberen en mochten, want, hoeveer hemluden Hollant, Zelandt ende Henegouwen voir gesloten hadde geweest, so bekenneden sij hem voir verloren lude te wesen, sodat sij hieromme van dien propose van hem te scriven vielen, mer sij namen enen anderen raet, dat was dat sij scriven souden in Henegouwen an den edelen ridderen ende knechten aldair, die erf of renten ommetrent of in die castelrye van Gendt hadden liggen, dat sij hem wouden comen dienen of sij souden hem hoir renten benemen. Desen raet ginc voirt, sij screven dese brieven uut, mer dair en gaf niemant omme, noch niemant en quam bij hemluden tot Gendt. Ende bijsonder so hadden sij gescreven an den here van Antoing, here Huge, die een erfcasteleyn van Gendt was, dat hij bij hem quame ende bewairde sinen dienst, of sij souden hem sine renten benemen ende souden oic sijn slot van Vienne ommewerpen; dair hem die here van Antoing weder ter antwoirde weder op screef, dat hij se gairne dienen soude, mer
fol. 33 v° dat soude tot hoire grondelose verderfnisse wesen; ende dat sij vrijlic geen betruwen noch gelove op hem en setten, want hij soude hemluden een hert viandt ende zeer tegens wesen; ende hij en hilt niet van hemluden, ende en woude oic niet van hem houden, dan allene van sinen here van Vlaenderen, dien waire hij sculdich dienste ende onder-

danicheyt. Twelke desen here van Antoing die van Gendt wail hilt, want hij oirloichde een doitlijc oirloich tegens hemluden ende dede hem al te groten laste ende scade an, ende hij dede sijn slot van Vyenne provanden van alle des tbehoefde ende oic van volke, dair die stede van Geertsberge, die Gents was, zeer af gequellet plach te worden. Oic mede die here van Adingen, genoemt Wouter, die doe ter tijt noch een jonck jonker was ende van groten wille ende begeerte ten oirloge, dede hemluden oic groit verdriet ende spijdicheden an. Aldus leet alle desen tijt duer, ende en dorsten die van Gendt niet uut hoir stede reysen dan mit enen groten hope, mer, als sij hoir vianden dan overquamen, en hadden sij dair gene genade over, mer sloegent alle doit. Aldus rees ende wies in fellicheden dit oirloge twischen den grave ende die van Gendt, dat dairna wail C M menschen lijf twewerf coste; ende en wert dairna nauwe connen gevonden werden een eynde noch zoene van desen oirloge, want die cappyteynnen van Gendt vonden hem so bruekich tegens hoiren here den grave, ende dan tegens den hertoge van Bourgongen, dat sij genen hope en hadden dat sij enige dadinge souden mogen maken ende bescriven, bezegelen ende bezweren, die men hemluden houden soude mogen, of dat sij ymmermeer tot zoene souden comen mogen, ten soude hemluden tlijf costen; welke zorge hemluden dede bliven in hoire opynien ende oirloge stoutelijken ende overdadelijken, dairt hemluden meest tot allen tijden wail of verginc voir hoiren opsetten ende begrip, als ghij in deser historyen hierna wail hoiren sult.

Die grave van Vlaenderen, liggende tot Rijsel, verhoirde alle dage scerpe tijdinge van die van Gendt, van hoe sij alle dage bernden ende blakeerden ende

Digitized by Google

ternederworpen sijne ende sijnre edelre luden slotene, dair hij qualiken in te vreden was, ende plach dan dairop te seggen dat hij noch eens alsulke wrake dairof doen soude, dat hij die stede van Gendt an colen leggen soude, ende alle die andere rebelle mede, ende ginc die grave toe, om te sterker te wesen tegens die Gentoyseren, ende dede alle die ballinge uut Vlaenderen weder int landt comen vrij, ende vergaft hem alle, ende gaf hem tlant te voiren om te wederstaen die Witte Caproenen; ende hij sette hemluden II edele mannen tot cappyteynen, als die Galoys van Masmyn ende Pieter van Stevelinck. Dese II cappyteynen, mit hoiren ruyteren, voerden des graven bannier mit hemluden, ende lagen omtrint III weken twischen Oudenairden ende Cortrijke optie Leye, dair sij groten scade deden. Als Raessche van Herzele tghestant van desen ballingen hadde vernomen, toich hij uut Gendt mit die Witte Caproenen ende quam tot Dunsem, menende die ballingen dairomtrint vernomen te hebben; mer neen, hij en vandt dair niemant, want, doe die ballingen vernamen dat die Gentoyseren uutquamen, schieden sij van daen ende togen ommetrint Tournasijs, int lant van Pevelle, omtrint Orchys, Laydam, Rougij ende Dourlay, ende dair hilden sij hem so dat die coopman twischen Doirnike ende Douway niet reysen of verkeren en dorsten, om der ballingen willen. Ende was doe een gemeen seggen dat die Gentoyseren voir Rijsel souden comen, ende beleggen den grave dairbinnen, ende, om dit opset te volbringen, so tractierden sij
fol. 34 doe ten tijden zeer mit die van Brugge ende die van Yperen; ende sij hadden die steden van Geertsberge, van Cortrijke, etc. tot hem; mer die van Brugge ende die van Yperen stonden noch al in enen twivel, wat sij doen wouden of laten, want die

Digitized by Google

grote ende rijke van desen tween steden en waren mitten clenen volke van den ambachten niet eendrachtich, ende seyden wail dat ene grote zotheyt wesen soude te trecken ende een beligge te doen so verde van huys als voir Rijsel. Oic mede so mochte die grave, hoiren here, grote ende zwaire verbanden hebben mitten coninc van Franckrijc, als hij tot anderen tijden wail gehadt heeft, dair hij af geholpen ende gesterct soude mogen werden. Dese sorge ende twyvele hilden dese guede steden van Vlaenderen desen somer thuys blivende, dat dair doe tot geenre stadt beligge gemaict en wert. Ende, opdat die grave geen bejach van enyge dadinge verwerven en soude an sinen neve ende sone van Bourgongen, hadden zij zeer vriendelijken ende minlijke brieve gescreven an den coninc van Franckrijc, hem dairin onderwijsende dat hij hem doch duer God niet en wilde dairtoe laten raden hemluden te bescadigen, want sijlude van Gendt mit hoiren vrienden en begeerden niet anders te bewijsen an den coninc ende an sijn rijke, niet dan gunste ende alle onderdanichede, ende dat hij vinden soude in der waerheyt dat hoir here hemluden anoirloichde mit groter sonden ende onrecht; ende alle dat sij deden en was niet dan om haire rechten ende vrijheden te onderhouden, die hoir here hem benemen, afbreken ende te niete maken woude, ende dat hij hemluden een al te wreden here waire; sodat die coninc redelijken genoech totten Gentoyseren genegen wert, ende en gaf dair niet al te veel omme, hoe dat zijt maicten. Ende so en dede oic sijn brueder, die hertoich van Angouwen, want, al was die grave van Vlaenderen hoir neve, so en stondt hij nochtans niet al te zeer in des coninx noch sijns brueders gracie, om der saken wille van den hertoich van

Digitized by Google

Bertangen, die hij bij hem gehouden ende onthouden hadde enen lange tijt in sinen lande tegens hoiren wille. Aldus en gaven sij niet veel dair omme, hoet hem ginck, ende so en deedt oic paews Clement, ende die plach te seggen dat God den grave dese roede angesent hadde omdat hij tegens hem geweest was.

. . . .

fol. 61 v° Nu willen wij ons wederkeren totten saken van Vlanderen, die gebuerde binnen desen tijden dat dese grave van Boskimchem sijn reyse dede van Calys af, duer tconinckrijck van Franckrijck, tot in Bertangen, hoe hem die van Gendt doe gedroegen, ende oic van den grave Lodewijck van Vlanderen, horen here, hoe die persevereerde ende voerde een zwair ende hart oirloge tegens dien van Gendt.

Hoe dat oirloge weder began van nyeus twisschen den grave van Vlaenderen ende den Vlamingen, ende hoe die van Yperen ter neder getogen worden in eenre lagen.

tIs wail wairachtich dat die grave die van Gendt int beginsel des oirloichs niet en ontsach, ende dacht se wael met een cleen te bedwingen met wijsheden ende oic metter hant, altemet nadien Jan Lijon ende Jan Premmael beyde doit waren; mer die van Gendt hadden noch binnen vrome ende grote cappiteynen, dair sij groit betruwen ende gelove inne hadden, ende dair sij in allen horen saken bij wrachten; ende so hadden sij noch hierenboven tot cappiteynen Pieter van Bossche, Jan Boulle, Aernt die Clerck ende Pieter die Muytere.

Nu gevielt in desen tijden, dat dair een twijdracht rees tot Brugge twisschen den rijken burgeren van der stadt tegens tclene volk aldair, want die clene ambochten woudent alle na horen wille dair

Digitized by Google

gemaict hebben, ende die grote en mochten dat niet lijden, sodat sij tegens malcander vergaderden, ende dair bleven een groit deel weevers ende volres doit, ende, doet hem so qualijken vergangen was, schicten hem die ander, die te live gebleven waren, te vreden. Des ghingen doe die overste van Brugge toe, ende screven an den grave van Vlanderen, die doe tot Rijsel lach, alsdat hij om God bij hemluden comen woude, want sij waren meyster van tclene volck. Die grave van Vlaenderen was lieve tot deser tijdinge, ende hij schiet van Rijssel, ende here Willem van Namen in sijn geselscap, ende dairtoe vele ridderen ende knechten uut Vlaenderen; ende hij quam binnen Brugge, dair hij met groter blijsscappen ontfaen wert, mits synen goeden raedt, die hij doe hadde. Des werden doe dair gevangen alle dieghene, die die hoiftheren ende goet Gents waren, of die dairaf bedacht of beruft waren sulkdanich geweest te hebben, tot wael V[C] man toe, ende worden alle gevangen geleyt, die oic meest vaste altemet onthalst worden. Als die van den Vryen vernamen dat die grave van Vlaenderen rustelijck binnen Brugge was, waren sij bezorght ende stelden ende quamen terstont in sijn hulde, ende verworven sine genaden ende vreenscappe, die hij dairtoe gairne ontfinck, ende was des zeer verblijt, want sijn machte wies dair alle dage grotelijken bij; oick waren sij altijt van outs beter voir den prince geweest dan alle dat ander geselscap in Vlaenderen. Doe hem die grave vant, sine saken te boven hebbene met die van Brugge ende met die van den Vryen, ende dat hij oic ridderen ende knechten bij hem hadde dair uuten lande, uut Henegouwen ende uut Arthoys, wert hij dairup deinckende dair na te staen, sijn lant weder altemet te bedwingen ende die quade dan te corrigieren. Ende, in den

Digitized by Google

eersten, ordyneerde ende seyde hij dat hij wilde trecken tot dien van Yperen, ende beginnen dair eerst weerckx, want hij hadde die zeer leedt omdat sij so lichtelijken hoir poirten voir die van Gent gheopent hadden, ende seyde wael dat dieghene, die dat gedadinct hadden, dat die poirten also opengedaen worden, ende sine vyanden dairinne gelaten, ende sine goede ridderscappen dair so versloegen, soudens ontgelden crymyneellijken, des hij anders hoir meyster mochte worden. Hierup dede hij sijn mandemente gaen duer alle tVrye van Brugge, want hij woude voir Yperen wesen. Dese tijdinge quam tot Yperen, dat hoir prince woudse comen besyen ende bespringen, ende dat hij hem dairtoe ordyneerde met groten machten; des worden sij doe te rade, dat sij dese tijdinge die van Gendt souden laten weten, updat sij hemluden dan hulpe ende troist van volke senden mochten, want sij en waren up hemselven niet starck genoech hem tegens den grave te mogen houden sonder hulpe diere van Gendt, diewelke hem dat oic beloift ende gezworen hadden, also te doen tot allen tijden als hemluden tYperen des van node soude sijn. Sij deden also, ende screven die van Gendt heymelijken dese tijdingen, ende an den cappiteynen aldair, ende lieten hem weten van des grave gestande, ende hoe hij se dryeghde te comen beleggen ende bespringen. Als die van Gendt dit vernamen, bekennede sij wael hair belofte ende eedt, dat sij mits dien die van Yperen bijstandt sculdich waren te doen, sodat sij zagen eerst an II cappiteynen, als Jan Boulle ende Aernt die Clerck, ende seyden hem tween : « Ghij sult voir u nemen III^{M} gewapende van onsen volke, ende trecken dair haestelijken mede tot Yperen, hem te hulpe ende te troist want et onse volcommen vreenden sijn ». Tot welken'

Digitized by Google

bevele terstont dese twee bereyt waren, ende togen met die tot hem beschict waren te trecken, tot III^{M} volks toe, binnen Yperen, dair die van der stede aldair zeer af verhueght waren. Die grave van Vlaenderen, aftervolligende sijn upset, schiet uut Brugge met enen groten hope van volke, ende quam des avonts tot Tourot, ende des anderen dages tot Poperingen, dair hij doe bleef leggen III dagen lange, ende so lange dat hij alle sijn volk dair tsamen bij hem hadde, dairaf getal wael was tot XX^{M} man toe, wael te hernasse. fol. 62

Dese van Gendt, die goede verbodinge hadden van dat die grave met machten voir Yperen wesen wilde, werden tè rade dat sij hore machte te samen souden steken, ende horen wech nemen duer Cortrijke, ende also tot Yperen trecken, om den grave ende sijn volk te bevechten, menende, mochten sij se eens metten hope terneder trecken, sij en souden hem nymmermeer weder connen vergaderen noch upheffen. Dit upset ghinck voirt, ende alle die cappiteynen schieden van Gendt, als Raesse van Hairsele, Pieter van Bosch, Pieter die Muytere, Jan van Launoy, ende meer andere, die hoiftheren ende quartiermeysters waren, sodat sij hem, buyten upt velt horen hope oversiende, wael starck vonden IX^{M} gewapende, ende togen so tot dat sij tot Cortrijke quamen, dair sij eerlijken ende met groter blijscappen ontfaen worden, want Jan van Launoy was dair die cappiteyne van der stede. Die grave van Vlaenderen, die met sinen hope tot Poperingen ende dairomtrent lach, vernam hoe die van Gendt uut waren met machte, om tot Yperen te comen, ende alrede tot Cortrijke toegecomen waren, nam raedt hierup, ende hilt alle sijn volk dair tsamen; ende die van Gendt waren alrede van Cortrijken gescheiden, ende thogen na Rolleers,

Digitized by Google

ende dair toefden sij, ende seinden tot Yperen, ende deden die van Yperen seggen hoe sij dair waren, ende, wouden sij uutcomen mettiegene die sij hem dair binnen gesent hadden, sij souden hemluden dan starck te samen genoech vinden om den grave te bevechten. Van welker tijdinge die van Yperen zeer verblijt waren, ende hadden des groten wille also te doen, als sij dat oick bewijsden, want sij schieden terstont des morgens uut Yperen, wail VIII^{M} starck, ende waren hoir beleedsluden Jan Boulle ende Aernt die Clerck. Die grave van Vlaenderen, die met sinen hope dair in dien hoeke lants lach, en weet hoe dat toequam of bij wat wege, wert ymmer wetende dat die van Yperen uut waren metten hope, om te comen bij die van Gent tot Rolleers ende hem aldair te samen te vergaderen, ordyneerde terstont, up een passaidge, dair hij wael wiste dat die van Yperen duerlijden souden, ende nyewers anders, twee grote zware lagen, als sinen zone, den Hase, bastairt van Vlaenderen, den here van Adingen ende noch vele andere ridderen ende schiltknechten, met oic die van Brugge ende die van Vryen, sodat elke lage wael X^{M} starck was. Als dese van Yperen, met die hem gesent waren van Gendt, als Jan Boulle ende Aernt die Clerck, buyten upt velt waren, ende licht ene myle buyten Yperen gecomen waren, quamen sij up enen twywech; dair den enen af ghinck tot Rolleers ende den anderen tot Tourout wairt, toefden sij dair een weynich, vragende elc van den oversten den anderen : « Wat wech willen wij nu nemen? » Doe sprack Aernt die Clerck : « Ic rade dat wij den wech nemen tot Rolleers, na onse volk dat dair is ». « Voirwair », sprack Jan Boulle, « ic soude bet geloven dat sij leggen upten Guldenberch dan anderswair, want, wees des seker, ic kenne Pieter

Digitized by Google

van Bosch ende Raesse van Hairzele alsulk, nadien dat sij ons hebben bij hem ontboden, dat hoir meninge is den grave te bevechten, ende dat sij dairomme hem so nadebij comen sullen connen of mogen; ende dairomme radick dat wij dien wech des weechs toe nemen ». Aernt die Clerck was hiertegen, ende Jan Boulle die wildet so hebben, ende deed se alle dien wech inkeren; ende, als sij dien wech innegereist waren omtrent II mylen weechs, ende al moede geworden waren van te voete so verde gewapent gegaen te hebben, quamen sij recht midden twisschen dese twee lagen. Als sij hem dus vonden in die lagen, riepen sij : « Wij sijn alle verraden! alle verraden! » ende nie volk en boit so luttel weer als sij deden, dan elc man liep wech om hem te bergen, een deel tot Yperen wairt, ende die andere coren thruyme velt ende werden vluchtich, sonder eenyge regele te houden of ordynancie, dan wie beste mochte barch hemselven. Des graven volk, diere enen groten hope omme besingelt ende besloten hadden, en namen hoire geen gevangen, mer sloegen se alle doit; doch Aernt die Clerck ende Jan Boulle quamen wech, ende diegene, die vluchtich gheworden waren ende na Cortrijke liepen, vonden hair volk onderwege, die van Roleers gescheyden waren, ende reysden na Rosebeke. Als Pieter van Bosch ende die andere dese vluchtige gewair worden, vraeghden sij hem wat hem angecomen ware; sij antwoirden dat sij wechvloegen, ende liepen als verbaesde ende valschelijke verraden, versaeght ende terneder getogen lude, van den grave ende van dien van Brugge. « Ende hoeveel volx mogen sij starck wesen, die u dus terneder getogen hebben? » sprack Pieter van Bosch; sij antwoirden, dat sijs niet en wisten, want sij en hadden den tijt niet gehadt den hoip

Digitized by Google

over te mogen slaen, noch te tellen; mer des hoips was soe veel, dat alle tvelt dairaf bedecht was. Dair hadde dese Pieter van Bosche doe vele fantasien
fol. 62 v° ende diverse ymaginacien up wat hij beste doen soude, wair voir te gaen ende weder te keren die vluchtige ende geven hemluden enen moet, ende, met haren hope, dan weder vergadert wesende, sine vyanden voirt te verzoeken ende te bevechten, die sijne vreenden vervollighden, of weder te keren na Cortrijke. Doch, alle saken overgeleyt ende bedacht, Pieter ende die andere overste, met hem dair wesende, werden te rade, weder na Cortrijke te trecken op dien tijt voir dat oirbairlixte; sodat sij doe, in goeder ordynancie van battailgen, wederkeerden uptien dach tot Cortrijke, dair doe die van Gendt metten vluchtigen binnen Cortrijken logierden, ende deden die poirten zeer starck wachten, updat sij niet belopen en souden werden. Ende, als Jan Boulle ende Aernt die Clerck bij hemluden gecomen waren, ende sij haren hoip overtelden, vonden sij dat van den III^{M} mannen die sij tot Yperen gesent hadden, aftergebleven ende verslagen waren XII^{C} man, ende van dien van Yperen oic wael alsoveel doden of meer; ende, hadde dat sake geweest dat die twee lagen gevollicht hadden tot Yperen ende tot Cortrijke wairt, dair en souder luttel of geen gecomen hebben, mer, mits dat dese lagen so nairnstich waren, alle doit te slaen dat sij hadden connen besingulen, benam hem dat najagen ende dat bate menygen van den vluchtigen tlijf. Als dieghene, die binnen Yperen gebleven waren, sagen hoir lude dus weder vluchtich innecomen upten selven dach dat sij uutgereyst waren, waren sij zeer verslagen, ende vraeghden hoe dit geschiet waere; sij seyden dair alle, die ene voir ende die andere na, dat se Jan Boulle valschelijken in horen dode gebracht hadden.

Digitized by Google

tIs wair, ende dat hebdy wael ende menichwerven horen seggen, dat zeer quaet is een verstuert commuyn te vreden te setten, ende dat ic dit segge is om der lude willen van Gent, want, upten dach dat sij wederomme binnen Cortrijke gecomen waren, vernamen die terneder getogen vluchtige lude van Gendt hoe Jan Boulle dair binnen Cortrijken gecomen waer, ende staken hem, wael haire duysent starck, te samen, ende seyden : « Laet ons tot desen ongetruwen, quaden, valschen verrader Jan Boulle gaen, want bij synen sculde ende nyemants anders werden wij in den wech gebracht, dair wij bij in die lagen sijn gecomen. Hadden wij Aernt die Clerck willen geloven, wij en hadden geen noot gehadt, want hij hadde ons gairne geleedt den wech recht tot onsen volke; mer Jan Boulle, die ons allen vercoft ende verraden hadde, heeft ons gebracht dair wij dus gemoirt ende terneder getogen sijn ». Nu hoirt doch hoe dit ghemeente desen Jan Boulle van verraderye belasten, dair ic voirwair af mene dat hij ontsculdich was, want, hadde dat so geweest dat hij se verraden ende den grave vercoft gehadt hadde, hij en wair niet weder bij hemluden gekeert, mer waere bij den grave gebleven, sinen heer; mer doch, sijn onsculde en mochte hem niet helpen noch stade doen, afterdien dat dese gemente denselven Jan aldus voirgenomen hadden, hij en moste dairomme sterven. Sodat die van Gendt, ghingen in sijn herberge, dair hij lach ende haelden dairuut, ende brachten uptie strate, ende dair wert hij van sticke te sticke geslagen, ende, wie dair een stick of gecrijgen konde ende dat thuys bringen, dat was dair die beste. Aldus nam dair Jan Boulle een eynde van sijnre cappiteynscappe ende leven. Des anderen dages schyeden die Gentoyseren uut Cortrijke, ende togen weder

Digitized by Google

binnen Gendt, ende zonden doe Jan van Launoy up tslot tot Gavres, gelegen uptie Scelte, ende behoirt den grave toe, twelke Jan innam, ende leeghde dair sijn garnysoen up.

Hoe die van Yperen ende van Cortrijke ommeghingen ende metten grave toevyelen, ende hoe dairna die stede van Gendt belegen wert van den grave.

Nu willen wij spreken van den grave van Vlaenderen ende sinen volke, hoet die ansetten, doe sij mits hoir II lagen wael bij III^M man terneder getogen ende doitgeslagen hadden, so van Gendt, so van Yperen wesende. tIs wair dat die grave wert te rade, dat hij woude voir Yperen trecken, ende beleggen die stede, als hij dede, ende reedt met alle sijn volk darwairts an, in enen schonen groten geselscappe van ridderen ende knechten, uut Vlaenderen, uut Henegouwen ende uut Arthoys, die hem te dienste gecomen waren. Als die van Yperen vernamen dat die grave, hoir heer, so machtich ende starck voir hoir stede quam, waren sij zere verslogen ende moedeloys, sodat die rijckhede ende notable van der stede te rade worden dat sij hoir poirten al wijde updoen wouden, ende gaen buyten, den grave te gemoete, ende setten hoere liven ende goeden geheelijken in sijnre ordynancie ende onderdanicheyt, ende roepen ende bidden hem an genade, want sij wisten wael dat die grave wael wiste dat sijluden bij bedwanck van hoire gemeenten, als van den volres, wevers ende alsulk cleen ende quaet geselscappe van der stede, Gents hadden moeten wesen tot dier tijt toe; ende kenden horen here so eerbair ende barmhertich dat hij se dan also te genaden nemen soude. Ende,

Digitized by Google

also sij dit ordyneerden te willen doen, deden sij; ende quamen, wael III^{C} of meer alle in een geselscappe, buyten der stede van Yperen, met hemluden hebbende die slotelen van der stede poirten, ende, als sij bij den grave quamen, vyelen sij alle up hoere knyen voir hem, roepende ende an hem biddende om genade, ende setten elc hoir lijf ende oic die fol. 63.
hele stede in sinen wille. Als die grave dit sach, ontfairmde hij haire; hij deed se upstaen ende nam se in genaden, sodat hij ende alle sine machte doe binnen Yperen quam, dair hij doe bleef leggen omtrent III weken lang, ende zandt die van Brugge ende die van den Vrien weder thuys. Binnen desen tijt dat die grave aldus tYperen lach, dede hij dair wael bij C volres, wevers ende alsulk geselscap onthalsen ende metten zwairde rechten, van diegene die Jan Lijon met die van Gendt eerst ingelaten hadden binnen Yperen, ende sine vrome ridderscap ende mannen so doitgeslagen, die hij dairbinnen gesent hadde, dair hij so omme verthorent was. Ende, updat sij hem niet meer tegens hem rebelleren en souden, zandt hij III^{C} manne, van den besten ende notabelsten van der stede van Yperen, tot Brugge, ende dair gevangen bliven. Ende, als hij dit al gedaen hadde, schiet hij van dair, ende reedt weder tot Brugge met enen zuyverlijken geselscappe van volk van wapene; mer hij nam doe den wech tot Cortrijken toe, seggende dat hij die van Cortrijken tot sijnre obediencie ende onderdanichede bringen woude.

Als die van Cortrijken vernamen dat hoir prince met so groter machten tot hemluden wairt quam, ende dat hem die van Yperen tot sijnre onderdanicheden ende wille gegeven hadden, waren sij zeer beducht, want sij en zagen genen troist te mogen crijgen van die van Gent, na allen gelegentheden;

Digitized by Google

sodat sij te raden worden, dat sij hem oic terstont upgeven wouden in hoirs heren des graven handen, ende dat hem doch eerlijker ende beter waer te bliven bij horen rechten here den grave, dien sij doch truwe ende hulde sculdich waren, dan bij die van Gendt. Dair hem doe hoire III^c^ ordyneerden uut deser stede, van den meesten ende besten, ende ghingen alle te voete buyten upt velt tegens die comste hoirs heren des graven, hebbende bij hemluden die slotelen van hoire stedepoirten. Als die grave voirbij hemluden lijden soude, vyelen sij alle up hore knyen ende ryepen om genade an hem; die grave ontfairmde hoire, ende nam se in genaden, ende reedt binnen der stede met groter blisscappen, ende alle man dede hem eere ende reverencie. Dair nam hij doe II^c^ burgeren van den notabelsten van Cortrijke, ende zandt se tot Rijsel ende tot Douway in ghijselinge, updat hem dieselve van Cortrijke niet meer en souden rebelleren. Als hij dair VI dagen gelegen hadde, reedt hij van daen tot Duysen, ende van dair voirt tot Brugge, dair hij doe bleef, hem ververschende, omtrent XIIII dagen.

Dairenteynden dede hij een groit mandament uutgaen overalle, omme te trecken ende te beleggen die stede van Gendt, want alle Vlaenderen was hem uptien tijt onderdanich ende tot sinen dienste bereyt, sodat die grave van Brugge schiet met groter machten, ende quam voir Gendt, ende beleyde die stede; ende hij selve logierde hem up ene plaetse, die men noemt dat Abiette. Dair quam doe bij hem te dienste here Robbrecht van Namen met een zeker getal van volk van wapene, also die grave van Vlaenderen dat an hem begeert hadde, mer doe en was here Willem ven Namen dair niet bij, mer was in Franckrijke bij den coninc ende den hertoge van Bourgongen.

Digitized by Google

Twelke was omtrent sinte Jan Decollacio dat dit besit voir Gendt toegeleyt was; up desen tijt was merscalk van alle des graven heer here Wouter, here van Adingen, dat een jonck vroim ende koen man was, ende hem genen arbeyt en ontsach, noch voir geen dinck en vreesde, mer was een leeuwe van enen man. Niettemin, hoewael die grave aldus voir Gent lach met alle sijnre machten, en konde hij hemluden nochtans niet benemen, sij en hilden altijt III of IIII poirten open, dair hem altijt vytalie ende provande genoech dagelix sonder sorge in quam, want dat lant van Brabant ende bijsonder die van Brucxel, waren hem zeer gonstich; oic mede boven alle waren hem die Ludikers zeer gunstich, ende bijsonder die van der stadt van Ludick, die hem toescreven, om hemluden te bet in hoire opynyen te starcken ende te troisten, als hierna vollicht : « Lieve vreenden van Gendt, wij weten wael dat ghij up desen tijt veel te lijden hebt, ende zeer gemoeyet wert van uwen here den grave, met voirt sinen edelen mannen, ende voirt dat hemluden vollicht uut dien lande, dair ons zeer leet toe is; ende weet voirwair, waren wij u op V of VI mylen na geseten, wij souden u so troistelijken ende behulpich wesen, als goede broederen, vreenden ende nagebueren sculdich sijn malcander in hoire noot te wesen; mer, dat ons van heerten leedt is, ghij sijt ons te verde geseten, want dat hele lant van Brabant is twisschen u ende ons gelegen, sodat wij ons lijden moeten van u mer hulpen te bewijsen; mer doch, weest wail gemoet ende en verslaet u niet, al sijdy nu belegen, want God ende alle goede steden die weten dat ghij goet recht ende reden hebt, dairomme ghij in desen oirloge gecomen zijt; ende vrylijken weest wail gemoet, uwen zaken sullen u veel te bet ver-

Digitized by Google

gangen »; ende hiermede sloten sij hoiren brief, ende sonden die van Gendt.

fol. 63 v° Nu lach altijt die grave van Vlaenderen voir Gendt, ende hadde die stede belegen an die Brugse ende oic an die Cortrijkse zijde, mer niet an die Bruecxelse noch an die IIII Ambochtse zijde, also hij dair niet en conde toecomen, van laste ende hinder der rivieren, als die Scelte ende der Leyen; ende, om dat alle belegen te hebben, en hadde hij niet volcx genoech, want, als men alle gelegenthede van Gente wael duersien wille, is sij een van den stercksten steden van Kersten gelove, ende, die se wael beleggen soude ende hemluden benemen alle openen gaten ende passaidgen dair sij altijt te wille bij uut ende inne mogen comen, hij soude dairtoe wail behoeven II^C^M gewapent; ende nochtans souden elke heere herde na den anderen moeten liggen, of sij en souden malcanderen ter noot, mits den laste der rivieren, die ene den anderen niet te baten mogen comen; overmits dat des volcx te veel binnen der stede van Gendt is, ende alle sijnt luden cloeck ende wael ter hant, want men wil seggen dat sij in dien tijden, als sij aldus belegen worden ende sij binnen Gent hoir machte overzagen, sij, mettengenen die hem onderdanich waren, wael starck waren LX^M man, beneden LX jaren ende boven XV, alle waerachtige mannen ende dragende hoir hernasse. Die grave, die hier dus voir Gent gelegen mochte hebben omtrent een maent, ende sijn luden, als die heere van Adingen, die jonge drossaet van Henegouwen, die Haze van Vlaenderen, sijn zone, ende meer andere, vaste alrehande scermutsingen met die van der stede gehadt hadden, so den enen dach wat ghewonnen, so den anderen dach niet veel bedreven, also die aventuere dat gewesen hadde, wert die grave te rade ende

Digitized by Google

ordyneerde, dat die van Brugge, die van Yperen enen die van Poperingen souden trecken scermutsen tegens die van Gendt up een passaidge, dat men heet die Langebrugge, in meninge, wair des sake dat sij dat passaidge winnen conden, tsoude zeer veel oirbairs inbringen, want men soude dairmede enen inganck winnen om in die IIII Ambochten te comen, ende men soude dairtoe altijt van dier zijde Gent so nade comen als men soude willen. Dit upset ghinch voirt, ende hier worden diegene toe geordyneert, die dit doen souden; ende wert hieraf van dese reysen cappiteine ende beleyder gemaict een zeer vroom ende koen ridder, genoemt her Joost van Halewijn, hoewael dat dair vele anderen ridderen ende edele knechten mede waren, mer hij was die hoofthere van hem allen. Als dese van Brugge, van Yperen ende van Poperingen gecomen waren bij dit passaidge, geheten die Langebrugge, en vonden sij niet ydel noch ledich staen, mer wael voirsien ende besorght van veel volcx van die van Gendt; ende dair waren Pieter van Bosch, Pieter die Muytere ende Raesse van Hairzele int alrevoirste. Dair doe ghinck an een grote ende starcke mangelinge ende scermutsinge, want, also vro des graven volk dairvoir gecomen was, vlogen ghene stenen uuten bussen; men schoot hertelijken metten windaesbogen, ende dairt wert zeer met goeden keselingen van den kartelen geworpen van allen sijden, sodat van dese bussen ende windaesbogen dair gereedt doden bleven, ende oic veel gequetster lude; ende droegen dair hem die van Gent als vrome ende stoute heelden, want sij deden hoir vyanden met machte airselen ende conquesteerden ende wonnen manlijken met crafte, dair der goudsmeden bannyer van Brugge, ende die wert int water geworpen ende een slet

Digitized by Google

af gemaict; ende dair bleven oic vele van den goudsmeden van Brugge doot ende gequetst, ende een groit deel meer andere met hem, ende bijsonder bleef dair doot heer Joost van Halewijn, dat temale groter scade was; sodat int laetste die uuten heere, die dair gesent waren, wederkeerden van dair sonder yet bedreven te hebben. Aldus gedroegen hem die Gendttoyseren dair zeer vromelijken.

Van hoe die grave van Vlaenderen sijn belegge van voir Gendt upbrack, ende van den strijde die tot sinen scade gevyele, van sinen luden, an die eene zijde, ende die van Gendt, an die ander zijde.

Terwijlen dit besit voir Gendt was in der manyeren dat die grave dat toegeleyt hadde, gevyelen dair vele scermutsinge voir ende omtrent die stede, want die here van Adingen, die drossait van Henegouwen ende die Haze van Vlaenderen plagen dickwijle die Gentoyseren bloit te belopen, ende en plagen dan dair ghene gevangen te nemen; somtijt plagen sij oic so scarpelicken gedruct ende ommegeholpen worden, dat sij den tijt niet en hadden na malcanderen omme te sien. Des gevielt dat up eenre tijt binnen Gent tsamen staken omtrent VI^{M} fijnre herder mannen, die hem wail behelpen conden, ende waren Raesse van Hairzele, Aernt die Clerck ende Jan van Lannoy hoir hoiftheren, ende dese schieden uut Gent sonder hinder diere van den heere, ende togen tot Aelst wert an, dat doe ene goede vaste besloten stede was, ende dair die grave oick een deel ridderen ende knechten binnen liggende hadde, ende die van Gent stalen dese stede. Des doe dese heren die

Digitized by Google

dairbinnen lagen gewair werden, mer twas te laet omme te wederstaen, ruymden sij die Brucxelse poirte uut, of anders sij souden dair alle doot gebleven hebben. Up welker tijt Aelst al heel verbrant wert, fol. 64 poirten ende alle dat dair was; ende alle, dat dairbinnen was, namen die van Gendt, sodat sij dair veel goets in verworven. Ende van daen quamen sij voir Denremonde, dat een starke stede is, doch sij wonnen se uptien tijt scermender hant, dair sij oic doe groit goet gecregen; ende dair bleef doe doot here Phillips van Masmijn, ende waren dair die Gentoyseren here van der stede, mer niet van den slote, want die here van Hondeschot lach dair up met sinen gesellen, ende die hilt dat manlijken ende vromelijken tegens die van Gendt. Van danen togen die Gentoyseren tot Geertsberge, die nyewelanx ommegegaen was metten grave, bij berimynge ende dadinge des heren van Adingens. Ic en weet niet of dair enyge verraderye onder gevyele of niet, mer ymmer quamen die Gentoyseren met machte doe dair binnen der stede, daire doe vele van die van binnen doot ende verslagen werden. Als sij dese grote reyse gedaen hadden, keerden sij weder thuys binnen Gendt, met alle hoere pillaidgen ende geworven goeden, die sij zeer veel ende groit waren, sodat sij alle die dese goede reyse medegedaen hadden dairof grotelijken verbetert waren.

Doe die grave van Vlaenderen sach dat hij sinen tijt verloys aldus voir Gendt te leggen, ende, al wast dat hij dair met groten costen lach ende sijn volk dair veel arbeyts deden, en lieten die van Gent dair nochtans niet omme uut te trecken ende sijn lant ende stede te winnen, te verbranden ende te verderven, ende hadden doch, terwijlen hij dair gelegen hadde, Aelst, Denremonde, ende Geerts-

berge gewonnen ende verdorven; oic so quam die winter an, sodat hij te rade wert sijn belegge up te breken, als hij dede, ende sandt sijn lude weder thuys, dat sij hem ververschen soude ende rusten. Hij sandt den here van Adingen ende den here van Montengijs binnen Oudenairden, die dair voir hem brachten, boven volk van wapen dat sij elx bij hem hadden, II^C^ airtsiers Engels, dair men doe ter tijt zeer af hilt; ende die grave reedt weder tot Brugge. Dair doe dese twee vrome heren, die binnen Oudenairden lagen, vele reysen deden, ja so menyge dat sij meest alle dage int velt waren tegens die van Gendt, ende hilden die straten in so nauwer wachte dat men qualijken van dairomtrent in of uut Gent comen konde met vytalye of comenscepen, men en was van dien van Oudenairden gecregen.

Als die winter bijnaes gelegen was ende het quam an gene Mairte, dede die grave alle sijn volk weder vergaderen ende te samen comen van sijn ridderscap; hij ontboit die van Yperen, van Cortrijken, van Poperingen, van den Vrijen, van der Sluys ende van den Damme, ende schiet van Brugge met die van Brugge, ende quam tot Malen, dair hij doe toefde enen tijt. Hij maicte doe noch van alle sijn volk van wapene, die hij dair hadde ende noch oic bij hem comen souden, als Rijssel, Douway ende Oudenairden, overste cappitein den here van Adingen. Dair schickten hem des graven volk, die men seyde dat wael XX^M^ stark waren, te trecken voir tslot van Gavres, dair up lach ende cappiteine af was Jan van Lannoy. Als Jan vernam des graven coimste ende des volx van wapens, ontboit hijt binnen Gent Raessen van Hairsele, dat hij wael gemoit ware, want des graven volk int velt waren. Als Raesse dese tijdinge vernam, vergaderde hij wael VI^M^ goeder

gewapender gesellen binnen Gent, ende pant hem buyten up velt na Gavres; mer hij en vant Jan van Lannoy dair niet dan, hij vanten te Duynsen, dair hij lach ende beroifde ende schende alle dat lant an die ander zijde van der riviere, dair sij hem tween doe vergaderden ende reysden uptien dach, dair sij die van Oudenairden ende van Duynsen in horen wege wouden die totten grave togen. Dese besprongen sij, ende slogen dair wael VI^{C} doit; mer die here van Adingen en was doe dair in hoir geselscap niet, mer was bij den grave gereden, die te velde lach twisschen Brugge ende Duynsen. Dese tijdingen van tverlyes, dat die van Oudenairden ende van Duynsen gehadt hadden, quam voir den grave ende den here van Adingen, die des zeer qualijken te vreden waren; des doe geordyneert wert, dat die here van Adingen treecken soude met IIII^{M} gewapende na Gavres, in meninge Jan van Lannoy te vinden dair, die dair niet en was, mer was weder binnen Gent getogen met alle sijn roif ende pillaige ende oic gevangenen, doch diere en wasser niet vele. Des anderen dages schieden Jan van Lannoy ende Raesse weder met VI^{M} gewapende, in menynge tot Duynsen te trecken; mer, doe sij buyten upt velt quamen, wert hem geseyt dat die here van Adingen dair was, wael met IIII^{M} man, ende dat die grave dair noch niet gecomen en was, ende die wouden sij bevechten.

Uptien selven dach dat Raesse van Hairzele uut Gent toich, schiet oic uut Gent, Pieter van Bosch met wael VI^{M} man van wapene, met Aernt die Clerck in sijn geselscap, ende quamen tot Cortrijken ende barnden dair die voirgeburchten van der stede tot an den poirten; ende die selve molenen, die buyten die poirten dair stonden, worpen sij oic ter neder.

Digitized by Google

Doe schieden sij van daen, ende togen na Duynsen,
fol. 64 v° om bij hoir volk dair te comen; mer twas te laet, want, doe Raesse van Hairzele ende Jan van Lannoy tot Menen quamen, vernamen sij dat die grave met sijnre machte int velt was ende anders niet en wachte dan dat sij dair gecomen hadden, sodat hem dese twee heren vonden in dustanygen schyne als des graven heere ende theere van Gent, sonder dat hoire enich des uchtens dair yet af geweten hadde.

Doe Raesse ende Jan sagen dat sij dair vechten mosten, en waren sij niet verslagen, mer scickten ende ordyneerden hem dair vromelijken toe. Sij schoren hem in III strijden, in elke battailge II^{M} man, van den alre hartsten gesellen ende besten toegemaict die binnen Gent waren, ende sovele hadden dair Pieter van Bosch ende Aernt die Clerck, die oic int velt waren, ende en wisten hier niet af dat hoir volk strijden soude; doch hadden Pieter van Busse ende Raesse, eer sij beyde uut Gent schieden, te samen gesproken ende waren gesloten, wairt sake dat sij den grave int velt vonden, dat sijs die een sonder dander niet en souden bevechten, want, met elken hope up hemselven, en waren sij niet starck genoech; ende als sij beyde hopen te samen geweest hadden, waren sij cloeck genoech ende onvervairt geweest te bevechten driewerven also vele luden alsij selve waren; ende hadden hieromme elc ander dit gezworen also te doen an Pieters handen van Busch. Wael was wair dat Raesse wael hadde mogen verschonen van so haestelijken met sine vyanden te vechten, hadde hij gewilt, want, hadde hij hem willen houden met sinen hope binnen Menen ende dair Pieter verwachten, die grave met sinen volke en hadden nymmermeer hem binnen dier plaetse besocht; mer neen, so vro als Raesse vernam des graven

Digitized by Google

coimste aldair omtrent, sloech hij terstont uut hoverdyen ende overmoedicheyt met sinen hope buyten upt velt, seggende tot hemselven, hij soude met sinen hope uptien dach sine vyanden sonder die hulpe van Pieter van Busch ende sijns volx bevechten, ende soude dan also die eere dairaf allene hebben, want hij hadde so groot betruwen up sine luden ende was so wael gemoet upten geluck ende zege dat die van Gent plagen te hebben, dat hem al voir stont dat hij niet verlyesen en mochte; als hij oic wael bewees up dien dach wat groter hardt ende wille hij hadde, sine vyanden te bevechten, ende dat willic u hier verslaen.

Als die grave van Vlanderen vernam dat Raesse uut Menen geruymt was ende upt velt met sinen hope gecomen om te vechten, wairt hij dair zeer af verblijt; dair dede hij doe alle sijn volk te passe ordyneren ende scheren, ende hij was dair wail XX^{M} starck, alle volk van goeder stoffen, dair wael onder waren XV^{C} glayen, alle ridderen ende knechten uut Vlaenderen, uut Henegouwen, uut Brabant ende uut Arthoys. Dair was die here van Adingen merscalk, die here van Montengijes, here Michiel van der Hameye, die bastairt van Adingen, Gillis van Rissoy, Huystijn van Laytie, here van Lens, ende here Jan van Barbamont, alle Henuwiers; uut Vlaenderen was dair die here van Ghistel, here Gwy van Ghistel, die van Schoirs, die here van Hulut, die here van Halewijn, here Danyel van Halewijn, here David van Dixmuyden, die here van Schaubeke, die here van Gruythuysen, here Jan Vylain, here Gerijt van Morkilgier, ende meer andere. Dairtoe so worden dair doe noch nyewe ridderen gemaict, ende die jonge drossaet van Henegouwen soude dair mede geweest hebben, mer hij was upt slot tot Bies bij

Digitized by Google

Mortangen recht cort te voren van der buyle gestorven. Des ghinck die grave van Vlaenderen ende ordyneerde V battailge, ende in elke battailge ordyneerde hij IIII^{M} gewapent, die alle zeer begeerden hoere vyanden te verzoeken, als wael gemoede mannen. Up welken dach die here van Yverijnghien des graven bannier van Vlaenderen droech; ende, dese V des graven strijden aldus bereyt staende, die III traden totten vyanden metten eersten, ende die ander twee bliven houdende, uptie zijden wachtende wie hoir hulpe eerst behoeven souden, dair dan versch toe te vechten met enen herden drosse ende overloop. Dair hief doe up die grave, ende dede sijn volk ene schone collacie, ende badt hemdat sij dair alle goede ende vrome mannen wesen wilden tegens die dulle, verwoede ende rebelle onderzaten van Gent, ende hem dairup wrekent, ende sprack hem allen vromen ende goede moet int herte. Oick dede hijt den goeden steden te weten, seggende : « Ghij kinderen uut den steden, weest vrome manne, als ic u toebetruwe, ende deinckt dat gij met uwen rechten here vecht tegens sine rebelle ende ongehoirsame ondersaten; weest des vrylich zeker dat so vye van u allen uuten velde vlyet, dat die dan ymmers doot is, want also menich als ic diere verneme, sal ic terstont thoift van sinen schoederen doen slaen sonder genade of des yemant, te verdragen, hoe groit of cleen hij wesen sal. » Als hij dese woirden overluyt tot sinen volke gesproken hadde, ordyneerde hij totten voirsten strijdt die van Brugge, totten anderen strijt die van den Vryen, totten derden die van Yperen ende van Cortrijke, die van Poperingen, van Wynocxberge, van Cassel ende die van uutien hoeke totten
fol. 65 vierden strijt; ende hij hadde in die vijfte strijt bij hemselven gehouden die van Rijssel, van Duway

Digitized by Google

ende van Oudenairden. Nu vergaerden dese battailgen die een tegens den anderen. Raesse van Hairzele hadde den eersten voirstrijt, want hij was oic die overdadichste, stoutste ende coenste van begrip, boven alle den anderen, ende dairomme woude hij die voirste wesen, die metten vyanden mangelen soude ende die eere dairaf hebben, oft so gebuerde dat dair eer te werven werde. Dese Raesse vergaederde tegens die van Brugge, dair die here van Ghistele ende here Gwy sijn broeder belederen af waren, dair doe ene herden ganck van beyden zijden elc upten anderen gegaen wert; dat weet voirwair, onder des vergaederden die ander twee strijden, elc tegens hoere vyanden. Dair ghinct doe up een scarp gevairt an allen kanten; die van Gente dreven dair mannen wer ende grote vromichede, mer des graven volk was hemluden al over gemannet, IIII tegens een. Doch dit gevecht duyerde ene lange wijle, eer men gewair conde werden wie tschoinste velt hebben ende winnen soude; int laetste vergaderden dese vechtende strijden al in een; dair wert doe hertelijken in moet gevende des graven volk geroepen met luder stemmen : « Vlaenderen die leewe »; die van Gente riepen an dander zijde om luyde; « Gendte! Gendte! » Ghij sult weten dat sulken tijt dair was, dat des graven volk in groten laste ende vreese was, van tvelt verloren te hebben, ende, hadden sij dair tvelt verloren van ene voete weechs, sij waren dair alle liveloys ende goedelois omme geweest; want Pieter van Bosche quam dair wail met VI^{M} verscher cloecker ende harder gewapender mannen strijcken, ende sach sine vreenden metten grave vechten; mer hij en mochte hemluden niet te bate comen, om enen groten plasse waters ende lage marassche, dat twisschen hem lach ende den anderen die dair stonden ende

Digitized by Google

vochten; mer, hadde die grave tvelt verloren gehadt, ende ter neder getogen geworden ende geruymt, Pieter en soudes niet so van hem hebben laten scheiden, hij en soude hem den vech ondergegaen, ende soudse dan also te wille upgenomen hebben, sodat dair hoire een noch engheen ontcomen en soude hebben, noch grave, noch ander, ten hadde al liveloys ende doit dairomme geweest uptie plaetse of int jagen ende navolligen, dat ymmer groten scade geweest hadde, want in Vlaenderen en hadde gheen verhael dairweder up geweest binnen eenre langer wijlen als binnen mans leven.

Hoe die van Gendt gebrant werden in der kerken tot Nivele, ende hoe die Witte Caproenen van Gent vele goeder mannen van des graven vreenden dootsloegen.

In dit gevecht en hadde Raesse van Hairzele noch Jan van Lannoy niet al te groit voirdeels, des graven volk also stoutelijken te bevechten, want die grave hadde dair veel ende een groit getal van goeden ridderen ende knechten, ende oic van den vroimsten van Brugge, sijns selfs gesellen; ende aldus waren sij wael IIII tegens een van die van Gente, sodat, doe die grave met sinen hopen quam ende vergaderde metten anderen, wert hij die van Gent so wichtich dat sijs niet langher tegens hem staende en mochten houden; mer begonden hem te openen ende te sien na der stede, sodat des graven volk dair doe zeer inne begonde ende duer hoiren hopen te breken duer ende weder duer, ende begonden se bij groten hopen doit te slaen. Dair keren ende airselden doe die Gentoyseren afterrugge na kerckhoff te Nivele, dat zeer starck was, ende dair vergaderden

Digitized by Google

sij hem weder, ende dair hadden sij groten laste, want dair bleef hoire veel doot, eer sij in die kercke conden comen. Jan van Lannoy quam in die kercke als een verbaest ende verwonnen man, om hemselven sijn lijff te bergen, ende clam boven upten thorn, ende met hem een deel van sinen gesellen, die dair met hem up conden comen; ende Raesse van Hairzele bleeff after, ende bewairde die duere ende creech gereet van sinen gesellen in die kercke, dair hij grote manheyt bedreef voir die duere, tegens die vyanden; doch, int laetste, wert hij vercraft ende overvallen ende met eenre langer pijcken duer lijf gesteken, dat hij storte, ende dair wert hij voirt terstont te vollen dootgeslagen. Aldus nam Raesse van Hairzele sijn eynde, die een groit cappitein binnen Gente geweest hadde tegens die grave, sinen here; dese Raesse al te zeer gheacht ende ghemint geweest van die van Gent om sijnre wijsheyt ende oic siins vromicheyts wille; doch, dit was int laetste sijn loon van sine vromicheyt. Doe die grave van Vlaenderen voir die kercke gecomen was, ende hij vernam dat die Gentoyseren binnen der kercken gevloon ende geweken waren, beval hij dat men terstont dat vyer in die kercke steken soude, ende alle dien hope die dairinne waren bernen; welk gebodt also gedaen wert, ende dair werden veel rijsen ende oic rijedt ende stroo gebracht, ende dat wert alomme die kercke ende thorne geleyt, zeer dick ende breet, ende wert dair tvyer innegesteken; ende terstont liep dese loge van den brande upwairt, ende vatte boven in fol. 65 v°
dat houtwerck van die kercke. Dair smoirden dese Gentoyseren, die in dese kercke waren, ende storven dair in groter mertelyen, want sij worden dair alle binnen verbrant, of, liepen sij uut, so werden sij dootgeslagen of in den brant geworpen. Jan van

Digitized by Google

Lannoy, die upten thorne was, ende hemselven dair sach in die uyere sijns stervens ende verbrant te wesen, riep van boven tottenghenen die beneden buyten stonden, dat men hem hadde willen gevangen nemen; dair boot hij sijn tasse te geven, die vol gulden penningen was; mer men en dede dair niet anders toe, dan men stont ende loech ende spotte dairmede; ende men riep hem toe: « Jan! Jan! wildi ons spreken, so coimt ons toe van boven neder totten bommelgaten uut, ende wij sullen u meysterlijken ontfaen; sprinct hier nu eens een schone spronck, als ghij hiervoir die onse wael hebt doen springen; ende en maict geen al te langen dadinge; ghij moet dairan; ghij sult ons hier den spronck springen! » Jan van Lannoy, die hemselven sach in desen laste, ende dat dair geen weer noch raedt tegens en was, ende dat hem tvyer so zeer genaicte dat hij terstont bernen moste, hadde liever dootgeslagen te wesen dan gebrant ende geslagen beyde, spranck ten galmgaten van den thorne uut, mids in den hope beneden, dair hij op pycken, glayen ende zwairden ontfaen wert, ende al an stickx also int vyer, geworpen; ende dit was Jan van Lannoys eynde.

Ende ghij sult voirwair weten dat van den VI^{M} man, die Raesse ende Jan dair uut Gent ende van dairomtrent met hem hadden, die die stede dienden om hoir soudye, ende dair sij twee beleyders af waren, en ontquammer niet boven III^{C}, sij en worden al int velt of in den wech dootgeslagen of in die kerke gebrant; noch Pieter van Bosch, die met enen groten hope van volk upt velt was, en mocht hemluden helpen noch te bate comen, overmitt die voirgenoemde plasse ende marassche, die twisschen hem ende Raessen lach. Des Pieter doe van dair schiet met alle synen hope, in goeder ordynancie

Digitized by Google

ende geschoren battailge, seggende tot sinen luden : « Ghawij! ghawij al saftgens onsen wech weder na Gent; ic sye wael, Raesse van Hairsele ende Jan van Lannoy met voirt onse vreende, die bij hem sijn, hebben ene quade reyse gehadt ende leggens alle terneder, ende ic en weet wat ons wederwaren sal, werden wij van des graven volk vervollicht ende besprongen. Hieromme laetwij ons vaste ineenhouden, ende, ist dat onsse buerte wert, so laten wij ons wael ende ten diersten vercopen, als koene heelden, ende vrij ende vromelijken vechten, als goede ende getruwe mannen sculdich sijn voir hoir goede rechten te vechten. » Dair riepen doe alle die bij hem waren : « Jawij, Janwij, wij willent also doen ». Met desen schieden sij van daen in enen wael geordyneerde strijt ineengedruct, ende ghingen al safte na Gente wairt an; ende enyge met hem, die ontcomen waren uuten strijde die Raesse ende Jan verloren hadde, die ghingen als verbaesde ende verwonnen lude, ende dese vertelden Pieter van Bosch ende den anderen onderwege, hoet met hemluden vergaen was. Als die van Gent vernamen dese nederlage ende sonderlinge om den doot van Raessen van Hairsele, waren sij zeer verslagen ende tonvreden, want sij hadden zeer lief ende betruwenden uuterlijken wael, mits dat sij hem getruwe en een vroim cappiteine altijt tot hoire behouf gevonden hadden; ende hij hadde hemluden wail gedient om hoir gelt, sonder enich wanckel; oic mede so wast een edelman van vader ende moeder, te meer plagen sij hem te eren ende lief te hebben. Dair doe die binnen Gent waren, vraeghden dese die voir binnen gecomen ende ontcomen waren : « Ende wair was Pieter van Bosch, terwijlen ghijluden vocht? seght ons doch die wairheit ». Die ander, die van Pieter niet

Digitized by Google

en wijsten noch hem upten tijt dat sij vochten niet gesien en hadden, antwoirden : « Wij en weten niet te spreken wair Pieter doe ter tijt was, ende wij en vernamens nyewers »; dies die zommige, binnen Gent wesende, doe up Pieter van Bosch begonden te murmuyereren ende te seggen dat hij hem qualijken in die reysse gequijt hadde, nadien dat hij so na den strijt geweest hadde met VI of VII^{M} gewapender mannen; ende waren diegenė, die binnen Gent gebleven waren ende die stede regierden, te samen gesloten dat sij Pieter van Bosch, wedergecomen wesende binnen Gent, doot souden slaen, ende dan metten grave, horen here, overcomen ende dadingen ende setten hemluden gehelijken in sijnre genaden. Ende mijn gelove is, hadden sij so gedaen, dat sij wijsselijken gedaen souden hebben, ende dat sij noch lichtelijken horen pays metten grave, horen here, vercregen souden hebben; mer sij en deden also niet, dat si sint ende oic alle Vlaenderen wael ende dyer ontgouden. Doch den tijt en was noch niet ommegecomen, dat die vrede of pays dair yet gevonden soude werden; ende dat qualickvaren, dat sij in Vlaenderen hebben souden, en was noch niet groit ghenoech geweest, als dairna in Vlaenderen gebuerde, gelijken ic u dat hier in deser hystorien verslaen sal.

Doe dese Raesse van Hairsele ende Jan van Lannoy, met wael VI^{M} gewapendt alle doot ende verslagen waren, vernam die grave dat Pieter van Bosch met een heere van volk van Gentoyseren int velt was, ende toich na Gent wairt an. Dair bleef die grave doe dairup houdende int velt ende beriedt
fol. 66 hem met sinen ridderen ende knechten of hij se soude rijden bevechten, of wat hij dairtoe doen soude; dair hem in rade up geantwoirdt wert, dat dair up

Digitized by Google

enen dach genoech voir gedaen waere, ende dat sijn volk alle moede was, ende dats hemluden noot was te rusten. « Mer, here », sprac dair een, « twair goet dat ghij se deedt vervolligen van V^c of VI^c goeder gewapender mannen, wael te harnasse ende wael gereden om te besien hoere manyeren ende ordynancien, ende wair sij oic te nachte bliven sullen, want sij mochten hem wael tot sulker plaetsen te nachte nederslaen, wij souden se morgen vro helpen ontlogieren ». Die grave docht desen raedt also goet wesen, ende ordyneerde den here van Adingen terstont hoofthere te wesen van dit gerit. Des saten sij up omtrent V^c glayen, alle mannen van voirdel, ende schieden van Nivele, ende van den grave, ende pijnden hem upt velt, mer reden al bedect, dair sij konden of mochten om die Gentoyseren te bet te mogen overslaen ende oversien. Dese reden so lange dat sij se int gesichte cregen, ende sagen dat sij ene laechte nederwairt daelden, ende dat sij hem zeer dicht ineen in goeder ordynancie hilden, gaende altijt enen goeden ganck also voirwairt, sonder yemant hem ut sine ordynancie te dwalen. Die here van Adingen ende sijn heere vervollichden se van verres uptie zijde; dit sagen Pieter van Bosche ende die Gentoyseren alle wael, mer lieten ende ghingen alle horen wech, recht of sijs niet gemerct noch gewair en waren geworden, ende en ghingen noch en braken uut hoire ordynancie dairomme niet te meer noch te min. Pieter van Bosch seyde : « Kinder, laet ons alle in deser goeder ordynancie te samen gaen enen goeden ganck onsen wech, ende en laten wij ons niet openen, ende, steken sij hem in onsen hope, wij sullen se so ontfaen dat sijs hem niet verlachen en sullen; mer ic vermoede wael dat sijs ghenen wille en hebben ». Sodat sij an beyden zijden reysden, die een besijden den anderen, al tot bij Gent toe,

Digitized by Google

sonder yet te vergaderen, dair doe die here van Adingen wederomme keerde totten grave wairt, ende Pieter van Bosch met sinen volke ghinck in die stede van Gent. Dair wert doe Pieter van Bossche te talen geset binnen Gent, ende was in vreesen van dootgeslagen te worden, omdat hij Raesse ende sine luden niet bet te baten gecomen en was. Pieter ontsculdichde hem metter wairheyt, seggende dat hijt Raessen wael ontboden hadde, dat hij hem in geenre wijs en bewonde up sijns selfs hant, sonder Pieter, den grave ende sijn volk te bevechten, want die grave was hem alleen al te machtich int velt; ende Raesse hadde alle die contrarie gedaen, ende, « of Raessen dat qualijcken vergangen is, » sprac Pieter, « wat mach ic des, ende en twijvelt dair niet an, my en is also leedt tot Raessen doot alst uwer enich wesen mach, want ic weet wail dat die stede van Gent an Raessen enen wijsen ende vromen cappiteine verloren heeft; ende hieromme moeten wij om enen anderen sien, of wij moeten ons alle in des grave wille ende onderdanichede setten, die ons dan alle quader doot onse leven sal doen eynden. Siet wat ghij doen wilt, wair voirtvaren ende aftervolligen tselve ghij begonnen hebt, of u allen setten in den wille ende genaden van mijnen here ». Hierup en wert Pieter doe niet geantwoirt, mer hem wert verdragen ende ontlast, sculde gehadt te hebben an Raessen nederlage met sinen hope; dies Pieter doe niet te vreden was, dat men hem up sine vrage geen antwoirde gegeven en hadde, ende bijsonder up sommyge van den rijken burgeren, die dair tegenswoirdich waren, ende van den notabelsten van der stede, als Ghijsbrecht Grute ende Symon Bette; doch hij en openbairdet hemluden doe niet, mer dedet hem binden tsyars zwairlijken aenschijn, als ghij dat hierna noch horen sult.

Digitized by Google

Als die here van Adingen, die here van Montengijs ende die Haze van Vlaenderen van Pieter gescheiden waren, ende weder te Nivele bij den grave gecomen waren met horen geselscappe, ende den grave geseeght wat sij gevonden hadden an Pieter, schiet die grave van Nivele, ende reedt na Brugge, ende sende die goede steden ende die van den Vryen weder thuys; ende hij sandt den here van Adingen, die here van Montengijes metten Henuwieren weder binnen Oudenairden. Die van Gente, vernemende dat die grave sijn volk gescheyden was, ende hij weder tot Brugge lach, worden sij weder in roere bij insprekinge Pieter van Bossche, die hemluden seyde: « Laet ons nu vry voir Cortrijken trecken, ende dat beleggen, ende en laet ons niet becoelen in herdicheden den grave te beoirlogen; laet ons vry togen ende bewijsen dat wijluden van upset ende van vrome daden sijn », sodat sij uut Gent schieden met groter machten, wael XV^{M} starck, ende quamen voir Cortrijken leggen recht in die processie ende marcte tot Brugge, in jair XIII^{C} LXXXI, dair sij doe bleven liggen wael X dagen lang, ende barnden doe alle die voirgeburchten van Cortrijken ende alle tlant dair ommetrent. Doe die grave dit vernam, ontboit weder alle sijn edel volk ende alle sine garnysoenen, ende die van Yperen ende uutten Vryen, ende schiet van Brugge met die van Brugge, dair hij hem wael starck vant, doe hij buyten upt velt quam, XXV^{M} man, ende toich dairmede na Cortrijke om tbesit te breken ende die van Gent te bevechten. Als Pieter van Bosch met die fol. 66 v°
van Gent vernamen dat die grave met so groter machten tot hem quam, en droech horen raedt niet hem aldair int belegge te verbeyden, sodat sij upbraken ende togen binnen Dunsen ende Nivele, seg-

Digitized by Google

gende dat sij dair den grave wilden verbeyden, ende dat sij van dair dien van Gent hoir gestant wilden laten weten, ende vernyewen hoir gebodt, om te starcker te worden ende te meer volx bij hemluden te crijgen, als sij deden. Des hem noch XV^M^ man toequamen tot Nivele ende tot Dunsen, ende ghingen doe upt velt dair leggen, verwachtende aldair den grave. Doe die grave tot Herlebeke toegecomen was, vernam hij dat die van Gent hoir belegge van voir Cortrijke upgebroken hadden, ende weder na Gendt geairselt waren, ende lagen gelogiert tot Dunsen ende tot Nivele. Dair wert die grave so te rade, dat hij up dien tijt die van Gendt niet vervolligen en woude, ende gaf sine steden oirlof thuys te trecken, ende oic sijn lude van wapene, mer een deel liet hij haire binnen Cortrijke bliven leggen; den here van Adingen, metten Henuwieren ende met sinen zone, die Haze, bastairt van Vlaenderen, sandt hij weder binnen Oudenairden. Doe Pieter van Bosche met die van Gent vernamen dat hem die grave niet en voechde tegens hemluden te comen, schieden sij van Dunsen ende van Nivele, ende namen den wech na Oudennairden, om dien wech weder tot Gente te comen, dair sij doe, upten dach, dat sij leden omtrent Oudenairden, sonden Aernt die Clerck een deel gewapender mannen voir Oudennairden. Dese Aernt quam met sinen hope scermutsen tot voir die baelgen toe van Oudenairden; als dit dat ridder scap, dat dair binnen lach, saghen, en mochten sijs hem niet verbijten, noch hoeden tegens hemluden uut te comen schermutsen. Doe sij aldus tegens hemluden uutquamen, werden dair an beyden zijden lude dootgeslagen ende oic gequest; doch die van Gent en worven of en bedreven uptien tijt in dier scermutsinge dair niet al te vele, ende quamen weder

Digitized by Google

bij hoir volk na Gent wairt an; ende elc man, binnen Gendt gecomen wesende, ghinck thuys in vreden.

Drie dagen hierna wert Aernt die Clerck geordyneert tot Gavres te trecken met XII^{c} gesellen van den Witten Capronen, ende dat slot metter castelrie wert hem bevolen te bewaren in manyere van in garnysoen dair te leggen, ende die frontieren van den lande aldair omtrent te bewaren tegens die van Oudenairden. Aernt die Clerck die quam met allen sinen hoip tot Gavres, ende bleef dat houdende. Des gebuerdet dat hij vernam dat enyge ridderen ende knechten uut Oudenairden gereden waren om aventuere, sodat Aernt die Clerck schiet van Gavres, wail XV^{c} gewapent starck, ende leyden hemselven in lagen uptiegene, die des mergens uut Oudennairden gereden waren, als die here van Scoirs, die here va Remelgies, here Jan Vylain, die here van Adingen, die Galloys van Masmijn, die baistairt van Schoirs, here Blanckairt van Callemee, ende noch meer andere met hemluden; ende, als sij ten sinne werden dat sij wederomme na der stede van Oudenairden keren wilden, also sij nyemant int velt en vernamen, reden sij vaste voirwairt, so lange dat sij an die lage quamen, die hemluden doe dair voir thoift upspranck, sodat hoire een deel afterhailt ende terneder getogen werden, ende oic dootgeslagen, want sij en namen dair geen gevangen; dair doe dat selve ridderscappe, dat dair was, elc hoir pairden ende sporen wael te passe quamen, ende dienden om na Oudennairden te jagen, ende werden also gevollicght ende gejaecht tot an den voirbaelgen van Oudennairden, dair sij doe van hoere pairden vyelen te voete, ende setten hem dair vromelijken ter weer, ende verwachten hoir knechten ende geselscappe aldair om die mede binnen te crijgen; mer doch, sij

Digitized by Google

en conden se so niet alle binnen gecrijgen, dair en bleeff hoire wael LX after, dootgeslagen of ter doot gequetst. Als Aernt die Clerck dese reyse gehadt hadde, keerde hij weder, ende quam des avonts met sinen hoip te logieren in ene abdye, niet verde van dair, geheten Ham, dair sij doe in der abdye vonden Pieter van Steenhuysen ende die Galoys van Masmijn, met omtrent C van gesellen, die dair uuter lage geweken waren. Doe Aernt die Clerck hemluden dair vernam, bestormde hij tcloister, sodat die Galoys met nauwer lijst van daen quam afteruut in een schuytkijn, ende quam also bij nacht binnen Oudenairden, dair hij doe den here van Adingen, den here van Montengijes, heren Danyel van Haelwijn, ende den anderen heren aldair wesende, sijn vairnisse ende aventuer versloech, hoe hem Aernt die Clerck savonts metten Witten Capronen binnen den doirpe ende abdye van Ham versocht hadden, ende hadden alle sijn gesellen meest verslagen, ende sorchde zeer dat Pieter van Steenhuysen doit wair, als hi oic was, want Aernt die Clerck ende sine gesellen deden springen tot enen veynstere uut, dair sij hem up hoir stocken, glayen ende pycken ontfingen, ende sloegen also voirt, dat grote scade was.

Hoe die Witte Caproenen van Gendt ende hoir cappiteinen verslagen worden, ende hoe Phillips van Airtevelde doe gecoren wert te wesen een cappiteine van Gendt.

Als dese heren wesende binnen Oudenairden vernamen dat Aernt die Clerck met omtrent XII C gesellen van den Witte Capronen int cloister tot Ham was, ende dat hij hoir gesellen so lelijken
fol. 67. gemoirt hadde, ende cloister bestormt, ende die grote

Digitized by Google

ondaedt bedreven, waren sij zeer dairaf tonvreden ende werden te rade dat sij hoir verspieders senden souden tot Ham, om te sien of men die van Gent noch dair des anderen dages smorgens soude mogen belopen; ende diegene, die sij dair sonden, brachten hem weder die tijdinge, dat sij van den Witte Capronen van Gendt vernomen hadden, dat sij noch dien dach dair bliven wouden, dair dese heren binnen Oudenairden zeer af verblijt waren, sodat doe die here van Adingen, die here van Montengies, die here van Lens, die here van Briffuel, here Michiel van der Hameyde, ende meer andere tot wael V ^{c} ridderen ende knechten uut Henegouwen, ende wael so veel uut Vlaenderen, ende uut Oudenairden wael III ^{c} glayen ende wael M voetgangeren, onder windaesscutten ende andere cloecke mannen, ende quamen met desen hope tot Ham. Doe sij dair voir dage vroe genoech gecomen waren bij den dorpe van Ham, sonden sij here Danyel van Haelwijn voiruut met omtrent C glayen, wael gestoffeert van goeden mannen, die voir int dorp in den hope beginnen soude tvechtelijck te maken, ende om dairmede Aernt die Clerck met sinen hope uuter abdyen te locken ende te doen comen, ende oic mede updat hierenbinnen hoere voetgangeren ende winsdaesbogen, die noch after waren, bij hemluden comen souden mogen. Dese ordynancie ghinct voirt, ende here Danyel voirnoemt, ende met hem die here van Dijxmuyden ende die Haze van Vlaenderen, reden te samen, ende slogen die pairden met sporen, ende quamen onversiens in den dorpe ende voir dat cloister van Ham geslagen, met enen frisschen moede, roepende : « Die bastairt van Vlaenderen, die Leewe hogen moet! » Dese Gentoyse en hadden hem hier niet voir gehoet, want het was noch zeer vroe morgens, sodat sij

Digitized by Google

noch alle meest uuten harnasse waren; doch dieghene, die des nachts die wairde hadden gehadt, staken hem te samen ende gemoeteden desen heren, ende gaven hemluden wat te doen, als sij beste mochten; ende binnen deser tijt wapenden hem hoir ander lude. Aernt die Clerck was zeer onledich om sijn volk te samen te hebben, ende dede dair sijn alrebeste om; doch, eer hij hem met sinen hope verzamenen conde, quamen met enen groten drossche anbersten die here van Adingen, die here van Schoirs, die here van Montengies, die here van Briffuel, die here van Lens ende horen hope, van afteren in dat dorp van Ham, roepende : « Adingen hoege moet! » ende sloegen in dese Gentoyseren met enen hogen onversaechden moede, dair dese Witte Caproenen van Gent hem heerlijken weerden; mer doch, sij en ontstondens niet lange, mer ontloken hem up, ende begonsten te sceyfelen, sodat dair, van desen XII^c, so int dorpe, so in die abdye, of jagen upt velt, wael XI^c verslagen werden; ende Aernt die Clerck wert int vlyen oic verslagen met tween pyecken, dair hij tenenmale mede doergelopen wert, ende also an enen hegge geset doot. Doe dese here van Adingen metten sinen dit spel gecooct ende dese reyse gedaen hadden, keerden sij weder binnen Oudenairden, ende hilden dese reyse voir ene grote reyse gedaen wesende. Ghij sult oic weten dat doe die grave van Vlaenderen, die doe ten tijden binnen Brugge lach, dit vernam, was hij dair zeer af verblijt, seggende van den here van Adingen : « Bij mijnre truwen, tis een goet jonck, ende vrijlijken; tsal noch een vroom man ter wapenen werden! » Bij twelke die grave zeer ter herten creech desen here van Adingen, ende en plach hem niet neve te heten, als hij bij hem quam, mer schoonsoon.

Als dese tijdinge tot Gent binnenquam, dat Aernt

Digitized by Google

die Clerck doot was, ende alle sijn volk verslagen doot, wert dat gemeen volk dairbinnen zeer mismoedich ende moedeloys, seggende onderlinge, dair sijt seggen dorsten : « Hoe sullen wijt maken? onse saken gaen alle qualiken; onse cappiteinen worden ons, die ene voir ende die ander na, afgeslagen, so lange dat wij dair langer geen en behouden. Oic verliesen wij onser volk; wij hebben dair cranckelijken an gewonnen, dat wij tegens onsen here geoirlicht hebben, ende alle wat onser is sal hij int laetste doen vergaen ende verslijten altemet, huyden hier enen hope, morgen dair enen anderen, sodat onser int laetste geen bliven en sal. Leyder, wij hebben ons int gescheele ende twijdrachte twijsschen Ghijsbrecht Mahiew ende Jan Lyon te dyepe gesteken; wij hebben Jan Lyon thoift te zeer upgehouden, ende sijnre ende Pieter van Boschen opynien te zeer gevollicht; sij hebben ons so dyepe in des graven thoren ende in den oirloge gebracht, dat wij ghene wege van genade noch van vrede nu gecrijgen en konnen, waren wijs noch alle wijs. Twair ons ende voir gemene volk beter ende veel profijtelijker, dat XX of XXX man, diet licht wael verdient hebben, ontgouden dan alle die heele stede. »

Aldus spraken wael heymelijken enyge ondereen, want int openbair en dorsten sij dair niet af roeren, van vreese des lichten ende quaden geselscaps, die alle van eenre seckte waren ende hemluden verhieven ende machtijger werden alle dage dat te voren weveren ende volren ende arme gesellen geweest hadden. Ende het stont also binnen Gent, als dese lichte gesellen gelts te doen hadden, ende sijt den cappiteinen te kennen gaven, waren sij wael gehoirt, ende terstont getroist, want dese cappyteinen hadden ene pollecie over hem, dat was, als hem hoir gesellen fol. 67 v°.

Digitized by Google

dus van gebreke quamen clagen, plagen sij hemluden te bevelen ende seggen : « Gaet tot die man of tot desen, dat sij wijsten dat een goet, simpel ende rijke man was, ende segt hem dat hij tot ons come terstont, wij willen hem spreken ». Dese goede luden, als hem dese boitscappe gedaen wert, en dorsten sijs niet laten, sij en quamen terstont totten cappiteinen die se ontboden hadde; ende so plach men hem dan te seggen : « Siet, vreent, die stede is beladen om gelt, hair soudenyers mede te betalen, die ons onse vrijheden ende prevylegien helpen houden ende onse rechten bewaren; die gesellen moeten leven, ghij moet tot uwen buydel gaen ». Dese, dair men dit toesprack, leyden alle up dat men hem heyschte, des sijt vermochten enichsinnes, want, hadden sij dairtegens gheseit, thadde hemluden terstont om hair lijff gedaen geweest, ende dootgeslagen te werden, ende men soude hem verraderye tegens der stede van Gendt angetegen hebben, ende dat sij die waelvairt van der stede hadde willen benemen. Aldus waren dat geboefte ende dat quade geselscap meyster van der stede van Gendt, twelke aldus duerde thele oirloge duer, staende twisschen hemluden ende horen here den grave.

Doch, als men die rechte wairheit sal seggen, so en hadden die rijke, die goede ende die vroede van Gendt van dit gebreck niet dan horen rechten loene, dat sij aldus met deser groter roede geslagen werden, ende en waren dair niet af te beclagen, ende sij selve en mochten hem des niet ontsculdighen, sij en waren selve rechte oirsake van allen desen laste die sij hadden. Die reden was dese : doe die grave sinen bailiu hemluden binnen Gendt sende om enyge quade ende rebelle te justicierent ende te corrigieren, hadden sij doe bij hem gebleven ende

Digitized by Google

hem gestarct in die justicie die hij te sinne hadde dair over die quade te doen, over dieghene die noch niet also machtich en waren, mer neen, het scheen al wast hem na leedt, dat sij eerst also lieff hadden dat dair qualijken voer als wel, ende also lieff oirloge tegens horen prince als vrede; hoewael sij wael mogelijken mochten deyncken dat, tot wat tijden sij in oirloge tegens horen prince traden, keytyven ende ongevallige lude van geenre wairde meyster wesen souden van hoere liven ende goeden ende oic van der heelre stede van Gendt; ende, als sij dat gairne benemen souden, en soudens sijs genen machte hebben, als dair oic af geschiede ende gebuerde Jan van der Zijchele, die oic duer die vinger wilde sien ende nentrael staen ende zwijgen dair an beyden sijden toe, twijsschen den grave ende der stede van Gendt, ende toech dairomme in Henegouwen wonen, mits denwelken hij meende hem so zuyver ende ledich te houden in der zake dat hij van dien hate ende fellichede, die twisschen den grave ende der stede van Gent stont, dair hij uut geboren was, van geenre zijde betichticht werden en soude, noch ondanck behalen; mer doch hij wert, ende soveel dat hij dairomme starf, dat grote scade was, want hij hadde in sijnre tijt een uutnemende wijs ende notabel man geweest. Mer die werelt stont in dien tijden so, dat men met so te willen twisschen tween ledich te staen, den heren noch horen rade niet voldaen noch te vreden houden en mochte, also sij oic wijs ende duersichtich; hij hadde den anderen wael connen raden wat sij doen souden, ende selve en conde hij den besten wech niet kyesen. Doch, hoet sij, hij wert gevaen ende tot Rijsel int slot gevoert, ende, of hij in den articulen, dairaf hij bij here Symon Rijn zeer duen geëxamineert wert, sculde en hadde

Digitized by Google

of en hadde, en weet ic niet; mer die heren die dair waren, mits dat alle dage in den oirloge arghde, ende oic dat hem geluck ende die aventuere tegensviele, tractierden hem so, dat hij dairomme starf. Ende so deden oic alle die cappiteinen, die oic die rebellichede van dien van Gendt heymelijken holpen sustineren tegens horen here, ende noch veel andere personen van Gendt mede, die bij aventuere onnosel in der zake waren, als gij dat elc van punte te punte hierna in der historien sult horen vertellen.

Doe Pieter van Boesche sach dat die stede zeer weeck ende cranck wert van cappiteinen, ende hij hem in die stede van Gendt bijnaes alleen vandt, die tspel bij der handt genomen hadde, ende sach oic dat den rijken alleyncken begonde te verdrieten ende des speels moede begonden te werden, begonde hij te ymagyneren ende over te deyncken, ende hadde des oic groten zorge, dat men geen zoene so starck en soude moegen maken noch verbinden of geen so vaste dadinge bedadingen, quaemt dat zoene twisschen der stede van Gent ende den grave ghemaect werde, ten soude hem sijn lijff costen. Des wert hij doe overdeynckende van Jan Lyon, dat sijn meyster geweest hadde, hoe die sijn dingen toe plach te leggen ende uut wat konsten die te wercken plach; ende, also hij wail sach dats hem niet doenlijken en was, noch oic niet lange en soude hebben mogen dueren, dat hij alleen die stede van Gendt geregiert soude hebben, oic so en woude hij tprincipael gerufte van den regimente noch den name dairaf niet hebben, mer bedectelijken wilde hij wael den laste van allen upsetten ende insettingen te vinden ende te begrijpen annemen. Ende wert doe deynckende up enen man, die hij dairtoe promo-

Digitized by Google

veren woude, dair nyement binnen Gendt up en dachte noch en vermoede, die redelijcken jonck ende wijs genoech was, mer sine wijsheit en was niet bekennet onder den volke, noch men hadden dair fol. 68. tot dien dage toe nye behoeft noch af gehoirt. Dese persone was geheten Phillips van Airtevelde, Jacobs zone van Airtevelde, die in voirtijden gehadt hadde thele regimente van tgraefscappe van Vlaenderen in sinen handen wael VII jair lang aneen. Dese Pieter van Bosch hadde Jan Lyon, sijn meyster, ende oic andere ouden, wijsen mannen binnen Gendt menichwerven horen seggen van der groter eerbairhede des voirseits Jacobs van Airtevelde, ende dat dat lant van Vlaenderen nye so zeer ontsien noch oic geëert geweest en hadde, alst geweest hadde in den tijden dat dat Jacob van Airtevelde in sinen regimente hadde. Oic en wast also niet van binnen Gent, en plagen doe ten tijden noch dagelix wael te seggen: « Wairt sake dat Jacob van Airtevelde leefde, onse saken souden wael ende bet staen dan sij nu doen; wij souden wael zoene crijgen na onse wille; onse prince soude toe blijde wesen, dat hij ons alle mochte vergeven dat dair geschiet is. » Dese woirde hoirde oic Pieter van Bosche wael dagelix, ende dachte altijt dairomme te meer na sijn concepte ende upsette, dat Jacob enen zone hadde, die Phillips hete, als voirgeseit is, die zeer bequaem ende goidelijck was, ende die in voirtijden, doe tbesit van den coninc van Engelant voir Doirnick was, syne coninginne, die binnen Gendt bleef leggen, desen Phillips uuten vonte geheven hadde, diewelke coninginne geheten was Phillipe, sodat sij desen jongen na hoir dede heten. Dit wael van Pieter alle overgedacht wesende, ghinck hij up enen avont laet ten huyse des Phillips, die doe ter tijt woonde met sijnre moeder, ende

hilden te samen horen coste ende leefden eerbairlijken van horen renten ende goeden, ende maecte sinen sprake met desen Phillips, ende int laetste bracht hijt int woirden, dat hij hem die materie updede, dairomme hij dair bij hem gecomen was, hem seggende, wairdt zake dat hij na sine woirden wercken wilde ende sijns raeds plegen, hij soude hem den alre meesten, den ontsiensten ende machtichsten man maken van alle Vlaenderen. Phillips antwoirde ende seide weder : « Pieter, hoe soudt gij dat bij bringen ? » Pieter antwoirde weder ende seyde : « Dat willic ic u seggen : ic sal u doen hebben die amynystracie ende thele regimente van der stede van Gent, want dit is die reden : ons hier binnen Gendt is van grote node ende behoeftich, enen goeden cappiteine te hebben, die van enen eerbaeren gerufte is, ende van enen goede name; ende den eerbaeren ende goeden name uwes vaders, Jacobs van Airtevelde, sal nu weder binnen Gendt verrijsen; want die luden seggen altehant, ende sij seggen dair wair an, dat Vlaenderen nie so wael noch in so groter eeren geregiert en was, alst was doet u vader regierde. Aldus, wildi, nu sal ic u terstont ende al te licht in sine stede doen setten, ende gij sult u dingen goet te doen hebben, want, als gij uut sult willen reysen, dat doet bij mijnen rade totter tijt toe dat ghij die manyeren gesien ende geleert sult hebben van den spele. » Als Phillips dit hoirde, die eens mans hert int sijn lijf hadde, ende natuerlijken begeerde voirtgetogen ende geëert te werden, ende oic meer goets te verwerven dan hij hadde, antwoirde hij terstont, seggende : « Pieter, gij presenteert my grote dingen, ende ic sal u geloven, ende ic zwere u bij mijnre trouwen, ist dat ghij my bringt in den state dair ghij my segt, ic en sal gene saken doen

buyten uwen rade ». — « Ja », sprac Pieter, « suldi u oic konnen groit ende homoedich houden, ende thonen die manyeren van enen fellen, ontsichelijken man? want een here moet onder die gemeenten, ende sonderlingen in sulken tijden ende hantieringen als wij nu hier in hadden hebben, konnen driesch ende vreeselijken wesen, ende maken dat men hem ontsie, ende dat hij voir enen bloedigen ende vreeselijken man bekennet ende gehouden wert, of sijn dingen sijn alle niets wairt. Oic so ist die natuere van den Vlaming, also geregiert te wesen, ende ghij en most oic niet meer somtijt up hairluden lijf off leven punten, dan men en doet uptie zwaluwen of vinken, die men in den tijden vanct ende doot om den luden die te eten, mer bijwilen lijchtelijken ende rondelijken dairmede duergaen ». — « Vrylick », sprack Phillips, « en zorght niet, ic en sal dit alle waell doen connen ». — « Dits wael geseyt », sprack Pieter, « ende gij sult die man cort werden, also als ic u toegedacht hebbe, ende overste van allen anderen wesen ». Met desen woirden nam Pieter oirlof an Phillips, ende schiedt uut Phillips huyse, ende ghinck tot sijns selfs huyse. Desen nachte ghinck over, ende, alst dach was, Pieter en vergat sijns niet, mer ghinc des morgens up ene plaetse, dair wail III^{M} personen van sijnre secte ende compangie vergadert waren, ende oic waren andere lude mede, die dair stonden ende quamen omme nyewemaren ende tijdingen onder den volke te vernemen, ende hoe men hem voirt ordyneren soude, ende wie men die overste cappiteyne van Gendt maken soude. Oic was die here van Hairsele dair mede, dair men eensdeels die saken binnen Gendt bij dede, ende sijns raeds geloifde, mer van uutreysen en woude men hem niet te voren leggen. Hier ghinck men doe heffen ende

Digitized by Google

kruyden, om wie die overste soude wesen; die een noemde den enen, die ander noemde enen anderen, elc die sine; ende Pieter van Bosche hoirde vaste toe, ende zwech, sonder yet te seggen. Doe Pieter genoech hadde horen den volke spreken, hief hij sine stemme up, ende seyde : « Ghij heren, ic gelove wael dat die woirden, die gij segt, comen uut groter mynnen ende liefte, die ghij hebt tot behoudenisse van der goeder stede van Gendt, ende dat dieghone, die ghij hier genoemt hebt, wail wairdich sijn te hebben een deel van der regimente van Gendt; mer
fol. 68 v°. ick weet hierbinnen enen man, die dair selve weynich up let of omme deinct; woudes hem die bewinden, die waire nutter ende profijtelijker toe dan enich ander, ende nyemant sijns gelijck, noch oic van so goeden name uutgesproten ». Dair wairt Pieter doe gevraecht ende begeert, dat hij desen man noemen wilde; hij dede also, ende seyde : « Twair Phillips van Airtevelde, die in den vonte tot Sinte-Pieters van Gendt van der edelre coninginnen geheven was, die oic Phillippe geheten was, dair hij sine name aff heeft, twelke geschiede in den tijden dat Jacob van Airtevelde, sijn vader, tbesit hilt voir Dornick metten coninc van Engelant, den hertoge van Brabant, den hertoge van Gelre ende metten grave van Henegouwen. Dese Jacob regierde die stede van Gendt ende thele lant van Vlaenderen so eerbairlijken ende so wael geregiert en was, na alle dat ic dairaf van den ouden ende wijsen hebbe horen seggen menichwerven denghenen die dairaf hueght, noch en was dese stede ende thele lant nye so wael in horen rechten gehouden als bij synen tijden; want Vlaenderen was alheel verdorven ende verloren, ende hij begreept weder ende brachtet met sijnre nairsticheit ende groter wijsheit weder te wege ende in goeden

Digitized by Google

state. Ende dat ic dit segge is hieromme, dat my dunct dat wij ymmers sculdich sijn meer mynne te hebben tot die leden ende telligen die uut sulken edelen ende vromen getruwen man gesproten ende afgebleven sijn, dan tot enen anderen ». Terstont als Pieter dese woirde gesproken hadde, so wert dese Phillips van Airtevelde bij Pieters voirsetten ende promocie so vaste in des volkx herte geprint, dat sij alle die dair waren riepen met eenre stemmen : « Laten halen! laten halen! wij en willen doch geen ander dan hem hebben ». Doe sprac Pieter van Bossche, seggende : « Neen, en laten ons niet ontbieden, tis eerbairlijker ende beter dan wij tot hem senden, want wat weten wij hoe hij hem hiertoe houden sal, ende of hij hem oic sal willen onser saken ende laste bewinden, of niet ».

Van die ordynancie der stede van Gendt.

. . . .

Als Pieter dit seide, so gingen sij alle die dair waren, ende noch genoech meer die in den wege dair mede toe aenvyelen, totten huyse wairt van Phillips van Airtevelde, die up hair coimste al voirsien ende wael bedacht was. Dese here van Hairsele, Pieter van Bosche, Pieter die Mutre ende noch X of XII van den dekenen van den ambochten, als sij bij Phillips quamen, gaven sij hem te kennen hoe die goede stede van Gendt in groter node waere van enen goeden cappiteine ende hoifthere te hebben, dair volk van buyten ende oic van binnen an hoifden mochten, ende weder tsamen onder vergaderen of sij gespreyt worden, ende seyden hem, hoe dat in gemeen alle manyeren van volke binnen Gendt eendrachtelijken uut enen monde hem hiertoe gecoren

Digitized by Google

hadden om hoir overste ende cappiteyne te wesen, want goede gehuechenisse van sinen name ende oic om sijns goets vaders wille bevyel hij alle den volke so wael int herte voir yemant anders; wair omme sijlude dair van der goeder stede wegen van Gendt tot hem gesent waren, ende deden hem zeer nairstelijken ende also vredelijken bidden als sij ymmermeer conden ende mochten, dat hijs hem niet en wilde weygeren met enen goeden wille an te nemen thregimente van der stede van Gendt, ende die saken ende lasten van der stede handelen ende te bedriven also wael buyten als binnen, ende sij souden zweren met zwaren eede, hem houdt ende getruwe te wesen als an horen here, ende sijs souden hem alle man binnen Gendt ende binnen horen bedrive, hoe groot of cleen sij waren, doen comen ende beloven hem onderdanicheit.

Phillips van Airtevelde hoirde ende verstont hoirluder relacie ende begeerten harde wael, ende antwoirde hemluden zeer wijselijken, seggende : « Ghij heren, gij versoect ene herde grote sake an my, ende bij aventuere ghij en bedenct niet wael die sake also sij in hairselven is. Als gij wilt dat ic thregimente van der stede van Gent annemen ende bewaere, ghij seght doch dat die mynne, die u ouderen ende ghijlude tot minen vader gehadt hebt, porret uluden hiertoe. Lieve vreende, this doch openbair dat, doe mijn vader uluden alle dese goede diensten so menichfoldelijken gedaen hadde, sloechdy luden hemselve doot. Soude ic dan thregimente van der stede annemen, ende, als ic hoir vele goeder ghetruwer diensten gedaen hadde, men my dan oic dootslaen soude, dat wair een sober ende cranck loon ». Pieter van Bosch, die meest ontsien was, vatte dat woirdt, ende seyde : « Phillips, den geleden

Digitized by Google

tijt en mach men met genen dingen verhalen; dat in voirtijden geschiet is, moet geschiedt bliven; mer ghij sijt wijs, ende ghij sult raets plegen ende bij rade werken, ende ghij sult, oft God wil, so wael geraden wesen dat ghij so regieren sult dat hem alle man uwer bedancken sal ». Phillips antwoirde : « Soudict annemen, so en soudic doch anders niet willen dan bij goeden rade doen ». Sodat hij doe van hemluden dair bij hem wesende upverheven ende upter marcten geleedt wert, ende dair dede hij sinen eedt, ende hij nam dair weder den eedt, van den hele Wette ende dekenen van Gendt. Aldus wert Phillips van Airtevelde dair overste cappiteine van Gendt, ende vercreech int eerste groten lope ende gehoir onder den volke, want alleman die an hem te doen hadde hoirde hij wael, ende conde hem allen wael vreendelijken ende wijselijken antwoirden, ende maecte dat also dat hem alleman bedancte. Hij dede een deel van des graven renten binnen Gendt leggende deylen ende den here van Hairsele geven in die fol. 69.
eere van ridderscap, ende dairaf die profijten gebruiken om sinen state dair eerlijken mede te mogen houden, want alle dat hij buyten Gent hadde, hadde hij omme der stede wille van Gendt verloren.

[Nu willen wij een weynich rusten vanden saken van Vlaenderen meer te spreken ende gaen totten hantieringhen van Engelant ende van Poirtingael.

. . . .

Ende, want den tijt wat leet, eer dese luden als fol. 79 vº.
Poirtingaelse ende Engelse wat bedreven of tegens horen vyanden te handen togen, so willen wij hier wat af toeven van meer te spreken, ende seggen weder wat van den dingen die binnen desen toecomenden zomer in Vlaenderen geschieden.]

Digitized by Google

In desen tijden, dat die saken in Engelant geschieden van der gemeenten, als gij wael gehoirt hebt, so en sliepen die Vlamingen in horen oirloge niet, als die grave van Vlaenderen ende die van Gendt tegens elkander.

Phillips van Airtevelde was, als ghij onthauden mocht hebben, upverheven tot Gendt, ende overste cappitaine van Gent gemaict bij voirtsettinge Pieters van Bosschen, die hem riedt, doe hij in dien dienste soude comen, dat hij hem moste doen ontsien ende maken den fellen man, updat hij dairbij ontsien mochte werden. Dit en hadde Phillips niet vergeten, mer hadde Pieters lesse ende doctrine int herte wael gevesticht, want hij en hadde niet al te lange in sine officie geweest van Gendt te regieren, doe hij XII mannen voir hem dede doden ende onthalsen; ende enyge willen seggen dat dese principalijken an sijns vaders doot hantdadich geweest hadden,
fol. 80. ende aldus nam hi hier wrake af. Dese Phillips begonste in groter machten te regnyeren, ende hij conde hem doen lief crijgen, ende oic zeer ontsien van vele luden, ende sonderlinge van den gesellen die uut plagen te reysen, want wat dese an hem begeerden en was hem niet geweygert, ende hieromme dede hij dat hij se tot sinen wille hebben woude, ende na sijnre hant die setten ende houden.

Nu is wael ene vraghe, hoe die van Gent dit oirloge conden voeren? Hierup sallic u antwoirden ende seggen nadat ic dair zint af hebbe wairachtelijken vernomen. Ghij sult weten dat sij binnen Gent so eendrachtich waren, dat alleman ghinck tot sinen buydel als des te doen was, ende nyemant ontsculdichde hem dairinne, ende die rijke plagen hemselven te setten, als mens behoefde, na groitheit hoirs goedes, ende den armen verdroegen

Digitized by Google

sijs; ende, mids dese dueghde, bleven sij dus lange in groter machten. Ende Gent in hoirselven is oic een die starcste stede van der werelt, ende wanneer hemluden Brabant, Henegouwen, Hollant noch Zeelant niet deren en willen; mer, trouwen, als hoir dese IIII landen tegensvyelen met Vlaenderen, souden sij besloten, verhongert ende verloren werden. Nu wast wair dat in desen tijden geen van desen IIII landen hemluden tegens en waren noch en hinderden, mits welke hair oirloge al te veel te scoonre voir hemluden van Gent was, ende hildent veel te langer.

In desen nyewen tijden van Phillips begin van Airtevelde, wert die deken van den weveren van Gent gewroecht van verraderye, sodat hij in der vangenisse dairomme geleyt wert, ende, om die wairheit te rechte te vernemen van der zake, dairomme hij gevaen was, ghinck men tot sinen huyse zoeken : dair vandt men doe donreboscruyt ende oic salpeter, mer twas al nat gemaict binnen, sodat mens niet en soude mogen oirbaren, al had mens te doen gehadt. Des wert dese deken doe alle die stadt van Gendt doir gesleept bij den scouderen, ende onthalst, als een verrader, updat andere hier exempel an souden nemen.

Nu wert die grave van Vlaenderen noch te rade dat hij Gent weder beleggen woude, ende dede een groit mandement uutgaen an allen ridderen ende knechten ende an den goeden luden uut den steden. Oic sandt hij tot Mechelen, dair hij oic gereets lude creech, ende ontboit oic sinen neven, here Robbert ende here Willem van Namen, die hem bijquamen met vele ridderen ende knechten uut Arthois ende uut Henegouwen; oic was hij doe selve grave van Arthois, want die gravinne van Arthois, sine moeder, was onlanx gestorven, sodat hij dair nu here was geworden.

Digitized by Google

In dit mandement ende in dese vergaderinge en vergat die here van Adingen hemselven niet van dair te sijn metten alren eersten, ende quam den grave te dienste met alle dat hij werven hadde mogen, dair hij doe vele goeder mannen uut Henegouwen voir hem brachte. Dese grave, hebbende te samen sijn volk, toich voir Gent ende ghinck leggen an die Brugse sijde ende an die Henegouse sijde; binnen welken tijden des belegges veel hairder ende scarper scermutsingen geschieden, want dair plagen tot veel tijden uut Gent van dien lichten knechten te springen ende theer te versoeken, die oic tot sommigen tijden al onzafte tot horen groten scade weder in gedruct werden. Oic en wast so niet, sij en deden somtijt uit heer groten scade, ende deden ende cregen dair groit gewijn; ende, als van der zijde van den heere, die dairaf meest die van Gent moeyede of verzochte, was dese jonge here van Adingen ende sine gesellen, sodat, mits den gerufte dat hij van sijnre vromichede creech, so pijnde hem gairne alle die jongen, die thert totter wapene hadden, onder hem te comen ende bij hem te wesen.

In desen tijden toich die here van Adingen, met wael IIII[M] gewapender mannen wael gereden, behalven die voetgangeren, ende beleyde Geertsberge, die doe Gents was. Wael was wair dat dese here van Adingen tot velen anderen tijden dairvoir geweest hadde, ende hem vele verdriets ende quellingen angedaen, mer doch, hij en hadde nye niet connen werven of winnen; mer up desen tijt quam hij dair met groter machten voir, ende in goeder ordynancie, ende, up enen sonnendach des morgens, so bestormde hij se wael tot XL plaetsen tevens, ende hijselve en bleef int stormen niet metten aftersten, mer metten eersten was hij dairan,

Digitized by Google

ende uptien dach stack hij in dier stormynge eerst sine bannyere up. Dit stormen duerde zeer lang ende starck, ende wert wael ende scarpelijken vervollicht, sodat dese stede an allen kanten angevochten wert so manlijken ende so scarpelijken dat upten rechten noene of daromtrent, die stede overvallen ende gewonnen wert, ende quamen in totten poirten, die uuten harren ende sponghen gheslagen ende geworpen werden van den here van Adingen ende sinen hope. Doe die van Geertsberge zagen dat hoir stede verloren was ende dair geen weer meer up en was, werden sij vluchtich totten anderen poirten, als sij beste mochten, ende dair berghden hem dieselve die hem bergen mochten. Dair geschiede doe binnen deser stede al te zeer grote bloetstortinge van mannen, wiven ende kinderen, want men dair nyemant en nam in genaden, sodat dair wael V^{C} mannen binnen der stede dootgeslagen werden van den oudsten, ende oic oude vrouwen die in hoir bedde lagen, die huys ende hof ende selve dairmede inne gebrant werden, dat een jammer was te sien; want die stede wert angesteken wael tot II^{C} steden, sodat alle die stede, kercke ende al, wert te niete verbrant, dat dair niet staende en bleef. Ende aldus wert Geertsberge verdorven ende in vier ende in vlamme geleyt. Als die here van Adingen dit gedaen hadde, keerde hij weder int heer voir Gendt met alle sinen hope, dair die grave van Vlaenderen doe hem vreendelijken fol. 80 v°.
ontfinck, ende hem sijnre reysen zeer af bedancte, die hij so manlijken hadde gedaen, ende sprack tot hem : « Schoonsone, in u so woont een vroom ende edel man, ende ghij sult, oft God wil, noch een groitdadich ridder werden, want ghij hebt dair een goet beghinsel af, so help my God! »

Na deser destructien van Geertsberge, die upten

Digitized by Google

sonnendach in der maent van Junio gheschiet was, ende altemael verdorven ende geschent, bleef tbelegge noch voir Gendt; ende dair lach dese jonge here van Adingen, die men noemde Wouter van Adingen. Dese en ruste nymmermeer, mer, dach ende nacht, was hij in roere, so an dat een eynde van Gent, so an dat ander eynde, ende en liet se niet rusten, sodat zelden dach of nachte overghinck, hij of die Hase van Vlaenderen, en waren int velt bij den vyanden; waren sij starck genoech, so hilden sij te langer an; waren si oic te cranck, te eer keerden sij weder na theer. Hieraf gebuerde, up een donredach smorgens, dat die here van Adingen ende met hem die here van Montengijs, here Michiel van der Hameyde, sijn neve, die bastairt van Adingen, sijn broeder, Juliaen van Trisson, Huystijn van Lay, ende meer andere van sinen geselscappe, waren geslagen uut hoir logijs om te gaen scermutsen voir Gent, als sij menichwerven te voren gedaen hadden. Dese staken hem so verde in dien bedrieve diere van Gent, dat hem dat qualijken verghinck, want die van Gent hadden recht buyten voir die stede ene lage geleyt, wael van C gesellen, alle met zwarten piecken. Ende enyge wouden seggen dat dit alle meeste waren van diegene die uut Geertsberge geweken waren; ende dese en lage nyewers anders up, dan of sij eens hadden mogen den here van Adingen belopen ende verrassen, om hemluden dan an hem te wreken van die grote scade die hij hemluden gedaen hadde; uut dat sij wael vernamen dat hij jonck ende milde sijns lijfs was, ende hemselven wael dijcwijle te verde onder sijn vyanden stack. Ende so lange dachten sij dairup, dat sij hem eens gecregen, dat grote scade was, ende oic van den anderen die dair met hem bleven. Dese vrome jonge here van Adingen

Digitized by Google

ende die andere, die in sijn geselscap dair waren, en hoeden hem niet, doe sij alrede ommegesloten waren van dese van Gent, ende braken up, ende quamen hovairdelijken lopen te gemoete, roepende : « Slach doot! slach doot! » Als die here van Adingen hemselven in desen perijecle vant, vraeghde hij den here van Montengijs raeds, die doe dair bij hem was, die hem doe antwoirde : « Here, tis nu al te laet te raden, laet wij ons verweren also lange als wij mogen, ende ons so hoge vercopen als wij mogen; hier en is anders geen rade toe, noch hier en is geen scattinge voir te bieden ». Dair slogen doe alle dit ridderscap, dat dair was, elc een cruys voir hem, ende bevalen hem Gode ende sinte Jorijs, ende sloegen in hoir vyanden, want sij en mochten noch vlien noch airselen, so verde waren sij in die lage. Dair dên sij dieselve were die sij mochten, ende vochten alle zeer vromelijken, mer sij en mochten nyewers heen tot geenre zijde, ende hoir vyanden waren wael X tegens een; ende sij hadden dese lange pieken, dair sij so vreselijken mede staken, dat sijs niet langer niet staende en mochten houden. Dair wert die jonge vrome here van Adingen dootgeslagen, ende dair bleef bij hem leggen sijn bastairtbroeder van Adingen, ende Gillijs van Tridsoen, ende die vrome ridder uut Henegouwen, sijn geselle, die here van Montengijs; ende here Michiel van der Hameyde was overmatelijken zeer gequetst, ende hadde oic doot geweest, al hadde hij M live gehadt, en hadde gedaen met groter manheit ter wapene ende met wijshede Huystyn van Lay, die behilt hem tlijf; des leet hij af te groten noot, ende hadde al te groten arbeyt eer hij here Michiel wechcreech; doch, terwijlen dat dese Vlamingen lagen ende moirden over dese heren ende ridderen te ontwapenen ende ter stede

Digitized by Google

wairt in te slepen, want sij wijsten wael dat sij den here van Adingen doitgeslagen hadden, dair sij so blijde omme waren dat sijs veel vergaten, Huystyn zach terwijlen een gat open, dair nyemant en was, ende stiet here Michiel after hem uut upt ruym, ende self en was hij noch niet so zeer gequest, hij en vollichde na, ende hadde die aventuere dat hij here Michiel int heer creech. Aldus eynde dese reyse voir den here van Adingen.

Als die grave van Vlaenderen dese tijdinge quam, was hij uutermaten qualijken te vreden, als hij oic wael thoonde, want, om tverlyes ende doots wille des heren van Adingens, brack die grave tbesit up van voir Gent, ende en conde die grave nyet vergeten des jonges heren doot, mer plach te verhalen dach ende nacht, seggende : « Och! Gautier! Gautier! lieve zone, hoe vroegh ist u in uwer jueght misgangen! u doot leecht my so lede int herte, dat ic wael will dat dat alleman wete, dats die van Gendt nymmermeer tegens my verwijnnen en sullen, ende after desen dach en sullen sij nymmermeer met my zoenen, dat en sal so hoichelijken gewroken of gebetert wesen, dat men seggen sal dats genoech is. Dese zake bleef staen in desen state, ende dair wert gesent binnen Gent om den here van Adingen, welke dode lichame die gesellen binnen Gendt gebracht hadden om tvolk dairmede te verhuegen, als sij deden; ende en woudes niet int heer senden voir die tijt dat men hemluden M francken sende, ende die werden dair binnen gebracht, ende die deelden ende pairten die gesellen onderlinge; ende aldus wert die here van Adingen doe int heer gebracht, ende van daen gevoert tot Adingen, dair hij here geweest hadde.

fol. 81. Als voir gezeeght is, om des heren doots wille van Adingen wert besit van voir Gendt upgebroken,

Digitized by Google

ende schiet die grave van dair, ende reedt weder tot Brugge binnen, ende gaf oirlof om dien zomer alle sijn volk van wapenen, desser zeeren veel was; ende sommige sant hij se in garnysoenen binnen sinen sloten in Vlaenderen, als up Gavres, binnen Oudenairden, binnen Denremonde, binnen Cortrijke, ende overalle uptie kanten van sine palen, dair mens behoefde tegens die van Gendt. Oic so ontboit die grave dien van Ludick, die die van Gendt zeer starcten met provancien te senden, dat hij die van Gendt niet meer beleggen en soude indien sij se niet en wouden spisen; dair die van Ludick den boden, die dair tot hem waren gesent, hovairdelijken up antwoirden, dat sij hem dairup beraden souden, mer van Sinte-Tryen, van Huy ende van Dignant en lietens nie om sijns ontbieden wille. Mer die grave van Vlaenderen screef an sinen neven, ende sandt dair oic grote boden an, van sinen besten ridderen, als an den hertoge van Brabant ende an hertoge Aelbrecht, grave van Henegouwen, ende dede hemluden onderwijsen hoe hem die van Gendt in arruer ende rebelheit hilden tegens hem, mits den groten troist ende starckenisse die sij cregen uut hoire beyder landen, van provanden ende anders, badt hem beyden zeer dat sij so hierinne wilden voirsien, dat des doch niet meer en geschiede. Dese II eerbaere ende vrome heren, die niet gairne en souden gheschien hebben laten binnen horen landen dingen die horen neve so ongenuechelijken of so zeer hinderlijken geweest souden hebben, antwoirden weder ende ontsculdichden hem zuyverlijken, seggende dat sij dair voir dien tijt niet meer af gehoirt en hadden, ende sij souden hoere landen so ende in dien hebben, dat dair ene goede mate inne gevonden soude werden; ende dese antwoirde genuechde den grave redelijke wael. Her-

Digitized by Google

toge Aelbrecht, die up dien tijt in Hollant lach, screef an sinen bailiu van Henegouwen, ende sant hem die copie van den brieve, ende oic in gescrijfte die woirden ende bootscappen ende bede, die hem van des graven wegen van Vlaenderen, sinen neve, gedaen waren; ende dairmede so ontboit hij hem oic, ende geboodt scarpelijken dat hij tlant van Henegouwen so onderwese ende so goet hadde, dat hij van sinen neve niet meer clachten van deser materien en vername tot afterdeele sijns voirseits neven van Vlaenderen, of hij wouds hem thoirnen. Die grote bailiu van Henegouwen was sijns heren gebot gehoirsame, als reden was, ende dede gebieden een generael gebodt, alle tgraefscappe van Henegouwen duer, dat nyemant vytalie of provanden en brachte dien van Gent, want, werden sij geweten, gesien of gevonden in den wege, men soudse dairomme corrigieren. Des gelijcx ghinck oic een gebodt in Brabant, sodat nyemant dair trecken of yet bringen en dorste dan steelwijs, dair hem die van Gendt zeer af begonsten te vervreemden ende te verslaen, want, doe hem uut dese landen niet en quam, doe weecten ende minreden kenlijken hore provancien, ende sij souden op een cort verhongert hebben. Mer die Hollanderen deden hemluden groten troist, ende die en wildens nye laten, om verbods of verhoets wille, dat hertoge Aelbrecht dairup leggen konde.

Binnen desen tijden so wert, bij bearbeydens der raden van Brabant, van Henegouwen ende van Ludick, ene dachverde geraemt gehouden te werden twisschen den grave ende dien van Gent; dit wert van beyden zyden geconsenteert, ende men soude dese dachvairde houden tot Harlebeke bij Cortrijke. Dair sonden die van Gent XII mannen uut Gent, van den notabelsten van der stede, ende

Digitized by Google

tscheen an hem allen, uutgenomen dat geboefte, die van tghebroken wat cregen, mer van thele niet, dat sij gairne vrede ende zoene gehadt hadden, twair bij wat wege dat dat oic mochte toecomen. Tot deser dachvairde waeren die rade van den goeden steden uut Vlaenderen, ende oic des graven, ende van gelijken uut Henegouwen, uut Brabant, ende uuten lande van Ludick. Dair werden doe die saken so wael versproken ende overgekauwet, dat dair enen wech gevonden wert, dat men die van Gendt sulk bescheydt voirleyde, ende men vormde zekere punten, dair die van Gendt mede thuys togen, up ene zekere vorme van ene hele zoene te hebben. Dair gebuerdet, dat die van Gent, die die zoene begeerden te hebben, als die goede, die rijke ende die wijse, die ginghen totten huysen van tween die notaebsten die binnen Gendt waren, ende oic van den rijcksten, ende mede up dese dachvairde hadden geweest, als here Ghyselbrecht Grute ende here Symon Bette, ende vraeghden hemluden na tijdingen. Dese ontdecten te vroeghe die tijdingen horen vreenden, want sij zeyden hemluden : « Wij sullen ene goede ende vaste zoene hebben, ende God wille, dats te verstaen dieghone, die niet dan goet voir en hebben ende gairne vrede hadden, sullen pays hebben, ende enigen van den quaden sal men castyen van die van binnen deser stede zijn. »

Digitized by Google

Hoe twee eerbaere ende notable burgeren van Gendt van Pieter Bousch ende van Phillips Airtevelde dootgesteken werden, [ende oic die rebellichede die binnen Parijs uprees van der ghemeenten tegens den coninc van Franckrijcke.]

tIs eene oude regule, ende dat hebdy oic wael menichwerven horen seggen, dat is : « Kan yemant wat doen, twert waelna geseyt ». Hier was nu Pieter van Bosch, die hem niet al te wael en bevoelde verzekert te wesen van sinen live, ende zorchde altijt voir vercloect te werden, sant uut van sinen verspyeders om tijdingen te vernemen. Dese quamen weder, ende brachten hem dese tijdingen, die ic hiervoir geroert hebbe, ende seyden dat dat gerufte ghinck upter straten, dat dese tijdingen voirwair gecomen waren uut here Ghijsbrecht ende here Symons monde voirnoumt. Als Pieter van Bosch dit verstont, was al hij wat bedraeyt, ende vatte terstont dat woirdt, up hem menende, seggende : « Is dair yemant binnen Gendt, die men corrigieren sal van desen oirloge, dairaf sal ic ymmer die eerste dan moeten wesen, dat weet ic wael; mer ic hope, ten sal also niet
fol. 81 v°. gaen als onse heren, die totter dachvairde geweest hebben, menen of geraemt hebben. Ic en wil noch also niet sterven; ic sal hem een ander water laeuwen; nu icx aldus vele weet, dat oirloge en heeft noch niet lancg genoech geduyert, ten sal noch langer duyeren. Mijn goede meyster, die was Jan Lyon, en is noch niet ghenoech gewroken; is die zake verdwaelt, ic sal se noch meer verwerren, dat love ick hemluden. »

Hoirdt doch wat dese Pieter dede; hij ghinck toe, des selfs avonts dat die rade van den heren

Digitized by Google

des anderen dages up die halle vergaderen souden, om te horen dat dese, die totter dachvairde tot Harlebeke geweest hadden, hem dair overbringen souden van dat sij bedreven hadden upter selver dachvairde, totten huyse Phillips van Airthevelde, ende vant hem, dat hij stont ende leende up een veynster in sine camere, ende melancolyzeerde, ende dachte vaste in hemselven. Als Pieter dair bij hem quam, teerste woirdt was, dat hij sprac : « Phillips, en hebdy geen tijdingen gehoirt? » — « Neen ic », sprack Phillips, « dan ic hoir seggen dat onse luden weder van der dachvairde gecomen sijn, ende up morgen sullen wij uptie halle horen wat sij gevonden ende bedreven hebben, ende hoet dair getractiert is ». — « Dats wair », sprack Pieter, « mer », sprac hij, « ic weet alrede wat sij gevonden hebben, ende hoet dair gesloten is, want sij hebben hem dairaf geopenbairt tegens enyge van minen vreenden. Voirwair, Phillips, alle dat men dadinct ende hoe ment dadinct, tis alle om onser beyder hooft te verlyesen te doen; werdt anders twisschen mynen here ende die stede van Gent nu ter tijt enyge dadinge gemaict, ende en twivelt niet, ghij, die here van Hairzele, ic ende alle die cappiteinen, dair wij ons mede behelpen ende diet oirloge uphouden, wij sullen dairomme sterven moeten metten eersten, ende dese rijke lude sullen quijtgaen, ende willen aldus met ons betalen ende ons in dit perket bringen ende hemselven vryen. Ende dit plach Jan Lyon, mijn meyster, oic altijt int hoift te leggen, twelke wij altijt dus wachtende sullen moeten wesen, also lange als die grave bij hem heeft dese mollen ende mermotten, als Ghijsbrecht Mahiew met sinen broederen ende die proofst van Harlebeke, die van dier maechscappe is, ende oic die deken van den clenen ambochten, die met

Digitized by Google

hemluden ruymde. Hieromme ist ons noot, dat wij hier scarpelijken toesien. » — « Ja, ende wat is hier nu in te doen? » sprack Phillips van Airthevelde. Pieter van Bosch die antwoirde : « Dat wil ic u seggen : wij moeten te weten doen allen onsen dekenen ende cappyteinen, dat sij mergen nuchtent al bereyt sijn in hair harnas, ende comen dan uptie Vrydachmerct, ende houden hem dair te samen bij ons; ende wij sullen gaen in die halle, ghij ende ic, ende sullen C gesellen met ons nemen, om te horen die punten van den tractate dat nu gedadinct is; ende dan, so laet my voirt begaen, mer staet my alle dat ic dair dan doen sal, wyldi anders selve te lyve ende in machten bliven, ende ic met u, want, so wie hem hier ende sonderlinge in dese stede niet en doet onder die gemeente ontsien, die en mach niet bedriven noch oic duyeren ». Phillips die zeeghde hem « Ja » dairtoe, ende hij woude so doen. Pieter nam hiermede an Phillips oirloff, ende sant sijn lude ende dienren terstont an alle den dekenen ende cappyteinen onder hem wesende, ende ontboit hemluden dat sij des anderen dages met horen luden wesen souden, wael voirsien te harnasse, uptie Vridachmerct om te horen die nyewe tijdinghe. Dese waren gehoirsame ende deden also, ende maicten hem allen bereyt; oic en waren sij so coene niet dat sijt gelaten hadden, doet Pieter hebben wilde.

Des anderen dages smorgens, omtrent IX uyren, quam die meyer van Gent metten scepenen ende rijckhede van der stede upter marcten, ende ghingen in die halle, ende dair quamen diegene die upter dachvairde tot Harlebeke van der stede wegen gesent geweest hadden; dairna so quamen Pieter van Bosch ende Phillips van Airthevelde dair, met enen groten getale van den gesellen van hoire secten. Als sij

Digitized by Google

dair alle te samen vergadert waren, ende geseten die dair sitten wilden of mochten, so en was die here van Hairzele dair noch niet, sodat men om hem zandt, mer hij ontsculdichde hem, dat hij uptien tijt dair niet comen en mochte, overmits ziecte die hem an gecomen was. « Nu, dair en leeght niet an », sprack Pieter van Bosch, « ic bin hier in sijn stadt; wij sijn hier nu lude genoech, laet ons horen wat ons dese heren gebracht hebben van der dachvairde van Harlebeke ». Doe resen up Ghijsbrecht Grute ende Symon Bette, als die notabelste van der ambassiaten, ende een van hem beyden hief up ende sprack : « Ghij, heren van Gent, wij hebben geweest ter dachvairde tot Harlebeke, dair wij grote moeynisse gehadt ende veel gearbeyt hebben; ende voirwair so doen oic die eerbaere mannen ende raden uut Brabant, uut Henegouwen ende uuten lande van Luydick, om wegen te vinden dat wij met onse prince te vreden ende tot zoene mochten comen; doch, int laetste, ter bede ende verzoeke mijns heren ende vrouwen van Brabants, die dair hoir raden omme gesent hadden, ende oic van hertoge Aelbrechts, die om derselver zake sijn rade dair oic gesent hadde, so is die goede stede van Gendt tot pays ende zoene met onsen prince die grave van Vlaenderen gecomen, up condicien dat II^c van onsen burgeren, als sij ons in gescrifte benoemt binnen XV dagen seynden sal, sullen trecken in sijn slot ende vangenisse tot Rijsel, ende wij sullen ons allen in sinen handen setten ende tot sinen wille; mer wij en twivelen dair niet an, hij en is so edel, so vry ende so goethertich, hij en sal hemluden genadich ende goedertyeren wesen, dient gebueren sal dair te trecken. » Met desen woirden tradt Pieter van Bosch voirt, ende sprack : « Ghijsbrecht, hoe sijdy so stout

Digitized by Google

dorren geweest hebben, u te consenteren tot sulken dadinge, te setten II^{C} van onsen lieven mannen ende burgeren tot wille ende in handen ons vyands, dat der goeder stede van Gent tot enen ewygen verwijtte staen soude recht in schyne of wij onrecht gehadt hadden; twair beter dat Gent ommegekeert waere,
fol. 82. ende dat dat onderste van der stede upperste lage, eer men Gendt verwijten soude dat sij so geoirloicht soude hebben. Ay lieve! Ghijsbrecht, meendy dat wij, die hier staen ende u hebben horen spreken, niet wael en weten dat ghij wael zorge voir uselven gedragen hebt. Ic wil wedden dat ghij noch Symon Bette geen van de II^{Cden} wesen en sult, die tot Rijsel in des graven handen trecken sullen. Nu, nu, ghij hebt dat schoinste voir u ende tot uwen voirdele gecoren, mer wij sullen nu hierup een cort houden ende kerven tot onsen voirdele. » — « Wael an! wael an! » sprac Pieter tot Phillips, « up dese verraderen, die nu hier staen ende gairne der goeder stede van Gendt schenden ende verraden souden ». Ende met desen tradt Pieter aldus tot Ghijsbrecht, ende toich sine dagghe uut, ende stack Ghijsbrecht metter daggen duer den buyck, dat hij storte over rugge, ende terstont dair doot bleef. Phillips van Airthevelde nam den anderen, Symon Bette, ende sloech dien oic terstont doot dair; ende dair sloegen sij doe een geluydt, roepende : « Alle verraden! alle verraden! » Dair hadden sij doe hoir volk boven ende beneden bereyt staen, sodat dair geen so rijck noch so machtich van magen dair binnen Gendt en was, sij en waren alle blijde dat sij wech ende uut mochten comen, of te minsten metten brode huylen ende flatteren of in vresen hoirs lijfs ende dootgeslagen te wesen. Doch, uptien tijdt en werden niet meer dan dese twee eerbaere mannen geslagen; mer sij

Digitized by Google

ghingen toe om tvolk te stillen ende te vreden te setten, ende den luden oic in den mondt te geven dat sij recht ende wael an desen dootslagen gedaen hadden, ende dat sij oic om die eere ende waelvairt van der stede van Gendt gedaen hadden; ende deden alle die stede doir in allen straten craiyeren ende uutroepen hoe dat dese valsche verraders, Ghijsbrecht Grute ende Symon Bette, die stede van Gendt hadden willen verraden. Ende hiermede so ghinck dit spel doir; die dair doot waren bleven doot, ende dair en quam noch en ghinck nye ander zoene af. Doe die grave van Vlaenderen, die tot Brugge lach, dese tijdinge verhoirde, wert hij zeer thoirnich, seggende : « Ic hadde my gairne ende harde geringe ter begeerten mijnre neven van Brabant ende van Henegouwen gegeven, ende geconsenteert in der zoenen met die van Gendt; mer doch, dese reyse ende tot anderen reysen, hebben sij van gelijken gespeelt; mer ic wil wael dat sij opelijken weten dat sij nymmermeer zoene noch vrede met my hebben en sullen, ic en sal haire so vele tot minen wille hebben dat my dair moegelijken an ghenuegen sal. »

Aldus werden dese twee eerbaere, rijke ende wijse mannen voirnoumt jammerlijken vermoirdt, om goet ende wael gewaent gedaen te hebben; also oic alle die goede, wijse ende rijke dochte dat sij gedaen hadden. Men wil seggen dat elc van desen tween voirseit jairlix te renten hilden upten dach dat sij verslagen worden, voir horen rechten patrimonium, wael II^{M} francken. Dese twee werden heymelijken zeer beclaecht, mer niet int openbair, of een en hadde met wille willen doot wesen. Aldus bleven die saken ongesoent staen, ende dat oirloge wert felre ende quader dant voir ye geweest hadde; want die ruyteren des graven, die upten sloten omtrent

Digitized by Google

Gendt in garnysoenen lagen, waren nacht ende dach int velt, sodat binnen Gendt gene provande comen en mochte, want uut Brabant noch uut Henegouwen en dorste dat nymant bestaen, want dat alre scoinste dat hem gebueren mochte, dat des graven luden sloegen hemluden, ten minsten hoir pairden af doot, of dicwijle die lude selve mede, of sij brachten se tot Denremonde of tot Oudenairden binnen gevangen, ende scatten se so dat alle, die tot Gent vytalie te bringen plagen, hiervoir bezorght waren, sodat dair nyemant en quam.

---

fol. 92. [Nu willen wij een weynich uphouden van desen Spansen ende Poirtingaelsen oirloge meer te spreken, ende keren weder totten zaken ende oirloge van die van Gendt ende van den grave van Vlaenderen ende sinen lande van Vlaenderen, dat zeer groit ende zwaer vyele.]

Van die grote gebreke van vytalien die die van Gendt hadden, hoe sij bij die van der stadt van Ludick geholpen ende getroist werden.

Ghij sult weten dat, alle den tijt zeder die destruweringe van der stede van Geertsberge ende dat besit van voir Gendt, dat upgebroken wert van den grave, van rouwe ende ongenuechte die hij hadde van sijns neven doot, Wouters, here van Adingen, die bij die van Gendt in eenre lage verslagen wert, als ghij hiervoir dat wail gehoirt hebt, so en oirloochden die Vlamyngen, also wail die ridderen ende edele mannen als die goede steden, uptie van Gendt niet, dan alleen met hoir ruyteren die in garnysoenen lagen in allen steden ende sloten; want alle thele lant was tegens die van Gendt metten

Digitized by Google

grave, uutgenomen die van den IIII Ambochten, dair die van Gendt zomtijt af gedient waren in vytalien ende anders. Ende so deden oic zomtijt die uuten lande ende graefscappe van Aelst, die plagen die van Gendt somtijt te dienen van melk, boter ende kase; dair die grave van Vlaenderen zeer thoirnich om wert, doe hijt vernam, ende hij dede dair een voirhoet up, want hij ontboot die van den garnysoenen van Denremonde, dat sij alle dat buyten sloots stont te lande wairt barnen ende te nyete maken souden omtrent Aelst, twelke also gheschiede. Dair mosten doe die arme luden, die hem van horen beesten te generen plagen, ruymen tlant, die een in Brabant, die andere in Henegouwen, ende veel hoire broot bidden. Noch so bleef dien van Gendt onderdanich tlant van den IIII Ambochten, dair sij veel af gedient werden, als voirseit is, mits dat dair quaet bij te comen was; ende die selve ververschinge van vytalie, die sij binnen Gendt cregen, quam hemluden van daen. Aldus hilt die grave dese van Gendt, alle desen winter doir, so scarp dat hemluden, noch te water, noch te lande, gheen choren comen en mochte; want hij hadt so verde gebracht met sinen neven, den hertoge van Brabant ende hertoge Aelbrecht, grave van Hollant, dat hoere landen mede al tegens die van Gendt gekeert waren. Aldus en quam dien van Gendt van daen niet, dan steelwijs ende met groter zorgen voir diegene diet dair senden of brachten; dairbij doe die van Gendt al verslagen worden, seggende die wijse, dat hoir dingen niet lange duyeren en mochten, sij en waren gescepen allen van honger te sterven, want hoirluder zolren waren alle ledich van choren, ende men en vant dair geen choren langer. Aldus en souden die arme luden geen broot konnen gecrijgen om gelt, ende fol. 92 v°.

Digitized by Google

alrede quamt so verde dat die backeren, als sij gebacken hadden, mosten sij hoir doren met machte gesloten houden, of die arme gemeente souden se met machte overgelopen hebben van noothongher, sodat dair een jammer was die gemeente, also wael die mannen, wiven, als kinderen, te sien ende te horen; ende, dat argher was, die rijke begonsten oic gebreck te crijgen. Dit gecrij ende geclachte quam alle dage voir Phillips van Arthevelde, die hoir overste cappiteine was, dies groot lijden ende mededogen met hemluden hadde, ende dair alle dat dairin te voirsien of te ordyneren was, dat elc also wael arme als die rijke wat hebben soude, ordyneerde dairaf hij zeer te bedancken was; want hij dede der abdyen, der cloosteren ende alle der rijker burgeren solren ontsluyten, ende dat choren deylen voir enen zekeren benoemden penning, dat elc wat creech, dair die stede van Gendt doe zeer bij vertroost ende verlicht wert. Oic so quam hem somtijt wat heymelijken uut Hollant, so choren in tonnen geslagen, so gebacken broit, dair sij zeer bij getroist werden; ende souden veeleer overvallen geworden hebben dan sij worden, en hadde den troist gedaen die sij uut die voirscreven landen cregen, hoewael dat in Brabant verboden was, upt lijff te verliesen, so wie dien van Gendt provande brachte; mer, quamen die van Gendt dair up horen anxte, men moste hemluden wael vytalie vercopen of geven. Dairaf gebuerde dat sij eens in enen vasteijt binnen Gendt in al te groten laste waren van vytalie, want sij en hadden binnen Gendt gene vastentspijse, sodat dair uut Gendt schieden wael XII^{M} soudenaren, ende oic andere luden diet niet en hadden wairaf te leven, ende waren alle verbleyct ende verzaluwet van honger. Dese quamen bij der stede van Bruexsel; als die van

Digitized by Google

Bruexel sagen ende ontwair werden desen groten hope, sloten sij die poirten van Bruexel toe, want men en wiste hoir menynge niet. Als die van Gendt hemselven int bedrijf van Bruexel vonden, sonden sij van horen volke, sonder enich harnas an hem hebbende, voir die poirten van Bruexel, ende an dien van der Wette, die daer waren, seggende dat men om Goids willen hoire ontfermen wilde, ende dat men hem doch vytalie vercopen wilde om haren penning, of sij storven van honger; ende men en dorste voir hem niet sorgen, want sij en dachten hemluden noch dien lande niet dan alle goet toe. Des die gemeente van Bruexel hoire ontfarmden ende brachten hemluden vytalien genoech om hem te lijden, dair sij doe bleven leggen in dat lant omtrent III weken; mer sij en quamen in gene besloten steden, ende sij reysden dus doir dat lant tot Lueven toe, die oic groot medelijden met hemluden hadden ende hem vele goets deden. Ende hoir overste cappitein ende beleyder was een genoemt Franssoys Ackerman, die hier in dese reyse eerst int gerufte quam ende bekennet wert. Dese Franssoys was die metten steden dadingde ende verwarff dat sij dus geholpen ende gesustineert worden up dese reyse. Terwijlen dat dese Gentoysen aldus lagen omtrent Lueven ende ververschten hem, dair thoich dese Franssoys Ackerman, hem XII^{ten}, binnen der stadt van Ludick, dair hij sinen medegesellen so schoen ende so vreendelijken sprac metten oversten ende dekenen van Ludick, dat die stadt van Ludick ende die biscop mede, here Aernt van Arcle, hemluden beloofden dat sij bij den grave van Vlaenderen senden souden ende soveel doen dat sij tot ene zoene metten grave comen souden; ende seyden noch vorder : « Lieve vreenden, waren wij u so nade ende so wail gelegen

Digitized by Google

als die landen van Brabant ende van Henegouwen sijn, ghij soudt als anders van ons getroist ende gestarct geworden hebben in uwen goeden recht ende in behoudenisse uwer vryheden dan ghij nu sijt; doch niettemin, alle dat wij duer u sullen mogen doen, met rade, met troist ende hulpe, dat sullen wij u volcomelijken doen; ende hieromme, dat wij u houden voir coopluden, ende wij die comanscappe in onsen lande regnerende willen hebben, als reden heischt, so willen wij dat gij tot V of VI^{c} wagenen toe neemt, ende die ladet hier in onsen lande met choren ende mele; ende dat consenteren wij u te mogen copen, behoudelijken dat ghijt dueghdelijken den luden dair ghijt af coipt betalen sult; ende en zorght niet van dit goet wech te bringen, want die comenscepe die in dit bisdom gecoft werden sullen die Brabanders wael doir hoir landt laten lijden, want wij doen hemluden van gelijken; ende, al ist dat u die poirten van Bruexel voirgesloten sijn, so weten wij dat nochtans wael dat dat meer is bij bedwanck dan bij horen wille, ende dat sij u alle goet gonnen ende sijn in horen herte bedroeft van uwen laste ende verdruckinge; mer die hertoge ende hertoghinne van Brabant sijn meer geneghen tot horen neve, den grave van Vlaenderen, dan tot u, ende dat en is geen onreden, want, int gemeen, sijn altijt die heren met malkanderen wunsschende ». Weet dat Franssoys van der presentacie diere van Ludick, ende sij hem uut so vreendelijken gronde van selfs boden, zeer verblijt was, ende hij met sinen medegesellen dancten, van der stede wegen van Gendt, der stadt van Ludick uutermaten zeer ende hoichelijken, seggende voirt dat die stede van Gendt sulker lude ende vreenden wael behoefden ende te doen hadden.

Digitized by Google

Doe Franssoys Ackerman met sinen gesellen geëyndet hadden die zaken, dairomme sij tot Ludick gecomen waren, namen sij an den oversten van Ludick oirlof, die doe met hem ordyneerden volk ende lude, die se helpen souden an wagenen ende getouwen in lant, dair sijre cregen ende loeden binnen tween fol. 93.
dagen tot VI^{C} wagenen toe, alle geladen met choren ende meelle, want sij diere provancien meer behoefden dan andere. Dair sloech dit karroy upten wech met desen goede, ende leden twisschen Lueven ende Bruexel, ende, als Franssoys weder bij sinen hope quam, die sijnre lagen ende wachten uptie kante van den palen twisschen Brabant ende Ludick, versloech hij hem die gonste ende vreenscappe die hemluden die stadt van Ludick bewijst ende met goeder herten gedaen hadden ende noch presenteerden te doen, ende seyde hemluden doe voirt dat hij bij der hertoichginnen van Brabant trecken soude, ende met hoir spreken ende informeren ende bidden hair, van der stede wegen van Gendt, dat sij hoir dairtoe geven wilde, te senden an horen neve, den grave van Vlaenderen, horen here, updat sij met hem tot eenre zoenen mochten comen. Ende hiermede schiet Franssoys van Vijlvoirden van sijn volk, ende thoich tot Bruexel bij der hertoginnen; ende die hertoge was doe ter tijt om sijnsselfs saken int lant van Luxenborch, sodat Franssoys, met hem derden, alleen binnen Bruexel quam bij consente der hertoginnen, dien begeerden te sien. Dair quamen dese III in der hertoginnen hof up Coudenberch, dair die hertoginne een deel van hair huysgesinne doe bij hoir hadde; ende, als dese III voir hair quamen, vielen sij hair te voeten up haere knyen, ende Franssoys wert sprekende voir hem drien, seggende : « Hoge ende vermogende, edele vorstinne

Digitized by Google

ende lieve vrouwe, uwe goederthierenheden willen believen hair so te veroitmoedigen, dat ghij doch compassie ende ontfermhartichede hebben wilt over uwe bereyde ende dienstelicke stede, der goeder stede van Gendt, die tot geenre genaden noch zoene comen en mach met uwen neve, horen prince; ende, leyder! nyemant en bewintes hem; ende of uwe edelheden bij enen goeden middele hair dair om Goids willen wat mede becommeren ende moeyen wouden, bij denwelken uwen neve, onsen here, so onderwijst mochte werden dat hij hem doch te reden wilde geven ende ons arme luden sine ondersaten ontfarmen, ghij soudt dair al te grote aelmisse an doen ende groit goet; ende wij hopen dat onse gebueren ende vreenden van Ludick dair gairne mede truwelijken in arbeyden sullen, wanneer u gelieven sal hemluden te laten weten. » Dair antwoirde doe die hertoginne zeer oitmoedelijken up, seggende dat van der twijdrachte, die stont twisschen horen broeder den grave ende hemluden, was hoir zeer leedt toe, ende, over langen tijt geleden, hadde sij dair gairne wat goets, twischen gemiddelt, hadde sij gemogen, « mer, » sprack sij, « ghijlude hebt den grave so menichwerven verthorent ende so grote ende wonderlijke opynien gehadt ende bedreven tegens hem, dat hij dairomme so hairt in sinen thoren verstorven is dat dair quaet in te werken sal sijn. Doch niettemin, ten voirsten, om Goids willen ende oic uut medelijden dat ic met u hebbe, willic my dair gairne mede moeyen ende sien of ic noch yet goets dairinne verwerven sal mogen; ende ic sal an hem senden, ende doen hem bidden dat hij tot Doirnicke toecomen wille; ende dair sal ic bij hem senden van mine sonderlinge ende heymelicste raden, ende ghij sult soveel doen dat ghij dairmede den raedt van Hene-

Digitized by Google

gouwen gecrijcht metten rade van Ludick, die ghij segt dat willich daertoe sijn ». — « Ja sij, vrouwe, » sprack Franssoys, « die van Ludick sijn willich, want sij hebben ons dat beloift te doen ». — « Nu wael dan, » sprack die hertoginne, « ende ic salre my so in bewijsen dat gijs gewair werden sult ». Doe antwoirde die van Gendt, seggende : « Lieve vrouwe, des wille u God lonen an live ende an ziele! » Ende met desen woirden so namen Franssoys ende die andere twee oirlof an der hertoginnen ende an horen rade, ende schieden van Bruexel, ende quamen weder bij hoir volk ende ghetouwen, die se in velt verwachtende waren, ende reysden doe te samen voirt so lange dat sij bij der stede van Gendt quamen.

Als dese tijdingen binnen Gendt quamen, dat hoir volk wederommequam, ende bij der stede waren, ende voir hemluden brachten wael VI^{c} wagenen geladen met choorne, meel, ende andere provancien die sij nootlijken behoefden, waren sij dair zeer af verblijt, hoewael alle die provanden, die sij uutie lande van Ludick brachten, en was niet genoech om te spijsen die stede van Gendt den tijt van XV dagen, dan alleen voir den mistroistichden volke wast enen troist ende verlichtinge in hoire herten, dair doe up dien tijt vele manyeren van volke in groten getale uut Gent te voet ghingen in ordynancie van oitmoedichede. ende Gode lofbair dairaf waren; ende, als sij bij die wagenen quamen, vyelen sij up hoere knyen. ende leyden hoir handen te samen voir die cooplude ende wagenlude, seggende : « Och. goede lude, ghij doet hier nu ene grote aelmisse, dat ghij dat arme volk van Gendt aldus troistet, die niet en hadden wairaf te leven, en wairdy nu hier niet gecomen. Loff ende danck hebbe God voir,

Digitized by Google

ende ghij na! » Aldus werden dese provanden geleydet, van vele armer ende cleenre lude uuter stede van Gendt, tot binnen Gendt up die Vrijdachmart, dair dese wagenen alle te samen ontloeden, ende werden dair alle dese provancien bij zekere ordynancie, die dairup gemaict wert, int breyde gedeylt, dair men se vant meest behoeftich te wesen. Ende doe dese wagenen ontladen waren, deden se die van Gendt wedergeleyden tot binnen den palen van Brabant, uut allen sorgen, wael met V ^{M} gewapender mannen. Van welker reyse ende vairnesse die grave
fol. 93 v°. van Vlaenderen, doe ter tijt tot Brugge liggende, te vollen wael geinformeert wert, ende sonderlinge dat met dien van Gendt so scarp stont dat sijs niet langer herderen en souden mogen; dair ghij wael af vermoeden moight dat hij van hoire armoede ende ellende zeer wael in te vreden was, ende oic alle sine raden, die gairne der stede verderffenesse van Gendt gesien hadden. Dese dingen geschieden alle binnen eenre vasten ende in der maent van mairte ende van aprille in jair XIII ^{C} LXXXI. Hierat gebuerde dat die grave van Vlaenderen ten sinne wert, ende in sine rade sloot, anderwerff weder te comen, noch starcker ende met veel meerder machten dan hij voir geweest hadde, ende beleggen die stede van Gendt; ja, so starck dat hij dairtoe met machte trecken soude int lant van den IIII Ambochten, ende barnen dat alle, ende makent dair alle slecht, want sij dien van Gendt te zeer upgehouden ende van allen provancien gedient hadden. Twelke die grave doe overal in sinen steden van Vlaenderen dede kondygen, dat hem elc man dairup bereyden soude, ende rede wesen des dages na der processien van Brugge, want dan woude hij porren van Brugge na Gendt, om die te gronde te bederven; ende dit

Digitized by Google

screef hij oic an allen ridderen ende edelen mannen die yet van hem hilden, wonende int lant van Henegouwen, dat sij upten voirscreven dach, of liever VIII dagen te voren, tot Brugge bij hem wesen wouden.

Van der wreder ende felre antwoirde, die die grave van Vlaenderen den Vlamingen gaf te weten die van der stede van Gendt bij monde van sinen rade, dien hij dat bevolen hadde, [ende van dat grote volk van wapene dat doe den tijden binnen Parijs vergadert was].

Niettegenstaende alle dese voirscreven mandementen, ordynancien ende dagebrieve, bij den grave aldus uutgesent wesende, so arbeyden die hertoginne van Brabant, hertoge Aelbrecht ende die biscop van Ludick altijt, dat hoir drier raden up enen benoemden dach tot Doirnicke vergaderen mochten, up ene dadinge van eenre zoenen te vormen metten grave van Vlaenderen ende die van Gendt, dat die grave ter bede van den III personen also beliefde, hoewael hij altijt in den sinne hadde die rechte contrarie te doen. Dese dachvairde wert verworven up beloken Paeschen binnen der stede van Doirnick in jaer M. CCC. LXXXII, sodat totter dachvairde quamen, uuten lande van Ludick XII mannen van den alre notabelsten mannen van dien bisdomme, met enen ridder geheten here Lambrecht van Parwijs, een zeer wijs ridder vermaert; die hertoginne van Brabant sant dair oic horen raedt, ende so deden oic die goeden steden uut Brabant; desgelijcx zant dair oic hertoge Aelbrecht sinen raedt uut Henegouwen, als Symon Lallaing, sin bailiu van Henegouwen, ende meer andere met hem; diewelke raden goetstijts

Digitized by Google

binnen Doirnick vergadert waren in die weke na Paeschen. Ende die van Gendt zonden dair XII mannen van hoire zijde, dair Phillips van Airthevelde die overste af was, ende waren die van Gendt doe eendrachtelijken overdragen dat, so wes dese XII personen dair sloten metten anderen, souden sij volcomeliken volligen, behoudelijken dat sij niet overgeven en souden dat yemant van Gendt dairomme en storve of gerecht soude worden; mer, woude die grave ymmer over diegene, die hem tonwille binnen Gendt gebleven waren, wille hebbe van correctie, van banne of van scattinge, hij wair wie hij wair, die moste sijn aventuere dairaf wachten, •sonder oic enygen hope te houden van ymmermeer tlant, die stede of sinen pays te crijgen. Dit hadden sij alle overdragen te willen doen, ende waren oic te vreden dat dair Phillips van Airthevelde een af wair, die men dus bannen soude, hoewael hij onlanx hoir cappiteine geweest hadde; doch dat gaf Phillips selve over, indien die stede met horen here te vreenscappe comen mochte; dit dede hij uut medelijden dat hij met dat clene ende arme volk van Gendt hadde. Hierup schiet Phillips metten anderen XI personen uut Gendt, ende, als hij uut die stede reedt na Doirnicke, vielen alle gemeenlijken, mannen, vrouwen ende kinderen, alle die straten doir, voir hem up hoir knyen, slaende hoir handen te samen, roepende dat, so wat hem allen die binnen Gendt bleven dairvoir mochte bueren te lijden, dat hijs hem nochtans ymmers niet ontgaen en soude laten, hij en brachte hem die vrede ende zoene thuys. Hier hadde Phillips so grote compassie in, dat hij dit sach van den armen gemeenten, dat hij hemselven om deser zaken wille overgeven wilde gebannen te wesen, als voirseit is.

Doe die rade uut Brabant, Henegouwen ende

Digitized by Google

uuten lande van Ludick binnen Doirnick alrede gelegen hadden wael III heele dagen, ende niet en vernamen van den grave dat hij quam of ten sinne hadde te comen, waren sij dair alle zeer af verwondert, ende namen hier te samen raedt up, sodat sij overdroegen bij hem te senden tot Brugge, als sij deden; dairaf die boden waren, van hoire alre wegen, here Lambrecht van Perwijs, van Ludick, uut Brabant die here van Crupelant, ende uut Henegouwen here Willem van Herymes, ende tot hem drien noch VI burgeren uut den drien landen. Als die grave dese III ridderen ende VI burgeren voir hem sach, ontfinck hij se vreendelijken genoech, ende gaf hemluden ter antwoirde dat hijs niet wael van staden en was tot Doirnick te comen uptien tijt, fol. 94. mer, omdat sij hem gemoeyt hadden tot Brugge bij hem te comen, ende ter eeren van horen heren ende vrouwe dairaf sij quamen, soude hij cort tot Doirnick bij hem senden enyge van sinen rade, gelast van sine eyntelike antwoirde ende wille, van tselve dat hem te sinne stont te willen of te laten. Ende anders en conden dese III ridderen ende VI burgeren van hem geen antwoirde gecrygen, dies sij weder tot Doirnicke reden, ende seyden dair den anderen wat sij tot Brugge bedreven hadden bij den grave. Dair na VI dagen quamen binnen Doirnicke, van des graven wegen van Vlaenderen, die here van Ramsvlyet, die here van Gruythuysen, here Jan Vylayn ende die proofst van Herlebeke, die doe den grave ontsculdichden tegens die rade der drier heren, vrouwen ende landen, van dat hij dair niet gecomen en was, noch oic comen en soude; ende voirt deden sij dairup des graven meninge, ende dat die van Gendt tot geenre zoenen met hem en mochten comen, ten wair dat alle die mannen

binnen Gendt wesende boven XV jaren oudt tot LX jaren toe, int gemeen alle gaen souden uut Gendt blootshoofts ende in hoir linden clederen, hebbende elc den bast om den hals, ende also souden sij comen up ene plaetse twisschen Brugge ende Gendt dair se die grave also verwachten soude, ende dair soude hij met hem allen sinen vryen, pueren wille doen, twair van te vergeven of te doen sterven. Doe dese antwoirde gegeven was, ende die quam ter kennesse van die van Gent bij den overbrengen des raeds der drier lande, waren sij meer te wets dan sij noch ye geweest hadden. Doe sprack die bailiu van Henegouwen tot hemluden : « Ghij heren, ghij sijt alle in groten laste int gemeen, ende elc up hemselven; so wilt u hierup beraden, ende sluyten, want, datselve dat die grave ons nu alre laetste sekere ende vaste geordyneert heeft, is scarp ende eynghe; doch, gady dit an, wij sullen u te vollen doen verzekeren dat die grave dair niet meer intrecken en sal, ende, als ghij dus bij deser dadinge alle in sinen wille gegaen sult wesen ende also voir hem staen, moochdi nochtans wael deyncken dat hij u allen niet doen en sal die hij dair sien sal, mer alleen enyge, die hem meer verthorent sullen hebben dan anderen; ende dair sullen, hopick, sovele goede middelairs sijn, die niet die barmharticheit toe sullen vallen, dat bij aventuere dieghene, die hem vermoeden souden dan dair te moeten sterven, sullen lichte ende godwille genade an den grave verwerven. Dairomme neemt liever dese presentacie van den grave an, dan ghij se wech wijst, want, als ghij se voirbij gewijst sult hebben, is te sorgen, al wort ghij noch hierna willich tot deser dadinge, dat hij u dan dair niet toe en soude willen ontfaen ». — « Here », sprack Phillips van Airthevelde, « wij en

Digitized by Google

sijn so verde niet ghemachticht, die goede mannen van Gendt also over te geven, ende oic en sullen sijt also nymmermeer in alsulken schyne werden bij ons; mer, ist zake dat die andere die binnen Gendt gebleven sijn, als wij bij hemluden comen ende hem dese presentacie van den grave openen, van den sinne sijn dat an te vairden, ten sal bij ons niet afterbliven, ten sal wail geschien; ende wij dancken u, heren, alle uuterlijke zeer van der nairnstichede ende groten arbeyt, die ghij gehadt hebt om dese dachvairde toegebracht te hebben. » Ende dair namen sij oirlof an die raden ende burgeren, die uuten III landen dair gecomen waren, ende toichden wael an hoere manyeren dat sij die scarpe ende laetste dadinge metten grave niet en souden willen angaen. Ende hiermede quam Phillips van Airthevelde met sinen vreenden in sijn herberge, ende dede dair rekenen ende betalen, ende togen weder van Doirnick na tlant van Brabant, ende also voirt tot Gendt.

In desen schyne schiet dese dachvairde van Doirnicke, sonder yet goets gesloten te hebben, ende elck toich weder in sine plaetse. Noch heeft die grave te vragen wat antwoirde die van Gendt up sinen heysche gaven, so weynich achte hij hoire doe, want sijn meninge was oic dat hij om geen dinck ter werelt enyge dadinge van zoene met dien van Gendt angaen wilde, mits dat hij wael wiste dat hij se so scarp gewacht ende so verde gebracht hadde, dat sij niet meer noch verder en mochten; ende dat hilt hij also, dat hij wael wiste dat hem niet missen en mochte, hij en soude dair cort een eynde des oirloochs af hebben eerlijken tot sinen wille, ende dat hij Gendt also maken soude dat dair alle andere steden exemple an nemen souden.

Digitized by Google

fol. 94 v°. **Hoe V^{M} gewapender mannen van Gendt, schieden om te gaen bevechten den grave van Vlaenderen, nadat Philips van Airthevelde sijn reyse hadde gedaen van der antwoirde.**

Ten tijden dat Phillips van Airthevelde metten anderen XI personen weder van der dachvairde binnen Gendt quam, was in gemene alle dat clene arme volk, die gairne vrede gehad hadden ende dairup hoipten, zeer verblijt van hoire coemsten, menende dat sij goede maren vernomen souden hebben van zoene, ende quamen hem te gemoete, ende en mochtens hemselven niet onthouden te vragen ende te seggen : « Ay, lieve here, here Phillips van Airthevelde, wilt ons nu verblijden ende ons seggen wat ghij gevordert hebt! » Tot welker vrage ende woirden Phillips geen antwoirde en gaf, mer leedt vaste duer met enen nedergeslagen hoofde, al zwijgende, dair hem die luden doe vaste navollighden, ende vervollichden an hem om tijdingen van hem te horen, sodat hij gaende tot sinen huyse wairt an, hij hemluden eens of tweewerven antwoirde, seggende : « Kinder, keert weder tot uwen huyse wairt huydenmeer, God sal ons helpen, ende mergen te IX uyeren so coomt optie Vridachmarct; dair suldy dan alle die tijdingen horen ». Ende anders geen antwoirde en konden sij doe van Phillips gecrygen; dair bij alrehande volk doe an Phillips gevairt, merckende zeere verslagen wert. Als Phillips in sijn huysen was, ende die andere XI man elc tot horen huyse gegaen, quam Pieter van Bosch, die zeer na tijdinge verlangde te weten, tot Phillips huyse, ende besloot hem met Phillips in ene camer onder hem beyden, ende vraechde hoe dair gevaren was. Phillips, die niet voir hem en heelde, zeechde alle die vairnisse, ende sprac doe noch meer, seggende :

Digitized by Google

« Pieter, vreent, wat wil ic u seggen? Na alle dat ic gemerken can, so en is des graven meninge nyet yemant binnen Gendt in genaden te willen nemen, also wael die een als dandere ». « Voirwair », sprack Pieter, « hij heeft recht, ende hij wael beraden blijft hij uptien voet also te antwoirden, want sij sijn doch alle deelachtich, also wael die een als die andere. Nu come ic recht tot mijnre meninge ende totter meninge mijns getruwen meysters, Jan Lyons, den God genadich sij, want nu is die stede so verde int gairne verwerret dat men niet en weet hoe ment reeden of ontwerren sall. Phillips », sprack Pieter, « nu ist tijt, tghebit moet nu upten tanden genomen werden, die pese slaet nu an den arme; nu sal men eerst sien of wij hierbinnen wijse of stoute luden hebben, of niet; want binnen corten dagen sal die stadt van Gendt, die vermaertste stede ende die vroomste van Kerstenhede heten, of die alreverdorvenste ende verlorenste stede. Ten minsten hebben wijt nu so verde gebracht, sullen gij ende ic voir onse zake sterven, dat wij niet alleen sterven en sullen, mer alle den hope met ons. Nu, Phillips, vreent, deynct desen nachte over, hoe ghij hem in der oirbairliester vormen mergen uwe relacie doen sult van dat ghij te Doirnicke getractiert hebt, ende dat ghijt so bijbringt dat die luden uwer te vreden bliven; want ghij staet noch grotelijken in der gemeenten gracien twee sinnes: dat een is om uwes vaders wille, dair sij alle grote mynne toe droegen, ende dat ander is dat gij se met guetelijken ende vreendelijken woirden regiert ende toespreect, als sij alle die stede doir dat wail weten te seggen. Aldus, sij leven of sterven, ghij staet hem noch so voir dat sij alle te vollen geloven sullen dat ghij hem anbringen sult, ende doen dat ghij hem raden sult. Ende, dair-

Digitized by Google

omme, siet wat ghij hem seggen wilt, ende geven hem wat in den mont, seggende : « Kindere, ic rade dat wij dit of datte doen voir tbeste », int sluyten van uwer materie; ende, dairomme, ist noot dat ghij wael bedacht dairup sijt, hoe ghij uwe relacie cleden wilt, dat sij ene voet heeft up te staen. » Phillips antwoirde, seggende : « Pieter, gij segt al wair, ende ic peynse so mine materie te setten ende die saken van der stede so te openen, dat wij, die dat regimente nu hebben alhier ende hoyr cappiteynen sijn, sullen dairinne eerlijken leven ende sterven. » Ende dairmede lieten sij hoire beyder woirden rusten van dier nachte, ende Pieter nam an Phillips oirlof ende ghing thuys, ende Phillips bleef in sijn selfs huys.

Des anderen dages, smergens te IX uyeren, als Phillips geseit hadde te wesen upten Vrydachmarct om dair dan die relacie te doen van dat sij te Doirnicke getractiert hadden, quam dair alle dat binnen Gendt was, jonck ende oudt; ende dit geschiede up een woensdach, sodat alle die marct vol volkx was vergadert. Dair quamen doe Phillips van Airthevelde, Pieter van Bosch, Pieter die Muytere, Fransoys Ackerman, ende andere die cappiteynen van Gendt, ende ghingen boven uptie Halle; dair toichde hem doe voir die veynsteren Phillips van Airthevelde, ende
fol. 95 begonste te spreken, seggende : « Ghij, goeden luden, tis wael wair dat ter nairnsteger bede ende vervollige van der hoger ende edelre vorstinnen, der hertoginnen van Brabant, ende van onse lieve ende edele heren, hertoge Aelbrecht, grave van Henegouwen ende van Hollant, ende des eerwairdigen biscop van Ludix, ene dachvaerde geraemt was gehouden te werden binnen Doirnicke up enen zekeren tijt die nu geleden is, dair Mijnhere van Vlaenderen geseecht

Digitized by Google

hadde te wesen in persone selve, als ons wael bewijst was van den Rade der voirseide II heren ende der vrouwen, die zeker hem eerbairlijken gequijt hebben in den zaken ende veel gearbeit om goet gedaen te hebben, hadden sij gemogen; mer sijluden ende wij hebben dair gelegen, wachtende onsen prince, die dair niet gecomen en heeft geweest; ende als die goede heren uuten III landen zagen dat die grave, onse here, en quam noch en sende, hebben sij eerbairlijken bij hem gesent tot Brugge III ridderen ende VI burgeren om onsen willen, dair sij wael ontfaen werden van hem, als sij ons geseyt hebben, ende hoirdse oic gairne spreken ende gaf hemluden ter antwoirde dat hij, ter eeren dieghene die se uutgesent hadden, soude hij gairne tot Doirnicke bij hem senden van sine raden binnen V of VI dagen, te vollen geinformeert van sinen wille ende meninge, mer selve en mochte hij dair niet comen. Ende anders geen antwoirde en konden sij dair van onsen here doe gecrijgen, ende sij waren dairmede te vreden, ende quamen weder bij ons te Doirnicke. Ende dairna quamen, also onse here geseyt hadde te doen, sijne rade bij ons aldair, als die here van Ramsvliet, die here van Gruythuysen, here Jan Vylayn ende die proofst van Harlebeke, diewelke zeer bequamelijken ons princen meninge ende heysche dair updeden, dairup dat men zoene met hem soude mogen crijgen. Ende is dit sijn heysche ende wille, of anders en wil hij van ghene zoene horen spreken, dat alle die mannen van Gendt, uutgenomen priesteren of religiousen, die boven XV jaren ende beneden LX jaren oudt sijn, sullen uut Gendt gaen in hoir linden clederen, bloots hoifts ende voets, den bast om den hals dragende, ende also te comen an geen zijde Dunsem, up Bulscamp, ende dair souden wij

Digitized by Google

onsen prince vinden mettengenen die dair gelieven souden dair te bringen, dair wij ons dan offeren ende alle overgeven souden tot sinen wille, onse leven ende sterven, hoe hem dat genuegen sal met ons te doen. Ende, als hij ons also dair alle aldus vinden soude leggende op onse knyen, onse handen te samen gebonden, ende roepende an hem om genade, so sal hij lichte dan dest hem gelieft compassie ende ontfermhertichede over ons hebben ende crijgen; mer ic en hebbe niet konnen verstaen, noch oic myne medegesellen, an die woirden die ons heren raden in hore ralacie voerden, dair en souder onser enen groten hope scandelijken ende smadelijken moeten sterven bij ordynancie ons heren justicie, ende dairtoe worde dat meeste deel van alle dese goede ghemeente in vangenisse ende verderffenisse lives ende goedes. Dit is die rechte wille ende heysche van onsen prince, dair hij oic niet af laten en wille. Nu besiet selve toe of ghij dese zoene an wilt gaen up dese mate ». Als Phillips dese woirde gesproken hadde, wast een deerlijke sake te sien hoe dair int gemeen man, wijff ende kindt stonden ende screyden ende wrongen hoir handen om hoir vaderen, broederen, mannen, vreenden ende magen, dat die in sulken node treden souden moeten, of in den oirloge bliven. Als dese weemoedichede van den volke wat gelest was, hief Phillips weder an te spreken, roepende : « Nu, sus! sus! elc man zwijge! » Dair zwegen sij alle terstont, als hij sprekende wert. Dair hieff hij an ende seyde : « Ghij, goede gemeente van Gendt, my dunct, so ic u overzye, dat ghij hier up desen tijt, nu tot deser plaetsen vergadert sijt, dat meeste deel van u allen, sodat gij alle wael gehoirt hebt die woirde ende relacie die ic u hier vertogen hebbe, dair ic selve herde vele up hebbe gedacht, mer ic

en vinde dair gene remedie tegens, dan enen corten raedt up te hebben, want gij weet alle hoe nauwe wij gehouden sijn van vitalie te crijgen mogen, ende ic weet wael dat binnen deser stede sijn over XXX^{M} menschen, die nye in XIIII dagen broot en smaecten, ende hieromme dunct my, om ons selven ten eynde van desen laste te helpen, wij kiesen moeten van drien een an te gaen. Dat eerste is dat wij ons allen hier binnen deser stede te samen besluyten met onser stede poirten, ende dat wij ons alle wael ende rechtvairdelijken biechten van allen onsen sonden, ende dat wij dan lopen overalle in den prochykercken ende cloosteren, ende bliven dair stervende, wael gebiecht wesende ende met goeden berouwe van onsen sonden, als martelaren Goids, dair men geen genade over en heeft willen hebben dan alleene thyrannijse, ende vrilick sterven wij aldus, God sal onser ontfermen ende onser zielen; ende so sal men oic van ons alle die werelt doir seggen, dair men dese tijdingen vernemen sal, dat wij rechtvairdelijken ende als getruwe lude voir onse recht gestorven sijn. Ten anderen, of dat wij alle gelijc gaen, man, wijff ende kint, uutie stede strijken metten bast omme den hals, roepende, blootshoofts ende bairvoets, in linden clederen, om genade an onsen prince; ic mene, hij therte so hart noch so verduystert niet en heeft, als hij ons so voir hem in sulken state up onse knyen voir hem vindt leggen, hij en sal hem ymmers een weynich vermurwen ende veroitmoedigen over sijn lude, ende die ontfermich wesen; fol. 95 v°
ende ic, over mijn hooft, om hem te bet te mogen van sinen thoren ende wreedichede te vercoelen, sal ic hem alre eerst mijnsselfs hooft gairne presenteren, want ick bin wael met goeder herten bereyt, hoewail ick niet verdient en hebbe te sterven voir

Digitized by Google

die waelvairt van der stede van Gendt. Of, ten derden, dat wij kiesen binnen deser stede V of VI^{M} gewapender mannen van den vroomsten ende cloecsten ende beste te hernasse, die wij hebben, ende dat wij haestelijken tot hem trecken tot Brugge, ende haelen dair ende bevechten; ende, bliven wij up dese reyse doot, so salt doch eerlijken wesen voir ons, ende God sal onser ontfermen, ende alle die werelt doir sal onser beclagen ende seggen dat ons den noot daertoe gedwongen heeft, ende dat wij als goede getruwe lude voir onse rechten gestorven sijn. Nu, lieve vreenden, siet selven wat ghij van den drien angaen wilt, want dat een van den drien moeten wij angaen. » Dair doe up antwoirde diegene, die hem naeste stonden ende hem beste verstaen hadden, seggende : « Here! here! wij alle hebben doch groit betruwen in u, dat ghij ons gairne tbeste soudt raden; so wilt ons dan seggen wat ghij ons raedt te doen ». « Wildy dan ymmers mijns sinnes weten », sprack Phillips, « so radick dat wij alle met gewapender hant trecken na onsen here, die wij tot Brugge sullen vinden, ende my en twyfelt niet, als hij weet dat wij dair sijn, hij en sal tegen ons uutcomen ende ons bevechten, want die hoverdie diere van Brugge, die ons haten totter doot, ende diegene sijn die ons nacht ende dach tegens hem vermaken ende hem raden ons te overvallen, die sullen hem vry raden uut te comen ende ons te bevechten; ende, gebuerdt dat dan, dat ons God die seghe verleent ende wij dair tvelt behouden ende onse vyanden terneder trecken, so sijn wij doir alle onse lasten, ende sullen alle die werelt doir dairaff gheert werden; ende, bliven wij dair doot, dats doch eerlijken, ende God sal onser, hopic, genadich sijn, als voirseit is, ende sal doch alle tselve dat binnen Gendt gebleven

Digitized by Google

sal wesen, mits die wille die hij van ons verworven sal hebben, an hem genade crijgen ende van den doot, hopic, gevryet sijn ». Tot welken woirden sij alle gelijck ryepen uut eenre stemmen : « Also willen wijt doen, ende wij en geren anders geen eynde te hebben! »

Phillips van Airthevelde, dit horende, seyde : « Lieve kindere, nadien ghij dan alle in desen wille sijt, so gaet alle tot uwen huyse wairt, ende bereyt u hernasse, ende maect vrede, want ic wille dat wij mergen binnen dien dage, tot sulker uyeren als ic u sal doen kundygen, scheyden uut deser stede ende trecken na Brugge, want dat lange toeven en soude ons niet dienen, also onse saken nu ter tijt so cort staen dat wij binnen V of VI dagen weten sullen, wair wij met eeren sullen leven of van node sterven; ende ick sal terstont alle die quartiermeysteren senden van huyse te huyse, te kyezen ende te nemen die cloecste ende beste te hernasse die sij vinden sullen. » Hierup schiede alle diegene, die upter marcten geweest hadden, van dair, ende elc te reysen meende ghingen hem bereyden. Des hilden sij des woensdages die stede van Gendt, dat dair nie menschen in noch uut en mochte tot des anderen dages toe, dat sij alle bereyt waren om uut te trecken. Ende tot deser reyse en waren niet dan V^M^ man, ende sij hadden met hem omtrent II^c^ wagenen geladen met bussen ende met scuit, ende allene VII wagenen met provant, dairaf die twee geladen hadden wijn ende die andere vive gebacken broot, ende, doe sij dit voir hem namen, en bleef dair niet binnen der stede dat yet was. Merct nu selve in wat node ende laste sij dan binnen der stede van Gendt waren. Ghij sult weten dat dat een al te deerlijken dinck was te sien, doe dese lude van wapene uut

Digitized by Google

Gendt schieden, te weten die manyere van dat oirlof nemen, dieghene die uut reysen souden an dieghene die thuys bleven, ende oic sowael die thuys bliven souden an dengenen die dair uutreysden; want die dair bleven seyden tot die dair reysden : « Lieve broederen, ghij siet wael wair ghij trect ende wat ghij hier laet, ende en wilt genen hope hebben hier weder te comen, ghij en wilt van honger sterven, of ghij en coomt weder tot uwer eren ende victorie; want terstont, vernemen wij dat gij verslagen sijt, sullen wij overalle tvyer in deser stede steken ende onsselven mede verderven, als desperate ende mistroistige lude. » Diegene die dair uuttogen, seyden te troist dengenen die dair bleven : « Wij weten dat ghij wair segt, mer wilt God voir ons bidden, ende wij hopen dat hij ons sal helpen ende u mede, eer wij wederkeren. » Hiermede schieden dese V^M man van Gendt metter voirseider cleenre provanden, ende reysden des avonts I $^1/_2$ myle van Gendt; dair hilden sij hoir provanden te rade ende leefden slants. Des vrydages reysden sij alle den dach, sonder oic an hoere provande yet te roeren, ende leden hem met dat sij dien dach buyten vonden, ende quamen des nachts logieren up ene grote myle na Brugge, dair sij doe toefden ende namen plaetse na horen wille, om hoir vyanden dair te verbeyden, dair sij doe voir hem hadden een stillestaende watere voir dat inlopen, ende after hadden sij hoir wagenen geset. Aldus waren sij voir ende after besloten, ende bleven dairup so dien nachte dair leggen.

Digitized by Google

Van die ordynancie van den strijde der Gentoyseren, ende hoe sij den grave van Vlaenderen ende die van Brugge terneder togen, ende alle die gelegenthede dairaf hoet geschiede. fol. 96

Alst quam an den saterdach des mergens wast zeer schoon weder, ende twas uptien dach processiedach van thele jair, sodat dair doe meer volx was binnen Brugge dant binnen den helen jair plecht te wesen; dair doe binnen Brugge ene murmuyracie onder volke quam, dat die van Gendt dair omtrent waren, welk gerufte quam voir den grave. Doe sprack die grave : « Nu sullen wij dat eynde van den oirloge hebben, want dair en sal nymmermeer weder voet van den hope thuys comen ». Hiermede ginck hij ter missen, ende na der missen quamen die heren bij hem, al gewapent ende bereyt, om synen wille te weten, ende hij ontfinck se alle zeer vreendelijken ende seyde hem : « Wij sullen terstont trecken ende bevechten dit ongevollige geselscappe, die liever hebben voir dat zwairt te sterven dan van honger. » Dair wert doe geordyneert dat men III mannen van wapene int velt senden soude, te oversien ende hoe sij hem hijlden ende ordyneerden; dair die Mairscalk van Vlaenderen toe ordyneerde III vrome mannen ter wapene, als Lambrecht van Lambres, Damas van Bussy ende Jan van Beart. Dese schieden uut Brugge van voirdel wael gereden, ende sloegen onder hem drien int velt tot bij den vyanden, ende, terwijle dat dese drie dus uutwaren om der vyanden gestandt te overslaen, so bereyden hem, gereet dat volk binnen Brugge, in groter begeerten van uut te trecken ende te bestrijden die van Gendt. Nu willic een weynich van der ordynancie diere van Gendt seggen.

Up desen saterdach smergens, ordyneerde Phillips van Airthevelde dat elc mensche sijn hert ende gebedt

Digitized by Google

tot Gode volcomelijken setten enden airnstelijken doen soude, ende dat alle die priesteren die dairtoe bereyt waren misse doen souden, ende dat hem elc man biechten soude tegens horen priesteren, die sijre een groot deel medegenomen hadden, geoirde priesteren ende andere wairlijke, ende dat hem elc maecte van sonden reyn als hij beste mochte, ende hem brachte in den staet der gracien als hij naiste soude mogen, als dieghene die begeerden die genade, bermherticheit ende voirspoet hoirs Sceppers. Alle dese geboden van Phillips werden volbracht, ende dair worden tot seven steden missen ende schone sermonen gedaen, die langer dan I 1/2 uyere duyerden; ende dair werden sij geinformeert bij den predicaren die dair predicten, hoe men hem thyerannyselijken buyten alle regulen van rechte met ongenade regieren wilde, ende hoe coninc Pharo die kinderen Goids als van Israhel lange tijden in eygenscappe bedwongen hilt, ende hoe sij bij der gracien Gods dairaf verlost werden ende gebracht int lant van beloften bij Moyses ende Aaron, ende coninc Pharo bleef in den wech doot ende verdorven. Aldus spraken die predicaren : « Lieve kinderen, weest wael gemoet, ghij sijt die kinderen Goids, die bij uwen here in eygenscap gehouden wert, ende van dien van Brugge uwe gebueren, dair ghij nu voir gecomen sijt, ende dairaf zult bevochten werden; dair en twivelt niet an, want uwe vyanden hebben des groten wille, ende weynich uwe machte ontsien; mer dair en wilt niet up letten, want God, die alle dingen weet, bekennet ende vermach, sal uwer vrijlijken ontfermen; ende
fol. 96 v° en deynct niet om enich dinck dat ghij aftergelaten moight hebben, want ghij weet doch alle wael dat ghij geen wederkeeren en hebt, ist zake dat ghij nu ter neder getogen wert, noch nymmermeer u

Digitized by Google

oic verhalen en moight; dairomme so vercoopt u vromelijken ende sterft vry voir u goede recht eerlijken, ist dat ghij sterven moet. Ende en verslaet u niet, of u grote hopen van volke te gemoete coomt uut Brugge, want die victorie en leecht in den volke niet, mer in God, dair hij se gonnen wille; ende tis al te menichwerven gesyen, bij Judas Machabeus tijden ende andere meer, dat die clene hopen van volke, die hoir betruwen in Gode setten ende dan van goeden wille waren, verwonnen gemeenlic die grote menichten van luden. Ende ghij hebt doch nu ene rechtverdige goede zake tot uwen baten bij vele redenen, sodat ghij mogelijken mitsdien veel te stouter ende te vollen waelgemoet soudt wesen. » Van deser predicaedse, die dese broederen ende sonderlinge die cordelieren dair deden, wert dat volk zeer getroist ende wael gehert up desen saterdach, des doe dair die drie deelen van den volke met groter devocien dat heylige sacramente ontfingen, ende toichden dair dat sij te vollen stonden in den handen ende vreese Goids.

Terstont dese missen gedaen wesende, vergaderden sij alle over eenen hope, ende dair clam Phillips van Airthevelde boven up enen wagen, dat alle man hem sien ende horen soude, ende dair sprack hij hem allen zeer troistelijken toe ende informeerde se, wat goeder sake ende rechte sij hadden, dairomme sij in hoere lasten waren, ende zeechde hem oick hoe menichwerven die goede stede van Gendt genade an horen prince gesocht hadden, mer nie en mochte sij dairtoe comen sonder al te grote confuyselijke scade voir die stede van Gendt; ende nu waren sij doch so verde gecomen, dat sij niet en mochten afterrugge wenden, ende, all mochten sij alle veylich wederomme trecken, so en souden sij dair niet an winnen, want sij en souden doch niet thuys vinden

Digitized by Google

dan armoede ende grote droeffenisse. Aldus so en soude mogelijken nyemant, van alle die dair waren, deyncken na Gendt, na wijff noch na kindt, dat hij after mochte gelaten hebben, dan alleen te deincken uptien dach eer te begaen of doot dairvoir te bliven; met vele andere sueter ende troistelijker woirden, die Phillips hemlieden dair te troiste sprack, also hij zeer wael gespraect was ende van al te mijnlijken ende vreendelijken woirden; ende int eynde sijnre materien sprack hij hem toe, seggende: « Ghij, heren, ghij siet hier alle uwe provanden, ende dairomme so wilt die nu mijnlijken als broeders deylen onderlinge, sonder enyge overtallichede dairin te besigen, want, als dese verteert sullen sijn, suldy andere provande moeten winnen metten handen ende met machte, wildy anders leven. »

Tot welken woirden, elc man hem zeer oitmoedelijken voeghde, ende deden die wagenen ontladen ende die sacken metten broden deylen bij alle die quartiermeysteren, ende die twee wijnvaten werden recht upten enen bodem geset, ende dair ontbeten sij met wijn ende met brode redelijken, sodat sij dair upten tijt alle in reden genoech hadden, ende waren dair alle wael af gehart ende bet gestelt in alle horen leden dan of sij meer gegeten hadden. Als dit ontbijten geleden was, scijckten sij hem alle in goeder ordynancie, elc in sijn quartier, onder hoir rybandekijns, dat manyeren van rollende schermen sijn, after te mogen gaen, ende sijn starck met yseren banden beslagen; diewelke sij alle te samen voir hem brachten bij malcander, ende after besloten sij hem, ende deden die so voir hemluden up wielkyns cruyden. Ende in alsulken schijne so vonden se ende oversloegen se dese III rijders, die die grave uutgesent hadde om hoir heer ende gestant ende

Digitized by Google

volk over te sien, dewelke III riders hemluden so nade quamen tot bijna in den inganck van horen rijbanden; doch die van Gendt en roerden gemluden nye, dairomme, hoe na sij hem bijquamen, mer toichden een gevairt recht of hen dair lieve toe geweest hadde dat men se wael bezaghe.

Doe dese III mannen van wapene die van Gendt wael overgesien hadden, keerden sij weder bij den grave tot Brugge, die sij noch in sijn herberge vonden met vele ridderscaps, die dair bij den grave waren ende verbeyden hoirluder wedercoomste, om tijdingen van hemlieden te horen. Dese III drongen doir den hope ende quamen bij den grave, ende dair seyden sijt alle overluydt, want die grave woude dat sijt alle horen souden dat sij overbrachten. Dair seyden sij dat sij herde bij die van Gendt geweest hadden, al binnen scoots, hadden die van Gendt anders gewilt, mer neen, sij hadden se alle met vreden omtrent hemluden laten rijden, ende seyden oic hoe sij die bannyeren dair gesien hadden ende hoe sij after die rijbaudekijns gedect waren, ende alle bescheyt. Doe vraechde die grave hoe starck sij wesen mochten; dese antwoirden, nadat sij se over konden sien, waren sij twisschen V of VI^{M} gewapendt. « Nu, nu, geringe alleman make hem rede », sprack die grave, « ic wil se bevechten terstont, ende sij en sullen nymmermeer van dier stede comen, sij en sullen bevochten werden. » Ende met desen woirden so worden alle die trompetten gelijck binnen Brugge upgesteken, ende alleman spranck int hernasse, ende quamen uptie marcte, ende dair vergaderden sij van der stede, ende dat ridderscappe vergaderden voir des graven hof, ende, doe sij alle bereyt waren, quam die grave ter marcten wairt, dair hij veel volx van gemeenten sach, alle geordyneert wael ende betamelijken, dies

Digitized by Google

hij hem zeer verblide. Doe beval hij dat sij hem al zaftelijken stellen ende rechten souden om buyten upt velt te comen, dair alleman gehorsamich in fol. 97 was; ende sij ghingen alle in ordynancie uutwairt ende tvolk van wapene after an hem, twelke een heerlic dinck was an te sien dien uutganck, want men woude seggen dat dair wael XL^{M} gewapender mannen waren. Ende aldus in ordynancie, die voetgangers voir ende die te pairde waren na, gingen sij alle tot bij die plaetse dair die van Gendt waren, ende dair toefden sij doe; ende, doe die grave met sinen hope bij hem quam, wast so hoge upten dach dat die zonne zeer up hoir dalen was; dair doe enyge waren die zeyden : « Here, ghij siet nu hier uwe vyanden, die niet bij uwen hope an te sien en sijn dan een hantvol volx, sij en mogen doch nyewers heen; en bevecht se niet van avonde, mer beydt tot morgen nuchtent toe, dat ons den dach up die handt comen mach; ende so sullen wij dan mogen an hemluden sien wat wij te doen sullen hebben, ende sij sullen oic te flawer ende crancker wesen, want sij en hebben niet teten ». Die grave gaf dair redelijken consente toe; mer die van Brugge, die vol hoverdyen waren ende so heedt ende haestich om ymmer te willen vechten, en wouden niet beyden, seggende, sij souden se terstont up hoir selfs hant ter neder getogen hebben; ende so wouden sij weder binnen Brugge trecken. Tegens die ordynancie van den volke van wapene, die die grave dair bij hem hadde tot wael VIII^{C} glayen toe, alle ridderen ende edele mannen, begonsten die van Brugge te schieten ende te werpen met bussen. Doe die van Gendt dat sagen, dructen sij hem alle in enen hope, ende deden dair met enen gelude springen III^{C} bussen uuten vogelairs, ende gingen omme dat water so lange

Digitized by Google

dat sij die zonne upten rugge hadden, ende die van Brugge drayeden altijt na die van Gendt dat sij die zonne recht int oghe hadden, die hem zeer hinderde, ende doe sij die van Gendt dairtoe gebracht hadden, drongen die van Gendt met enen groten gecrye, roepende : « Gendt! Gendt! » in den hope van die van Brugge. Terstont als die van Brugge hoirden die eendrachtige stemme ende dat lude gecrye van die van Gendt, ende die bussenen in horen hope vernamen, ende oic sagen sij se stoutelijken ende onversaicht up hem comen om hemluden te bespringen gruwelijken, als moedelose ende hartelose luden, ontloken sij hem sonder stede te houden, ende lieten die van Gendt in horen hope comen sonder were te bieden, wechwerpende hore weren ende den rugge kerende totten vyanden wairt, wat sijs lijfs hadden; ende die van Gendt, die starck, waelgemoet ende vaste ineengedruct bleven, ende wael gewaire worden dat hoere vyanden verwonnen waren, begonsten doe te houwen ende kerven an beyden zijden bij groten hopen, altijt voirt doirgaende horen ganck, sonder uut hoire ordynancie te sceiden, roepende : « Gendt! Gendt! » seggende onderlingen : « Gesellen, nu wael an, laet ons nu die vyanden manlijken volligen in der hetten; onse vyanden sijn verwonnen, laet wij ons binnen Brugge pijnen te comen met hemlieden, sij en konnen hem nu niet van ons sceyden. God heeft huden sine genaden over ons getoicht. » Sij deden also, ende vollichden die van Brugge zeer duen al vechtende, ende alle sloegen sij se doot, ende liepen dair so met voeten over altois na Brugge, ende en toefden noch en ghingen uut horen wech niet; ende die van Brugge vloon altijt voir als dode ende hertelose lude, sodat dair in dese jachte enen groten hope doodt bleven, behalven die gequetste ende

Digitized by Google

andere lam ende crepel gemaict, want sij en boden genen were, ende nie man enne sach ongevalliger lude dan hem die van Brugge uptien saterdach dair toichden, na die grote broekerye ende hoverdye die sij licht ene uyere te voren gehantiert hadden, doen sij eerst buyten upt velt gecomen waren. Ende enyge willen seggen ende dat ymagyneren dat dair verraderye onder gescolen soude hebben, mits dat sij so crancken were boden, oic hoe die aventuere so up hemluden vyele, mer wes dairaf was en weet ic niet, ende dairomme en willic dair niet breder af scriven, mer ic houde bet neen dan ja.

Hoe die Gentoyseren die stede van Brugge verwonnen, dair die grave binnen geweken was, ende hoe die grave hemselven barch in eens arm vroukijns huys binnen Brugge.

Doe die grave ende sijn volk van wapene zagen die sceyfelinge so groit ende so lelijken, ende hoir onnairdige sceydinge ende rumynge, ende van selfs sonder noot hemluden hadden laten verwinnen ende dair geen verhael up en zagen, want wie eerst voirvluchtich mochte werden schoen was die beste, waren sij mismoedich ende verslagen, ende begonsten hem oic van selfs te sceyfelen ende van een te sceyden ende hemselven te bergen, die een hier, die ander dair. Ten was so niet, hadden sij enyghen weer sien bieden van dien van Brugge, sij souden wael wat verhaels gemaict hebben, ende die van Gendt enen groten garre ofghedrongen ; mer neen, niet dan ewelijken te lopen na Brugge sonder omme te sien; die vader en verbeyde sinen zone niet, noch kint den vader; ongevalliger gevazelt enne sach nie goet

Digitized by Google

man. Dair worden dese luden van wapen mede vluchtich, ende veel hoire vergaten alle na Brugge te rijden, want den drange was so groit omtrent Brugge om elc eerst binnen te comen dat een ysen mochte die sach; ende van tgheruchte van den gequetsten ende geslagen lude dat gecrye ende dan den laste van die van Gendt te wachten, die hemluden hingen up hoir hielen, altijt met die van Brugge hantsgemeen wesende, altijt roepende « Gendt! », smytende ende slaende tvolk, ende dair overlopende metten voeten sonder te toeven, sodat hem volk fol. 97 v°.
van wapene dair niet in steken en wilden. Mer die grave wert geraden dat hij hem binnen Brugge scicken soude ende metten eersten binnen die poirte comen, ende die dan te doen bewaren of sluyten, updat die van Gendt dair niet en quamen ende meyster van Brugge en worden. Die grave van Vlaenderen, die als hem dochte dair ghenen weer up en sach, ende dat alleman wech vlooch, ende dat alrede bijna duyster nacht was, pleechde raeds, ende nam den wech na Brugge, ende dede sijn bannier voir hem rijden, ende reedt so lange dat hij binnen Brugge quam licht met hem XL^{sten} ende metten eersten, ende niet meer hoops en hadde hij bij hem. Dair ordyneerde hij doe luden, die die poirten bewaren souden ende oic sluyten, of die van Gendt dairvoir quamen om in te willen wesen, ende, dat gedaen, reedt die grave na sijn hoff, ende zant terstont alle die stede duer, ende dede bevelen, upt lijf te verliesen, dat elc man met sijn were ende hernasse quaem uptie marcte, want des graven meninge was weder uptie marcte die weer te begrijpen, mer hij en mochte, als ic u nu vertellen sal.

Terwijlen die grave up sijn hoff was, ende der dekenen clercke overalle dede lopen van strate te

Digitized by Google

strate om die upter marcten weder te vergaderen, om die stede ymmers te behouden, vollichden die van Gendt so duen hoir vyanden dat sij gelijck met hem in die stede quamen; ende den eersten wech die sij namen, sonder hier of dair te lopen, was dat sij uptie marcte ghingen; ende dair scoeren sij hem in ordynancie uptie marcte. Here Robbrecht Merscalk, een ridder, hadde van den grave gesent geweest an die poirten om te sien hoe ment dair maicte, terwijlen die grave sijn mandement doir die stede liet gaen, ende meende die stede behouden te hebben, want die poirten onthangen ende die van Gendt waren dairup, ende vandt dairomtrent, oic enyge van Brugge die seyden : « Robbrecht, Robbrecht, keert terstont ende berght u, of ghij moight, want die van Gendt sijn deser stede meyster ». Altehant dair keerde dese ridder bij den grave, als hij eerst mochte, ende vant die grave met enen groten hope van fackelen ende toirtsen alrede te pairde geseten, uptie marcte te rijden. Doe riep die ridder tot den grave : « Here, tis al verloren; die vyanden hebben die marcte in ». Die grave reedt voirt, ende meende noch die stede te verhalen ende in te crijgen; mer, doe sij bij die marcte quamen ende roepende : « Vlaenderen die leeuwe, hogen moet! », zagen sij die marcte vol Gentoyseren staen. Dair keerden sij hem omme, ende seyden : « Here, keert weder, of ghij sijt dair doot omme, of ten alreschonsten gevangen van uwe vyanden, want, sij hebben die marcte beslagen, ende wachten uwer dair »; want wair sij uut ene stege of strate enich licht van fackelen of toirtsen vernamen, riepen sij alle terstont : « Hier comt onse prince in onsen handen; elc man sie scarp toe ». Mer, al hadden sij hem al in horen handen gecregen, so en souden hem niet misschiet hebben,

Digitized by Google

want Phillips van Airthevelde hadde tot allen straten doen uutroepen, oft so gebuerde dat hem die grave overlopen hadde willen, ende sij sijns meysters geworden hadden, so en moste hem nyemant misdaen hebben. Oic sprack Phillips selve uptie marcte, seggende : « Up sijn lijf onsen prince yet te misdoen, wie hij sij, want wij willen levendich ende gesondt met ons binnen Gendt voeren ende zoenen met hem tot onsen wille ». Des gebuerdet, dat quamen van der marcten veelrehande luden totten grave noch anderwerven lopen, roepende : « Here, keert terstont, of ghij sijt doot of gevangen, ende berght uselven up een cort, tis haestich tijt, want alle die poirten sijn beset bij die van Gendt, ende in u herberge en moighdy niet wedercomen, want die van Gendt hebben u den wech ondergegaen, ende sij zoeken u ende meer andere, ende hebben dair alrede enen groten hope gevonden hier ende dair, ende alle gevaen; hieromme so pijnt u heymelijken wech, u en doch hier geen langer toeven, want dair is hoire veel uut deser stede die met die van Gendt overalle ommegaen ende wijsen hem alle die stegen, slopen ende heymelijke plaetsen, dair hem yemant verbergen soude mogen, ende oic gaen sij met hemluden van huyse te huyse; aldus sijdij alrede besingelt, wij en weten niet hoe of wair ghij u bergen sult mogen ».

Als die grave dit hoirde, wast hem ene zware tijdinge, alst wael reden was, ende wert met desen zeer verslagen ende verbaest, ende wert overdenckende in wat vresen hij dair was; doch hij pleechde raedts, ende en reet niet voirt ter marcten wairt, mer dachte hoe hij hem bergen soude, dair hij enen corten raedt up nam in hemselven, ende was dese : terstont dede hij uutdoen alle die toirtsen ende fackelen, ende seyde tot allen die dair bij hem waren : « Ic sye wail,

Digitized by Google

hier en is genen weer up, ende dairomme geve ic enen ygelijken oirlof hemselven te bergen die mach, ende nyemant en moeye hem met my ». Twelcke dair terstont na sine ordynancie also geschiede, ende elc man sach om een gadt. Die grave reedt met hem anderden in een cleen steechskijn, ende dede hem dair ontwapenen bij dien enen man, ende werpen thernasse wech, ende hij toich des knechts rocke an, ende sprack totten knecht: « Pijndy nu wech ende berge dy, ofstu moichte, ende wes een goet man, ende draghe enen hoeschen mondt, ende, gebuert dy datstu van onsen vyanden gecregen vorste, so en wilt niet seggen datstu yet van my geweten hebste, of hoe ic van dy gescheyden ben ». Dese knecht sprack weder tot sinen here, seggende : « Here, om den doot te lijden, en sal uut mijnen monde woirt van u gesproken werden. » Dair schieden sij, ende die grave bleef doe alleen, die doe wael tot hemselven mochte spreken
fol. 98. dat hij in groten node was ende aventueren sijns lijfs, want, sonder twyvel, hadden die wilde gesellen hem in der nachte gevonden, die hoir magen ende vreenden van des graven volke verslegen hadden geweest, oic wat gebodt dat Phillips van den grave niet en mesdoen hadde laten gaen, sij souden dairover doot geslagen hebben in der hetten, eer men sijnre gewair geworden hadde; mer God die was sonderlinge in sijn hulpe, hij en hadde anders nymmermeer wech hebben mogen comen; oic en was hij dair te voren in alsulke node nye geweest, noch oic na, als ic u vertellen sal.

Ghij sult weten dat die grave ginck dwalen alleen in groten anxte ende sorghe, van die een stege totter andere ende van die eenre afterstrate tottie andere, so lange tot dat over midnachte was, dair hij doe in een vuyl afterstrakijn quam, voir

Digitized by Google

eens arm wijfkijns huyskijn, dair hij die doire af open vandt; ende dair sloip hij heymelijken in. In dit huyskijn en was geen camerkijn, dan dair hinck een oudt beroict slapelaken voir den windt te scutten, ende was vol gaten, ende boven een quaet solrekijn dair men met een lederkijn van VII of VIII trappen up ende af clam; hier lach eene quade bedstede up, dair des vroukijns kinderkijns up te leggen plagen. Doe hem die grave dair alleen int huys vandt bij den wijfvekijn, was hij zeer verslagen; doch hij sprack totten wijfvekijn, die wederomme al vervairt was van den man, die dair so alleen int huys quam scuylen, ende seyde : « Wijfkijn, wil my bergen tlijf; ic bin din here, die grave van Vlaenderen; mer ic moet nu scuylen, want myne vyanden jagen ende vervolligen my; ende van der dueghde, diestu my doen sulste, sal ic di lonen, als dairtoe behoirt ». Doe dit vroukin dit hoirde ende hem ansach, wert sij hem genoech kennende, want sij plach dicwijle voir sijn hof mede te comen als men die aelmissen dair om Goids willen te geven plach, dair sij hem genoech in sijnre eeren ende hogen state up ende neder hadde sien gaen, ende rijden als een prince. Dit vroukijn antwoirde terstont weder ende onberaden, ende dat was ene grote gracie van Gode voir den grave, want, hadde sij lancsem geantwoirt of hoir te soeken gemaect yet lange, so hadde hij dair bij den vyere sittende bij hair gevonden geworden, mer neen, sij seeghde : « Ic en weet u niet te bergen, dan clymmet terstont boven up dit solrekijn, ende cruypt onder dair mijn kinderkijns liggen ende slapen; ghij sult u wael onder die bedstede mogen bedecken ». Ende dit wijfkijn maicte hair met enen voirsetten wille dair beneden voir tvyer onledigh over ene wyeghe met een ander kindekijn, om hair te ontsculdigen

Digitized by Google

of hair yemant gecomen hadde, die hair gevraeght mochte hebben wat sij dies tijts nachts also te waken gehadt mochte hebben, alst oic deden. Die grave dede also, ende clam up die solre, ende croip onder die kinderkijns, als hij stillixste mochte, sonder die kinderen te wecken, twisschen dat stroo ende die solre, ende haelde sijn voeten so cort na hem dat dat bedstro over sijn voeten lach; ende dair lach hij ende hilt hem als hij cleenlixte mochte, ende het was hem oic van grote node.

Zeer cort hierna, hij en was nauwe te passe gelegen, die ommelopers van Gendt enne comen lopen in dit huyskijn, seggende dat sij den man hebben wouden die dairinne was, want enyge uut horen hope seeghden dat sij dair enen man onlanx te voren dair int huys hadden sien gaen. Dit vroukijn sat onnoselijken bij den vyere, hebbende tkindekijn in haren arme; dair riepen sij : « Ow vrouwe, onsick, wair is die man die hier nu terstont inghinck, ende die doir na hem toesloot? » — « Ic segge u dat in geloven », sprack sij, « ic en sach van desen nacht hier in dit huys man in comen meer dan uluden nu, mer, wael is wair, tmach geleden sijn wat langer dan eene halve uyre, ghinck icselve uuten huyse ende droech wat onreyn waterkijns uut, dair ic dit kindekijn medegewassen hadde, dat hem onreyn gemaict hadde, ende, doe ic doe weder intradt, haelde ic die duere na my toe. Of uwer enich dat sach, en weet ic niet; mer, meendy dat, so hebdy qualijken gesien, want dat was icselve; ende, of ic also ware dat ic yemant huysen woude, ic en hebbe niet wair, want dat ic hebbe, God betert, dat moighdy hier voir uwen ogen sien : hier moighdy myn arme beddekijn sien ende, hierboven leggen mijn arme wichterkijns, ende slapen ». Doe nam dair een van desen gesellen ene kairsse, ende clam

Digitized by Google

tot boven upt solrekijn, ende stack sijn hoift dairup, dair hij niet en sach dan dat arme lectierkijn, ende dair lagen die kinderkijns zoetelijken up, ende sliepen. Doch hij sach overalle boven ende beneden; doe riep hij tot sinen ghesellen : « Gawij, gawij, wij sullen aldus dat meeste om tminste verliesen. Dat arme wijfkijn seeght ons wair, dair en is nyemant dan sij met harer kinderkijns ». Ende met desen schieden sij uuten huyse des wijfkijns ende liepen voirt hoire straten tot anderen huysen, ende after dien tijt en quam dair nyemant meer die yet quaets dair sochte. Die grave hoirde alle dese woirde, liggende onder dit beddekijn; merct dit nu selve, in wat laste hij dair doe wesen mochte, ende anxte sijns levens; hij mochte des mergens te voren gedacht hebben : « Ic bin nu een die meeste prince van Keersten gelove, ende des nachts deyncken te wesen een die minste ende belaste die leefde », dair hij doe wael bij deincken ende vinden mochte dat die aventuere des werelts genen stadt en houdt, want dalreschoonste ende meeste aventuere die hem dair dienen mochte, dat was sijn lijf te mogen bergen, ende dancken Gode dat hij levendich tot dier cleynichede comen mochte; fol. 98 v°
doch, als hij hem wael bedencken wilde, so wast wael een groit spiegel voir hem alle sijn levedage inwendelijken in te sien ende dairup te deyncken.

Hier in desen schyne willen wij den grave enen tijt laten bliven, ende spreken voirt van die van Brugge, ende hoe die van Gendt dair met haren saken voirtvoeren.

Hoe die van Gendt den vreemden coopman zeer spairden ende bescudden, ende hoe die grave uut Brugge quam tot Rijsele, dair hij zeer vreendelijken van sinen volke ontfaen wert, die niet en wisten wair hij gebleven was in die nederlage voir Brugge.

Fransoys Ackerman was een van den oversten cappiteinen, ende oic Pieter van Bosch, van allen den gesellen die geordyneert waren van Phillips van Airthevelde te lopen overalle doir Brugge, na den luden, ende tvolck te vermeysteren ende te overvallen van diet weren wouden; ende Phillips bleef selve alle dien nachte ende oic des anderen dages uptie marcte staende metten hope, ende so lange dat sij te vollen meyster van der stede waren. Twas wair dat den ruyteren, die met Fransoys ende Pieter van Bosch ommeliepen, verboden was dat sij die vreemde cooplude noch schamel volxkijn van buyten dairbinnen wesende niet beschadigen en souden, want die en hadden met hoirluder oirloge niet te scaffen, noch en waren des oic niet sculdich te ontgelden; welk gebodt so redelijken geaftervollicht wert, want Franssoys noch geen van sinen gesellen en deden nyemant van buyten letsel of moyenesee; mer, bij den onderzoeke dat die van Gendt op een cort deden doen binnen Brugge, vonden sij dat dese IIII navolligende gilden hemluden metten grave meest ende altijt tegens hem geweest hadden, als die makelairs, die glasemakers, die vleyshouwers ende die viscoperen, dair sij af sloten dat men die alle, of also veele als men van dier enich soude konnen gecrijgen, allegelijck dootslaen soude sonder enich verdrach; ende sonderlinge omdat si so scarp in die were hadden geweest metten grave voir Oudenairden.

Digitized by Google

Aldus ghinck men hierup van huyse te huyse soeken dese goede mannen uut dese voirseyde IIII gilden ende, wair hoire enich gevonden wert, worden sij terstont sonder genade dootgeslagen, sodat binnen desen enen nachte so een so andere meer dan XII^C personen dootgeslagen werden; ende noch andere quade moirden, dieften ende quade dingen, die dair geschieden ende nye te voirschyne en quamen, behalven die huysen die dair beroift ende geschennet werden, ende oic den vrouwen thare benomen, vercraft, gevyoleert ende verdorven, die kisten ende cofferen upgebroken, ende, int corte geseeght, sovele bedreven dat die armste van Gendt, die dair waren, worden rijck.

Des sonnendages smorgens tot VII uyeren quamen dese blijde maren binnen Gendt, hoe hair volk den grave met sinen volke terneder getogen hadden met die van Brugge, ende dat sij die stede van Brugge metter handt gewonnen hadden, ende dairbinnen waren als heren ende meysters van der stede; dair ghij wael zeker af moicht wesen dat een blijde gemeente binnen der stede van Gendt was, die onlanx te voren in enen groten node geweest hadden; des sij ter eeren ende te love Goids tot veel steden binnen Gendt grote ende schone processien ende andere geestelijke serymonyen doir God voir deden doen, hem danckende der victorien die hij hair volke hadde verleent. Dese tijdingen hoe hoger ende verder upten dach, hoe hem binnen Gent van deser vairnesse meer tijdingen quamen, die ene uptie andere, alle aftervolligende, sodat dese lude binnen Gendt so ontsteken waren met onmatelijke blijscappe dat sij nyewers vorder omme en dachten dat hem gedient mochte hebben, want, ic segge u dat voirwair, alle des graven vreenden waren so verslagen dat, hadde die here van Hairsele, die binnen Gendt gebleven was,

uut Gendt getogen met III of IIII^M manne tOudenairden up desen sonnendach of noch des manendages dairan, hij soude die stede tot sinen wille gecregen hebben, want, doe die tijdinge binnen Oudenairden quam van des grave nederlage, was alle dat volk dairbinnen so mismoedich ende beanxt, dat sij lange wijlen niet en wisten wair sij die stede van selfs geruymt wouden hebben of niet. Mer, doe sij zagen dat hem die van Gendt niet en roerden om dairwairt te comen, grepen sij weder een hart; oic so quamen dair III ridderen binnen, die van dairomtrent waren, als here Jan Bernages, here Dirc van Aubaing ende here Florijs van Huele. Dese III holpen hem doe die stede bewaren ende ten besten raden ter tijt toe dat here Danyel van Haelwijn dairbinnen quam van des graven wegen, gelijken ic u wael seggen sal als ic dairtoe gecomen sal wesen.

Ic segge u dat voirwair dat nye lude te boven wesende van horen vyanden, als die van Gendt over die van Brugge waren, hem zoetelijker en gedroegen noch en leden, dan die van Gendt met die van Brugge ommegingen, want, van allen die clenen ambochten en wert nye mensche mesdaen, ten was dat sij specialijken ende bijsonder belast worden. Ende, als Phillips van Airthevelde, Pieter van Bosch ende die andere cappiteinen van Gendt hemselven wael ende te vollen van den meyster van der
fol. 90 stadt van Brugge, ende dat alle dat dairbinnen was tot hoiren onderdanichede ende gebode bereyt was, wert dair een gebodt gedaen van Phillips wegen van Airthevelde ende Pieter van Bosche, ende voirt der anderen cappiteinen ende hoiftmannen van Gent, up lijf te verliesen, so wie dairover dede, dat elc man hem in sijn huys dat hij ingenomen hadde vertrecken soude, sonder yemant voirt

meer te bescadigen of yet af te nemen, ten wair dat hijt wael betaelde, noch dat hem oic nyemant in des anders logijs en logierde, noch dat nyemant geen beroerte of vechtelijke en maicte, ende alle uptie voirseyde verbuernisse. Als dat geschiet was, begonden dese overste te vragen of nyemant van den grave vernomen en mochte hebben, wair die gebleven mochte wesen, dair doe vele woirden af ghingen : die een zeechde, hij wair alle geruymt des saterdages; die andere zeechden, hij wair noch binnen Brugge yewers verburgen in een heymelijke plaetse, dair hij niet te vinden en was; ende scheen dat die cappiteinen dair niet al te vele oic omme en gaven, want sij waren so zeer verblijt van hoire victorie ende dat sij hem dairboven hoere vyanden vonden, dat sij voirtmeer geen achte en sloegen up grave noch baroen noch up anders alle edele mannen die in Vlaenderen wesen mochten, ende hielden hemselven so groit dat hem dochte alrede dat sij alle tlant tot hoire onderdanicheit gebracht hadden. Dair spraken doe te gader Phillips van Airthevelde ende Pieter van Bosch, seggende tegens malcanderen : « Wij hebben onse stede zeer bloit gelaten van allen provanden, twair goet dat wij se provanden. » Dair sloten sij dat sij senden wouden te Damme ende ter Sluys om provande, ende die voirt te Gendt senden; sij deden so, ende senden een getal van gewapender luden ten Damme omme dat in te nemen, diewelke terstont, als sij voir den Damme quamen, die poirten voir geopent werden, ende sij dairinne wesende vysenteerden sij alre die kelren, aldair, dair sij wael VI^{M} vaten wijns uut dese kelren deden slaen, van die edele wynen van Gasscongen, van Poytou van Rochele ende uut anderen vreemden landen, die die cooplude dair liggende hadden, ende deden

Digitized by Google

die senden te watere doir die Lieve ende oic te lande binnen Gendt. Als sij dus te Damme geweest hadden, togen sij voirt ter Sluys, dair sij doe oic terstont ingelaten worden, ende die stede tot hoire onderdanichede geset, dair sij doe grote hopen van alrehande greynen van choorne vonden, ende oic van mele, so in tonnen, so in scepen, so upter coopluden solren ende garnyeren die dair van buyten lagen; doch, wast van buyten of van binnen, twert alle gesceept ende gewagent ende binnen Gendt gebracht; ende aldus wert die stede van Gendt verlicht van horen laste ende ververcht van haren provanden ende van hoire groter miserien ende ellende dat sij inne geweest hadden, ende up desen tijt verlosset ende gevriet bij der gracien Goids, dair die van Gendt wael sculdich af hadden geweest gehuechenisse in hoir herte te dragen, dat se God so grotelijken in horen node tegens hore vyanden gedragen ende thoift upgehouden hadde, van dat sij met V.^M^ verhongerder mannen verwonnen ende terneder getogen hadden XL.^M^ man, wael te hernasse ende voir hoirselfs huysen ende dreppel. Syen dan nu die van Gendt wael toe dat sij in der hovairdyen niet en verdwalen, ende sonderlinge die van hoir hooftheren ende cappiteynen sijn; mer doch neen, sij en sullens hem niet konnen hoeden, ende sullen so hovairdich worden dat God synen thoiren up hem leggen sal ende hem thonen hoir hovairdye ende overdwaelshede eer tjaer eynden sal, gelijken ghij dat horen sult hierna in die hystorie, updat alle andere luden dairan exempel sullen mogen nemen in toecomenden tijden.

Up dien tijt, wordt ic wael geinformeert, ende na voirenisse so willict oic wael geloven, dat die grave des sonnendages snachts ghinck uut Brugge, mer die manyere hoe en weet ic niet, ende of hem

oic enyge wege tot enyger poirten geopent werden, dair ic meer af vermoede ja dan neen; doch, hoet was, ymmers quam hij alleen te voete uut in enen quade abijte. Doe hij hemselven buyten der stede vant, was hij in hemselven zeer verblijt, ende mocht oic wael seggen tegens hemselven dat hij uut groten node ende vrese gecomen was. Dair wert hij doe gaende upter wilder aventueren, so lange dat hij quam dair enen dicken doirenbosche of van andere ruychte stont; dair croip hij in, om dan te mogen ramen wesweges hij voirtgaen woude, want hij geen kennesse van enyge wegen en hadde; oic en hadde hij nie sijn dagen enyge wege te voete gegaen, sodat hij hem dair niet mede behelpen en konde. Dair hij dus lach in der nachte in dese hegge ende in die ruchte, aldair dochte hem dat hij een man dairomtrent hoirde spreken; ende hij hoirde te rechte, want dat was een van sinen ridderen, die sijn basterdochter ten wyve getruwet hadde, geheten here Robrecht Merscalk, denwelken die grave verkennende wert an sijn sprake dat hij here Robbrecht was dien hij dair hoirde spreken, ende hij wachte totdat hij recht voirbij, dair hij lach, leedt. Dair sprack die grave : « Robbrecht, bistu dair? » — « Here », sprack dese ridder, die terstont des graven stemme kennede, « ja ic; ghij hebt my alle desen dach ende nachte menygen anxste ende moyenisse angedaen om u alle ommetrent Brugge te zoeken. Ay, goede here, hoe sydy wechgecomen? » Die grave sprac weder, seggende : « Robbijn, gawij, gawij, ten is hier nog genen tijt een sijn aventueren te vertellen, duch so vele dat ic een pairt gecrijge, want ic bin al moede van te voete te gaen, ende nem ons den wech na Rijsel, ist datstu dien kenneste ». Die ridder heere Robbrecht sprac : « Here, ja ic ».

Digitized by Google

Dair ghinghen sij doe te samen alle dien nachte tot des morgens te priemetijden toe, eer sij an een
fol. 99 v° pairt konden geraken, ende teerste pairt dat hij creech was een merrye die sij vonden up een dorpkijn tot eens scamelmans huys, dair die grave doe up zat sonder zadele of pannele, ende quam also alle die manendach tot in den avondt doir onbekende wege tot after voir tslot van Rijsel, ende quam dair also van buyten in. Ende so deden oic dat meeste deel van alle die ridderen ende edele mannen die uuten stride voir Brugge wechgecomen waren, ende waren hem dair gecomen bergen als sij beste konden, som te voete, som te pairde, elc nadat hij wechgecomen was; oic so en hilden si niet alle enen wech, want dair was hoire die liepen ten naesten watere, ende voeren over in Hollant ende in Zeelant, ende bleven dair leggen totdat sij andere ende betere tijdingen van horen here vernamen; als here Gwy van Ghistele quam in Zeelant, dair hij grave Gwy van Bloys vandt in een van sinen steden, dien vreendelijken ontfinck ende deylde hem van sinen gelde, dair hij hemselven weder mede upsette na sinen state, ende onthilden bij hem also lange als hem geliefde dair bij hem te bliven. Ende aldus worden doe die verbaesde edele mannen van den goeden heren die hoire ontfermden, dair sij dus verdwaelt bijquamen, getroist, die een hier, die ander dair, als oic ymmers reden was, want mogelijken alle edelheit sal in der noot van die edelheit geholpen geraden ende getroist werden, dair die ene bet mach dan die andere.

Digitized by Google

Van dat grote gewin dat die van Gent cregen doe sij Brugge cregen, ende hoe alle die steden van Vlaenderen weder in die van Gendt vyelen, uutgenomen Oudenairden ende Denremonde.

Hieraf gebuerde dat dese tijdinge van dese nederlage des graven ende diere van Brugge hair terstont zeer breyt ende in verden landen spreyde, hoe se die van Gendt terneder getogen hadden, dairaf dat veelrehande luden waren die hem deser nederlage zeer verblijden, ende sonderlinge overalle dair gemeente regneerden, als die van Ludick principalijken waren, dair so zeer af verblijt als oft hoirsselfs zake geweest hadde; ende so waren oic die van Parijs ende van Rouwaene, hadden sijt wael dorren openbaren. Als paews Clement dese tijdinge oic verhoirde, dacht hij een weynich up, ende doe hief hij up, seggende, dat dese nederlage ende scoffierichede den grave gemoet was, dat wair eene roede Goids geweest, den grave ene exempel te geven, dat God hem dese grote tribulacie ende verdriet ansende omdat hij hem overhoirich was ende niet en obedierde tot sine jurisdictie ende opynien. Enyge andere heren zeeghden in Franckrijke, ende oic eldre, dat die grave niet te beclagen en was van deser wederstoot ende verdruckinge die hem van die van Gendt gedaen was, want hij hadde so overmoedich ende presomptuose geweest dat hij niet en prees noch en minnede genen here, van allen sinen buyeren die hij hadde, noch coninc van Franckrijke, noch andere, ten was dat sij hem wael genuechden. Doch die grave moste wael mede sijn aendeel pairten ende hebben van dat men over menych jair gesproken heeft, ende is een oudt voirgesproken woirt, « so wanneer dat enen misgaet so

misbiedt hem elc man », ende dat bleech oic an die van Lueven sonderlinge, die zeer verblijt waren van der victorie dien van Gendt ende van den rouwe ende afterdeele des graven. Dese stonden oic in gescille ende in eenre herder tweedrachte tegens horen here, den hertoge Wensselijn van Brabant, die se oic overvallen ende anoirlogen woude, ende hoere poirten ternederwerpen; mer die van Lueven spraken nu oic, seggende : « Nu ons princen neve van Brabant, als die grave van Vlaenderen, desen stoit gehadt heeft, sal onse here die hertoge hem een luttel te bet in sijn vrede houden. » Oic spraken sij wael int openbair alle die stede van Lueven doir, wairt sake geweest dat hemluden die stede van Gendt also nade gelegen hadde, sonder yemant dair twisschen te leggen, als hem Bruexel lage, « wij souden al met dien van Gendt en eens wesen, ende hoir sake soude die onse sijn, die onse soude oic hoir sake sijn. » Van welken woirden ende sprake die hertoghe ende hertoginne van Brabant te vollen wael af geinformeert waren, mer sij mosten al siende blint wesen ende hoir hoofden wat lage houden, want ten was genen tijt doe vorder af te spreken of dairup te deyncken.

Terwijlen dat die van Gendt binnen Brugge waren, bedreven sij dair vaste alrehande nyewicheden ende wille, ende sonderlinge worden sij te rade dat sij an die Gentse zijde II poirten ternederwerpen wouden, ende oic die muyeren dairentwisschen, ende die graften doen vollen, updat die van Brugge tot genen dagen meer tegens hemluden rebelleren en souden; ende, als sij van Brugge sceyden souden, wouden sij voir hem nemen V^{c} van den eerbairsten ende notabelsten burgeren van Brugge, ende bringen die te Gent, ende houden die dair, updat sij die

Digitized by Google

stede van Brugge dairbij in te meer ontsichs ende onderdanicheden houden souden. Terwijlen dese cappiteinen aldus tot Brugge lagen, ende deden dair dese poirten ende muyeren ommewerpen ende die graven vollen ende slechten, senden sij tot Yperen, tot Cortrijcke, tot Sinte Wijnocsberge, tot Cassel, tot Poperingen, tot Bourburch, ende voirt in allen steden ende castelryen langes die zeestrange, ende oic in dat Vrye, ende ontboden hemluden dat sij bij hem comen souden, ende hemluden in hoire onderdanichede geven, ende dat sij hem die slotelen van horen poirten brachten of senden van alle dien steden ende sloten. Dair quamen sij alle, ende geboden horen dienste, ende dair en was hoire geen die tgebodt overhoirich werden dorsten, mer quamen fol. 100
voir Phillips van Airthevelde ende Pieter van Bosch, want hem dese twee sonderlinge noemden ende oic screven overste cappiteinen van hem allen, ende bijsonder Phillips die alre overste, want die bewant hem oic meest der zaken van Vlaenderen; ende oic hilt hij allen den tijt dat hij binnen Brugge was eens princen staet, want men bliess alle dage ten eten voir sijn logijs met pijpen ende tromppetten, ende hij dede hem oic dyenen met verdecten sulveren scotelen, alsof hij grave van Vlaenderen geweest hadde; oic hadde hij goet alsulke staedt te houden, want hij hadde alle des graven sulveren werck, ende oic gouden, in sinen handen gecregen met allen sinen juwelencameren, ende voirt alle sijn baggaidge dat tot Brugge was in sijn herberge, ende dair hijt alle binnen hadde doen comen; ende dair en wert niet af wechgecregen tottes graven behoef, mer tbleef dair alle. Ende, dat meer was, Phillips die sant een deel volx up tschone hof tot Malen, up een cleen mijlken na Brugge, toebeho-

Digitized by Google

rende den grave, dair die van Gendt veel overdaets bedreven, ende sloegent dair alle ontween, kisten, cofferen ende alle dat dair was, ende namen alle dat goudt ende sulvere ende andere vele costelijker juwelen die die grave dairup hadde voir hem, ende zondet alle metten anderen goeden van Brugge tot Gendt, sodat sij wael XV dagen gaende hielden twisschen Brugge ende Gendt alle dage II^{c} wagenen, die niet anders en deden dan sij altijt lagen ende sleepten tot Gendt uut Brugge goet van wairden ende van gewichte, als gouden ende sulveren werck, lakenen, gulden zijden ende wollen ende bontwerck, ende voirt alle rijckelijke ende costelijke dingen, ten was dair om geen cussenen noch stoelen noch bancken te doen, noch om sulke clene dingen, sodat die goeden, die Phillips met die van Gendt binnen Brugge conquesteerden ende wonnen ende wech binnen Gendt voerden, so groot goet wairdich waren dat mens niet wael groten prijsen noch wairderen en soude mogen.

Doe die van Gendt alle horen wille binnen Brugge bedreven hadden, ende alle wechgevoert dat hem genuechde wech te senden, namen sij V^{c} burgeren van Brugge van den notabelsten die sij dair belopen hadden, ende die senden sij binnen Gendt om dair te bliven in manyere van gijselinge ende ostaidge; ende dese brachten ende geleyden van Brugge tot Gendt Franssoys Ackerman ende Pieter die Muytere met M gewapenden van horen gesellen, ende Pieter van Bosch bleef te Brugge leggen als cappiteine totter tijt toe dat alle poirten ende muyeren terneder ende graven gevollet ende geslecht waren met een deelversscher gewapender mannen van Gendt. Ende, doe dit aldus alle geordyneert ende gedaen was, schiet Phillips van Airthevelde met IIII^{m} gewapen-

Digitized by Google

der mannen van Brugge, ende nam den wech na Yperen, ende quam tot dair. Dair quamen doe alrehande manyeren van luden uut Yperen te gemoete, dien so hoichelijken eerden ende ontfingen alsof hoir prince ende natuerlijke here, ende nu eerste te lande gecomen geweest waere, ende alle stelden sij hem in sine onderdanichede. Dair vernyewede hij doe alle die wette, meyeren, scouten ende scepenen, ende dair quamen doe bij hem alle die andere castelryen in Westvlaenderen, als Cassel, Berge, Bourburch, Vuerne ende Poperingen, ende gaven hem allen tot Phillips onderdanichede, ende deden hem dair hulde ende ede als an hoeren prince ende grave van Vlaenderen. Ende. als hij van allen desen voirseiden castelrijen dese voirseide belofte ende verzekerhede genomen hadde, dair hij over onledich was binnen Yperen VIII dagen, so schiet hij van Yperen ende quam tot Cortrijken, dair hij oic hoichelijken ende met groter blijsscappen ontfaen wert; dair bleef hij doe leggen V dagen, binnen welker tijt hij sijn brieven ende boden zandt tot Oudenairden, ende ontboit hemluden dat sij tot Cortrijken bij hem comen souden, ende doen hem onderdanicheden als andere gedaen hadden, ende dat sij alrede veel te lange om dat te doen gemerret ende gethoeft hadden, gemerct dat sij wael gesien hadden dat hem alle tlant bekeerden an die van Gendt, ende sij alle bleven after; ende, wairt sake dat sijs niet en deden, dat sij hem dan dair vry toe mochte verlaten dat sij seer cort belegge van hem voir hoir stede hebben souden, ende hij soude dan dair nymmermeer af sceyden voir hij die stede hebben soude, die hij dan alle slechte soude maken, ende, die hij dairinne vinden soude, metten zwairde te nyete doen. Als dese tijdingen binnen Oudenairden van Phillips van Air-

Digitized by Google

thevelde quamen, en was dair noch here Danyel van Haelwijn niet binnengecommen, die dair in dier tijt cappitein af was, mer die III voirgenoemde ridderen waren dair binnen, die dairup antwoirden uut enen heten hoifde, seggende, dat sij na eens knechts dreyginge niet en vraechden, die eens meedeblanders zone was, ende dat sij hoirs princen erve ende heerlichede als des graven van Vlaenderen stede also niet overgeven noch verminderen en mochten noch en wouden, mer soudent weren ende bewaren tot hoirs princen behoef totter doot toe; met welker antwoirde die bode weder tot Cortrijke quam bij Phillips van Airthevelde.

Hoe hem die grave van Vlaenderen al stille hilt binnen Rijsele, ende hoe die van Gendt ende oic die Vlamingen voir die stede van Oudenairden lagen.

Doe Phillips sijn bode hadde hoeren spreken, ende dat die ruyteren van Oudenairden sijnre niet en achten ende om sine dreygementen niet en gaven, fol. 100 v° zwoer hij, so wat dat den lande van Vlaenderen soude costen, so en soude hij tot genen dingen verstaen, hij en soude eerst Oudenairden gewonnen ende gedestrueert hebben, so zeer was hij van deser antwoirde gestuert ende verthorent, ende twas oic wael in sijnre machte indien thele lant van Vlaenderen tot hem genegen was. Doe hij tot Cortrijken VI dagen gelegen hadde, ende dair alle die wette vernyewet, ende van hem allen manscappe, hulde ende ede genomen, recht of hij grave van Vlaenderen geweest hadde, schiet hij van dair ende quam tot Gent, dair men hem doe uut Gent, te gemoete quam

Digitized by Google

met processien met so groter eeren ende blijscappen dat den grave nie en geschiede, up een groot deel na, ye so vele eeren; dese en was dair al te veel eerlijker ontfangen up dien tijt, ende dair anbaden hem dat gemeen volk alsof hij hoir God geweest hadde, omdat hij eerst den raedt gegeven hadde te doen die sake dairmede hoir stede behouden hadden geweest, ende gevryet uut haren node, ende gebracht in groter eeren ende machten, want ten wair u niet te seggen die waelvairt van allen provanden die binnen Gendt quamen, so van Brugge, van den Damme, van der Sluys ende voirt van allen kanten, ende des sovele dat een broot, dat binnen III weken te voeren gairne enen ouden groten te gelden plach, en mochte nu niet gelden IIII mijten, ende die mate wijns, die XXIIII groet te gelden plach, en mochte nu niet gelden twee groet, ende was alle dinck binnen Gendt beter coops dan was tot Doirnicke of tot Valenchynes. In desen tijden so hief Phillips van Airthevelde sinen staet an te houden als een here, van sconen pairden, van rossen ende courssieren, ende oic van sijn sejour te houden als een prince, hebbende oic binnen sinen huyse alle sine cameren gestoffeert ende geordyneert als die grave selve doen mochte; ende hij hadde alle sijn dienren alle tlant van Vlaenderen doir, bailiuwen, castelleynen, rentemeysteren, serganten, die hem elc uut horen officien brachten alle weke grote sommen van penningen binnen Gendt, dair hij sinen groten state up hilt. Oic dede hij sine clederen maken van purper, van scairlaken gevoedert met witten fyneerden ende met grauwerck als een prince, hilt oic sine camere van den penningen, dair men sine dienren ende anders van sijnre wegen uutbetaelde in allen schyne als die grave dat te doen plach, gevende

Digitized by Google

oic den vrouwen ende jouffrouwen van Gendt maeltijden ende bancketten gelijken die grave dat in sinen tijden gedaen hadde, ende en spairde niet meer gout noch sulver dan oft hem uuten wolken nedergeregent hadde. Ende dede hemselven oic in sinen brieven scriven ende nomen « Phillips van Airthevelde, Ruwairt van Vlaenderen ».

Voirwair, voirwair, tis nu wail tijt metten grave van Vlaenderen dat hij beginne over te deyncken ende dairup te ymagineren ende avijs te hebben, dair hij leeght in sijn slot tot Rijsel, hoe hem sine zaken anleggen sal willen, want hij nu alle sijn lant hem contraryer ende rebelre vindt dan te voeren ye geweest hadde; ende sicht oic wael dat hijs niet met sijnre machte allene veranderen en sal mogen, want alle sine steden sijn so vaste verenich ende in hoire opynien eendrachtich dat hij se dair alleen nymmermeer uutbringen of scheiden sal mogen, ten moet met al te groter machten sijn die boven sine machte moet dragen, also die zaken so verde gecomen waren dat men over alle Vlaenderen niet meer en sprack noch te seggen en wiste tot sijnre eeren of dat men hem noemde of bekennede als grave dan of hij nye geweest en hadde. Entrouwen, nu comt dat verbandt bij den huwelijke dat dese grave van Vlaenderen met hertoge Phillips van Bourgongen omme des jongen coninx van Franckrijke nu tegenswoirdich regneerde voirtijts met sijnre dochteren, vrouwe Mergrieten, dair hij twee scone kinderen af heeft, angegaen is harde wael in staden ende te punte. Voirt is dese grave van Vlaenderen wael geluckich dat die oude coninc Karel van Franckrijke cort aflivich geworden is, ende dair nu een jonck coninck in Franckrijke is, ende die in sijns ooms van Bourgongen bewairnisse ende regieringe is, dien wael

Digitized by Google

bringen sal alle te doen dat hij dairaf gedaen sal willen hebben, want. gelijken dat men een cleen roedekijn, dat een scote van enen jaere is, winden mach ende buygen om ene vingere sonder te quetsen, ende, alst oudt ende stijf wert, en mach mens so niet buygen noch winden of sinen wille mede doen, aldus sal nu hier up desen tijt gebueren van desen jongen coninc van Franckrijke, want die oom sallen informeren totter wapeninge dair hij uut sijnre jueght zeer willic toe is, want hij is van enen vryen wille ende sonderlinge int hernasse te wesen, aldus sallen die ome van Bourgongen betrecken in deser vlaemser zake, die des graven erfname van Vlaenderen is, om sijn profijt, ende hij sal den coninc informeren vander groter overdaet ende hoverdien van Vlaenderen, ende hoe dat hij als een coninc ende leenhere sijns leenmans, grave van Vlaenderen, sculdich is sinen leenman te starcken als ondersaten hem rebelleren willen, ende bringen aldus desen jongen coninc int velt; dat wael vele vanden groisten ende edelsten van der cronen van Franckrijke houden ende vermoeden hertoge Phillips onmogelijken geweest soude hebben toe te bringen, hadde die vader coninc Karel geleeft, want hij en haddes hem nymmermeer so duene bewonden, mer soude liever dat graefscappe gebracht ende geapplikiert hebben tottes coninx renten ende domeynen van Franckrijke also die grave van Vlaenderen niet wael en stont in sine gonste of gracie, ende aldus en soude hij hem niet al te vele om des fol. 101 graven wille gemoeyet hebben; van welker materien ende collacioneringe wij ons een weynich abstineren ende uphouden willen totter tijt ende ter wijlen dat ons dat weder in historien dienen sal, ende treden weder totten grave, die up sijn slot tot Rijsel leeght ende gelegen heeft zeder sijn grote verlies dat hij

Digitized by Google

voir Brugge ende oic binnen Brugge gehat heeft. Dese verneemt hoe here Jan Bernaidge, here Dirc van Aubaing ende here Floreins van Huelle noch Oudenairden hilden tot sijnre behoef, ende gehouden hadden zeder sine nederlage voir Brugge, ende bekende wael dat dese III goede ridderen niet en souden mogen houden dese stede van Oudenairden tegens dien van Gendt, sonder meer hulps, ende sonderlinge, of die van Gendt dairvoir quamen leggen, als men alle tlant doir seyde, dat men cortelijken doen soude. Dair ghinck die grave doe toe, om hierin te voirsien dat dese stede ververscht mochte werden van luden ende provancien, ende ontboidt bij hem here Danyel van Haelwijn, sprekende tottenselven heren Danyel, ende seyde : « Danyel, gij sult trecken binnen Oudenairden, ende ic make u dair cappiteine af ende overste, ende ghij sult dair bij u hebben onder u gebodt I $^{1}/_{2}{}^{C}$ glayen goeder gewapender mannen van oirloge, dairtoe C windaesscutten, ende dairtoe II^{C} goeder harder lichter gesellen met pyecken ende glayen te voete; ende, om dese lude siet die u dair alrenutste toe duncken, ende gij liefte hebt; ende hieraf gheef ic u vollen laste, ende ic sal dien bevelen dat sij met u leven ende sterven. Mer dit moet metter haeste gedaen wesen, ende wilt oic sien dat dair gebracht werde haver, hart choren, gesouten vleysch ende oic winen, bij middel van onsen lieven vreenden van Doirnicke, want die weet ic wael en sullen ons in deser noot niet afgaen, als wij ymmers hopen ». Here Danyel sprack, seggende : « Here, tsal ende God wille alle geschien na uwer ordynancie, ende ic neme hier nu an den laste ende arbeyt, ende oic dat belopen na allen mynen beste vermoegen, ende mede die bewairnisse van Oudenairden met goeder ende blijder

Digitized by Google

herten, ende dair en sal ende God wil nymmermeer dan alle goet gebueren, noch gebreck gevallen bij mijnre verzwymenisse ». — « Danyel » sprack die grave, « wij getruwens u wael toe, ende sijn dair wael up gemoet, dat ghijt alle wael bewaren ende bezorgen sult ».

Heer Danyel toich binnen Oudenairden, als die grave dat gheordyneert hadde; welke tijdinge quam tot Gendt voir Phillips van Airthevelde, dat Oudenairden aldus voirsien was van luden ende provande, dair Phillips up seyde dat hij dairin voirsien soude, want ten stonde hem niet te gehengen noch te lijden, want dat wair al te grotelijken in prejudicie ende afterdeel des hele lants van Vlaenderen, dat hoir sulken stede also allene houden soude; des hij doe dair opelijken sprac, dat hij dairvoir comen soude ende beleggen die stede, ende nymmermeer en soude hij van dair sceyden voir hij die stede alle terneder ommegeworpen ende gedestrueert soude hebben, ende dootverslagen alle dat dairinne wair, edel ende onedel. Des dede hij terstondt sine geboden ende mandementen uutgaen alle Vlaenderen doir, dat elc man rede wair ende bij hem gecomen upten IX^en^ dach van junio doe corts toecomende voir die stede van Oudenairden. An dit gebodt obedierde alleman, ende nyemant en dorste dat versitten, sodat hem elc bereyde in allen steden, ende oic die van den Vryen van Brugge, ende quamen alle voir Oudenairden om dat te beleggen. Dair sloegen zij hem neder, ende spreiden hemluden dair boven upt velt, ende oic beneden in die marasschen ende in die weydlanden aldair omtrent. Dair was hoir overste cappiteine Phillips van Airthevelde, bij wien sij hem alle ordyneerden, ende die dair voir Oudenairden zeer groten state hilt. Oic so ordyneerde dair Phillips ene tailge

Digitized by Google

tot hulpe des beleghs, te weten dat, alle tlant van Vlaenderen doir, elke hairtstede geven soude ter weke gedurende tbelegghe IIII grote, ende des en soud men arm noch rijck verdragen; ende hiertoe hadde hij overalle sijn serganten, diet alleman scarpelijken afnamen, wast lief of leedt; dit geschiede also, dair Phillips ene al te grote somme gelts bij verwerf.

In desen tijden plach men te seggen dat Phillips dair vergadert hadde voir Oudenairden uuten lande van Vlaenderen wael hondert M man, binnen welken belegge die Vlamingen gingen toe, ende deden boven Oudenairden grote zwaire bomen ende balken in die Scelte slaen ende heyen, ende die zeer sterckelijken te samen binden, updat men van Doirnicke tot Oudenairden te scepe niet en soude mogen bringen of comen. In dit heer was alle dat men in een lant soeken soude of behoeven mochte veyl om gelt; dair waren grote lakenhallen gemaict, desgelijcx van pelteryen, van mairseryen ende van allen anderen dingen; ende alle saterdagen wast dair wekemarcte, ende uut allen dorpen dairomtrent brach men hemluden alrehande zoeticheden van nye vruchten ende frueyten te wille, melk, boter ende kasen, vleysch, gevogelt, visch, ende alles dinges genoech; ende dair waren veel tavairnen ende caberetten, dair men beter ende meer geryefs inne vant dan men binnen Brugge of Bruexsel gevonden soude hebben, wijnnen uut allen landen van den Rijn, Poytau, Gasscon, gairt uut Spangen, maleveseye, romenyen, gernaetsolen ende alle andere wijnen, ende die alle goeden cope; ende die vreemde man, waen hij quam, was hij coopmam of andere, mochten veylicht ende onbezorght doir theer reysen ende verkeren, uut Henegouwen, Brabant ende alle Duytslant, uutgenomen die Franssoisse.

Digitized by Google

Hoe die van Gendt tot veel tijden die stede van Oudenairden anstormden zeer vromelijken, ende hoe sij voir Rijsel ende dairomtrent, ende oic in der cronen van Franckrijke hoir ruyteren senden, ende deden dair groten scade.

Hoirt nu wat dese vrome ridder here Danyel van Haelwijn dede; den tijden als hij met sinen hope binnen Oudenairden quam ende metter provanden, dede hij doe terstont alle die gebrachte provanden gelijck alleman deylen, elc nadat sij groten state ende vele eters hadden; dies doe alleman wael te vreden ende oic gelijck gedeylt was, ende, geschiet wesende, zandt weder thuys elc dair sij behoirden alle die perden dair sij binnen Oudenairden upgenomen waren; ende alle die huyse die binnen der stede stonden naest die vesten ende muyeren dede hij terneder ende ommewerpen, ende die andere, die dair staende bleven gedect met riede, dede hij alle buyten upluyten met goeden cleyeairde, voir den brant van den bussen ende pijlen, want sij int heer al te wonderlijken veel scuts ende bussen hadden; ende alle die vrouwen, met horen kinderen, ende andere luden die niet behulpsamich en waren, dede hij hoir logijsen nemen ende maken in die kercken ende geestelijken plaetsen; ende hij liet oic alrehande airm volxkijn, dair sij mede verlegen souden geweest hebben, uutie stede gaen eer men dairvoir quam; ende alle die honden, die binnen der stede waren, dede hij dreincken of dootslaen; sodat alle lude van voirdele waren die dairbinnen lagen, die menygen schonen uutganck deden int heer, des avonts ende somtijt in die mergenstonden, dairbij sij die uuten heere menygen groten scade deden. Ende sonderlinge waren dair oic binnen II gebroederen uut Arthoys geboren, fol. 101 v°

Digitized by Google

genoemt Lambrecht de Lambres ende Tristram, sin broeder: dese II deden menich schoon feyt van wapene uptie uuten heere, dairbij sij al te menichwerven vele provanden ende gevangen uuten heere binnen der stede te bringen plegen, ondanx horen vyanden, sodat sij binnen Oudenairden alle den zomer doir aldus heerlijken staende hilden. Mer Phillips van Airthevelden meninge was, ende oic die van sinen rade waren, dat sij so lange dairvoir blijven souden dat sij die van binnen Oudenairden souden verhongeren, want, souden sij se bestormt hebben, dat soude te groit volk hebben moeten costen. Dair ghingen doe die van Gent toe, ende deden maken met machte een al te groten, zwaren ende starcken werck boven upten berch van Oudenairde; dit werck was XL voeten lange, XX voeten breedt, ende XX voeten hoich totter eerster staedsen toe, ende was dat werck geheten den Ram, ende was ene manyere van eenre blijde; want desen ram warp grote ende zeer zwaere stenen binnen der stede, om alle te bederven ende te doen storten, dairt up vyel. Ende, om ymmers die van binnen te meer te verslaen, deden die van Gendt maken ene Bombairde, die binnen kanten LII dommelen breedt was, ende enen al te groten steen warp, ende, als men die bij dage scoit, hoirde men tgeluyt wael VII mylen verde, ende bij nachte wael X mylen verde; ende dese busse hadde so groten lelijken geluyt dat scheen, so wanneer men se liete, of dair allen die duvelen uuter helle mede in die were geweest hadden. Hierenboven deden die van Gendt noch een ander groit instrument maken, geheten die Zueghe, ende setten voir die stede, dair sij mede tot enen male scoten binnen der stede XX gloeyende coperen of yseren cloten. Ende namen dit belegge so duen ter herten

Digitized by Google

die van Gendt, ende moeyeden hem so zeer om die van Oudenairden met desen Ram, metter Bombairde, metter Zueghe ende met allen horen bussen te overvallen ende te verderven, dat des te veele was; doch die gesellen die dairbinnen lagen schictens hem alle te vreden ende leden hem zuyverlijken, sonder hem dairomme yet te verslaen, mer deden dair alle dat voirhoet tegens dat sij mochten of conden; ende ymmer en miste hem dat niet, sij en waren alle weke III of IIII werven mettien uuten heere hansgemeen, dair sij meer eeren dan scaden beghingen, ende profijts dan verlies.

In desen tijden, dat men voir Oudenairden aldus lach, schieden uuten heere omtrent XII^{C} gewapent, in meninge duer tlant van Vlaenderen te trecken ende visenteren ende te barnen ende terneder te werpen der ridderen ende edele mannen woningen, die met horen wiven ende kinderen uut Vlaenderen geruymt waren, ende getogen wonen in Brabant, in Henegouwen, in Arthois ende dairomtrent. Dese volbrachten hoir upset, ende togen doir tlant, dair sij vele quaedts ende ontamelichede te handen togen, ende braken ende barnden menige schone ridderewoninghe, want sij lieten niet staende bliven; ende, doe sij alle omme hadden geweest, sloten sij hoir reyse metten schonen huyse ende juwele, als metten slote tot Malen buyten Brugge, toebehorende den grave, dair sij doe voirt alle ternederworpen ende braken, dat sij hadden laten staen doe sij dair uut Brugge gereist waren. Dair vonden sij noch des graven wyege, dair hij in sijnre kintsheit in gelegen ende gerustet hadde, ende oic sine badecuype, dair men hem in sijnre jueght inne te baden plach, ende sloegent an clenen sticks; ende desgelijcx des graven cappelle aldair, ende namen die clocke dairuut, ende

Digitized by Google

voerden die met hem tot Brugge. Dair vonden sij Pieter van Bosch ende Pieter die Muytere. die hemluden goet shiere deden, dien sij seyden wat sij alle bedreven hadden, welke II Petren hemluden antwoirden dat zij al te wael gearbeyt ende gedaen hadden. Als dese ruyteren hem tot deser plaetsen van Brugge gerust hadden den tijt van IIII dagen lanck, schieden sij van dair, ende namen horen wech na die brugge tot Waesten, ende dair leden sij over die riviere van der Leye, ende quamen voir die stede van Rijsel; dair doe die van Rijsel tegens uutquamen, te pairde ende te voete, wael IIII^{M} starck, sodat dair doe een deel van desen Vlamingen belopen ende verslagen worden, ende oic sommige binnen Rijsel gevangen gebracht, die sint dair binnen Rijsel onthalst worden; ende, hadden sij wael vervollicht geweest, dair en souder een niet wechgeco-
fol. 102 men hebben. Hoet was, die van Gent quamen ymmers, dat sij int lant van Tournasijs quamen, dats int Doirnicse lant, dair sij quamen in, ende deden dair veel overdaets, ende barnden die stede van Eskyn ende meer andere dorpen den coninck van Franckrijke toebehorende, gelegen in Tournasijs; dair keerden sij doe van dair met enen groten roof ende pilgerye, dat sij dair den luden benomen hadden, ende quamen dairmede int heer voir Oudenairden. Welke tydinge van dat die van Gendt dus in des conincx lant gebrant, gerooft ende groten scade gedaen hadden, quam voir den hertoge van Bourgongen, die doe tot Bappames in Arthoys lach, diewelke voirt alle dese vairnisse, hoe dit bij die van Gendt in des conincx rijke ende over sine ondersaten gesciet was, den coninc van Franckrijke, sinen neve, overscreef, ende doe te Compiengen lach. Oic screef hijt sinen broeder, den hertoge van Berry, mede ende

Digitized by Google

den hertoge van Bourbon, ende van gelijken an des conincx raedt, updat sij hem dairup bedeincken ende beraden souden mogen; ende twair oic den hertoge van Bourgongen herde leedt geweest, te waere alle also gesciedt alst die van Gent in der cronen bedreven hadden, want, nu hoopte hij dats hem die coninc antrecken ende bewinden soude, nu die Vlamingen in sijn lant brant ende roof gesticht hadden, ende dat den coninc aldus in des graven zake medetrecken ende drayen soude, ende hem met den coninc behelpen, of anders hij en zaghe niet hoe sijn schoonvader, die grave van Vlaenderen, ymmermeer bij sinen lande soude mogen comen of desen noot verwinnen; ende hij hadde zeer dat oghe ende therte up dit oirloge van Vlaenderen, want hij van sijns wijffs wegen, na der doot des graven van Vlaenderen, recht erfgename van tlant van Vlaenderen was.

Ghij sult weten dat hem die grave van Vlaenderen in desen tijden tot Hesdijn in Arthois hilt, ende dair quam hem die tijdinge dat die ruyteren van Gendt te Malen geweest hadden ende dair alle verdorven ende ternedergeworpen ende ontween geslagen dat dair heel gebleven was, in sinen spijte, ende die camere dair hij in geboren was verbrant, dat foudt dair hij kersten in gedaen was, ende oic sine wyeghe, dair hij in sijnre jueghet in gelegen hadde ende zeer costelijken van sijnre wapene verwapent van goude ende sulvere ende van goudsmeden ambochte costelijken gewracht, ende die cuype dair men hem in sijnre jueght in te baden plach, die oic zeer costelijken gemaict was, alle ontween geslagen ende gebroken waren, ende die clocke binnen Brugge gebracht, ende dair hair spel ende spot mede gehouden hadden; dair hij doe zeer af tonvreden was, ende namt in groter onghenuechten, sodat dese grave, tot Hesdijn leggende, menyge

Digitized by Google

fantasye ende ymaginacien hieraf in sinen hoofde hadde, want hij sach alle sijn lant van Vlaenderen voir hem verloren ende tegens wesende, uutgenomen Denremonde ende Oudenairden, ende en konde oic niet overleggen noch vysieren hoe hij dair ymmermeer weder an soude mogen gerakent bij genen wegen, ten waere of hem die crone van Franckrijke dairinne te hulpen comen wilde; dies hij in hemselven doe te rade wert dat hij bij sinen schonenzone van Bourgongen trecken wilde tot Bappasmes ende hem sine zaken ende imaginacie te kennen geven. Hierup schiedt hij van Hesdijn ende quam tAtrecht binnen, dair hij doe toefde II dagen, ende des derden dages quam hij tot Bappasmes, dair hij doe af zadt in des graven herberge die hem toebehoirde, want hij was grave van Airthois also sine vrouwe moeder aflivich geworden was. Als hij sine zaken upgedaen hadde tegens sinen schonenzone, die hertoge van Bourgongen, was die selve hertoge zeer met hem te liden, ende troiste hem weder, als hij beste conde, met goeden ende vreendelijken woirden, ende, int slot van sinen troistelijken woirden die hij sinen schonenvader dair gaff, sprac hij : « Here, ic segge u dat bij der trouwen, die ic u ende den coninc sculdich bin, en sel ic tot genen dingen verstaen noch onlede af annemen voirdat ict so verde gebracht sal hebben dat ghij verblijt sult werden, of wij sullen alle tander dat ons noch gebleven is dair mede an te coste leggen ende mede te vollen verliesen, want in der wairheit ten heeft geen aensichte dat alsulck geboefte, als nu in Vlaenderen is, sulken graefscappe regieren sullen; ende, alst also voirtgaen soude, alle die ridderscappen ende alle die edele souden hierbij vergaen ende verdorven worden, ende ja in die lencte alle kersten gelove. Als die grave sinen zone aldus hoirde spreken, ende hij hem

Digitized by Google

hulpe toeseide ende beloifde, wert hij zeer in desen woirden getroist, ende nam hierup oirlof an sinen zoon van Bourgongen, ende quam weder binnen der stadt van Atrecht. Twas wair dat die grave binnen Atrecht in vanghenissen hilt gevaen wael II^{C} man, te watere ende te brode, die uut alrehande steden uut Vlaenderen waeren ende en verwachten anders niet, nadat men hem alle dage bij te bringen plach, dan die uyere dat men se onthalsen soude; mer, doe die grave met deser goeder maren ende hope weder tot Atrecht gecomen was, dede hij se alle uutlaten, in die eere Goids ende Onser Liever Vrouwen, vry ende quijt. Oic vernam hij wael dat se onnosel waren an die overdaet die in Vlaenderen geschiede, ende hij deed se zweren dat sij hem goet ende getruwe bliven soude, ende dede hemluden oic goudt ende sulveren gelt geven, dair sij mede tot Rijsel trecken souden, of tot Douay of in anderen plaetsen dairt hem geliefde; van welker daet die grave een groit eerlick gerufte ende gracie onder den volke aldair verwarff; ende hier mede schiet hij van Atrecht, ende reedt weder tot Hesdijn, dair hij doe ene wijle bleeff liggende.

Van die versoeke dat die hertoge van Bourgongen an den coninc van Franckrijke dede, ende dan wairomme dat die coninc die devyse van dat Vlyegende Hert annam. fol. 102 v°.

Hertoge Phillips van Bourgongen en vergadt die beloifte, die hij den grave sinen schonenvader gedaen hadde, niet, ende schiet dairomme van Bappasmes, ende met hem here Jan van Vyennen, here Gwy van Latrymoelgen, here ammyrael van Franckrijke, die daer oic groten arbeit dairtoe deden ende

zeer dairtoe rieden dat die grave van Vlaenderen bijstant crijgen mochte; ende dese twee waren overste van des hertogen rade. Dese hertoge reedt so lange met sinen geselscappe dat hij quam tot Senlijs, dair die coninc doe was met sinen twee omen, als Berry ende Bourbon, dair hij doe met eeren ende blijscappe ontfaen wert, ende doe dair gebracht na nyewe tijdingen uut Vlaenderen ende van tbelegge voir Oudenairden, dair die hertoge zeer wijselijken up verantwoirde den coninc ende sijn twee andere omen int openbare; mer, doe hij sinen tijt sach, toich hij sinen broeder van Berry over een zijde, ende onderwees dien van der hoverdyen die die van Gendt te handen togen, ende hoe sij plats dairup uutwaren ende te sijnne hadden dat sij alle die edelhede verdriven ende niet maken wouden. Oic mede wast wairachtich dat sij alrede groten scade gebrant ende geroift in der cronen van Franckrijke gedaen ende bedreven hadden, dat een dinck was zeer hinderlijken, confuselijken ende vituperabel voir tconinckrijke, ende dat men dat mogelijken niet gehengen noch gedogen en soude. « Lieve broeder », sprac die hertoge van Berry, « wij sullen dair metten coninc af spreken; wij twee, ic en ghij, sijn doch die hoichste van sinen rade, ende, als die coninc geinformeert is van ons beiden, so en sal ons nyemant te boven noch voir gaen van onser intencie ende meningen; mer rokelois tot enen oirloge te raden den coninc met sijn coninckrijke an te nemen metten lande van Vlaenderen, die lange jaren in groten vreden met malkanderen te samen gestaen hebben, dair moet wael ene grote sake ende tijtele toe staen dairomme angenomen soude werden; ende, oft al geschieden soude, dat dat dan oic geschie bij den hogen baroenen van Franckrijke, of anders men

mochte dat u ende my eysken ende dairinne besculdigen ende bedeincken, gemerct dat die coninc noch een jonck man is, ende sonderlinge omdat alle die luden wael weten dat die coninc alle doen sal dair wij hem toe informeren ende raden sullen willen; ende, verghinct dan wael ende hem dair niet quaets af en wedervoer, so soude dat lichte also te bet duergaen, mer, vyel den coninc dair dan anders af dan goet, so souden wij dair groten laste af mogen crijgen ende souden des veel meerre scande hebben dan yemant anders, ende dat met goeder verdiente; ende, dat meer is, die gemeenten souden roepen afterstraten : « Ay! siet ons coninx twee omen, als Berry ende Bourgongen, hoe deerlijken sij horen neve, onsen coninc, geregiert ende geraden hebben, ende hebben onsen coninc, horen here, dien sij truwelijken sculdich waren te raden, met alle sine rijke in enen groten zwaren oirloge gebracht, dairs hem van ghenen node en was ». Aldus segge ic, lieve broeder, voir tbeste dat wij willen doen vergaderen ymmers ten minsten tmeeste deel van den prelaten ende edelen van der cronen van Franckrijke, ende dair sullen wij dese saken in die coninx jegenswoirdicheit updoen in der beesten vormen bij uwen persone selve dient ancleeft, also ghij van uwes wijfs wegen een recht oir ende erfgename van tlant van Vlaenderen sijt, alle die overdaet der Vlamingen, ende, dat geschiet wesende sullen wij wael terstont gewaere werden die gemene wille der tweer staten van den cronen, ende dairna mogen wij ons dan rechten. » Die hertoge van Bourgongen antwoirde sinen broeder van Berry, seggende : « Lieve broeder, ghij seght zeer wael ende ic volghe uwen raedt, ende laet ons so doen als ghij segget », met welken woirden die coninc recht in die camere quam getreden, dair sijn twee omen dus

Digitized by Google

tsamen in stonden ende spraken, ende hadde een sparwair uptie handt, ende die vyel doen in horen woirden ende vraechde hem tween, al lachende zeer blijdelijken : « Wairaf spreect ghij nu tsamen, lieve omen, in dus groten raedt? Dat luste my wael te weten oeft zaken sijn die men weten mach. » « Jaet, lieve here », sprack die hertoge van Berry, die dairup bedacht was, « want den raedt die wij nu hier tsamen houden gaet u ende uwen rijke grotelijken an; ziet hier nu, oem, mijn broeder, die staet hier ende beclaecht hem zeer tegens my van den Vlamingen, want die geboeren ende karelen uut Vlaenderen hebben den grave van Vlaenderen, hoeren here, uut sinen erve verdreven, met hem alle die edele van dien lande, ende ten is hem dair niet genoech mede, sij en leggen voir Oudenairden, dat een van den II plaetsen is die hij in alle Vlaenderen behouden heeft, wael met V^{M} Vlamingen, ende hebben dairbinnen vele goeder, edelre mannen belegen, ende hoir cappiteine is een genoemt Phillips van Airthevelde, dat een volmaict engels van herten is, ende dese Phillips heeft gezworen dat hij nymmermeer van daen scheiden en sal voir hij sinen wille van alle die dairbinnen sijn hebben sal, ten sij dat hem uwe machte van dair doet scheiden, also veel heeft hij dair uutgescheiden. Nu, ghij lieve here, wat segdy hiertoe? Wildy uwen neve van Vlaenderen helpen weder sijn erve te conquesteren ende te crijgen dat hem dese geboeren ende kairlen aldus nemen met hoverdien, met ongenaden ende met crafte? » « Bij mijnre trouwen », sprack die coninc, « lieve omen, ja ic, met enen goeden sinne, ende ic bin dairaf in groten wille; ende om God laet ons doch dair trecken, want ic, begeer niet dan my doch eens te mogen wapenen,
fol. 103 ende ic en hebbe my noch nye gewapent, ic moet dat doch ymmers eens beginnen thernasse an te

trecken, wil ic anders in machten ende in eeren mijn coninckrijke regieren ». Dese twee heren dit horende zagen elc up andere ende hoirden zeer gairne dese woirden van den coninc. Doe sprack die hertoge van Berry noch, seggende : « Lieve here, ghij hebt wael gesproken, ende bij veel redenen sijt ghij dair oic toe gehouden, als in den eersten, so houdt men dat graefscappe van Vlaenderen uuten renten ende domeynen van Franckrijke, ende ghij hebt gezworen ende wij voir u, uwe leenmannen in horen rechte te houden; oic so is die grave van Vlaenderen van uwen bloede ende u maech, aldus sijdy hem vreenscappe sculdich van Goids recht, ende, nadien dat ghij dairaf dan in goeden wille sijt, so wilt dan dairbij bliven, ende leerdt een stantaftich coninc werden, die sine woirden machte geeft; ende, of u yemant hieraf up ene andere manyere toespreect, die wilt dan also toespreken ende antwoirden als ghij ons tweens nu hier gedaen hebt, want wij sullen hierup, als wij alre haestelixste mogen doen, vergaderen alle die prelaten ende edele van uwer cronen, ende doen hem in uwen presencie dese zage up int lange, ende, nadien dat dit uwen wille is als ghij ons tween nu hier geseit hebt, so wilt dan dairover luydt ende claer uwen wille voir hem allen uutspreken als ghij voir ons beiden gedaen hebt, dat bidden wij u tot onser tweer ontlastinge, ende wij sullen u altijt in persone selve toespreken, seggende : « An u, coninc van hogen begrippe ende van goeden wille, dit geven wij u te kennen ». « Bij mijnre truwen, lieve omen », sprack die coninc, « ic woude dat dit alrede up morgen te doen wair dairwairts te trecken, want het sal voirtan mijn alremeeste genuechte wesen in Vlaenderen te trecken ende der Vlamingen hoverdie terneder te leggen », van welken woirden dese II heren zeer verblijt waeren. Doe quam dair die hertoge van

Digitized by Google

Bourbon bij die doe dairbij geroepen wert van den tween anderen hertogen, ende versloegen hem dair doe alle dese woirde die twisschen den coninc ende hem tween dair gegaen waren, ende in wat groter wille die coninc was van in Vlaenderen te trecken; dair die hertoge van Bourbon oic zeer af verblijt was, sodat doe die dingen in desen state aldus bleven staende; ende hierup so screven die coninc ende oic sine twee omen an alle die heren van des coninx ende sijns rijcx raden van Franckrijke, dat sij comen souden upten zekeren dach in hoere brieven benoemt bij den coninc tot Compiengen, want men dan dair parlement houden soude van zaken den coninc ende sijn rijke aengaende, dair doe alle diegene dair doe an gescreven was obedierden, als redelijken was, ende quamen terselver dachvairde ende parlemente. Desen jongen coninck was zeer wael tevreden van deser vlaemser reysen, ende lach hem so duen int hoift dat mens hem dair niet uutbringen en konde, sodat hijselve dickwijle te seggen plach: «Wat ist van node dus veel parlementen te maken, als men enen goede zake in den wille heeft? My dunct, als men ene goede zake in den zinne heeft te doen, ende die anleggen wille, dat men die so lange niet en soude trecken, want bij verthoven wijst men die vyanden ho sij avijs ende voirsien up hoere zaken hebben sullen.» Ende als men hem dan seyde van die zorghe, laste ende vrese die van den oirloge comen mochte, plach hij dairup te antwoirden. seggende: « Ja, ja, tsijn schone parolen en Goidsnamen; en weet ghij niet dat, so wie nye yet en begreep noch en began, en voleynde nye yet? Het moet begonnen wesen dat men eynden sal ». Aldus plach die coninc hem toe te spreken tot veel tijden den heren ende ridderen bij hem wesende, half al kivende als sij hem dairaf roerden.

Digitized by Google

Nu moet ic u ymmers seggen van enen drome, die desen coninc wedervaren was in desen tijden, terwijlen hij tot Senlijs lach, dairup hij doe ordyneerde sine devyse van den vlyegenden herte, also my doe in der wairheit dat bijgebracht ende geseydt wert.

Tghebuerde desen jonge coninck dat, terwijlen hij aldus tot Senlijs gelegen hadde, snachts dair hij in sijn bedde lach, quam hem in sijn visioen voir dat hem dochte dat hij, met alle sine edele mannen ende die bloeme van alle die ridderscappen van sinen coninckrijke, binnen der stadt van Atrecht was, hoewael hij uptien tijt dair nye geweest en hadde, ende dat dair die grave van Vlaenderen tot hem quam ende sette hem uptie handt een gepellet valk, die al te edel ende schone was, als hem dochte, ende dat die grave tot hem zeeghde : « Here, ic geve u, uwen nyewen incomen ende waelcome, desen valke voir den besten die ic ye gesach, voir den alrebeste vliegende, voir den alrebeste ende edelste jagere ende climmer in der luchten, ende den sconesten slagere ende bindere an vogelen die yewairts te vinden is », van welker ghifte die coninc al te zeer was verblijt, seggende totten grave van Vlaenderen : « Mijne lieve neve, hebt zeer groten danck »; ende mettenselven docht die coninc dat hij den connestabel van Franckrijke, here Olivier van Clitson, ansach, ende dat die dair bij was, ende sprack hem toe: « Connestabel, gawij, ghij ende ic, buyten upt veltj beproeven ende bezoeken minen edelen valk, die mijn neve van Vlaenderen my gegeven heeft », dair hem die connestabel doe up antwoirde : « Here, gawy ». Dair saten sij twee up te pairde, alleen onder hem beiden, ende reiden buyten upt velt, ende die connestabel nam desen valk van des coninx hant; dair vonden sij al te wael te vliegen ende

Digitized by Google

sonderlingen zeer veel reygeren. Die coninc sprack totten connestabel, seggende: « Connestabel, werpt den vogel van der hant, so sullen wij sien hoe hij vliegen ende jagen kan in der luchten ». Die connestabel
fol. 103 v° dede also terstont; dese valk vercoos enen clymenden reyger, dair hij na teech in der luchten so hoich dat sij nauwe toesichte van hem houden en konden, ende nam alle sinen wech na Vlaenderen, als hem beyden dochte. Doe sprack die coninc totten connestabel: « Connestabel, laet ons nairstelijken rijden na mynen valke, ic en wils ymmers niet after verloren laten ». Die connestabel: « Wael, here », sprack hij. Dair reden sij spoirslaechts te samen, als den coninck dochte, doir een groot marasch, ende dairentenden vonden sij een bosch dat al te wonderlijke starck ende dicht was van doirnen ende hagen ende bramen, ende vol quader struyken ende stroncken; doe riep die coninc, als hem dochte: « Of, of, te voete! wij en mogen te pairde doir dit bosch niet comen ». Dair saten sij af te voete van hoiren pairden, ende, als hem dochte, quamen dair knechten die hoir pairden namen, ende die coninc ende met hem die connestabel sloegen te voete in dit bossche met groten arbeyde, ende so lange ghingen sij dat sij quamen in een groot ledich lant ende ydel velt, ende dair vonden sij den valk, die lach ende jaeghde reygeren, ende hij sloech se ende vacht dairtegens, ende sij weder tegens den valke, sodat den coninc dochte dat sijn valk dair al te grote geradichede ende vlugghichede bedreef, jagende somwijlen die vogelen so hoge in der luchten dat sij dat gesicht dairaf verloren. Dair wert die coninc weder al te qualijken te vreden dat hij sinen valke niet volligen en mochte, seggende totten connestabel: « Oic, lieve connestabel, ic sal minen goeden valk verliesen, dair ic zeer af bedroeft sal wesen,

Digitized by Google

ende ic en hebbe noch loer noch niet by my, dair icken weder mede locken mach ». In desen verdriet, dair die coninc aldus in stondt, docht hem dat een al te schonen herdt, die XII tacken up sijn hoof droech ende hadde vlogelen up sijn side, up hem beiden uut dit starcke ende dichte bosche dair toe quam lopen in die laechte dair sij innestonden, ende neech den coninc toe up sijn knyen also blivende; die coninc, dit siende, verwonderde zeer ende was hier zeer af verblijt, ende sprack totten connestabel, als hem dochte : « Connestabel, blijft hier, ic sal up dat hert gaen sitten, dat dus sinen dienste tot my wairt presenteert, ende ic sal minen voghel volligen ». Die connestabel consenteerde hem dairinne; dan sat doe dese jonge coninc up dat vliegende hert zeer blijdelijken, ende voer wech sijnre straten up die wilde aventuere, nam sinen valke, ende dit hart, als waelgeleert wesende te connen doen des coninx wille, droech hem boven over dit grote bosch ende hoge bomen, dair hij doe vant sinen valke, die hij sach dat dair vogelen so wonderlijke vele ternedersloech, dat hem bovenmaten verwonderde hoe hij dat doen mochte; ende dochte die coninc doe dat desen valk genoech gevlogen ende reygeren ternedergeslagen hadde, ende diere sovele dats mogelijken genoech wesen mochte, dair hij sinen valke doe weder late, ende, terstont als die vogel den coninc hoirde als waelgeleert ende geleet wesende, quam hij weder uptes coninx hant dair; doch den coninc, doe dat hij den valk bij den lanckveter nam ende setten te passe up sijn hant, ende terstont so daelde dit vliegende harte mede over dit grote starcke bosch, rechtover dat lage velt, dair thert den coninc upgenomen hadde ende dair die connestabel sijns verwachtte,

Digitized by Google

die zeer van sijnre comsten verblijt was; ende, terstont als hij weder dair gecomen ende van thart geseten was, liep dit hart weder in dit starcke bosche ende en sagens dairna niet meer. Dair versloech die coninck doe den connestabel, als hem dochte des hem weder varen was, ende hoe zafte hem tharte gedragen hadde, ende nye, sprack hij, en hadde hij zafter gereden noch gemackelijker; oic vertelde hij hem van der duechde sijns valkx, ende wat hij alle vogelen gevaen ende ter ter airden gebracht ende geslagen hadde, dat die connestabel gairne hoirde. Dair quamen doe bij hem die knechten, die se metten pairden van verres uptie wilde aventuere gevollicht hadden, ende dair saten weder uptie pairde, ende vonden doe enen schonen slechten wech die se weder tAtrecht, als hem dochte, brachte. Met desen wert die coninc ontwaeck ende ontspranck van sinen drome, van welke drome ende vysione hem zeer vervreemde, ende ymmers huechde hem wael dat hem gedroomt hadde, sodat hijt enygen van sijnre cameren vertelde, die hem meest ende heymelicste bij waren; ende het was die figuere van dat vliegende hart dat hem so zafte gedragen hadde, als hem gedocht hadde, behaechde hem so wael dat die ymaginacie dairaf al te qualijken uut sinen hoifde conde comen; ende dit was oic een die meeste zake van dit vliegende harte, doe hij in Vlaenderen trecken woude bevechten die Vlamingen, dat hij meende dat hij voirspoet in sijn reyse hebben soude, ende namt dairomme an after die tijt dat vliegende herte tot sinen dyvise.

Philips van Airthevelde, hoewail dat hem sine zake te wille vergangen was voir Brugge in sijn beginsel, ende dat hij dair die gracie ende aventuere voir hem ende sijn geselscap gehadt hadde, die

Digitized by Google

grote scoffierichede over den grave ende die stede van Brugge bewijst te hebben, so en was hij nochtans niet recht subtijl in oirloghespeel of in beleggen te doen, want hij en hadde van joncx dair niet in upgevoedt geweest, mer was upgevoedt te visschen metten hengele in die Schelte of Leye tot Gendt; als hij voir Oudenairden dat oic wael bewees, want hij en konde die stede nye te rechte beleggen, ende nochtans meende hij uut sijnre groothede ende overwaenthede, die in hem was, dat die van Oudenairden tot hem van selfs gecomen souden hebben, ende hemluden upgegeven in sinen handen, des die van binnen Oudenairden crancken wille hadden, mer hilden ende droegen hem tegens theer als luden van eeren ende van wairden, want sij theere fol. 104.
nymmermeer onghemoeyet en lieten an deen zijde of an die andere, tot an die barieren van den heere toe, dair sij hemluden menygen man doot af slogen ende crepel ende menich gevangen binnen der stede met hem brachten; ende selden leden sy enyge scade, van welker scermutsingen voirnoemt die voirseide gebroderen Lambrecht ende Tristram van Lambres, ende met hem die here van Lunyghien, grotelijken vermairt worden ende veel eeren vercregen. Die Vlamingen, die dair zeer lange voir lagen, verdroit den tijt, mer als sij die graven van Oudenairden anzagen, vonden sij se wijdt ende diep van watere, so dat sij dair niet an en conden comen om te stormen, ten soude met groter moyenisse ende arbeit geweest hebben; des die Vlamingen doe te rade worden dat sij veel fagotten ende rijsbussen vergaderen souden ende die uptie kanten van die graven van Oudenairden doen bringen, ende oic mede strobonden om hiermede die grave te vollen ende also te bet an die muyeren te mogen comen, om dan met die

Digitized by Google

van binnen Oudenairden hant tegens hant te mogen vechten. Ende, als dit aldus geordyneert wert, geschiedt also, mer die van binnen en gaven dair nyets omme, seggende, des hem geen verraderye van die van binnen der stede en wedervoere, van die van den besitte en souden sij genen noit hebben, dair waren sij onbezorcht voir. Ende dairomme hilt hem here Danyel van Haelwijn, die dair cappiteyne binnen was, om hemselven wael hiervoir te bezorgen ende sine gesellen, ende den twivel an die zijde te setten, altijt so machtich boven den inwoonren van der stede, dach ende nacht, dat sij in genen dingen, cleen noch groot, machte noch yet te seggen hadden; ende en was oic genen man van der nacien van der stede so coene bij nachte of bij dage te dorren hebben gaen uptie stedemuyeren sonder geselscap te hebben van die van buyten bij hem, of, hadden sij enich pairt up sijns selfs hant dairup gevonden, soude in vresen geweest hebben in tween sticx dairomme gelegen te hebben. Aldus hilden sijt alle tbelegge doir.

Ghij sult weten dat die Vlamingen zeer ruym van allen provanden int heere hadden, die hem van allen kanten, so uut zee, so uuten rivieren, so uuten landen quamen in groten getale; ende sij haddent goet te verwerven, want sij hadden alle thele lant van Vlaenderen in horen bedrive, ende sij hadden alle die landen van Hollant, Zeelant, Brabant ende eens deels van Henegouwen open tot horen besten, dair hem genoech uutgebracht wert steelwijs; al wast verboden, om die ghierichede van tgewijn brachten sij dair vytalien genoech int heer. Dese Phillips van Airthevelde, die beter engels van herten was dan fransoys, hadde wael gesien dat sij hem metten coninc van Engelant verbonden hadden, up aventuere

Digitized by Google

of se die coninc van Franckrijke metten hertoge van Bourgongen hadde willen verzoeken met machte int lant om hemluden te overvallen ende tlant weder tot hem te crijgen, dat sij dair dan troist ende hulpe van desen Engelsen hadde mogen crijgen; ende also en wast niet. Phillips en hadde bij hem int heer wael II^{C} engelse airtsiers, die hemselven heymelijken uut dat garnysoen van Calays gestolen hadden, ende waren Phillips te dienste gecomen om tghewin, ende Phillips deed se oic alle weke wael van hair soudye betalen.

Van den boden die Phillips van Airthevelde zandt in Franckrijke ende oic in Engelant, oic mede van heren Perducas doot van Lambrets.

Dese Phillips van Airthevelde wert ten sinne, om sine zake bet te verwen ende om oic dairbij te vernemen wat gerufte van hem in Franckrijke ghinck ende wat men dair van hem seide, dat hij tlant van Vlaenderen an den coninc soude doen scriven, hemluden beveynsdelijken veroitmoedigen, ende hem zeer biddende dat hij hem onledich maken wilde om hemluden te bringen an ene gehele zoene metten grave, horen here; van welker ymaginacie, terstont als hij dese woirde voir den volke updede, wert hijs gelooft also in der bester vormen te doen scriven. Dair dede hij enen zeer zoeten ende waelgeformeerden brief scriven an den coninc van Franckrijke ende an sinen rade, die te mael vreendelijken lude, met welken brief hij enen bode bij den coninc zandt, den bode bevelende dat hij bij den coninck van Franckrijke rijden soude ende hemselven desen brief presenteren ende geven. Dese bode, reedt met den brief tot Senlijs

Digitized by Google

toe, dair hij den coninc met sinen omen vant, ende dair presenteerde hij den coninc den brief; die coninc ontfincken ende deden lesen in tegenswoirdicheit sijnre omen ende oick van sinen rade. Als desen brief gelesen was ende wael verstaen, en wert dair niet dan omme gelachen, ende dair wert doe geordyneert dat men dese bode dair houden ende vangenisse setten soude, omdat hij sonder geleide voir den coninc was gecomen. Dit geschiede also, ende dese bode bleef doe dair wael VI weken gevangen leggen, ende, als Phillips dit vernam nam hijt in groter onwairden, ende ontboit alle sine cappiteinen van den heer bij hem, ende sprack tot hemluden, seggende : « Nu moechdy sien die ere die ons die coninck van Franckrijke bewijst, onsen bode gevangen te houden, dair wij hem so oitmoedelijken ende vreendelijken an gescreven hebben;
fol. 104 v°. wat leecht dairan? ghij en wilt my niet geloven, mer wij sullen al te lange beyden van ons metten Engelsen te verbinden, ende ons mochte dair noch wael eens lede an geschien; ende en deinct die contrarie niet, dat die hertoge van Bourgongen die nu in Franckrijke alle tbewint heeft ende den coninc bringt dair hij wille, alsoit noch een kint is, die zaken in aldustanygen schine sal laten bliven staen als sij nu sijn; neen hij, vrilick; neempt eerst exempel an onsen bode, die hij so oneerbairliken heeft gehouden. Noch segge ict, dat ons van groten node is an den Engelsen te scriven om vele zake wille, ende eerst om den gemeenen oirboir des lants van Vlaenderen, ten anderen om ons selven te verzekeren, ende ten derden om onse vyanden dair oic mede te vervaren ende in sorgen te bringen. Wij hebben goet te senden X of XII van onsen notabelsten mannen an den coninc van Engelant, bij denwelken dan tgerufte

voir den coninc van Franckrijke ende sinen rade comen sal, ende dan menen dat wij ons metten coninc van Engelant, sinen vyandt, verbinden sullen willen, ende jagen hem desen sorghe an; ende dat wij nochtans so geringe niet en sluyten te verbinden ten sij ons van meerre node dant noch is; mer my dunct dat onse lude die wij dair senden sullen wael een intreden van eenen verbande maken mogen metten coninc van Engelant ende sinen rade, ende dairna heyschenne alsulke II ^{CM} oude scilde, als mijn vader Jacop van Airthevelde ende tlant van Vlaenderen den coninc van Engelant leenden, doe hij voir Doirnicke lach, om sine soudenairs doe dairmede te betalen; ende hierup mogen wij onse lude met eeren ende met reden dair int rijke senden, ende den coninc van Engelant ende sinen omen te seggen alsdat gemene lant van Vlaenderen ende die goede steden dairinne gelegen, die dit gelt leenden, dit nu doen bij u an hem verzoeken om dat weder te hebben. Ende tot wat tijd^n die coninc ons van der voirseider somme dairinne tegens ons verbonden is, voldaen ende al betaelt wesen sal, sal hij ende sijn volk enen schonen vryen inganck hebben om in Vlaenderen te comen mogen, ende aldus », sprac Phillips, « sullen wij ons selven behelpen metten onsen, ende wij en connen nymmermeer lichtelijker onse gelt wedercrijgen dan nu aldus, want die coninc van Engelant en sal hem niet ontgaen laten, mach hij, te crijgen enen duerganck ende vreenscappe ende verbant in ende met alsulken lant als tlant van Vlaenderen is nu tegenwoirdich, want, merct selve, die coninc van Engelant en heeft an alle die custe van der zee twischen Bordiaus ende der Sluys ene havene niet, dair hij vry incomen of landen mach om in Franckrijke te comen, dan

Digitized by Google

Calays, Chyerebourch ende Brest, sodat hemluden tlant van Vlaenderen herde zeer wael dienen sal, want dat hele lant van Bertangen is fransois geworden ende heeft den coninc van Franckrijke enen eedt gedaen, ende, al en wair hij geen franssoys, so soude hijt doch nu werden om sijns ooms zoons willen, den grave van Vlaenderen ». Uptie welke woirden aldus bij Phillips gesproken wesende, antwoirden alle diegene die hij dair bij hem te rade geroepen hadde, seggende: « Phillips, ghij hebt wael ende wijseliken gesproken, ende wij willen dat dit also gedaen werde, ende die anders soude willen en meende die welvairt des lants van Vlaenderen niet ».

Phillips van Airthevelde, die hier niet up en sliep, mer ordyneerde up dese opynien ende screet hieraf an Pieter van Bosch ende an Pieter die Muytere, die cappiteinen tot Brugge waren, ende oic an die van Yperen ende van Cortrijken, denwelken dit alle also goet gedaen dochte. Des dair doe toe gecoren werden uuten goeden steden van Vlaenderen, uut elke goede stede een of twee ende uutie stede van Ghendt zesse; ende alre eerst so wert, dairtoe gecoren Franssoys Ackerman, Raesse van Wairde, Lodewijc van Bosch, here Jan Scotelair, Martyn Voederwair, Jacop die Brouwere, ende enen clerck met hemluden, die bij paews Urbaen gecoren hadde geweest om biscop tot Gendt te wesen, want meester Jan West, die deken van Onser Lieven Vrouwen tot Doirnicke geweest hadde, die hadde in sinen tijden voirtgeset dat men tot Ghendt enen biscop maken soude, ende die soude alle die vruchten hebben die die biscop van Doirnicke aldair gehadt hadden. Als dese XII gecoren burgeren uut Vlaenderen alle bereyt waren ende geinformeert van haire

Digitized by Google

boodtscappen die sij seggen souden den coninc van Engelant, namen sij oirlof van horen volke ende schieden uuten heere dat lach voir Oudenairden omtrent int eerste der maent van Julio, ende reden so lange dat sij tot Calays quamen, dair se die cappiteine van der stede, here Jan van Werves, zeer blijdelijken ontfinck, ende, als hij vernam van hemluden dat sij over in Engelant bij den coninc wilden, bezorghde hij hemluden van goeder scepingen ende passaige, sodat sij dair mer III dagen en toefden, ende dair ghingen sij tscepe in goeden were ende winde, ende waren zeer cort over tot Dovers; ende van dair reden sij voirt tot Lonnen, up welker tijt die coninc aldair lach tot Westmonster, ende bij hem van sinen raden, here Jan van Montagu, here Symon Burle ende here Willem van Biaucamp, ende waren dair onledich om te erven ende te vestigen heren Perducas van Labrets in alle die bannerhofsteden
ende heerlicheden van Chaumont in Gasscongen, fol. 105 v°
welken goeden in des coninx handen gecomen waren bij besterften, twelke aldus toequam: coninc Eduwairt hadde dese goeden voirtijts gegeven enen genoemt here Jan Chandons, die se besat sinen levenlang; dairna gaf se die coninc enen geheten here Thomas Felleton; nu was dese here Thomas aflivich gewoirden, ende aldus waren sij nu weder an den coninc bestorven; ende dese heerlicheden lagen tot sulker plaetsen dat se niet lange onbeheert leggen en mochten, want sij lagen vaste an des heren heerlicheden van Labrets, die in den tijden goed franssoys was, ende, want here Perducas een vroom ridder was, die coninc Eduwairt, Ritchairt ende den prince ende oic tlant van Bourdeloys wael ende truwelijken gedient hadde wael den tijdt van XXX jair lang, wouden die coninc hiermede loven voir

Digitized by Google

sinen truwen dienst; oic mede was hij so vromen man dat hij tsyne wael soude dorren houden tegens yemant, wie hij ware.

Hoe die coninx raedt van Engelant horen spot hilden metten Vlamingen, ende oic van den gevangen uuten landen van Vlaenderen ende van Doirnicke, hoe die gewisselt worden.

Als dese Vlamingen tot Lonnen binnen gecomen waeren, quam den coninc aldair wesende terstont die tijdinge dairaf; dair wert doe tot hem gesent om te weten wes hoir begeren dair wair; dair quamen sij doe alle te samen int pallays tot Westmonster, dair sij doe eerst vanden in horen wege den hertoge van Lanckastere, den grave van Boskinichen, den grave van Salberry, ende voirt dat meeste deel van des coninx raden, mer die coninck en was dair noch selve niet tegenwoirdich. Doch deden dese van Gendt ende die andere Vlamingen hoir reverencie tot desen heren, ende negen hem lage toe, als dat wael betaemde tegens sulke grote heren te geschien; ende dair hief up desen clerck van Gendt te spreken van hoire alre wegen, seggende: « Hoghe, edele ende vrome heren, wij sijn hier gesent ende gecomen van wegen der goeder stede van Gendt ende slants van Vlaenderen an minen here den coninc, om van hem te hebben raedt, hulpe ende troist up zekere articulen ende goede redenen van zekere oude verbanden wesende twisschen Engelant ende Vlaenderen, die wij nu gairne met minen here den coninck vernyewen souden, want dat lant van Vlaenderen behoeft des nu, alsoot lant sonder here staet ende en hebben niet dan

Digitized by Google

enen behoedere ende toesienre, genoemt Phillips van Airtevelde, diewelke hem specialiken oitmoedeliken tot minen heren den coninc gebiet, ende oic tot u allen, mijnheren, die sine rade sijt, ende hij bidt u dat ghij onsen presentacie ende dese ghifte in dancke wilt nemen, te weten, wair die coninc sinen upganck in Vlaenderen doen sal willen, dair sal hij tlant f° 105 v°
open ende bereyt vinden hem dair vredelijken inne te mogen met sinen volke rusten ende ververschen, ende sal dairinne mogen bliven in vreden so lange hem dat gelieven sal: ende, indien hijs noot crijcht, sal hem tlant van Vlaenderen in staden staen ende te baten comen in sinen node up enen dach met C^M gewapender mannen; mer des so verzoeken weder die steden ende tlant van Vlaenderen betalinge te hebben van II^{CM} oude scilde, die voirtijts den coninc Eduwairt zaliger gedeynckenisse, doe hij voir Doirnicke lach bij Jacop van Airtevelde ende tlant van Vlaenderen, geleent worden; ende is der goeder steden ende des lants meninge van Vlaenderen hieraf betaelt te wesen, eer men dit nie verbant sluyten off voirt sal laten gaen; ende, dit geschiet wesende, sal die coninc van Engelant ende sine ondersaten vry ende seker wesen mogen vreenden te wesen metten Vlaemmingen, ende dat sij passaidge doir Vlaenderen tot horen wille hebben sullen alst hemluden gelieven sal. Als dese engelse heren hoirden dese woirden ende begeerten der Vlamingen, sagen sij elc up den anderen, ende enyghe begonden een weynich bedectelijken te greynssen tegens andere; doch, als dair aldus een weynich gezwegen was, hief die hertoge van Lanckastere up, ende sprack: « Ghij heren, uwe bootsscappe ende woirden heischen wael beraet, sodat ghij weder binnen Lonnen keren sult ende wesen dair in goeden hogen, ende wij sullen uwe bootscappe ende

begeren den coninc gairne anbringen, die hem dairup beraden sal, ende dan dair so up verantwoirden dat gijs mogelijken ende met reden sculdich sult sijn tevreden te wesen ». Die Vlamingen spraken ende seyden weder: « In den name Goids! » ende met desen woirden schieden sij uuter cameren, ende die engelse heren bleven dair te samen noch in, ende begonden doe vry onderlange te lachen ende te seggen: « En hebdy niet gehoirt dat nyewe updoen ende begeren dat dese Vlamingen hier nu upgedaen hebben? Sij begeren hulp ende troist, ende seggen dat sijs behoeven, ende sij begeren ende willen dairtoe onse gelt hebben, dat ymmers geen redelick begeren en is, dat wij hemluden bijstandt ende hulpe doen sullen ende geven hem onse gelt toe ». Dairbij sij die Vlamingen doe voir zeer hovairdich ende verwaent hilden, also dair te comen heyschen enen sulken ouden sculdt, wael van XL jaren geleden, dat dese sculde van II^{CM} oude scilden gemaict was. Ghij sult weten dat nie dinck so wael voir den coninc van Franckrijke te passe en quam, nadien dat hij met machte upten Vlamingen comen wilde, als dit versoeck dede nu van den Vlamingen an den coninc van Engelant gedaen, want, en hadden die Vlamingen niet dese voirseide somme van penningen den coninc geheyscht, mer alleen sine hulpe ende bijstant begeert die coninc van Engelant soude sonder twivel selve in Vlaenderen gecomen hebben, of so machtichlick dair gesent dat sijn volke metten, Vlamingen te samen machtich genoech souden geweest hebben te wachten ende te verthoirnen up enen dach den machtichsten here van kersten gelove, ende die coninc van Franckrijke en souds hem, hadde te sorgen geweest, nymmermeer verlachen hebben; mer neen, die saken ghingen al anders, als ghij hierna sult horen in der historien.

Digitized by Google

Dese tijdinge quam in Frankrijcke voir des coninx raden aldair, hoe dat Phillips van Airtevelde een engels herte in sijn lijf droech, ende hoe tlant van Vlaenderen in Engelant gesent hadden van horen gedeputeerden om verbant metten coninc van Engelant te maken, ende spranck die gemene maere after die landen dat die coninc van Engelant binnen die zomer met machten over in Vlaenderen den Vlamingen te baten comen soude, ende soude selve leggen binnen, welke tijdinge genoech te geloven was, alsdat die Vlamingen hemselven starcken souden bij den enen middele of den anderen, als sij beste soude mogen. Dair doe gesloten wert dat men Phillips van Airtevelts bode, die men gevangen hilt, ontslaen soude; oic, aengesien dat men gereden en hadde hem te houden gevaen, ende aldus wert hij ontcommert ende weder in Vlaenderen gesent int heer van Oudenairden.

In desen tijden hadden die van Brugge gevangen enyge burgeren van Doirnicke ende geset in vangenisse, ende lieten die Vlamingen genoech blijken of sij also lieve in oirloge geweest hadden metten Franssoysen als in vreden. Als die van Doirnicke dit sagen, deden sij sovele dat sij een deel burgeren van Cortrijke beliepen ende brachten se binnen Doirnicke gevaen; aldus rees dair enen hate ende omminne twisschen den Tournysienen ende den Vlamingen, sodat doe die wijshede ende regieres, die niet en wouden treden in enen oirloge metten Vlamingen, horen gebueren, sonder des coninx beveel, dair sij noch sonder waren, overdroegen dat sij twee van horen burgeren int heer voir Oudenairden senden souden, als sij deden, om met Phillips van Airtevelde te spreken van hoir luden weder te crijgen ende die Vlamingen weder over te geven,

Digitized by Google

ende oic sijns sinnes te weten, hoe hijt met die van Doirnick voirtan hebben soude willen. Ende, om dese boitscappe te doen, werden toegecoren Jan Bonenfant ende Jan Pickairt; dese twee quamen int heer voir Oudenairden, ende spraken met Phillips voirnoemt, diewelke hij om der goeder stede willen
fol. 106 van Doirnicke zeer vreendelijken ontfinck, mer niet om des coninx willen van Franckrijke, als hij hemluden oic zeeghde, want hij seyde hem oic hoe dats die coninc van Frankrijke niet upt lant van Vlaenderen behaelt noch verdient en hadde, gemerct dat hij een arm bode, die om goet ende dueghden wille an hem gesent was, dede houden ende in vangenisse setten, dat geen coninclich werck en was, oic wiet hem geraden hadde. « Ja, here », spraken dese twee burgeren, « tis wael waer, mer doch ghij hebten nu weder ». « Dats wair », sprac Phillips weder doe, « mer dats meer ontsichts willen geschiet dan anders. Nu, ghij heren », sprac Phillips met desen woirden totten twee burgeren van Doirnicke, « wairomme coomdy hier ende wat is u begeren? ». « Here », spraken dese twee burgeren, « om weder te hebben onse goede burgeren van Doirnicke, die men tot Brugge gevangen houdt ». « Ja, » sprac Phillips, « also houdt gij weder onse luden van Cortrijken binnen uwer stede gevangen, mer doch ghij en sult hier niet te vergeefs gecomen wesen; doet ons onse luden weder, ghij sult die uwe weder van gelijken hebben ». « Here, tis wael gezeeght », spraken dese twee van Doirnicke, ende wij sullen dat gairne doen ». Dair dede doe Phillips scriven tot Brugge an Pieter van Bosch ende an Pieter die Muytere dat men die van Doirnicke dair gevangen wesende ontslaen soude, ende die van Cortrijke souden van geliken ontslagen wesen tot Doirnicke, ende dies was hij vaste verzekert. Ende ghij sult weten dat,

Digitized by Google

doe dese twee burgeren van Doirnick an Phillips oirlof nemen souden, sprac hij hem dese woirde toe : « Ghij heren, hoirt na my, ic en wil u niet bedriegen noch verraden, ghij sijt beide van Doirnicke, ende uwe stede is alheell an den coninc van Franckrijke, dair wij gheen dadinge meer mede hebben en willen voir den tijt dat ons Oudenairden ende Denremonde beide geopent sullen wesen, ende en coomt, noch en sendet after desen tijt niet meer bij ons, want die hier comen van uwent sullen hier bliven, ende siet wael tot u volk ende coipluden dat die in Vlaenderen niet en reyssen, want wij weten wael, hoet vertoeft een weynich tijts, die coninc van Franckrijke, u here, sal up ons oirlogen », welke woirde dese twee burgeren wael ontfingen ende onthilden ende schieden hiermede uuten besitte voir Oudenairden ende keerden weder binnen Doirnicke, dair sij doe alle dese voirwoirden versloegen sodat doe binnen Doirnicke een verbodt gedaen wert, dat, van dier tijt voirt, nyemant in Vlaenderen reysen, mengen noch coopslagen en soude metten Vlamingen, uptes coninx hulde te verliesen ende in sine onghunste ende indignacie te bevallen. Mer doch, die burgeren van Doirnicke die tot Brugge gevangen waren ende die van Cortrijcke die tot Doirnicke gevangen lagen quamen elc thuys, mer after die tijt en dorste geen doirnix man mengen of converseren metten Vlamingen, mer, als sij enyge comanscepen van den Vlamingen hebben wouden, so togen sij dairomme tot Valensijn, want die Henewiers, Hollanders, Zeelanders, Brabanders ende die van Ludick mochten vry alle Vlaenderen doir reysen ende verkeren met comanscepen ende anders.

Aldus lach dit heer zeer scoon ende machtich voir Oudenairden alle dese zomer doir, dairvoir lach

Digitized by Google

Phillips voirnoemt selve met die van Gendt upten berch van Oudenairden an die henegouse zijde, ende dair lagen die grote engienen ende bussen, die zeer schoten ende so groot waren dat, als men se liet, hoirdment wael VI of VII milen van dair, in dat weydelant. Beneden over die Schelte lagen die van Brugge, ende boven upwairt ten velde wairt, tegens die brugse poirte, lagen die van Yperen, van Cortrijke, van Poperingen, van Cassel ende die van den Vryen, ende dese besloegen alle tvelt omme die stede tot an die andere poirte van der Schelte. Aldus was alle die stede ommebelegen, ende meenden die Vlamingen dese stede ende die dairinne waren aldus wael verhongert te hebben; mer die gesellen van binnen plagen zomwijlen uut te springen, ende tot zommigen tijden wonnen sij, tot zommigen tijden verloren sij, gelijken dat in sulken spele te gebueren pleecht; mer dair en wert nye geen storminge an gesocht, uutdat Phillips nye en woude sijn volk so dwaesselijken ter aventueren setten, ende hij plach te seggen, alsdat, sonder die stede te bestormen, soude hij dair sinen wille wael af crijgen, want sij mogelijken hem niet lange tegenshouden en souden mogen, ghemerct dat sij genen troist en hadden ende hem van geenre zijden yet toecommen en mochte, want, dair en soude binnen Oudenairden niet een vogel hebben mogen vlyegen, die uuten heere en souden gesien hebben, also vaste ende so wael hadden sij die stede ommebelegen.

Digitized by Google

Van den brieven die des coninx commissarij van Franckrijke an Phillips van Airthevelde screven, ende hoe die boden dairaf gevangen worden gheleyt.

Wij willen dese materie enen tijt rusten laten ende keren weder totten coninc van Franckrijke met sinen omen ende raden, die om alles besten willen te rade worden te senden enyge van den ridderscappe ende prelaten uuter cronen binnen die stadt van Doirnicke, om te sien of sij yet goets met den Vlamingen souden mogen dadingen, ende om oic te vollen an hemluden te vernemen wesweghes sijluden ten eynde uut souden willen; dair doe toe geordyneert worden, dese reyse tot Doirnicke te doen fol. 106 v°
van des coninx wegen, here Milet des Dormans, biscop van Biauvays, ende met hem die biscop van Aucerre ende die biscop van Lan, ende uuten ridderscappe here Gwy van Honcourt, ende here Tristram van der Bousche. Dese quamen tot Doirnicke als commissarij van des coninx wegen van Franckrijke, dair sij doe ene wile toefden, ende dat was onlanx nadat Jan Bonenfant ende Jan Pickairt uuten heere van voir Oudenairden gecomen waren; ende dese vertelden doe desen prelaten ende ridderen die woirden, die sij van Phillips van Airtevelde ontfaen hadden int scheyden van hem, ende dat die Vlamingen nymmermeer na dadinge horen en souden voirdat hem Oudenairden ende Denremonde geopent souden wesen. «Wael heen», spraken dese commissarij, « ist so dat dese Phillips dit aldus uut sine hoverdie ende verwaentheden, dies hij vol is up desen tijt, doet ende bewijst, bij aventuere en ist niet alder goeder steden meninge van Vlaenderen, ende dairomme sullen wij scriven an die steden van Gendt,

Digitized by Google

van Brugge ende van Yperen, van onser wegen an elc van hem, want men moet ymmers enen inganck maken om in die saken te treden bij den enen wech of bij den anderen, nadien dat se begonnen moeten werden ». Ende dair deden sij drie brieven scriven, an den drien principale steden voirseit gaende ende settende in elken brief « Phillips » voir int thoift van die eerste regule, ende hilden in als hierna volcht.

« Phillips van Airtevelde, met sinen medegesellen ende den goeden luden van den III principale goeden steden van Vlaenderen ende die van den Vrien, U gelieve te weten, dat onse here die coninc ons hier gesent heeft, als een overste here, uut goeder menynge ende om wegen te doen soeken ende te vinden van vrede ende zoene twisschen den edele prince, sinen neve, minen here den grave van Vlaenderen, ende dat gemeen lant van Vlaenderen, want dair gaet een gerufte doir die landen, dat ghij middelen soect om verbanden metten coninc van Engelant ende den Engelsen te maken, twelke ene zake is, indient so sij, tegens alle reden ende oic in groter prejudicien ons heren des coninx ende sijnre cronen van Franckrijke, ende en buerde den coninc in geenre wijs dat te gedogen; wairomme wij u zeer vreendelijken bidden, van ons heren des coninx wegen, dat ghij ons geven ende senden wilt een zeker ende vast geleyde, gaende, merrende ende commende, om dese zoene te mogen bringen tot eenre goeder conclusien ende eynde; U so hierinne bewysende dats die coninck hem uwer hieraf te bedancken hebben moge, ende hieraf begeren wij uwe bescreven antwoirde, wes u hierinne gelieven sal te doen. Hiermede sijt Gode bevolen. Gescreven tot Doirnicke den XVI^en^ dach in octobrij ».

Als dese III brieven, die alle gelijc inhilden,

Digitized by Google

gescreven waren ende bezegelt, werden se III mannen gegeven ende hem wert gezeeght : « Ghij sult trecken tot Gendt, ghij tot Brugge, ende gij tot Yperen, ende gij sult ons ene antwoirde wederbringen », dair doe dese III personen up antwoirden : « Ghij heren, wij sullen u gairne een antwoirde bringen, indien wij antwoirde crijgen connen »; ende hiermede schieden dese luden ende elc reedt sijns wechs. Als die bode die tot Gendt gesent wert aldair quam, was Phillips van Airtevelde dairbinnen, ende en wair hij niet geweest, die van Gendt en souden desen brief sonder Phillips niet ontfaen noch upgebroken hebben, mer nu deden Phillips selve up ende lassen, ende, als hij den brief gelesen hadde, loech hij dairomme ende anders en seyde hij dair niet up, mer schiet zeer cort, dairna uut Gendt ende reedt weder int heer voir Oudenairden, ende dair bracht hij desen brief met hem, mer den briefdragere bleef tot Gendt gevaen leggen. Ende als Phillips aldus weder voir Oudenairden gecomen was, ontboit hij bij hem den here van Hairzele ende sommige andere van sinen gesellen, ende dese mannen lass hij oic desen brief, seggende tot hemluden, nadat hij hem desen brief gelesen hadde : « My dunct recht of dese Franssoysen met my trusten ende schimpten, ende oic met dat hele lant van Vlaenderen. Ic hadde doch anderdages den II burgeren van Doirnicke wael geseecht, doe sij van my schieden, dat ic doch om geen dinch, dat men my te voiren leggen mochte, na dadinge horen en soude voir wij Oudenairden ende Denremonde in onsen handen weder hadden ». Recht als hij stont ende sprac dese woirde quam dair die tijdinge van Brugge, ende oic van Yperen, van die gelijke brieve die dair oic gecomen waren, ende hoe sij elc die boden, die die brieven gebracht hadden, gehouden ende gevangen geset

Digitized by Google

hadden. Als Phillips dit hoirde, sprac hij : « Tis wael gedaen! » ende met desen woirden zweech Phillips ende bleef ene wijle staen, fantazeerende up thinhouden van desen brieven, ende wert te rade weder hierup te scriven an den commissarijen des coninx van Franckrijke, ende screef hemluden enen brieff, ende stont in die superscripsie gescreven : « An den zeer edelen ende voirsienigen heren, den heren commissarien des coninx van Franckrijke », ende binnen stont gescreven als hierna vollicht.

« Herde lieve ende moegende heeren, uwe edelheden ende voirsienicheden gelieve te weten dat wij ontfaen hebben die vreendelijke brieve an ons gesent van den zeer hogen exellenten here Kairle, coninc van Franckrijke, inhoudende hoe ghij, edele heren, gesent sijt herwairts over om van sijnre wegen te dadingen ende te maken een eendrachte ende zoene twisschen ons ende den hoge prince, mijn here van
fol. 107 Vlaenderen, ende dat dat also des coninx wille is, also voleyndt ende gesloten te werden gelijken onsen goede nagebuyeren van Doirnick ons dat certificieren met horen attentijken brieven, des coninx commissien u comissarien dairaf gegeven, gesien te hebben. Ende, omdat die coninc scrijft, hoe hem zeer misshaecht dat die twijdrachten so lange gestaen hebben ende noch doen, dat ons al te zeer verwondert hoe dat wesen soude mogen, want tot anderen tijden, doe hair die stede van Gendt int voirbelegh voir Oudenairden toet eenre zoene overgegeven hadde, die en wert niet van wairden gehouden, ende noch dairna, als wij bij gemeen ordynancie des lants van Vlaenderen an hem screven ende oitmoedelijken baden, als an onsen oversten here, dat hij dairomme hem hadde willen onledigen ons te helpen an zoene metten grave, onsen here, twelke hem doe niet en

Digitized by Google

genuechde, ende en scheen niet dat hij dair doe omme doen wilde dat hij nu gairne doen soude; ende, gelijken uwe brieven attentijke ons nu tweewerven gesent, inhouden dat ghij gecomen sijt van den coninc ende gelast metten saken voirseit, dit alle en connen wij niet begrijpen dat dit rechtvairdich sal mogen wesen; doch wij willen dat alle ignoreren ende ongemerct laten om alles besten wille, ende ons dunct dat ghij sculdich nader antwoirde, die wij u weder op uwen brieven overscriven, te bekennen dat wij voir ende na altijt gairne hebben souden, als die ons na recht ende reden gebueren mochte; mer, al ist dat wij gairne pays ende zoene met onsen here hadden, so en dunct ons niet dat dit yet in dustanygen schyne van u, heren, geconcludeert of toegebracht sal mogen werden, want, ten sij dat eerste die plaetsen ende sloten die noch ter tijt voir ons, ruwairt ende behoedere tslants van Vlaenderen ende der goeder stede van Gendt, gesloten sijnde tegens den pays van Vlaenderen, ende sonderlinge tegens der goede stede van Gendt, dair wij oic behoedere ende ruwairt af sijn, tot onsen wille ons weder geopent ende ons, ruwairt ende stede van Gendt, onderdanich wesen sullen; ende, niet voirdat dit alle geschiet sal wesen, en mogen wij met u van eniger zoenen of vrede tractieren na uwer begeerten, want anders, in dustanygen state ende schyne als die saken nu staen, so soude mogen onder dexel van u, terwijlen ghij hier soudt leggen ende maken ene manyere van dadinge, die coninc in sijns neven, des graven, hulpe doen vergaderen sinen groten machte van volke, dair ons oic an twivelt, want wij sien ende merken dat in uwe dadinge schuylt scalkheit ende verassinge, alst oic tot anderen tijden geweest is, dair wij nu af willen verzekert wesen ende up onse hoede ende wachte sijn, om,

Digitized by Google

of hij hierenbinnen ons overquame, dat hij die wairdt thuys vonde, ende dat wij hem ende sine machte wederstaen moichten; dair wij af hopen bij der hulpe Goids, indient gebuert, dat wij die zeghe voir ons hebben sullen, als wij tot anderen tijden gehadt hebben; u voirt gevende te kennen in desen selven brieff van dat fame ende geruft gaen soude after die landen van verbanden dair wij nu af metten coninc van Engelant ende den Engelsen tractieren souden, ende dat wij dair zeer in dolen ende ontweecht wesen souden, aengesien dat wij ondersaten ende subdijten der cronen van Franckrijke sijn ende die coninc onse overste here is, dair wij toe souden gehouden wesen ons selven te quijten, twelke wij wael ende al gedaen hebben, mits dat wij voirtijts hem met onsen brieven gescreven hebben ende gebeden oitmoedelijken, als an onsen overhere, om bij hem an vrede ende an zoene te mogen comen tegens onsen here, dair hij ons niet up verantwoirden en wilde, mer, dat ergher was, enen scamelen knecht, onsen bode, die hem desen brief dairaf brachte, dede hij toeven ende in vangenisse leggen, dat groot confuysse ende scande was, ende en was geens coninx daet; ende, dat noch alrescandelicste is, dair hij weet hem so in ons gerecht ende lede gedaen te hebben, scrijft hij hem noch ende sonderlinge nu an ons onse overhere te wesen; mer, doe wij an hem screven als an onsen overhere, versmade hij ons uptien tijt sinen tijtele, so wij hem noemden ende screven, te wesen een antwoirde te geven met woirden of met scrijften. Ende, doe wij oic zaghen dat hem niet en geliefde also veel doir ons te willen doen, dachten wij om te zoeken onsen ende tslants gemenen oirbair van Vlaenderen, twaere an wien of met wien dat waere, ende also hebben wij gedaen, niet dat wij

Digitized by Google

so vaste gesloten of overgecomen sijn in enich verbande met yemande, die coninc van Franckrijke en mach noch tijts genoech comen, wil hij ons die voirseide sloten, in Vlaenderen gelegen, doen openen tot onsen wille, als voirseit is. Ende, omdat dit onse rechte menige was, so kundichden wij dien van Doirnick bij heren II burgeren, die laitste hier bij ons waren, in scheyden, dat sijt voirt in hoire stede openbaren ende bewaren souden, dat die uut horen bedrieve niet meer in Vlaenderen verkeren en souden, noch bij ons comen, noch senden en souden boden met monde of met brieven sonder geleyde; boven welc verbodt, dien van Doirnicke hem bij ons gedaen wesende, sij hemselven gevordert hebben, ende hebben brieven gebracht tot Gendt, tot Brugge, tot Yperen, welken boden wij hebben doen toeven ende in vangenisse doen setten, ende sullen hem so doen leren brieven dragen, dat andere dair exempel an nemen sullen; want wij voelen wael dat ghij bedriecht ende verraderie in den sinne hebt, ende sonderlinge up my, Phillips van Airtevelde, dair my God voir behoeden ende bescermen wille, ende dat ghij oic gairne twijdracht hier in lant maken soudt willen. So ist dat wij u laten weten dat ghij u niet te zeer en moeyet met enyge dadinge te maken, want ghij sult uwen arbeit verliesen, ten sij dat ons die voir- fol. 107 v°
genoemde sloten eerst ende voir alle dinck geopent sullen wesen, als genoech voir geroert is, die doch cort van ons dairtoe gebracht sullen werden bij der hulpe Goids, die u altijt in sijnre hoede nemen ende bewaren wille. Gecreven voir Oudenairden, XX dagen in octobrij in jaer Ons Heren M.CCC.LXXXII.

Phillips van Airtevelde, ruwairt ende behoedere van Vlaenderen, met sinen gesellen. »

Als Phillips van Airtevelde aldus hadde doen

Digitized by Google

scriven in tegenwoirdicheit van sinen gesellen, docht hem allen die dair bij hem waren dat dair niet inne te verbeteren en was; dair wert desen brief bezegelt, ende deden sij ommesien wien draghen soude. Doe vraeghde Phillips : « En hebben wij hier geen gevangen die van Oudenairden sijn? » Dair sprack een weder tot hem : « Jaet, dair is een knecht die ghisteren gevaen werd in der scermutsinge ende is uut Arthois », ende die wert dair voir Phillips doen comen. Ende doe sprack hem Phillips toe : « Du knape, du biste mijn gevangen ende ic mach dij doen doeden, gelieftet my, dairstu oic in groter vresen af geweest hebste; mer, nadien du nu hier voir my gebracht biste, sulstu gevryet werden indien du my beloven wilste up dijn ere ende truwe desen brief tot Doirnicke te bringen ende hem des coninx raden aldair wesende selve te geven ». Als dese knecht hoir spreken van quijtgescouden te werden, en was hij nye so blijde, want hij was zeer voir den doot beducht geweest, sprack hij tot Phillips seggende : « Here, ic zwere ic u bij truwen ende eeren, ic sal den brief bringen dair ghij mij dat bevelen sult, al wairt om in die helle te dragen ». Om welke woirde van den knecht Phillips lachende wert, seggende : « Du segste als een fijn geselle ». Dair dede Phillips desen knecht den brief ende II cronen te verdrincken geven, ende deden veylich doir ende uuten here geleyden, ende hem bringen upten rechten wech van Doirnicke. Als dese knecht tot Doirnicke binnenquam, wert hij gewijst tot des biscops herberge van Loon, ende hij dair in die herberge ende voir den biscop gecomen wesende, viel hij neder up zijn knyen ende seyde hem sine boitscappe wael ende puntelijken. Dair werden hem doe gevraeght na tijdinge uut Oudenairden ende oic uuten here, dair hij hemluden doe af seyde tselve dat hij

Digitized by Google

dairaf wiste; dair wert hem doe teten gegeven, mer wert van alle man angetaelt ende geexamyneert over maeltijt; ende, terwijlen die bode adt, schiet die biscop uuter herberge sonder den brief te lesen, want hij buyten sine gesellen niet upbreken en woude; mer, doe sij III biscopen ende II ridderen te samen vergadert waren wert desen brief upgebroken ende met goeder moeten overgelesen ende overgekauwet. Dair werden sij onderlinge te samen sprekende, seggende: « Dese Phillips is, nadat hij hem openbairt, een man vol hoverdien ende prezomptuositeyten, ende die crancke mynne heeft totter conincklijke magesteyte van Franckryke », ende berieden hem voirt up desen brief, ende, als sij horen raedt gesloten hadden, seyden sij tegens malcanderen: « Nu wij sijn hier binnen deser stede van Doirnicke, ende die provoost ende gezworen van der stede weten alle wael hoe wij an Phillips ende an den III hoiftsteden van Vlaenderen gescreven ende gesonden hebben; tsal tbeste sijn dat wij hemluden oic Philps antwoirde doen horen ». Dair wert doe gesent om den provoist ende gezworen, ende men dede die halle open, ende des raedts clocke wert geluyt, dair men se bij vergadert, ende sij quamen dair alle, ende, als sij alle vergadert waren, las men hem dair wael II of III werven over desen brief al int gemeen, dair hem die wijse zeer af verwonderden, van dien hogen verwaenden woirden die in den brief gescreven stonden. Dair wert doe overdragen dat men die copie van desen brieve binnen der stede van Doirnicke behouden soude, ende hiermede schiet dien raedt, ende elc ghinck tot sinen huyse wairt.

Nu lach noch Philps van Airtevelde altijt voir Oudenairden, die niet en berouwede dat hij so scarp ende so nypende an den commissarien tot Doir-

Digitized by Google

nicke gescreven hadde, mer hem was leedt dat hij geen vreendelichede of zoetichede en hadde doen scriven in enen mijnliken brief, an den provoost ende gezworen van Doirnicke gebarende of hij niet geweten noch int herte gedacht en hadde dan in groter vreenscappen met hemluden te wesen, hoewael dair sober minne was twisschen hem beiden, mer alleen om te willen dissimuleren met dien van Doirnicke. Sodat hij seyde tot sinen gesellen dat hij scriven woude an die stede van Doirnicke, want hij niet gairne enyge onmynne en soude laten upvoeden of enygen hate, die aldus wael twisschen hem beyden reysen mochten, ende dede doe scriven enen brief in der formen hiernavolligende, ende stont buyten upten brief gescreven aldus : « An den eerbaeren ende wijsen, onsen lieven ende goeden vreenden, die provoost ende gezworen der goeder stede van Doirnicke ».

Van den brieve die bij Phillips van Airtevelde overgesent wert an der stadt van Doirnicke, ende hoe die coninc van Franckrijke ende sine raden wael van der Vlamingen antwoirde geinformeert waren.

« Seer lieve ende geminde vreende, u gelieve te weten hoe wij enen brief ontfaen hebben, inhoudende van tween uwen burgeren ende inwoonren, briefdrageren an der steden van Gendt ende Brugge van des coninx commissarien wegen van Franckrijke, van onser wegen up desen tijt gehouden in vange-
fol. 108 nisse, diewelke hij gairne weder uuter vangenisse hebben soudt tot uwer bede, updat die vreenscappe wesende twisschen ons beyden in wesen bliven moghe ende voirt persevereren ende vermeren; welke

Digitized by Google

vreenscappe, lieve vreende, ons zeer clene dunct sijn, want tot onser kennesse gecomen is dat die coninc van Franckrijke, die hertoge van Bourgongen, die hertoge van Bertangen ende meer ander groter heren hem te samen steken met machten om den grave van Vlaenderen te baten te comen, tegens tlant van Vlaenderen te bevechten, niettegenstaande dat sij ons brieve scriven van vrede ende zoene te maken, dat ons geen doenlijke dingen en duncken wesen te tractieren mettengenen dair wij ons dach ende nacht voir wachten ende hoeden moeten, ende alle dage meer sullen doen; ende sij willen vreenden heten. Ende, als van uwe gevangenen burgeren, dairaf suldy weten dat wij die houden bij ons solange wij wairachtige tijdinge hebben sullen van der voirseider heren coomste, ten wair of wij se eer ontcommeren wouden, want gij weet doch dat uwen burgeren laetst geseit was, doe sij bij ons in Vlaenderen waren, dat sij niet meer yemant in Vlaenderen senden en souden van horen burgeren, noch met brieven noch andersinnes, sonder geleyde; darenboven, dat die commissarijen, nu binnen uwer stede noch wesende, gedaen hebben om discoirt ende twijdrachte in den steden ende lande van Vlaenderen te sayen. So bidden wij u, lieve vreenden, noch dat ghij niet meer senden en wilt enyghe personen, uwe burgeren noch andere, van der commissarijen wegen in den lande van Vlaenderen; mer, sijn enyge saken uwer stede aengaende of uwen burgeren, dair wij u lieve of danckelijken inne sullen mogen doen, die sullen wij van u ontfaen, ende dair also doir u inne doen als wij van u in gelijken zaken begeren souden willen, want wij noch ymmers wat goeder betruwen in desen saken, ende oic in anderen, up u hebben, uut goeder ende gerechter buyerscappen, die lange jaren twisschen uwe stede

Digitized by Google

ende Vlaenderen in groten vreenscappen gestaen heeft ende bij ons niet te nyete gemaict en sal werden; ende ghij sult vinden dat onse volcomen menynge is int eynde, dat alle goede cooplude ende haere commanscepe lijden ende verkeren sullen vry ende sonder zorghe van die ene landen tot die andere, sonder dat hem van den onsen yet misschieden sal of dat sij oic yet verbueren sullen, sij en sullent eerst up ons verhalen. Ende hiermede wil u God bewaren. Gescreven in onsen besitte voir Oudenairden int jaer M.CCC.LXXXII, XXIII dagen in octobrij.

Phillips van Airtevelde ruwaert ende behoedere van Vlaenderen, met sinen gesellen ».

Recht upten derden dach nadat Philps des coninx commissarijen tot Doirnick gescreven hadde ende die provoost ende heren van der stad van Doirnicke upter stadt huys om hoir saken, die sij te scaffen hadden van der stede wegen, vergadert waren in den rade, quam hem dair desen brief van Philps, welken brief hemluden gebracht wert van een knecht van Douay, als hij seyde, ende dat dieghene die tbesit voir Oudenairden hilden senden hem dieselven brief; denwelken brief ontfaen ende upter stadt huys gebracht werden, die commissarij hiertoe geroepen. Dair doe voir hem allen desen brief gelesen wert bij goeder voirsienicheden ende verstaen, dair doe die commissarijen up seyden totter stadt van Doirnicke, also men hoirs raedts dairup begeerde te horen: « Ghij heren, wij raden u in rechten, getruwen rade dat ghij ghene menghscappe noch geselscappe metten Vlamingen an en neemt, want men soudes u in Franckrijke genen danck weten, noch en ontfaet noch en doet up, van deser tijt voirt, geen brieve die u van hemluden gescreven sullen werden; ende, doet ghijt, ende dat van des coninx raedt vernomen

Digitized by Google

wert, ghij sult dair groten scade ende afterdeel bij crijgen, want die zaken en sullen niet lange in desen state bliven staen ». Dair doe die van Doirnick hem weder up verantwoirden dat sij hoirs raedts plegen wouden, ende souden also doen, ende sij en souden, enne God wille, nymmermeer saken doen dair sij van den coninc af begrepen zouden mogen worden. Ende upten IIII^den dach dairna so schieden des coninx commissarijen van Doirnicke, ende keerden weder tot den coninc, die sy tot Peronne vonden, ende sijn III om en bij hem, als die hertoge van Berry, van Bourgongen ende van Bourbon, met meer ander groter heren.

Recht des dages te voren dat die commissarij bij den coninc quamen, was die grave van Vlaenderen dair bij den coninc gecomen om hem van sine gebreken te onderwijsen, ende oic te ontfaen ten lene van den coninc dat graefscappe van Arthoys, want hijs noch an den coninc niet versocht en hadde zeder sijnre moeder doot, die binnen sjaers gestorven was. Als des coninx rade vernamen dat die commissarij gecomen waren, vergaderden sij hemluden te samen bij den coninc, ende dair waren die II brieven van den Vlamingen, gescreven an den commissarij ende oic an der stadt van Doirnicke, gelesen, die dair in groten quade verstaen worden; ende wert oic dair van enygen van den rade uutgesproken, seggende : « Aldustanyge nyewichede ende hoverdie, als dese Vlamingen tegens horen oversten here ende coninc te hande trecken ende bewijsen, en is niet te lijden », van welken woirden die grave van Vlaenderen zeer wael tevreden, was als wael mogelijken was. Dair hief doe die vorseide grave van Vlaenderen up voir den coninc ende sinen rade sinen clachte te seggen, die hij zeer puntelijken updede, dair hij goet gehoir

Digitized by Google

in hadde, ende wael up verantwoirt wort na sinen
fol. 108 v° wille, want die coninc hadde sulken raedt dat hij den grave aldus antwoirde, seggende: « Grave, ghij sult wederomme trecken in Arthoys, ende wij sullen cort te Atrecht wesen, ende dair suldy dan voir onse genoten van Franckrijke uwe zaken ons noch vernyewen, ende doen dat ghij sculdich sijt te doen; ende wij willen onse vyanden den Vlamingen oic thonen dat uwe zake ons is, ende dat en mogen wij hemluden niet bet bewijsen dan in hem met onser machten te genaken; so sullen sij wael onse meninge sien ». Met welker antwoirde die grave te vreden was, ende schiet dairup van Peronne, ende quam weder in Arthoys tot Hesdijn; ende die coninc, die bewijsen woude dat hem die sake ter herte ghinck ende dat men weten soude dat hij in Vlaenderen wesen woude om den Vlamingen te corrigieren van hoire hoverdyen, ende die te niet doen gelijken sine voirvaderen dat in voirtijden oic gedaen hadden, dede sine clercken ende secretarij te wercke setten, ende in allen hoeken ende landen senden sine mandementen, brieven ende boden, so verd e sine crone geobediert was, inhoudende dat elc t erstont ende sonder ontsculde of toevinghe comen soude, als hij machtichste mochte, omtrent Atrecht, want hij te sinne hadde in Vlaenderen te trecken ende bij der gracien Goids tot onderdanicheit te bringen die Vlamingen, ende die met machte te bevechten; welcke brieven ende mandementen geen here onder der cronen geseten, so groit of cleen, overhoirich wesen en dorste, mer elc geboit voirt sinen ondersaten ende bereyde hem, als hij heerlicste ende cortste mochte, ende die verdste geseten waren setten hem eerst upten wech, als die van Overingen, van Rouveringen, die Toulousainen, die Gasscongairden, die Lynosijn, die uut

Digitized by Google

Poytau, die uut Sanxongen, die uut Bertangen, ende van der andere zijde die Bourbonnoys, die uut Dalphinnade, die Bourgongoenen, die Savoyenen, die uut Loreynen, uut Bare ende voirt uut allen landen ende hoecken omtrent deser voirseider mercsen van Franckrijke; ende alle dit volk daelde nederwairt na Arthoys, dair doe vergaerde des volx van wapene so groit ende so schoon dat dair wonder af na te spreken ware.

Hoe Phillips van Airthevelde alle die repassen ende passaidgen dede over alle Vlaenderen wachten, ende hoe zommyge van den franssen ridderen in Vlaenderen afterbleven, also sij niet wederkeren en mochten.

Noch lach altijt die grave van Vlaenderen tot Hesdijn, ende hadde dagelix sine tijdingen van den coninc van Franckrijke ende van den hertoge van Bourgongen; ende oic van die grote mandementen, die die coninc alle Franckrijke doir liet gaen, dede verbieden dat nyemant, wie hij wair te lande wairt, so coen en ware uptie verbuernisse sijns lijfs te verliesen, yet van sine provande of have en voerde of en dede voeren of bringen binnen den goeden steden, want hij woude dat des coninx volk die dairomtrent vergaderen souden om horen penninck gevytaelgiert ende oic provancien genoech voir hoere pairden ende oic voir hemselven dair vinden souden mogen. Niet lange en stont dit, die coninc en quam tot Atrecht, dair hij doe toefde enen tijt, binnen welker tijt des volx van wapen soveel dairomtrent quam, ende so rijckelijken ende heerlijken elc na sine state toegemaict, dat dat een zuverlick dinck ende gevairde an was te sien; welk volk van wapene hem al nedersloech ende zayede

alle Arthoys doir upten dorpen, dair sij alle schuyeren ende huysen voul goeder provanden vonden. Dair quam doe die grave van Vlaenderen binnen Atrecht, ende beroerde den coninc ende die andere grote heren ende rade, dair bij hem wesende, zeer met sine clachte, die hij dair weder vernyewede over den Vlamingen. Ende dair ontfinck hij dat graefscappe van Arthoys van den coninc, ende dede hem dair hulde ende manscappe af, in presencie van den genoten van Franckrijke, die dair bij den coninc waren; ende die coninc ontfinck den grave dair tot sinen leenman van graefscap van Arthoys, ende seyde hem dair : « Schone neve, weest wail tevreden, wij sullen u, wil God ende sinte Denys, cortelijck wedersetten up uwe erve van Vlaenderen, ende sullen oic der Vlamingen hoverdie ende sonderlinge des Philps van Airthevelde so nederleggen dat sij, van dier tijt voirt, nymmermeer hoire of hoir machte yet achten en sullen dorren, of dat sij hem yet weder oic up sullen mogen heffen ». « Here », sprac die grave weder totten coninc, « dies betruwe ic my wael in u, ende ic hope oic dat ghij dairbij soveel eeren ende ontsichts sult crijgen, dat men van uwe vromicheden alle die werelt doir spreken sal weten, want wairachtelijck, geliken ghij dair nu selve geseeght hebt, so is die hoverdie in Vlaenderen te overgroit, ende is noot nedergeleyt ende te nyete gedaen.

Phillips van Airtevelde, metten sinen, die voir Oudenairden lach, was te vollen wael geinformeert van dattie coninc van Franckrijke met alle sijnre machte hem toecomen woude, dair hij recht onder den volke af liet blijken of hij dair niet up gelet noch voir versaecht geweest en hadde, ende plach dagelix, als men van des coninx coemste voir hem te spreken plach, te seggen : « Benedicite, wat zotter

Digitized by Google

rade ende verwaende heeft dat jonge coninxkijn bij hem, die hem hiertoe upblasen ende duytsmaken dat hij al te veel wonders up ons bedriven sal; ende doir wat gaten waentet met sijn volke in dit lant van Vlaenderen te comen. Tis dair noch wael een jair te jonck toe, ons te mogen vervaren met sijnre fol. 109
vergaderingen; ic sal hem een andere lesse doen lesen dant hij meent, want ic sal alle die passaidgen ende inghangen tslants van Vlaenderen so doen besetten ende bewaren dat sijlude binnen desen jare bringen en sullen connen an dese zijde der rivieren van der Leye ». Dair ghinck hij doe toe, ende ontboit bij hem den here van Hairsele, dat hij voir Oudenairden comen soude, als hij dede; ende, hij dair gecomen wesende, sprac Philps tot hem seggende: « Here van Hairsele, ic wael dat ghij oic so wael als ic tijdingen verneemt, hoe die coninc met alre sijnre machten up onsen halse wesen ende comen wille, ende ons grondelijken verderven, of hij mach; aldus moeten wij hierup goeden raedt hebben, ende dairomme hebbe ic gedacht dat ghij hier bliven sult ende dit besit voirthouden, ende ic sal tot Brugge trecken ende vernemen dair noch bet na allen gestande onser vyanden, ende ic sal oick den volke in den steden troist ende moet int lijf spreken met goeden gheartijgen woirden, ende ic sal voirtbereyden ende ordyneren sovele volx uptie riviere van der Leye dat die Franssoyse dair niet over en sullen mogen comen ». Ende dit docht den here van Hairsele oic so goet gedaen, ende hierup schiet Phillips van Airtevelde uuten heere ende toich na Brugge, dair hij doe reedt als een heer ende dede sinen standairt voir hem voeren al ontwonden, verwapent met sijnre wapene, dat was een scilt van sabele met III hoeden van sijlver dairin. Als Phillips

Digitized by Google

binnen Brugge quam, vant hij dair sinen scoolmeyster Pieter van Bosch ende oic Pieter die Muytere, die cappiteinen ende bewaires van Brugge waren, ende dair sprac Philps desen tween, hoe hij waere tijdinge hadde van dat die coninc van Franckrijke met alle sine machte in Vlaenderen up hemluden comen woude, ende dat dairomme van node wair dairtegens te wesen ende hem die passaidgen te benemen, segghende voirt: « Ende omme willic dat ghij, Pieter van Bosch, reyst tot Comen wairt, ende dair suldy die riviere bewaren; ende ghij, Pieter die Muytere, trecken upter bruggen tot Waesten, dat ghij dat passaidge bewaren sult, ende ghij sult doen upbreken alle die bruggen, die upwairt totter Gorgien toe, tot Elselle ende tot Meeurevile toe, ende nederwairt tot Cortrijke toe, ende aldus en sullen die Franssoyse noch boven u, noch oic beneden, over die Leye mogen comen; ende ic sal voirt van hier tot Yperen rijden, ende trecken dair tvolk an ons minlick, ende maken se wael gemoet ende gehert upt vechten, ende hem onderwijsen hoe wij ene goede sake hebben ende oic alle eendrachtich ende machtich genoech sijn om onse vyanden te wederstaen; ende dat dairomme elck toesye, up sijn lijf, dat hij niet en dwale noch over en trede onse eendrachtige verbandt, dat wij malkanderen gesworen hebben te houden; ende dat genen zorge en is, want ten is in des coninx machte niet, noch in der Franssoysen die met hem sijn, over die riviere van der Leye te mogen comen int tlant van Vlaenderen, nadien dat wij die passaidgen hem voir doen scutten, ten sij dat hij tenden der rivieren dair ommereysen ende soeken dair passaidge ». Doe spraken Pieter ende Pieter beyde: « Philps, gij seght wail, ende wij sullen doen also ghijt seght, mer, hoe ist », spraken Pieter ende Pieter, « met onsen luden, die

Digitized by Google

in Engelant dair bij den coninc sijn? En hebdy dair noch gene tijdingen af? ». « Voirwair », sprac Phillips, « neen ick, dat my zeer vervreemt, mer ic hebbe vernomen dat men nu tot Lonnen parlement houdende is, sodat ic nu alle dage dair tijdingen af verbeyde; mer wat leeght dairan? dair en is geen haeste mede; die coninc van Franckrijke en mach hem nymmermeer so zeer haesten, wij en crijgen altijt wael hulp ende bijstant van den Engelsen eer hij ons groten laste anbringen can; bij aventuere, die coninc van Engelant mach sijn mandementen duer sijn rijck doen gaen, al en weten wijs niet, ende sullen lichte enen groten hope Engelse up eenre nachte met onsen volke comen overbrasschen, als wij se alreminste sullen verwachten ». Aldus saten dese III gesellen, Philps, Pieter ende Pieter, te samen ende collacioneerden van deser materie, die uptie tijt in hoire drier onderdanicheden hadden ende hilden alle Vlaenderen, uutgenomen Denremonde ende Oudenairden, dair men voir lach.

Terwijlen die coninc van Franckrijke aldus tAtrecht lach, ende dede sine ordynancien maken, ende vergaderde nu sijn volk van wapen, so in Arthoys, so in Tournesijes, so in die castelrye van Rijsel ende dairommetrent lagen, te rade bij anbringen ende insteken des Hazen van Vlaenderen, dat sij wouden ene sprinckreyse doen upten Vlamingen, dair sij wat gerufts in des coninx hoff ende ere bij behalen souden mogen ende vermairdt werden; dairup sij hem up enen dach te samen staken, omtrent C ende XX edelre vromer mannen van wapene, alle ridderen ende knapen, ende quamen tot Menen over die riviere van der Leye, up twee mylen na Rijsele, welke brugge nog niet upgebroken en was, ende reden voirt in dat dorp, ende verdorvent

dair al, hildent dair alle voeten, benen ende armen af, dat sij dair belopen konden, ende jaeghden alle tvolk uuten dorpe, dat dairinne was, een groit stick voirt tot Vlaenderen wairt in; twelke die andere gebuyeren uut anderen dorpen gewair worden, ende begonden, elc in hoir dorpe, die clocken te slaen, ende versamenden hem, ende gleden also altemet na Menen wairt an, want dat gerufte quam van darwairts uut. Doe die voirseide Haze, here Jan Juemont, die casteleyn van Buylgon, here Heynric van Duffle, met voirt dat ander ridderscappe, remoers int lant genoech gemaict ende volk ghenoech beroert hadden, ende hem dochte tijt te wesen van omme te keren, schicten sij hem weder in ordynancie om weder over
fol. 109 v° te comen ter passaidgen dair sij over geleden waeren; dair vonden sij doe dat passaidge wael voiresien ende beset van den Vlamingen die dair overlagen, ende brakent allen dat sij mochten; ende, als sij ene plancke of style upgebroken hadden ende uutgenomen, bedecten sij die rijbben weder met misse over, dat mens niet gewair worden en soude; ende siet, hier comen dese ridderen ende knechten, elc upgeseten up genepoelse coursieren, oft alle ridderen van sinte Jorijs selve geweest hadden, ende vonden dair in dit dorp wael II^{M} man van dit lantvolk, die hem dair te samen gesteken hadden ende hem alle geordineert in bettaelgen, om dit edel volk te gemoete te comen. Als dit dit ridderscap sagen, staken sij hem vast in een, nederdalende hoir glayen, die uutgetogen zwairden waren voir, ende sloegen die pairden met sporen. Dair begonden die Vlamingen zeer te roepen ende te wuychen ende loegen; dair seyden enyge dat sij se niet verbeiden en dorsten, andere zeechden dat sijt van subtijlhede deden ende dat sij wael wisten dat sij over die brugge niet en

Digitized by Google

souden mogen, sodat dair een Vlaming was die sprac: « Laten wij hem enen wech openen, dair sij doir mogen,ende ghij sult al te goet spel sien ». Dit geschiede also, ende, als die Haze een open gadt sach, die wael wiste dat hoir thoeven dair niet langer dochte, sloech hij ende alle die andere, pairden met sporen na der bruggen om hem allen te borgen in live ende in goede, die so gebroken was, dat sij dat volk niet dragen en mochte; doch die Haze ende zommyge andere met hem hadden geluck, dat sij omtrent sij XXX man metten pairden overquamen, ende, doe die andere na anquamen om mede over te comen, brack die brugge onder hemluden; dair schoten die pairden doir, ende en mochten niet weder uutcomen, die dair met horen meysteren dootbleven. Doe die andere, die noch after waren, sagen desen noot voir hem, waren sij zeer verslagen ende en wisten niet wair sij hoir lijf bergen souden; dair sloegen die zommyge in die riviere, up hope dat sij so overgezwommen souden hebben met horen pairden, mer sij en mochten, twas dair te diep beneden die wallen, sij en mochtens nyewers up. Dair was doe grote ellende te sien, want die Vlamingen quamen an, die se zeer duen vervollichden, ende sloegen se dair doot tot horen wille ende sonder genade; ende dair deden sij se in die riviere springen ende dreincken, sodat here Jan van Juemont dair in al te groter vresen was sijn lijf te verliesen, want die brugge brack onder hem; mer, mitsdat hij so zeer gerade was ende machtich sijns lijfs, brachte hij hemselven over, doch was hij zeer gequest met scut int hooft, ende oic int lijf, dair hij wael VII weken an lach, eer hij hem weder wapenen mochte. In welker nederlage doot bleven geslagen die castelleynen van Buylgon, van Bolehairs, van Saint-Hylare, ende meer andere met hem; ende here Heinric van Duffle dreincte

Digitized by Google

dair. Dair doe bleven, so geslagen, so gedreinct, meer dan LX edelre mannen, ende geluckich was hij die dair wechquam, die nochtans zeer mismaict ende gequest waren. Aldus verghinck dit upset.

Dese tijdingen quamen terstont voir den franssen heren die tAtrecht bij den coninc lagen, hoe hoir vreenden enen nederlage hadden gehadt, ende hoe die Haze van Vlaenderen dus dwaesselijken gereden hadde; dair sij doe van den zommygen beclaecht werden ende van den zommygen niet, want dieghene, die die wapenen meest geplogen hadden, die seyden dat sij als jonghe ende simple ruyteren gedaen hadden, dat sij hem over die riviere gevordert hadden sonder passaidge in horen handen gehouden te hebben, ende, dan noch dairtoe, voirt int lant geslagen te hebben ene grote myle sonder afterrugge, onbewairt ende sonder te weten van weder over tselve passaidge te mogen comen. «Voirwair», spraken die oude beleefde kempen, « ten was nye wijs ruyters upset, die tot groter vermairtheden comen woude, of tot enen goeden eynde van sinen begonnen upsette, also sijn zaken an te leggen, mer doch, omdat verwaende lude die reyse gehadt hebben, ist hemluden aldus nu dair vergaen ».

Die ordynancie, die des coninx raedt van Franckryke maicten, om int lant van Vlaenderen te comen, na der tijt dat sij vernomen hadden dat men dair wachte ende hoede hilt tot allen passaidgen.

Dese zake leet ende wert vergeten, mer Phillips van Airtevelde, die sijn sake niet en vergadt, schiet van Brugge ende quam tot Yperen, dair hij eerlijken

Digitized by Google

ende met groter blijscappen ontfaen wert, ende Pieter van Bosch toich tot Comen dair alle tlant vergadert was, ende dair sach hij doe alle zaken wael doir, ende dair dede hij alle die plancken ende stijlen van der brugge ontnagelen ende lossmaken om terstont die brugge te mogen gebroken hebben, ofs noot ware, mer noch ter tijt en woude hij te brugge niet verdoemt noch alheel offgebroken hebben, om tvoirdel van den landtvolke noch an hem te trecken, die dair dagelix overleden met horen beesten ende goeden over die Leye om die te bringen dair sij bewairt souden wesen voir die vyanden, dair doe alle dat lant dairomtrent mettien beesten zeer verladen waren die te voeden. Up welken selven dach dat Philps tot Ypren quam, quamen dair die tijdingen hoe die Fransoysen die scade uptie brugge tot Menen ontfaen hadden, ende dat bijna die Haze dair gebleven hadde, van welker tijdinge Phillips zeer verblijt was ende sprack met enen lachende monde, om tvolck dair oic den moet mede te doen wassen, die dair bij hem waren, seggende : « Ic hope dat, bij der genaden Goids ende oic mits onse goede recht dat wij hebben, alle die andere sullen noch oic also een eynde nemen, noch dat desen jongen coninck, die so sobren ende jonge raedt heeft, ist dat hij fol. 110
over die Leye coomt, niet weder ommekeren en sal in Franckryke ». Ende na dese woirden gesproken toefde Philps tot tYpren V dagen, binnen welker tijt hij den volke dair adverteerde ende predicte uptie grote maircte aldair, ende maicte hemluden dair enen stouten moet ende starcse in hoir gelove, hemluden onderwijsende hoe die jonge qualicke geraden coninc van Franckrijke, hemluden met groten onrechte of enich rechvairdich toeseggen tot hemluden te hebben, dair up hem quam ende woudse alle te gronde

verderven, indien hijs machte hadde, seggende voirt : « Mijn lieve kindere, en wilt u niet verslaen, of sij up u meenden te comen, want des en hebben sij genen machte, also sij over die Leye niet comen en mogen, ende ic hebbe alle die passaidgen van der riviere wael doen besetten; ende Pieter van Bosch, dat een getruw man is, is alrede tot Comen an der bruggen met enen groten hope volx, die vrylick volcomelijken mynnet des lants eere van Vlaenderen, ende Pieter die Muytere is upter bruggen tot Waesten, ende alle andere passaidgen van der Leye boven ende beneden sijn upgebroken, ende men en mach nyewers over die selve riviere dan in den tween dorpen voirseit, dair hoir coomste wael bereyt is; voirt so hebbe ic nu tijdinge ontfaen van onsen luden die in Engelant sijn, ende ic en weet niet anders, wij en sullen cort enen groten troist van den Engelsen met volke an dese zijde des zees hebben, want wij hebben een goet verbant met hemluden; aldus blijft waelgemoet, getruu, ende leeft in goeder hopen, ende weest wael gehart, ende deinct te houden dat ghij gelooft ende gezworen hebt my ende der goeder stede van Gent, die so vele lasts gehadt heeft om uwe ende des lants vryheden ende prevylegien te sterken ende in wairden te houden; ende ghij ende wij alle sullens, enne God wille, eere hebben, ende dairomme alle diegene die horen eedt houden willen ende bij my te bliven totter doot toe, gelijken sij my gezworen hebben met horen vryen wille, die steken nu hoir hant up ten hemel wairt in tekenisse van truwichede ». Na welken woirden alle, die up die mercte stonden ende Philps relacie dair gehoirt hadden, hieven up hoir hant ten hemel wairt, roepende alle dat sij alle bij hem bliven souden totter doot toe. Ende, als dit aldus geschiet was, quam hij die trappe neder van

Digitized by Google

thardueys dair hij up hadde staen predicken, ende reedt tot sijnre herbergen wairt, dair hij doe noch alle dien dach bleef; ende des anderen dages reedt hij van dair ende gleet weder met sinen hope na theer voir Oudenairden, dat dair altijt vaste bleef leggen, ende en schiet van dane niet om gene tijdingen die men hem anbrachte, mer in desen wech leedt hij doir Cortrijken, dair hij doe toefde twee dagen.

Laet ons nu van Phillips voirt te scriven een weynich zwijgen ende gaen weder totten jongen coninc Kairle van Franckrijke, die tot Atrecht lach, die groten wille hadde, als hij oic dat wael bewees, int lant van Vlaenderen te comen om der Vlamingen hoverdie ter neder te leggen, die te groit was tot hem; ende omtrent hem quam des volx so vele van allen kanten, dat des niet wael na te seggen en is. Als die coninc aldus stille gelegen hadde tAtrecht achte daghen lanck aneen, schiet hij van dair, ende quam tot Lens in Arthoys, dair hij doe toefde II daghen, ende upten derden dach van novembrij schiet hij van dair ende quam tot Seclijn, ende dair toefde hij; ende dair quamen die heren uut Franckrijke, als die connestabel ende mairscalke van Franckrijke, van Bourgongen ende van Vlaenderen te samen te rade, hoe men die saken anleggen ende hem elc ordyneren soude, want het was een gemeen seggen in des coninx heer dat dat onmogelijken waere int lant van Vlaenderen te comen indien die passaidgen van die ryvieren so starck beset ende bewairt waren als men seyde dat sij waren, dat men dair niet voirt doir noch voir wairder comen en mochte, want dat weder was oic van selfs so wack ende so regenich, dat dair overalle zeer nat was. Ende waren wael enyge wijse bij den coninc, die seyden dat ene grote

Digitized by Google

coenheide ende sothede was, den coninc in dat lant so verde gebracht te hebben, ende sonderlinge so laet in jaer, mogelijken soudmen vertoeft hebben tot in den toecomende somer om den coninc in den oirloge te bringen upten Vlamingen. Des wert doe die vrome ridder ende connestabel van Franckrijke, here Olyvier van Clitson, sprekende, ende seyde totten rade aldair: « Dit lant van Vlaenderen en kenne ic niet, want nye mijn dagen en quam ic hier so nade. Is dese riviere van der Leye so stercke dat men dair geen passaidge over vinden en mach dan up zeker bekende plaetsen? » « Ja sij, here », spraken dair enyge, « dair en is gheen hart vlack lant, ende oic sijn an beyden zijden van der riviere al maraschen, dair men te pairde niet doirrijden en mach ». Doe vraeghde hij: « Ende waen comen sij hier? » Dair wert geantwoirt: « Here, sij comt hier van omtrent Aryen ende Sint Omers wairt ». Sprack doe die connestabel: « Nadien dat sij een beginsel heeft, so sullen wij dair wail overcomen. Nu, nu, laet ons onse volk ordyneren te passe, ende laet ons glijden na Sint Omers, ende dair sullen wij dan dese riviere overlijden tot onsen gemake ende so int lant van Vlaenderen comen, ende dan dat al langes doirtrecken na onsen wille, ende genaken onse vyanden wair die oic sijn, tsij omtrent Yperen of anderswair, ende ic kenne se oic so hoverdich ende verwaent dat, so wanneer sij onser vernemen sullen, sullen sij ons vrijliken te gemoete comen met machten om ons te bestoken ende te bevechten.

Digitized by Google

Hoe hem die cognestabel van Franckrijke met sijnre voirhoede ordyneerde in een bettailge ende reden so na der brugge tot Comen wairt. fol. 110 v°

Doe die connestabele dit upset voirtsette, bleven dair alle die ander mairscalken bij up dat propos alle dien nachte tot smorgens toe, dat die heren van Labrets, die here van Couchy, here Aymont van Pommyeres, here Jan van Vyenen, ammyrael van Franckrycke, here Willem van Poytiers, bastairt van Lengers, die Begge van Vyleynes, here Roel van Couchy, die grave van Conversant, die bourgrave van Acy, here van Rainenvael, die here van Saintpy, here Willem des Bordes, die here van Sulgy, here Olivier Glayaquijn, here Mouwerijn van Tresgwyde, here Gwy die Labues, here Nycol Panncel, die mairscalk van Franckryke, Lodewijck van Sancerre, die here van Blanvile die mairscalken van Bourgongen ende van Vlaenderen, ende here Engheram d'Eudijn, quamen in des connestabels camere van Franckerijke om te overdragen hoe ende wair sij over die riviere van der Leye comen souden, twair doir Rijsel te rijden om tot Comen ende Waesten te comen, dair die bruggen van den Vlamingen so starckelijken beset waren, of dat men upwairt rijden soude na Sinte Venants ende dairomtrent die riviere over te liden; des dair doe vele woirden onder desen heren ende arguacien gingen, elc zeeghde dair tsine toe, ende sonderlinghe zeeghden dieghene die tlant darwairt uutkenden : « Voirwair, wij en dogen in desen tijden dus laet in jair desen wech na Sinte Venants toe niet bestaen, want wij sullen moeten doir tlant van Belle ende doir die castelryen van Cassel, van Vuerne ende van Sinte Wynocks berge, dat een al te bosen fellen wech is ». « Ja », sprack doe die connestabel, « ende wat

Digitized by Google

wech sullen wij dan houden? » Doe sprack die here van Couchy een hooch wort, seggende: « Ick riede over myn persone, dat wij doir Doirnicke kereden ende leden dair over die Scelte, ende sloegen dan na theer voir Oudenairden recht up Philips tente van Airtevelde, ende bestreden dair onse vyanden; ende desen wech mogen wij tot onsen gemaken ende wille reysen, want in desen wech en sullen wij geen letsel hebben dan alleen als wij voir die stede van Oudenairde bij onse vyanden sullen comen; ende dair sullen wij alle dage ververscht werden van nyemer provancien die ons uut Henegouwen doir Doirnicke volligen sullen ».

Als die here van Couchy dese woirden gesproken hadde, worden sij van den zommigen gairne gehoirt ende van den zommigen wael geincorporeert ende lange onthouden; nyettemyn, die connestabel ende oic die marscalken waeren meer genegen te soucken altijt den rechten ende naesten wech ende dat naeste passaidge, dair sijt bij souden mogen toegebracht hebben, dan so verde omme te dolen, ende alligierde die connestabel zeer schone ende manlijke reden dair bij seggende: « Ist zake dat wij andere ommewegen zoeken dan den naesten ende rechten wech, so en bewijsen wij niet dat wij rechte mannen ter wapene sijn, ten sij dat wij te minsten tot Comen toe reysen, dair een passaidge ons so nade leegt, dat so starck beset is, ende roeren onse handen doch een weynich ende besien of wij dairomtrent boven of beneden yewers over die ryviere mochten comen. Oick mede, ist dat wij enen ommewech zoeken ende ververren ons weder van onsen vyanden, dies sullen wij verhuegen ende dairin gemoet werden, ende hem dairup beraden, ende seggen dairtoe dat wij voir hem vlyen; ende noch boven alle dat, ic segge, is dair noch een punt dat grotelyken te versorgen staet, ende

Digitized by Google

is dit: wij weten doch voirwair dat sij hoir volk over in Engelant hebben om hulp ende bijstant van den Engelsen te hebben, dair wij niet af en weten wat wij wervcn sullen; mer, wairt dat sij menichte van volke van dair tot hoere hulpen brachten eer wij bij hemluden quamen, ende tsoude alle ene goeden tijt recken eer wij met onsen hope tot Doir- fol. 111
nicke omme te reysen bij den Vlamingen souden mogen comen, ic segge u dat wairachtelijken sij twee te samen vergadert wesende mochten ons wael enen groten stote andoen ende ons alle onsen handen ende voete besich maken. Ende hieromme dunct my dat verre tprofijtelijxste is dat wij ons haesten den naesten wech te zoeken om int lant van Vlaenderen te comen als wij alre eerst sullen connen ende mogen, ende laet ons met machte ende met enen vrijsschen moede ende als waelgeharte mannen desen naesten wech na Comen vry inslaen, ende ic hope, God sal in onse hulpe wesen; wij hebben doch al eer, onser zommyge die hier nu sijn, so menyge grote ende starcke riviere, die meerre dan die Leye waren, tegens onse vyanden dancke helpen overcomen; wat sullen wij nu hier in eerste uptie riviere aldus stueyten? Als wij uptie riviere comen, laet ons dan aviseren ende elck den anderen ten besten helpen raden, men en kan ons doch niet upnemen als hoenre, want, wair wij comen, dair brengen wij doch onse geleyde tegens alle man voir ons; wij sullen doch hebben, die ic wael kenne in onse voirgairde, die binnen XX of XXX jaren harwairts al te vele vreselijker passaidgen hebben helpen overcomen dant is over dese riviere te comen. Ende en twijvelt niet, als wij, enne God wille, over sijn, onse vyanden ende tlant van Vlaenderen sullen C werven meer dairaf verslagen wesen, dan of wij enen ommewech sochten verre buyten onsen rechten

Digitized by Google

wech; ende, so wanneer wij over die riviere van der Leye sijn, mogen wij ons vryheren van Vlaenderen nomen. Here God, wij en comen doch hier niet als vervairde lude diet were moeten of sij waren verloren, mer wij comen hier metten scoolmeyster ende soecken ons heren ende scoolmeysters ongehoirsamige scoolkinderen, ende die willen wij corrigieren ende weder tot hoirs meysters onderdanicheden bringen ». Als dit die andere hoirden, bleven sij dair alle bij, ende en wert nye na dier tijt van anderen wech te soeken up bardt gebracht; dair spraken sij doe int gemeen : « Terwijlen wij hier nu te samen vergadert sijn in dus sconen getale, laet ons nu ordyneren in der bester formen onse batailgen, also wij doir tlant reysen ende onse vyanden verwachten sullen : ten eersten, wie in die voirgaerde met ende bij den connestabel wesen sullen; item, wie die wege berijden ende wijsen sullen ende oic dairtoe sien dat wij alle over passe reysen gelijck nyemant sonder den anderen, ten sij bij der goeder ordynancie; item, wie diegene wesen sullen die tvolk te voete leden ende regieren sullen; item, wie altijt dat velt, voir innenemen sullen ende onse vyanden overslaen dair, ende, als men se yewers verneemt of vermoet; item, wie in die grote betailge bij den coninc wesen ende bliven sullen, ende wie diegene wesen sullen die altijt up hem wachten ende dienen sullen, ende oic wairaf; item, wie dat oryflamme van Franckrijke dragen sal ende wiet hem sullen helpen bewaeren; item, wie diegenes ullen wesen die buyten uptie vlogelen ter zijden uutwesen sullen, ende wie after in die afterhoede of aariergairde wesen sullen; ende hieraf van als sluyten eer wij scheiden. Twelke sij aldair also deden, ende noch van vele meer andere punten, hemluden dienende ende noot wesende, ende deden dese ordynancie dair

Digitized by Google

voir hemluden in rade lesen, als hierna vollicht.

Het is te weten dat eendrachtelijken overdragen ende geordyneert is bij den hoge edelen mannen voirnoemt, rade des coninx, ende bij den meyster van den arbelestrieren ende bij den marscalken dairbij ende over metten cognestabel wesende: In den eersten, dat here Joost van Haelwijn ende die here van Rambueres sullen tbeleet hebben van dat volk te voet wesende, die voir int velt ende upten wech wesen moeten om die quade wegen te maken ende te breden, die heggen, tuynen, ruychten, doirnen, busschen ontween te hacken ende te houwen, die oneffen bergen te slechten, die cuylen te vullen, ende voirt dat al bereyden dat dairtoe noot sal wesen; ende deser arbeitsluden sullen sij hiertoe hebben tot XVI^{C} ende LX mannen tot hoire onderdanichede. Dairna sullen sij in die voirgairde die cognetabel metten tween marscalken, als van Bourgongen ende van Vlaenderen, hebben bij hem in hoir ordynancie XII^{C} mannen van wapen ende VII^{C} arbelestryers, behalven IIII^{M} voetgangers lichter gesellen, die hem die grave van Vlaenderen ondergedaen heeft met pavaysen, toirdsen ende sulke gelijke wapenen. Dairna sall die grave van Vlaenderen met sinen heere ende battailge, die in sijn geselscappe hebben mach, so ridderen, knechten ende voetgangers, omtrent XVI^{M} man, sullen altijt reysen ende wesen uptie zijde ende vlogele van der voirgairde, dien te troost ofs hem noot sij; dairna sal wesen twisschen die voirgairde ende des graven battailge van Vlaenderen mijn here die coninc, met ende bij hem hebbende sijn drie omen, als Berry, Bourgongen ende Bourbon, sijn broeder die grave van Cleremont ende dalphijn van Overingen, die grave van Dampmartijn, die grave van Sancerre, here Jan van Boulongen, ende met hem

Digitized by Google

hebben VI^M mannen van wapene ende II^M arbelestryers, Genevoyseren ende andere; dairna sal comen here Jan van Arthois, grave van Euw, here Gwy grave van Boloys, here Walraven grave van Saint Paul, here Gwy grave van Harecourt, die here van Chastelgon ende die here van der Fere in Cardenoys,
fol. 111 v° ende dese sullen hebben die afterhoede houden, ende sullen hebben II^M mannen van wapene ende II^C arbalestriers bij hem. Voirt, so is geordyneert here Pieter van Vyleers dat oryflamme te dragen, die bij hem in sijn geselscap hebben sal IIII vrome ridderen, als here Robbrecht le Bauwes, here Gwy Saucourt, here Mouwerijs van Tresgwydy ende die Bauddrain van der Hueze; ende dairtoe, om die II bannyeren te bewaren, II andere edele vrome heelden, als die bourgrave van Raet ende die bourgrave van Moirdouce. Ende verstaet dit voirwair, dat dese vrome heren, die dit aldus ordyneerden, niet anders en dachten noch in den sinne en hadden dan nymmermeer in Franckrijke eens deincken weder te keren, voir sij desen Phillips van Airtevelde met alle sijnre machte bevochten souden hebben, ende hieromme so ordyneerden dat sij hem bereet, recht of sij terstont gestreden souden hebben. Voirt, so waren gordyneert die here van Labrets, die here van Couchy ende here Huge van Chalon, om alle dese battailgen van voren tot afteren te berijden ende in passe te houden, ende elc in sijn ordynancie sonder dair over te treden. Voirt, so sijn meyster foriers gemaict here Willem van Masmijn ende die here van Campremy, om altijt den coninc ende sine battailge te passe te logieren. Oic suldy weten dat geordyneert is dat, upten dach ende tijt dat men sal strijden, sal die coninc alleen te pairde wesen, ende nyemant anders, ende sal bij hem hebben, die

Digitized by Google

up hem wachten sullen, VIII edele vrome ende starcke vermairde mannen ter wapene, als die Begghe van Vylaynes, here Aymont van Pommyeres, Engreham d'Eudijn, die bourgrave van Acy, here Gwy le Labues, die bourgrave van Daunay, here Nycol Panneel ende here Willem de Borges. Ende so waren noch hierenboven geordyneert om, upten dach ende tijdt als men strijden soude, voir te rijden om dan over te sien tgestant ende die manyeren ende dat toeleggen ende ordynancie hoire vyanden, here Olyvier van Clitson, cognestabel van Franckrijke, ende here Willem van Poytiers, here Jan van Vyenen, ammirael van Franckrijke. Als alle dese voirseide ponten te passe versproken, gesloten ende bescreven waren, sodat men dair niet in en wiste te verbeteren of te veranderen, bracht desen raedt up, ende elc ghinck tot sinen logijsse wairt; ende wert doe alle den anderen edelen mannen, baroenen ende andere, die niet mede in dese saken aldus te ordyneren geweest en hadden, dese ordynancie gekundicht om hem elc dairna te voegen van dier tijt voirt. Oic mede wert doe dair oic gesloten, dat die coninc hem des anderen dages van Seclijn heffen ende delogieren soude, ende soude lijden doir die stede van Rijsel sonder dairbinnen te toeven, ende soude rijden, logieren des avonts tot Markettes die abdye, ende die voirgairde soude voirt dairna die bruggen van Comen ende Waesten met horen heere glijden, ende sien wat sij dair werven ende vorderen souden mogen om over die riviere van der Leye te comen.

Digitized by Google

Van hoe die Franssoysen geen passaidge over die brugge tot Comen en vonden, ende hoe sij een ander passaidge vonden buyten der Vlamingen wete.

Gelijken dese voirseide ordynancie inhoudt so geschiedt, ende die voirhoede schiedt uut horen logijse des anderen dages vroeghe, ende reden na hoire ordynancie tot Comen wairt. Dair hadden doe here Joost van Haelwijn ende die here van Rambueres alrede met horen arbeyders vromelijken in die were geweest ende alle wegen wael geslecht. Dit was up enen manendach, dat die cognestabel ende marscalke van Franckrijke metter voirgairde aldus voir die brugge tot Comen quamen, ende, sij dairvoir gecomen wesende, mosten sij dairvoir toeven, want sij vonden dese brugge so gebroken ende mismaeckt, dat se onmogelijken weder te maken was, als ment keren woude ende dair letsel inne maken; ende oic lagen die Vlamingen met machten an die andere zijde van der riviere om dair te keren yemants overcoimste, wie of hoe machtich hij oic waere, die met luden mangelen ende versoeken souden willen; want sij lagen, so tot Comen in dorp, so bij tpassaidge van der brugge, wael IX^{M} starck onder Pieter van Bosch, die dair hoir cappiteine was, die selve stont an die voete van der brugge uptie steenstrate, hebbende in sijn hant enen schonen hamer, ende thoonde eens stouten mans aensichte ende een onversaecht gelaet, ende scheen oic an sine manyeren dat hij dair nyemant over hebben en woude, mer woude dat met machte wederstaen, want hij hadde dair an die een zijde van der rivieren, an beiden sijden van der brugge, geordyneert in battailgen sine Vlamingen zeer heerlijken ende wael te hernasse, boven IIII^{M} gewapent,

Digitized by Google

ende hadde noch dair vaste bij een rugge van V^M gewapent, die up sijn hant wachten ende waren tot sinen dienste bereyt. Nu stont ter ander zijden der rivieren die cognostabel ende heren uut Franckrijke, ende sagen vaste over die manyeren, ende ymagineerden zeer hoe sij beste overcomen souden an die ander zijde, want sij gevoelden wael dat hem onmogelijken was dair over die brugge te comen, sij en moste eerst wedergemaict wesen. Dair deden sij doe van horen gesellen rijden boven ende beneden der bruggen, om te sien of sij yewers enich gront of passaidge vinden souden mogen; sij quamen alle weder ende en konden nyewers geen passaidge vinden, ten waere gedaen geweest om hoir alre lijf, ende dit gaven sij horen heren te kennen; dair doe die cognestabel zeer in tonvreden was, ende seyde : « Wij hebben qualijken beraden geweest desen wech te nemen, het hadde ons vele oirbairlijker geweest dat fol. 112
wij Sint Omers toegereyst hadden, of over die Scelt tot Doirnicke gereden, na des heren raedt van Couchy, ende voirt int heer voir Oudenairden getogen, ende hadden dair onse vyanden bevochten, na dien wijse doch willen bevechten, sij sijn so hoverdich, sij souden ons vrylich dair wael verbeyt hebben dan alhier aldus verlegen te bliven liggen ». Doe sprac dair here Lodewijck van Sancerre totten cognestabel : « Here, nadien wij nu hier sijn, radick dat wij ons hier nederslaen ende bliven hier desen nachte meer, ende logieren onse volk ten besten dat wij sullen mogen; ende laet ons, als wij haestelixte mogen, tot Rijsel senden om scepen ende horden; so mogen wij morgen, enne God wille, selve ene brugge maken over die riviere met desen scepen ende horden, ende helpen onsselven so over, nadien dat wij gene betere noch andere wegen vinden en konden. Doe sprack here Joost van Hael-

Digitized by Google

wijn : « Dien raedt is al te vergeefs, ende dat bij dese reden : die scepen, die ons van Rijsel comen sullen langes die Leye, die mosten doir die brugge tot Menen, ende, als ghij weet, so is die brugge al te broken, ende, dat quader is, die Vlamingen hebben die riviere omtrent der brugge so zeer doirgestaect met blinden palen ende voirt dat so doirgecruyst met andere houtwerck, dat dat onmogelijken waere enich scip of gereetscap dairdoir te mogen crijgen ». « So en weet ic niet wat seggen », sprack die cognestabel toe, « so ist dan beste dat wij den wech na Aryen nemen ende lijden dair over die Leye, nadien wij hier niet over en mogen ». Terwijlen die cognestabel ende marscalken ende die andere cappiteinen ende heren uut Franckrijke aldus voir Comen stonden ende spraken, ende waren temael in der zaken bedraeyt, ende en wisten niet wael hoe noch wesweechs sij inslaen wilden, lagen dair vaste van dien anderen vromen ridderen ende edele mannen, die dair mede waeren ende niet mede te rade geweest en waren, ende hengelden die een hier, die ander dair, ende sochten met suptijlheden, elc up ene sonderlange manyere; ende oic waeren sij een deel, die hier dit rencontre ende wederscutten van der bruggen wael te voren vermoeden ende besorghden; die als vrome mannen altijt om ridderlijken vermairt ende in hoire vromicheden bekent te werden, hadden zeer dairup geymagineert ende ghestudeert hoe sij beste over die riviere van der Leye comen souden, want sij dair lijf ende goet omme wagen wouden, updat sij dan so voirt bij hoere vyanden comen ende die bevechten souden mogen, die dair over dit passaidge lagen, ende hadden, een deel haere, hierup een heymelick upset gemaict, als ghij hier nu hoeren sult.

Digitized by Google

Enen dach of twee te voren eer die voirhoede doir Rijsel leedt na der brugge tot Comen, so hadde die here van Saintpy met zommigen anderen ridderen en edelen mannen, so uut Henegouwen, uut Vlaenderen, uut Arthoys ende oic uut Franckrijke, enen heymeliken raedt gehouden, ende upset gemaict, als voirseit is, buyten weten des cognestabels of der marscalken, mer waren dair af gesloten hoir upset niet te gebruken, sij en zagen dat men geen beter wegen vinden en konde of en wiste, ende dan wouden sij hoir upset besoeken ende anliggen; ende hierup hadde die here van Saintpy te Rijsel doen laden ene scuyte met zommygen plancken ende vele coirden up enen wagen, ende liet hem die nade volligen here Herbans van Velleperche ende here Jan van Roye, die in dese reyse gesellen ter wapene waren, ende oic over dit upset gegaen hadden, hadden oic ene scuyte met voirt groten ende langen plancken ende reepen doen laden ende met wagenen hem die doen volligen. Nu waren dair noch van desen upsette here Heynrick van Mamy, here Jan van Maletraet ende here Jan Chandron, bertoenen; dese hadden oic ene scuyte met plancken ende ander gereetscap tot Rijsel up wagenen doen laden ende hemluden na doen voeren, ende quam eerst des heren scuyt van Saintpy alleen, sonder die ander twee waal een quartier van ene myle weechs uptie riviere beneden der bruggen, dair enen groten hope van theer lach. Ende als die here van Saintpy met sinen gesellen sagen dat onder denghenen die die overste waren, dair goet raedt duyer was, ghingen sij heymelijken te wercken, ende hoir upset was dat sij met clenen scuytkijns die riviere wael overcomen souden tot zommigen steden, also sij niet al te breet en is, ende wouden eerst met een scuytkijn overvaren ende

Digitized by Google

an der vyanden zijde een plancke met palen vaste maken ende dair ene starcke coirde vast an voelen, ende dan met dat scuytkin weder an hoir zijde overcomen, ende makent dair oic met plancken vast, ende bringen dair dat ander eynde van der coirde, ende maken dat eynde dair vast an; ende dan so wouden sij dat scuytkijn dair vast met II rijdende poleyen vast an dese coirde maken, ende, so wanneer men dan dat scuytkijn los liet gaen, so scoit dat dan van selfs met die strome langes die coirde over an die ander zijde; ende an dat scuytkijn was een coirde oic vastgemaict, dair ment weder mede overhalen mochte alst al over an ander zijde gelopen was; ende meenden also te voet over te comen, dats hoir vyanden die an die brugge tot Comen lagen niet en souden gewaire werden, ende souden dan van afteren tot hemluden comen ende winnen hem tpassaidge ende oic lijf ende goet af. Ende, also sijt begrepen hadden, deden sij ende maicten een lichtvairdich passaidge; hieraf gebeurde dat die cognestabel ende
fol. 112 v° marscalken ymmers wat verhoirden, dat dese vrome mannen lagen ende arbeyden heymeliken beneden hen, af in dese riviere, in meninge om een passaidge dair te maken; ende dese cognestabel en andere lagen noch voir die brugge tot Comen, sodat die cognestabel, dit vernemende, sprac tot here Lodewijck van Sancerre, marscalk, seggende: « Gaet doch tot dair, ende siet over wat dat is, dat sij dair maken, ende oft u dunct behouden arbeyt wesen dat sij dair doen, ende of men bij horen wercke passaidge dair soude vinden, als ons nu hier bij gebracht is; ende, dunct u dat hoir sake doenlijken is, so laet dair dan een deel overlijden ». Die marscalk dede also, ende, hij dair gecomen wesende, bereyden hem alle die jonge ende vrome ridderen ende edele mannen, om elc over te

Digitized by Google

wesen, want hoir werck was rede ende vast int water gemaict; ende, recht als sij hem aldus stonden ende bereyden om over te willen wesen, indien sij oirlof van den marscalk gecrijgen konden, die dair tot hem gecomen was, quam die coninc selve dair rijden, met enen al te groten hope van ridderen ende knechten in sijn geselscap hebbende; denwelken coninc den wech geopent wert, alst wael betaemde, ende hij reedt dair tot uptie riviere ende sach dair zeer gairne an dat begrijp van den edelen mannen, ende dat werck dat sij dair uptie scuytkijns te samen gebracht en gemaict hadden. Dair sprack doe die here van Saintpy totten marscalk: « Here, wildy ons ons oirloven over te gaen ». « Ja ic », sprack die marscalk, « mer, kindere », sprac hij, « ghij set uselven in groter aventueren, want, wisten uwe vyanden die hier bij tot Comen leggen uwe overcoomste ende upset, sij souden u groten laste ende scade an mogen doen, ende wij en souden u niet te hulpe mogen comen ». Doe antwoirde die here van Saintpy weder: « Here, die hem niet en aventuert die en heeft niet, wij sullen overvaren in den name Goods ende des rijdders sinte Jorijs, ende dat sullen wij, hoop ic, eer mergen den dach bewijsen an onse vyanden, want wij willen in den hope slaen, enne God wil ». Daer sette doe die here van Saintpy sijn standairt voir hem, ende tradt alre eerst in dat scuytkijn, ende hem vollichden also vele mannen als dairinne gaen mochten tot enen mael, ende waren mer IX, ende, mettie coirden die sij van die ene walle totter andere gaende vastgemaict hadden, gleden sij dair metter stromen al te zeer cort over, ende, terstont sij over wesende, sloegen sij hem neder ende hilden hem zeer bedect ende heymelijken in ene ruychte die dair vaste bij stont, updat die vyanden hoire niet gewair en souden

Digitized by Google

werden. Als dese over waren, wert dat scuytkijn met sijnre coirden weder overgehaelt; doe quam na over die grave van Conversant, here van Adingen, met sinne banner, ende met hem die here van Vertain ende here Fierenbras, sijn broeder, met horen standairden oic; sij negen over, ende, terwijlen sij aldus overvarende waren met dit scuytken, quamen dair die andere twee scuytkins, die den Bertoenen ende here Harbaut ende here Jan van Roye toebehoirden, met hoiren gereetscappe, ende die werden terstont mede in die riviere gebracht ende vastgemaict geliken dat eerste scuytkyn. Dair leden doe over die riviere dese heren, ende twaren alle edele mannen ende vroom ter wapene die dair overleden, ende anders geen; ende dit geselscap leedt so vrolijken ende waelgemoet over, dat dat zeer genoechlijck ende heerlick an te sien was; mer was wair dat, en hadde geweest die marscalk diet verhoede ende hemluden by ordynancie liet overvaren, nadat die scuytkijns dragen mochten, dair soude last van dreincken gebuert hebben; sij souden die scuyten so met hemluden overladen hebben, dat sij te gronde gegaen ende alle hoir touwe ende gereetscappe te broken hebben, want elc woude die eerste over geweest hebben, ende dat en mochte also niet sijn, mer al bij mate ende zedichede.

Dese tijdingen quamen den cognestabel ende heren die voir die brugge tot Comen lagen, hoedat hoir volk vaste overbrugden; doe sprack die cognestabel totten here van Rens: « Ic bids u, gaet doch tot dair, ende overziet dit passaidge, oft oic yets wairt is ende of onse volk oic dair so licht ende geringe overcomen als men ons bijbringht ». Als die here van Rens dit hoirde, en creech hij nye so bliden bevele in menygen tijden als van dair te trecken, ende terstont hij up ende te pairde, ende sijn sporen

te wercke tot hij dair quam, ende oic alle sijn geselscap met hem, tot wael LX manne van wapene. Als hij an dit passaidge quam, dair die gesellen dus oversceepten, waren hoire alrede over an die andere zijde wael $I\frac{1}{2}^{C}$ gewapent, ende hij terstont af van den pairde te voete, seggende : « Enne God wille, ick sal mede over », ende en mochts hem die marscalk van Franckrijke niet benemen. Dese tijdinge quam den cognestabel, als dat sijn neve van Reus mede over was, ende, hij dit horende, bleef hij een cort staen zwijgen ende fantazerende, ende, doe dat over was, riep hij ende beval dat men die arbalestriers voirt soude doen comen, seggende : « Gesellen metten bogen, toe! toe! laet ons dese Vlamingen wat te doen geven met scermutsen, updat sij met ons hier sovele te doen mogen hebben dat sij niet gewair en worden dat onse lude overscepen; want, waeren sij so ledich dat sij omtrent mochten dwalen ende vernemen van hoir overscepen, sij souden terstont dat veer te nyete maken, ende slaent alle doit dat an hoir zijde is; ende, wairachtelijken, ic wair liever selve doot dan dat edel geselscap dat misval wedervaren soude. Dair quamen doe alle diegene arbalestriers metten starcken windaesbogen ende oic dat voetvolk voirt, dairre vele onder was die hantbussen hadden die men dragen mochte, die goede steencleenappels groot ende oic yseren cloten schoten; ende dair lagen sij mede, ende casten over gene brugge tot int dorp van Comen toe, sodat hier ene grote ende starcke scermutsinge fol. 113
uprees, ende scheen ant gewairde dat die van der voirhoede enichsins over die brugge wesen wouden, tcoste dat mochte; ende ghene Vlamingen stonden after hore pavaysen, die sij te passe voir hemluden an hoir zijde geset hadden, als diegene diet vromelijken weren wouden, als sij deden. Dair duerde dit

Digitized by Google

schieten met gavelotten, met bogen ende met bussen allen dien dach, ende was up enen manendach totten laten avont toe; oic so en waren die dagen doe niet lanck, want doe laet in jair was; ende altijt voeren sij over tpassaidge, sonder uphouden, allen dat sij mochten, ende bedecten hem ende vergaderden hem al starck in die voirseide ruychte van gheclote willigen, diere dairbij een groit deel over enen hope stonden, ende verwachten dair malkander. Nu wilt doch overdeincken in wat groter laste ende aventuere hemselven dit edel, vrome gheselscappe brachten, want, haddens die tot Comen off andere bruggen lagen yet gewair geworden, sij souden alle den hope of ymmer tmeeste deel dair tot horen wille gehadt ende ghemoirt, ende scuyten, plancken, repen ende alle den bras tot horen voirdeel gehouden hebben; mer God was hoir vreendt, ende scheen dat hij believen ende consenteren wilde dat der Vlamingen hoverdie te nyete gedaen soude werden.

Hoe die ridderen ende voirt dat volk van wapene, die over die riviere van der Leye gecomen waren, hem in ene battailge ordyneerde recht voir de Vlamingen om te strijden.

Ic houde wairachtelijken, ende so dunct my oic, dat alle lude van verstandt sculdich sijn te houden dit upset ende passaidge gevonden, met desen scuytkijns dese lude van wapene dus over die riviere te bringen, voir een hooch, eerbaer ende vroom upset, gesproten ende gecomen uut enen manlijken herte; dair die ridderen ende knapen ende alle die edele heren des manendages tegens den avont int gemeen toe wechstaken van horen hooftheren, om ymmers

Digitized by Google

mede over te wesen met horen gesellen; ende, alst in den avont quam, leedt over die bourgrave van Rohen, die here van Lavael, die here van Berliere, die here van Combor, here Olivier van Glayaqijn, die bairroys van Bares, die here van Collet, die here van Pusances, here Reynalt van Thouwairs, here Willem van Lingnaets, here Gautier van Passack, die here van Tors, here Lodewijck van Gousant, here Tristram van der Nailde, die bourgrave van Myaux, die here van Mailgij, ende voirt sovele Bertoenen, Poytiviyens, Berryens, Franssoys, Bourgongens, Vlamingen, Arthesyenen, Duytsche ende Henuwyeren, dat sij hem vonden over an die andere zijde, des manendages een stick in den voiravont, omtrent IIII^C mannen van wapen, alle uutgelesen ende edele mannen, sonder dat dair ye dienstknecht mede moste overvaren. Als here Lodewijck van Sancerre, marscalk van Franckryke, sach dat dair sovele edelre mannen overgevaren waren, als tot wael XVI bannyeren ende XXX standairden, sprack hij: « Dit soude my tot al te groten scande keren, en voer ic nu niet mede over »; ende mettien tradt hij in een van den III scuytkijns, ende sine ridderen ende schiltknechten met hem, ende doe voeren oic na over, die here van Hangeest, here Percevael van Mervael ende noch meer andere; ende, als sij hem allen te samen vonden VI^C goeder gewapender mannen, spraken sij tot malkanderen: « Tis tijdt dat wij na Comen wairt antijden, om onse vyanden te groten ende sien of wij met hem binnen Comen logieren mochten ». Dair schicten sij hem doe elc sijn harnasse te passe, ende die huyfden int hooft, ende ghespten ende bonden die te passe, als hem dat beste diende, ende sloegen doe doir die marassche langes die ryviere, voet over voet, in goeder ordynancien, doirratelden ende blakerden die bannyeren ende stan-

Digitized by Google

dairden in den wint voir hemluden recht om terstont te strijden, ende dair was die here van Saintpy die voirste ende een van den hoiftheren ende beleder, also hij dair oic tlant beter kennede dan enich van den anderen, ende oick overste ende upsetter van deser reyse ende upsette was. Als sij dus al zedichlijken, so zeer in enen hope gedruct als volk wesen mochte, te samen quamen gaen in goeder ordynancien doir dese marassche upwairt, ende genaicten na den dorpe, was Pieter van Bosche dair met sinen Vlamingen, die dair alle gescheert stonden boven upter steenstraten, ende sloegen hoir ogen neder ten mairsche wairt in, ende sagen dit volk van wapene hem genaken, verwonderde hemluden uutermaten zeer, ende Pieter van Bosch vraechde : « Ende wair duyvel is dit volk over die riviere gecomen, ende hoe ende wair mogen sij passaidge gecregen hebben? » Doe antwoirde hem enyge van die dair bij hem waren : « Mer met scepen sullen sij yewers dairbeneden alle desen dach hebben leggen overscepen, ende hier en hebben wij niet aff geweten, want twisschen hier ende Cortrijke en leecht noch brugge noch passaidge so bereyt dat sij dair over souden mogen comen. Ja, wat dunct u, wat willen of sullen wij nu doen? » spraken enyge tot Pieter van Bosch, « willen wij se gaen bevechten? » spraken sij. « Neen wij », sprac Pieter, « laten wij se ons toe comen, want wij sijn hier up onse voirdel ende boven hem upter straten, ende sij sijn beneden, ende, comen sij ons bestormen, so hebben wij groit voirdel, ende ghawij nu neder tot hemluden om hemluden te bestrijden, so gaen wij uut onse voirdel ende so misdoen wij ons selven grotelijken. Laet ons beyden totdat doncker nacht ende zeer duyster is, ende laet ons dan raedt nemen, hoe wij ons scicken sullen willen; sij en sijn sovele luden niet, dat sij

Digitized by Google

ons yet al te lange duyeren off wederstaen sullen mogen te strijden, ende wij hebben alle die vertrecken ende wijken tot onser baten, ende sij en hebben geen vertreck noch wijke dair sij hem bergen sullen mogen ».

Pieter van Bussen raedt wert gelooft ende gevollicht, ende dair en schiet nie Vlaminck van sine stede fol. 113 v°
of plaetse, mer bleven al stille staen an den voete van der brugge, ende alle gescheert alle die strate langes in goeder ordynancie, ende en maicten geen gevairt noch geluyt, mer scheen recht an hoir manieren of sij up dat volk niet gelet of dairomme gegeven en hadden; ende altijt quamen die Franssoyse nochtans doir die marassche upwairt tot hemluden wairt an langes die riviere. Nu was dair die cognestabel van Franckrijke an die andere zijde, die gewair wert dese bannyeren ende standairden, ende sach dit edel geselscip in goeder ordynancie ende in enen clenen hope te samen gedruct, dat zij zeer na der brugge van Comen begonden te genaken; dair hem doe alle sijn bloet upwelde ende verwondelde, van groten anxte ende sorghe die hij voir hemluden hadde, want hij sach over horen clenen hope ende hij wiste dairtegens tegenwoirdich wesende den groten machte der Vlamingen die dair als verwoede luden thierden, ende sprac met enen verstuyerden, thoornygen sinne: « Och heylige man, sinte Yves, och ridder sinte Jorijs, och wairde lieve Moeder Goids, wat sie ick nu ghinder over an gheen zijde! Ic sye dair eendeels die blome van onsen heere ende ridderscappe, die hem in so groten laste gesteken hebben. Och, of ick steendoot wair als ic sye dese grote verwaenthede ende onmatichede te handen trecken. Och, here Lodewijck van Sancerre, ic hadde u voir vele coelre ende matiger gehouden dan ic u vinde. Och, hoe sijdy so coen

Digitized by Google

geweest dat ghij sovele edelre, groter mannen, ridderen ende knechten, ende so vroom ter wapen als sij sijn, ter solle bringt in so groter noot ter aventueren, om X of XII^M man die hoverdich ende al op uwe coomste te voren wael voirsien sijn, ende die uwer geen in genade nemen en sullen; ende u en mach so groten noot niet ancomen, dat wij u te hulpe of te baten sullen mogen comen. Och Rohen, och Lavael, och Reus, och Biaumanoir, och Longevyle, och Hachefoirt, och Mauny, och Malatraet, och Conversant, och dese ende dese ende dese, ic sal ende moet u wael met enen toegesloten ende bedructen herte beclagen, want ghij hebt uselve buyten mynen rade in desen onverwinclijken laste gebracht. Here God, wairomme bin ic cognestabel van Franckrijke, dan dat ghij noch nyemant alsulke dingen doen en sult buten mynen oirlove? ende dit hebdy ymmers alle buyten mijn consente ende wete of onthiete gedaen, ende nochtans sal ic afterrugge, al ist buyten mijnen sculde ist dat ghij afterblijft, alle die scande ende coufuyse dairaf hebben, ende tsal heten afterbaex onder den volke dat ic u in desen groter dwaeshede geraden of gesent sal hebben ». Wael was wair dat die cognestabel des afternoens hadde doen verbieden, eer hij wiste dat sovele edelre mannen over die riviere gesceept waren, dat nyemant so coen en waere, van die dair bij hem waren, die over die riviere sceepte buyten sinen oirlove; mer nu, als hij dien groten edelen hope dairover in dien groten laste ende node wiste te wesen, sprack hij overluydt: « Nu geef ic alleman oirlof over te varen, die wil of overcomen sal mogen ». Met desen woirden sprongen dair vele edelre mannen voirt, beyde ridderen ende knechten, ende sochten wege ende engienen om totter bruggen over te comen,

Digitized by Google

mer den nacht beliep hemluden, sodat sij van rechter noots wegen werx laten mosten an der bruggen, want sij niet sien en mochten om planckcn, dueren ende veynsteren upten stijlen ende posten geworpen te hebben, ja, die zommyge worpen dair hoir tairdsen up ende hoir pavayse om dairbij over te hebben mogen comen, ende dese maicten des speels sovele dat die Vlamingen, die over tot Comen ende an der bruggen waren, werden genoech metter saken onledich gehouden ende worden al bedraeyt ende en wisten niet wair sij tspel langer wairnemen souden, want sij sagen van beneden der bruggen doir die mairsche hem groot volk van wapene toecomen vaste bij hem met upgerechten glayen al bereydt om te vechten, ende sij saghen ter andere zijde van der bruggen dat die uuter voirhoede lagen ende quelden se, ende hadden dat alle dien afternoen ende avont ongehouden met scermutsen, ende dat met groten arbeyt, om die brugge so weder te maken dat sij dair over souden mogen comen.

In desen schyne als ic u voir gezeecht hebbe, waren die Franssoyse die over die riviere gecomen waren metten scuytkijns alle dien avont, ende hilden hem vaste ineenstaende in die mairssche totten enclauwe toe indden muddre ende slicke. Nu siet ende merct doch over wat groter arbeyt ende vromichede ter wapene dese edele mannen te handen togen, als sij so bleven recht upstaen enen heelen winterschen nachte, als in der maent van novembrij, in hoir volle harnasse, die huyfden indt hooft, in dat slijck ende waterijge mersche, sonder eten of drincken. Wairachtelijken my dunct dat hemluden dair grote eere ende vromichede af sculdich is toegescreven te wesen, ende sonderlinge want sij dair so manlijken bereyt stonden om hoir vyanden te bevechten, ende

Digitized by Google

niet dan een handtvol volcx en waren te rekenen tegens dat grote getall der Vlamingen die dair voir hemluden int dorp ende an der bruggen lagen; ende, also sij des hoops der Vlamingen so overvele zagen, so en dorsten sij se niet bestrijden of enige vrese van te bestormen andoen, mer seyden dairomme ende haddent altijdt gezeecht onderlinge, ende dairup bleven sij oick dair int marassche in hoire ordynancie: « Laet ons hier bliven tegader staende vaste ineen, ende hemluden verwachten totten dage toe dat wij onse gesichte mogen hebben ende dattie Vlamingen sceyden uut hoire ordynancie dair sij gesceert staen ende nedercomen om ons te verzoeken,
fol. 114 want sonder twyvel », spraken sij tot malkanderen, « sij sijn so hoverdich, als sij ons wael oversien onsen clene hope, en sullen sij nymmermeer laten, sij en sullen ons bevechten, ende, als sij dan comen, laet ons dan algelijke met eenre luder stemmen elc sinen cry roepen, of ons heren cry die wij elc toehoren, al ist dat onse overheren hier selve niet bij ons en sijn, want met dien gerufte sullen wij se alle verslaen ende verbaest maken, ende metten selven hemluden vry toe te vliegen met machte ende met moede; ende, wil ons God dan mede wesen, als wij hopen, wij sullen se vryliken wael ternedertrecken, want sij en sijn int gemeen niet wael gewapent, ende wij sijn al stalen ende hebben onse fyne glayen met die fine verstaelde bourdyausse yseren tenden, ende van ghelijken sijn oic onse zwairden. Dair en is panser onder dat gediet dat hem voir onse wapenen bewaren sal mogen, wij en sullen aldair steken ende doirhouden ». Aldus bleven sij dair up dese overdrachte ende wael ghemoeden hope stillestaen, sonder enich geluyt te maken, alle die helen nachte doir; ende altijt lach die cognestabel an die andere zijde over twater,

Digitized by Google

karmende ende beclagende dat edel geselscap, die hem so dwaesselijken in die wagheschale gehangen ende gebracht hadden, wunsschende al te menichwerven dat hij met alre sijnre machten int dorp van Comen met hemluden gestaen hadde. Dair waren bij hem die marscalken uut Bourgongen ende uut Vlaenderen, die ansagen den druck des vromen ridders ende cognestabels, die hij om dese edele mannen hadde, spraken hem weder te troiste : «Wat, here, en verslaet u niet, want alle dat over is, als ghijselve seght, is bloeme van ridderscappe, als oic wair is; mer weet oic dat al uutgecoren ende besocht volk is, die alle die vromichede ende oic alle die voirsienichede ende suptijlhede die totter wapene behoirt geweten te wesen, wael ende doir weten; aldus sonder twyvel sij en sullen niet beginnen, sij en sullen eerst alle hoir voirdel soeken; ende mijn gelove is dat sij van deser nachte niet beginnen noch den vyanden ansoeken en sullen. Ende ghij hebt doch geoirloft over dese brugge dat passaidge, elck diet crijgen mach, ende hierup willen wij, enne God wil, morgen nuchtent metten grieken van den dage hertelijken ende met handen ende voeten an dese brugge onsselven overbruggen als wij beste sullen mogen, dair wij alrede van planken, stylen, posten, horden ende voirt alle dat wij dairtoe behoeven sullen genoech toebereyt hebben, ende meer dan wij dairtoe behoeven sullen, sodat wij bij der hulpen Goids up een cort, also vro wij sien sullen mogen, onsselven overbruggen ende onse vreenden, eer sij vergaderen sullen, dan truwelijken te bate comen, behoeven sijs. Here, en sorght niet, dit ongevallich gevaselt sullen ons niet lange voirstaen afterdien wij over sijn. Des doe die cognestabel hier wat mede tevreden geset ende getroist wert van desen anderen goeden heren die bij hem waren.

Digitized by Google

Hoe die Franssoysen, die over die riviere van der Leye gecomen waren, die Vlamingen terneder-getogen ende wonnen die brugge ende dat passaidge tot Comen.

Nu was Pieter van Bosch met sinen vreenden omtrent der brugge, die in den voiravont dit volk van wapene hadde upwairt syen comen doir die marassche, ende wiste wael dat sij noch int marassche niet al te verre van Comen en stonden, ende was hoire niet al te wael te binnen noch te vreden, want hij en conde niet wael begrijpen noch overleggen hoe hoir overcomste soude willen eynden, mer doch hij wiste wael dat hij dair bij hem hadde wael VI of VII^{M} manne, ende ghinc toe ende predicte dit volk ende onderwees hem binnen desen nachte, seggende: « Ghij heren, weest waelgemoet; dit volk van wapene, dat ghisteren overgecomen is om ons te bevechten, en sijn van yser noch stail gemaict niet meer dan wij en sijn, ende dat segge ic hieromme : sij hebben ghisteren alle den dach groten zwaren arbeit moeten doen om over te comen, ende dairtoe so staen sij nu ende sullen alle desen nachte, mach vallen, staen in dit marasche trappen int water ende slijcken ten enclaeuwe toe; twair onmogelijken, sij en souden tegens der dagerhede van moetheden ende wake metten slape belopen werden, ende, sijlude in desen schyne wesende, willen wij se al stille ende heymelijken uplopen ende bespringen. Wij sijn doch lude genoech om den hoop alheel omme te besingulen, ende, afterdien dat wij desen hope terneder sullen getogen hebben, en salre gheen so coen wesen die van gelijken meer bestaen sullen; ende hieromme so houdt u al stille ende lage sonder gerufte te maken, ende ic sal u wael seggen alst tijt sal wesen onse

Digitized by Google

upsette te vervolligen ». Sij deden alle also na Pieters raedt ende ordynancie.

Ter anderzijde mochdy voirwair wael weten dat dese edele mannen ter plaetsen dair sij waren, niet verre van horen vyanden, niet al te wael tot horen gemake en stonden, want die zommyge ten halven bene toe int slijcke stonden; mer hoir groit begeren om eer te werven ende passaidge te winnen maicte hem willich alle dese armoede te lijden, want sonder grote manlichede ende herdichede en wast niet te verwerven. Ten wair niet gheweest dan omme te lachen, ja, als van die armoede te lijden, hadt so wael geweest in den zomer, als die nachten cort ende zaft sijn, alst nu was in den winter, dair die nachten coudt ende lanck waren; ende thregende mede in der selver nachten up hemluden om, of sij niet te vollen dien nachten ongevals genoech gehadt en hadden, dat sij dat mede te baten mochten genomen hebben. Mer doch, fol. 114 v°
den groten stote die sij van oghenblicke tot ogenblyck van horen vyanden verwachtende waren, dede hem alle die armoede vergeten ende slape vergaen. Dair stont die here van Saintpy, die die wairde al te zeer wael ende truwelijken hilt, ende croip selve omtrent den Vlamingen, ende hoirde na hoir gevairde ende gerufte om te vernemen hoir ansetten, sodat hij binnen dier nachte nye en ruste, hij en was altijt gaende of comende, ende bracht hem tijdinge dat hij so nade bij hem geweest hadde horen spreken, ende na alle sinen vermoeden en konde hij niet anders gewair worden dan sij in der dagerhede hemluden toecomen souden, seggende : « Hieromme, lieve heren ende broederen, elc houde hem rede ende wacker, want wij en sijn niet al te verre van den dage », ende, als hij hem aldustanyge tijdingen gebracht hadde, was hij terstont weder uut om der Vlamingen gestant

Digitized by Google

te vernemen; ende dat handtierde hij solange, totdat die Vlamingen in enen hope al heymelijken sonder geluyt up hemluden quamen, keerde hij terstont bij sijn geselscappe, seggende: « Nu wael an, ghij vrome edele mannen, twert nu tijdt wael ende manheit te togen; syet hier, sij comen ons toe; ghij sult se terstont hier hebben, want die crodendieven comen al steelwijs ende menen ons te belopen eer wijs sullen gewair konnen worden. Ghij vrome here alle, laet ons doch nu togen dat wij mannen ter wapene sijn, want wij sullen terstont den strijt hier hebben ». Met desen woirden, als die here van Saintpy dus sprack, so verhieven hem dese ridderen ende knapen van hogen moede, ende begonden hoir glayen met yseren van proeve neder te dalen, ende elc schickte hem ter weer, ende dat met so goeder ordynancie dat geen volk van wapene hem bet ordyneren en mochten up airden om te vechten of hoir vyanden te wederstaen.

Als sij dus hoir vyanden bestoken souden, wert dair weder verhaelt van enyge van den heren, hoe dat sij elc hoir crij in den anganck allegelijck om lude roepen souden, of sijnre heren cry dair hij onder waere, geliken ic hiervoir eens gezeecht hebbe; ende, al en waren sij dair niet tegenwoirdich, dair en lage niet an, men soude dair die Vlamingen met dat menichvoldige cry van den groten heeren, die sij dan dair oic souden vermoeden des nachts bij hem overgecomen te wesen, mede verslaen. « Als dese cryen menigerhande onder hemluden gespreit sullen werden, ende sij sullen des moets quijt werden, mits oic dat wij se dan met dien selven gecrye so ongenadelijken ende fellijken in onse goede verstaelde glayyseren ende fyne zwairden ontfaen sullen », twelcke oic also gebeurde. Recht als sij malkanderen genaecten om te vechten, begonden dese fransse heren na

Digitized by Google

hoire ordynancie te roepen alle gelijck met luder stemmen vele ende menygerhande roepingen ende cryen te roepen, dairaf die cognestabel ende die van der voirgairde die noch an dander zijde waren dat hoirden, zeechden : « Hoirt, onse luden sijn metten vyanden over an die andere zijde hantsgemeen; die almachtige, goedertheren God wil in hoir hulpe wesen, want wij en mogen hem nu niet helpen ». Ende met desen quam int alrevoirste Pieter van Boesch met sinen Vlamingen, die scarpeliken up ghene scarpe ende snydende glayenyseren ende zwairden ontfaen werden, ende en wederstonden die maelgen van hoir panssieren dair niet meer tegens dan oft een linden cleet dat IIII of V vout dicke geweest hadde, mer sloegent ende stakent al duer ende voirt doir buyck doir borst ende doir hoifde, of sij alle bloot geweest hadden. Als die Vlamingen hem dus wredeliken vonden ghemoet ende ontfaen te wesen, ende dat dat enen stalen berch was dair sij up sloegen, stueyten ende airselden sij, ende terstont, sij airselende, traden die Franssoysen an ende wonnen die airde upten Vlamingen. Dair wert Pieter van Boesch metten eersten gequest met eenre glayen doir sine scouderen ende oic int hoift, dair hij doot gebleven soude hebben enne waren geweest dieghene die up sijn lijf wachten, diere XXX personen dairtoe geordyneert waren, starcker ende harder mannen, dien met machte uphieven ende droegen uuten dranggbe tot Comen wairt.

Dit volk van wapene, dat dies speels ende sonderlinghe hoire vele wael gewoon waren, doe sij die Vlamingen hadden doen airselen, ghingen sij dair voirt mede doir, ende hilden, hacten ende sloegen gene Vlamingen doot sonder genade of getal. Dair verhieven hem weder van nyeus gene roepingen ende gecryen, als « Saintpy, Levael, San-

Digitized by Google

cerre, Adingen, Schoirs, Haelwijn, Anthoingen! » ende voirt van allen, dair die heren dairaf aldair waren. Als die Vlamingen sagen die herdichede deser heren, ende dat sij al stonden als yseren mannen, gemoet als leewen, ende dat sij dair dootgeslagen worden sonder getal, worden sij versaecht ende des moets quijt; ende begonsten te airselen ende die ene over den anderen te vallen, ende dit volk van wapene altijt na ende over ende doir den hope dair hij dieste was, ende en spairden se niet meer dan oft rotten geweest hadden doot te slaen, ende dair hadden sij oic goede reden toe, want, hadden die Vlamingen hoir meyster geworden, sij souden hem van geliken gedaen hebben sonder enyge genade.

Doe die Vlamingen hem so afterwairts gedruct vonden, ende dat die Franssoysen die steenstrate ende die brugge gewonnen hadden, worden sij te rade dat sij dat dorp van Comen selve ansteken ende barnen wouden, ende dat om twee reden wille; die ene was om die Franssoyse dairmede te doen afterwairts
fol. 115 toeven, ende die andere reden was om dan dairenbinnen hoir volk weder te samen te vergaderen, ende dan voirt te sien wat hem oirbair wair voirtgedaen. Ende, also sij hieraf sloten te doen, deden sij, ende staken Comen an tot vele plaetsen ende huysen, sodat dese plaetse terstont bernende wert, mer dairomme sijt meest deden, als om dairmede die Franssoysen te doen stueyten, en diende hem niet, want die Franssoysen, also vromelijken als sij se eerst int beginsel des vechtelix ontfaen hadden, noch ymmer so vromeliken vollichden sij se al vechtende ende dootslaende, altois upwairt clymende doir dat slick, ende voirt in den huysen dair sij inne geweken waren om hem te bergen. Als die Vlamingen dit sagen, begrepen sij boven buyten upt velt, ende

Digitized by Google

dair vergaderden sij hem weder, ende senden terstont van horen luden uut doir tlant, ende deden die clocken slaen tot Poperingen, tot Vertijn, tot Bergen, tot Rons, tot Waesten, tot Messenen, tot Mynenen ende voirt in allen dorpen dairomtrent omme weder hair volk samen te bringen ende dan weder an die brugge tot Comen te trecken. Dit geschiede also; alle die clocken werden geslagen in alle dorpen, sodat men wael vernam dat dat lant te doen creech, daire doe vele waren die hem scicken te comen bij den anderen ter lantweer, dair hoir vreenden stonden ende vochten; andere scicten hem hoir goet ende tilberhave te bergen ende te vluchten, die een tot Yperen, die andere tot Cortrijken, elc dairt hem naeste of beste gelegen was, met wive ende kinderen, ende tselve dat sij rede up een cort wechslepen mochten, ende lieten voirt hair huysen ende hoven met goeden ende imboel staen uptie Goidsgenade, ende oic die scuyeren volle metten coorne. Terwijlen die Vlamingen dus ordyneerden ende die heren die metten scuytkijns over die riviere gecomen waren lagen ende mangelden metten Vlamingen, was die cognestabel zeer onledich met die van der voirhoede om over die brugge te comen, sodat dair zeer groten drange omtrent der bruggen was; ende, sonderlinge alse die coignestabel geoirlooft hadde over te comen die woude of mochte, so woude elc man voir over ende die eerste wesen, want dair en was nu nyemant die hem dair letsel int overcomen dede. Des ghingen die heren doe dair over die brugge zeer sorchelijken van te dreincken, want, mits dat sij so zeer haesten, worpen sij up die rijbben hoir tairdsen ende pavaysen. ende also leden sij dairover, ende die over waren werden te rade dese brugge weder te maken, want alle die stoffen die dairaf genomen waren ende dair-

Digitized by Google

toe behoirden vonden sij dair rede an die comanse zijde liggen, ende deden sovele dat terstont die brugge so vast ende starck gemaict wert, dat des dinsdages smorgens alle die voirhoede over die brugge leedt, ende, altemet dat sij overleden, reden sij ende logierden hem in dat dorp. Des gebuerde dat den grave van Vlaenderen die tijdinge quam dat die van der voirhoede metten vyanden vechtende waren tot Comen an der bruggen, ende sandt terstont darwairt VI^{M} man te voete om hemluden te baten te comen ende te helpen; mer, doe sij dair quamen, wast alle gescaft, ende die brugge was wedergemaict te passe, sodat se die cognestabel sandt totter bruggen van Waesten om die weder te maken, om dat wagentochte van den heere dairover te mogen varen, dat hem gemackelijker wesen soude dair dan over die brugge te comen.

Hoe die coninc van Franckrijke leet over die riviere van der Leye, ende van den raedt die Phillips van Airthevelt hilt om te sluyten hoe hij den coninc van Franckrijcke met alle sijnre machte wederstaen soude.

Upten selven dinxdach smorgens so quam den coninc van Franckrijke, die lach tot Markettes int closter met sinen omen, die tijdinge, hoedat die brugge tot Comen gewonnen was ende dat die voirhoede alrede over ende int dorp tot Comen gelogiert was, van welker tijdinge sij alle zeer verblijt waren, dair doe geordyneert wert dat die coninc voirrijden soude. Dair hoirde hij doe misse, ende alle die andere grote heren met hem, ende na der missen droncken sij eens, ende saten doe up te pairde, ende

Digitized by Google

reden na Comen. Dese van der voirgairde ontcommerden Comen van desen Vlamingen, ende sloegen dair Vlamingen up dien tijt doot, so eerst beneden in die marassche, so uptie strate, omtrent III^{M} man, behalven die dair int vervolligen geslagen worden, die in die kercken ende upten wintmolenen, dair sij hemluden weder vergadert ende begrepen hadden; want, also vro die Bertoenen van der voirhoede over waren, saten sij terstont up die pairde ende setten hemluden ter jachte na die Vlamingen, ende oic om tlant ende dorpen te vysyteeren uptie ruyterse cusstuyme, want alle dat lant ende die dorpen vonden sij rijck, vol ende vet. Die heren van Reus, van Levael, van Combot, van Maletraet, ende die bourgrave van Berlere met horen volke reden, so sere voir henen wech dat sij quamen in een groedt dorp, geheten Vervy; ende was vaste gemaict; mer dese bertoense heren wonnent, ende wert gebernt, ende al dootgeslagen dat dairinne was. Dair wonnen dese Bertoenen een al te grooten goet inne, ende so deden oic alle die andere, die hem spreyden bij hope in den anderen dorpen doir tlant, want alle huysen waren volle van lakenen, veederye, gouts ende sulvers, also, overmits dat grote betruwen dat alleman hadde, dat die passaidgen van der rivieren dair men overmoste so wael ende starckelijken bewairt waren, en hadden dat lantvolk niet van horen goeden gevlucht. Tis fol. 115 v°
wair dat die ruyteren, die dus voir int velt waren uut Bertangen, uut Normandien, uut Bourgonghen ende oic uut anderen plaetsen, waren so overdwaelt dat, dair sij in den dorpen ende huysen quamen, en wouden sij na geen lakenen, veederye, lindenwaet of na diergelike goeden ommesyen, mer niet dan na sulver of goudt; mer, die na hem quamen die nament alle, dat die voir geweest hadden, aftergela-

Digitized by Google

ten hadden; dies dair doe niet en bleef, ten wert alle bescoit van den dorren geselen.

Ghij moight wael deincken dat aldustanygen tijdingen, als van desen gevairde te seggen was, terstont hair zeer breedt spreyde, sodat binnen den selven mergen des dinxdages die tijdinge int heer voir Oudenairden quam voir Philps van Airtevelde, die dairvoir lach metten Vlamingen, hoe die Franssoysen bij Comen over die Leye met scuytkijns hemselven des daeghs te voren, als des manendaghes, overgesceept ende oic hoir vreenden die Vlamingen ternedergetogen hadden, die dair lagen, so tot Comen, so bij der brugge, ende dat sij dair verloren hadden VI^{M} man of dairomtrent, ende men en wiste niet anders Pieter van Bosch en waere doot. Van welker tijdinge Philps van Airtevelde zeer verwonderde ende qualijken tevreden was, ende beriedt hem dair metten here van Hairsele, die dair bij hem was, hoe hij hem nu beste voirtdoen soude, die sprac tot Philps, seggende : « Phillips, ic rade u dat ghij tot Gent trect ende pijnt u alle volk tsamen te steken, dat ghij dair uut ende omtrent crijgen ende vergaderen sult mogen, behoudelijken die stede ymmers bewairt te bliven; ende dit volk suldy uutbringen ende keren dan weder herwert ende trecken dan met alle uwer machten tot Cortrijken; ende ic vermoede wael, als die coninc van Franckrijke u met alle uwer machten hem tegenscomende vernemen sal, lichte hij sal hem dan wael beraden ende bedeincken, eer hij hem yet te dyepe int lant steken sal. Ende ic vermoede oic dat wij ymmers cort tijdinge hebben sullen van onse volk dat in Engelant is, ende, bij aventuere, al en weten wijs niet, die coninc selve of enich van sinen omen mogen nu overcomen of lichte met grote volke overgecomen wesen met groter machten, dat ons dan

Digitized by Google

harde zeer wael dienen soude ». « Voirwair », sprack Phils doe weder, « my verwondert al te zeer wair sij dus lange merren mogen, gemerct dat die Engelse doch wael weten dat sij voirtan enen vryen inganck hier int lant hebben sullen, ende nu niet en comen, wat sij deincken mogen, ende sonderlinge, onse lude die dair sijn noch ons niet en scriven yet of nyet; doch te min en sal ics niet laten, ic en sal tot Gendt strecken, ende bringen den laesten ende meesten naban van volke voir my, ende ic sal den coninc van Franckrijke met alle syne Franssoysen trecken bestrijden, oic hoe overmoedich sij wesen konnen. Ic bin over langen tijt wael tijt wael geadverteert van dat die coninc in sijn geselscappe hebben soude wael XX^M^ man wapene, die maken LX^M^ hoifden, gewapent waelheen; ic salre hem sovele oic voir sijn aengesichte ten strijde bringen, ende, wil my God die gracie geven, met dat goede recht dat wij hebben, dat icken ternedertrecken ende verwinnen mach, ic sal die gheëertste here wesen van alle der werelt; ende, werdt ic verwonnen, dat is wael beter ende een meerder here gebuert dan my, van sinen vyanden verslagen of verwonnen te wesen ».

Als Philps ende die here van Hairsele aldus tesamen stonden ende spraken van deser materie, so quamen versche tijdingen van enigen, die selve mede in den strijdt tot Comen geweest hadden, ende dese affirmeerden zeer die voirtijdinge. Doe vraegde Philps : « Ende en weet ghij niet van Pieter van Busch, hoet dairmede is, wair hij doot of gevaen, of wair hij gebleven is? » Sij antwoirden: « Pieter leeft noch, ende en is noch doot, noch gevangen; mer hij is gequetst, ende hij is tot Brugge gevoert ». Met desen worden sat Philps up te pairde met omtrent XXX mannen van sine geselscappe, ende reedt na Gendt, mer reedt een weynich

uuten rechten wege om enyge doden uut Oudenairden te sien doot upten wech leggen, die des selven nachts uut Oudenairden gesprongen waren ende hadden tegens theer gescermutst, sodat dair XII aftergebleven waren van die van binnen ende lagen dair upt velt doot, ende, terwijlen hij dair hilt siende dese doden, sloech hij ogen up ende sach dair comen enen heeralt, den wech van Gendt wairdt, toebehorende den coninc van Engelant, genoemt den Coninc van Yerlant, mer was anders geheten Chandons; van welker coomste des heeralts Philps zeer was verblijt, omdat hij uut Engelant quam, want hij dair wael goede tijdingen van volke uut gehoipt hadde te vernemen, ende vraeghde hem of hij uut Engelant quame ende of hij van sinen luden dair wesende niet te spreken en wiste. Die heeralt antwoirde: « Ic come voir om u te seggen, hoedat dair weder overcomen an dese zijde bij u vive van uwen luden ende een ridder uut Engelant, genoemt here Willem van Freneton, diewelke bij ordynancie des coninx van Engelant, sijnre omen, des gemeen rijcx raet ende parlements u bringen enen brief, nadat ic dairaf vernomen hebbe, ende nadat my die ridder ende oic uwe luden tot Duveren seechden; ende desen brief sal an u comen, die een regiere des lants sijt, ende, so wanneer ghij ende tlant van Vlaenderen desen brief bezegelt sult hebben, die starcke verbanden innehout, ende die ridder ende u luden dairweder mede bezegelt overcomen in Engelant, suldy terstont grotelijken van den coninc ende den Engelsen met groter machte
fol. 116 van volk van wapene ende van airtsiers getroist werden, dat weet ic wael ». Doe sprack Phillips van Airtevelde: « Heeralt, ghij rekent my al speelkijns, tsal al te laet vallen, dair ghij my af boitscapt; gaet, gaet int heere in onse logijs », ende beval dat men dair

Digitized by Google

bringen soude bij den here van Hairsele, ende dat hem die voirt alle tijdingen vragen soude; ende Philps nam synen wech na Gendt met groter fantasien, sodat men uptien wech, van dier tijt voirt, nye woirdt van hem gecrigen en konde, oick wie hem toesprack, ende reedt so voirt tot Gent toe in groter melancolyen.

Nu willen wij weder, dunct u goet, gaen totten coninc van Franckrijke ende vertellen hoe hij voirt met sinen zaken voirtvoere. Doe hem die tijdinge gecomen was dat die brugge tot Comen gewonnen ende wedergemaict was, wair is dat hij doe uuter abdye van Markettes schiet, dair hij gelegen hadde, ende reedt na Comen met enen groten here van volk van wapene, ende alle in ordynancie als dat geordyneert was van te voeren, sodat die coninc des dinxdages tot Comen quam; ende dair bleef hij leggen ende sine omen met hem; ende die voirhoede was van dair gescheyden ende voirgereden upten berch van Yperen, ende dair bleven sij doe leggen. Des woonsdages smorgens quam die coninc met sinen hope logieren upten selven berch van Yperen, dair hij doe bleef liggen, ende verbeide totdat alle hoir getochte van wagenen tot Comen ende oic tot Waesten over die brugge geleden ende bij theer gecomen waren, want dair al te grote tochte van wagen, pairden ende volk toe was; ende uptien selven woonsdach so leedt die afterhoede tot Comen over die brugge die riviere van der Leye, dair II^{M} mannen van wapene in waren, ende II^{C} arbalestriers, dair die grave van Ew, die grave van Bloys, die grave van Sainpol, die grave van Harrecourt, die here van Chastelgon ende die here van der Fere overste ende beleders af waren, ende bleven dien woonsdach tot Comen binnen liggen ende dairomtrent.

Digitized by Google

Alst quam in der nacht, ende die heren hem waenden gerust te hebben, also sij moede waren van onlede elc sijn volk te logieren, quam dair een geery ende men wert roepende: « Ter wapene! ter wapene! vyandt! vyandt! alle man sij ter weer! » Ende en wisten in der wairheit dese heren niet anders dan dat sij dair gestreden souden hebben, ende dat die Vlamingen uut die casselrien van Cassel, van Bergen ende van Yperen hem tesamen gesteken hadden om hemluden te bevechten. Dair schoten alle dese heren up, ende elc int harnasse ende die huyfden int hoift, ende elc sijn bannier of standairt uut ende voir sijn logijs, ende deden hoir vuerpannen, fackelen ende licht overal onsteken, ende setten hem uptie steenstrate ende dair bezijden int slijck, in ordynancie om te strijden, elc here after sijn bannier of standairt; ende dair quam elc onder sinen here dair hij onder was. Dair bleven sij aldus in den drecke ten halven bene toe staen bijna alle die nachte, twelke dien edelen heren, als die grave van Bloys ende die andere heren, die sulke onsalichede ende coude, als in sulken winterschen nachten als in der maent voirseit te lijden is, niet gewoon en waren, als wael te proeven is, niet wael en diende noch en bequaem; mer, om hoir eer ende lijff te behouden, mosten sij hem dair wael lijden ende die armoede in dancke nemen, hoewael dien arbeyt al te vergheefs was, die sij dair doe alle desen nachte deden, want dair en waren ghene vyanden in den velde, mer hoir eyghen knechten, die hem in der nachte gespreit hadden om hoir pilgaedsen ende roveryen, waren malkanderen in der nachten gemoet; ende dair was dit gerufte ende geerij tot Comen binnen af toegecomen.

Digitized by Google

Hoe hoir die stede van Yperen ende meer andere castelryen in Vlaenderen gaven in des conincx onderdanicheden van Franckrijke, ende van der ordinancie van sconinx heer.

Alst quam an den donredach des morgens, schiet die afterhoede van Comen, ende reden in hoire goeder ordynancie na tgrote heer van den coninc, dat upten berch van Yperen ende dairomtrent gelogiert lach, ende desgelijcx die voirhoede. Dair toefden sij alle te samen ende namen die heren raedt, hoe sijt beginnen ende anleggen souden, wair voir Yperen te trecken of voir Brugge; binnen welker tijt die gesellen fouragiers hem spreiden alle tlant inne, dair sij alle schuyeren ende huysen vol goets vonden, des doe dair menich dorre geselle rijck wert metten roveryen, ende vonden oic provanden voir alle theer te wille; ende was tlant so vol dat, afterdien sij geleden waren over die brugge tot Comen, en hadden sij nye gebreck van enyge vytalie, noch voir man noch voir pairt. Als dieghene, die binnen Yperen waren, gevoelden ende wisten den coninc met alle sijnre machten overgecomen der rivieren van der Leyen ende niet verre van hoire stede wesende, ende dat hem geen passaidgen meer voirgesloten en waren, en waren sij dairbinnen niet al te wael tevreden, mer zeer beducht, ende bereyden hem binnen Yperen te samen, hoe sij hemluden beste voirt hebben souden, ende vergaderden dairomme alle die beste, rijcste ende notabelste van der stede; ende, als die rijckdomme ende wijshede, die altijt goet voir horen heere den grave geweest hadde, hadden sij gedorren, zagen horen slach ende dat sij nu hoere opynye vry sonder verbeuren souden mogen uutspreken, spraken ende ryeden die terstondt dat men an den coninc buyten

Digitized by Google

seynden soude, hem biddende om genade ende hem te senden de slotelen van der stede. Die cappiteine, die doe van Philps van Airtevelde wegen dairbinnen lach, en wilde hem dair in geenre wijs inne consenteeren, dat men die stede upgeven soude, seggende : « Onse stede is starck genoech, ende wij sijn van binnen wael bezorght ende van alles voirsien; wij willen tbeleggen wachten, wil men ons anders beleggen,
fol. 116 v° ende dairenbinnen sal onse regent Philps van Airtevelde sinen hope te samen steken ende comen tegens den coninc strijden van groten machten van volke; ende, en twyvelt niet, beleggen sij ons, Philps en sal ons vrylijken onsetten ». Die andere, die van die sinne niet en waren, seeghden ende antwoirden dat des in Philps noch in alle des lants machte van Vlaenderen niet en waere, den coninc te mogen wederstaen of strijt te leveren om hem terneder te trecken, ten waere dat sij die Engelse te baten gehad hadden; ende dair en vername men doch noch gene tijdinge aff, ende dairomme wairt best dat sij hem upgeven, hoe eer hoe beter, in des coninx handen ende in geen andere van sinen heren. Deser woirden vyelen so vele ende so groot, dat sij binnen der stede upstalle resen tegens malkanderen, ende worden hantsgemeen ; dair gebuerde dat die heren ende rijckdomme van der stede die overhant behilden, ende Philps cappiteyn, die hij dairbinnen geset hadde, genoemt Pieter Wanelaere, wert dair terstont geslagen int ruymoer. Als die burgeren dese cuyre gewracht ende die stede in haren handen gecregen hadden, senden sij twee notabele priesteren van der predicairoirden buyten upten berch an den coninc ende synen omen, hem updoende ende onderwijsende al dat hij soude willen dairtoe verstaen om een vreendelijke dadinge met dien van Yperen te maken. Hierup nam

Digitized by Google

die coninc raedt, ende wert so beraden dat hij tot XII personen uut Yperen, ende noch dairenboven een abdt die oic van Yperen geboren was ende hemselven mede in der dadinge drayede, een vrygeleyde gaf bij hem te mogen comen, merren ende keren, om te horen wat sij hem souden willen updoen of seggen. Ende hiermede keerden dese II relygieusen weder binnen ende brachten dair tgeleyde; dair werden doe XII personen bij der stede wijshede ende rijckdomme gecoren, ende dairtoe desen abdt met hemluden. Dese togen te samen buyten upten berch van Yperen, ende vyelen dair den coninc te voeten zeer oetmoedelijken, ende presenteerden dair die stede van Yperen tot sijnre onderdanichede tot ewigen tijden, sonder enich middel of exceptien. Die coninc van Franckrijke, die goeden ende wijsen raedt hadde, ende altijt stont om tlant van Vlaenderen in te winnen met zoeticheden dair hij soude mogen, en woude sinen thoren niet openbaren, noch sonderlinge an hemluden beginnen, ontfinck se zoetelijken ende blijdelijken, behoudelijken ene condicie, ende was dese, dat die van Yperen hem betalen souden, tot hulpe sine clene costen die hij om dair te comen gedaen hadde, XL^{M} francken; tot welker dadinge die van Yperen niet onwillich en waren, mer dancten Gode ende die coninck dat hem sulke dadinge hadde mogen gebueren, ende consenteerden dat gairne te geven. Aldus werden dair die van Yperen van den coninc ende sinen omen in genaden genomen, ende dair baden doe die van Yperen den coninc oetmoedelijken dat hem gelieven wilde te comen binnen der stede ende hem dair wat te verversschen ende rusten, want die goede ende wijse mannen van der stede dair ene grote vruechde ende blijscappe af hebben souden. Dit wert geconsenteert, dat die coninc, als hij reysen

Digitized by Google

soude tot Vlaenderen wairt in, sinen wech doir die stede nemen ende dair dan wat thoeven om raedt te nemen, wesweechs hij voirt intrecken soude. Met welcker antwoirde die van Yperen van den coninc schieden ende weder binnen hoire stede quamen, dair doe dat heele lichaem van der stede zeer in verblijt was, dat sij so van den coninc van Franckrijke in genaden ende in vreenscappen ontfaen waren. Dair bereyden sij terstont hoire somme van XL^M francken, ende sloegen dat gelt omme, ende betailden terstont den coninc of dengenen die hij dairtoe geset hadde te ontfaen, ende dat aleer hij binnen Yperen quam.

Die coninc aldus noch leggende upten berch van Yperen, quam hem die tijdinge, dat hem die Parijsienen weder upgeheven ende tesamengesteken hadden, ende waren gesloten, nadat die fame ghinck, dat sij uut wouden trecken ende werpen dat zuverlijke slot terneder, dat bij Boos de Vynseynes staet, genoemt in walsche Biaulté, dats in onser talen Schoonhede, ende oic des coninx casteel tot Louvers, ende voirt alle die starcke huyse ende slote omtrent Parijs gelegen, updat sij dair voirtan niet bij gehindert en souden werden. Nu was dair een van horen geselscappe, genoemt Nyclaes die Vlaminck, die al te wail waende te spreken, mer hij sprac zeer qualijken voir hemluden, alst na scheen. Dese hief up ende seyde: « Mijnheren, en wilt dat noch ter tijt in geenre wijs doen; laet ons eerst verbeiden ende sien hoe ons heren den coninx saken in Vlaenderen hem vergaen sullen; want, ist zake dat die van Gendt hoir zaken te boven gaen, als men hoipt dat sij sullen, dan salt goet pass ende tijt wesen te doen; mer en laet ons niet te haestelijken beginnen dingen, die ons na berouwen mochten ». Doir welke Nyclaes woirden die zaken verthoeft werden, dat die Parijsienen niet voirt en

Digitized by Google

voeren met horen upsette, mer sij bleven hem te samen houdende binnen Parijs, wael voirsien met goeden harnasse, also fijn van proeve alsof sij alle ridderen ende grote heren geweest hadden, ende waren also wael te harnasse van den hoofde totten voeten, ten getale toe van wael XX^{M}, gewapent, ende dairtoe wail XXX^{M} van dien Maelgets, ende so deden noch die van Parijs al hoir harnasmakeren wercken nacht ende dach, ende alle harnasse dat sij maken mochten was vercoft, ende wail betailt eer sijt upmaken konden.

Nu merct doch wat vreselijker duvelye dit van deser gemeenten gheworden soude hebben ofs die coninc in Vlaenderen tondergelegen hadde met dat edel geselscap dat hij dair voir hem gebracht hadde; men mach dat vrijliken vermoeden ende voir wair houden, dat dan alle ridderscappe ende edelhede doot ende verloren geweest soude hebben in Franck- fol. 117
rijke, ende oic sowael in anderen landen; noch dat upstal van den Jacken en was nye so groit noch so anxtelijken als dit upstal geweest soude hebben. Oic mede hieven hem die kairelen up tot Ryemen, tot Chalons, ende uptie riviere van der Maerne, ende begonden alrede tselve ridderscappe dat thuys gebleven was, of die wiven ende kinderen der edelre mannen die mede met den coninc gereden waren, te dryegen; ende van gelijken begonden sij oic te doen tot Orlyens, tot Bloys, tot Ruwaen, in Normandyen, ende oic in Biauvoisijs; ende dese duvelye hadden sij int hooft begrepen, ende was hoir upset, alle tridderscappe overal doot te slaen, en hadde God hier niet sonderlinge selve in voirsien, gelijken ghij dat in die historie hierna noch sult horen verslaen.

Doe die uuten castelryen van Cassel, van Bergen,

Digitized by Google

van Bourburch, van Grevelingen, van Vuerne, van Duynkerken, van Poperingen, van Thoerhout, van Belle ende van Messenen vernamen dat die van Yperen ommegegaen ende franssoys geworden waren, ende die stede van Yperen in des coninx handen gebracht hadden, ende dat se die coninc so guetliken ontfangen hadde in genaden, waren sij metter zake zeer beladen ende en wisten hoe doen, mer hadden ymmer te meer hope dat sij oic sijn genade genyeten souden; doch, doe sij dair wael up bedacht waren, ghingen sij eendrachtelijken toe, elk in sijn castelrije, baeljuscappe ende meyerie, ende vingen alle hore cappiteinen, die Philps van Airtevelde in elke plaetse geset hadde, ende bonden hem handen ende voeten, dat sij hem niet ontcomen en konden, ende brachten se voir hemluden upten voirseiden berch van Yperen om dairmede des coninx genade te verwerven, seggende dair totten coninck, al roepende met luder stemmen, up hoir knyen liggende : « Genade, edel coninc van Franckrijke! genade! want wij setten onse lyven, goeden ende plaetsen dair wij woonachtich sijn, in uwer onderdanichede, ende, om u te vollen te bewijsen dat wij bekennen dat ghij onse rechte here sijt, so leveren wij u hier nu alle die cappiteinen, die ons Philps van Airtevelde geset hadde terwijlen hij ons crachtelijken ende tegens onsen wille in sine onderdanichede hilt ende regierde, om dairmede te doen uwen wille, want sij ons bedwongen ende beleedt hebben na horen wille ». Als die coninc dit van desen volke hoirde, wert hem van den heren bij hem wesende geraden dat hij se in genaden ontfaen soude, als hij dede, up condicien dat alle dese voirseide castelryen, hem tsamen leveren souden voir sine clene costen, als voirseit is, die somme van LX^{M} francken, ende behoudelijken dat men hem oic sonder betalen

Digitized by Google

afvoeren soude mogen alle vytalie, die men van beesten of greynen behoeven soude ende men te lande wairt in horen huysen noch vinden soude; mer sij souden verzekert wesen, niet gevangen, gebrant of meer gescat te wesen; ende hier genuechde hem allen wael mede, ende bedancten den coninck hoochelijken sijnre goederthierenheden ende genaden, doe sij sagen dat sij dairmede quijt mochten wesen; ende alle die cappiteinen Phillips toebehorende, die sijlude dair gebracht hadden, werden oic quijtgescouden met enen slach van enen snyenden zwairde twisschen die scouderen ende thooft, twelke boven upten berch geschiede. Ende, van alle dese tractaten ende dadingen, die men aldus metten luden maicte, en wert die grave van Vlaenderen nye eens omme toegesproken of over geroepen, noch in des coninx raedt, noch nyemant van sinen heren, ende, of hem dat wat verdroit, dat wist hij selver wael, niettemijn hij en hadts van alle die reyse anders niet; ende, noch hierenboven, so en was hijselve, noch engeen van sinen here of dienren, binnen alle dese reyse so coen dat sij hem ye uut der ordynantie hadden dorren vertrecken, of int lant spreyden uuter battailge van der vluegele dair hij ende sine lude toe geordyneert waren bij den meyster van den arbalestrieren, also sij meest Vlamingen waren, want die coninc hadde doen gebieden, up tlijff te verbueren, dat nyemant in sijn heer vlaems spreken en moste, noch vlaems pennairt dragen; aldus moste hij ende sijn volk buyten af alleen up hemselven bliven.

Digitized by Google

Hoe die coninc van Franckrijke van Yperen schiet met alle sijn heer, ende hoe Phillips hem bereyde om tegens den coninc te strijden.

Doe die coninc van Franckrijke ende alle theere, voirhoede ende afterhoede, tot horen wille upten berch van Yperen lanck genoech getoeft, ende dair grote marcte gehouden, ende grote geroofde goeden dair gebuit, gepairt ende voirvercoft hadden den vreemden coopluden, die hem dairomme toegecomen waren uut verren hoecken, van Rijsel, van Doirnicke, van Douway ende van anderen steden ende dorpen, (want sij die goede wervicse, messenensse ende poperinge lakenen so goeden cope gaven dat men wael tlaken tot enen goeden tabbairt om ene francke van hemluden betuyghde; oic waren dair andere vreemde ruyteren, als Bertoenen ende oic uut anderen landen die meer winnen ende van horen geroofden goede maken wouden; dese loeden hoir pilgaedse, als lakenen, wollen of linnen, tafellakenen, bedden, tijckten, dekenen, voederye, goud of sulver, coperwerch, tynnenwerck ende anders up goeden wagenen ende pairden, ende senden dat bij hoeren dienren of gesellen weder afterrugge over die riviere van der Leye in
fol. 117 v° besloten steden; ja, die zommige voirt in Franckrijke), schiet die coninc van den berch ende quam binnen der stede van Yperen, ende alle die grote heren met hem, sovele als dairbinnen logieren mochten; dair hij doe bleef rusten wael IIII of V dagen.

Hieraf waren die van Brugge wael geinformeert, ende van al dat die coninc van Franckrijke binnen Yperen te handen toich, ende oic van hoe alle tlant van Yperen, westwert tot Greveningen toe, hem in handen ende tot onderdanichede gecomen waren, sodat sij niet en wisten wat doen, wair an hem te senden

Digitized by Google

om mede te dadingen, of hemluden te voegen hem te wederstaen; doch dat bleef up dien tijt staen, sonder bij hem te senden off genade te verzoeken; ende die zake principalijken wairomme was dese : sij hadden uptien tijt wael VII^{M} man uut hoire stede liggen bij Philps van Airtevelde voir Oudenairden, ende oic so hadden sij noch van horen notabelsten poirteren binnen Gendt tot ghijsele liggen, wael tot V^{C} personen toe, die dair alle gelegen hadden zeder den tijt dat Philps Brugge gewonnen hadde, om ymmers altijt te bet meyster van der stede te wesen; ende dairtoe, so waren noch dairbinnen Pieter van Busch ende Pieter die Muytere, die hemluden goeden troist gaven, ende onderwesen dair dagelix tvolk, seggende : « Ghij heren, en weest niet verslagen noch mismoedich, of die coninx van Franckrijke tot Yperen toegecomen is; ghij hebt doch wael gehoirt tot menyghen tijden hoe voirtijts die schone coninc Philps van Franckrijke alle sine machte hadde in Vlaenderen al tot voir Cortrijken toe, mer wat gevyel dairaf? Sij worden dair van onsen ouderen alle ternedergetogen ende dootgeslagen; ende so houd ick dat dese noch alle mede gevangen ende geslagen sullen bliven, eer sij weder van ons geraken sullén connen, want, dair en twyvelt ons niet an, Philps van Airtevelde en sal sinen hope te samen steken, die overgroit ende machtich is, ende sal den coninc metten sinen bestrijden, tgelde dat gelden mach; ende, sonder twyvel, na tgoede recht dat wij hebben, ende oic na der zeghezalichede die die van Ghendt gewoon sijn te hebben, Phillips sallen ternedertrecken ende alle den hope met hem, ende is wael gescepen dat hoire een niet wech en sal comen connen, mer alle doot of gevangen bliven; ende dan so is weder alle tlant met dien strijde gewonnen, ende dan so blijffdy, van dier tijt voirt tot ewygen

Digitized by Google

dagen, heren ende ongemoeyt van yemande, ende sult alle die werelt doir voir vrome, getruwe mannen vermairt werden, die voir u recht hebt dorren vechten; welke vryheden ende rechten ghij dan voirt ewelijken besitten ende in vreden gebruken sult, ende sult dair dan oic mede verwerven Philps van Airtevelde hulde, ende voirt onser alre van Gendt ».

Onder dies dat Pieter ende Pieter voirseit aldus arbeyden tot Brugge ende onderwesen dair tvolk dat sij metten coninc van Franckrijke niet dadingen en souden noch overcomen, quam binnen Brugge die tijdinge hoedat die van Gendt die in Engelant geweest hadden weder tot Calijs an desen zijde gecomen waren, ende met hem een ridder uut Engelant gebracht, genoemt here Willem Freneton, als voirseit is, die van des coninx wegen overgesent waren in tgemeen lant van Vlaenderen met zekere bootscappen, roerende van te bezegelen zekere verbanden die die coninc van Engelant hadde doen bescriven ende van den Vlamingen bezegelt begeerde te hebben. Welke tijdinge tot Brugge overgescreven wert van here Jan van Wrues, cappiteine van Calays, ende dese cappiteine wairscuwede dien van Gendt tot Calays gecomen wesende, dat sij niet doir en souden mogen comen tot Brugge, want die coninc van Franckrijke lage tot Yperen, ende alle tlant van dair tot Yperen waer ommegeslagen ende in des coninx handen van Franckrijke gegaen, « ende ic vermoede », sprack hij, « dat wij cort andere nyewe ruytermaren ende tijdingen hebben sullen, want men zeeght ons hier dat Philps van Airtevelde alle sine machte vergadert om den coninc te bestrijden, ende dair sel men dan wael sien wie scoonste velt behouden sal; ende dairna moighdi u dan rechten, want, worden die Vlamingen ternedergetogen, voirwair so en

Digitized by Google

zie ic niet dat ghij yet in Vlaenderen te doen sult hebben, ende, leechts die coninc terneder, so ist alle ons an allen zijden ». « Ghij segt oic wair », sprack here Willem Freneton, dairup dat doe die burgeren van Gendt tot Calays bleven leggen, ende met hem here Willem voirnoemt.

Nu willen wij gaen tot Philps van Airtevelde ende spreken van hoe hij sine zaken voirt anleyde. Wair is dat hij zeer in den sinne hadde den coninc te bestrijden, als hij oic wael bewees, want hij quam binnen Gendt ende gheboit dat alleman, die wapene dragen mochte ende sijnre leden machtig was, hem volligen souden, mer die stede bewairt blivende. Dit gebodt wert gevollicht, want hij dede den volke te verstaen dat hij, bij der hulpen Goids, die Franssoysen alle ternedertrecken soude, ende so souden die van Gendt dan heren wesen ende bliven van allen nacien. Hierup bracht Philps voir hem uut Gendt ende van dairomtrent, bij den laetsten ban X^M^ man, ende streeck dairmede voir Oudenairden; ende hij hadde alrede tot Brugge gesent, ten Damme, tot Airdenburch, ter Sluys ende dairomtrent, langes der zeestrange, ende oic in den IIII Ambochten, in die castelrye van Gheeraertsberghe, van Denremonde ende van Aelst, sodat hij dair in dien hoeck te samen stack wael XXX^M^ gewapent, dair hij doe enen nacht mede liggen bleef voir Oudenairden, ende des anderen dages schiet hij van dair ende tooch na Cortrijke, hebbende in sijn geselscap wael LX^M^ man.

Dese tijdinge quam voir den coninc ende den fol. 118
franssen heren, hoedat Philps van Airtevelde hem tegensquam, wael met LX^M^ man, ende dat hij hem zeer genaecte. Dair schiet doe des coninx voirhoede van Yperen, dairin waren die cognestabel ende marscalken van Franckrijke, ende togen logieren

Digitized by Google

I 1/2 myle van daer te lande wair inne, twisschen Rousselair ende Roosbeke; ende des anderen dages quamen dair die coninc met alle sinen heren logieren, ende oic die voirhoede ende afterhoede alle te gader, dair dese heren doe int velt vaste vele moeyenisse hadden, want twas in therte van den winter, als int beginsel van decembri, ende was een regenich, onreyn weder; dair mosten alle die grote heren snachts in in hoir harnasse int velt slapen, want sij van uyre te uyere den strijt wachtende waren, want hem quamen vele tijdingen uuten lande int heer, seggende : «Weest des zeker, mergen suldy uwe vyanden up uwen dach hebben », ende dit vernamen die gesellen die doir tlant om foeraidse te rijden plagen. Aldus lach dair die coninck gelogiert mids int heer onder alle sijn volk, ende verwachten dair Philps coimste, ende waren die fransse heren qualijken tevreden dat Philps so lancsem anquam, want sij hadden wael expedicie ende cortinge van der sake genomen, overmidts dat sij zeer quact te liggen was in dat coude weder.

Ghij moight wail deincken allegelijck dat, doe dair die coninc so met alle sijnre machten vergadert lach, hij menygen groten edelen ende vromen man in sijn geselscappe dair hebben moste. Ende, des alle niet wederstaende, was Philps van Airtevelde met sinen Vlamingen so verwaendt dat sij hoire niet en ontsagen noch en achten, ende dat bleeck wael als sij den coninck te gemoete quamen om te bevechten, want, hadden sij bliven liggen in hoir besit voir Oudenairden, ende hem wat gebolwerct of gestarct, mits dat dair oic so regenich ende vuchtich was, die coninc soudse dair wael hebben laten liggen ende en souts hem niet gairne bewonden hebben Phillips met sinen Vlamingen dair voir Oudenairden verzocht te hebben, of, hadde hij Philps dair versocht

Digitized by Google

het hadde sorchelijken voir hem ende alle sijn geselscappe geweest ende en hadde niet ghescepen geweest voir den coninc ende die sijnre hem dies verlachen te hebben; mer Phillips verhief hem ende gloryeerde so zeer up dat geluck ende in der victorien die hij voir Brugge gehadt hadde, dat hij hem al liet duncken dat hem nyemant en soude mogen wederstaen, ende en vermoede niet anders dan noch te werden een die meeste here van alle der werelt. Dese grootheit stont hem altijt voren, ende dair plach hij wael up te ymagyneren, ende hieromme en ontsach hij noch den coninc van Franckrijke noch alle sine machte, als ghijselve wael begrijpen moight; want, hadde hij den coninc ontsien, hij en hadde niet gedaen dat hij dede, als ghij nu hierna horen sult.

Van dat wonder dat den Vlamingen in der nacht wedervoere, ende hoe sij horen strijt up enen berch ordyneerden ende schoeren.

Des woonsdages savonts, doe die strijt des anderen dages ghevyel, quam Philps van Airtevelde met alle sine machte leggen up ene plaetse twisschen enen druygen sloit ende een cleen buskijn van doirnen dat so dicht was dat men qualijken an hemluden comen mochte, en dit was twisschen den Ghulden berch ende Roosbeke, dair oic die coninc met sinen heere lach; up welken avont Philps van Airtevelde alle sine cappiteinen ene rijckelijke maeltijt teten gaf, als wael in sijnre machten was, want hem vytalien genoech vollichden. Alst quam na den eten, ende die tafelen upgenomen waren, begonde Phillips dair te collacioneren ende te spreken, seggende : « Mijnheren ende lieve, getruwe vreende alle, ghij sijt nu in desen

state ende machte, ende alle mijn medegesellen in der wapene; ic hope dat wij morgen wat te doen sullen hebben; want die coninc van Franckrijke met sijnre machte heeft groit begeren, als ic verneme, ons te versoeken ende te bevechten, ende hij is hier tot Rosebeke gelogiert harde nade bij ons; hieromme biddic allen dat ghij uwen eedt truwelijken onderhouden ende quijten wilt, ende hebben mannes hert in u, ende u niet verslagen noch verslaen van enygen dingen die u gemoeten of die ghij sien moight; ende hebt in u hert vaste geprintet dat wij voir onse goede recht vechten sullen ende ons te onderhouden onse rechtvairdige jurisdictien ende vryheden slants van Vlaenderen, ende onsselven in onsen rechten. Wilt oic elc u volk so induceren ende so wijselijken ordyneren, dat men moge van ons seggen dat wij bij onser wijshede goeden regimente, ordynancie ende vromichede verworven hebben, met Goids gracie ende hulpen, die victorie ende den dach van morgen tot onsen zege ende winssel; ende after dien tijt ist al gedaen, ende so sullen wij vrede hebben, want dan nymmermeer here so groit wesen en sal, die hem tegens ons steken en sal dorren, ende onse eere sal die helfte meerder wesen dan of wij die Engelse te baten ende in onser hulpen gehadt hadden, want, hadden wij se in onse geselscap gehadt ende wij den zeghe voir ons gecregen hadden, als wij ende God wille sullen, sij souden buyten slants dair alle tgherufte ende eere af ghehadt hebben, ende wij niet. Wij weten oic wail dat alle die bloeme uut die crone van Franckrijke nu hier bij den coninc is, ende niet thuys gebleven dat yet van namen of van wairden is, ende dairomme suldy elc u volk seggen ende duen
fol. 118 vº bevelen dat sijt alle dootslaen ende geen te genaden of gevangen en nemen, ende also sullen wijs nu een

Digitized by Google

eynde des oirloichts ende ewelijken vrede crijgen ende; houden want ic wil, ende dat gebiede ic oic uptie verbuernisse van tlijf te verliesen, dat nyemant geen gevangen en neme, wie hij oic sij, uutgenomen den coninc alleen; die willic den doot verdragen, also dat een kint is, dat men sculdich is te verschonen, want hij en weet niet wat hij doet, hij treet dair men hem hebben wille; mer wij sullen hem voir ons voeren binnen Gendt ende leren hem vlaems; ende, ist hertogen of graven ende voirt alle dat dair meer is, slaet al doot, want alle die gemeenten van Franckrijke en sullens ons niet dan groten dancke weten; ende ic weet wael voir wair, ende dair bin ic wael af geinformeert, dat sij wouden dat van alle die hier sijn nymmermeer engeen weder in Franckrijke en keerden, alst oic en sal ». Dese cappiteinen, die dair bij Phillips waren ende dat avontmael met hem gegeten hadden, consenteerden hem alle in Phillips opynye ende begeren, seggende : « Here, ghij segt wael, ende tsal also oic geschyen. » Ende hiermede schieden alle dese cappiteinen van Philps, ende elc ghinck in sijn logijs bij sijn volk, en dair versloegen sij hoirluden ende onderwesen hem van deser voirseide materie na Philps wille, ende hiermede brachten sij int heer dese nacht over. Hieraf gebuerde in deser selver nachte omtrent midnachte, nadat my dat bijgebracht wert, een al te wonderlijke zake in hoir heer, dairaf ic nye ghene van gelijken gehoirt en hebben, ende ic wil u hier nu bescriven

Tghebuerde dat, doe dese Vlamingen alle hoir dingen ende wake int heer wael beset hadden ende hem elc te vreden meende te schicken dien nachte up hoir wake, die sij zeer starck beset hadden, want hoir vyanden binnen ene myle hem bij ende na lagen, hadde Philps van Airtevelde bij hem, ende was sine

Digitized by Google

vreendinne, ene juffrouwe van Gendt, die dair met hem in dese reyse gecomen was, als my doe geseit wert. Ende, terwijlen Philps was gelegen om te slapen een weynich in sijn pawelgoen up ene gestickte tijckte voir een vyer van colen, tradt dese juffrouwe heymelijken van sijnre zijde uuten pawelgoene omtrent een lettel na midnachte om dat weder ende den hemel an te sien ende te vernemen hoet bij der nachte wesen mochte, want hoir ghene slape in en ghinck, sach sij, na Rosebeke wairt an, tot vele steden an den hemel groten roke driven ende veel vuyerspronckelen in der luchten vlyegen; ende dat was oic also, mer dat was van tvuyer die Franssoysen in der couder nachten maicten onder den heggen ende boskijns, also sij upt blote velt lagen, int gemeen hemluden bij te verwermen. Dair bleef sij doe dair staende, ende luysterde ene wijle, ende hair dochte dat sij hoirde een al te groten misbair ende ombequamen gerufte up ene plaetse gelegen twisschen dat fransse ende dat vlaemse heer, genoemt den Guldenberch; ende dair riep men, als hair dochte: « Mont-Joye Saint-Denijs! » ende noch dairtoe veelrehande geroepingen ende crijen; van welk rumoer ende gerufte dese juffrouwe in hairselven zeer vervairt wert, ende tradt weder in Philps pawelgoen, ende wecte Philps haestelijken uut sinen slape, seggende tot hem: « Here, staet geringe up, ende wapent u, want ic hebbe nu terstont voirwair gehoirt een al te groten gerufte van crijsen ende roepingen upten Guldenberch, gelegen twisschen hier ende dat fransse heer; ic vermoede dat dit die Franssoysen sijn, die u comen bespringen ». Phillips, dit horende, stont haestelijken up, ende sloech enen nachttabbaert omme, ende nam enen hamer in die hant, ende tradt uut sijn pawelgoen om te sien ende twair te weten van dies hem sine vreendinne

Digitized by Google

bijgebracht hadde; welk gerufte Phillips selve, als hem dochte, oic hoirde ende dat dair al te groten rommelinge uptie voirseide plaetse was. Dair keerde Philps weder in sijn pawelgoen, ende dede haestelijken sijnsselfs tromppette slaen om theer te wecken; ende, terstont als Phillips trompette geluyt sloech, vloicht al up, dat int heer was, ende elc man int harnasse. Als dit dieghene van der wake verhoirden, senden sij terstont an Philps om te vernemen wat hem angecomen mochte wesen; als dese boden uuter wake bij Phillips quamen, werden sij zeer bescaemt ende met quaden woirden van Philps overgelopen, seggende: « Ghij, die die wake bevolen is, hoirt ende weet dit grote gevairdt, ende verzwijcht; dat ghij hebt dair qualijken an gedaen ». Doe antwoirden dese gesellen uuter wake, seggende: « Ha ha, Philps, en meendy anders niet? Tis oic wair als ghij segt, mer, terstont als wij eerst dit gerufte hoirden, sonden wij van onse gesellen ende cruypers al tot upten Guldenberch, dair ons oic dochte dit gerufte ende gecrijs te wesen, mer diegene die wij dair gesent hebben, ende sijn van den cloecsten ende verstandelsten geweest uut onsen hope, dese brachten ons weder over, dat dair upten Guldenberch noch dairomtrent geen gerufte, noch een mensche niet levendich en was, ende, doe wij in der wairheit geen schijn noch waere apparensie van enich volk of vergaderinge en vernamen, en wouden wij u noch thele heer uut sinen ruste te vergheefs niet stueren; ende, hadden wij anders gedaen, dat wair onse scande grotelijken geweest. » Als Phillips ende die andere cappiteinen dese antwoirde van tgheruft hoirden, schicten sijs hem weder te bet tevreden, mer inwendelijken dachte ende verwonderde Philps altijt zeer, wat dat dan geweest mochte hebben, dat sine vreendinne voir, ende hij na, so besceydelijken fol. 119

Digitized by Google

gehoirt mochten hebben. Hieraf willen noch vele luden seggen dat dit die helsche vyanden waren, die alrede hoir vruechde ende spel maicten uptie plaetse dair men des anderen dages dat kersten bloet so grotelijken storten soude, dair sij hoipten so groten proye van verloren zielen in te vercrijghen.

Alst dit aldus over was, schicten hem die Vlamingen elc weder in sijn logijs tevreden, mer en waren van alle der nachte nye wael int herte versekert noch gerust, mer zorghden alle dien nacht, voir verrast of verraden te wesen, ende hilden hem alle die int heer waren gewapent voirt alle den nacht doir, ende lieten elc in sijn logijs grote vuyeren anleggen, ende deden hoir spijse bereyden, ende onbeten wael tot horen passe aleer den dach anquam, want sij hadden van allen provancien ende goede winen overvloedichede; ende, alst quam omtrent een uuyre voir den dage, sprac Philps tot sinen cappiteinen : « Twair goet dat wij ons begonden buyten upt velt te slaen ende ons in ordynancie stellen, also wijt nemen ende geven sullen willen, om, alst dach is ende ons die Franssoysen an sullen comen, sij den wairdt thuys sullen mogen vinden ende al bereyt om hemluden tot horen ongevalle vromelijken te ontfaen ». Desen raedt dochte hem allen goet, ende hierup slogen sij uut horen logijssen buyten up ene heyde, recht buyten dat buskijn, dair sij enen druygen holen sloit voir hem leggen hadden, die redelic ende breedt genoich was ende onlanx van nyews upgeschoten hadde geweest, ende after hemluden hadden sij vele ruychten van doirnenbusschen, van brem ende van anderen clenen gheboomten, twisschen welken tween besluytingen dese Vlamingen hem ordyneerden in enen groten strijde zeer dicht ende starck in een, sodat sij dair vergadert waren, bij der cognestabel over-

Digitized by Google

bringen wael, LX^M starck, van den uutgecorensten, overdadichsten ende wael hoirs lijfs vermogende die sij hadden, ende hoirs lijfs geen achte en sloegen. Oic hadde Philps dair omtrent LX airtsiers engelsen, die hem uut Calays gestolen hadden om die ghierichede van tgewijn, ende waren bij den Vlamingen gecomen. Aldus bleven sij dair te samen staen, ende, anders alle dat sijs hadden, knaep, wijff ende kint, die sij met hem int heer hadden, lieten sij after in hoir logijs, uutgenomen Phillips van Airtevelde liet een van sijn paedgen sitten up een al te schonen coursier van Poelgen, dat wael wairdich was, als men my doe zeeghde, V^C cronen, voir enen here te rijden; ende dese dede hij hem navolligen. Ende en verstaets also niet, dat Philps dit dede om hemselven hiermede ter noot wech te stelen of te vlyen van sinen geselscappe, neen niet, mer allene uut hoverdyen ende van staets wegen, ende om dair mogen up te sitten, hadde hij schoonste velt gehouden ende die Franssoysen vluchtich geworden hadden, ende dan nabij sinen volke, te voete horen vyanden vervolligende, mede hadde bij hem mogen rijden, roepende tot een ygelyken : « Slaet al doot! slaet al doot! » up dit propos dede Phillips tcoursier navolligen.

Ghij sult weten dat Phillips up desen dach uuter stede van Gendt bij hem hadde IX^M gewapender manne van voirdeel, wael te harnasse, diewelke hij al omtrent hem hilt, also hij dair meer geloven up hadde dan up anderen; ende Philps was met desen hope ende met horen banyeren ende pingoenen in voirste van den strijde, dairnaest die uuter castelryen van Gheertsberghe ende van Aelst, dairan die uuter castelryen van Cortrijke, dairna die van Brugge, van den Damme, van der Sluys ende van tVrye van Brugge; dese waren meest alle gewapent met panssieren, yserhoeden of

Digitized by Google

yseren pothuyfden, ende hadden hantschoen van gesoden leere, hebbende elc in sijn handt enen pennairt of piecke; ende hadden hem dese dorpen ende castelryen toeghemaict ende geteykent, om elc die sine voir den anderen te kennen, enyghe linden rockskijns over tharnass, van half geel ende half blaeu, andere met enen zwarten bandt up enen roden rock, andere gevaest witte vaessen up enen blaeuwen rock, andere gehact blaeu tegens groen, andere enen gehacten witten bandt up roit, andere den rock al blaeu sonder een quartier was root, andere witte kelen al over gehact met roden hacken. Ende elc hadde sijn bannyer voir hem, ende hadden hoir quartiermeysters grote, lange, hangende messen an horen ryem; in welker ordynancie ende state sij dair al stille bleven staen, verbeydende den dach, die hem doe terstont quam. Nu willic u verslaen van der Franssoysen ordynancie sovele als ic van der Vlamingen geseeght hebbe.

Van hoe die cognestabel van Franckrijke ende die marscalk ende dairtoe die bastairt van Lengers reden vysiteren tvlaemsse heer, ende hoe sij hem scicten ende ordyneerden ten strijde.

Wair was dat die coninc ende heren die dair bij hem waren ende upt velt lagen, wael wisten dat hem die Vlamingen zeer nabij waren, ende dat sij niet sonder te strijden weder vaneen en souden mogen sceyden; want dair en dadingde nyemant twisschen tween, ende partyen waren elcandere zeer gerende. Aldus most dairomme gevochten werden. Sodat hieromme des woonsdages smorgens over alle die stede van Yperen van coninx wegen gekundicht wert
fol. 119 v° dat alle mannyeren van volke van wapene hem buyten

Digitized by Google

upt velt bij den coninc voegen ende hem elc dair in sine ordynancie stellen soude also sij te voren geordyneert geweest hadden; tot welken gebode elc obedierde ende was so onderdanich dat dair nye mensche van des coninx volk binnen Yperen en bleef dan diegene die die pairden bewairden ende die weder binnen Yperen gebracht hadden doe hoir meysteren dairaf geseten waren; ende weet dat alle die pairden int gemeen meest tot Yperen ende dairomtrent bleven, uutgenomen die van der voirhoede hadden veel van hoiren pairden, up aventuere, of die Vlamingen vluchtich worden, dair dan mede te mogen jagen ende vervolligen, ende oic om der Vlamingen ordynancie van strijde ende anders dairmede te mogen berijden ende oversien, alst noot wesen ende gebueren soude. In deser manyeren bleef die coninc met sinen Franssoysen desen woensdach dair bijeen upt velt liggen niet al te verde van Rosebeke, ende dair ordyneerden sij hore saken te passe van des hem noot was te hebben in den strijde.

Des woensdages savonts gaf die coninc ene heerlijke maeltijt sinen III omen, den cognestabel van Franckrijke, den here van Couchy ende noch meer anderer groter vreemder heren uut Brabant, uut Henegouwen, uut Hollant, uut Almangen, uut Savoyen ende uut anderen landen, die den coninc te dienste gecomen waren, ende dancse die coninc zeer, ende so deden oic van den vromen, truwen dienste die sij hem dair deden ende bewesen. Ende dair wert doe dien nacht die wake bevolen den grave van Vlaenderen voir des coninx heer ende lijff, dair hij toe hadde VI^{c} glayen ende XII^{c} andere mannen.

Als aldus des woensdages dit avontmael van den coninc den heren voirnoemt gegeven geweest hadde, ende alle die heren van daen scyeden, bleef die

Digitized by Google

cognestabel van Franckrijke alre laetste, in meninge om int oirloffnemen metten coninc ende sinen omen te spreken, hoe sijt voirt ansetten souden. So suldy weten dat bij des coninx raedt overdragen ende gesloten was, dat die cognestabel, here Olivier van Clitson, hem afdoen soude van sinen dienste van der cognestablie van Franckrijke, want men verbeyde des anderen dages den strijt te hebben, ende het soude wesen up dien dach alleen die here van Couchy in sine stede, ende hij soude selve bij den coninc wesen. Hieraf gebuerde dat, doe die cognestabel voirt tradt om oirlof an den coninc te nemen, sprack hem die coninc zeer vreendelijken toe, also hij dair wael af geinduceert was, hoe hijt selve seggen soude, ende sprack : « Cognestabel, wij willen dat ghij uwen dienste als om den dach van morgen overgeeft ende in onsen handen set, want wij hebben dair enen anderen toe geordyneert, ende wij willen dat ghijselve bij onsen persone sijt ende blijft », van welken woirden die cognestabel zeer vreemde gaf, want hij dies niet vermoet en hadde, ende hadde groot wonder wat dit wesen woude; doch hij antwoirde den coninck weder, seggende : « Lieve here, ic bekenne wael dat my nymmermeer meer eeren gebueren en mach dan mede te mogen helpen uwen edelen persone te bewaren ende te wachten; mer, lieve here, het soude mynen vromen gesellen, die ic hoire vele hier nu in uwen dienste gebracht hebbe, ende oic die andere edele mannen die in die voirhoede sijn, zeer ongenuechelijken ende verdrietelijken wesen my te ontberen; ende tmochte u wael, dat God verhoeden wille, tot meerderen hinder comen dan bate. Niet dat ic my voir so vrome houde, dat bij mynen toedoene of vromichede uwe saken te beter ofte quader vallen sullen, mer ic seget, lieve here, altijt behouden die correctie van

Digitized by Google

uwen hogen edelen rade, omdat ic dese naeste XV dagen anders nyewers up gestudeert noch geymagineert en hebbe dan om te volbringen tot u ende uwer heren ende volkx eeren minen dienste, ende hebbe dairup gefondeert ende geinduceert na mynen concepte den enen ende den anderen, nadat ic se vroom ende verstandelick van begrippe vinde, hoe sij hem in den strijde met horen volke hebben sullen in den beginsel ende aenghanck. Ende, of ic hem nu ontblive ende mergen, als wij bij der gracien Goids onse vyanden bevechten sullen, en sullen sij my dair niet bij hem hebben, mer ic sal se begeven hebben van te mogen raden ende voirt te ordynyeren, nadat ick mijn concept van hoe men den strijt anleggen sal hem eerst int hooft gepredict ende geleert hebbe, also dit spil te hanttyeren alle mijn leven mijn ambochte geweest heeft. Proeft nu selve of sij dair niet bij ontstelt ende ontregelt wesen en sullen, ende oft oic niet confuyselijken voir my wesen en sal; ic sal se voirgestelt hebben an den eersten anstoot, ende selve sal ic afterbliven; ende tsal toe heten onder den ridderscappe, dat ic dit selve uut hoverdyen, ende oic om den minsten sorghe ende die eerste slagen te vlyen, an u versocht ende verworven sal hebben. Bidde u, lieve here, hieromme, als ic alre oitmoedelixte maich, dat ghij doch niet en wilt breken tselve goede upset, dat ic hope dat tot uwer eren ende profijt gemaict ende gesloten is bij my metten jongen edelen, toecomende mannen; ende ic hope, ghij sult dair eere ende profijt bij gecrijgen ». Als die coninc ende die dair bij hem waren dit hoirden, en wisten sij wat dairup te verantwoirden; mer die coninc antwoirde hem weder, dair wijselijken up, seggende: « Cognestabel, icken segge niet, noch en hebbe oic niet anders van u vernomen, dan ghij u in alle onsen

saken hoochelijken gequijt hebt, ende, oft God wille, noch sult, ende dat blijft oic onse volle meninge; mer wij weten wael dat onse here vader u minnede ende betruwede boven allen anderen ridderen of edelen mannen, ende, ommedat hij u so gesinnet hadde, wouden wij oic morgen, onse lijf te bewaren, betruwet hebben voir yemande anders ». « Och, lieve here », sprac die cognestabel weder, « ghij sijt so hoochelijken ende
fol. 120 so wael geselscapt met so menygen vromen gefondeerden man in der wapenen, die dair oic met so voirsienygen, rijpen rade toe geordyneert sijn geweest, dat men die ordynancie voirwair niet en mach verbeteren, sodat ghijs, lieve here, dair wail up getroist moight wesen. Ende hieromme, lieve here, biddic u noch, om God, wilt my doch laten begaen met mynen dienste, ende ghij sults morgen, enne God wille bij sijnre hulpen, in uwer vrolijker eerster toecomsten so geluckigen ende hogen dach hebben, dats alle uwe vreenden verblijt ende uwe vyanden bedroeft sullen sijn ». Als die coninc dese woirden hoirde, sprac hij weder, seggende : « Cognestabel, ic bins tevreden; begaet voirt, in den name Goids ende des heyligen mans sinte Denijs, met uwer officien ende dat ghij te scaffen hebt, ende ic sal u hieraf niet meer toespreken, want ic weet wael dat ghij in dystanigen saken vele claerre siet dan ic of yemande van dieghene die by my sijn of die my dese woirden eerst voirtgebracht hebben; mer en laet des niet, ghij en sijt morgen ochtent vroech tot mynre missen ». « Gairne, lieve here », sprac die cognestabel, ende hiermede nam hij van den coninc oirlof, ende schiet met groter vreenscappen van dair ende ghinck met sinen luden ende geselscappe in sijn logijs.

Alst quam an den donredach smorgens, bereyden alle tvolk van wapene, ende ordyneerden hem wael

Digitized by Google

te passe, sowael die voirhoede, afterhoede als in des coninx heer, ende wapenden hem van den hoofden totten voeten, als om terstont ten strijde te gaen; ende hem en gebrack niet dan die huyfde int hooft te setten, want sij waren des wael seker dat sij dien dach niet overlijden en souden sonder te strijden, na alle tijdingen die sij des dages te voren bij horen foeraidgiers van den Vlamingen vernomen hadden, die hem met so groter begeerten toequamen om te strijden, ende niet boven een halve myle van hemluden en waren. Des hoirde die coninc des donredages smorgens misse, ende met hem vele groter heren die hem dair zeer wijsselijken ende devotelijken hilden in der missen, ende baden Gode met groter innicheden dat sij hemluden uptien dach genadich ende behulpelijken wesen wilde ende hemluden den zeghe over hoere vyanden verlenen. Recht als dese misse gedaen was, rees so grote ende dicken miste an den hemel rechtover theer ende dairomtrent, dat een mensche nauwe een ander twee roeden weechs van hem bekennen en mochte, dair dese heren zeer qualijken af te vreden waren, mer doch ten was niet te beteren. Als die coninc na der missen uut sine bedingen an Gode gedaen uprees, waren dair bij hem die cognestabel ende meer andere groter heren, die up hem wachten om dair te sluyten hoe ende wat men doen soude. Dair wert doe geordyneert dat die cognestabel ende here Jan van Vyenen, admyrael van Franckrijke, ende here Willem van Poytiers, bastairt van Lengres, dese III uutgelesen vrome ende besochte ridderen, in der wapene souden rijden te samen om der Vlamingen heer ende ordynancie over te slaen ende te besyen, als sij alrenaeste mogen, ende dair den coninc met sinen omen die tijdinge ende gestant af wairachtelijken overbringen, binnen welker tijt

Digitized by Google

die here van Labreths ende here Huge van Calons souden onledich wesen onder Franssoysen strijt te ordyneren. Ende hiermede schieden dese III stoute ridderen van den coninc ende saten up een coursier van groten vordele, als elc van hem drien wael betaemde te hebben, ende reden dair sij tvlaemsche heer vermoeden te vinden ende dair sij des nachfs ghelogiert hadden hem. Nu was wair dat, doe dese grote miste aldus geresen was ende die Vlamingen hadden hem alle, eert daeghde, in strijde geordyneert buyten uptie starcke plaetse dair ic voiraf geseyt hebbe, ende aldair in goeder ordynancie van strijde gestaen totdat dach ende wael omtrent VIII uyren was, ende en hoirden noch en vernamen niet van den Franssoysen, ende sagen hem dair te samen so starck ende in groten hope, so rees die verwaenthede ende hoverdye in dese Vlamingen, ende begonden dese cappiteinen dair onderlinge tot malkanderen te seggen : « Wairna staen wij hier, ende verstijven ende lijden dairtoe grote coude an onse voeten? Wairomme en strijken wij niet voirt met enen vryen moede, nadat wijs doch wille hebben onse vyanden te versoeken? Dat wij hier vele bliven staen ende wachten is te vergeefs, want die Franssoysen en sullens hem niet bewinden ons hier uut te comen halen, al stonden wij hier tot meye toe. Laet ons ten minsten gaen met onse hope tot upten Guldenberch, ende dair tvoirdel van den berch nemen tot onser baten ». Dese woirden vyelen so breedt in horen hope ende so menichfoldich, dat sij dair gemeenlich inne consenteerden tot upten voirseiden berch te gaen, die twisschen hem ende den Franssoysen lach; dair sloegen sij doe omme, om desen druygen sloot te schuwen, after om dat buskijn, ende namen dat voirdel van thruyme velt. Recht als sij dus quamen drayen om dit bus-

Digitized by Google

kijn voirseit, quamen hem recht te punte in den mont dese III fransse ridderen, die se doe bij goeder moeten ende te passe oversloegen, ende bleven dair ene goede wijle uptie lefter zijde, up ene boochschote weechs na omtrent hemluden rijdende. Ende doe sij se al langes ende wail te passe an die een zijde bereden ende overgeslagen hadden, hoewael sij niet goet over te slaen en waeren, want sij zeer ineengedrongen ghingen, reden dese III heren omme an die andere zijde over, ende bereden se dair al die rechter zijde fol. 120 v°
over ende weder over, ende besagen se ende oversloegen se in alle hoir ordynancie tot horen passe, in die dicte, in die lengte ende oic in die breedte; twelke dese Vlamingen alle wael sagen, mer en gaven dair niet omme, noch nyemant en tradt om horentwillen uut sine ordynancie also vele als van enen voete. Oic waren dese III Franssoysen so wael gereden ende verstonden hem dies speels so wael, dat sij niet te belopen en waren. Als Phillips van Airtevelde dit gevairdt van desen III ridderen sach, sprack hij tot sinen cappiteinen : « Gesellen, al stille! al stille! Laten wij ons setten in ordynancie om te vechten, want vrijlijken onse vyanden en sijn niet te verde van ons; ic hebbe wael gemerct an desen III uutgemaecten gesellen te pairde, die ons dus berijden ghins ende weder; dese hebben ons overgeslagen, ende overgesien onse ordynancien hoe wij ten strijde gestelt sijn ». Ende met desen Phillips bevele hilden alle die Vlamingen stede, sonder meer voirt te gaen totten Guldenberchge wairt an, mer setten hem alle in enen hope, zeer starck ende dicke vaste in een gedruct. Dair hief doe Phillips up, ende sprack dair overluyt : « Mijn lieve vreenden, als broeders ende goede getruwe kinderen alle, twert nu hier te doen; ende, alst int vergaderen sal comen, so gedeyncket doch elc uwer hoe

Digitized by Google

dat onse vyanden verwonnen ende van een gescheiden werden in den strijt voir Brugge, ende nyewers anders mede dan metdat wij ons so dicht ende vaste in een hilden, dat men niet twisschen ons comen noch scheiden en mochten; ende, doewij noch nu also, so sijn wij starck genoech; ende elc man sie dat hij sinen stock recht up voir hem drage, ende vlecht u vaste in een met uwen armen, updat men niet twisschen u comen en mogen, ende gaet altijdt also al duwende doir, sonder te haesten recht voirwairts uut, sonder te draeyen ter eenre zijden of ter andere; ende recht int vergaderen, so laet alle onse boussen ende vogelaren tevens recht in der vyanden hope laten, ende desgelijcx oic alle die wijndaesbogen, ende hiermede sullen onse vyanden zeer verslagen ende gescheyfelt werden ».

Doe Phillips aldus sijn volk geordyneert ende geleert hadde hoe sij hemluden ende in den strijde voegen ende weren souden, schickede hij hemselven uptie ene vluegele sijns heer, dair hij tmeeste gelove ende betruwen up hadde, ende sprack dair tot sijn paedge, die upt coursier dair altijt bij hem gehouden hadde, seggende: « Rijde wech, du, ende houde dy metten pairde uutie scote onder ghint buskijn, ende verbeide mijns dair; ende, alstu gewair wortste dat die Franssoysen hem scheyden ende vluchtich werden ende onse volk na beghinnet te jagen, so bringe my dit pairt, ende roepe mynen crye; alleman sal dy dan ruymen ende den wech openen, want ic sal voirbij ende metten gesellen int jagen na den vyanden wesen ». Ende hiermede schiet sijn paedge metten coursier van Phillips, ende reedt dair hij hem hadde te houden, ende Phillips bleef dair up die vluegele, ende dair nam hij oic bij hem LX engelse airtsiers, die hij bij hem hadde ende zeer wael betruwede. Overmerct

Digitized by Google

doch of dese Phillips hem niet met sinen volke zeer wael geordyneert ende gestelt hadde om te strijden; my dunct in der wairhede, ja hij, ende so deedt oic velen anderen vromen mannen, die hem harde wael ter wapene verstonden; ende hij en ontghinck hem in alle deser ordynancie nye dan in ene sake, ende die was dese, dat hij uutie starcke plaetse schiet met sinen volke dair hijt des selven morgens voir dage begrepen hadde ende sinen strijt te passe geordyneert; want, hadde hij dair gebleven, die Franssoysen en haddens dair nymmermeer comen bestrijden, of, haddent die Franssoysen bestaen, thadde hem allen om lijff ende goet verloren te hebben gheweest, so quaet souden die Vlamingen dair uut hebben gheweest te crijgen; mer sij wouden togen dat sij mannen ter hant ende vroom van harten waren, ende die hoir vyanden weynich achten ende ontsagen, ende dat mislucte hem.

Hier comt nu die manyere van den strijde van Rosebeke, ende hoe die Vlamingen terneder getogen worden bij ordynancie ende rade der drier ridderen die se overgeslagen ende wael besyen hadden, ende hoe dit al toeghinck.

Nu comen dese drie ridderen weder bij den coninc fol. 121
ende sinen drie omen, die alrede harde meysterlijken ten strijde geordyneert stonden, alleman wael te voirdel up sijn passe omme te vechten, also dair overgegaen hadden vele vromer mannen die hem sulker spelen van strijden ende stormen zeer wael verstonden; want, weet voirwair dat die bloeme van alle thridderscappe van kersten gelove dair eensdeels vergadert was. Dair hief eerst up, ende sprack die

Digitized by Google

hoge ridder, here Olivier van Clitson, cognestabel van Franckrijke, totten coninck ende seide : « Lieve here coninc, weest wael ghemoet ende blijde int herte, want, sonder twyvel of sorghe, dat volk is onse, bij der hulpe Goids ». Doe sprack die coninc : « So laet ons dan voirtgaen in des selven name Goids ende sinte Denijs ». Dair maicte die coninc doe vele edelre mannen ridderen, ende so dede oic die andere grote heren, elc in hoir battaelge; ende dair wert doe overdragen dat, alst int vergaderen quame, dat men des coninx groten strijt ende dat oryflamme recht voir int aensichte tegens den vyanden setten soude, ende die voirhoede ende afterhoede souden gelijck van beyden zijden, also vro die ene als die andere, doirgaen ende also die Vlamingen besluyten alomme, die hem so vast ende so dicht ineengedruct hadden dat des wonders was; dese ordynancie wert den heren die die afterhoede beleden te weten gedaen. Oic suldy weten dat up desen dach ridderen gemaict werden IIII^c XLVII manne na den anbringen der heeralden; ende, als dit aldus geordyneert was, schieden dese III ridderen van den coninc, ende quamen terstont voir in den hope van der voirhoede. Doe wert dair dat oryflamme
fol. 121 v° ontwonden, hoewael dair ene wijle voir den coninc questie omme was ende vele in geargeweert of ment oic ontwinden soude upter Vlamingen of niet, want dair wert geproponeert dat mens niet geweten en hadde upten kerstenen ontwonden te hebben, mer men nam te baten omdat die Vlamingen doe alle urbanisten waren, ende dairomme wert gesloten dat oryflamme up hemluden te ontwinden als up ongelovige luden. Ghij sult weten dat dit oryflamme is ene banyere die al te zeer wairdich ende van groter machten is, ende voirtijts getransfereert wert uuten hemele bij ene hoge manyere van heymelijke pre-

Digitized by Google

figuracie, alst nu oic wael scheen, want, terstont als sij ontwonden was, verghinck haestclijken die grote miste alle den dach so zwair ende dick an den hemel gehangen hadde dat die mensche nauwe den anderen bekennen en mochte, ende die sonne wert schone ende claer schynende sodat sijs alle verblijt ende te bet gemoet worden. Dair wast doe een zeer schoon dinck an te sien dat schone ridderscappe in horen harnasse, die huyfden ende bannyeren in die sonne blicken ende glymmen die gebruyneerde glavye yseren ende zwairden, die costelijke pennaedssen uptie huyfden ende wapenrocken van costelijker substancien gemaict; ende aldus wesende, hilden sij hem alle stille, sonder van yemande enich gerufte te werden; mer dieghene die voir stonden sagen vaste an dat grote starcke heer der Vlamingen, dat hem anquam so vaste in enen hope gedruct dat hemluden zeer genaicte, hair stocken alle recht uphoudende, ende scheen niet anders van verres an te sien dan oft een busch geweest hadde van pieken, stocken ende staven.

Ic sal noch een wonderlijke sake vertellen, ende my die here van Scunevoirdt doe seechde, alsdat hijselve ende vele meer andere met hem, dat doe die oryflamme ontwonden ende die miste vergaen was, sagen sij ene scone witte duyve vliegen ghins ende weder over dit banner van dit oryflamme, ende, doe sij dair ene goede wijle dus omtrent, gehengelt ende lanch genoech over gevlogen hadde, ende die vyanden so nade quamen dat men beghinnen soude te vechten ende te vergaderen metten vyanden, ghinck dese duyve sitten up een van des coninx banneren int openbair, twelke doe sij alle diet zagen, die hoire vele duysenden waren, dit voir een groit teyken van Gode gesent hilden tot hoire baten. Nu genaicten

Digitized by Google

sij so zeer dat die Vlamingen begonden te schieten met bussen, voegelairs ende bogen, also Phillips dat voir geordyneert hadde; ende hiermede begonste eerst den strijt die so hart in den anganck toeghinck dat die coninc ende sine battaelge dair hij inne was eenen herden stoit ontstonden int beghintsel, die hem zeer lastich vyele, want die Vlamingen quamen up hemluden den berch nederdalende met groter machten ende met enen upgeblasen, hoverdigen moede, so vaste ineengevloucht ende gedruct dringende, al haddent alle yseren varkenen geweest, so duene gingen sij doirduwen metten schuderen ende uuter borsten voirwairts an, ende en mocht men dair niet twisschen comen noch hemluden openen of scheyden; dair doe van des coninx zijde vele goeder mannen doot bleven, mits desen dranghe ende oic dat schieten van den bussen, alst eerst, een groot bannerher genoemt die here van Waverijn, Moirlet van Haelwijn, Jacob die Here ende noch meer andere goeder mannen. Ende wert des coninx strijt mettien van den Vlamingen geairselt ende afterwairts gedruct; mer die stoute heelden van der voir- ende afterhoeden, die uptie vlogelen waren an beiden zijden, ghingen haren course doir, ende ommesloten alle dese Vlamingen ende brachten se grotelijken uut haren upsette; want dese setten hem alle gelijck toe, van bezijden, van afteren ende van allen kanten, so vreeselijken met horen glayen metten langen, verstaelden yseren van Bourdiaus, dair geen pansier voir staen en mochte; dair doe alle dat sij raecten doir pansier, vel ende vleysch; ende dair en stont niet voir hem, sodat, wat hemluden geraict wert, die quetsingen waren so fel met dien breden, scarpen, snydenden yseren oft ossentongen geweest hadde, dat cramp afterwert van hem om die doottelijken slagen ende steken te

Digitized by Google

schuwen; des doe dit volk van wapene van desen vlogelen dese Vlamingen dien wech so nauwe maicten ende die mate so nade leyden, dat sij hemselven niet en conden behelpen, noch hoir airmen vry crijgen, noch hoir stocken vry upheffen, om hemluden te verweren; uuten welken haire vele doe machteloos werden ende teinden horen adam, quamen ende vyelen so die een over den anderen, ende smoirden ende moirden so die een den anderen, sonder slach te slaen of weer te moegen bieden. Dair wert doe Phillips van Airtevelde met sinen hope van Gendt bestooct ende belopen, die hem zeer truwelijken bijstonden; dair gedeecht ende ghinct up een houden ende kerven, ende deden dair manlijke weere; doch Phillips wert dair ternedergeslagen, ende sinen hope. Als Phillips paedse, die metten coursier niet verde van daen hilt onder dat buskijn, als hem sijn meyster bevolen hadde, sach dat misluck ende verlies over sinen meyster ende sinen vreenden gaen, ende hij bevoelde hem wael gereden te wesen, schiet hij van dair, ende liet sinen meyster bliven dair hij was, want hij en mochte hem niet helpen, ende reedt na Cortrijke om voirt tot Gendt te comen.

In deser manyeren was die eerste vergaderinge, ende na dat verhale van den strijde, als dese Vlamingen aldus besloten, ineengedrongen ende te samen gecrompen worden an beiden zijden van desen tween franssen vlogelen, en drongen noch en traden sij niet meer voirwairts, als sij int begintsel gedaen hadden, fol. 122
want sij worden so zeer van der Franssoysen van der zijde ineen doen crimpen, dat sij hem niet meer behelpen en mochten. Doe die grote strijt des coninx, die ene wijle in groten persse ende node gestaen hadde, gewair worden dat hoir vyanden hem niet meer an en drongen, mer bleven stille staen, doe

Digitized by Google

verhieven hem die coninc met sinen hope weder, ende traden tot desen Vlamingen, die so ineengedreven stonden van desen tween zijtvlogelen dat sij hem niet behelpen en mochten, als voirseit is, ende begonden dairup met groter machten te steken ende te slaen. Dair hadden hoire vele hoir fyne, verstaelde, zwaere hameren, dair sij dese pothuyven mede doirsloegen, dat hem tbreyn uuten hoofde spranck. Dair werden dese Vlamingen bij groten hopen ter airden gevellet, ende terstont werden dit die lichte, dorre gesellen gewair, die niet en sliepen, ende waren dair so bij, dat die Vlamingen nauwe van volk van wapene ternedergeslagen en waren, dese en waren dair voirt up met groten, breden messen ende staken se voir te vollen doot, ende schenden se dan voirt van tselve dat sij an of over hem hadden, ende en namen dair geen in genaden, mer ghingen dair recht mede omme, alsoft honden geweest hadden. Dair wert doe dat geclanck ende dat gerufte van dat gesmyten ende slaen up dese huyfden, yserhoeden, beckenelen ende pothuyfden so groit ende so overluyt metten hameren ende zwairden, loothameren ende bijlen, dat men des duyerde ene goede wijle niet horen en mochte; ende ic hoirde oic seggen, al hadden alle die harnasmakeren van Parijs, van Bruexsel, van Doirnicke, van Gendt, van Brugge ende van Valensijn te samen met horen hameren vergadert geweest ende gelijck hoir ambocht doende, so en souden sij niet meer geluyts noch gerufts hebben mogen maken dan dair van dat cloppen ende slaen ene wijle was. Dair ghinck doe an alleman onledich te wesen, noch ridder, noch edelman en spairde dair hemselven, mer elc man sette hant ter were, hoe groot hij was, elc om wael te doen sodat haire zommyge van den edelen mannen hemselven so verde voir in den drange staken dat sij

Digitized by Google

ommebesloten ende gesmoirt werden; ende sonderlinge, here Lodewijck van Goutsant, een ridder uut Berry, ende oic here Fleton van Ryveel ende noch meer andere met hemluden, dat grote scade was, want hoir vromichede coste hem tlijff; mer tis goet te deyncken dat alsulken groten strijt ende vergaderinge niet wesen en mochte ten alreschoonsten, dies bovenlach en moste nochtans wael mede verlies ende scade van goede mannen hebben, also hem die jonghe ridderen ende toecomende edele mannen, die hemselven voirtsetten wouden ter wapene, drongen int voirste; ende den drange was so groot dat, so wie dair in quam ende besloten wert, was doit, of hij en moste al te goede hulpe of aventuere hebben; ende aldus bleven dair een deel edelre mannen uut Franckrijke doot ende gesmoirt, mer niet al te vele; dair wert doe enen groten, hogen, langen ende breden berch van doden Vlamingen gemaict, ende zeer luttel bloets gestort, want sij veel smoirden overeen.

Als die afterste Vlamingen gewair worden dat men die voirste ternedersloech sonder genade, ende dat sij dair gestort lagen over enen groten, langen hope, ende dat sijt alle verloren hadden, werden sij alle verslagen ende des moede quijt; dair worpen sij pycken, staven ende pennairts omverde, ende tharnasse uut, ende boden den rugge, ende setten hem ter vluchte na Cortrijke ende anderswair, ende hem en roeckte wair, des sij tlijf bergen mochten. Dair vollichden hem doe Bertoenen ende Franssoysen harteliken na, die se afterhaelden in ruychten, in holen, sloten, in busschen, in bramen, ende jaeghden altijt na, so hier X, so dair XII, XX of XXX, so hier in een kerck II of III^{c}, so in een huys L, LX of C, so up een molen XXX of XL, die hem dair dan wat ter weren setten, ende terstont sloegen se alle doot, sodat hoire al te wonder-

Digitized by Google

like vele in der jachten verslagen werden, twisschen dair den strijt was ende Cortrijke, want sij meest alle dien wech inneliepen. Desen strijt geschiede upten Guldenberch, twisschen Cortrijken ende Roosbeke, ende was int jaer MCCCLXXXII, des donredages den XXVII^{ten} dach van novembrij; ende was die coninc van Franckrijke, Kairle, doe in dat viertiende jair sijnre geboirten.

Hoe Phillips van Airtheveldes lijf doot wert van den coninc van Franckrijke gebracht, ende hoet na gehanghen wert; oic hoe die stede van Cortrijke al verbrant wert van den Franssoysen int scheyden van dair.

Nu hebdy gehoirt hoe die Vlamingen upten dach ende in jair ende upten Guldenberch bij den voirseiden coninc Kairel ternedergetogen ende met enen strijde verwonnen worden, ende hoir hoverdye terneder geleyt ende te nyete gemaict, ende Philps van Airtevelde dootgeslagen, ende dairtoe met hem van die van Gent of van horen ondersaten IX^{M} mannen toe, sodat dair up dien dach verslagen worden, na der heeralden anbringen, in den strijde sonder int vervolligen ende jagen, XXVI^{M} manne ende dairenboven. Nochtans wert my voir wair geseecht dat den strijt niet boven ene halve uyre en duyerde, ja, dats te verstaen dat sijt an beyden zijden so vaste ende harde tegens malkanderen hilden, dat men dien tijt geduyerende noch niet en wiste wiet winnen of verliesen soude. Als dese Vlamingen aldus tonderen lagen, dat enen zeer oirbairlijken strijt gewonnen was voir alle die gemene ridderscappe ende edelheden van kersten gelove, want, hadden die gheboere desen

Digitized by Google

strijt gewonnen ende haren wille verworven, nye en ware so gruwelijken noch so vreselijken sake in kerstenhede gevallen, als ghij dan cort onder allen gemeenten soudt hebben overalle sien rijsen, ende alle om dat volk tot allen steden overvallen ende gedestrueert te hebben. Nu, nu, laten hem die van Parijs wael bedeincken, als sij dese tijdinge sullen vernemen, dat die Vlamingen den strijt verloren sullen hebben ende horen cappyteine dair doot gebleven sal wesen; ic love u dairvoir dat sijs uutermaten qualijken te vreden sullen sijn, ende noch meer andere goede steden van hoir compaingien met hemluden. fol. 122 v°

Als dese strijt alle gelest ende gewonnen was, liet men die gesellen te pairde begangen met denghenen die voirvluchtich waren, ende die najagen solange sijs van selfs moede werden; ende dede die coninc sine trompetten slaen, om weder afterrugge te airselen, elc up sijn plaetse dair hij hem logieren soude, ende, als dese trompetten aldus geslagen waren, airselde elc man met sinen overste up sijn plaetse dair hij logieren soude, uutgenomen die voirhoede ghinck voirwairt liggen uptie plaetse dair die Vlamingen des nachts voir den strijt gelogiert hadden, ende deden hemselven dair zeer guetelijken; ende so dede men oic in des conincs heer, want men bracht hemluden vytalien ende provanden genoech van omtrent Yperen ende uut West Vlaenderen. Dair ghing men doe in des coninx heer alle dien eersten nacht na der strijt, ende oic in die voirhoede tot veel steden doir theer, maken al te vele schoonre groter vuyeren, ende al van der Vlamingen stocken, pyeken ende staven; want, wye yet totten vuyere bringen woude, die hadde al te geringe also vele dier stocken upgeraept als hij up sinen halse dragen mochte.

Doe die coninc weder up sine stede afterrugge ge-

Digitized by Google

reden was, ende men sijn pauwelgoen dair upgeslagen hadde, van roden sindale zeer rijckelijck ende costelijken, ende hij sijn harnasse uutgedaen hadde, quamen sijn omen ende vele andere groter heren bij hem, ende boden hem geluck met sinen zegezaligen hogen dach die hij doe dair tegeswoirdich gehadt hadde, als wael betaemde; des die coninc doe gedeinckende wert, om Phillips van Airtevelde, ende sprack tottengenen die dair bij hem stonden : « Dese Phillips van Airtevelde, weet yemande of hij doot of levende yewers in onsen hope is? Ic souden al te gairne syen ». Ende hem wert geantwoirt dat men dairomme arbeiden soude, hem te vinden dair hij lage, want men hadde wael vernomen dat hij verslagen ende doot was; ende wert doe doir thele heer gecrijert, so wie desen Phillips vonde ende dair tijdinge af brachte, die soude X francken te verdrincken hebben. Dair liepen doe alle die arme, dorre gesellen bij groten hopen onder ghene doden ende worpen den enen hier, den anderen dair, solange dat Philps wert gevonden ende verkent van enen knecht dien voirtijts lange gedient hadde; ende doe wert hij gebracht al slepende voir des coninx pawelgoen, ende die coninc zachen ene wijle an, ende so deden oic die anderen heren. Dair deden die coninc ommekeren, ende besien of hij oic gewondt was ende van quetsinge gestorven; mer men en vant geen wonde an hem, dair hij af gestorven mochte hebben, hadde hij anders ghevangen geworden, mer hij was slechts in den drange gesmoort, want hij was in enen druygen slote gestort, ende dair vele Vlamingen up sijn lijf, die oic dair alle bij hem doit bleven. Als die coninc metten heren desen Phillips wael besyen hadden, wert hij van daen gesleept, ende gehangen an een boom. Nu weet ghij hoe Phillips van Airtevelde sijn eynde nam up airden.

Digitized by Google

Heer Danyel van Haelwijn, die metten anderen vromen ridderen ende mannen lach binnen Oudenairden, ende dair alle den tijt gelegen, ende dat heerlijken ende manlijken gehouden hadden, dede des woonsdages, als des dages voir dat men streedt, also hij wael vernomen hadde dat die coninc van Franckrijke in Vlaenderen was ende metten Vlamingen strijden soude, in den avont upt slot van Oudenairden ontsteken vier vuyerpannen met torken ende die boven upwairt uutsteken tot enen teykene dat hij den coninc ende sinen heere toelichten woude, die hem souden comen ontsetten, ende dat hij cort van daen geholpen souden werden. Des gebuerdet dat des donredages snachts, omtrent midnacht, quam int heer voir Oudenairden die tijdinge den here van Hairzele ende den anderen cappiteinen, dat hoir volk meest alle verslagen waren ende den strijt verloren hadden, ende Philps van Airtevelde wair mede doot. Also geringe sij dese tijdingen hadden, braken sij up, ende schieden uuten belegge, ende togen al gemeen na Gendt ende lieten dair meest alle bliven hoir provancien; ende, die eerst wech konde comen, was die beste. Hieraf en wisten die van binnen Oudenairden niet, noch en vernamen, voirdat dach was; mer, doe sijt gewair worden, ponden sij hem alle gelijck uut, ende haelden dairbinnen dat die uuten heere dair aftergelaten hadden, dair sij noch veel goets ende provancien vonden. Oic mede quamen die tijdingen des donredages savonts binnen Brugge, hoe die Vlamingen den strijt verloren hadden, ende Phillips doot gebleven waere, dair sij doe so zeer om verslagen waren als ye vojk was, ende begonden alrede te seggen : « Nu genaict onse enyge destructie, want, ist dat die Bertoenen hieromtrent comen, ende sij hierbinnen geraken, so werden wij alle geschent ende

Digitized by Google

beroift ons lijfs ende goedes; ende wij sullen gemoirdt werden, sonder genade te mogen verwerven ». Dair doe elc van den burgeren ende burgerinnen vielen up hoir packen ende sacken ende in tonnen, in cofferen en in kisten te slaen hoir beste clenoden ende juwelen, ende liepen dairmede te scepe, om dairmede in
fol. 123 Hollant, ende in Zeelant te varen, ende hoir liven ende goeden te bergen; in welken drucke sij binnen Brugge waren IIII dagen ende IIII nachten, binnen welker tijt ghij in alle die herbergen van Brugge niet gevonden soudt hebben enen sulveren lepele, mede te eten, of ghijs begheert hadde, so schoon ende reyn wast dair alle voir die Bertoenen gevlucht. Als Pieter van Bosch, die noch tot Brugge zieck lach an der quetsinge die hij voir die brugge tot Comen gecregen hadde, vernam dat sine vreenden den strijt verloren hadden ende Phillips van Airtevelde doot was, ende vernam oic hoe dat volk binnen Brugge moedeloos ende verslagen waren, en was hij van dair binnen te wesen met vreden niet wael verzekert, ende wert te rade dat hij hem vertrecken wilde na Gent, want hij dachte wael dat sij binnen Gendt oic zeer verbaest ende vervairt souden wesen; sodat hij hem in een orsbair dede voeren, also hij om sijnre quetsingen wille niet rijden en mochte, ende schiet des vrydages savonts van Brugge ende voer tot Ardenburch. Oick suldy weten dat, doe dese tijdinge binnen Gent quam van dat sij den strijt verloren hadden ende dat Philps van Airtevelde hoir cappiteine ende dairtoe dat grote volk uut hoire stede doot geslagen ende aftergebleven waren, waren sij allegelijck binnen Gendt so moedeloos so versufft ende so verbaest geworden dat, hadden die Franssoysen upten voirseiden donredach, vrydach, zaterdach, ja al totdat Pieter van Bosch weder dair binnen quam, voir die stede van Gent

Digitized by Google

gecomen, men soud se sonder enich wederstoot in die stede gelaten hebben, ende alle horen wille laten scaffen, want sij waren allegelijck dairbinnen troosteloos, wereloos ende radeloos; mer twas hemluden een geluck dat, die Franssoysen dit niet en vermoeden noch bedachten, mer dese fransse heren hadden al gemeent, dat nadien dat van die van Gendt, als Phillips van Airtevelde ende voirt so vele Gendtoyseren, verslagen waren, dat hair die stede van Gendt self maent in des coninx handen geset soude hebben ende hem te genaden gecomen; twelk niet en geschiede, mer voerden zint dier tijt dair noch up hairs selfs hant starcker ende felre orloge, ende deden meer quaets dan sij te voeren ye gedaen hadden, als ghij noch voirt in die historie horen sult.

Upten vrydach schiet die coninc van Rosebeke om der quader luchten ende stanx wille, die van den doden luden begonde te groeyen, des hij te rade wert na Cortrijke te rijden, want die Haze van Vlaenderen ende meer andere ridderen ende knechten die tlant dair kenneden rennede spoorslaechs met omtrent II^C glayen terstont na den strijt tot voir die stede van Cortrijke, ende dair werden sij sonder slach off stoot dairomme te ontfaen ingelaten, ende die vrouwen liepen int gemeen, arm ende rijck, ende so deden oic die manne, om den doot te vlien, of sij gemogen hadden, in den kelren ende kerken, als verloren ende bestorven lude; dat een al te jammerlijken dinct was, die luden van der stede aldair in dier noodt an te sien. Dair doe die Haze metten sinen, die dair dus eerst binnenquamen, al te groten goet wonnen ende roofden; dairna so quamen an altemet, so Franssoysen, so Bertoenen ende ander volk van wapen binnen deser stede, ende oic die coninc selve quam dairbinnen logieren upten eersten dach van Decembrij. Dair gheschieden doe

Digitized by Google

noch weder van nyews al te veel groter occisien ende dootslagen, alle die stede doir, over den Vlamingen, want haire vele dairbinnen noch waren, die dair uuten strijde van noots wegen geweken waren, ende, al ghinct doir totter doot, dair en wert nyemant in genaden genomen, want die Franssoysen die Vlamingen zeer haeten, ende sonderlinge die stede van Cortrijke om eens strijts wille, die voirtijts dair voir die stede gevyel, dair grave Robbrecht van Arthoys ende alle die bloeme van den ridderscappe van Franckrijke al te samen van den Vlamingen ende die van Cortrijke verslagen worden, dair dese Franssoysen doe hoir ouderen wreken wouden an diegene die sij doe dair levendich binnen vonden; welke kennesse van desen strijde voirgeschiet wesende, quam voir den coninck, ende hoe dair in Onser Vrouwen kercke tot Cortrijke ene cappelle stont, dair innelagen wael V^c^ pair gulden sporen van den edelen franssen heren, die in den jaer M. CCC ende II van den Vlamingen dair voir die stede van Cortrijke verslagen hadden geweest, ende hoe sij noch alle jaeren, upten dach dat desen strijt geweest was, om dier victorye grote sollempnyteiten dairbinnen te handen togen; dair doe die coninck sprack : « Dat sullen sij nu te vollen betalen ende ontgelden », als sij oic deden, want hij ordyneerde dat, als hij van dair gescheyden waere, men die stede in allen enden ansteken, barnen ende an heten colen leggen soude, updat sij oic mochten hierna gehuechnisse hebben dat die coninc van Franckrijke dair mede uptien tijt binnen dier stede geweest hadde. Onlancx nadat die coninc binnen Cortrijke gecomen was, so quamen dairbinnen brasschen omtrent L glayen van dat garnysoen, dat binnen Oudenairden belegen geweest hadde, als here Daniel van Haelwijn, ende hieten den coninc dair oitmoe-

Digitized by Google

delijken waelcome, die se doe vreendelijken ontfinck; ende so deden oic alle die andere heren, ende, doe sij dair enen helen dach geweest hadden, reden sij weder tot Oudenairden binnen, bij horen geselscappe,

---

Hoe hem die van Brugge upgaven in des coninx handen van Franckrijke in sine genaden, ende hoe die van Gent doe weder van nyews bij Pieter van Bousch getroist ende enen moet ingeblasen worden.

Die Bertoenen ende die van der voirhoede hadden al te zeer ten sinne te rijden na ende omtrent Brugge, als sij oic wael aenschijn deden, want sij sochten alle die wege die sij konden om dairwairts uutgereden te hebben, mer den oirlof dairtoe en konden sij niet gecrijgen. Dit vernam die grave van Vlaenderen, fol. 123 v°
die noch tot die stede van Brugge groten minne hadde, al hoe sij mede met dien van Gendt toe waren, want hij wiste wael hoe sij dairtoe gebracht ende gecomen waren; oic wist hij wael hoezeer sij uptien tijt bedroeft ende verbaest ende bezorght waren, ende niet en wisten wat sij voir tbeste doen souden of laten; ende oic wiste hij wael, quamen dair die Franssoysen ende Bertoenen binnen sonder vreendelijke dadinghe, dat die stede dan te gronde gedestrueert ende ewelijken verdorven soude wesen; sodat hij groot medelijden met hemluden int herte droech, ende uut desen sprack hij hieraf met sinen schonezone, den hertoge van Bourgongen, ende informeerde hem dat hij dair die handt anhouden wilde bij den coninc, gebuerdet dat die van Brugge genade sochten an den coninc, dat men dat doch niet oversetten noch wechwijsen en wilde, mer dat se doch die

Digitized by Google

coninc in genaden wilde nemen, want hij zeeghde hem oic dat hij wael wiste voir wair, wairt dat se die coninc sinen volke te voren gave, die Bertoenen ende andere Franssoysen souden dair wael incomen, want sij waren dairbinnen so verbaest dat sij geen weer bieden en souden, ende aldus soude dan die stede tot ewygen dagen verdorven ende ene verloren stede bliven, ende dat zage hij zeer node: ende, als hij sinen zone aldus geinformeert hadde, antwoirde hij hem dat hij gairne tbeste dairinne doen soude.

Des gebuerdet dat, terwijlen die coninc tot Cortrijke lach, die van Brugge, die in groter zorghen leefden ende waren in groten berade, wair sij gelijck uutie stede ruymen wouden ende laten huys ende hoff after ende geven dat te voren, of dairbinnen te bliven ende verwachten der aventueren; doch sij sloten dat sij II minrebroederen senden wouden bij den coninc, om geleyde te werven voir XII notabele personen van horen burgeren om te mogen spreken metten coninc ende hem hoir begeren te kennen geven. Dese minrebroederen quamen tot Cortrijke ende deden sovele dat sijt geleyde bij hulpe des graven van Vlaenderen, die dair zeer heymelijken in arbeyde, cregen van den coninc; hiermede quamen dese minrebroederen weder tot Brugge, ende terstont reysden XII van den notabelsten burgeren uut Brugge tot Cortrijke bij den coninc, hebbende sine omen dair bij hem. Dese vyelen dair den coninc te voeten ende ryepen oitmoedelijken an den coninc omme genade, ende baden hem om God dat hij se voir sijn eygen nemen woude, want sij doch alle mannen waren, ende name doch die stede tot sinen wille, mer dat hij se doch doir sine edelhede ontfermen wilde ende niet en woude laten schenden of sijn volk te voren geven ende so laten verderven, want,

Digitized by Google

dat se verdorven worde, dair soude al te menich mensche mede bij verdorven werden, die an dat oirloge geen deel en hebben gehadt. Oick mede seyden sij, soudmen wair vinden dat sij nu tegens horen here geweest hadden, dair doe waren sij met machten van Phillips van Airtevelde toegebracht met dien van Gendt, sij hadden hem doch truwelijken met ende bij horen prince gequijt in den strijde voir Brugge; met noch meer andere woirden die sij dair den coninc te kennen gaven; tot welker relatie ende bede die coninc doe gehoor gaf, ja mer dat oic bij middele des graven van Vlaenderen dair tegenwoirdich wesende, die dairomme voir den coninc up sine knyen vyel ende badt voir hemluden. Dair wert doe dese XII personen van des coninx wegen geseyt, dat men die Bertoenen ende dat volk van wapene, dat lach upt velt twisschen Tourot ende Brugge, tevreden setten moste ende helpen an gelt; dair ghinck men doe nairstelijken dadingen, ende die coninc dede der stede van Brugge heysschen II^{CM} francken, doch wert gemindert up C^{M} ende XX^{M} francken, dairaf sij die LX^{M} rede betaelen souden ende die ander LX^{M} tot Onser Liever Vrouwen Lichmisse doe naesttoecomende; ende hierup soudse die coninc in enen vaste vrede ende zoene nemen, mer sij souden hemselven alle puyerlijken ende geheel overgeven, ende setten tot ewygen dagen verbonden te wesen totten coninc van Franckrijke, als tot sinen eygenen domeynen, ende hem houdt ende getruwe sijn, ende onderdanich tegens alle man.

Up dese dadinge bleef die stede van Brugge ongevyoleert in vreden, dair die Bertoenen zeer qualijken af tevreden waren, want sij hadden wael gehoopt dat sijluden hoir deel dairuut geschuymet souden gehadt hebben, ende plagens hem onderlinge

Digitized by Google

zeer te beclagen, seggende, wat sij dair deden? want sij tot noch toe niet veel profijts gehadt en hadden van dat olrloge van Vlaenderen; uutenwelken enyge waren, die ghene dueghde in hem en hadden, ende te rade worden tesamen hoe dat sij thuys reysen wouden, seggende: « Ende als wij oirlof nemen, so willen wij trecken doir dat graefscap van Henegouwen, want, alst al nauwet, so en heeft hem hertoge Aelbrecht niet wael gequeten in desen oirloge tegens sinen neve, den grave van Vlaenderen, ende dat wairomme willen wij voir ons nemen, ende vysiteren een weynich alle sijn lantvolk aldair, want tis al te goeden vetten lant, ende dair en sullen wij nyemant vinden die ons letsel of hinder doen sal, ende aldus sullen wij onsselven dair verhalen van dat ons hier int lant ontogen wert, ende oic van onser quader betalingen die men ons van onse soudyen doet ». Dit dochte hemluden zeer goet, ende vergaderden hem hierup, sodat sulk tijt was dat hoire van deser opynyen wesende, so Bertoenen, so Bourgongoenen, so Savoyenen ende andere, wael starck waren XII^C glayen. Nu siet doch of dit edele goede graefscappe van Henegouwen niet in groter vresen en lach, diewijle sij aldus hoir upset dairup gemaict hadde.

Dit vernam die edel man, grave Gwy van Bloys, die dair een van den meesten ende edelsten heren mede bij den coninc ende een van den oversten van sijnre afterhoeden ende oic van sinen rade was, die doe in Henegouwen vele goeder heerlijcheden
fol. 124 ende renten hadde. Dese goede here vyel dair nairstelijken voir, seggende dat dat ghene zake en waeren te gehengen of te consenteren, noch met eren geschien en mochte; ende hij nam sine magen bij hem, als den grave van der Mairtse, den grave van Saint-Pol, den here van Couchy, den here van Adingen ende

Digitized by Google

noch meer andere notabelre heren uut Henegouwen, die den coninck dair heerlijken in die reyse gedient hadden met horen liven ende dair noch bij hem waren, ende onderwees den franssen heren ende des coninx rade hieraf, dat sij dit goede lant van Henegouwen niet en wouden consenteren te laten also uutslaen ende verderven, van dair den coninc van sovele edelre mannen gedient hadde geweest ende noch dair tegenwoirdich met horen liven bij hem waren ende met hem gestreden hadden, te huys hoirden ende alle hoere goeden leggende hadden; ende, of men spreken wilde van den oirloge twisschen den grave ende den Vlamingen, dair en hadde tlant van Henegouwen genen scult an, mer wair openbair dat die bannerheren ende gemeen ridderscappen den coninc in dese tegenwoirdige reyse herde heerlijken ende truwelijken gedient hadden; ende, oic dair te voeren, eer die coninc hem des graven zaken van Vlaenderen bewant, hadden die ridderscappen uut Henegouwen den grave van Vlaenderen altijt truwelijken bijgestaen, ende hadden hem om sinen wille laten beleggen, in groter sorgen hoirs lijfs ende goets, sowael binnen Oudenairden als binnen Denremonde.

Ten laetsten, dese grave van Bloys liep solange totten enen here hier, totten anderen here dair, dair hem noot dochte, ende onderwees se so, dat hij sovele vreenden creech dat hij alle dit upset up Henegouwen gemaict wesende brach ende te niet maicte, ende tlant van Henegouwen bleef met vreden ende ongemoeyt. Noch dede dese edele grave van Bloys meer; dair was doe oic in Vlaenderen een ridder genoemt die here van Dijxmuyden, die om een sijns neven wille, geheten Danyel van Duynzen, die bij sijnsselfs sculde binnen Valensynes dootgeslagen wert, die stede ende hoir ondersaten zeer an te oirlogen

Digitized by Google

ende te quellen plach, ende nu te sinne hadde noch meer te doen, want hij hadde dair int heer met soveel geselscap gesproken, die liever quaet dan goet gedaen hadden, dat hij wael V^c glaeyen te samen gesteken soude hebben om die in Henegouwen gebracht ende die stede van Valensynes dairmede gequellet te hebben; ende plach hem oic te vermeten dat hij met goeder reden doen mochte. Die grave van Bloys, dit oic vernemende, ghinck selve tot desen ridder met groten moede ende machte, hem seggende ende verbiedende, up sijn lijf, dat hij so coene niet en waere, enich volk van wapene in hertoge Aelbrecht sijns neven lant te bringen, ende, dede hijt, dat hij dair wael toe mochte tijden, ende alle die dair met hem comen souden, tsoude hem allen quaetcoop wesen, ende sij souden ten diersten betalen; sodat dese edel grave dese sake so verre brachte dat dese ridder sine up hene al te samen afliet, ende bleeff geheelijken die sake an den grave van Bloys selve ende an den here Couchy, van dat hij uptie stede van Valensynes te clagen ofte heyschen mochte hebben. Ende hiermede halp hij die stede van Valensyne, dat sij vrede met desen ridderen creech; dese diensten bewees dese goede here in dit jair ant lant van Henegouwen ende an der stede van Valensynes, dair hij van dier tijt voirt aldair int lant zeer liefgetal omme wert, ende sonderlinge te Valensynes.

Noch so lagen in desen tijden die coninc ende alle dese grote heren metten volke van wapene tot Cortrijken binnen ende dairomtrent, want men en wiste noch niet of die coninc voir Gendt woude trecken of niet, mer die Franssoysen lieten hem duncken, sint die male dat die van Brugge den coninc te genaden gecomen waren, dat die van Gendt van gelijken souden doen, aengesien dat sij horen cappi-

Digitized by Google

teine ende dairtoe so groot volk uut hoire stede verloren ende quijtgeworden waren in den strijde tot Roosbeke. Twas wail wair, dat sij wail III dagen lang in sulken schyne waren dat sij niet en wisten wat doen, wair sij allegelijck, met datselve dat sij wech souden konnen crijgen, ruymen wouden ende die stede allene laten staen, of den coninck die sloetelen van der stede te seynden ende setten hem alle in sinen handen, ende verbeyden alle te lijden dat hij met horen liven ende goeden souden willen doen; ende waren al geheel radeloos, als ic voir eens gezeeght hebbe; noch die here van Hairzele en wiste noch en konde hem genen troist geven.

Met desen quam Pieter van Bosch dair binnen up een orsbair, ende vant die poirten, dair hij quam, al open ende sonder enyge wairde dairbij wesende staen; dair hem doe zeer af verwonderde, ende vraechde wat dat bediede dat men die stede van Gendt niet bet en bewairde. Dieghene die hem lief hadden, ende terstont tot hem quamen sien hoe hij dairan was, ende sinre coomsten verblijt waren doe hij binnen Gendt gecomen was, antwoirden hem seggende: « Och! lieve here, wat sullen wij doen? Ghij weet doch wael dat wijt al verloren hebben, eerst onsen goeden cappiteine, ende dairtoe, bij goeder rekeninge, wael uut onser stede van onsen besten vreenden ende poirteren, behalven die vreemde gesellen, IX^{M} mannen ». « O arme, ketyvyge herten ende vuyle sotten », sprac Pieter van Bosch, « waendy dat dat oirloge nu hiermede een eynde nemen sal? Neent niet! Die goede stede van Gendt en was nie so vermaert als sij noch van desen oirloge werden sal. Of Philps doot is, dat heeft sijnsselfs hoverdye gedaen; vertijct uwe cleenmoedichede, hebt mannes herten

in u! Sluyt uwe poirten, ende schict u ter were; ghij en hebt niet ene myte te node. Wat waendy dat die coninc hem vermeten sal hier te comen tegens onsen danck? Hij sals hem wael wachten! Weet ghij
fol. 124 v° niet dat winterdach is? Al sijt ghij gebeten, ghij en sijt niet gegheten; ende, eer die coninc ter naester reyse weder can comen, sullen wij weder om versch volk sien, die wij genoech crijgen sullen om onse gelt, uut Hollant, Zeelant, Gelrelant, Brabant ende uut anderen landen. Dair is Franssoys Ackerman, dat een fijn, stout ende wijs man is; hij sal cort hier wesen, ende ic willen bij der handt nemen, ende wij willent weder te samen met u begrijpen, ende wij sullen uwe cappiteinen wesen; ende ic love u voir, dat dit oirloge nye so fel noch so hertlijke gevoert en heeft geweest alst noch werden sal; tis ons beter up ons-selfs hant te wesen, dan met dat gemeen lant te samen, ende nye en hebben wij metten lande te samen konnen oirlogen of dege doen, mer up ons-selfs hant hebben wij menyge hoghe ende schone reysse ende victorie up onse vyanden gehadt; ende dairomme laet ons terstont ende rokeloos die hant ter were setten ende sien tot onsselfs saken; ende nu en hebben wij voir nyemant te sorghen dan voir onsselven; ende laet ons wat weder up ons selfs hant beginnen, ende vrijlijken wij sullen noch heerlijker dingen doen up onse vyanden dan wij noch ye gededen ».

Aldus troiste Pieter van Bosch, in sine weder-incoomste tot Gendt, dat mistroistige ende ver-baesde volk aldair, die hem sonder twyvel simpe-lijken ende sonder condicien uut groter wederslach-tichede algelijck in des coninx handen geset souden hebben, en hadde Pieter van Bosch gedaen. Nu merct doch wat tot zommigen tijden troists ende raedts

Digitized by Google

van enen man gehaelt wert, die sinne ende witte weet ter noodt; ende, trouwen, als die luden desen troist van Pieter verhoirden, also synen voirseiden troist, raet ende manlijke woirden terstont doir alle Gendt gezayet ende gespreyt werden, ende sij oic sagen dat sij V of VI dagen bleven sitten noch van yemande gemoeyt, noch dat oick nyemant en quam voir die stede of dairomtrent van des coninx volk runnen of die koe halen, of enige schade doen, noch dat men geen belegge voir hoir stede en maicte, na alle dat sij konden vernemen, werden sij weder getroist, ja, dat meer is, hoverdiger dan sij te voeren geweest hadden, ende niet dan up Pieters woirden allene.

Hoe dat tractate gemaict twisschen den Engelsen ende den Vlamingen van enen verbande weder-gesproken wert, ende van scheyden dat die coninc van Franckrijke uut Vlaenderen dede.

Ghij hebt voir wael gehoirt hoe die engelse ridder, her Willem van Fremeton, tot Calays lach ende van des coninx wege van Engelant ende sijns rijcx overgesent was met die verbantbrieven twisschen thrijck van Engelant ende tlant van Vlaenderen, om die bij den steden van Vlaenderen te doen bezegelen, dair oic met hem lagen Fransoys Ackerman ende noch VI burgeren van Gent tot hem. Als desen tot Calays die tijdingen quamen van dat sij den strijt verloren hadden ende hoir vreenden verslagen waren, waren sij zeer qualijken tevreden ende zeer mismoedich. Als die engelse ridder dit vernam, en hadde hij niet vorder in Vlaenderen te doen, want die dadinge af was, dair hij die brieven omme te te bezegelen af voir hem gebracht hadde; ende keerde weder met den onbezegelden brieven over in Engelant,

Digitized by Google

ende vertelde den coninc ende den heren aldair hoe dair gevaren was; ende twas wairachtich dat die edele mannen dair uuten rijke niet al te leedt dairtoe en was, al waren sij vyandt der Franssoysen, want sij dachten wail, hadden die Vlamingen den strijt gewonnen ende den coninc met sinen edelen mannen gevangen ende verslagen, die gemeenten souden overalle so hoverdich geworden ende hemluden in hoire onredelijcheit ende eenwille also grotelijken verheven hebben, datter die edele overal int gemeen in groter sorgen ende laste gecomen souden hebben; ende alrede hadden sij dair, zeer cort geleden, schijns genoech af gehadt in Engelant.

Als die andere burgeren van Gent ende uuten anderen steden van Vlaenderen, die noch tot Lonnen gebleven waren, oic dese tijdinge vernamen, waren sij hemluden hart te horen, ende schieden van Lonnen als sij eerst mochten, ende ghingen dair binnen Lonnen te scepe, ende sloegen in die zee, ende quamen in Zeelant tot Middelburch an; ende van dair voeren die van Gendt over, ende quamen binnen Gendt, ende die uuten anderen steden van Vlaenderen voeren elc in sine stede van dair hij uutgesent hadde geweest; ende so dede oic Franssoys Ackerman met sinen medegesellen, die tot Calays lagen, quamen oic tot Gendt, als sij eerst mochten; mer dat en was niet solange die coninc in Vlaenderen was, mer, doe hij wech was, quamen sij oic doir Zeelant te huys binnen Gendt.

Terwijlen die coninc aldus tot Cortrijken lach, had men dagelix dair veel raedt, omme te sien hoe men voirt procederen soude, ende of men voir Gendt sonde gaen leggen of niet; dair die coninc zeer totten belegge gesinnet was, ende so waren oic alle die Bertoenen ende Bourgongoenen; mer die heren, ende

sonderlinge die tlant aldair kenneden, sagen an die leger, ende oic dat int hertste van den winter als in december was; ende oic so en dedet in dien tijden niet anders dan alle dagen int gemeen regende, sodat dair niet voir te leggen en was voir in den zomer; oic so waren hoir pairde int gemeen zeer gearcht ende verdorven van die coude, ende noch meer vercouden souden ende verderven indien men dair tbelegge an leyde, overmits dat dair vele rivieren bij der stede sijn, ende lacch lant dair die pairde dan inne souden moeten liggen plasschen ende zwemmen halft den tijt; oic sach men an, dat die coninc ende die grote heren, die bij hem waren, zeer mat fol. 125
ende moede gemaict waren, also sij allen dien couden tijt meest upt velt gelegen hadden in den slijcke, in die coude ende dat vuyle reghennyghe weder; ende dairtoe wairt ghevreest, met die grootheit der ryviere die winterdagen zeer groot sijn, dat men niet bedriven en soude, mer gescepen alle verloren arbeyt dairvoir gedaen te hebben; dies doe int laeste bij des coninx raden gesloten wert, alle zaken wael overgewegen, dat die coninc dat die coninc dat belegge over soude slaen, mer trecken van dair tot Doirnicke, ende hem dair rusten ende verversschen, ende dair synen kersavont houden; ende dieghene, die van verde lande den coninc in dese reyse gedient hadden, als uut Overingen, uut dat Dalphynade, uut Bourgongen ende uut Savoyen, die souden al zoetelijken ende zedelijken weder na hoire mairtsen, van dair sij gecomen waren, trecken. Mer die coninc woude noch die Bertoenen, Noirmans ende Franssoysen bij hem houden, ende oic sine omen ende den cognestabel, also hij doe noch te sinne hadde dat hij se int werck woude setten uptie Parysienen die hem weder upgeheven hadden, ende woude van

Digitized by Google

dien kerfstock met hemluden dootgerekent hebben, want hij so vol was dat dair niet meer up gecourwen enne dochte. Als dit alle wael geordyneert was ende die coninc van Cortrijken scheyden soude, en hadde hij, noch die fransse heren bij hem wesende, die gulden sporen liggende aldair in der cappellen niet vergeten, die dair van den edelen verslagen mannen van Franckrijke dair voir die stede aftergebleven waren met grave Robbrecht van Arthoys; ordyneerde hij dat, als hij uuter stede schiede, men se van alles dat dairbinnen was beroven, schenden ende dan ansteken tot allen kanten, barnen ende destruweren soude. Dese ordynancie, bij den coninck gemaict, quam tottes graven kennesse van Vlaenderen, ende quam dairomme voir den coninc, ende vyel hem te voeten, ende badt hem of hij met deser ordynancie uptien tijt verthoeven woude; dair hem die coninc wredelijken up antwoirde, dat hijs niet doen en soude; des die grave dair doe voirt niet meer om spreken en dorste, mer schiet van den coninc, ende ghinck weder in sine herberge eer tvuyer in die stede gesteken wert. Dair dede doe die hertoge van Bourgongen ene uyerclocke metten uyergestelle van der stede huys nemen, dat men hilt voir tbeste werck dat an deser zijde des geberchts was, ende liet dat laden ende tot Dijdgon in Bourgongen voeren, ende dair weder stellen ende setten tot sinen wille, dairt noch is.

Recht doe die coninc schiet uut Cortrijke, wert dese stede al te jammerlijken begaet, want sij wert geschent, gebrant ende algeheel gedestruweert; ende dair namen dese edele mannen uut Franckrijke vele van den kinderen dair met hem, ende sonderlinge al te vele jongher knechten ende oic maeghden, als voir eyghen lude tot horen wille; ende also reedt hij van

Digitized by Google

dair, ende quam binnen Doirnicke, dair hij doe zeer rijckelijken ontfaen wert; ende alle die luden van binnen Doirnicke quamen tegens hem uut, gecleet met witte rockskijns met III groene vaessen doirgaens an die een zijde; ende die coninc reedt tot Sinte-Martyns int clooster van Benedictynen aldair, ende dair wert hij gelogiert, ende sijn omen, als van Berry in des biscops hooff, van Bourgongen in dat Gulden hoift, van Bourbon in die Gulden crone, ende die cognestabel in Sinte Jacobs hooft. Dair wert doe van des coninx wegen uutgeroepen up allen cruysstraten ende verboden uptie galghe, dat nyemant, wie hij waere, yemandt van den poirteren binnen Doirnicke en misdede in groten noch in clenen, ende dat men niet en cofte sonder te betalen, noch dat nyemant so coene en waere, die int graefscappe van Henegouwen toghe om aldair quaet te doen; ende dit gebot wert wael ondergehouden. Dair bleef doe die coninc liggen, hem ververschende ende rustende, ende oic die grote heren met hem; ende die andere heren, die verre geseten waren, reden met horen hope thuyswairt doir Douway, doir Rysele ende oic doir Valensyne; die grave van Bloys nam oirlof an den coninc, ende sine omen, ende oic an sinen gesellen in der wapene, die grave van Ew, ende reedt up sine heerlijcheden ende goeden in Henegouwen, ende thoefde tot Valensijn in sijn doirryden VII dagen, dair doe hij zeer vreendelijken wert ontfaen ende rijckelijken, also hij dair ende oic over alle Henegouwe zeer liefgetal geworden was, overmits die vreenscappe ende grote dueghde, die hij tlant ende die stede an den coninc verworven hadden doe se die Bertoenen, Bourgongoenen ende die andere vreemde lude overvallen wouden hebben, als voirseit is. Doe schiet hij van dair, ende reedt in sine stede tot Lander-

Digitized by Google

chyes, dair hij vrouwe Marie, sine gesellinne, ende Lodewijck, sijn zone, vant; ende dair bleef hij doe dien winter doir liggen tot an den zomer; doe reedt hij weder na Bloys, mer sine gesellinne ende sijn zone bleven in Henegouwen liggen, ende meest altijt tot Biamont.

[Hoe die coninc van Franckrijke tot Parijs quam, ende den Parijsienen hoir raepen uut hoir straten nemen dede, dairtoe dede hij hemluden alle hoir harnasse benemen ende scatte se tot sinen wille.]

Desgelijcx so namen oic oirlof die grave van der Mairtse ende here Jacob van Bourbon, ende schieden van Doirnicke, ende togen in Henegouwen int lant van Luezen up hoir heerlicheden aldair, om bet hoir gemack te hebben; here Gwy van Lavael, uut Bertangen, toich oic in Henegouwen tot Chierve, dair here Robbrecht van Namen ende hij te samen heren aff sijn, ende die here van Couchy toich leggen tot Moirtangen uptie Schelte, twisschen Doirnicke
fol. 125 v° ende Condeyt, met alle sine geselscap. Mer die coninc bleef binnen Doirnicke liggen ende gaf dair grave van Saint-Pol ene bevelinge ende commissie van te corrigieren alle die Urbanisten, die dair binnen Doirnicke woinden, diere dair vele waren, sodat hij van dien dair zeer vele binnen vant, twas int collegie van Onser Liever Vrouwen aldair of anderswair, onder die geestelijken luden; ende alle dede hij se vangen ende scade se grotelijken van den horen, sodat dese grave cortelinge bij deser commissien binnen Doirnicke creech boven VII^{M} francken, want dair en mochte hoire engeen van hem comen, van die hij angevairt hadde, sij en mosten hem van den horen geven littel of veele.

Digitized by Google

Terwijlen die coninc aldus tot Doirnicke lach, was die van Gendt geleyde gegeven te mogen met vrede in ende uut hoir stede varen ende keren, up hope dat sij te bet den coninc te gemoete comen soude; ende men hilt oic binnen dier tijt dagen met hem om zoene of bestant te maken, mer men vant se in hoire dadingen wael so druysch ende hoverdich, alsof sij groten zege ende gewin gehadt hadden, als sij ongevals ende verlies hadden ontfaen tot Roosbeke. Wail was wair dat sij te seggen plagen altijt in hare tracteringen, dat sij hem gairne in des coninx onderdanicheden setten wouden, om geheten te wesen van des coninx domaynen te sijn ende hoir resoirt ende upperhof tot Parijs te halen; mer nymmermeer en mochte hij in hoir herte met minnen beseten noch ontfaen werden, om der groter scaden wille, die sij bij sinen sculden ontfaen hadden ende geleden. Ende hier bleven sij vaste up, wat dachvairden die coninc met hem dede houden, of wat wijser lude of heren hiertwisschen spraken, altijt was dat hoir uuterste antwoirde, ende anders en conde die coninc van hemluden niet gecrijgen om alle te vergaen. Doe wert hem hoir geleyde upgesecht, ende die van Gendt, die tot Doirnicke gecomen waren, togen weder tot Gendt, ende waren des oirloichs, dat hem gemoeten mochte, al getroost.

Binnen desen tijden, den coninc aldus tot Doirnicke leggende, dede sinen raedt groten arbeit dairomme, dat hij tlant van Vlaenderen gairne hadden Clementynen ghemaict ende paews Urbaen afgegaen; mer die goede steden ende geestelijke godshuysen waren so vaste tot Urbanum geknoft ende verbonden met horen here den grave, dat sij dair niet af te bringen en waren, ende plagen hem te verantwoirden bij des graven raedt, seggende dat sij hem dair wael

Digitized by Google

up bespreken ende beraden wouden, ende dair een eyndelicke antwoirde up geven tot Paesschen doe naestcomende; ende aldus bleef die sake in sulken state staen. Die coninc hilt sinen Kersavont binnen Doirnicke, ende, doe hij van dair scheyden soude, beval ende maecte hij den groten here van Gistele te wesen overste behoeder van Vlaenderen, here Jan van Ghistele, sinen neve, te wesen cappiteyne van Brugge, den here van Saintpy te wesen cappiteyne van Yperen, here Jan Juemont te wesen cappiteyne van Cortrijken. Voirt sandt hij II^c glayen van Bertoenen tot Airdenburch om dair te leggen in gernysoen, ende binnen Oudenairden sandt hij here Gillebert van Lameringhien met II^c glayen; ende aldus was alle tlant van Vlaenderen beset, tot allen plaetsen dairs noot was, met luden van wapene, om den winter doir te oirlogen totten zomer toe; ende, dit gedaen, schiet die coninc van Doirnicke ende quam tAtrecht, ende met hem sinen omen, ende oic die grave van Vlaenderen.

. . . .

fol. 127 v° Hiermede wil ic hier nu af zwijgen, ende treden weder tot die van Gendt.

Ghij weet wael dat, doe die coninc van Franckrijke van Cortrijcke schiet, bleef noch die stede van Gendt in den oirloge als sij voir den strijt geweest hadde; dairomme doe noch dair bleven ende vergaderden binnen Gendt Pieter van Bousch, Pieter die Muytere ende Fransoys Ackerman; ende dese begrepent doe zeer strengelijken weder, ende maicten dairup van nyews weder cappiteinen, die overste van horen volke waren, ende ontboden ende cregen uut vreemde landen vele soldenairs ende ruyteren, ende worden weder ten oirloge also wael ghemoet als sij te voeren ye geweest hadden. Welke cappiteinen binnen Gendt

Digitized by Google

wael hoirden seggen van den Bourgongoenen ende Bertoenen die binnen Airdenburch lagen, ende sloten dat sij desweeghs uutreysen wilden ende vernestelen se, of sij konden of mochten; des doe Pieter van Busch ende Franssoys Ackerman uut Gendt schieden met III^M man, ende quamen terstont tot Airdenburch, dair doe up een hertelijck scermutsen ghinck, sodat die Gentoyseren int laetste met machte die stede wonnen, dat hem menygen man coste; doch dair bleven wael II^C soudenairs doot, ende die stede wert alle geschent ende berooft, ende oic tmeeste deel al verbrant; ende, dit geschiedt wesende, keerden Pieter ende Franssoys, met haren hope ende met datselve dat sij binnen Airdenburch gewonnen ende geworven hadden, weder binnen Gendt, dair sij doe met groter blijscappen ende eren ontfaen werden. Niet lange en leedt dairna, sij en deden noch ene reyse int lant van Aelst ende van Denremonde, ja tot an die poirten van Oudenairden toe, ende roofden ende schenden dair alle tlant dair sij doir leden.

Van den verbanden die bearbeit ende bereyst worden twisschen den Engelsen ende den Vlamingen, ende van die bulle die paews Urbaen in Engelant zandt om te verderven die Clementynen.

Dit vernam die grave van Vlaenderen liggende tot Rijsel, hoe die van Gendt weder van nyeus alle tlant begonden te verderven, dair hij zeer in tonvreden was, ende en hadde niet vermoet dat sij die sinnen of herdicheden gehadt souden hebben synttertijt dat sij Philps van Airtevelde, hoir hooft, quijtgeworden waren; dair hem doe van enygen die bij hem waren geseit wert aldus : « Here, ghij hebt doch

wael gevonden dat die van Gent groitmoedich, oic scarp ende suptijl sijn, ende dat hebben sij u wael anschijn gedaen; ende wij weten alle wael dat sij oic nu in den zomer hoir ambassiaten over in Engelant gehadt hebben, dair den meesten hope af weder overgecomen is, ende sonderlinge Franssoys Ackerman, die een van Phillips speciael gesellen was in allen sinen saken; aldus en dourfdy dair niet an twyvelen, ghij en zijt des oirloochs zeker also lange als hij leeft; ende ghij verneemt oic waei dat hij alle die vreenscappen ende verbant binnen Gent zaeyet, die hij kan of mach, twisschen den coninc van Engelant ende dien van Gendt; ende bij hooren seggen heeft hij dair syne wedden af van den coninc van Engelant, dairbij hij bedectelijken vast ende geheel engels is, want ic weet wael dat Jan Salomon, die langer dan XXIIII jaren onder u binnen Brugge gewoont heeft, betaelt hem alle maenden wael van sine wedden; ende, updat ghij moight weten dat dair noch wat twisschen den Engelsen ende dien van Gendt in hoeken is, so is wair dat noch van Gendt Raesse die Boriere, Jan Scotelare, Lodewijck de Vos, ende hoir clerck die gairne biscop van Gendt waere, in Engelant aftergebleven sijn om tverbant voirt te volbringen, dair ghij sonder twivel, zorgh ic, noch wairachtige tijdingen of vernemen sult eer ymmermeer die meye int lant comen sal ». Als die grave dese woirden hoirde, bedachte hij se herde wael over ende hilt se genoech also wairachtich te wesen als sij oic waren; dair hief hij doe sinen evelen moet up desen Jan Salomon ende den anderen Engelsen die binnen Brugge woonden, ende deed se bij enen sergandt dagen, voir hem te comen up tslot tot Rijsel binnen XV dagen; van welker daghinghe dese rijcke, eerbaere engelse cooplude hem niet vermoet en

Digitized by Google

hadden, sodat zeer sij bezorght ende beanxt waren van deser dadinge, ende spraken hier onderlinge te samen af, ende en conden niet begrijpen wat die grave hiermede menen of voirhebben mochte, ende warens in groten drucke; want sij haddent wael gehoirt, ende kenneden oic den grave in sinen uplopenden toornen zeer haestich te wesen. Des was dair een in den hope die sprack ende zeeghde : « Ic en kan niet begrijpen dan die grave van Vlaen- fol. 128
deren up ons geinformeert is van onse II burgeren hier uuter stede, die mede met Franssoys Ackerman in Engelant waren ende nu van des graven partye geworden sijn; dese sullen ons gemeldet hebben, ende ons aldus belast lichte van der betalinge die wij Franssoys van sinen wedden van des coninx wegen betalen, ende dat hij ons lichte dairomme over den hals wil vallen. Ende, entrouwen, hij bewairt wael die sijn lijf bewairt; die grave en sal my over mijn hoift te spreken also in synen verstuerden aenschine niet crijgen; hij volge my die wille ». Dair sloten die meeste hope te wijken ende te ruymen, ende togen een groot deel hoire, met datselve dat sij reetste wechbringen mochten, ter Sluys, ende coften dair om hoiren penning sceepingen, ende seylden met horen goeden van dair tot Calays. Ende, als die grave van Vlaenderen dese tijdingen quamen, dat dese gedaeghde Engelse, als Jan Salomon ende meer andere, geruymt waren, dede hij terstont tot Brugge sine serganten rijden, ende alle hoir goeden, die men dair vinden conde, huyssen, erven ende anders, van sijnre wegen antasten vercopen ende tot sinen profijte bringen; ende dieselve Engelse, die noch binnen Brugge waren, al en waren sij oic niet gedaeght, vangen, dair die zommige aff in der vangenisse storven, ende die andere werden tot upten brootsacke gescat, ende

Digitized by Google

diegene die voirvluchtich geworden waren werden uut alle Vlaenderen gebannen C jair ende enen dach. Aldus voeren dese Engelse, die tot Brugge woonden of lagen.

Men pleeght int gemeen te seggen, ende dat is een out voirsproken woirt, dat hate ende nyde nye en verstarf, ende mijn wairomme ic dit hier nu segge, is dese: tis wairachtich, als my menichwerven geseeght is, dat die Engelse van natueren nydich sijn ende altijt geweest hebben, ende altijt eens anders eere of voirspoet benijden; uut deser natueren so hadden die coninc van Engelant, ende oic sine omen ende alle die grote heren uuten rijke aldair, al te groten nyde int herte, ende vergonneden al te zeer den coninc van Franckrijke met sinen Franssoysen deser eeren ende victorie die sij upten Vlamingen gecregen hadden in den strijde tot Roosbeke, ende plagen dese engelse heren in Engelant, als sij van deser materien collacioneerden ende spraken, onderlinge te seggen: « Waendy hoe fyer ende hoe verwaent ende verworden hoverdich sullen nu die Franssoyse wesen om een deel kaerlen die sij overvallen ende verwonnen hebben. Och Here God, of Philps van Airtevelde van onsen volke bij hem gehadt hadde slechts ten getale van II^M^ glayen ende VI^M^ airtsiers, vrijlijken, metter hulpe Goids, een en hadden der Franssoysen niet wechgecomen van alle hoir geselscap, sij en souden dair alle doot of gevangen gebleven hebben; doch desen roeme ende glorieringe en mach hemluden niet al te lange bliven ». Ende seyden voirt in hoire collacien: « Wat leeght dairan? Wij hebben nu enen schonen inghanc int lant van Vlaenderen, des wijselve willen, want die coninc van Franckrijke is dairinne gecomen met machte ende heeft dat lant gewonnen, uutgenomen Gendt, ende wij

Digitized by Google

mogen dair nu trecken, willen wij, ende winnent tottes coninx behoef van Engelant ende ondanx des graven van Vlaenderen, dair wij oic mogelijken geen vreenscappe up betruwen noch vermoeden en sullen dan een goet Franssoys te wesen met live ende met ziele, ende dat hij altijt gairne metten coninc van Franckrijke flatteren soude ende hem lieve ende onderdanichede bewijsen, dair hij kan of mach; ende zonderlinge bewijst hijt nu an onse eerbaire cooplude van desen rijke, die XXV of XXX jair onder hem gelegen ende gewoont hebben binnen der stede van Brugge, die nu te verjagen ende uut Vlaenderen te doen bannen. Bij Gode! Dien tijt is noch in corten jaren geweest, dat hijs om geen goet gedaen en soude hebben; mer hij en wair nu so coen niet dat hij anders dede, so ontsiet hij die Franssoysen ». Dese manyeren van sprake was overal in Engelant upter heren tonge, ende altois was tslot van hoire conclusien van deser materie, als sij dair alle horen wille af geseit hadden, « dat der Franssoysen hoverdye niet lange en soude duyeren », welke woirden altijt sproten uuten hatygen ende nydygen gronde, als voirseyt is.

Recht in desen tijden quam Urbanus die Seste, die hem screef paews van Romen, over die zee binnen Jeneven, dair hij al te reverentelijken ende rijkelijken ontfaen wert van die van Jeneven, dair hij doe sinen stoele hilt. Nu was wair, dat die crone van Engelant hem zeer onderdanich waren ende obedierden, ende ymmer alsovele te meer omdat die coninc van Franckrijke met sijnre cronen obedierden Clement; dese paews Urbaen, die die crone van Engelanten de oic vele andere groter ende machtiger nacien tot sijnre obediencie vast hadde, wert te rade, terwijlen hij aldus tot Jeneven lach om den coninc van Franckrijke, die hem contrarie was, weder te hinderen als hij meest soude mogen, dat hij den coninc van Enge-

Digitized by Google

lant te baten senden soude, ende dat in deser manyeren : hij ghinck toe, ende sandt sine bullen over alle Engelant an den airdschibiscoppen ende andere biscoppen, inhoudende dat hij absolveerde ende soude absolveren à penâ ende à cùlpâ alle diegene die die Clementijnen souden helpen verderven ende te nyete maken, want hij hadde wael vernomen dat Clemens sijn wedersake also over alle Franckrijke sine bulle gesent hadde om te doen destrueren alle die Urbanisten dairinne wesende, wair men se oic vonde, ende hadt so verre met sine bullen in Franckrijke gebracht dat, wair men enen Urbaniste wiste, wees men met vingeren ende naemt men een ongelovich hont te wesen in der heyliger kerken. Aldus woude Urbaen weder den Franssoysen Clementijnen in hoyr yser doen draven, dat hem die hyelen dairaf souden smerten, ende wist oic wael dat hijs niet nyemandt bet dan met den Engelsen doen en soude mogen, mer dair moste gelt toe gevonden wesen, soude hij dit toebringen, want hij wiste wael dat die engelse heren also om des aflaets wille allene niet int hernasse of over die zee comen en souden willen
fol. 128 v° up dese Clementijnen, dair en moste groot gelt rede bij wesen, also die ruyteren, noch die edele mannen die wapenen volligen, van den aflate niet en leven noch oic dairomme en geven, dan, als sij sterven sullen, horen sij gairne van veel aflaets spreken, indient hem dienen mach; mer anders begeren ende willen sij gelt hebben, dair sij tlijf om wagen sullen; sodat hij ymagineerde dat hij metten bullen, die hij over in Engelant an den voirseiden geestelijken prelaten, om die voirt den volke overal te predijken ende te kundigen, oic mede senden soude den coninc ende den edelen mannen een geheel decima up allen kercken ende geestelijken plaetsen, om, van den pen-

Digitized by Google

ningen die dairaf comen ende tot ene al te groten somme dragen soude, tvolk van wapene die overcomen souden, sonder des coninx of der heren of oic der gemeenten hinder of afterdeel mede te mogen betalen, menende dat die coninc ende oic alle die edele in Engelant hier wael toe genegen soude wesen, ende woude oic een groot aflaet in den selven bullen setten voir alle die wairlijke die hoir aelmisse mede tot dese reysen geven souden. Hierup ghinck Urbanus te werke, ende dede bullen bij groten hopen formeren ende int reyne scriven ende zegelen, gaende an den coninc, an sinen omen ende an allen prelaten des rijcx van Engelant, van deser absolucien ende groten aflaten à penâ et à culpâ, metten X^den^ penning van allen geestelijken renten eens wechdragende om dair mede den luden van wapene te betalen die uptie Clementijnen reysen souden; dairaf dispensator van des paews wegen wesen soude, en oic die penningen doen ontfaen, here Heynric Dispensier, biscop van Noirdwijck, ende die voirt den edelen mannen ter wapene uut doen reyken, want dit gelt van den geestelijken luden quam, so behoirdet getracteert ende ontfaen te wesen bij enen notabelen geestelijken prelate van wairden. Oic so souden die prelaten int gemeen, ende oic alle die simple gemeenten, dair veel meer geloven in hebben, danof bij enen wairlijken here ontfaen geworden hadde; ende noch hierboven, also dese paews Urbaen wael wiste dat die coninc van Spangen metten coninc van Franckrijke in Clemens onderdanicheden gegaen was, ende dat die hertoge van Lanckastere, des coninx oom van Engelant, hem rechts totter cronen ende coninck van Castilgen vermat te wesen van sijns wijfs wegen, dat dairomme dese voirseide hertoge oic van desen gelde sijn deel mede hebben soude, om dairmede oic in Castilgen ene

Digitized by Google

andere grote reyse met machte te mogen doen, dair hij dan oic noch voirtan in den sinne hadde, wairt dat dese hertoge van Lanckastere met machten in Castilgen quame, so woude hij den coninc van Poirtingale, die oic oirloochde upten coninc van Spangen, mede al doir thrijck van Poirtingael een geheel decima consenteren over alle die geestelijke personen van Poirtingael in der maten voirnoemt, updat die coninc van Castilgen, die Clementijn metten Franssoysen was, overvallen ende verdruct mochte werden. Dese ordynancie ghinck voirt, ende paews Urbaen sende wael XXX bullen in Engelant, die in dien tijden over alle thrijke van Engelant in groter wairden ontfaen worden; dair worden doe in alle plaetsen, bij den heren prelaten ende geestelijken luden, dese bullen doen onder den volke prediken ende kundigen recht in manyere of men tcruys upten Clementijnen geleecht soude hebben als up ongelovige lude, sodat die gemeenten, also wael die wairlijke als geestelijke over alle Engelant, also sij geringe een dinck geloven, dair so groot gelove in hadden dat noch man noch wijff niet anders en wisten, dan, en hadden sij dair niet toegegeven, sij en souden dat jair met eeren niet overgeleeft hebben, noch nymmermeer in hemelrijck mogen comen; dair doe in rechter aelmissen sovele goets toe af inquam dat, alleen binnen Londen ende dat bisdom van Londen, een gasscoens wijnvat vol gouts ende sulvers ontfaen wert; ende, na dat inhouden der bullen, so hadde dieghene die meest ghaff, dats te verstaen elk na sinen state, meest aflaets. Oic was in dese bulle begrepen, dat alle dieghene die hiertoe gaven ende binnen binnen sjairs storven souden geabsolveert werden van allen sonden; doir twelke die gemeenten onderlinge over alle Engelant te seggen plagen, « dat hij wael salich was diet gebue-

Digitized by Google

ren mochte binnen siairs te sterven, updat hij die hoge ende wairdighe absolucie dan ontfaen soude mogen ». Van welker sake ontfaen wert binnen desen wintere ende in den vasten, so comende van der wairlijker luden aelmisse so van der decima van den geestelijken luden die hemselven goetwillijken overalle dairtoe taxeerden, als my voir wair gezeecht wert, wael·VIII^{CM} engelse noblen ende dairenboven, van V engelsen tstuck, of die wairde dairaf.

Hoe die biscop van Noirdwijck uut Engelant schiet met sinen gesellen in menyge alle diegene die Clementijnen waren te beschadigen ende te beoirloghen.

Als die coninc van Engelant met sinen omen vernamen die grootheit van der sommen die tot deser voirseider saken behoeff ontfaen was, waren sijs zeer wael te vreden, ende seyden tot malkanderen : « Nu hebben wij gelts genoech om, van ons paews ende onsen prelaten wegen, beyde die cronen mede te oirlogen, als Franckrijke ende Spangen ». Des wert dair geordyneert om metten hertoge van Lanckastere in Castilgen te trecken, die biscop van Lonnen, geheten here Thomas, des graven broeder van Maziere, met II^{M} glayen ende IIII^{M} airtsiers, ende men soude hem mede geven half tvoirseide gelt, mer sij souden noch wat in Engelant thoeven, ende en souden so geringe niet uut Engelant scheyden, als die biscop van Noirdwijck soude met sinen hope om in Franckrijke te wesen, want die over Calays in Franckrijke slaen soude, om te besien hoet hemluden in handen gaen soude, ende of die coninc van Franckrijke hemluden met machte soude willen wederstaen ende tegens fol. 129

Digitized by Google

hem vechten. Oic so was dair noch ene andere redene, wairomme des hertogen reyse verthoefde, die zeer willich tot sine reyse was, ende droech hem oic meest tegens, ende was dese : dat die gemeenten in Engelant, waren al te veel meer genegen mede met den biscop van Noirdwijck te trecken in Franckrijke, dan met hem in Castilgen, want hij van langen tijden zeer ongemint was van tgemeen volk overal in Engelant, ende dairomme stont den luden die fransse reyse, ende oic omdat die vele nairder was vele liever voir dat die spanse; oic en wast so niet, die luden in Engelant en seyden wael after des hertogen rugge dat hij dese reyse niet en soude doen uut devocien of rechverdiger minnen, mer alleen uut ghiericheden om bij dat rede gelt doende te wesen, dat van der armer luden aelmisse, meyne ende zwete dair uut minnen toegegeven waere, mer meenden alle int gemeen dat des biscops zake van Noirdwijck van met hem te trecken waere ene clare sake, want die presenteerde selve des paews persone na der machten die hij dairaf hadde bij goede justicien, ende dair hadde alle tvolck in Engelant dat meeste gelove in, ende so hadde oic coninc Richairt selve. Sodat voirt met desen heren Heinric die Dispencier, biscop van Noirdwijck, geordyneert worden, der heyliger kerken soudenairs te wesen om met hem te reysen, vele goeder ridderen ende knechten uut Engelant ende uut Gasscongen, als teerst, die here van Biaeumont, here Huge van Calverlee, here Thomas Thryvet, here Willem Helmon, here Jan van Ferrieres, here Huge die Dispencier, des biscops neve van Noirdwijck, here Willem Fermeton, here Mathijs Rodemen, cappiteine van Wervick, engelse; die here van Chastiaunuef, here Jan sijn broeder, Raymondt van Mersen, Gwilhonet de Pans, Garnot Vyghier, Jan van Cauchitain

Digitized by Google

ende meer andere, alle gasscongairden; sodat sij alle te samen waeren ten getale van VI^c glayen ende omtrent noch XV^c mannen airtsiers alrehande luden, mer dair waren vele priesteren ende gheestelijker luden, overmits dat die zake ende reyse der kercken ende horen paews aenghinck.

Cort na deser ordynancie so bereyden hem alle dese heren, ruyteren ende andere, die mede in Franckrijke metten biscop van Noirdwijck trecken souden, van alle des sij behoeven souden, sodat alle hoere provancien des Paesschens in die haven dair sij te scepe gaen souden, als tot Douveren ende tot Zandwijck, dair hem die coninck passaidge leverde, alle bereedt om te scepen lagen; ende oic so quamen dair alletemet die luden van wapene an, die medereysen souden, ende hete dese gedaen te werden metten cruyce als uptie ongehoirsamige der heyliger kercken van Romen. Des gebuerdet dat eerdsebiscop ende die cappiteinen bereedt waren om upt passaidge te rijden, ende sonderlinge here Huge van Calverlee, here Thomas Thryvet ende here Willem Helmon, werden dese III voir den coninc ontboden ende sinen rade, ende dair mosten sij elc enen solempnelen ende starcken eedt doen, dat sij dese reyse na horen besten vermogen volbringen ende eynden souden, ende dat sij in geenre wijs gene Urbanisten beschadigen noch bevechten en souden, mer allene up diegene die Clement voir paews hilden; welken eedt sij dair met goeden wille deden. Dair sprack die coninc doe selve, als sine raden hem dat innegegeven hadden, seggende: « Ghij biscop, ende ghij, Huge Thomas ende Willem, wij willen, als ghij tot Calays coomt, dat ghij u buyten uptie kante van Franckrijke gaet logieren, ende dair liggende blijft ene maent lanck of dairomtrent, ende dair suldy die Franssoysen, huyden

Digitized by Google

hier, mergen dair, visitier enende quellen als ghij meest sult mogen; ende hierenbinnen sal ic u ververschen van luden van wapene, ende oic van airtsiers, ende dairtoe sal ic u enen merscalk, dat een vroom ridder wesen sal, here Willem van Biauchamp, medesenden, want ic hebbe alrede na hem uptie kante van Scotlant gesent, dair hij nu is, dair hij ene dachverde uptie frantieren van onsen rijke tegens den Scotten houdende is, also tbestant nu tsinte Jan twisschen ons ende hemluden uutgaen sal; ende sonder twivel, hij hier gecomen wesende, ghij sult hem terstont van heen over hebben in uwe geselscap; ende dairomme so en laet des niet, ghij en verthoeft sijnre, want hij sal u zeer wael in rade ende in dade dienen ende noot wesen te hebben ». Die biscop ende drie ridderen beloofdent also te doen, ende hiermede schieden sij van den coninc, ende sloegen up hoir reyse, ende ghingen tot Douveren te scepe, ende quamen tot Calays an lant met alle horen geselscappe den XXIII^{ten} dach in aprille in jair XIII^{C} LXXXIII.

In desen tijden so was tot Calays cappiteine een vroom ridder, genoemt here Jan van Wrues, die desen biscop ende dese andere heren met allen horen geselscappe zeer vreendelijken ontfinck; dair uutsceepten sij alle hoere pairden, hernasse, ende voirt alle dat sij mede hebben souden in hore reysen, ende logierden hem binnen Calays, dieselve die dairinne mochten, ende voirt in den batilgen die sij dairomtrent dagelix buyten maicten; dair sij doe bleven liggen totten IIII^{den} dach in meye, verbeidende den merscalk, here Willem van Biauchamp, ende niet en quam. Als die biscop van Noirdwijck, dat een jonck, willich man was, ende hem zeer begeerde mede te wapenen, want hij zeer weynich in hernasse geweest hadde, dan in Lomberdyen met sine neve, hemselven vant

Digitized by Google

tot Calays, ende overste wesende van alsovele volx van wapene, sprack hij tot eenre tijt tot sine medegesellen : « Lieve heren, wairna bleven wij hier dus ledich ende al stille leggen, want here Willem van Biaucamp en sal doch niet comen? Die coninc noch sine omen en deyncken dair altehant niet eens omme; laet ons doch yet beginnen, nadien wij dairtoe geordyneert sijn; ende laet ons doch der heyliger kercken gelt truwelijken verdienen ende besteden, nadien dat wij dair nu af leven ende sien omme nyew gelt te werven up die vyanden ». Dairup dieghene die dit hoirden terstont ende onberaden antwoirden, seggende : « Dat dunct ons goet; laet wij onse luden te weten doen dat wij binnen drie dagen rijden willen ende dat sij hem dairna bereyden, ende laet ons hierenbinnen fol. 129 v°
overdragen wesweghes wij toerijden willen, want, terstont als wij buyten die poirten van Calays rijden, an wat zijde dat dat sij, wij sijn in vyander lant; tis doch al franse, alsowel an die vlaemse zijde als an die buenense zijde, of tSint-Omers wairt uut; wij weten doch wael dat Vlaenderen een geconquesteert ende gewonnen lant is met machte van den coninc van Franckrijke, ende aldus en moghen wij geen schoonre noch betere reyse doen, als wijt alle wael oversien ende considereren, noch oic eerlijker, dan hemluden dat voirt af te winnen, gemerct oic dat die grave van Vlaenderen onsen luden oic enen groten spijte cort gedaen heeft; hij soudt herde node gedaen hebben, des en is noch geen twee jaren geleden, mer hij heeft hemselven nu so verde gebracht dat hij des coninx van Franckrijke ende der Franssoysen ordynancien ende geboden gehoirsamich ende te wille wesen moet; ende dairomme », sprack die biscop van Noirdwijck, « wair icx allene gelooft, dat eerste dat wij doen souden, soude wesen int tlant van Vlaen-

Digitized by Google

deren te rijden ». « Entrouwen, here », spraken here Thomas Thryvet ende here Willem Helmon, « ghij sult dies wael gelooft sijn; mer so laten wij ons dan dairna ordyneren », spraken sij voirt, « om binnen drien dagen te rijden int lant van Vlaenderen, want tis doch vyanderlant. » Up desen raedt sijn sij vaste gesloten, ende hebbent also hoir volk buyten laten weten.

Hoe die Engelse die stede ende kercke van Greveningen wonnen, ende hoe die grave van Vlaenderen hieromme an hemluden tot Grevelingen sine ambassiaten notabelijken zandt.

Bij desen raedt ende overdrachte en was here Huge van Calverlee niet, mer was buyten gereden tot Ghijsen, bij den cappiteine aldair sien wat die dede, alsoot sijn maegh was, genoemt here Jan Draitton, ende was in meninge, dair die dach alle te toeven ende des anderen dages wederomme tot Calays te comen, als hij dede; ende, terstont als hij binnen Calays gecomen was, ontboot die biscop desen here Hugen bij hem upt casteel aldair te comen, also hij aldair gelogiert lach, ende oic ontboot hij den twee anderen ridderen. Ende, also dese here Huge een al te vromen ridder was, hadden dese II ridderen den biscop wael van te voren gezeecht, int sluyten van horen rade, dat sij mede dese reyse met hem in Vlaenderen doen wouden indien dese here Huge riede, ende anders niet, sodat dairomme die biscop dese voirseide materie, ende hoe sij dairaf gesloten waren, hem te kennen gaff, ende woude dairaf sine opynie ende avijs hebben. Here Huge antwoirde weder den biscop ende seyde : « Here, ghij weet wael up wat maten wij

Digitized by Google

uut Engelant gescheiden sijn, ende met wat beveel; oic mede, updat ghij u wael wijselijken hierup bedeincken moicht, so weet dat onse zake ende reyse en roert der tweer coningen oirloge niet an, mer is onse oirloge ende reyse allene gefondeert ende geset uptie Clementijnen, want wij en sijn nu niet dan des paews Urbaens soudenairs ende ruyteren, die ons dairvoir absolveert van allen sonden, indien wij die Clementijnen verderven ende destrueeren mogen. Ende hieromme segge ict u, ist dat wij int lant van Vlaenderen rijden, ende doen dair schade in, so dolen ende treden wij buyten onsen bevele ende gaen boven onse machte, want, also hoe tlant van Vlaenderen an den coninc van Franckrijke ende an den hertoge van Bourgongen nu gecomen is, so weten wij nochtans wael dat die grave van Vlaenderen ende alle thele lant van Vlaenderen also goet Urbanists sijn als wijselve; ende noch, dat meer is, so en sijn wij niet starck genoech om met onsen hope int lant van Vlaenderen te reysen, want die Vlamingen sijn nu alle gelijck totten oirloge verwecket ende bereedt, ende sij hebben een groit zwair volk ende wail te hernasse int lant, also sij IIII jaren niet anders gedaen en hebben dan geoirloicht; ende, updat ghijt alle moight weten, so segge ic u noch vorder dat Vlaenderen een also quaden ende starcken lant is in te comen te pairde, als ic yet vele gesien hebbe; ende, dat noch alremeest is, dat ons die Vlamingen niet misdaen en hebben. Aldus, wildy ymmers rijden, so laet ons in Franckrijke rijden; dat sijn doch onse vyanden tweesinnes, want onse here die coninc die heeft doch een open oirloge up hemluden, ende oic sijn sij doch alle Clementijns ende contrarie onser geloven, als in den paews. Voirt so souden wij onsen merscalk, here Willem van Biau-

Digitized by Google

camp, verbeyden, die doch hastelijken met groten volke hier bij ons comen sal, als ons mijn here die coninck in den laetsten woirden die hij met ons hadde doch selve toesprack; bij welke alle redenen voirnoemt, ic rade ende segge voir mijne opynie dat, nadien wij ymmers rijden willen, dat wij dan na Aryen wairts ende na Monstruel rijden; ende dit mogen wij behouden ende sonder zorghe doen, want noch ter tijt en sal ons nyemant int gemoete comen metten eersten, ende onsen hope is gescepen dairtoe, dat alle dage te wassen van den verdorven Vlamingen die van den Franssoysen brootghange gemaict sijn ende tlant ruymen moeten van armoede; dese suldy vinden, dat bij groten hopen om gewinne an ons vallen sullen, ende sonderlinge dieghene die noch die wrake ende wredichede upten Franssoysen int herte dragen van tverlyes dat sij van hemluden gehadt hebben, den enen sijn vader, den anderen sinen broeder, of zone of magen, af gemoirt ende verslagen ». Als dese goede ridder aflaten soude sijnre spraken, en konde dese jonge biscop nauwe so lange toeven tot dese ridder zweech, hij en hief an met enen heten uplopensinne, seggende : « Ja, ja, here Huge, ghij hebt so wael in Franckrijke leren rijden dat ghij in anders geen landt en soudt konnen rijden dan dair; wair mogen
fol. 130 wij meer profijts doen dan te slaen up dese rijke zeekanten van Bourburch, van Duynkerken ende van der Nyepoirt, ende voirt in die castelrien van Bergen, van Cassel, van Yperen ende van Poperingen, ende dan dairtoe noch in die andere landen dairommetrent? Na alle dat my hieraf geseeght is van den burgeren van Gendt, die hiermede in onse geselscappe sijn, dese en cregen nye hoir dage oirloge dat hem deerde; ende aldus laet ons dair trecken ververschen, ende verbeyden dair heren Willem van Biauchamp, up

aventuere of hij oic comen woude, hoewael ons dair noch cleen gerufte af overcoomt van sijnre coomste ». Doe hem dese vrome ridder, here Huge, aldus van desen jongen biscop voir thooft vant gestoten, die van groter maeghtalen in Engelant ende oic in dese reyse sijn overste was, ende oic van here Thomas Thryvet ende van here Willem Helman geen bijstant in sine opynie en creech, zweech hij al stille ende schyet van den biscop doe, seggende : « Here, dat ic geseecht hebbe, hebbic om tbesten willen gezeecht; nochtans, als ghij rijdt, here Huge van Calverlee sal met u rijden, ende vrijlijken ghij en sult dien wech niet nemen dorren, hij en sal hem dair wael bij u dorren sien; laet dan dair elc sine vroomheydt proeven ». Die biscop sprack : « Here Huge, ic geloves u wael, mer so maect u dan rede dat wij morgen rijden mogen », ende hadde zeer in den wille voirt te rijden in Vlaenderen, als hij dede, dat hem na tot groter confuysen keerde, als ghij noch na horen sult.

Dit upset ghinck voirt, ende elc man machte hem rede om des anderen dages te rijden; ende dit wert overal binnen Calays, ende voirt dair sij buyten lagen, gekondicht; ende, als an den anderen dach quam, werden die trompetten des morgens upgeslagen, ende elc man te pairde ende buyten upt velt, ende namen den wech na Greveningen, ende mochten wesen als shoopes starck omtrent III^{M} gedecter hoofden. Dair reden sij solange totdat sij quamen uptie riviere voir Greveningen, dair sij doe twater solage vonden dat sij dairover reden; ende dair sloegen sij an dat stedekijn, ende vochten ende stormdent, ende quamen dairinne ende voirt an die kercke, die sij vaste gemaict hadden, ende al wert dit stormenshants gewonnen, also dair nyemant binnen en was dan hoirsselfs volk, dat al meest arme lude ende vischers waren.

Digitized by Google

Aldus wert dese plaetse onversiens geschent, want sij hem voir dit oirloge van den Engelsen dair int lant niet gehoet en hadden, ende dairomme quamt oic bij dat dair nyemant van buyten inne en was diet hadde mogen weren; des doe Greveningen gewonnen wert, ende binnen twee dagen dairna die prochyekerke, dair sij groten schade leden eer sij die wonnen; ende dair sloegen sij veel volx inne doot, ende metten anderen die te live bleven deden sij horen wille, ende namen alle dat dairinne was; dair bleven sij doe liggen, also sij dair vytalien ende provancien genoech vonden. Van welker tijdinge alle tlant van Vlaenderen beroert wert, overmits dat die Engelse binnen Greveningen stormentshans gecomen waren, om twelke doe alle dat lantvolk in dien hoeke lants hair goeden vluchten ende togen in den sloten ende steden, met wiven ende kinderen, so tot Bourbourch, so tot Bergen, so tot tSint-Omers. Dese tijdingen quamen oic den grave van Vlaenderen tot Rijsele, hoe hem die Engelse an wouden oirlogen ende hadden alrede Greveningen gewonnen, dair hij al wat inne besorght wert, ende oic voir die van den Vryen van Brugge, ende wert te sinne syne raden die hij dair hadde bij hem te ontbieden, als hij dede, ende sprack tot hemluden : « My verwondert al te zeer van desen Engelsen, wat hem op my let, dat sy my dus sonder enyge wairschuwinge overvallen ende myne landen beschadigen ». Dair doe enyge up antwoirden, seggende : « Voirwair, here, tis oic ene vreemde zake, mer men mach vermoeden, of sij yet voir hem nemen, dat dat graefscap van Vlaenderen nu Franckrijke is, omdat die coninc dair so doirgereden heeft ende alle tlant hem in sinen handen gegeven hebben ». « Ja », sprack doe die grave, « wat sullen wij nu hier beste in doen? » Die zommyge van den raden aldair ant-

Digitized by Google

woirden hem weder, seggende: « Here, ons dochte wael goet dat here Jan Vylain ende here Jan Molen, die hier tegenwoirdich sijn, ende die in des coninx wedden van Engelant sijn van uwen wege in Engelant togen, ende onderwesen dair den coninc ende sinen rade in der bester vormen van desen gevairden ende van uwer wegen, int eynde te begeren wairomme ende bij wat reden hij u aldus anoirloocht; ende, licht bij aventuere, als hij uwe ambassiaten dus redelijken ende duegdelijken hoir bootscappe hoirt updoen, en salt hem niet te wille wesen dat sine lude nu hier int lant bedriven, ende sal se, mach geschieden, dan tot horen schanden weder uut uwen lande doen ruymen bij sinen gebode ». « Ja », sprack doe die grave, « ende terwijlen onse ambassiaten uut souden sijn, mochten dese van Greveningen, indien men se liete begaen, alle tlant van den Vryen schenden ». Doe antwoirden weder sine raden, seggende : « Here, men moet bij desen luden tot Greveningen senden, om met hemluden te spreken, alsowael van een geleyde te crijgen om uwe ambassiaten tot Calays ende voirt over in Engelant te mogen reysen, als om van hem te weten wairomme sij uwe landen dus beschadigen; ende, en twivelt dair niet an, dese twee goede heren, here Jan ende here Jan, sijn wael so wijs ende suptijl dat sij al sprekende wael een middel ende ene manyere van enen bestande maken sullen ». Die grave sprac weder : « In den name Goids, so willic dan dat dit also geschye! » Dair ghinck men doe informeren desen tween goeden heren, van des graven ende sijns raeds wegen, van horen bootscappen, die sij sowael an den biscop van Noirdwijck tot Greveningen als van der bootscappe die sij an den coninc van Engelant ende sine omen doen soude.

Terwijlen hem dese twee heren, die an den

Digitized by Google

biscop ende voirt overtrecken souden, hem bereyden omme te reysen, vergaderden hem alle dat lantvolke omtrent Bourburch, Bergen, Cassel, Poperingen,
fol. 130 v° Vuerne, Nyepoirt ende den anderen steden, ende togen alle na Duynkerken, dair sij doe bleven liggen, seggende dat sij dair wouden bliven leggen ende hoere palen van den lande bescudden ende dairvoir met den Engelschen vechten. Des hadde dit lantvolke een ridder tot horen cappiteine gecoren, genoemt here Jan Spoorkijn, die ruwairt ende regiere geweest hadde langhe jaren van der Vrouwen goeden ende landen van Baere, die in desen hoecke lants vele gelegen waren. Nu en wiste dese here Jan Spoirkijn niet van dat die grave sine ambassiaten in Engelant senden woude, want die Haze van Vlaenderen hadde bij hem geweest spelen wael twee dagen met omtrent XXX glayen, ende die hadde hem geseecht dat die grave tot Rijsel lach ende soude dair syne bastairde zuster ten wive geven den heren van Waverijn; uutenwelken dese goede here van desen lantvolke met pansseren, piecken, staven, pennairden, pothuyven, bogen ende andere wapenen, wael tesamen gesteken, hadde tot XII^M cloeker, gerader mannen, ende alle meeste uuter voirseider Vrouwen lant van Baere. Wair is dat twisschen Duynkerken ende Greveningen, omtrent ten halfwegen beyde der steden voirnoemt, leecht een groot dorp an die zeekante, geheten den Moerdijcke; ende tot dairtoe plagen die Engelse alle dagen te comen tvelt intnemen, dair doe dicwijle schermutsingen plagen te vallen. Als dese ridderen, here Jan Vylain ende here Jan Molen, bereyt waren, reden sij tot Bourburch, ende verbeyden dair een geleyde van den Engelsen eer sij voirt wouden rijden, ende, doe hem tot Bourburch bij enen heeralde tgeleyde quam, reden sij voirt tot Greveningen, dair sij doe

Digitized by Google

gelogiert werden; ende ten leedt niet lange, sij en ghingen totten biscop van Noirdwijck, die hemluden thoonde een schyne van vreendelicheden; welke biscop up dien dach alle sine ridderen ende mannen van eeren ten eten gehadt hadde, sodat sij noch alle bij hem waren doe dese vlaemse heren in des biscops hoff quamen; ende twas oic die meeste reden, wairomme hij alle sine ridderscappe ten eten gebeden hadde, omdat hij wael wiste, wanneer dese twee vlaemse ridderen bij hem comen souden, ende dat sij hem dan vinden wael geselscapt met vele vromer heren van ridderen ende knechten. Dair hieven doe dese twee vlaemse ridderen up, seggende totten biscop : « Here, wij sijn hier bij u gesent van ons heren des graven wegen van Vlaenderen ». Die biscop antwoirde weder : « Van wat sgraven wegen? » Dese twee wijse heren replicierden, seggende : « Here, dair en is geen ander here in Vlaenderen dan hij ». Die biscop duplycierde weder, seggende : « Ende en Goods namen, wij en kennen genen here van Vlaenderen dan den coninc van Franckrijke of den hertoge van Bourgongen, die doch tlant met machten binnen den naesten voirleden jare ende voirwintere tot sijnre onderdanichede gebracht ende gewonnen heeft ». « Trouwen, lieve here, behouden uwes woirds », spraken die twee ridderen uut Vlaenderen, « want dat hele lant van Vlaenderen wert, in des coninx van Franckrijke scheyden laest van Doirnicke, weder volkomelijken in ons heren des graven Lodewijcx handen geset ende weder overgegeven, die ons nu hier tot uwe eerwerdicheden sendt, biddende dat wij twee, die doch des coninx van Engelants uwes heren gezworen ende tot sine jairlix pensioen staen mogen, hebben een geleide om over in Engelant vry te trecken, ende metten coninc te mogen

Digitized by Google

spreken, ende vernemen wairomme hij dus onsen here den grave van Vlaenderen anoirlocht sonder te ontseggen of te voren te wairschuwen. Die biscop ghaf hem tween ter antwoirde, dat hij raedt up hoir begeren hebben soude, ende des anderen dages morgens so souden sij antwoirde hebben; ende lieten die Engelse hierup horen raedt houden, die dair alle dien avont omme te raede waren, ende sloten horen raedt, also ghij die hier nu hoeren sult.

Van der antwoirde die die biscop van Noirdwijck ende die Engelse des graven ambassiaten van Vlaenderen gaven, ende van der vergaderinge die die van Cassele ende van dairomtrent maicten.

Int sluyten van deser sake was den raedt na den upsette dat sij in den sinne hadden, dat sij desen tween vlaemsen ridderen geen geleyde geven en souden om in Engelant te trecken, want, wairt zake dat sij tlant van Vlaenderen also lange rusten lieten tot deser luden wedercoomste, het wair een lange wech die sij trecken mosten eer sij over ende weder over souden mogen comen; so souden hem dese Vlamingen binnen desen tijden al te zeer mogen starcken, ende dairtoe die grave van Vlaenderen, dat een suptijl here wair, soude dit oic hierenbinnen den coninc van Franckrijke ende den hertoge van Bourgongen tgestant van den lande te weten moge doen, die hem dan met so groter machten tesamen steken mochten ende comen tot hemluden so starck up horen halse dat sij se niet en souden mogen wederstaen noch bevechten; ende bij desen raedt bleven sij int gemeen, dat men hemluden dairomme geen

Digitized by Google

geleyden geven en soude. Doe sprack die biscop voirt tot here Huge van Calverlee: « Ja, here Huge, wat sullen wij nu dan desen vlaemse ambassiaten ter antwoirde geven morgen als sij weder bij ons comen sullen? Seght up u avijs ». « Here », sprack here Huge, « dat sal ic u seggen, nadien ghij ymmers desen wech innewilt. Ghij sijt nu tegenwoirdich in des hertoghinnen lant van Bare, dat ene Clementijne is, ende ghij oirlocht nu tegenswoirdich van Urbanus des paews wegen ende van nyemant anders wegen, ende, ist zake dat die ingesetene ende oic die abdyen van desen lande voirtan goet Urbanist wesen ende bliven willen, ende voirt uptie Clementynen met u reysen dair ghij se bringen sult, gij sult gairne doir tlant met uwen volke vreedelijken lijden ende wael betalende alle dat sij behoeven ende copen sullen; mer, als van hem tween geleyde te geven om in Engelant te trecken, en suldy niet doen, want onse oirloge dat wij voeren up desen tijt en roert in clenen noch in groten den oirloge staende twisschen onsen coninc ende den coninc van Franckrijke, mer wij sijn alleenlijken paews Urbanen soldenairs, ende, na minen duncken, en soude ic hemluden anders geen antwoirde geven ». Als dit die heren die dair waren hoirden, bleven sij dair alle bij, ende sonderlinge die biscop, fol. 131
want die niet anders en zochte dan te vechten ende te oirlogen up dat lant, sodat sij hierup uuten rade schieden. Des anderen dages voir den noenen quamen dese twee vlaemsse ridderen, die gairne hore reyse gevordert hadden, in des biscops herberge ende verwachten dair totdat die biscop misse gehoirt hadde; ende, na der missen, traden sij in sijn oghenschijne, die doe hem beyden dair ene manyere van vreenscappen thoonde, ende bleef ene wijle bij hem staen spreken van anderen materien, solange dat

Digitized by Google

die here ende ridderscappen bij hem gecomen waren. Als die biscop dieselve heren bij hem hadde die hij dair doe behoefde, hief hij up ende sprack : « Lieve heren, ic vermoede wael dat ghij die antwoirde verwacht upt begeren dat ghij up ghijsteren van grave Lodewijcx wegen uwes heren an ons gedaen hebt, ende ghij sult se nu hebben, ende is dese : up desen tijt so mooghdy wael wederomme keren ende trecken bij den grave uwen here, alst u gelieft, of voirt tot Calays rijden, up uwen anxte ende zorge, off oic in Engelant alsowael; mer ic en sal geen geleyde geven, ende die reden sijn dese : ic en bin up dese tijt van des coninx wegen niet gelast yet te doen, ic bin alleenlijken des paews Urbaens dienre, ende alle die hier met my nu sijn, dat sijn desselven paews Urbaens soudenaeren, ende hebben belooft hem truwelijken te dienen. Nu is wair dat wij gecomen sijn ende hebben onsselven gebracht in der hertoghinnen lant van Bare, die ene openbare Clementijne is, sodat wij menen up hair luden te oirlogen willen; ende, willen sij met ons toevallen ende met ons voirt reysen, so en sullen wij hem niet mesdoen, mer sullen hemluden mededeylen die hoghe, wairde absolucie die paews Urbaen, rechtvairdich paews, dair wij nu voir reysen, gegeven heeft alle diegene die ons sullen helpen verderven ende destrueren die Clementijnen; dat is, dat hij se absolveert dairvoiren à penâ ende à culpâ ». Doe dese twee heren dit hoirden, sprack here Jan Vylain, seggende: « Lieve here, als van den paewsen, vermoeden wij twee wael dat gij niet anders en hebt horen seggen, mijnhere die grave en is een vast ende goet Urbanist; ende dairomme, sijdij ymmers qualijken geraet, up hem of sine landen te oirlogen, want so treedt ghij uut uwen bevele; ende hij vermoet ende gelooft oic volcome-

Digitized by Google

lijken dat u die coninc dus vele niet bevolen heeft te doen als ghijt anlegget, want mijnhere die grave en twivelt dair niet an, die coninc van Engelant, wairt anders bij sinen bevele, en is so edelen prince ende so voirsienich van edelen, wijsen rade, hij en soude onsen here den grave wael te voren gewairschuwet ende ontseyt hebben. » Van welken woirden die biscop zeer verstuert ende toornich wert, seggende weder, sonder beraet, uut fellen sinnen : « Nu, gaet ende segt uwen grave dat hijs anders niet hebben en sal; ende, ist dat hij u of andere in Engelant senden wil om bet van tgestant des coninx te vernemen ende sine meninge, dat mach hij doen doir andere wegen, mer hierdoir noch over Calays en sullen sij niet reysen ». Doe dese twee ridderen hoirden dat sij geen ander antwoirde hebben en souden, namen sij hueschelijken oirlof ende schieden van dair, ende quamen des avonts weder Sint-Omairs.

Binnen desen selven avont dat desen vlaemse ridderen van Greveningen gescheyden waren, quamen desen biscop van Noirdwijck ende den Engelsen waere tijdingen, dat tot Duunkerken ende dairomtrent vergadert waren wael XII^{M} gewapender mannen, dair die Haze van Vlaenderen mede int geselscap was met noch meer andere ridderen ende knechten die se beleden ende rieden, ende dat sij des dijnxdages geschermutst hadden tegens hoir volk, ende die so afterrugge gedruct ende die mate so nade ghebracht dat dair wael C man van horen Engelsen dootgebleven waren. Doe sprack die biscop: « Ay, hoirt doch, onse volck wert dootgeslagen, ende die grave wil godwouds gebaren of hij van ghenen dingen en wiste, hij wil bidden met enen upgeheven zwairde in sijn hant houdende; ic sal ymmer sien wat dese Vlamingen doen sullen connen, want, enne God wil, ic sal

Digitized by Google

dair morgen metten hope selver henen; hij volghe my, die wille! » Tot welker reyse alle die dair bij hem waren consent toe gaven, ende dit wert desselven avonts over alle Greveningen te weten gedaen enen ygelijken; binnen welken avont hem twee ridderen toequamen, met omtrent XXX glayen ende LX airtsiers, dairaf den enen ridder quam van Calays ende die andere van Ghijsen; ende hoir namen waren, den enen van Calays, here Nycol Clifton, ende die andere was cappiteine van Ghijsen, here Jan Drayton. Alst quam an des anderen smorgens, was elc bereet ende te pairde, ende ordyneerden hem in goeder manyeren om te rijden, ende sloegen also upten wech wael met VI^c^ glayen ende XV^c^ airtsiers tot Moerdijcke wairt an, ende voirt na Duunkerken. Dair dede doe dese biscop voir hem voeren der kercken wapene ende sinte Pieters banner, die was root met tween slotelen van sulvere in sautoren, recht als een vanedragere des gerechtigen paews Urbaens; ende voirt so hadde hij sinen standairt, dairinne sijnsselfs wapene stont, ende was een schilt gequarteleert van lazuyer ende van sulver, met ene brueke van goude upt lazuyer ende een bastoen van keele up tsulver; ende den schilt was alomme gekepert van kele. Dair hadde hij bij hem den here van Biaumont met sijn banner ende standairt beyde, here Huge die Dispencier, sijn neve, met enen standairt, here Huge van Calverlee, here Thomas Thryvet ende here Willem Helmon, elc met sijn standairt. Voirt, so waren dair here Willem ende here Jan Drayton, gebroederen, here Mathijs Raydemont, here Jan van Ferrieres, here Nycol Clifton, here Willem Firmeton ende here Jan van Chastiaunuef uut Gasscongen, met voir den anderen. Dair reden sij zeer geordineerdelijken na Moerdijcke, dair sij doe een weynich toefden ende aten een montvol broots

Digitized by Google

ende droncken eens; van daen reden sij voirt na Duunckerken. Dese tijdinge quam tot Duunkerken fol. 131 v° onder alle die Vlamingen die dair vergadert waren, alsdat die Engelse hem toequamen, alle in ordynancie om hemluden te bestoken ende te bevechten; dair ghingen sij doe binnen Duunkerken te rade, ende sloten dat sij uuttie stede ruymen souden, ende slaen buyten upt veldt, ende hem dair in goeder ordynancie setten, om den Engelsen te bevechten ofs noot werde, want, van binnen der stede te bliven besloten met sulken groten hope, en soude hemluden niet profijtelijken geweest hebben; ende, also si dit overdroegen, so geschiedet; ende sij sloegen metten hope buyten upt velt, ende ordyneerden hem dair in strijde up enen berch buyten der stede, ende waren dair wail XII^{M} gewapent vergadert, ende dairenboven.

Recht als die Vlamingen hemselven aldus te passe geset hadden, comen dese Engelse anbersten met enen onvervairden moede, ende genaicten der stede van Duunkerken; ende, als dese Engelse al omme zagen worden sij gewair dien groten hope Vlamingen, staende ter rechter zijden tot Bourburch wairt, al in goeder ordynancie omme te strijden. Dair toefden sij een luttel, ende daelden doe noch wat vorder, want, die manyeren die hem dochte dat die Vlamingen over hem hilden ende na der ordynancie dair sij hemselven ingeset hadden, en konden dese Engelse niet anders sien noch gemercken dan die Vlamingen hemluden bestoken souden; uuten welken dese engelse heren hem doe tesamen voeghden, om raedt te hebben hoe sijt weren ende dat ansetten souden. Dair ghinghen doe alrehande woirde ende opynien; want die zommige, ende sonderlinge van den biscop, die ymmers enichsinnes woude dat men terstont in den hope geslagen ende met hem-

Digitized by Google

luden gevochten hadde; mer, trouwen, die andere, als die here van Biaumont ende here Huge van Calverlee, seghden dair neen tegens, ende brachten dair reden bij, seggende: « Lieve heren, ghene Vlamingen, die ghinder over enen hope vergadert staen, en hebben ons niet mesdaen; oic mede so en hebben wij den grave van Vlaenderen, in wiens lant wij nu sijn, noch ghene wairschuwingen noch ontseggen gedaen; ende, ist dan dat wij dus toewillen, so en oirlogen wij niet eerbairlijken, dan slechts in die pilgerye, die meest roven ende schenden kan dat sij die beste, ende die sals meeste hebben, sonder enich huesch tytel of toeseggen van oirloge up hemluden te hebben. Ende noch hierenboven, alle dit lantvolk dat hier staet, ende alle dit lant dair wij nu in sijn, is alle goet Urbanists ende van onser opynien. Gaet doch tot reden ende siet over met wat tytele of bescheide wij dese lude nu eerst anzoeken off bevechten sullen ». « Ja », sprack die biscop, « wat weten wijt of sij Urbanisten sijn of niet? ». So laet ons dan om God, « spraken dese twee heren », weder onse zaken eerlijken ansetten, ende laet ons een van onsen heeralden an hemluden terstont senden, ende doen hem vragen uut wat gronde ende upset sij so geschoren staen in strijde tegens ons, ende wat hore meninge dairaf is; ende dat men hem dan mettenselven vraghe wien sij kennen ende houden voir den rechten paews van kersten gelove, ende, ist dat sij seggen dat sij Urbanisten sijn, so hebben wij reden bij machte ende virtute onser bullen, die wij van onsen paews hebben, hem te vermanen ende an hem te begeren dat sij met ons voir Sint-Omairs dan trecken, of tot Aryen, of tot Atrecht, of anderwair, dair wij se uptie Clementijnen bringen sullen; ende, sij hem aldus voelen van ons versocht te wesen bij ons paews beveel, sullen wij wael an hoir ant-

Digitized by Google

woirde horen tot wat gate ende wesweges sij uut sullen willen, dair wij dan ons noch wael ende te passe up beraden sullen mogen, wat wij dan voirt doen of laten sullen willen ». Dese opynie wert gevollicht, ende dair wert doe een heeralt geroepen, genoemt Montfoirt, toebehorende den hertoge van Bertangen. Desen Montfoirt wert bevolen te rijden totten Vlamingen, die dair over enen hope in strijde stonden geschoren, ende informeerden hem wael te punte van alles dat sij van hem totten Vlamingen geseecht ende gedaen wouden hebben, ende hoe hij hem in haren hope, nadat hij se vonde, weder tegens hem hebben soude. Dese heeralt was wijs ende verstandelick, ende voldede sijnre heren gebodt, als reden was, ende hij ghinck spreken metten Vlamingen in der formen dat hem bevolen was.

Van hoe die Vlamingen ende uuten landen van Casselle van den Engelsen ternedergetogen worden voir en binnen die stede van Duynkercken, ende die stede gewonnen met meer castelryen.

Hier quam nu dese heeralt van deser heeren wegen, gecleet met enen wapenrock als tot sinen ambochte behoirde, sonder enich arch in den sinne te hebben, tot desen Vlamingen die dair vaste in enen strijde geordyneert stonden; ende, also dese heeralt sine bootscappe gairne wael ende te passe gedaen hadde, soude hij gairne gecomen hebben bij enygen van den edelen mannen of ridderen om dairan sine bootscappe te doen, mer ten konde hem niet gebueren, want, terstont als hij in horen hope quam, sonder hem te vragen wien hij sochte, wair

Digitized by Google

hij ghinck, of wien hij toebehoirde, of wat bootscappe hij dair hadde, ommesloten sij hem ende sloegen terstont als quade zotten ende onnairdige, onredelijke kairlen doot, ende en haddens die edele mannen dies gewair worden genen machte te beschermen. Als die engelse heren, die dat oghe int zeyl hilden, sagen die manyeren van verres, die dese Vlamingen te handen togen, werden sij dair wael an gewair dat hoir dienre dootgeslagen waere, was die biscop ende alle die heren met hem hieraff ontstellet ende verwoet; oic mede so stoocten die selve burgeren van Gendt die sij dair mede in hair geselscap hadden zeer toe, dat men dat ymmer wreken soude, want sij hoopten dat dairbij te meer upstals ende ruymoers int lant rijsen soude, seggende dat die schoffierichede van dien
fol. 132 kairlen niet te lijden en waire. Des doe alle dese heren gelijck om lude riepen : « Wael an, wael an, dit geboeft hebben onsen goeden heeralt dootgeslagen, dat sij duyer becopen sullen, of wij sullen dair alle doot voir bliven uptie stede ». Dair deden sij doe hoir airsiers voirlijden ende dese Vlamingen wat bet te genaken, ende dair wert doe een burger van Gendt of van Brugge ridder gemaict, genoemt Lodewijck van Vers; ende terstont so began dair enen wonderlijken ende herden strijdt, want, in der wairheyt te seggen die Vlamingen die stelden hem zeer vromelijken ter weer; mer dese airtsieren lagen ende casten in genen hope so dicht, dat sij alle ghange openden ende grote gaten in den hope maecten, ende handelden se zeer qualijken; ende dat volk van wapene vlogen met hoere scarpefyneerde ghlayeyseren in dat geselscappe als rasende luden, ende sloegen bij groten hopen dese Vlamingen terneder, sodat metten cortsten die Engelse dair den dach ende victorie voir hem hadden ende behilden dair tvelt, ende die Vlamingen

Digitized by Google

werden verwonnen; ende, doe sij zagen tspel verloren te hebben, waenden sij hem weder te vergaderen om te wijken binnen Duynkercken, mer die Engelse vielen hem so scarp int vervolligen, ende dructen se so vast ineen, dat sij al wijkende ende al gaende met hem binnen die stede van Duynckercken quamen, ende, dair werden dese Vlamingen noch al te zeer verslagen in die straten ende upt water; mer, doe sij sagen dat sijt al verloren hadden, vercoften sij hem vele hoire heerlijken, want sij versloegen wael IIII^{C} Engelsen, die na doot gevonden worden, so hier X, so dair XII, so XX, so XXX, nadat sij die Vlamingen vollichden in die afterstraten ende hem dan zomtijt weder versamenden ende ter weer schicten, bleven dan dair die Engelse also doot; doch die Vlamingen verloren dair, ende, mede verslagen of gevangen worden zommyge van den ridderscappe, mer diere en was hoire niet veel boven V of VI personen, die andere berchden hemselven al; mer van den gemene volke en quam dat vierde deel niet wech, want dair bleven uptien dach wael IX^{M} Vlamingen doot; nochtans wert dair hoire een deel gevaen, die tlijf behilden. Aldus verghinck dese reyse voir Duynkerken, den Vlamingen tot groten verliese ende den Engelsen tot wille ende profijte.

Up desen selven dach des strijts quamen here Jan Vylain ende her Jan van der Molen weder bij den grave tot Rijsel ende deden hem dair relacie van dat hem van den Engelsen wedervaren was, dair die grave zeer up melancolyzeerde, hoe hij nu dair voirt inne doen soude. Niet lange en leet dairna, die tijdingen en quamen hem dairup, hoe sijn volk verslagen ende sijn stede van Duynkercken verloren ware; doe was hij noch meer melancolyserende dan hij te voren geweest hadde, doch hij namt wijselijken

Digitized by Google

ende trooste hemselven, ende dat moste oic also doe tertijt wesen, seggende: « Wael heen, dit oirloochtsspel hebben wij nu verloren, up een ander tijt salt onse gebuerte wesen van te winnen ». Mer hij screef terstont heymelijken alle dese tijdingen over den hertoge van Bourgongen, sinen sconezone, die bij den coninc van Franckrijke was, dat hij hierup avijs nemen woude, want twair wael te vermoeden dat dese Engelse also in sijn lant van Vlaenderen niet gecomen en waren ende aldair die grote reyse nu gehadt om dairmede terstont uuten lande weder te keren, sij en souden dair noch ene wijle toeven ende tlant ende luden meer schade doen. Doe die hertoge van Bourgongen dese zake wael verstaen hadde, zandt hij metter haesten overalle uptie palen van den lande van Vlaenderen ridderen ende knechten in garnysoenen, als Sint-Omairs, tot Arien, tot Cassel, tot Sinte-Wijnocxberge, tot Belle ende in allen castelryen om te behoeden die ingangen van Arthoys voir desen Engelsen. Nu willic voirtgaen ende seggen hoe hem dese Engelse voirt schicten.

Doe dese Engelse die Vlamingen dus nedergetogen ende Greveningen voir ende Duynkercken na gewonnen hadden, rees hemluden die hoverdye ende den moedt so groot, dat hemluden bijna dochte tlant van Vlaenderen alrede hoir te wesen; ende voirwair ten was also niet, dair en willen vele luden noch huyden des daghes seggen: « Hadden die Engelse na desen gewonnen strijde terstont doir voir die stede van Brugge gereden ende die stede geheyscht, na alle gevairde dat die van Brugge over hem hadden ende hem binnen der stede schicten, sij souden hem in der Engelsen handen gegeven hebben; mer die Engelse hadden anderen raedt, sij overdroegen voir Bourburch te rijden ende die stede in te crijgen, ende

Digitized by Google

dan voirt na Aryen te slaen ende na Cassel, ende alle dien hoeke lants te becraftigen, ende dair niet after te laten dat hem deren soude mogen; ende, als sij dat gedaen hadden, wouden sij voir Yperen rijden, ende meenden wael dat hoir die stede terstont in haren handen upgeven soude, als sij sien souden dat alle tlant omtrent hem verloren waere. Dit upset volghinck, ende dese Engelse schieden van Duynkercken doe sij dair alle horen wille geschaft hadden, ende reden na Bourburch, diewelke van binnen Bourburch also zeer verbaest ende vervaert waren dat sij hem den Engelsen terstont upgaven, behouden hoirs lijfs ende goets. Dair quamen doe die Engelse binnen der stede, ende sij waren dair wail van dier plaetsen tevreden, seggende tegens malkanderen : « Wij sullen hier een heerlick garnysoen liggen dair, wij dagelix die van Sint-Omers ende alle die palen van dien lande mede te water rijden ende quellen sullen, want wij sitten nu met hemluden hier int lant in enen gemene boedel ». Dairna reden sij van dair voir tslot tot Dringham, dair sij III dagen voir waren eer sijt cregen, doch so wonnen sijt stormenshants, ende sloegent al doot dat dairup lach, wael II^{C} man, die dair in garnysoen up lagen. Dit slot deden die Engelse weder repareren, in meninge dat sij dat ewelijken houden wouden, des sij mochten, ende leyden dair versch volk up, ende reden doe van dair voirt voir Cassel, welke stede sij wonnen, dair sij veel goets in vonden ende roofden. Dair toefden sij wat ende voirsagen hoir volk van alle des sij behoefden, seggende dat sij van dair rijden wouden voir Aryen; mer dair was hoire genoech van den Engelsen, die wael wisten dat die stede also niet te winnen en was, also sij se wael kenneden, want men mocht dair so niet ancomen te soude te vele costen; doch die biscop van

fol. 132 v°

Digitized by Google

Noirdwijck meende, hoe sterck dese stede wair, so soude hij nochtans dair so nade bij rijden dat hij Aryen te degen soude besien van bijnae ende niet vañ verres.

Hoe die Engelse alle tlant wonnen in Vlaenderen twisschen Duynkercken ende der Sluys, ende hoe sij voir Yperen quamen ligghen.

Nu lach binnen Aryen up desen tijt, ende was dair cappitein, een eerbair ridder uut Pickairdien ende was genoemt here Robbert van Betuynen, burchgrave van Myaus, ende hadde dair bij hem here Jan van Bethuynen, sinen broeder, here Jan van Roye, die here van Clary, die here van Montingij, here Perducas van Pansant, here Jan van Chauny ende here Florijs, sijn zoyn, met meer andere goeder mannen, sodat sij dairbinnen wael starck waren C ende XX glayen, vrome uutgecoren mannen ter wapene, alle ridderen ende knechten. Doe die biscop, here Huge van Calverlee, here Heynric van Biaumont, here Thomas Thryvet, here Willem Helmon, here Mathijs Raydemon ende die andere Aryen genaken souden, ende up ene myle na der stede gecomen waren up ene plaetse geheten den Nyewensloot, setten sij hem alle in ordynancie van betaelge ende reden so doir, zeer vast ineen gedrucket, met ontwonden banneren ende winpelen ratelende in den wint, want sij en wisten niet wat die burchgrave van Myaus die binnen Aryen lach met sinen gesellen ten sinne hadden; welke burchgrave met alle sinen hope uut die stede gesteken was, ende stont alle die strate langes wael met sinen hope ter were gestelt voir die barieren van der stede, sodat sij ter zijden af die Engelsen wail mochten sien voirbijlijden, die na Sinte-Venants wairt reden;

Digitized by Google

mer sij en waren so starck niet, dat sij hemluden den wech hadden mogen beletten, ende hilden dairomme hemluden al stille voir die stede, up hair hoede ende were, of se die Engelse yet versoeken hadden willen; mer neen, dese Engelse reden dair voirbij, ende logierden des avonts voir Sinte-Venants up twee mylen na Sint-Omers, dair oic binnen een ridder uut Pickardyen lach ende dair cappiteine was genoemt her Willem van Melge, die die kerke van Sinte-Venants vaste hadde doen maken om met sinen gesellen dairinne te mogen wijken, of hem noot worde, ende hij dat stedekijn niet houden en mochten; alst hem oic gebuerde, want die stede en was niet gesloten dan met stakettingen van lichten houte, dairbij sijs niet lange voir den Engelsen en hilden, sij en wonnent hem over hooft af. Dair worden dese Franssoysen doe wijkende, enyge na den sloten ende enyge na der kercken aldair; ende dair vergaderden sij hem weder tesamen ende begreepen dair die weer, dair die van den slote doe onbestormt bleven, want dat een zeer starcke plaetse is ende dair men mits die breedthede ende diepte hoir groter graften niet bij comen noch genaken en mach; mer die kercke wert terstont angevochten ende bestormt, also vro die Engelse binnen der stede gecomen waren ende vernamen dat volk van wapene dairinne geweken waren om die te houden; in welken storme dese cappiteine, here Willem van Melge, die dairup geweken was, hem al te zeer manlijken gedroech. Dair stonden dese engelse airtsiers alomme dese kercke, ende schoten so dicht met horen stralen dat nyemant thooft ter weer uutsteken en mochte, doch dieghene die boven waren hadden hem wael voirsien van te voren van goeden zwaren houten, van grote stenen ende van scutte ende artilgerye, sodat een deel gesellen

Digitized by Google

boven up dese kercke wesende met desen zwaren houten ende stenen dieghene die beneden stonden so vreeselijken sonder enich sparen worpen dat sij vele luden dairmede quetsten ende verdorven; mer doch, dit stormen wert so zeer ende eenpairlijken angehouden ende so vromelijken gheaftervollicht van den Engelsen, dat dese kercke met fortsen gewonnen wert. Dair wert dese here Willem, die hem dair al te vromelijken binnen geweert hadde, ende alle sijn geselscap gevaen ende gevoert metten Engelsen, ende na up gelt geset ende gecoft, ende laten gaen; ende reedt weder thuys in Franckrijke, gelijken die Franssoysen ende Engelsen dat menich jaer met malkanderen eerbairlijken gehantiert hebben, sonder malkanderen in stocken, in yseren of in anderen zwaren vangenissen te slaen ende die leden te breken om meer gelts van hem te crijgen, gelijken sij dat in Duytslande onderlinge hanttieren, dat niet te prijsen mer zeer te laken is, ende en is oic nye eerst uut ridderlijker herten gesproten, mer uut enen kairligen, ghierijgen gronde. Doe die biscop van Noirdwijck van Sinte-Venants schiedt metten anderen engelsen heren, reedt hij hem logieren in dat bosch van Nyepe omtrent Belle in Vlaenderen, ende quamen so in die castelrye van Poperingen ende van Mersen, ende wonnen dieselve besloten steden die dairinne gelegen waren, dair sij al te grote goeden inne vonden ende worven, ende alle die steden setten sij in hoire onderdanichede, mer hoir geroofde goeden ende pildgaedsen brachten sij alle tot Bergen ende tot Bourburch; ende, doe sij alle horen wille in dit lant bedreven hadden, want nyemant en boot hemluden taensichte, ende sij heren van alle der zee strange waren van twisschen Greveningen ende der Sluys, brachten sij voir hem die van Duynkercken, van der Nyepoirt,

Digitized by Google

van Vuerne ende van Blanckenberge, ende togen voir Yperen, ende belagen die stede, ende ontboden fol. 133 dit dien van Gendt, dat sij dair bij hem wouden comen, want sij hadden die stede belegen.

Hoe die van Gendt quamen int belegge dair voir Yperen lach, ende van den here van Saint-Legier die met alle sijn geselscappe van den Engelsen ternedergetogen wert, ende hoe die biscop van Ludick int belegge quam.

Pieter van Bosch en Pieter die Muyter ontfingen dese bootscappe, ende, als sij hoirden dat hem die Engelsen ontboden bij hem te comen voir Yperen, waren sij dies zeer blijde ende maecten hem rede metten alre eersten dat sij mochten om dairwairts te trecken, ende schieden van Gendt up enen woonsdach des smorgens na der octaven van sinte Pieter ende Pouwels, omtrent XX^M starck, ende hadden met hem een al te groten getochte van wagenen, ende quamen also in goeder ordynancie dwers doir tlant voirbij Cortrijken strijken met haren hope tot voir die stede van Yperen; van wiens coomste die Engelse zeer wael tevreden waren ende ontfingen se vreendelijken, seggende dese Engelse ende Vlamingen tot elc anderen : «Wij sullen geringe dese stede gewonnen hebben, ende dan sullen wij terstont voirt met der verscher daet, ende nemen Brugge, den Damme ende der Sluys », ende en twyvelden dair niet an, sij en souden eer die maent van september gheeyndet soude geweest hebben heren van alle tlant van Vlaenderen geworden hebben, en wairt doir des coninx coomste van Franckrijke geweest, also voirtvarende waren sij geworden, ende also overmoedichlijken

Digitized by Google

glorieerden sij in hoir geluck ende voirspoet. Nu lach up desen tijt ende was cappiteine binnen Yperen een zeer hardt ende voirsichtich ridder, geheten here Pieter van der Zeple; dese ordyneerde alle dat volk van wapene, dat bij den hertoge van Bourgongen ende bij den grave van Vlaenderen dairbinnen gesent was, elc up sijn pas, alsoot oirbairlicxste was, zeer wijselijken ende wael. Dese here Pieter hadde bij hem vele edelre mannen, als here Jan van Bongarnye, casteleyn tYperen, ende here Baudewijn die Weldene, sijn zoon, die here van Dissengyen, die here van Schades, here Jan Blanckairt, here van Merzele, de here Thomas, here Nyclaes Belle, die here van Hellebeke, die here van Rolegehem, here Jan ten Houtre, ridderen, Jan van der Zepele, sijns broeder zone, Jan Franssoys ende Jorijs Belle, ende noch meer añder vromer mannen ende gerade ter wapene. Dese deden dair zeer groten arbeyt dach ende nacht, want die Engelse en lieten se niet binnen rusten, sij en ansochten se altijt up dat een eynde oft andere, om te vinden plaetse dair sij die stede hadden mogen bestormen; ende oic mosten sij binnen voirhoeden dat dair niet heymelicx getracteert of gesproken en worde met dien van Gendt, dair sij bij verrast mochten geworden hebben. Aldus mosten sij zorghe dragen sowael voir die van binnen voir verraderye als voir die van bùyten.

In desen tijden lach here Jan van Juemont, een bannerhere uut Henegouwen, binnen Cortrijke, ende was dair cappiteine een stout ende onversaecht ridder, die dair ter bede des hertogen van Bourgongen ende des graven van Vlaenderen ingereden was, want selve en dorsten sij die laste niet annemen van dese stede te mogen houden of doen bewaren, so sorghelijken wast aldair te begrijpen, overmits dat sij was

Digitized by Google

in des coninx scheyden van dair so lelijken mismaect, verbrant ende gedestrueert, dat dair so maer als geen volk binnen en woonden, noch en was dair oic sovele daecx in alle dese stede niet staende gebleven dair een mensche onder logieren of een pairt onder staen hadde mogen. Dit alle niet tegenstaende, dese vrome ridder begreep dit hoge upset ende verbarnt ende verdorven stedekijn te houden, ende ghinck terstont, ende dedet overalle voirsien metter meester haesten dair des meest noots was, ende maecte dat metter hulpen Goods so, ende hilt dese plaetse sowael dat die vyanden dair ghene schade an en deden; mer hij behaelde dair groit eere. Wair was dat die zake van Vlaenderen den hertoge van Bourgongen zeer grotelijken ter herten ghingen, ende dat was reden, want hij die naeste oir ende erfgename met sinen wive dairaf was, sandt desen heren Jan te baten binnen Cortrijken uut Franckrijke, die here van Saint-Legier ende Yvonet van Cantemache met LX glayen Bertoenen. Dese quamen neder uut Franckrijke tot Rijsel toe, ende dair sloten sij hoe sij binnen Cortrijc comen souden, ende souden horen wech nemen tot Comen over die brugge, binnen welker plaetse van Comen uptien morgenstont gecomen waren II^{C} glayen van den Engelsen omme alle die provanden die dair int lant waren te onderslaen ende voir Yperen te doen bringen. Dese Bertoenen, die hem niet voir en hoeden, quamen desen Engelsen recht in die hant; dair doe dese Bertoenen een ontzaft gemoet hadden an der bruggen te Comen, dair sij hem al te heerlijken weerden, ende, en hadden sij niet dan die helfte starcker geweest dan sij waren na die starcke were die sij deden, sij souden dair wael sonder schade afgecomen hebben; mer neen, sij waren te cranck ende mosten wijken ende worden vluchtich, sodat

Digitized by Google

dat meeste deel van horen hope dair doot ende gevangen bleven, ende int vervolligen also na Rysel weeken, wert die here van Saint-Legier onderwegen so zeer gequetst dat hij voir doot upt velt bleef liggen. Dair werden sij so duene vervollicht dat hij vele gelux hadde die wech conde comen, want die Engelse dese Bertoenen vervollichden tot up enen halve myle na Rijsel, binnen welker stede die here van Saint-Legier tgheluck creech heymelijken ende met groter listen gebracht te werden; van welker quetsinge hij upten vijfsten dach dairna aldair starf, ende noch V edelre mannen met hem. Aldus voer deser luden reyse.

Noch lach tbesit altijt voir Yperen starck ende vast, ende deden dese Engelse ende Vlamingen dien van binnen groten laste ende moeyenisse met vechten
fol. 133 v° ende stormen dagelicx an. Hier was die grave van Vlaenderen qualijken in hemselven af tevreden ende zeer beducht voir die stede van Yperen te verliesen, want hij kende der Engelsen herdichede ende suptijlhede wael, ende zorghde oic voir hulp ende bijstant dat hem van Calays overcomen mochte. dat hem niet te benemen en was, ende sonderlinge uuten plaetsen die sij in hair incomen ingenomen ende gewonnen hadden; ende, ten was also niet, sij en souden groten troost uut Engelant gecregen hebben, hadden sij gewilt of begeert; mer met die geluckyge intreden ende beginsel deser reysen, so en achten sij die machte der heelre landen van Franckrijke noch van Vlaenderen also maer als niet. Oic waren sij te hovairdich in ene sake, dat sij versmaden ende wederboden dat schone getale van vele ridderscaps, die sij wael wisten dat uptie zeestrange, als tot Douveren ende tot Zandwijck, uut dat hertogdomme van Exestere ende uut dat graefscap van Kent

Digitized by Google

bereyt lagen tot wael M glayen ende II^{M} airtsiers, die die coninc overzandt bij sinen merscalk, here Willem van Windesoirde, hemluden die voir Yperen lagen te .baten, ende en wachten nyewers na dan na passaidge om tot Calays over te comen; bij welker overcoomste van desen merscalk ende luden voirnoemt, die tot Calays bij den anderen Engelsen trecken souden voir Yperen, bleef des hertogen reyse van Lanckastere after, als van dien zomere, die hij in Castilgen ende in Poirtingaele gedaen soude hebben, want thele rijck van Engelant was al te veel meer genegen tot des biscops reyse van Noirdwijck dan tot des hertogen reyse, als ic u dat eens vertogen hebbe. Die grave van Vlaenderen, die alle dese engelse reysse, ende hoe sij in Engelant up dat oever rede lagen om over te comen, ende oic hoe sij voir Yperen thierden, wael wairachtelijken vernomen hadden, dachte ende ymagineerde zeer hoe hij hiervoir hoet tegens soude mogen vinden, ende desgelicx getruwede hij sinen zone van Bourgongen oic wael toe, dat hij den coninc van Franckrijke verwecken soude ende dien coninc voirt den edelen hogen baroenen uut sijnre cronen om te comen ende verdriven dese Engelse met machten uuten lande van Vlaenderen, ende bijsonder uutie steden ende plaetsen die sij int voirjair in West-Vlaenderen gewonnen hadden. Ende, want dese grave van Vlaenderen wael concipierde ende begreep, dat des coninx mandementen in Franckrijke wijde gesent mosten worden, ende die edele die den coninc dienen souden van verden landen nederdalen mosten, eer sij bij den coninc comen mochten, bij denwelken den tijt zeer lange recken soude eer die coninc weder metten hope in Vlaenderen soude connen geraken, binnen welker tijt de Engelse veel dincx noch souden mogen bedriven,

Digitized by Google

wert hij te rade, dat hij senden soude an den biscop van Ludick een van sinen ridderen, geheten her Aernt van Huerne, ende was een goet Urbanist, om denselven biscop te informeren dat hij voir Yperen comen woude ende dadingen metten Engelsen, dat sij souden willen van Yperen trecken up ene andere plaetse, gemerct dat hij hemluden doch niet mesdaen en hadden, ende hijselve ende alle sijn lant so goet Urbanisten waren als die Engelse selve wesen mochten, als alle der werelt dat oic wael kundich waere. Dese grave dede met wijshede ende subtijlhede sovele, dat dese biscop van Ludijck tot in Henegouwen quam, ende van dair voirt tot Rijsel, ende sprack dair metten grave, ende hoirde sijn begeren; ende die grave informeerden van alle dat hij gairne an den Engelsen geworven ende bedadinct gehadt hadde, des dese biscop van hem schiet ende reedt voir Yperen, dair die biscop van Noirdwijck metten Engelsen ende die Gentoyseren voir lagen, dien dair eerbairlijken ende zeer vriendelijken ontfingen ende sine bootscap int lange hoirden.

Van dat grote mandemente, dat die coninc van Franckrijke over alle sine rijke uut dede gaen om dat belegge, dat voir Yperen lach, aff te slaen.

So my in dien tijden voir wair bijgebracht was so hadde die grave den biscop van Ludick medegegeven, dat hij den biscop van Noirdwijck ende den anderen Engelsen bij hem wesende van des graven wegen soude bieden dat, indien sij van voir Yperen hoir besit upbreken wouden ende trecken anderswair oirlogen uptie Clementijnen, die grave van Vlaen-

Digitized by Google

deren soude hemluden dairtoe te dienste senden, ende al up sijnsselfs coste, V^c glayen III maend lang. Als dit dese biscop ende Engelsen hoirden, spraken sij dat sij hem dair gairne up beraden wouden, als sij deden; in welke rade vele ende diverse woirden en materien versproken werden, ende sonderlinge bij dien van Gendt, also die altijt seeghden dat men dair ymmer toe soude sien dat men niet te vele geloves upten grave en sette noch up sinen woirden, want sijn meninge wair hoirluder verderffenisse, mochte hijt bijbringen enichsinnes, oic wat schoinre woirden hij sprake; uutenwelken horen raedt aldair doe sloot, des biscop begeren en noch geen te doen. Dair antwoirden sij doe den biscop van Ludick, dat hij wael weder ommekeren mochte, als hem geliefde, want sijn begeren en woude men up dat pas een noch engeen doen, ende, dat sij van dien besitte niet scheyden en souden, sij en hadden die stede tot horen wille. Als die biscop van Ludick sach dat hij dair anders niet werven en soude, nam hij oirlof ende reedt weder na Rijsel, ende gaff den grave die antwoirde die hij van den Engelsen ontfaen hadde; doe die grave hoirde dat hij niet anders van hemluden hebben en soude, viel hij hieraf in groter melancolyen, want hij sach wael dat dat besit niet en waer up te doen breken voir Yperen dan bij des conincx machte van Franckrijke, of anders hij waír dese goede stede van Yperen ganselijken quijt; ende zandt dese antwoirde, ende voirt alle gelegenisse fol. 134
van der zake screef hij eensdeels in enen brieff bij enen goeden ridder, die hij met desen beval voirt metten monde alle tgestant te seggen sinen zone ende sijnre dochter van Bourgongen, die doe tot Compiengen lagen; ende die biscop van Ludick nam oic oirlof an den grave, ende schiet van Rijsel, ende

Digitized by Google

reedt weder doir Douway ende tlant van Henegouwen int lant van Ludick thuys.

Als die hertoge van Bourgongen desen bode hoirde spreken, so vernam ende oic wist hij wael te voren dat die saken in Vlaenderen al qualijken soude gaen; ten wair dat die coninc van Franckrijke met sijnre machten dairinne voirsage; des hijt doe so duen bearbeyde, dat tot Compiengen een parlement geleecht wert van allen den hogen ende edelen princen der cronen van Franckrijke; tot welken parlemente alle quamen die dairtoe ontboden ende gescreven waren; oic was die hertoge van Bertangen dair in persone met vele groter heren uut sinen lande. Dair wert doe in dit parlement eendrachtelijken gesloten bij thele parlement ende bij des coninx omen, als Berry, Bourgongen ende Bourbon, alsdat die coninc selve in persone, sterker ende met meerder machten dan hij des jairs dair te voeren in den strijde tot Roosbeke geweest hadde, in Vlaenderen trecken soude ende nemen dat besit voir Yperen up, ende vrien dle stede, ende bevechten die Engelse ende Vlamingen die dairvoiren lagen, indien sij sijnre verbeyden dorsten. Dit parlement aldus gesloten wesende, sandt die coninc sine mandementen uut, zwaire ende sterker dan hij des jairs te voren gedaen hadde, over alle sijn rijck, dat alleman die met hem reysen soude hem elc na sinen state ordyneerde ende bereyde, ende waere tAetrecht of dairomtrent upten XV[en] dach van Augusto. Oick mede screef die coninc in vreemden lande ende heren, als an den grave van Arminjack, den grave van Savoyen, ende sonderlinge, eerst also dese verde geseten was, an hertoge Frederick van Beyeren, ende was een van hertoge Aelbrechts broeders zonen, ende was boven in Almangen geseten ende was goet franssoys. Dese begeerde

Digitized by Google

zeer in Franckrijke te comen om den coninc te dienen ende den groten state van Franckrijke te mogen sien, alsoit een edel jonckman was, ende dair veel af hadde horen seggen dat den rechten state ende eere van kerstenheden in des coninx hof van Franckrijke te vinden ende te sien was; diewelke hem rede maicte bij den coninc te rijden, mer hij woude comen in Franckrijke doir Henegouwen ende sien sinen ome ende sinen neven, als die grave van Bloys ende andere. Terwijlen des coninx grote ende speciail mandemente uutghinck, ende hem alle dese grote heren rede maicten om metten coninc te reysen, bleef dit belegge altijt zeer vast ende hert voir Yperen liggen, dair menyge schermutsinge ende aenvechtinge van bestormen angedaen ende besocht wert, mer dese vrome cappiteine, here Pieter van der Siepele, was dair so scarp voir in die were dat sij an die stede in geenre manyeren niet werven noch winnen en konden.

In desen tijden des beleghs quam den grave van Vlaenderen te voren, hoe dat die prochiekerke van Menen sterck ende vast gemaict was, ende dat men se wael houden soude mogen voir enen groten hope volx; mer dair en sach nyemant toe, ende hadde dair zorghe voir, of se die Engelse in hadde mogen nemen ende die dan noch vaster maken, so mochten sij dan alle tlant doir ommetrent geschent ende verdorven hebben; ende wert te rade dat hij die sterckhede van deser kerke woude doen afbreken, ende beval here Jan vander Molen dat hij arbeytsluden ende een deel arbelestriers voir hem nemen soude, ende trecken tot Menen, ende makent alle slecht dat an die kerke gebolwerct was, updat dair nyemant van den vyanden enygen were up begrijpen en souden. Here Jan antwoirde totten grave dat hijt gairne doen soude; dese here Jan van der Molen

Digitized by Google

bereyde hem dairtoe, ende des anderen dages smorgens sat hij up te pairde, ende reedt na Menen, ende hij nam enen jongen ridder met hem, ende was des graven basterszone, genoemt here Jan Sonder Lant; ende mocht dese here Jan van der Molen starck wesen als hoops omtrent XL glayen ende LX arbelestriers, ende schieden uut Rijsel met horen geselscappe, ende quamen tot Menen, dair sij doe nyemant en vonden dan zomyge gesellen die uut hemselven in dese kerke lagen ende bewairden se. Des ghingen doe dese twee ridderen toe, ende setten terstont hoir arbeitslude die sij dairtoe gebracht hadden te wercke, ende deden hertelijken afbreken dat an dese kercke gebolwerct was; ende alleman arbeyde dair, ende nyemant en moste dair ledich wesen, hij en moste medehelpen breken. Des gevielt dat up desen dach van waenschifte II^{C} glayen van den Engelsen ende Gasscongairden uuten heere int lant gereden waren, ende vernamen bij horen foeraidgiers dat tot Menen volk van wapene ende oic arbelestrieren gecomen waren, die die kerke ontbolwercten ende afbraken, welke Engelsen ende Gasscongairden terstont die pairden met sporen sloegen, ende runden na Menen metter alremeester haesten solange dat sij dair quamen, ende, sijlude dair gecomen wesende, vielen alle gelijke recht voir die kerke van den pairden ende te voete af, die glayen ende zwairden in die hant, ende totten anderen in, met enen groten gecrije roepende hoe crye. Als here Jan van der Molen ende die bastert met horen geselscap dit gevairt zagen ende dat sij dair vechten mosten, ordyneerden sij hemluden haestelijken, ende schicten hoir arbelestrieren uptie sijden, ende boden vromelijken dair dat aensichte, dair doe zommyge Engelse van den scutte gequest werden, mer sij en mochtens niet lange

Digitized by Google

staende houden, sij en werden ingebroken ende zeer geslagen, sodat hoire zeer luttel weder tot Rijsel quamen, mer bleven int gemeen meest alle doot of gevangen uptie plaetse. Dair hadden dese twee ridderen, diet al te zeer hertelijken weerden, tgheluck dat sij gevangen worden ende niet verslagen, met welker proye dese Engelse wederomme int heer voir Yperen reden, dair sij doe wael onthaelt worden met horen gevangenen, die dair doe enen corten tijt bij hemluden gevangen bleven leggen, ende doe up een gelt ende coop geset. Aldus verghinck here Jan van der Molen ende here Jan Sonder Lant hore reyse tot Menen, dair die grave van Vlaenderen zeer qualijken fol. 134 v°
af te vreden was, hadde hijt mogen beteren, mer neen hij, hij moste dit all lijden.

Van die menygerhande bestormingen, die die Engelse ende Vlamingen deden an der stede van Yperen, ende hoe die coninc van Franckrijke van Compiengen schiet met alle sinen here, dat zeer groot was, in menyge die stede van Yperen te ontsetten.

Aldus vergangen int gemeen die zaken in der hantieringen van wapene, huyden wint die ene, morgen verliest hij weder, ende dat heten ridderlijke ende ruytervoeren. Dit belegge voir Yperen en leschte noch en brack niet up, mer bleef altijt even vaste dairvoir liggen; ende en was der gheenre meninge niet anders, die dair voir lagen, dan sij die stede hebben souden, twair bij storme of anders, eer sij van dair scheyden souden; ende also en wast oic niet, sij en bezochtent met stormen menichwerven ende dick genoech, ende sonderlinge so stormden sij dese stede tot eenre tijt al te zeer wonderlijken an, geduerende

Digitized by Google

enen helen dach van des morgens tot in den laten avont, dair al te menyge ridderlijke ende manlijke daet uptien dach bedreven wert van beyden zijden. Des doe dair binnen der stede in desen storme ridderen
fol. 125 bis gemaict worden, als here Jan Sieple, here Franssoys, here Jorijs ende here Jan Belle; dese IIII ridderen thierden hem up desen dach al te vromelijken in hair nye oirde. In welker storme met eenre bussen dootgeschoten wert een edel man uut Engelant, genoemt Lodewijck Lyn, ende was een al te stouten herden man; in dit stormen werden zeer vele gequetster lude gemaict an beyden zijden, van dengenen die te voirtvarende ende te rokelos in horen zaken waren. Men zeeghde my dat in desen storme die Engelse stonden buyten up die wallen van der stedegraften so vaste of sij dairup gespykert geweest hadden, ende casten van enen winde also dicht met horen stralen dat die van binnen nauwe thooft over die muyeren ter were steken en mochten om were te bieden; ende dair worden, behalven die uptie vesten of buyten bleven liggen of gebroken worden binnen der stede, gelesen in desen storme wael III tonnen vol schuts; want dit schut vyel alle desen helen dach so dicht alle die stede doir, also sijt tot tween steden anstormden, dat die luden binnen den helen dage binnen der stede up die strate niet gaen en dorften tot in den laten nachte toe, dat die Engelse ende Vlamingen stormens af lieten ende van rechter moetheden weder tot horen logijs wairt keerden, dat die van Yperen zeer gairne zagen, want sij oic zeer aff ende moede waren ende in groten laste geweest hadden.

Doe die Engelse ende Vlamingen, die voir Yperen lagen, zagen dat sij an der stede niet winnen en mochten ende hoir schut al te vergheefs quijt worden, worden sij te rade dat sij alle die rijse souden doen

Digitized by Google

binnen, ende tbonthout die sij souden konnen crijghen alle tlant in doen bringen voir die stede, ende dair die graften mede doen vollen, ende wouden dan dair soveel stroos ende airden up dragen, dat sij meenden dair so hoge over te gaen dat sij met dien van der stede dan hant tegens hant souden staen vechten, ende die muyeren te onderhouden ende te doen stourten, in meninge die stede also te gecrijgen. Dit upset ghinck voirt, ende die uuten heere sonden terstont overalle hackers, houwers ende arbeytsluden, ende deden alle die bomen ternederhouwen, fatselen ende binden an bonden, ende oic die rijsen, ende deden se met wagenen uptie kante van der stedegraften bringen, ende dair nederstourten; mer doch sij en konden dit so geringe niet toebringen, als sij gairne gedaen hadden; want die coninc van Franckrijke, die zeer ten sinne hadde dit besit te storen ende up te doen breken ende met desen Engelsen enichsinnes te vechten, vorderde zeer sijn reyse, ende schiet van Compiengen, ende quam tAtrecht; ende die cognestabel bevolen was te houden alrede voir met enen groten hope machtiger heren ende luden van wapene int lant van Arthoys. Oick quam die hertoge van Bertangen wael met II^M glayen an, die zeer begeerde den grave van Vlaenderen, sinen neve, te baten te comen in sijnre noot, dair hij oic grotelijken toe gehouden was, want, in den tijden doe hij uut sinen landen verdreven was, was hem die grave sijn neve een groot onderstant ende nootvreent; up welke reyse des coninx heere al te zeer groot ende machtich wert, want alle dese verde geseten ende oic nageseten princen ende grote heren quamen vaste met horen volke an; die grave van Savoyen doe, ende nu hertoge, ende die grave van Geneven brachten wael VII^C glayen voir hem, al Savoiyenen;

Digitized by Google

hertoghe Frederick quam oic neder met enen schonen hope volx tot in Henegouwen, dair hij hem doe ene wijle ververschte bij sinen ome, hertoge Aelbrecht, ende sine sonen; oic quamen dair doir die hertoge van Bare ende van Loreynen met horen luden, ende reden logieren in Arthoys; desgelijcx quam here Willem van Namen wael met II^{C} glayen frischer gesellen, den coninc ende hertoge van Bourgongen te dienste, ende leiden doir Henegouwen, ende togen logieren int lant van Doirnicke, dat ment noemt Tournesyes. In desen tijden lach die grave van Bloys tot Landersyes so zieck, dat hij in dese reyse niet wesen en mochte; doch, up aventuere of hij so starck hadde mogen werden mede te rijden, hadde hij sine vrome heren ende ridderscappen neder uuten graefscappe van Bloys laten comen om den coninc te dyenen, als die here van Montingy, die here van Viesin, die here van Sinte-Martyn, here Walraven van Doustievene, cappiteine van Montmorantijn, met noch meer andere ridderen ende knechten.

Welke tijdingen int heere voir Yperen quamen den biscop van Noirdwijck, heren Huge van Calverlee ende den anderen engelsen heren, hoe den coninc van Franckrijke hem met alre haesten toequam, hebbende bij hem wael XX^{M} gewapender mannen, alle ridderen ende edele mannen, ende dairtoe wael LX^{M} mannen ander volk; welke tijdingen sij dair eerst niet en wouden geloven, mer sij quamen hem uut soveel hoeken dat sijs na geloofden; ende hem wert oic geseecht dat sij voir hemluden souden sien, want die coninc, mochte hijt bijbringen, meendse te overvallen in hoir besitte. Oic was hemluden mede geseit, hoe die hertoge van Bertangen dair mede tegens hemluden quam, dair den Engelsen al te zeer af verwonderde, hoewael hij hemluden na in dese

Digitized by Google

reyse harde wael diende; dairup sij doe te rade ghingen, wat sij doen ende hoe sij hoir zaken voirt dairup ansetten souden; doch, alle dingen wael overgewegen, en kenden sij hem niet starck genoech om den coninc van Franckrijke met sijnre machten dair te wachten, ende sloten dair dat Pieter van Bosch ende Pieter die Muytere souden weder met horen hope trecken binnen Gendt, ende die Engelse souden weder trecken in horen garnysoenen tot Bergen, tot Bourburch ende dairomtrent, ende, wairt sake dat hemluden uut Engelant enygen machte overquame of dat horen coninc Rychairt of sine omen overquamen, sij souden dan malkanderen wael overscriven hoe sijt dan ansetten willen. Desen raedt wert gehouden, ende sij braken up hoir besit; die van Gendt togen weder binnen Gendt met horen hope, ende die Engelse vertogen hem na Bergen ende na Bourburch, ende voirt in hoere plaetsen die sij gewonnen hadden. Up desen selven dach, dat die van Gendt van den besitte schieden ende binnen Gendt quamen, quam dair binnen here Heynric van Persy, des graven zone van Noirthomberlant, die in Pruysen geweest hadde, ende onderwegen, niet verre fol. 125 v° bis
van Pruysen an die kante van Beyeren, also hij doir dat hoghe Duytslant ommereysen woude, vernam hij ende hoirde seggen dat die coningen van Franckrijke ende van Engelant uptie kanten van Arthoys ende van Vlaenderen tegens malkanderen elc met alle sine machte te velde lagen ende te samen strijden souden; dair dese ridder al te zeer af verblijt was, ende hadde so grote begeerte dair mede met sinen here den coninc van Engelant te wesen in den strijde, dat dair hij wael, als men int gemeen die dit vreemde lande bezoeken dagelix over te rijden plegen ende nochtans eenpairlix hoir dachreysen doir te rijden

XL dagen overgereden soude hebben, en was hij niet XIIII dagen over onder wegen, mer hij liet alle sijn gesinde ende baggaidge after, ende quam also alleen met enen runre doir die lande ende met tot veel tijden sine pairden te vernyewen ende te wisselen, ende quam in so corten tijdt binnen Gendt als voirseit is, dat men hem mogelijken sculdich is afterrugge toe te scryven voir een waeldadich ridder geweest te hebben, ende die wapenen begeerde te volledigen.

Hoe hertoge Frederick van Beyeren in des coninx heere van Franckrijke quam te dienste, desgelijcs hoe grave Gwy van Bloys met sinen volke van wapene tAtrecht quam, ende hoe des coninx voirgairde Cassele wan.

Ten leedt niet lange, die tijdinge en quam den coninc van Franckrijke tot Atrecht, hoe die van Gendt hoir besit voir Yperen upgebroken ende van dair gescheyden waren, ende oic mede die Engelse, ende elc wair weder in sijn plaetse vertogen. Des wert die coninc doe te rade, dat hij hem haesten soude, ende terstont hemluden navervolligen, updat sij hem niet en ontquamen of en ontghingen; ende schiet also van Atrecht, ende reet in ene abdye logieren, geheten Sinte-Eloysberch, dair hij doe toefde na sinen ome, die hertoge van Berry, IIII dagen lang, ende altijt meerde sinen hope grotelijken; ende quamen hem vele edelre mannen met groter machten toe te dienste, sodat bij den cognestabel, den merscalken ende here Ghwychairt Dalphijn, meyster van allen den arbelestrieren, bij getale gevonden wert dat die coninc up dien tijt dair wael C^M man hadde. Upten vijften dach schiet die coninc van dair, ende reedt

Digitized by Google

na Sint-Omers wairt an, ende quam tot Aryen, dair die burchgrave van Myaus cappiteine af was. Dair bleef die coninc doe II dagen liggen, ende altijt quam hem noch volk van wapene toe; die cognestabel was voirt metter avantgairde, die lach gelogiert met allen sinen hope upten berch van Cassel ende dairomtrent, ende die coninc reedt selve binnen Sint-Omairs logieren, ende dair vertoefde hij eens voir alle, solange dat hij meende dat hij dieghene bij hem hadde die hem navolligen souden te dienste of tmeeste deel dair af. Dair quam doe hertoge Frederijck met menygen edelen heerlijken man, ende, want hij den coninc uut so verden lande met machte te dienste quam, so reden hem, om hem te eren, alle die grote fransse baroenen bij des coninx bevele te gemoete, doe hij des coninx heere met sinen hope genaicte ende bijquam; oick mede, overmids sinen verden wech die hij met so goeden wille den coninc was comen dienen, wist hijs hem al te groten dancke, ende ontfinck hem zeer vreendelijken, ende eerden boven alle den anderen franssen heren, ende deden alle die reyse doir hem alrenaest logieren. Wair was, als ic wairachtelijken vernam, dat die coninc doe in sijn geselscap hadde IX^{M} ridderen; wast dan niet wael een groot wonder, wair men die provande crijgen mochte, die dit grote volk met horen pairden dagelix behoefden, ten was oic also niet, sij en hadden somtijt al wat gebreecks, mer des niet al te vele.

Ghij hebt wael voir gehoirt, hoe die grave van Bloys so zieck gelegen hadde alle den zomer, dat hij noch bij den coninc in dese reyse niet gecomen en was, ende lach tot Biaumont in Henegouwen, ende ymagyneerde zeer in hemselven, hoe wael hij noch niet al te wael becomen en was, dat hem niet eerlijken wesen en soude thuys te bliven liggen

Digitized by Google

ende so menich hoich edelman nu bij den coninc int velt liggen souden; ende oic, aengesien dat hij een van den oversten van des coninx afterhoede was, dair die andere hooftheren sine mede gesellen zeer an hem gescreven hadden om bij hemluden in hoir geselscap te willen comen, des hijt enichsinnes vermochte; des hij in hemselven dochte, dat al te veel beter waere dat hij hem upten wege dairwairts sloeghe, ende bevale hemselven in den handen Goids, dan dat hij allene afterbleve ende dat men after sinen rugge seggen soude mogen dat hij hem met wille schoolzieck maicte. Met welker opynie hij voirtvoer, ende schicte hem selven upten wech, mer hij was noch so weeck dat hij thrijden te pairde niet en mochte verdragen, ende hadde een litier doen maken dair hij hem inne dede voeren, ende aldus schiet hij van huys, dair die zommyge af zeeghden dat hij grote sothede dede, hem in die ongetemperde hetten buyten upt velt te slaen, ende so lanck zieck gelegen hadde ende dat hij gescepen waere dairomme te sterven. Andere sprakens hem grote eere, seggende dat tselve dat hij dede uut enen edelen edelen herte ende vromen moede quam. Up welke reyse uut Henegouwen met hem togen vele edelre groter heren, als die here van Haverets, die here van Senzeles, here Gerijt van Wairieres, die here van Doustievene, here Thomas van Distre, here Jan van Ghisvelle, die up dese reyse ridder wert, ende meer andere; ende hij nam sinen wech doir Camerijken ende quam tot Atrecht, ende hij hadde tgheluck dat hij int reysen alle dage starcker wert. Doe sijn ridderscap uut Bloys, dat bij den coninck int heer was, vernamen dat horen here onderwegen was, reden sij hem tot Atrecht toe tegens; doe dese goede here ende sijn geselscap hem te samen vergaderden, was hij wael

Digitized by Google

IIII^{C} glayen starck, ende hadden alle hoere vytalien te passe, die hem uut Henegouwen navollichden, dair hij bet ende meer af voirsien was dan yemant anders. Dit willen wij laten bliven ende spreken voirt van den coninc van Franckrijke. fol. 126 bis

Terwijlen die coninck tot Sint-Omers toefde ende die voirgairde na Cassel gereden was om dair te logieren, mosten sij die stede van Cassel stormen ende winnen, souden sij dairin comen, als sij deden; ende dieselve, die wech conden comen van die dairbinnen lagen, liepen alle na Bergen, dair here Huge van Calverlee lach wael met IIII^{M} Engelse; mer die biscop van Noirdwijck en was dair niet, mer was voirt na Greveningen gereden om, ofs noot geweest hadde, terstont tot Calays te mogen geweken hebben. Nu was alle tlant omtrent Cassel voir van den Engelsen, ende nu na van den Franssoysen, verdorven ende verbrant, sodat dair niet heels staende en bleef. Die coninc schiet met sinen hope van Sint-Omers ende quam logieren in ene abdye upten wech twisschen Sint-Omers ende Sinte-Wynocxberge, dair here Huge binnen lach, ende dit was up enen vrydach; des saterdaghes smorgens schiet die cognestabel metten merscalken van Franckrijke, die here van Coechy ende met alle die hele voirhoede tot voir een slot, geheten Dringham, dair omtrent III^{C} gewapent up lagen Engelse, ende haddent alle dien zomer in garnysoene gehouden; welk slot sij terstont anstormden zeer stoutelick ende manlick, ende dat was hem oic van node, nadien sijt winnen wouden, want diegene die dair inne waren weerdent als mannen; doch dit stormen wert so duen ende so hart geaftervollicht dat sijt den Engelsen met machte afwonnen, ende alle die dairup waren verslagen, want die cognestabel en woude hoire geen gevangen genomen

Digitized by Google

hebben; up welker nederhof van desen slote een wit pairt gevonden wert, dair men af zeeghde dat nyemant schoonre noch bet gemaicter pairt en hadde gesien, welk pairt den cognestabel gepresenteert wert; ende die cognestabel zandt terstont dair enen mede, ende dedet den coninc presenteren, die dit pairdt zeer gairne zach; ende des sonnendages sat die coninc selve up dit pairt, ende reet dat alle dien dach doir. Up welken dach die grave van Bloys met sinen heere bij den coninc quam; dair wert dese grave doe weder geordyneert, in die afterhoede mede een overste te wesen, als hij des voirjairs in den strijt tot Rosebeke geweest hadde, ende met hem sine oude gesellen van tvoirjair, als die grave van Ew, die grave van Harrecoert, die here van Chastelgon ende die here van der Fere, dair sij doe in die afterhoede oic enen schonen hope volx hadden, want alle dage wies haren hope, ende quam hem volk an. Ghij sult oic weten dat nu wael so sconen druygen weder was, alst des voirjairs vuyl ende quaet weder geweest hadde; ende, en hadde oic dat gedaen, men en soude die weghen dair bij die zeestrange niet hebben met dat volk van wapene ende pairden mogen gebruyct noch over wech gecomen hebben.

Hoe die Engelse na der tijt dat sij uuten besitte voir Yperen geruymt waren, sij binnen Sinte-Wynoxberghe reden, ende hoe sij dairuut ruymden doe sij des coninx machten dairvoirbij sagen lijden van Franckrijke, ende hoe dese Engelse binnen Bourburch reden.

Binnen Sinte-Wynocxberghen, dat niet al te starcken stede en was, want sij niet omme gemuyert en was

Digitized by Google

dan met houten palen ende plancken, ende dairbuyten clene eenwissele graften ommegaende, waeren alle die Engelse in geweken, uutgesondert die biscop van Noirdwijck was binnen Greveningen, half als een verbaest ende verslagen man; ende hem begonde zeer te berouwen in sijn herte dat hij dese reyse bestaen hadde, want hij sach hoe hij weder afterwairt airselen soude van alle dat hij in dien zomer geconquesteert hadde upten Vlamingen, ende dat tot sinen groten confuyse ende scande; ende, dat meer was, hij hadde selve woirden ghezaeyet, ende die waeren over alle Franckrijke ghespreydt, hoe hij hem vermeten hadde int belegge voir Yperen, dat hij dair den coninc van Franckrijke met alle sijnre machten verwachten soude ende met hem vechten, quame hij dair; ende hij wist nu wael hoe hij metter alremeester haesten hadde moeten uuten besitte van voir Yperen ruymen ende voirvluchtich werden, want sijn machte en mochte niet tegenshouden voir des conincx machte van Franckrijke, ende aldus en hadde hij niet dan schande an allen kanten, want binnen Calays spraken sij hem oic after sijn rugge lelichede, seggende hoe hij dien zomer te vergheefs overgebracht ende qualijken geoirbairt hadde ende des paews gelt onnuttelijken verteert. Ghij sult voirwair weten dat die hertoge van Lanckastere, die syne reyse van dat jair verloos mits der reysen van desen biscop, ende alle des biscops gestant van dage te dage vernam, en hadde nauwe gewunscht dat des biscops zaken anders gevaren hadden; ende so en deden oic dat meeste deel van den groten baroenen van Engelant, want, doe hem here Willem van Windesoirde, ende here Willem van Biaucamp hem voir Yperen int besit ontboden, wairt sake dat sij gestarct wouden wesen met luden van wapene, dat sijs hem

Digitized by Google

genoech leveren souden, was dese biscop so hoverdich dat hij dairup antwoirde; ende so deden oic met hem here Thomas Thryvet ende here Willem Helmon dat sij geen luden meer hebben en wouden, ende dat sij starck genoech waren, den coninc van Franckrijke met alle sijnre machten te bevechten, hij quame wanneer hij woude; mer, trouwen, die wijse, voirsienyge here Huge van Calverlee, die des oirlochs meer geplegen ende gesien hadde dan sij alle, en hadde also nye gesproken, mer hadde hemluden menichwerven
fol. 126 v° bis geseecht, in den tijden dat men hemluden voir Yperen volk uut Engelant boodt te senden ende sij se versmaden : « Ghij heren, ghij heren, ghij betruwet u herde zeer up uwe machte, ende wat is die redene, dairomme ghij tvolk dat men u presenteert van u wijst ende ons thrijck gairne gonnen soude? Voirwair, voirwair tmocht ons wael noch in corten dagen herde zeer berouwen ». Mer, wat hij vele zeeghde, hij en hadde dair geen gehoir, mer twas al : « Here Hughe, laet u genoeghen, wij sijn lude genoech », sodat sij dair here Hugen raedt vergaten, ende vollichden hoirsselfs wille, dair sij meer an verloren dan wonnen.

Doe here Huge van Calverlee weder binnen Bergen gecomen was, dede hij van huyse tot huyse alle sijn volk te passe logieren, ende hij, die cloeck ende vroom van daden was, sach sine machte over, sodat hij hem dairbinnen met sinen airtsiers wael IIII^{M} man starck vant. Dair sprack dese stoute ridder : « Gesellen, weest waelgemoet, wij willen dese stede houden, want wij sijn starck genoech, ten sij dat ons den hope te groot valt; so sullen wij ons dan dairna beraden ende ruymen, dunct ons dat oirbair; ende licht dat wij noch binnen V of VI dagen meer troists uut Engelant crijgen sullen; ende gebuert dat, so willen wij, ende God wille, noch wat vorder deinc-

ken, want sij weten altehant in Engelant alle onse gestant, ende oic onser vyanden, om hem dairna te mogen rechten, of sij willen ». Dair riepen sij doe alle : « Here, wij willen alle bij u leven ende sterven, ende uwes raedts plegen ». Doe ghinck dese here Huge ende ordyneerdse ende deyldse al te zeer wijselijken up allen plaetsen upten muyeren, also sijt weren souden indien hem des hoops niet te vele over den hals en quame, ende, dit gedaen wesende, liet hij alle die vrouwen met haren kinderen ende voirt dat arm volxkijn die hoir leden niet en vermochten, gaen in die kerke ende verboodt hem dair in geenrewijs uut te gaen. Dit vernam die coninc van Franckrijke, die in die abdye van Ravensberge gelogiert lach, hoe die Engelse binnen Sinte-Wynocxberge waren, ende hilt dair raedt up, ende sloot hoe dat men dairwairts reysen soude, ende dat die cognestabel ende merscalken metter voirhoede voirrijden souden ende logieren voirbij deser stede, ende met hem die grave van Vlaenderen ende die hertoge van Bertangen met horen volke, ende die souden geen sijde van der stede beslaen; ende dan die coninc met sinen grooten heere ende dan die grave van Bloys met die van der afterhoede dairtoe, souden hemluden volligen ende beslaen die andere zijde van deser stede; ende aldus so souden dan dese Engelse alheel ommebesloten ende besingelt wesen. Desen raedt wert gevollicht, ende schiet die coninc hierup van der abdye van Ravensberge ende alle sijn heer, ende sloegen upt velt in enen schonen weder, ende stelden hem in ordynancie, sodat een al te lustelijken dinck was, dat scone costelijke hernasse te sien blicken in die sonne van dat grote volk; ende die bannyeren, wimpelen ende standairden waren dair ongetelt, die costelijke huyfden van goude ende gesteente gechiert. Mogelijken soude een jong

Digitized by Google

man aldair gecomen hebben uut vreemden landen om dese heerlichede allene te sien. Ende reden aldus om voir Bergen te comen, ende den Engelsen dairinne te belopen over tvelt in IIII battailgen; ende, alst quam omtrent IX uyeren voir den noenen, quam binnen Bergen een engels heeralt, ende was doir alle tfranse heer gecomen, dat hem die franse heren geconsenteert hadden. Dese heeralt quam voir here Huge van Calverlee in sijn herberge, die hem doe overluyt vraeghde voir alle den anderen heeralden: « Ende waen coomstu? » « Here », sprack hij, « ic come doir ende uuten heere van Franckrijke « ende dair hebbe ic dat alrescoonste volk van wapene gesien, ende dies alsovele ende so groten hope dat geen here in kersten gelove machte heeft alsulken hope te samen te steken ». « Ja », sprac here Huge, « ende van dit schone volk van wapene dair du dus vele af maecte, hoevele hoops mach haire wael wesen? ». « Here », sprac die heeralt, « ic segge u bij mijnre trouwen dat sij wael XXVI^{M} starck sijn, die alrefriste mannen wael te hernasse ende so edelijken in ordynancien dats u niet te seggen en is ». « Ha ha », sprac here Huge uut enen toirnygen sinne, « benedicite, hoe soudstu ene schone logene connen vederen ende voirtsetten? Ende nu weet ic doch wael datstu lieghste, want ic hebbe menichwerven der Franssoysen vergaderinghe gesien, mer ic en sach se nye XXVI^{M}, ja noch VI^{M} uutgelesenre mannen van wapene starck; mer tis wair, ic en hebbe den coninc nye selve voir nu int velt gesien ». Met desen woirden so sloech die wairde van der stede, die die wairde bevolen was, hair trompette, doe sij vernam dat die voirhoide voirbij die stedelijken woude; doe sprac here Huge totten ridderen ende jonckeren, die dair bij hem waren: « Laet ons doch gaen sien dese XXVI^{M} mannen van wapene

Digitized by Google

voirbijlijden ». Dair ghinghen sij uptie vesten van der stede; dair werden sij gewair die cognestabel metter voirhoede, die dair bij hem leet ende hadde in sijn geselscappe omtrent XV^{C} glayen; cort dairna quamen dair die hertoge van Bertangen, die grave van Vlaenderen ende die grave van Sampol, ende dese hadden van horen volke bij hem tot omtrent oic XV^{C} glayen. Doe sprac here Huge : « Nu siet of ic u niet wael van desen XXVI^{M} gewapent en seeghde? Is hoire dair III^{M}, dair ysser C^{M}. Gawij eten, icken sye noch dair tvolk niet, dair wij dese stede omme ruymen souden, al waire hoire noch IIII werven alsovele ». Dese heeralt sprac : « Here Huge soude ons wael vervaren, wouden wijs hem geloven ». Dese heeralt was zeer beschaemt, doch hij verboude hem, ende zeeghde : « Here, voirwair, ghij en hebt niet dan die voirhoede gesien, ghij sult vinden dat die coninc met alle sine omen ende alle die grote heren ende met alle sijn machte noch after is, behalven die afterhoede, die meer dan II^{M} glayen starck is; ende, gelooft my of ghij wilt, mer ghij sult se, eer III uyeren, hier alle sien, des ghij hier anders so langhe toeft ». Doch wat dese heeralt sprack, here fol. 127 bis
Huge en lette dair niet up, mer ghinck weder in sijn herberge, seggende : « Ic hebbe dit grote heer alrede al gesien » ; ende met desen ghinck hij ter tafelen sitten, ende, terwijlen hij over die tafele sat, sloech die wairde weder hoir trompette up ende men blies haestelijken alle die hoornen die sij dair in die wairde met horen trompetten hadden, ende maicten een groot misbair ende geschal. Doe stont here Huge van der tafele up, seggende : « Ic wil gaen syen wat dair doens is? » ende ghinck weder uptie vesten. Recht als here Huge uptie veste quam, so leedt dair omtrent die coninc selve met sinen omen, hertoge Frederick van Beyeren, die hertoge van Bair, die hertoge van Lothrijck, die

Digitized by Google

grave van Savoyen, die dalphijn van Oeveringen die grave van der Martse, met voirt hoir geselscap; in welk heer des coninckx wael waren XVI^{M} glayen. Doe here Huge van Calverlee dat volk sach, hilt hij hem voir bedroghen, ende zeeghde: « Die heeralt hadde recht; ic hebbe onrecht gehadt geringe; gesellen; laet ons up ende te pairde, ende laet onsselven ende dat onse bergen, ten sal eer yet lange niet gesont wesen voir ons hier te wesen. Nu kenne ic eerst den staet ende machte van Franckrijke; ic en zach nye, up IIII werven na, hoire sovele tesamen, als ic dair nu sye ende voir gesien hebbe in die voirgairde, ende wij en hebben se niet al gesien; dair moet noch een afterhoede sijn ». Ende met dese woirden schiet her Huge van Calverlee van die vesten, ende ghinck weder in sine herberge. Dair worden terstont alle hoere pairde gezadelt ende ghetoomt, ende sij saten met alle hoere bagaidgen, pilgaedse ende roof up te pairde, ende reden so tesamen sonder gerufte te maken ter poirten uut, an dandere zijde na Bourburch; ende eer die Franssoysen van hoir uutrijden konden vernemen off gewair werden, waren die Engelse alrede niet verde van Bourburch, sodat se die Franssoysen upten wech niet afterhalen en mochten. Terwijlen here Huge met desen Engelsen dus uut Bergen gescheyden was, bleef hij ene wijle buyten upt velt houden wachtende totdat hij alle sine geselscap ende alle horen roof uut Bergen bij hem buyten hadde upten wech, ende was in groter ongenuechten ende fantasien van dat hij dair sach. Dair hief hij doe up, ende zeeghde tot here Thomas Thryvet ende tot here Willem Helmon, ende voirt tot alle den anderen diet horen wouden of mochten: « Ghij heren, ghij heren, bedeinct u nu van uwen goeden rade; ic segge dat wij binnen desen zomer ene scamele

Digitized by Google

ende scandelijke reyse bij uwer beyder sculde gedaen sullen hebben, ende ic en weet niet, noch en hebbe oic niet gehoirt ye uut Engelant van gelijken geschiet te wesen. Och! hoe qualijken hebdy uwe eenwille bestaet ende te wercke geset, ende die biscop met u die ymmer vliegen woude eer hem sine vlogelen genoech gewassen waren. Nu ziedy wael wat eerlijken eynde ghij bij uwen rade uwe reyse ende upset gebracht hebt; ic en mochte nye up alle dese reyse gevollich crijgen, noch gehoir van alle dat ic riet; twas altois quaet dat ic seeghde, ende dairomme, also ghij my nie en hebt willen horen, en wil ic my nu voirt met u in genen laste steken, want ic en wil niet meer van u vervooght wesen, ende ic hebbe u bij der hulpen Goids uut Bergen gebracht, dair ghij alle in enen kuyppe gesloten wairt, soudt anders geweest hebben. Nu siet, hier wijs ick u ene vele vaster plaetse voir u dan is Bourburch ende hier mooghdy u inne vertrecken, ende dair bliven of ghij wilt; mer ic segge u, ic salre doirlijden sonder dair te thoeven, ende rijden den rechten wech na Greveningen ende voirt na Calays, want wij en sijn niet starck genoech om den coninc van Franckrijke te bevechten. Dan, dunct u dat wij niet schande genoech in dese reyse behaelt en hebben, so moochdy tselve dat u noch dair an gebreken sal te vollen behalen ». Dese ridderen, aldus dese woirden van heren Huge horende, bekenden wael dat sij niet al sonder sculde en waren, ende zeeghden weder tot heren Huge : « In den name Goids, wij willen binnen Bourburch rijden ende verwachten dair die aventuere die ons God sal willen ansenden ». Aldus schiedt here Huge van Calverlee uut horen geselscap, ende sijluden reden binnen Bourburch, dair sij doe bleven, ende here Huge reedt voirt doir.

Digitized by Google

Ten leedt niet lange, die coninc van Franckrijke enne vernam tijdingen, hoe die Engelse uut Bergen gheruymt ende binnen Bourburch gereden waren, sodat hem die poirten van Bergen doe upgedaen worden; ende die coninc quam dair binnen, ende alle dieghene dle dair met hem incomen wouden, ende ten was also niet, die eerste die dair doe metten coninck binnenquamen en vonden dair noch gereets binnen te roven, want die Engelse hadden des goets sovele dairbinnen gesleept dat sij so haestelijken horen roof niet alle tot horen passe wechcrijgen en conden, ende worden alle die vrouwen dairbinnen, ongevyoleert ende behouden, tot Sint-Omers gesent; mer alle tmanvolk, dat dair binnen was, bleef dair meest alle doot ende verslagen, ende die stede van Bergen wert alle an colen geleyt. Ende hiermede reedt die coninc doe dairuut, om des groten brants wille, logieren des vrydages buyten up een dorp, ende alle die heren dairomtrent hem buyten upt velt. Twas een geluck dat doe schoon weder was, ende dat diende hemluden alle zeer wael, want, na die gelegentheden ende wegen van dien lande, hadt so wail vuyl ende nat weder geweest alst schoon ende druych was, die coninc en soude met alle sinen heren doir tlant noch doir die wegen aldus niet hebben mogen comen; ja, dat meer is, die foeraidgiers en souden nyewers om foeraidge voir hore pairden hebben connen comen, mer die coninc soude hebben moeten van dair ruymen, van noots wegen, want sinen hope was so groot dat mens niet met een cleen verzaden en mochte, want men zeeghde dat dair boven III$^{C\ M}$ pairden metten coninc waren, noch oic en soud men geen vytalie voir so groot volk doir die quade wegen mogen bringen, want, dairt
fol. 127 bis v° so schoon ende druych weder was ende die wege so

Digitized by Google

goet waren, was nochtans des coninx heer alle desen voirseiden vridach sonder broot; mer, des saterdages, doe sij voir Bourburch quamen, quam hemluden een groot tocht van vytalie na. Dese fransse heren, als sij bij Bourburch quamen, wael wetende dat die Engelse met alle horen roof dair binnen waren, worden sij te rade dat sij se dairbinnen omme besluyten wouden, updat sij niet uut en souden mogen, ende dan die stede stormen ende winnen; ende sonderlinge was dat der Bertoenen begeren al te zeer om te werven den groten roof, die sij wael wisten dat die Engelse dairbinnen hadden.

Hoe die coninc van Franckrijke met alle sijn heer voir Bourburch quam, ende van der Engelsen ordynancie die dairbinnen waren, ende oic hoe Franssoys Ackerman Oudenairden wan.

Alst quam an den saterdach des morgens, bereyde hair die voirhoede om van voir Bourburch te scheyden ende te rijden, dair doe inne waren die hertoge van Bertangen, die grave van Vlaenderen, die grave van Sainpol, die cognestabel ende die merscalken, met omtrent III^{M} glayen wael gestoffeerder mannen, ende quamen also rijden recht bij Bourburch; ende, terstont als sij voirbij ende an die andere zijde van der stede waren, bleven sij dair houdende recht tegens des coninx heer, dair menich schoon man van wapene te sien was; welc coninx heer recht voir an die stede quam an die andere zijde in een schoon breet plat velt, ende dair ordyneerden hem alle dese grote heren, niet anders te sinne hebbende ene goede wijle dan die stede te bestormen. Dair worden ghene banneren, wimpelen, standairden ende pingoenen ontwon-

Digitized by Google

den ende upgerecht, glymmende tegens der zonnen ende blakerende in den windt; dair stonden alle dese grote heren, elc met sine volk onder sijn bannier. Dair toochden doe dese fransse heren horen staet; dair en was noch costelichede, noch rijckelichede gespairt: ende sonderlinge thoonde hem dair die here van Couchy, sodat hij al te zeer besien was van alle dat heer, ende hem wert dair vele staets toegescreven, want hij hadde dair een deel coursiers van Poelgen die hem navollichden, ende waren alle gepareert ende verdect costelijken, van zijden doecke ende van goudsmeden ambocht dairup, van der ouder wapene van Couchy, ende oic van der nyewer wapene die hij doe tegenswoirdich voerde; ende sat dese here van Couchy selve up een uutgenomen coursier, dat bovenmaten wael ter handt was, ende reedt dair voir dese stede also van den enen totten anderen, ende hadde dair een schoon gevairt dat hem zeer wael stont; ende van gelijken deden dair oic alle die andere heren, elc om schoon ende om costelick openbarende dair sinen staet. Up welken dach dair voir Bourburch gemaict worden boven III^C^ ridders, ende worden oic dair bij den heeralden getelt, ende die bij getale den cognestabel bij horen eede overgelevert, dat die coninc van Franckrijke dair up dien dach voir Bourburch in sijn geselscap hadde IX^M^ ende VII^C^ ridderen, ende al shoops waren dair XXIIII^M^ ende V^C^ manne van wapene, dair niet onder en was dan ridderen ende schiltknapen.

Dese Engelse, die binnen Bourburch waren ende niet en vermoeden na allen gevairde ende die grote machte die sij den coninc van Franckrijke dairvoir zagen hebben, ende na hoire ordynancie dan van vyre bestormt te worden, waren dies alle wael getroist ende hadden hem dair alle na ter weer geschickt

mer, dat sij hemselven vonden besloten in ene stede die niet dan met houten palen ommebesloten en was, dies en waren sij te besten niet tevreden, hadden sijt beteren mogen. Niettemijn sij hadden hem alle als stoute ende waelgemoede mannen meysterlijken geordyneert ter weere, alle die stede omme, als hierna vollicht: die here van Biaumont, genoemt Heynric, ende was in Engelant grave, dese was up ene plaetse geset met C manne van wapene ende III^C airtsiers; dairan here Willem Helmon, oic met sovele lude up ene andere plaetse daernaest; here Jan van Chastelnuef metten Gascongairden, up ene andere hoede dairnaist; dese drie hadden ene zijde, te weten twisschen ene poirte ende enen thorn, an die zijde dair die cognestabel metter voirhoede lach. Die here van Ferrieres, uut Engelant, was dairan up een andere stede met XL gewapent ende XL airtsiers, ende also voirt, dat die stede al ommegaens wael beset was ende niet ledichs noch vergeten gebleven. Ende oic so hadden sij geordyneert here Mathijs van Rademon, here Willem van Firmeton ende here Nycolaes Traython, met II^C mannen van wapene ende II^C airtsiers, die souden binnen der stede die plaetse bewaren die voir die kercke dair stont; ende hadden oic luden bereyt ende geordyneert om tvyer te uuten, of dairbinnen geschoten worde, sonder hem yemant anders dairmede te moeyen of van sijn wairde te gaen; want sij voir tvyer zeer beducht waren, also die huysen binnen Bourburch al met stroo gedect waren ende noch sijn, ende aldus bleven dair dese Engelse stoutelijken staen uptie vesten, ende verwachten der Franssoysen coomste.

Nu wil ic dese materie een weynich laten rusten ende scriven u van enen al te hogen ende stouten upset dat Franssoys Ackerman, upten selven vrydach

Digitized by Google

dat die coninc van der stede van Bergen schiet, die hij dede bernen, upsette ende volbrachte up sijns selfs hant.

Franssoys Ackerman, Pieter van Bosch, Pieter die Muytere ende die andere cappiteinen, die weder binnen Gendt van tbelegge voir Yperen gecomen waren, dachten altijt hoe sij beste hoere vyanden hinderen ende schade doen souden mogen, sodat Franssoys Ackerman ymmers bij enygen vernam hoe dat die here van Liemenghien, cappiteine van
fol. 128 bis Oudenairden, dairbinnen niet en was, noch sijn volk van wapene, mer waren mede int gheridt bij den coninc voir Sinte-Wynocxberge off dairomtrent, ende dat die grave van Vlaenderen hem dair mede met sinen luden ontboden hadde, des doe die stede van Oudenairden al soberlijken bewairt was; ende vernam oic dat die stedegraften aldair an die marassche-zijde afgelaten ende al druyghe waren om die visschen dairinne wesende uut te hebben, sodat men van dier zijden wael tot an der stede muyeren ghaen mochte te voete, met lederen ende andere gereetscappe sulke als men dragen woude, ende also in die stede clymmen. Dat was Franssoys van sinen verspieders wairachtelijken binnen Gendt bijgebracht, die hij alle dage binnen Oudenairden uut ende ingaende hadde, also men niet en achte binnen Oudenairden in dien tijden up die van Gendt een stroo, mer thierden recht binnen Oudenairden of Gendt niet in wesen geweest en waere. Doe Franssoys Ackerman van alle dese dingen wael ende te vollen geinformeert was, quam hij tot Pieter van Bosch, seggende : « Aldus staet die stede van Oudenairden; ic wil dair heen, ende aventueren my, ende bestaen se te beclymmen, ende ic hope die stede te winnen, want ten was nye so goet te doen als nu; dair en is nyement, dair yet an hanghet; die cappiteine ende

Digitized by Google

alle tvolk van wapene sijn bij den coninck int heer, ende sij en hoeden hem nu voir ons niet ». Als Pieter dit hoirde, ghaf hij hem dair terstont sijn consente toe, ende zeechde: « Franssoys, moochdy dit upset voleynden ende dairof te boven comen, als ghij wael mocht, so en dede nye man schoonre reyse; ende ghij sijt geschepen dair verde ende wijde bij vermaert te werden ». « Ic en weets niet wat dairaf werden sal », sprack Franssoys, « mer ic bin dair wael up gemoet, ende therte tuycht my, rechte of noch binnen deser toecomender nachte Oudenairden ons soude wesen ». Dies nam Franssoys met hem doe niet dan IIII^{C} goeder gesellen die hij beste betruwede, ende schiet een luttel voir den avont uut Gendt, ende sloech upten wech na Oudenairden; ende dit was in den maendt van Septembre, dat die nachten int gemate lanck sijn, ende was een schoon, clair sterrelicht weder. Alst quam omtrent middernacht, quam Franssoys met sinen gesellen in die marassche van Oudenairden, bij hemluden hebbende hoir lederen ende alle hoir gereetscappe, die sij doe behoefden; recht als sij doir die marassche ghingen, lach dair een wijf, ende sneedt gras voir haere koeyen, ende hadde hoir dair plat nedergeslagen. Doe hair dochte dat sij luden hoirde, dit vroukijn luysterde nairnstelijken toe; dair hoirde sij wael die sprake van desen volke ende oic hoir woirde, dairbij sij wael hoirde dat dat die van Gendt waren die sij dair vernam, ende uutwaren om die stede van Oudenairden te stelen ende heymelick te beclymmen. Sij croop so na hemluden, dat sij hemluden die lederen sach anbringen; dit arm wijfkijn dit horende ende siende, was sij zeer beanxt ende verbaest, doch sij greep hart, ende dacht in hairselven dat sij hair haestelijken pijnen woude binnen Oudenairden ende seggent alle dat sij gehoirt ende gesien hadde

Digitized by Google

dengenen die die waeke van der stede uptien nachte bevolen was. Sij dede also, ende liet hair gras bliven, ende liep enen toepat haestelijken, ende quam an die graven van der stede, eer die van Gendt dair comen konden; dair begonste dit vroukijn te beclagen ende te karmen die armoede die Oudenairden genakende was, solanghe dat dair een man binnen langes die veste ghinck van poirte te poirte om die wakers te verwackeren, hair hoirde ende vraechde: « Wat is dair ? » Dit vroukijn sprack : « Och lieve vrient, ic ben een arm wijfkijn, wonende hierbij int marassche, ende ic come hier om u te wairschuwen dat ghij wael up uwe hoede sijt, want ic segge u certeyn dat niet verde van hier int marassche enen groten hoop Gentoyseren sijn, ic heb se gehoirt ende ghesien; tot enen lyteykene seggic u meer, dat sij enen groten hopen lederen voir hem dragen om dese stede mede te stelen, mogen sij. Weest Gode bevolen, ic en darf hier niet langher thoeven, want, wairt dat sij my gemoeten of vonden in horen weghe, ic wair dair doot omme ». Hiermede schiet dat vroukijn van der veste, ende die goede man bleef dair verbaest staende, ende wert in hemselven deincken dat hij dair woude bliven staen ende houden hem al stille ende verwachten wat dit wesen woude, ende of dit vroukijn oic wair seechde. Franssoys Ackerman met sinen gesellen was nairnstich ende in stilre were onledich, ende hadden dit vroukijn ende desen man van verres wael horen spreken, also men bij nachte verde horen mach, mer en hadden hoir woirden niet connen verstaen dan alleen hadden wael gehoirt dat geluyt van horen stemmen ende sprake. Doe sij bij die stede quamen, sant Franssoys vier gesellen heymelijken voir, ende beval hemluden dat sij tot an die muyeren gaen souden also heymelijken als sij mochten, sonder te spreken,

Digitized by Google

te hoesten of enich geluyt te slaen, ende luysteren ende horen, ende sien hoir alrebeste, of zij yet hoirden, zagen of vernamen boven of beneden an allen kanten. Sij deden so, ende Franssoys bleef al stille met sinen hope ende reetscappe dairbij in die marassche staen, niet al te verde van dair dit vrouken hair neder-geslagen hadde, die se noch wael sach ende hoirde, mer sijlude en sagen noch en wisten van hair niet. Dese IIII gesellen quamen tot uptie graften ende voirt tot an die muyeren ende sagen ende luysterden zeer nauwe toe, boven, beneden ende an allen zijden, mer en hoirden noch en vernamen niet an genen eynden. Nu, merct doch dit grote ongelucke voir dese stede, want, hadde yemant van die van binnen van waenschifte een licht ontsteken of laten schynen gehadt, dat die van Gendt niet dan licht in die stede gheware geworden hadden, sij en souden niet hebben dorren voirtvaren met horen upsette, want sij souden bij den lichte vermoet hebben grote wake binnen der stede overalle geweest te hebben. Dese IIII gesellen quamen wederomme tot Franssoysen, seg- fol. 128 bis v°
gende dat sij dair geweest hadden, mer en hadden nyemant gehoirt noch vernomen. Franssoys sprac weder: « Dat wil ic wael geloven; tsal die wake ge-weest hebben, dat wij hoirden die ommegegaen hebben ende sijn nu gaen slapen; nu, nu, gawij, den hogen wech tot bij der poirten, ende laet ons dan weder-keren als beneden langes die graften », welke woirde dit vroukijn noch alle hoirde; wat dede sij noch? Mer liep terstont den wech die sij te voeren gegaen hadde, ende quam noch weder tot desen waker die vast stont ende luysterde, ende seechde hem noch ander-werven, als sij voir gedaen hadde, tselve dat sij noch gehoirt hadde, hem biddende om God dat hij ymmers wael toesage ende dat hij uptie gentse poirte ghinghe

Digitized by Google

ende sage hoe hem die wakers dair thierden, want ten soude niet lange lijden, die van Gendt en souden dairomtrint in roere wesen. « Adieu », sprack twijfkijn, « ic en darf niet langer toeven; hebt hier goet ende cort raedt up, van dat ic u geseyt hebbe; tis u van node, ende ic en come u van deser nachte weder »; ende met desen woirden schiet dit wijfkijn van dair, ende liet den goeden man dair bliven, die des vroukijns woirden niet en vergat, mer ghinck uptie gendtse poirte tottengenen die die wairde dair hadden, ende vant se dair sitten dobbelende... « want dair is een vroukijn tot my tweewerven gecomen buyten uptie veste ende heeft my aldus tot elken reyse geseycht ». Doe die wakers van der poirten dit hoirden, antwoirden sij, seggende : « Enen quaden rampe moet dat ongevallige wijff hebben, als sij ons dus comt storen in deser tijt van der nachte; als alle ommegejaecht ende gelopen sal wesen, so en sullent niet dan hoir koeyen ende kalveren wesen, die onttuydert sijn ende lopen after tvelt ongebonden, ende meent dat dit die van Gendt sijn. Wat waendy dat die van Gendt nu sullen comen dwalen doir tlant? Neen sij niet; sij hebben dies cranc-ken wille, dair loven wij u voir ». Terwijlen dese goede man aldus dese woirden metten wakeren uptie poirte hadde, deden Fransois Ackerman met sinen gesellen hoir dingen, ende waren alrede in die graven gegleden, dair geen water inne en was, also sij om des visschens wille van dier weke afgelaten waren, ende hadden alrede gebroken een gat in ene stakettinge die in die graften stonden voir, eer men an die muyeren mochte comen, ende hoir lederen an die muyer gerecht, ende over die muyeren geclommen, ende waren al stille sonder enich geluyt te slaen alrede uptie marcte gecomen, ende en sloegen nye geluyt voir sij alle horen hope dair bijeen hadden. Dair sloegen sij doe

Digitized by Google

geluyt ende riepen: « Gendt! Gendt! », ende beliepen dair uptie marcte enen ridder, genoemt here Jan Florens van der Huele, ende was dair des cappiteinen stede houder, die dair uptie marcte in een huys die nachtwairde hilt, ende licht XXX man bij hem, die sij dair alle dootsloegen, sodat sij die stede aldus wonnen ende behilden bij Franssoys Ackermans upsette.

Hoe die van Oudenairden uuter stede van Oudenairden gejaecht worden ende die stede bleef gents, [ende hoe Amerygo Marceel dat slot van Merquel wan in Overingen, ende hoe hijt weder overgaf bij dadingen van VI^M francken].

Weet voirwair dat doe die goeden luden, die binnen Oudenairden up hoir bedde lagen ende dit gecrye van « Gendt! Gendt! » hoirden, in groten node zeer vervairt ende mismoedich waren, ende, vernemende dat hair stede gestolen ende verloren was ende dair niet in te doen en was dan alle liveloos ende goedeloos te wesen, ende hoirden, dair sij up hoir bedde lagen, dat men hair dueren ende huysen ontween sloech ende hemluden dair doot inne, ende dat nyemant dair weer voir en boot, noch voir hemselven noch int gemeen, overmits dat sij so haestelijken ende onversiens overvallen worden, worden sij zommyge hem bedeynckende dat sij hem bergen souden, diet bijbringen mochte. Dair sprongen die mannen naict uten bedde, ende begaven huys, hof ende alle dat sij ter werelt hadden, waren sij arm of rijck; ende die sommyge diet konden zwommen over die Schelt ende quamen so wech; andere vielen over die muyeren ende voirt over die graften, ende berghden hem also sonder yet voir hem te nemen; mer hij was al geluckich

Digitized by Google

die also naict wech mochte comen, sodat dair binnen dier nachte menich man tlijf liet, so verslagen, so gedreinct in die Schelte, die gairne tlijff geberght hadden ende niet zwemmen en konden of so vervairt waren dat sij niet zwemmen en mochten, dies doe dair groit ellende in deser nachte was. Doet quam an den dach, ende die van Gendt hem meyster ende heren van der stede vonden, setten sij al uut dat dairinne was, wijf ende kindt, in hair linden clederen of in noch snoder abijt, ende sonden se so binnen Doirnicke; die mannen die wechgecomen waren quamen oic al naickt, die een tot Bergen in Henegouwen, dander tot Condeet, tot Valenchijn, tot Aeth, tot Doirnicke, of dair sij beste waenden te wesen. Dese tijdinge quam binnen Gendt, dair sij bovenmaten zeer af verblijt waren alle Gendt doir, ende seechden alle die van Gendt hoedat Fransois Ackerman sculdich waere gepresen ende vermairt te wesen voir een waeldadich ende vroom man sijns lijfs, dat hij sulken upset hadde connen begripen ende dat an sulken starcken stede volbringen als Oudenairden was. Dair bleef doe dese Franssois Ackerman binnen Oudenairden, ende wert dair cappiteine af, up welk conquest hij al te groten goet verwarff, want die stede vol goets was ende vol goeder provancien, die oic die stede van Gendt zeer wael dienden, als tarwe, haver, wynen ende veel andere provanden; ende alle dat goet dat dair binnen was uut Franckrijke, uut Vlaenderen, uut Doirnicke of uut Arthoys, wert al gepairt ende gebueyt; mer, wes dairbinnen gevonden wert den lande van Henegouwen toebehorende, en wert niet vermindert, noch en namen dair nye een penninck wairt goets af, ten wert wael betaeldt.

. . . .

Digitized by Google

Dese materie willen wij wat vergeten ende keren weder ten saken van Vlaenderen ende totten belegge van Bourburch. fol. 129 bis v°

Hoe die coninc van Franckrijke Bourburch dede anstormen, ende hoe hij ordyneerde dat, so wye een bont rijsen uptie graften brachten, soude een blanc hebben, ende voirt hoe die van binnen dadinghden.

Upten voirseyden saterdach, als die coninc van Franckrijke met dien schonen hope, dair u voir oic af geseecht is, voor Bourburch quam, ende alle dese grote heren dairvoir in ordynancie stonden om die stede te bestormen, dair sij alle grote begeerte toe hadden, spraken dese heren die tgestant van Bourburch wael besien hadden, dat hem dair niet an en twijvelde, sij en souden die stede wael winnen ende en soude hemluden oic niet al te lange voirgehouden mogen werden, mer tmoste hem menygen edelen man costen, ende het gaf hem vreemde wairomme men so lange metten stormen verthoefde. Nu was wair dat enyge in des coninx heere zeeghden hoe dat men tijdinge hadden dat die hertoge van Bertangen ende die grave van Vlaenderen, die an die andere zijde van der stede lagen, tractierden ende dadingden metten Engelsen om die stede over te crijgen met dadinge, sonder te stormen. Hieraf waren Bertoenen, Bourgongoenen, Noirmans, Allemans ende meer andere met hem, die wael wisten wat groter goet sij dairinne winnen souden, quamen sij dair met stormen binnen, zeere qualijken af te vreden dat men solange metten stormen verthoefde; des dair doe hoire zommige buyten des cognestabels consente ende sonder ordynancie, mer oic so en wast hemluden niet

Digitized by Google

verboden, begonden te scermutsen an die voirbaelgen om tspel also gaende te maken; ende wert dese scermutsinge so fel ende so breedt, dat die Franssoysen tvyer in die stede schoten met pijlen, met yseren gloeyende cloten ende met anderen instrumenten alle die stede over, dairaf die huysen dairbinnen wael tot XL steden ontstaken, twelke men int heer gewaer wert, dat binnen den roock ende brandt upghinck an allen kanten. Dair begonst doe ghestuyf ende te bestormen hem an te heffen, ende bijsonder was hem here Willem van Namen met sinen hope metten eersten ende voirsten an, ende in die graften, die dair met sinen gesellen al te stoutelijken ende ridderlijken anstormden, ende deden sovele dat sij doir die moddere over die graften quamen an die stakettingen, dair sij doe die Engelse ter weere vonden, die hem dair thierden als leewen in horen were; ende dat was hem oic van node, want men gaf hemluden sovele te doen dat sij niet en wisten wair sij meest weren souden, mits dat men se van allen zijden anstormde; ende oic so stont die hele stede, ende barnde an lichter logen, dat den Engelsen van binnen een al te groten laste was; niettemin sij hilden hair stede ende plaetsen al vaste uptie vesten, ende en schieden om des brants wille niet van dair, mer bleven staen vechten van enen winde tegens die vyanden, ende lieten here Mathijs Rademon
fol. 130 bis ende here Nycolaes Trayton met horen geselscap tvyer in die stede uuten, als sij beste mochten, die dairtoe geordyneert waren; mer, mits die lange druychte diet doe lange geweest hadde, was der huysen dack so druych dat, so wes sij een uutlesten, dairtegens ontstaken hem van ene voncke weder over den halze barnende twee; ende wert my dair doe af gezeecht, had men des saterdages smorgens vroech des stor-

Digitized by Google

mens begonnen, sij souden hem die stede afghewonnen hebben; mer twert so hooch upten dach begonnen dat hem die nachte te vroeghe anquam, dairomme men doe als mits den nacht dat stormen aflaten moste. In welken storme here Willem van Namen wael XXXVI man te schade hadde, so doot of also quaet; ende, nadat die heeralden overbrachten, so hadden die Franssoysen uptien saterdach in dit stormen wael te schade, so doot of also quaet, V^C^ man. Dair sloech men doe die trompetten up, van des coninx wegen, dat hem elc man van te stormen om des nachts wille verdragen soude, als sij deden, ende elc man ghinck weder na sijn logijs, ende die gesonde ghinghen ende visiteerden die gequetste, dier al te zonderlinge veel was, ende die doden halp men ter airden; ende men zeeghde int heer dat men des anderen dages dese stede weder stormen soude, als des sonnendages, ende dat sij niet tegenshouden en soude mogen, sij en souden binnen dien dage gewonnen worden. Wat deden dese Engelse? Terstont dat stormen afgelaten wesende, ghingen sij alle dien nachte toe, ende maicten ende heelden weder alle die stakettingen ende voirt dat dair gebroken was, ende stelden weder alle hoere dingen ende weren te passe, ende leschten ende uuten den brant over alle die stede, ende schicten hem also sijt des anderen dages geven ende houden wouden, also sij in groten laste waeren; ende dat sagen sij wael, want sij waren besloten ende en wisten niet hoe sij eynden souden.

Des sonnendages smorgens, recht nadat die coninc misse gehoirt hadde, wert gecrayeert over alle theer dat, so wie een bont houts voir des coninx tente brachte ende dair nederleechde, soude een blanck in sijn handt rede hebben; ende was geordyneert dat men dese bonden van rijsen ende van

Digitized by Google

houte in die graften souden werpen, ende die dairmede so overdammen dat men een streecs an die stakettingen van der stede soude mogen comen, ende die des manendages vroeghe metten dage weder bestormen. Dair liepet doe alle dat int heer was, ende sonderlinge dat clene volk, om hout ende rijsen alle die dach doir, ende brachten dair voir des coninx tente een groot deel houts, mer die stede en wert binnen desen sonnendach niet angestormt. Wair was dat enyge doe zeechde dat die hertoge van Bertangen, die an die andere zijde lach, binnen desen sonnendach heymelijken dede tractieren metten Engelsen, want hij voelde wael in wat groter laste sij waren dairbinnen; uuten welken hij hemluden voir tbeste riedt dat sij den coninc van Franckrijke die stede upgeven souden, behouden hoirs lijfs ende goets, of anders sij waren dair alle lyveloos omme, deden sijs niet. Die Engelse, oic merkende over horen laste, waren van dat also te doen zeer willich, ende baden den hertoge van Bertangen dat hij, om God te voirsten ende alle ridderscappen eere wille, hem hieromme onledich maken wilde om dat aldus te bedadingen; des doe die hertoge van Bertangen desselven sonnendages zandt den cognestabel ende den grave van Saintpol over an die andere zijde bij den coninc, syne omen ende syne raden, ende deden hem up dat beghinsel ende intreden van dadinge die die hertoge van Bertangen metten Engelsen versproken hadde, altijt uptes coninx, sijnre omen ende sijns raedts correctie, ende dat hij oic den coninc dat wael raden dorfte, dese starcke plaetse aldus over te nemen in der maten als sij se boden over te geven, om te verhoeden die schade die men dair noch af crijgen mochte; want, soudmen se met stormen crijgen, twair gescepen noch menygen edelen man te costen, ende die coninck

Digitized by Google

en mochte niet meer winnen dan dat stedekijn Bourburch ende een deel herder onversaechder gesellen dairinne, die hemselven, indien men se met stormen wonne, ende diersten vercopen ende totter doot toe weren souden; dair mocht men vry toe tijden, ende die coninc mochte dair sulk man omme verliesen, hij soude willen, om IIII Bourburch ende IIII werven soveel als dairinne te winne waere, dat hij sinen verloren man weder levende hadde. Dairomme hem beyden van des coninx wegen up antwoirde dat, ter liefden van den hertoge van Bertangen ende hem beyden, omdat sij dairinne airbeyde, so soude men gairne na alsulken dadinge horen; ende hieromme ghinck dien sonnendach over, dat dair niet meer gedaen en wert, ende, so my gezeecht wert, quamen binnen denselven sonnendage savonts, up dit bestandt, uuter stede here Jan van Chastelnuef ende Raymonnet van Sant Marchij, gascongairden, in heren Gwyen logijs van Latrymoelge, ende waren dair in goeder geselscappen ende vrolick; ende des mannendages smorgens ghingen sij weder binnen Bourburch, ende int scheyden sprack here Gwy tot hem beyden, seggende: « Du Jan, ende Raymonnet, ghij sult noch, eer desen avont comt, beyde myne gevangen wesen ». Sij antwoirden hem weder: « Here, dair sijn wij liever dan in eens anders heren handen ». Nu was wair dat, up desen sonnendach, die tijdinge in des coninx heer gecomen waren, hoe Oudenairde verloren ende gestolen was, dair here Ghijsbrecht van Lumenghien, die dair alle den zomere cappyteine geweest hadde, al te qualijken in te vreden was, dat ment so verloren hadde terwijlen hij dus mede bij den coninc int heer gelegen hadde; mer doch hij ontsculdichde hem metten grave van Vlaenderen, sinen here, dat hem die met sinen hope uut Oudenairden dair int heer bij hem ontboden

Digitized by Google

hadde. Up desen sonnendagennacht was den grave van Bloys die wake bij des coninx tente bevolen, ende en wist men noch niet dat men des anderen dages, als des manendages, weder gestormt soude hebben.

In der morgenstont smanendages wert, van des coninx, des cognestabels ende der merscalken wegen, uutgeroepen ende geboden dat nyemant en bestonde
fol. 130 bis v° an die stede te stormen in geenre wijs, welk gebodt gehouden wert; uut welken gecrye enyge van den engelsen heren, diet gecry gehoirt hadden, ymagyneerden of dair enige dadinge heymelijken in wesen mochte sijn, dair sij met eeren mede wech souden mogen comen. Doet quam an der noenen, sprack die mare van te dadingen voir den man, ende diegene die dair dadingen souden voir die van binnen ghingen uut, als here Willem Helmon, here Thomas Thryvet, here Nyclaes Trayton, here Mathijs Raydemon, ende voirt tot XIIII edelre mannen toe; ende, als sij buyten quamen, werden sij van den hertoge van Bertangen ende den grave van Saintpol in des coninx tente gebracht, dair die coninc doe zeer blijde af was ende sach se zeer gairne, want hij tot dier tijt toe zeer luttel of gene Engelse gesien en hadde, meer dan enen engelsen ridder, genoemt here Pieter van Cortenay, die tot Parijs tegens here Gwy van Latrymoelge een feyt van wapene gedaen souden hebben; mer ten ghinck niet toe, want des coninx raedt verenichden se, ende, want dese coninc, die een zeer jonck man was ende vele van den Engelsen vromer daden hadde horen seggen, sach hij se al te gairne an, ende cregens oic veel te schoonre dadinge, want het dochten den coninck vrissche ende heerlijke mannen wesen, sodat hij hem veel te bet gonnede. Dair dadingde men des manendages in des coninx

Digitized by Google

tente, dair bij waren des coninx drie omen, die hertoge van Bertangen, die grave van Vlaenderen ende die cognestabel van Franckrijke, ende nyemandt meer; in welken tractate die hertoge van Bertangen den Engelsen een groot vreent was, ende, int laetste, twert gedadinct ende gesloten dat die Engelse Bourburch ruymen ende tot Greveningen rijden souden veylich met alle dat sij wechbringen mochten; van welker dadinge vele ruyteren uut Bertangen, Bourgongen, Normandien ende uut anderen nacien niet af tevreden en waren, die wail gehoopt hadden metten Engelsen hoir bueytingen deylen; mer neen, ten mochte hem niet gebueren, want die coninc woude dat anders hebben. Ende, doet alle gesloten was, namen dese Engelse oirlof an den coninc, sine omen, Bertangen, Vlaenderen, ende an den cognestabel, ende dair werden sij den grave van Saintpol bevolen, ende die leed se des savonts met hem ten eten in sijn logijs, ende ontfinc se dair also vreendelijken als hij beste mochte, ende, doe sij dair met hem ghegeten hadden, sandt hij se ende deed se eerbairlijken geleyden tot in die poirten van Bourburch, dies sij hem zeer groten dancke wisten.

Van den myraculen die binnen der stede van Bourburch geschieden ende hoe here Thomas Tryvet ende here Willem Helmon in der vangenisse geleecht worden om deser reysen wille in Franckrijke, ende hoe die hertoge van Brabant starff.

Des dinxdages alle dien dach bescicten dese Engelse alle horen saken binnen Bourburch, ende deden hoir pairden beslaen, ende paicten hoir malen ende packen mettie alrebeste ende dragelixste waren

Digitized by Google

die sij geworven hadden ende sij up hoir pairden tot hemselven laden mochten. Des woonsdages saten sij up met alle hoir baggaidgen, ende sloegen upten wech, ende leden doir alle des coninx grote heer up hoir geleyde, dair die Bertoenen zeer qualijken in tevreden waren, dat sij se alle gemeenlick up hoere pairden so gepact ende geladen zagen, sodat an den zommygen die afterbleven wert ongelijcx ende onrechts genoech gedaen. Aldus schieden die Engelse uut Bourburch ende quamen desselven woonsdages goets tijts binnen Grevelingen, ende dair bleven sij doe dien dach alle, ende des donredages smorgens schieden sij van daen ende staken die stede van Greveningen an ende barnden se an colen, ende quamen so met alle hoir pilgaedse binnen Calays, dair sij doe goet chiere maicten ende ververschten hem, want sij wael verlost ende uut enen quaden slage bij des hertoge hulpe van Bertangen gevryet ende wechgecomen waren; ende dair verbeyden sij den windt om weder over in Engelant te zeylen. Upten voirseiden donredach quam die coninc van Franckrijke binnen Bourburch met alle sijn geselscap; dair begonden die Bertoenen voirt al te nemen ende te roven dat die Engelse dairbinnen gelaten hadden, ende en lieten dair niet in die stede, ja, dat meer was, dair was een van den geboefte die liep in sinte Jans kerke aldair, ende clam up een outair om te nemen enen steen die hij sach staen in ene crone, die een beeldt van Onser Liever Vrouwen up thooft geset was; mer, recht als hij upt outair geclommen was, keerde hem dit beelt omme, ende dese boeve vyel airselange van den outaer neder, ende die moirdt sloegen dair, sodat hij dair uptie stede doot bleef liggen; dit geschiede dair wairachtelijken, welk myracule vele luden anzagen. Noch quam dair

Digitized by Google

enen anderen pilgairt, die van gelijken an tselve beeldt doen woude; dair begonden doe alle die clocken van dier kerke gelijck van selfs te luyden sonder enichs menschen toedoen, ende ten hadde oic nyemant machte te luyden, want alle die clockreepen waren van selfs so hoge upgecrompen dat dair geen mensche met handen na noch bij comen en mochte. Om welker myraculen wille dairna ene lange wile zeer groot bezoeck van volk in deser kerke voir dit beeldt quam; ende die coninck gaf deser kerken ende dit beelt, in die eere van Onser Liever Vrouwen ene grote costelike ghifte, ende so deden oic alle die andere grote fransse heren; om welk mirakels fol. 131 bis
wille, binnen desen donredach meer dan III^{M} francken geoffert worden voir dit beelde; des vrydages begonden sij hem van daer te porren, ende began die coninc, ende oic die cognestabel, vaste alleyncken oirlof te geven alrehande volk van wapene, ende die vertste geseten waren eerst, ende danctse die coninc zeer, ende zonderlinge den hertoge Frederick van Beyeren, dat hem die van also verre landen te dienste gecomen was; ende so dede hij oic den graven van Savoyen; dair hem doe alle dese grote heren schicten, elck weder in sine landen ende heerscappie, ende die coninc ende die hertoge van Bourgongen bleven ene wijle noch liggen tot Sint-Omers bij den grave van Vlaenderen, om alle zaken dair te passe ende te punte te bestellen. Terwijlen die coninc tot Sint-Omers lach, reedt die here van Couchy uut Normandien, ende meer andere uut Pontiew, uut Vuymues ende uut Pickardien met hem tot Greveningen, ende begrepen die stede weder, ende repareerden se ende maecten se vaste genoech, ende bleven dair liggen in garnysoen, ende hildent zeer scarp, ende oirloochden clokelijken tegens die van Calays;

Digitized by Google

ende doe sijt aldus tot Greveningen begrepen hadden, quam tvolk alleyncken weder int lant van Vuerne, van Duynkerken, van Dijcxmuyden, van der Nyepoirt ende van dairomtrent, dat alle van dair geruymt ende gespreydt was, ende alle tsine verloren hadde in dien zomer, dese begrepent weder elck int sine om weder nyew; goet te winnen.

Ic segge u dat voir wair, dat die hertoge van Lanckaster van des biscops reyse metten sinen zeer wael tevreden was, want dese biscop die oirsake was dat sijn reyse in Castilgen ende in Poirtingale afterbleef, dat hem zeer spijte. Nu quamen dese engelse heren over in Engelant, die metten biscop in Vlaenderen hadden geweest, die doe al te zeer smadelijken van die gemeenten in Engelant toegesproken werden, seggende hoe leelijken sij hem gedragen hadden, dat, na schone beghinsel dat sij in Vlaenderen eerst gehadt hadden, sij thele lant dair niet voirtgewonnen en hadden; ende sonderlinge teech ment meest here Thomas Thryvet ende her Willem Helmon, also wael des conincs raedt als die gemeenten, ende en wert here Huge van Calverlee van nyemande genen sculde gegeven, want men hadde wail in der wairhede vernomen dat die biscop ende dese andere sijns raedts niet volligen wouden, ende, wairt dat sij here Huge rade gewracht hadden, sij wael ene eerlijke reyse gedaen souden hebben; ende, dat quader was, men zeechde den voirseiden tween ridderen, als Thryvet ende Helmon an, dat sij den coninc van Franckrijke Bourburch, Greveningen vercoft hadden, ende was alle Engelant, hieraf murmuyrerende, dairaf dat sij in groter vresen hoirs lijfs waren, ende wert hem beyden bevolen van des coninx wegen dat sij gevangen souden gaen in den thoren tot Lonnen, twelke sij also deden.

Digitized by Google

Binnen welker tijt sij dus in vangenisse waren, sleste der gemeenten murmuracie up hem beyden, mer, souden sij weder ontslagen werden, sij mosten hemselven setten van live ende van goede in des coninx ende sijns raedts handen. In welker tijt uphief ene dadinge van enen bestande, als ghij hierna sult horen, twisschen den Franssoysen ende den Engelsen, in welken bestande die van Gendt mede begrepen waren, dair die grave van Vlaenderen zeer qualijken af tevreden was, doch hij en mochtes niet keren.

Ghij sult weten dat, doe men van Bourburch schiet ende elc sijns wechs tooch, bleef die hertoge van Bertangen, dat een scarp ende suptijl here was, mede tot Sint-Omers bij sinen neve, den grave van Vlaenderen, liggen, ende hadde al te gairne gesien ende toegebracht ene vaste zoene of lanch bestandt twisschen den coninc van Frankrijke ende den coninc van Engelant, ende, om hier toe te mogen comen, so hadde dese hertoge van Bertangen alrede met enyge van den engelsen heren heymelijken hieraf gesproken des manendages, doe men voir Bourburch in des coninx tente van Franckrijke dachvairde gehouden hadden van dier stede; welke ridderen denselven hertoge belooft hadden ende dair last af genomen, sij, in Engelant gecomen wesende, souden dairaf met den coninck ende sine omen spreken, ende hem dairaf van des hertogen wegen bootscappen; ende, om te bewijsen dat dit des hertogen sinne was, dat dese engelse ridderen voir upgedaen mochten hebben in Engelant den coninc aldair, zandt hij van Sint-Omers II notabele ridderen over in Engelant up geleyde, als die here van den Houssoye ende die here van Maelgij, bertoenen, diewelke sovele arbeyden in Engelant, dat sijt dairtoe brachten, dat die hertoge van Lan-

Digitized by Google

ckastere ende die grave van Boskinchem, sijn broeder, die biscop van Harfort, here Jan van Hollant, broeder van den coninc, ende here Thomas Persy, met meer andere van des coninx ende des rijcx raden quamen over tot Calays, hebbende volle macht van den coninc ende thrijke van Engelant, ene gansse zoene of lange bestant te mogen maken, also hemluden dat meeste duncken soude; ende van der fransser zijde so quamen tot Buenen die hertoge van Berry, die hertoge van Bourgongen, die biscop van Loon, canselier van Franckrijke, oic met volre machte van den coninc ende sinen raden om volle zoene of bestande te maken, of hoe hemluden dat genuegen soude. Doe beyde dese voirseide partyen gecomen waren, die een tot Buenen ende die andere tot Calays, so wert nochtans wat verbeydet, eer men in der zake van te tractieren tradt, overmits dat men na des coninx rade van Spangen wachte, die dairmede wesen souden, want die Franssoyse en wouden geen zoene of bestandt angaen, die coninck van Spangen en soude dairmede in begrepen wesen. Des quam dair int laetste, van des coninx wegen van Spangen, een biscop, een airchydyakene ende II ridderen; doe wert dair geraemt, also die heren
fol. 131 bis v° van beyden zijden elckanderen niet geloven en wouden dat die Franssoysen tot Calays gecomen hadden of die Engelse tot Buenen, dat men dachvairde houden soude ten halven weghe, twisschen den tween voirseiden steden, in een dorp ende kercke aldair geheten ter Buyghe. Dair vergaderden dese partyen van beyden zijden, ende werden dair vele dagen gehouden bij hoire beyder raden te samen; ende dair waren die hertoge van Bertangen ende die grave van Vlaenderen, die zeer ten besten spraken; ende hadde dair die grave van Vlaenderen die grote tente van Brugge doen upslaen mids int velt, dair

Digitized by Google

hij den hertoge van Lanckastere den grave van Boskinsem ende den anderen engelsen heren ene costelijke maeltijt scheincte met groten state; ende was in dit parlement dair up tvelt al te menygen groten staet gehouden ende gesien van beyden zijden, doch int laetste van desen tractate vonden die partyen an beyden zijden die zaken so gedisponeert dat sij dair ghene zoene vinden noch maken en konden, want die Franssoysen wouden Ghijsen ende Calays weder hebben, ende voirt alle die sloten die sij hilden uptien dach an des zijden der zee twisschen Calays ende der rivieren van der Jeronde, twair in Bertangen, in Normandyen, in Pickardyen, int lant van Rootsele, in Gasscongen of anderswair; twelke die Engelse nymmermeer gedaen en hadden, ende sonderlinge van Calays, Ghijsen, Chiereburch in Normandyen ende Brest in Bertangen; over welke dadinge sij stonden wail III weken lang, ende waren alle dage nochtans nairnsteliken tesamen te rade, ende en konden hem niet verenygen; doch sij zochten an beyden sijden alle die beste middele die sij mochten. In desen tijden dat men aldus hier dese dachvairde hilt, so starf int lant van Luxenburch die edele hertoge van Lutselenburch ende van Brabant, die in sijnre tijt geweest hadde een here renlick, frisch, wijs, vroom ter wapene ende gairne die eerbare vrouwen ziende, ende wert desen edelen man na sijnre doot medegegeven dat, doe hij aflivich wert, die hoichste bestgespraeckste in den hogeduytse, die edelste van bloede ende machtichste van edelen magen van kersten gelove doot was; ende ymmers, wes hieraf sij, God will sijnre zielen ontfermen! Hij leecht bij Lutsenburch begraven, int clooster van Vaucleer; van denwelken vrouwe Janne bleef, ende en huwelicte niet sint; dese goede here hadde vele beclagers

Digitized by Google

na sijnre doot, van alle diegene sonderlinge dien lief gehadt hadden.

Hoe die fransse ende engelse heren vergadert waren om ene zoene te maken, ende hoe sij gene zoene gevinden en konden, mer maicten een bestant, ende hoe die grave van Vlaenderen starff.

Wij willen wedercomen, diest u goet dunct, upter dachvairde ende dadinge die men twisschen desen tween coningen houdt twisschen Calays ende Buenen, int voirsede dorp ten halfwegen, welke dachvairde tot genen goeden eynde van zoene, noch voir die een zijde noch voir die andere en konde beleedt noch gebracht werden; dair men af seggen woude dat grotelijken bij des graven sculde van Vlaenderen toequam, want hij en woude in geenre wijs dairin consenteren, dat die van Gendt over dese dadinge geroepen of inbegrepen souden wesen, ende, bij vervollich der Engelsen die uut Brugge verdreven waren, die die van Gent tot Calays bij den Engelsen gebracht hadden, so hadden hem dair die Engelse so verde met die van Gendt gezworen ende verbonden, dat sij gene zoene noch bestant maken en mochten, die van Gendt en mosten dair mede inne begrepen wesen; welk verbandt menichwerven weder brach ende te niete maicte alle tselve, dair men zomtijt V of VI dagen over gedadincgt hadde; dair doe partyen an beyden zijden wail gewair worden dat men dair gene vaste zoene twisschen die twee cronen vinden noch maken en soude mogen, ende vielen doe up den bestant te maken, ende dair procedeerden ende voeren sij voirt up in hoir parlemente; ende hadde die grave van Vlaenderen al te gairne gesien dat die van

Digitized by Google

Gendt buyten ende allene in den oirloge gebleven hadden, mer die Engelse en wilden hem dair in geenre wijs inne consenteren, ende mosten int laetste die van Gendt mede vollecomelijken in den bestande besloten sijn; ende elk bleef besittere van sine sloten ende plaetsen die hij in hadde, ende aldus bleven Oudenairden ende Gaveren gendts. Ende, hoewael die van den twee cronen lagen ende dadingden uptie voirseide paelscheydingen, om ene zoene off bestandt dat die van Gendt mede anroerde, so toghen nochtans dairenbinnen die Gentoyseren leggende binnen Oudenairden met machten uut, ende barnden Maire bij Doirnicke, ende namen dair enen groten roof, ende deden dair groten schade; ende, dit gedaen wesende, keerden sij weder met haren roof binnen Oudenairden. Was oic wair dat, doet quam des kersavonts dairan dat dair int lant der lude renten verschynen, togen die Gentoyseren in des heren lant van Schoors, ende oic in sine dorpen, ende ontfingen en buerden dair des goeden heren renten up, oft hoirselfs primmonium geweest hadde; dair dese selve here van Schoors zeer tonvreden af was, seggende ende zwoer dat, so wat dadinge of bestant gemaict mochte werden twisschen tlant van Vlaenderen ende dien van Gendt, hij in sinen persone en soude dair niet of houden, mer soude up die van Gendt oirlogen ende hem dat alrequaetste doen dat hij soude konnen ende mogen, want sij hadden hem benomen ende namen hem noch dagelix sijnre ouder erve, ende hij en wiste wairaf leven, ende, en hadden hem sine vreenden ende maghen in Henegouwen niet te baten gecomen, hij en soude niet gehadt hebben af te leven, so duene namen se sij hem dat sine.

Doch, int laetste, so wert met groten arbeyden fol. 132 bis
ende perse tselve, dair dese grote princen ende heren

Digitized by Google

uut beyden die cronen alle desen tijt over hadden gedadinct ende geparlementeert, geconcludeert ende gesloten, dat dair een goet bestant wesen soude twisschen die coninckrijken van Franckrijke ende van Engelant, dairinne begrepen souden wesen alle hore adherenten, hulperen ende medeplegeren of die met hem verlooft of verbonden waeren an beyden zijden, te weten, van der fransser zijde, thrijck van Franckrijke, Spangen, Galissien, Castilgen ende oic dat coninckrijke van Scootlant, ende alsowael ter zee als te lande; ende dit bestant soude die coninc, baroenen ende tgemene rijck van Scootlant bij sinen ambassiaten beteykenen ende te weten doen; welke fransse ambassiaten, om dese bootscappe in Scootlant te doen souden een goet vast geleyde hebben, ghins ende weder doir alle Engelant te reysen in Scootlant; ende van der engelsen zijde, waren dairinne begrepen thrijck van Engelant ende oic alle dies met hem toestonden in wat landen, twair te water of te lande, ende oic die van Gendt, die bijsonder dairinne genoemt ende begrepen waren, dair die grave van Vlaenderen uutermaten af tonvreden was, mer moste also sijn; ende en soude dit bestant niet langer duyren dan alleen tot sinte Michiels dage toe, in tjair XIII^C LXXXIIII, binnen welker tijt partyen dair weder comen souden, of andere van hoire wegen, hebbende volle machte van zoene te mogen maken geheelijken, ende dairan af te tractieren van beyde der rijken ende landen wegen voirseit; van welken tractate goede, bezegelde, autentijke brieve ende openbaere instrumenten gemaict worden, ende, van alle dat dair gedadinct was truwelijken te houden ende na te gaen, zwoeren alle dese grote heren an beyden zijden niet te breken in geenre wijs; ende hiermede schieden die fransse heren ende reden

Digitized by Google

tot Franckrijke wairt, ende die engelse heren tot Calays reden; die hertoge van Bertangen reedt in Bertangen, ende die grave van Vlaenderen quam weder tot Sint-Omers leggen, diewelke zeer cort dairna ene ziecte anquam, dair hij af starf; dairaf overdragen wert dat men tlijke voeren ende begraven soude in sinte Pieters kercke tot Rijsel. Dese grave starf den XXVIII^{en} dach in Januario XIII^{C} LXXXIII; des wert dese dode grave tot Rijsel gebracht, ende oic die gravinne, sijn wijff, die V jair te voren int graefscap van Retes ghestorven was, dair mede gehaelt, ende tesamen dair in sinte Pieters kercke begraven met groten state, als ghij hier nu na horen sult.

Ghij sult weten dat dese twee dode lichamen werden eerst gebracht in ene abdye buyten Rijsel, geheten dabdye van Aelst, ende dair ordyneerde men hoe men dese dode lichamen ende met wat state binnen Rijsel bringen ende die uutvairt doen soude, wie dese lichamen dragen souden, wie den rouwe dragen ende dairna gaen soude, wie tvelt bewaren soude buyten, terwijlen men dese dode lichamēn van buyten zeer lanxem met groten state binnen Rijsel bringen soude, alsoot onveylich ende oirloge was. Nu waren tot deser uutvairt gecomen vele groter heren ende edele mannen uut Franckrijke, uut Vlaenderen, uut Henegouwen ende uut Brabant, die dair mede bij waren doe men dese dode lichamen binnen Rijsel bringen soude, des avonts ter vygelyen van deser uutvairt, ende hilden voir die poirte aldair, die men heet die Maladrienpoirte; ende dair geleyden alle dese grote heren dese twee dode lichamen van der voirseider poirten, alle die stede doir, tot in sinte Pieters kercke toe; dair waren oic in groten getale binnen der stede luden van wapene int harnasse geordyneert om of dair yet gevallen of gerufts van buyten ingecomen hadde.

Digitized by Google

Nu suldy weten dat men twee banneren voerde voir den grave; dat een plach hij in strijden ende stormen te voeren, dat ander in torneyen ende ridderlijke spelen. Voir dit banner van den oirloge reedt int harnasse here Jan van Haelwijn naest den lijke, ende wert sijn pairt geleedt van Engrahant van der Valeyne ende van Rogier van der Spiere, dair doe voir here Jan reedt die here van Marijc, ende wert geleedt van Heinrich van Lambreel ende van Jan van Goumeer; voir die here van Marijc reedt die here van Masmijn geleedt van Jan van der Spiere ende van Sampsonnet van Fretijn; voir Masmijn reedt here Jan van der Muelen, geleedt van Joffroy van Noyeles ende van Heinric van der Vackerye. Item, hierna volligen die voir tbanner van tornoye reden: eerst, naist den banner, here Pieter van Belle, voir here Jan van der Muelen voirnoemt, geleedt sijn pairt van Jan Quinghien ende van Lammekijn Merscalk; here Solier van Gendt, voir here Pietre voirseit, geleedt van Gwyot van Lonckpré ende van Jan van Loenis; die here van Beetencourt, voir here Solier, geleedt van Gherijt van Quinghien ende van Roelant van Dynigem; here Aegle van Sans, voir die here van Betencourt, geleedt van Huairt van Quinghien ende van Michiel van der Kare. Dese navolligende vollichden na tbanner van den oirloge, elc after ander: eerst, here Fransoys van Havenkerke, dairna here Gooswijn die Wilde, dairna here Lamslot die Persone, dairna here Jan van Halle. Hierna volligen die na tbanner van torneye vollichden : eerst, here Mathijs van Humyeres, dairna die here van Abiaux, dairna here Tiercelet van der Bare, ende dairna here Jan van Parijs. Hierna volligen die bannerheren, die den grave holpen dragen van der Maladryenpoirte doir die stede tot sinte Pieters kercke; eerst, an die rechter zijde, here Jan

Digitized by Google

van Vyene, ammyrael van Franckrijke, here Walraven van Rainnenvael ende die here van Schoors; ende an die lefter zijde, die here van Ghistele, die casteleyn van Dijxmuyden ende here Ancelmus van Salijns.

Dese navolligende bannerheren holpen die gravinne dragen den voirseiden wech : eerst, an die rechter zijde van tlijck ghinck die here van Sulgij, here Gwij fol. 132 bis v°
van Pontaelges, merscalk van Bourgongen, ende here Heynric van Anthoing; ende an die lefter zijde ghingen die here van Chastelgoen, here Gerijt van Ghistele ende die casteleyn van Vuerne.

Nu volligen die ordynancien die des anderen dages in sinte Pieters kercke in der missen gehantiert, ende hoe dese doden ter airden gebracht, ende wie dair bij waren van den heren, ende van die offerhande van den schilden, ende wie die droegen ende hilden, ende oic die offerhande der pairden ende wapenen, duyrende alle die misse doir, dats te verstaen tot dat offertorium toe, want doe worden alle dese navolligende percelen geoffert, te weten : VIII gulden scilden, IIII van oirloge voir den grave ende IIII voir den torneye. Eerst, was voir den hertoge van Bourgongen, alle dese misse doir, gehouden een gulden scilt van Lammekijn van der Coustre ende van Jan van Pontailges, des marschalks broeder van Bourgongen; ende, doe men ter offerhande soude gaen, ghinck dese hertoge van Bourgongen allene voir offeren, ende doe droegen dit schilt voir hem ten outair toe here Roel van Rainnenvael ende die here van Genture, ende dair offerde die hertoge dit schilt. Na desen hertoge quamen tegader here Jan van Arthoys, grave van Ewe, ende here Philps van Bair, ende offerden tesamen den anderden schilt; ende dit schilt hadden gehouden onder missen Walraven van der Zale, ende die Slave Dannekijn,

Digitized by Google

twelke een zeer vroom man sijns lijfs was. Dair offerden den derden schilt die grave van der Martse ende here Philps van Arthoys tesamen, ende was horen schilt gehouden van Gillis van Brest ende van Robijn van Florengies; dairna offerden dat vierde schilt here Robbairt ende here Willem van Namen; horen schilt wert gehouden van Cambernaert ende van Gerijt van Stranelge.

Dese offerden die scilden van torney: eerst, die here van Adingen ende here Jan van Namen enen schilt, ende hij wert gehouden van Allairt van Ponteesse ende van Heinric van Moucy; dairna den anderden scilt, here Huge van Chalon ende die here van der Fere; horen scilt wert gehouden van Jan van Haelwijn ende van Oudart van Castron; dairna den derden schilt, die here van Anthoing ende die here van Ghistele, horen scilt was gehouden van Tristram van Lambres ende van Jan Beraert; den vierden scilt offerden dairna die here van Moreamees ende die here van Sulgij, horen scilt was gehouden van Jan van Fresingen ende van Damas van Bussy.

Dese navolligende heren offerden die IIII rossen van oirloge : dat eerste ros offerden die here van Chastelgoen ende her Symon van Lalaing, baeliu van Henegouwen; dese pairden waren alle verdect ende verwapent, mer dese heren ghingen dairbij te voete; dat anderde ros offerden here Walraven van Rainnenvael ende die castelein van Dijxmuyden; dat derde ros offerden here Huge van Meluyn ende die here van Aussy; ende dat vierde ros offerden die here van Briffuel ende die here van Brymuel. Dese navolligende offerden die IIII rossen van tornoy : dat eerste rosse, here Heinric van Antoing ende here Gerijt van Ghistele; dat anderde, die here van Montingij ende die here van Rasenghien; dat derde, die here

Digitized by Google

van der Hameyde ende die casteleyn van Vuerne, ende dat vierde offerden die here van Faujuweles ende here Roelant van Clyke.

Dese offerden des graven IIII glayen van oirloge: die eerste glaye offerde die ammyrael van Franckrijke, die anderde die here van Rasy, die derde die merscalk van Bourgongen, ende die vierde die here van Saintpij. Dese offerden des graven IIII zwairden van tornoy : dat eerste zwairt offerde here Willem van Pontiew, dat anderde here Willem van Latrymoelge, dat derde die castelein van Yperen, ende dat vierde here Gwy van Harrecourt. Dese navolligende offerden IIII helmen van oirloge : den eersten helme offerden tesamen die here van Vyleers ende die here van Mailgij, den anderden here Willem van Huerne ende here Anselmus van Salijns, den derden here Jan van Openem ende die castelein van Sint-Omers, ende den vierden here Gwy van Ghistele ende here Galoys van Annoy. Dese offerden IIII helmen van tornoye : den eersten helme here Joost van Haelwijn ende here Olivier van Gussy, den anderden die van der Cappelle ende die here van Mornay, den derden die here van Dulebeke ende die here van Lallaing, ende den vierden here Jan van Juemont ende here Tristram van Bous. Dese offerden die banneren van oirloge : den eersten banner offerde die here van Straveyl, die anderde here Lioneel d'Araines, den derden here Gillis van Gruythuysen, ende den vierden here Jan van Lijmselen. Dese offerden die banneren van tornoye : den eersten here Orengoys van Relgij, den anderen . . . . , den derden here Jan van Dijxmuyden, ende den vierden here Willem van der Clijke.

Hierna volligen die namen der heren die na der missen den grave int graf setten : Eerst, here Jan

Digitized by Google

van Vyene, ammyrael van Franckrijke, die here van Sulgij, here Walraven van Rainnenvael, die castelein van Dijxmuyden, die here van Ray ende here Ancelmus van Salijns. Dese leyden der gravinnen lichame int graft : here Gwy van Latrymoelge, die here van Chastelgoen, die merscalk van Bourgongen, here Gerijt van Ghistele, here Heinric van Anthoing ende die casteleine van Vuerne. Ende geliken sij dienden des avonts in der vygelien, elc in sinen dienste, int harnasse of anders; so bewairde oic elc sinen dienste van desen heren des anderen dages ter missen.

Wair was dat, doe men dese twee dode lichamen binnen Rijssele brachte van der stede poirte tot in sinte Pieters kercke, waren dair IIII^c mannen of dairomtrent, al met zwarten gecleet, ende hadde elc een barnende toortse in sijn hant, ende ghingen bij paren voir dese dode lichamen tot in die kerke; ende des anderen dages hilden dese IIII^c mannen, alle die misse doir, elc sijn barnende toortse; ende
fol. 133 bis dese IIII^c mannen waren alle eerbaere mannen uuten gerechte ende wette van den goeden steden, die den grave toebehoirt hadden, off waren van sine officieren uut sinen hove geweest. Up desen dach des uutvairts dede dair die hoochmisse die airdsbiscop van Ryemen, ende was dair geselscapt van den biscopen van Parijs, van Doirnicke, van Camericke ende van Atrecht; ende dairtoe waren dair noch mede V abden. Voirt, so was in dese sinte Pieters kercke een groot open huys gemaict in manyeren oft ene travalye geweest hadde, dair omtrint VII^c waskarsen up stonden, elc van een pont wegen; ende stonden up dit huys buyten V banneren boven up, ende was die middelste van der wapene van Vlaenderen, ende an die rechter zijde in die II banneren die wapene van Arthoys ende van Nyvers, ende

Digitized by Google

in den II banneren ter lefter zijde waren die wapene van dat graefscappe van Bourgongen ende van Rethes; ende was dese travalye an die een zijde alle gedect ende bezaeyt met scildekijns van der wapen van Vlaenderen, ende an die ander zijde metter wapene van Brabant; ende noch hierenboven so stonden over alle die kercke doir geset omtrent XII^C wapenkairsen, groit ende zwair wesende als die up dese travalye stonden. Tot deser uutvairt en waren noch vrouwen noch jouffrouwen van des hertogen van Bourgongen noch oic van sijns wijfs wegen geroepen, dan allene die gouvernueresse van Rijsele, des gouvernuers van Rijsels wijf.

Als die die dienste Goids aldus in der kercken alle gedaen was, gaf die hertoge dair alle dese heren ene al te costelijken maeltijt, ende dairna so dede hij alle die heren die dair ter uutvairt gecomen waren vryen ende quijten van alles uuter herbergen; ende alle die zwarte clederen, die alle dese edele mannen die in dese uutvairt gedient hadden, hadde die hertoge hemluden tlakent toegesent. Ende, als dit aldus geschiet was, namen die heren oirlof, ende elc reedt tot sijnre plaetsen wairt; ende die hertoge van Bourgongen ordyneerde over alle Vlaenderen, dair noot was, volk van wapene in garnysoenen, niettegenstaende dat dair een bestant stont, dat zeer hogelijken gezworen ende bezegelt was twisschen Franckrijke ende Engelant, met allen horen adherenten an beyden zijden dairinne begrepen; nochtans lagen sij an beyden zijden elc up sijn hoede, ende, doe die grave dit aldus wael ende te passe in Vlaenderen geordyneert hadde na sinen wille, schiet hij van Rijsele ende reedt in Franckrijke bij den coninc, dair hij die te vinden wiste; mer mijnvrouwe sijn wijf liet hij in Arthois, dair sij doe ene wijle bleef liggen.

Digitized by Google

Nu hebdy gehoirt van des graven doot ende uutvairt van Vlaenderen, ende dus willic weder gaen totten zaken van Franckrijke ende van Engelant.

. . . .

fol. 136 Dese materie laet ic hier nu after, ende wil weder ten zaken van Vlaenderen een weynich treden.

Hoe die here van Schoirs sine vergaderinge maicte om die stede van Oudenairden te winnen, ende hoe hij se wan, ende hoe die van Gent doe dairomme screven an den hertoge van Bourgongen, ende van sine antwoirde.

Hiervoir hebdy wail gehoirt hoe Franssoys Ackerman, terwijlen die coninc van Franckrijke in Vlaenderen lach omtrent Sinte-Wynocxberge ende Bourburch, die stede van Oudenairden beclam ende wan, dair die van Doirnick ende oic andere steden dairomtrent niet in tevreden en waren, want die van Oudenairden hadden, totdat dit voirseide bestant inghinck, dagelix alle tlant dairomtrent doirgejaeght ende menygen scade gedaen in Thoirnesijes, ende sonderlinge in des heren lant van Schoors en hadden sij niet gelaten, ende hadden oic desselven heren renten doen ontfaen, als ghij voir wael gehoirt hebt, dair hij zeer qualijken om tevreden was, ende so waren oic alle sine vreenden. Nu hadde dese here van Schoors van te voren wael geseeght, ende noch sprack hijt dagelix, dat hij van den bestande gemaict twisschen den coninck van Franckrijke ende den coninc van Engelant, ende oic den Vlamingen ende dien van Gent, niet houden en soude, mer soude hemluden tquaetste doen dat hij mochte, want die van Gendt ende van Oudenairden haddent hem gedaen, ende dagelix deden, dat hij dair een airm man omme

Digitized by Google

waere geworden. Dese here van Schoors ymagineerende zeer om Oudenairden weder te mogen winnen, dair hij sijns upsets ende begrips af te boven quam, bij hulpe enyger franssen heren ende oic uut Vlaenderen ende uut Henegouwen, die hem sijn upset holpen volbringen. Wair was dat doe hij an hoirre veel screef, ende hem badt bij hem te comen, en wisten sij sine menynge niet; welke navolligende zake geschiede den XVI[en] dach in meye. Up een tijt hadde die here van Schoors van sinen verspyders waere tijdinge dat Franssoys Ackerman uut Oudenairden gereyst ende binnen Gendt gecomen was, ende dair bliven woude, want hij verliet hem up tbestant dat twisschen den tween cronen stont, dair die van Gendt mede inne begrepen waren, dair hij doorlijken an dede, dat hij niet bet toe en sach om Oudenairden wael bewairt te hebben, als ghij nu horen sult.

Het gevyel dat dese here van Schoors sovele goeder mannen van wapene tesamen stack met bede, dat hij hem starck vant wael IIII[C] bedecter hoofden, alle ridderen ende knechten, ende quam dairmede liggen in ene grote laghe, niet verde van Oudenairden, int bosch van Lore bij der gheertberghser poirte, in welk geselscap was here Jacob van Strevaelge, here Gilgebert van Lerninghien, here Jan Cakelaer, here Roelant van Spiere, here Blanckairt van Colone ende die here van Astrypole, die up die selve reyse ridder gemaict wert. Nu hoirt doch die manyere hoe hier tgevairt toeghinck, ende hoe die van Oudenairden verrascht worden Dese in die lage liggende hadden toegemaict twee wagen geladen met alrehande vytalie, ende dair waren IIII wagenluden toe, gecleet met grauve lijfrocken van slove laken ende onder wael te harnasse, welken wagen-

Digitized by Google

lude waren stoute ende cloecke knechten van begrip. Dair quamen dese IIII wagenairs gedreven met horen wagenen na Oudenairden; dair deden sij den poirtwachteren een teyken, seggende dat sij dair provancien totter stede behoef brachten uut Henegouwen;
fol. 136 v° die poirtwachteren, die niet dan goet en vermoeden, deden die poirte up, ende die eerste wagen voer voirt tot onder die poirte, ende dair bleef die staende, ende die andere wagen bleef houdende up die valbrugge; ende dese wagenlude dair aldus met horen wagenen in die poirte ende uptie brugge wesende, maicten sij hem wat onledich, ende togen die yseren hameren uut die ghaten dair die pairden die wagene an voirt halen souden, ende worpen se in der stede graften. Doe begonden die poirtwachteren te seggen tot desen wagenluden : « Wairna houdy hier? hoe en vaerdy niet voirt? » ende namen die pairden bij den zeele, ende dreven se voirt. Die pairden, vervairt wesende van der zwyepen, schoten voirt, mer sij lieten die wagenen after al stille staen, want sij waren al los van den wagenen; doe worden dese poirtwachteren terstont wael gewair dat sij bedrogen waren ende verraden, ende begonden na desen wagenluden te steken ende te slaen, ende dese wagenaeren setten hem hertelijken ter were, want sij waren wael te harnasse onder hoir clederen, ende twaren cloecke ende onversaechde mannen van groten begrippe, ende cregen die aventuere dat sij dair terstont twee van den poirtwachteren uptie stede dootslogen. Diegene die in dese lage lagen, wachten hier duen ende scarp up, ende quamen hem terstont te baten, want terstont so braken die here van Schoors ende alle die lage up, ende quamen metter meester haesten bij hem tot an die stede. Dair worden die andere poirtwachteren vluchtich ter stede wairt inne, ropende:

Digitized by Google

« Al verraden! al verraden! » mer ten bate hem niet, want, eer sij hem in die stede tesamen steken conden, quam hem dit volk van wapene in die stede over den hals, dootslaende allen dat hem gemoete of ter were sette. Dair worden dit volk van wapene roepende al treckende na der plaetsen : « Die stede gewonnen! die stede gewonnen! » Aldus suldy weten dat up dit pas Oudenairden van den here van Schoors gewonnen wert, ende bleven dair uptien tijt van den Gentoyseren doot wail III^C man, so geslagen, so gedreinct; ende dair wert groit goet binnen gevonden, Franssoys Ackerman toebehorende, ende tgherufte ghinck doe dat dair wael gevonden worden sijns gelts XV^M franken.

Dit gerufte spranck terstont in allen landen, hoe Oudenairden van den Franssoysen boven enen goeden bestande gestolen ende gewonnen was, dair die van Gendt sonderlinge zeer qualijken af tevreden waren, als wael reden was, want hem dit alremeest anghinck. Hieraf spraken sij tesamen, ende sloten te senden bij den hertoge van Bourgongen, ende hem te kennen te doen geven hoe hemluden Oudenairden afgelopen ende benomen ware boven ene goede, vaste, bezegelde vrede ende goet bestant, ende dat hijt hemluden dede wedergeven ende hebben, of anders moste hij selve wael bekennen dat sijn lude ende ondersaten voirsienlijken an hemluden tbestant gebroken hadden. Sij senden dair, mer die hertoge ontsculdichde hem, seggende dat hij hem des heren van Schoors saken niet en bewant, ende also moste hem God helpen dat hij nie gehoirt noch geweten en hadde van des heren upset van Schoors; mer hij meende, hij woude hem dair gairne af scriven, ende also dede hij; hij screef hemluden ende ontbot hem binnen Oudenairden dat sij dien van Gendt die stede weder overgeven

Digitized by Google

souden, ende dat niet eerlijken noch betamelijken en wair, dat sij gedaen hadden, binnen vrede ende bestande steden off sloten in te nemen of te winnen. Ende, als dese brieve van den hertoge van Bourgongen den here van Schoors te handen quamen, gaf hij den bode ter antwoirde, hoe dat hem die van Oudenairden altijt angeoirlocht hadden binnen bestande ende dair voir, ende hem sijnre ouder erve sonder reden benomen. Aldus en hadde hij nye geen bestant geconsenteert noch overgegeven tegens dien van Oudenairden, ende dairomme hadde hij Oudenairden in enen rechtvairdigen oirloge ende met goeder tijtele gewonnen up sine openbaere vyanden, twelke hij oic meende ende hoopte, totdat lant van Vlaenderen ende die stede van Gent eendrachtich werden soude, dieselve stede te besitten ende te houden als sijn eygen erve ende goet, want hij doch anders geen lant nu ter tijt en hadde, ten waere al verdorven ende verloren mits den oirloge. Dese saken bleven aldus staen, ende dair en quam niet anders af; Franssoys Ackerman was dair qualijken om, want hij hadde dair groit verlies van goede, ende hij wert zeer berijspt ende geconfuyst van dat hij so qualijken Oudenairden hadde doen bewaren; ende sonderlinge wert hij al te zeer met woirden overlopen van den here van Hairzele, ende cregen dese II onderlinge so grote woirde dairomme dat Franssoys zeer thoirnich wert upten ridder, seggende dat hij van hem sulke smadyghe woirde niet horen en woude, want hij woude dat wael bewijsen dat hij hem tot allen tijden ende in allen zaken truwelijker voir die stede van Gendt bewijst hadde dan die here van Hairzele. Dese woirden wiessen so groot dat sij malcanderen lochenden meer dan eens; dit wert gesceyden, mer ten leedt niet lange dairna, dese

Digitized by Google

here van Hairzele en wert dootgeslagen, ende enyge wouden ende willen noch seggen dat dit Franssoys Ackerman ende Pieter van Bosch uut hate ende nyde deden doen. In desen tijden so hadden die van Gent an den coninc van Engelant doen versoeken om te hebben enen die van sinen bloede ende vroom sijns lijfs waeren tot horen overste ende regiere, des die coninc ende sine raden dair binnen Gendt enen ridder sonden, dat een zeer vroom man was fol. 137 ende wijs genoech, die dair hoir overste ende regiere wesen ende dat regimente van der stede hebben soude; ende was dese ridder genoemt here Jan Boursier. Dese quam binnen Gendt, ende hadde dair tbewint van der stadt als overste gouverneur wael I 1/2 jair ende meer.

Dese materie laet ic hier nu wat rusten ende wil wat gaen totten hertoge van Angouwen.

Hoe vrouwe Janne, hertoginne van Brabant, ene dachvairde maicte ende te samen vergaderde hertoge Phillips van Bourgongen, hertoge Aelbrecht, grave van Hollant, ende sijselve binnen Camerijken om een huwelick te maken. fol. 137 v°

In desen tijden lach vrouwe Janne van Brabant binnen Brucxel, die horen lieven here ende geselle verloren hadde, den edelen hertoge Wensselijn, dair sij weduwij af gebleven was, ende hadde groot verdriet ende ongenuechte dat sij tlant van Vlaenderen aldus ontstelt ende in groter ongevallicheden sach, ende hadde dat gairne benomen, hadde sij geweten hoe, want sij voirzorghde zeer der Engelsen coomste in Vlaenderen tot Gendt, die sij wail vernomen hadde dat dien van Gendt groten trooste toegeseeght ende belooft hadden; ende sij dachte over, hoe hair nichte ende neve van Bourgongen,

Digitized by Google

die van rechtswegen hair erfnamen wesen souden ende van den alrebesten van kersten gelove waren, sovele ende scoonre herelicheden ende landen in waechschale setten van te verliesen of ontbruch souden mogen werden, mits deser onlede van dit gendtse oirloge; ende, dat noch meer was, sij sach ende bedachte over, hoe hertoge Aelbrecht, beware der landen van Henegouwe, Hollant, Zeelant ende Vrieselant, ende mijnvrouwe die hertoginne sinen wive schone kinderen hadde in state van te huwelijken, als een zone ende een dochtere ende hadde wael vernomen hoe die hertoge van Lanckastere in Engelant dair zeer omme dede arbeyden ende volligen dat Phillippotte, sine ouste dochter, die hij hadde bij sijnre dueghdelijker vrouwen, vrouwe Blanche, sijn eerste wijf, gehuwelict mochte werden an hertoge Aelbrechts oudste zone, grave Willem van Oistervant, die van rechtswegen erfgename wesen soude moeten van die graeflicheden van Henegouwen, Hollant ende Zeelant, zorghde hieromme, of dese vergaderinge van huwelijcke aldus toeghinge, dat dan Henegouwen an Engelant verbonden mochte werden, dat die Franssoysen dan in groter onwairden nemen mochten ende dat dat edel goede landekijn van Henegouwen, twair bij den luden van wapene die van des coninx van Franckrijke in Vlaenderen trecken souden, te geringher te voeren gegeven mochte werden tvolk van wapene doir te rijden ende te foeraidgieren, ende, dat te meer, omdat hertoge Aelbrechts landen, als Hollant, Zeelant ende Vrieslant, uptie zee gelegen sijn, die van Gendt zeer te provanden plagen, twelke die hertoge van Bourgongen ende sine raden wael wisten, ende en hadden hertoge Aelbrecht noch sine ondersaten niet te liever, hoewael dair hertoge Aelbrecht in sinen persone genen sculde in en hadde, want dat oirloge

Digitized by Google

van Vlaenderen en roerde die landen van Hollant ende van Zeelant in geenre manyeren an, ende en waeren oic niet sculdich van rechtswege hore comanscepe after te laten metten Vlamingen of met dien van Gendt om des voirseits oirloges wille. Up twelke dese goede vrouwe Janne van Brabant, wael overwegende alle dese dingen ende ongevallen die dairaf rijsen mochten, wert te rade dat sij dese twee hertogen verenygen ende tesamen verbinden woude, of sij mochte, ende sij woude dair middelairster twisschen wesen dat te tractieren, ende dan in enen ganghe woude sij dit voirgedaen wesende, biddende fol. 138
den hertoge van Bourgongen voir dien van Gendt, dat hij se in genaden nemen hadde willen. Dese goede vrouwe, dese voirseide materie in hair hooft begrepen ende geconcepiert hebhende, en woude dair niet up vercouden noch slapende werden, mer dairinne voirtvaren, ghinck haere secretarij ende boden te wercke setten, ende brachte die saken so verde met haren nairnstigen scriven ende volligen an beyden voirseiden hertogen, dat ene dachvairde ende parlemente gemaict wert, gehouden te wesen in der stadt van Camerijken tot haren verzoecke; mer en wisten geen van desen twee hertogen, noch nyemant van horen rade, wairomme of wairup sijluden dair ter dachvairde comen souden, dan allene dese goede hertoginne Janne van Brabant.

Elck van desen heren paste hem te comen binnen Camerijken upten tijt die geleyt was, twelke was in der maent van Januario omtrent der heyliger III coningen dach, ende dair was doe dese hertoginne van Brabant, die doe up dede doen die saken wairomme sij den tween edelen heren gebeden hadde dair te willen comen, ende eerst gaf sij se den hertoge van Bourgongen te kennen, ende allegierde hem

Digitized by Google

dair hoe hij van Gode in der werelt ghescepen waere tot enen groten, machtigen here te wesen, ende die vele schoonre kinderen hadde, dairt voirtan wael tijt af wair, die ene of die twee te bestaden in huwelijken. « Dair sij wael waren ende hier sijn », sprack sij, « die schone kinderen van Henegouwen, indien ghij tesamen vergadert wairt, dat soude uwer beyder landen enen vasten bandt maken, ende ghij soudts uwen vyanden groot ontsich geven, want sonder twyvel, neve, een grave van Henegouwen, van Hollant ende van Zeelant is een here die sinen vyanden wael lede ende vreenden lieve machte heeft te doen, als hij wille. Oick willic u alle seggen, ic weet wairachtelijken, ende bin dair wael af gheinformeert, dat die hertoge van Lanckastere, die een wijs ende machtich here is in Engelant, dair zeer omme doet volligen, sine dochter te bringen in huwelijke an minen neve, Willem van Henegouwen, dat een die heerlicste prince werden wille van kerstenhede; ende ic hadde liever dat wat goets voir u ende den uwen geschiede, dan voir den Engelsen ». « Mijn lieve moeye », sprack hertoge Phillips, « ghij spreect dueghdelijken ende als mine moeye die mynne tot my hebt, ende dat bekenne ic, ende dairomme settick alrede in uwen handen als van Margrieten, mijnre dochtere, ende jonckere Willem van Henegouwen; hoe ghijt dairaf bringt, ic salt volligen ». Doe ghinck dese goede vrouwe over an die andere zijde, ende begonde te spreken met hertoge Aelbrecht van desen huwelijke, diewelke hertoge Aelbrecht, dit horende, was wat vreemde tot deser materien, also hij dair nye voir af gehoirt en hadde; doch hij antwoirde vrouwe Jannen eerbairlijken ende huesselijken, seggende dat hij dair sulke raden niet bij hem en hadde als hem dairtoe behoefden. « Ja », sprac die hertoginne doe, « wat rade gebreken u, om

Digitized by Google

tbeste in dese zake te helpen raden? ». « Mijn wijf », sprac hertoge Aelbrecht doe, « want in dese sake en willic niet buyten haren rade doen, gemerct dat sowael die kinderen haere sijn als mijn; oick, lieve moeye, so behoirdt dat wael, dat die edele van mine landen hieraf gesproken ende raedts gevraecht werde ». Die hertoginne sprac: « Wael lieve neve, in den name Goids sij! », ende dachte dat sij se dair met vreenscappen vaneen woude doen sceyden, ende hem beyden bidden dat sij doch tot haire begeerten voir die vastenavont weder in dieselve stede comen ende vergaderen wouden, voir hem bringende hoire beyder wiven ende raden. Sij consenteerden dairinne an beyden sijden, ende weet dat dese goede vrouwe dese sake dair so heymelijken tractierde dat, van alle die dair van buyten of van binnen waren, nye mensche te spreken en wiste, wairomme die dachvairde dair gehouden geweest hadde, dan dieghene die dairover geroepen hadden geweest; ende up dese condicie schieden dese twee hertogen van Camerijken; die hertoge van Bourgongen reedt tAtrecht, dair mijnvrouwe sijn wijf was, ende hertoge Aelbrecht tooch in Hollant, dair mijnvrouwe sijn wijf doe lach; ende die hertoginne reysde weder in Brabant, die van dier tijt voir altijt nairnstelijken screef ende wreef an beyden zijden om ymmers dese twee hertogen met horen wiven ende raden weder te samen te mogen bringen tot Camerijken, als overdragen was, dair sij groten coste omme dede doen, want sij groot begeren hadde dat dit huwelijke voirt hadde mogen gaen, om ene gehele vreenscappe ende mynne te mogen maken twisschen die landen van Vlaenderen, Henegouwen, Brabant, Hollant ende Zeelant.

Dese goede vrouwe, die niet af en liet, brachte

Digitized by Google

die saken so verde met haren scriven dat sij beyde dese voirseide hertogen met haren wiven ende raden weder binnen Camerijken creech, dair doe zeer grote reverencien van elke den anderen bewijst werden, ende elc was dair om schoon costelijken ende eerlijken. Dair waren doe beyde die hertoginnen, als hertoginne Margriete van Bourgongen ende oic hertoginne Margriete, hertoge Aelbrechts wijf, die hair zeer straf hilt in deser dadinge, seggende nadien dat vrouwe Janne van Brabant seggen woude, dat bij desen huwelijke der voirseiden landen in groter mynnen ende eendrachte comen soude; so woude sij dan, updat der voirseiden landen minne ende eendrachte te starcker ende te vaster toegenagelt mochte werden, soude Willem, hair oudste zone, Margriete, des hertogen dochter van Bourgongen, hebben, dat dan oic Jan van Bourgongen Margriete, hair dochter, te wive name; dair die hertoge van Bourgongen al te
fol. 138 v° zeer node anquam, twee kinderen in enen huyse te huwelijken; hem dochte dat wael hadde mogen bestaen tot enen male dat een huwelick, als van sijnre dochter ende Willem van Henegouwen; ende ontsculdichde doe Jan, sinen zone, zeer, seggende dat hij al te jonck was, want hertoge Phillips hadde doe in den sinne dat hij desen Jan, sinen zone, in Franckrijke gehuwelict woude hebben an vrouwe Kathelijne van Franckrijke, sine nichte, dair hij ome af was, des coninx suster van Franckrijke; ende ten sceelde sulk tijt niet al te vele, dat alle dat tot Camerijke getractiert was en soude alheel om dese saken wille te nyete gegaen hebben, want die hertoginne van Beyeren seeghde plat, dat dit een huwelich buyten dat ander nymmermeer geschien en soude, ende bleef hier vaste up, ende en was hair niet uut den hoofde of herte te bringen. Die hertoginne van Brabant, die

Digitized by Google

dese saken al te gairne voirwairts hadde syen gaen, dede hier al te groten arbeyt van den enen totten anderen te gaen ende te informeren ende weder te samen te voegen dat dair gestueyt was; doch, int laetste, dese goede vrouwe bracht die saken so verde bij goeder onderwijsingen ende schone, wairachtige redenen, die sij voir hair nam ende updede sonderlinge den hertoge ende der hertoginnen van Bourgongen, dat die saken van beyden huwelijken voirtghingen, ende werden dair die beloften ende ondertrouwen gedaen van des hertogen ende hertoginnen zone ende dochter van Bourgongen an hertoge Aelbrecht ende sijnre hertoginnen zone ende dochtere; ende die meeste redenen wairomme alremeeste die saken X of XII dagen lang hadden bliven staen sonder voirt te gaen, was om een gescille dat die hertoge ende hertoginne van Bourgongen dairna inbrachten, ende was dit: sij wisten wael dat hertoge Aelbrecht noch niet dan ruwairt der voirseide landen en was, want die grave Willem sijn broeder noch leefde, die tot Kanout sieck lach, die noch hertoge Aelbrecht sinen broeder verleeft mochte hebben, ende, hadde hij hem verleeft, so wast claer dat hertoge Aelbrechts broederen, oic broeder van den zieken grave, dat ruwairtscappe van horen zyeken broeder angenomen souden hebben, ende en souden dan hertoge Aelbrechts kindere dair niet an hebben connen comen, mer souden dair versteken af gebleven hebben. Dit bleef aldus wael XII dagen lang aneenstaen, ende so lange totdat hertoge Aelbrecht dair schoon ende wair betooch af thoonde, dat hij alleen des zieken graven broeder ende erfgename was, ende dat die voirseide herelicheden van hem niet onterven en mochten of van sinen kinderen. Doe die saken aldus claer gevonden worden, en thoefden die dingen

Digitized by Google

niet lange dairna, mer werden dese huwelijken vaste belooft, gezworen ende gesloten, te weten dat Willem van Henegouwen soude hebben jonge Margriete van Bourgongen, ende Jan van Bourgongen soude hebben jonge Margriete van Henegouwen ende van Hollant, ende des souden beyde partyen weder dair binnen Camerijken wesen metten principalen brudegomme ende bruyden, om die solempnyteyte der bruloften van beyden huwelijken dair statelijken gehouden te werden upten beloken Paesdach doen aestcommende, ende was int jair M.CCC.LXXXV.

Hoe die coninc ende sine fransse heren ende oic die heren uut Henegouwen hoere provancien deden bereyden binnen der stede van Camerijken, ende van des hertogen ambassiaten van Lanckastere an den grave van Henegouwen, ende van der bruylofte.

Up dese voirwairden schieden beyden partyen van Camerijke, die hertoge van Bourgongen reedt in Franckrijke bij den coninc, sijn wijf die hertoginne bleef tAtrecht leggen, hertoge Aelbrecht ende sine hertoginne togen tot Kenout, ende die hertoginne van Brabant tooch oic thuys. Dair ghinck doe alleman die binnen Camerijken woonachtich was, ende sette elc metselaren ende tymmerluden te wercke, ende deden dair hoere herbergen ende huysen na bereyden om lude, pairde ende anders te mogen logieren, elc nadat hij gehuyst was. Oick seynden dair beyde die hertogen hoir lude om gereetscappen ende provanden te bereyden, die overmatelijken waren, ende tis te vermoeden dat dese bruloften beyde int keyserrijcke ende oic in der cronen van

Digitized by Google

Franckrijke gekondicht worden te wesen binnen Camerijken in die weke na der octaven van Paeschen. Doe die coninc van Franckrijke hieraf vernam, sprac hij dat hijselve tot sijnre neven bruloften wesen woude, dair doe des coninx hofmeysteren terstondt tot Camerijken sonden, ende deden dair alsulke provancien maken ende bereyden als tottes coninx state van Franckrijke in sulken feeste behoirde te wesen. Nu was wair dat men des biscops hof tot Camerijken begrepen hadde, ende alrede alrehande gereetscappe gemaict worden hertoge van Bourgongen, mer tmoste al uut ende van dair gedragen worden, want die coninc moste dair selve gelogiert sijn; dies dair metselairs ende tymmerlude bij groten hopen in des biscops hof te wercke geset worden, om dese plaetse te ordyneren ende maken als dair
men enen coninclijken state inhouden mochte, alst fol. 139
noch an tselve biscops hof schynen mach, want dair die helfte meer huysinge ende gemacx inne is dan dair te voren was, ende oic alle die stede doirghaens, want nye in II^{c} jaeren dair te voeren, ende is te vermoeden dat nymmermeer also groten hof binnen Camerijken gehouden en sal werden, alst in dese bruloft gehouden was, want alle menschen wonnen dair grotelijken hair broet, mits dat alle die grote heren die dair wesen souden deden dair elc hoeren staet ende coste costelijken bereyden, ende men en spairde dair niet meer gelt dan of ment om niet up ene wissele uutgelevert of dat dair gelt gereghent hadde in allen dingen, also dair elke die costelixste wesen woude van die dair comen souden.

Welke tijdingen in Engelant quamen, hoe dese huwelijken voirgenoemt toegegaen ende vastegemaict waren, als van des hertogen zone ende dochtere van Bourgongen ende hertoge Aelbrechts ouste zone ende

Digitized by Google

dochtere. Des doe die hertoge van Lanckastere, die altijt wael gehoopt hadde dat Willem van Henegouwen sine dochter genomen soude gehadt hebben tot enen wive, nadat hem bij ende overgebracht was, dachte dat men hem scimpte, ende wert zeer ymagynerende ende melancoleus van deser tijdinge; doch int eynde, alle saken ende gestande wael overgheymagyneert hebbende, ende omme oic die rechte wairheit hier van sinen huysgesinne over tot Gendt om voirt bij hertoge Aelbrecht te trecken, ende seyde ende informeerde hemluden wat sij denselven hertoge Aelbrecht seggen souden. Als dese van des hertogen wegen over ende binnen Gendt gecomen waren, vonden sij dair here Jan Boursier, Pieter van Bosch, Franssoys Ackerman ende die scepenen van Gendt, die hemluden goet schiere deden, sodat sij dair doe bleven ende rusten hem omtrent II of III dagen, ende doe schieden sij van Gendt, ende quamen tot Bergen in Henegouwen, ende van dair voirt tot Keynoyt, dair sij hertoge Aelbrecht vonden, die doe dair wive ende kinderen lach. Dair ontfingen dese hertoge ende hertoginne dese Engelse om die ere van den hertoge van Lanckastere, horen meyster, eerbairlijken ende vreendelijken, ende so dede oic die here van Gommengyes. Dair hief doe an te spreken die meyster van die wollestaple van alle Engelant, ende sprac eerst, ende gaf over sine brieve van geloven, ende geboodt dair zeer met vreendelijke groetingen sinen here ende meyster tot hertoge Aelbrecht, sinen lieven neve, ende dede doe voirt die bootscappe die hem met sinen medegesellen van horen here medegegeven was; onder welke bootscappen ende woirden dese meyster van die wollestapele vraechde hertoge Aelbrecht, nadat my doe dairaf geseyt wert, oft oic sine menynge wair te willen persevereren

Digitized by Google

ende voirtvaren met sine kinderen te huwelijken an des hertogen kinderen van Bourgongen, van welken woirden hertoge Aelbrecht wat ontverwet wert int aensichte, ende zwech een weynnich. Doe hief hij up, ende antwoirde, seggende : « Voirwair, ja ic, mer wairomme vraechdijt? ». « Here », sprack die andere weder, « omdat mijnhere die hertoge van Lanckastere altijt tot nu toe gehoopt heeft dat Willem, u zone, Philippe sine dochter gehadt soude hebben. » Doe antwoirde hertoge Aelbrecht : « Gesellen, segt minen neve van Lanckastere dat ic dair gene onlede af hebben en sal, noch my dairmede moeyen, als hij sine kinderen sal huwelijken; van gelijken en darf hij hem dair niet mede becommeren wanneer, hoe, wair of an wien ic mine kinderen sal of wil huwelijken », welke woirde waren die antwoirde, die dese Engelse van hertoge Aelbrecht doe ter tijt ontfingen, ende namen dairmede doe die meyster van die wollestaple ende sine medegesellen an denselve hertoge oirlof; ende terstont, na den middachmale gedaen wesende, schieden sij van Keynoyt ende quamen des avonts tot Valenchienes, ende des anderen dages reden sij voirt van dair weder na Gendt; mer hoe sij voirtvoeren en weet ic niet, dan ic vermoede dat sij weder over in Engelant reysden.

Nu quam die Paeschen hier an, dat men screef XIII^C LXXXV, dat die coninc van Franckrijke, die hertoge van Bourbon ende hertoge Aelbrecht, die hertoginne sijn wijf, die hertoginne van Brabant, die hertoginne van Bourgongen, here Willem ende here Jan van Namen tot Camerijken binnenquamen. Des toich die coninc in des biscops hof, dat voir hem bereyt was, ende alle die andere vorsten ende vorstinnen ende andere grote heren ende vrouwen, elk begreep dair sine herberge; ghij moight alle wael weten ende

Digitized by Google

begrijpen dat dair die coninck van Franckrijke selve ende so vele andere grote edelre heren ende vrouwen vergadert waren, dair oic bovenmaten vele ridderscaps wesen moste. Doe die coninc binnen Camerijken quam, dat was omtrent middage, mer doe waren alle die andere grote vorsten ende vorstinnen meest ende vele groter heren ende vrouwen te voren binnengecomen, die hem doe alle gelijck buyten der stadt te gemoete quamen, dair hij doe met al te groten hope pijperen ende tromperen geleydet ende tot in sijn herberge int biscops pallays gebracht wert. Dair werden doe in des coninx presencie uptien selven manendach die huwelixe voirwairde weder vernyewet, ende Willem wert gegeven dat graefscap van Oistervant; dair wert doe vrouwe Margriete van Bourgongen, sijn wijf, verlijftuch an alle tlant ende castelrye van Ath, dat men seeght in Brabant te leggen. Des gaf hertoge Phillips Margriete, sijnre dochter, ten
fol. 139 v° huwelijke C^M francken eens wechdragende, mer Jan sinen zone gaf hij dat graefscappe van Nyvers, dair vrouwe Margriet van Henegouwen sijn wijf in verlijftuch wert; voirt, so gaf hertoge Aelbrecht sine dochtere voirnoemt te huwelijke oic C^M francken. Aldus ghingen dese twee huwelijken toe; des dijnxdages dairan worden dese IIII personen getruwet, onder die hoichmisse, in Onser Liever Vrouwen, doe men aldair met groter solempnyteyte van den biscop van Camerijken, geheten Jan ende was een geboren brucxelair, na welker truwe gegaen wesende, hilt men dat middachmael int pallais met al te groten state ende rijckelijchede; die coninc sat selve an der tweer brudegommen tafele, ende alle die andere grote heren dienden dairan, alle gesetten up verdecte rossen; die cognestabel ende ammyrael van Franckrijke setten die spijse upter brudegommen tafele; here Gwy

Digitized by Google

van Latrymoelge, here Willem van Namen ende vele andere groter ende hoger baroenen uut Franckrijke diende dair mede, sodat den state doe aldair so hoich ende groot was dat nye in C jaeren binnen Camerijken so grote solempniteyte noch vermaerde feeste gehouden en wert als dair nu in dien dagen gehantiert wert, dair ic nu af spreken sal. Terstont als dese rijkelijke ende statelijke maeltijt gedaen was, waren dair vele vorsten, baroenen, ridderen ende edelre mannen ten steeckspele alle bereyt uptie marcte van Camerijken. Dair waren XL ridderen bereyt metten helmen int hooft; dair stack dese jonge coninc Karel van Franckrijke selve tegens enen riddere uut Henegouwen, genoemt here Nycole van Spynoy. Dit steeckspel wert zeer costelick, genuechelijken ende manyerlijken geachtervollicht ende onderhouden; dair verstack een jonck ridder uut Henegouwen den danck, genoemt Jan, here van Donstenen bij Byaumcnt in Henegouwen; dese ridder stack so, na behagen ende genuegen der heren ende vrouwen, dat die hertoginne van Bourgongen nam een costelijck span met al te costelijken stenen, dat sij up hair borste hadde staende, ende dede dat desen jongen Henuwier presenteren ende bringen, voir den danck verdient te hebben, bij den ammyrael van Franckrijke ende heren Gwy van Latrymoelge. Dese feeste duyerde alle dese weke doir tottes vrydages na der noenen in groter melodyen, costelicheden ende genuechten, ende doe nam die coninc an allen den heren ende vrouwen zeer mijnlijken oirlof, ende sijluden weder an hem, ende hij schiet van Camerijken; ende so deden doe oic alle die hertogen ende hertoginnen ende andere grote ende edele luden, beyde mannen ende vrouwen. Des reedt die coninc na Atrecht, ende so deden oic hertoginne van Bourgongen met haire dochtere van Henegouwen; ende her-

Digitized by Google

toge Aelbrechts wijf toich na Kanoyt, ende brachte dair met hair hair dochtere van Bourgongen. Aldus nam dese bruloft eynde.

---

fol. 140 **Hoe Jan Boursier, gouvernuerre van Gent, dieselve stede van Gendt binnen dien tijden des bestants van provancien voirsien ende bezorght hadde, ende oic van hoe ene manyere van luden, geheten die Zwijnkijns van der Rappailge, regneerden.**

fol. 140 v° Heer Jan Boursier, die van coninc Ritsaerts wegen binnen Gendt lach ende dat regimente aldair van sijnre wegen hadde, ende voirt die cappiteynen van der gemeenten van Gendt, als Pieter van Bousch, Franssoys Ackerman ende Pieter die Muytere, hilden hem alle wael dairup geordyneert ende voirsien, als wael geinformeert wesende van dat sij dat oirloge weder upten halse hebben souden, dair sij hemluden alle doe na schicten ende stelden. Oic hadden sijlude hemselven binnen dese bestande grotelick geprovandet van alle vytalie ende van alle des sij voirt behoeven souden mogen binnen Gendt, up slot tot Ghavres ende voirt in die plaetsen die hem tot haire behoef hilden. In desen tijden waren een deel ruyteren ende ballingen vergadert up hairselfs hant; dese hilden hem in dat bousch van Rappailge, in een huys dat dair stont, dat sij so vast ende starck gemaict hadden dat men se dair met machte noch met liste uutcrijgen en konde; ende dit waren alle meest verjaechde ende verdorven lude van Geertsberge, van Aelst, van Denremonde ende uut die landen dairomtrent, die mits den oirloge alle dat hoere verloren, ende niet behouden en hadden af te

Digitized by Google

leven dan sij so bij desperacie an allen zijden dair sijt vonden den luden namen. Dese bedreven sovele ondaets dat men in dien tijden niet en sprack dan van desen rovenaeren van der Rappailge, welk bousch gelegen is twisschen Ronck ende Geertsberge ende Adingen ende Lesinnes. Dese roveren deden al te groot ondaet in die castelrye van Aeth, van Florebeke, van Lessinnes ende van Adingen; mer ten was also niet, sij en hadden hieraf onthiet van dien van Gendt. Des bedreven sij onder dat dexel al te vele dieften, moirds ende roveryen, ja, dat meer was, sij plagen wael een groot stuck int tlant van Henegouwen te comen, ende nemen dair die luden van horen bedde, ende brachten se up hair huys int bousch van Rappailge, ende scatten se dan dairom alle dat sijs hadden, ende en sagents nyemants an; dair die casteleyn van Aeth, up dien tijt here Baudewijn van der Motte, zeer qualiken in te vreden was, ende dede dair menichwerven tot allen repassen scarpelijken up wachten; mer, wat hij dairomme dede, nye en konde hij se crijgen of belopen, sovele bij weghe ende heymelijke sluyppaden wisten sij te vinden, ende hilden aldus dat tlant dair so nauwe dat nyemant van groten ontsich en dorste omtrent die ende palen van die landen aldair omtrent in Vlaenderen, in Brabant ende in Henegouwen verkeren of doirreysen.

Ter anderzijden so hadde die hertoge van Bourgongen over alle Vlaenderen van nyeus die garnysoenen doen voirsien in allen steden ende sloten overmitds dat oirloge, dat hij oic dair doe vermoede weder in te gaen, als tot Brugge was die here van Ghistele cappiteine gemaict, here Willem van Namen ter Sluys, also hij dair een here af was, ten Damme here Gwy van Ghistele, van Cortrijcke here Jan van Juemont, van Yperen here Pieter van der Nyepe; ende

Digitized by Google

voirt, in allen anderen steden ende sloten dairs noot, was, waren lude van wapene geleyt van des hertogen wegen van Bourgongen. Des gelijcx tot Airdenburch, dair wert geleyt here Gwy van Pontailges, merscalk van Bourgongen, ende met hem lagen here Ryflaert van Vlaenderen, heer Heynric van Antoing, die here van Montengies in Oistervant, die here van Longevael, here Jan van Berckette ende here Pieter van Bailgeul, ridderen, Veylge Foutier, Philpot van Grancy, Roelkijn van der Folye ende noch meer andere edelre mannen, wael tesamen starck wesende II^{C} gewapent vechtender manne. Dese worden onder hemselven te rade dat sij trecken wouden in die Vier Ambachten, ende rijden dat alle doir, ende verdervent geheellijken, want die van Gendt dair dagelijcx vele ververschinge van provancien uutcregen. Des schieden sij up enen dach uut Airdenburch, alle wael te harnasse ende te pairde, om te volbringen hoir upset, ende reden dairwairts in meninge hoir dingen wael te doen; up welken dach, dese Franssoysen aldus uutgereden wesende, die van Gendt met wael II^{M} mannen, alle cloecke, gerade gesellen, oic int velt waren, ende was hoir hooft ende leytsman Fransoys Ackerman. Dair gebuerdet dat dese Franssoysen ende Gentoyseren hem tesamen gemoeten in een dorp. Als dese twee partyen elcander vernamen, dachten sij beyden dat dair gevochten mosten werden, ende vyelen die Franssoyse af te voete met enen vromen moede, ende grepen hoir glayen ende weren in hair hant, ende traden stoutelijken hem weder tegens van gelijken, die ene groten hope hadden. Dair werden sij hertelijken eerst schietende ende na vechtende; dair hadden die Franssoysen hoir were begrepen up ene stede dair die van Gent niet al te wael tot horen gemake over en konden comen, sodat doe dair ene

Digitized by Google

scarpe mangelinge ghevyele; ende dair wert menich heerlick feyt ende geradichede van wapene gedaen an beyden zijden. Up welken tijt here Rifflairt van Vlaenderen hem zeer ridderlijken bewees, ende so deden oic alle die andere die dair waren, thoinde eens mans herte in hem hebbende tegens die Gentoyseren, twelke hemluden oic wael van groten node was, want ent stont dairup ghene scattinge van gelt te fol. 141
geven dan alleen upt lijf; doch, int laetste, mits der veelhede dier van Gendt, behilden sij die plaetse, ende mosten die Franssoysen van node airselen ende te pairde upsitten, of sij souden dair alle gebleven hebben, want die van Ghendt vyelen hem te zwair. In welken strijde dootbleef here Jan van Berlette, here Pieter van Baelguel, Weilge Forier, Philpot van Gancy, Roelkijn van der Folye ende meer andere goeder mannen, dat groten schade was; ende dieselve die te live bleven, mosten haestelijken vluchtich werden, ende quamen also weder ongetelt binnen Airdenburch, of sij waren dair anders alle mede dootgebleven sonder genade. Na welker aventuere geschiet wesende, wert die burchgrave van Myaux tot Airdenburch in garnysoen gesent, die doe die stede van Airdenburch liet overalle voirsien ende starckmaken, ende bleef dairbinnen liggen, ende vele goeder ridderen ende knechten met hem, wael tot C glayen toe starck; ende van alle dese hadde hij alleen dat bewint. In desen tijden was here Jan van Juemont groitbailiu van alle Vlaenderen, ende haddet doe geweest wael twee jair aneen; dese was cappiteyn van Yperen ende was alle Vlaenderen doir zeer ontsien, overmits sine grote vromichede ende cloechede ter wapene. Dese en nam nymmermeer Gentoyser in genaden of gevaen, dan wat hoire creech, die mosten sterven of ten minsten hoir ogen of oren of handen

Digitized by Google

of voeten verliesen, eer sij van hem mochten scheyden, om anderen exempel te geven; mits welker hantieringen die Gentoyseren ende alle die hoere desen bailiu uutermaten zeer vruchten ende beduchten, ende en sprack men in Vlaenderen van anders genen cappiteyne dan van hem in dien tijden.

---

fol. 143 v° **Hoe die fransse heren in Scotlant.., ende oic hoe Franssoys Ackerman met sinen gesellen misten van die stede van Airdenburch te stelen.**

. . . .

fol. 144 v° ...Dese Scotten.... dairaf ic u nu een luttel vertoeven wille, ende beginnen weder wat te spreken van den saken van Vlaenderen, ende oic van den huwelijke des jongen coninx van Franckrijke dat binnen desen somer toe ghinck, oic mede van hoe die stede van Airdenburch bijna gewonnen ende gestolen wert, dair hem die burchgrave van Myaus ende here Jan van Juemont hilden in garnysoen.

Sint ende na der tijt dat here Rifflairt van Vlaenderen met sinen vreenden die nederlage gehadt hadden van dien van Gent uptie reyse in den IIII Ambochten, wert here Robbrecht van Betuynen, burchgrave van Myaus, binnen Airdenburch gesent, dair hij vandt heren Jan van Juemont ende die andere gesellen; ende hij bracht dair met hem omtrent XL glayen, ridderen ende knechten, die alle therte zeer willich totten oirloge hadden. Doe dese burchgrave dair binnengecomen was, arbeyde hij, ende oic here Jan van Juemont, zeer om die reparacie ende starckenisse van der stede van Airdenburch an allen eynden, want Franssoys Ackerman ende die van Gendt studeerden dair dach ende nachte up, hoe sij hoere vyanden souden mogen

Digitized by Google

crencken ende scade andoen, sodats hieromme van groten node was, scarpelijken voir hem te syen ende wael voirsien ende behoedt te wesen die plaetsen die dien van Gendt naiste lagen, als Oudenairden, Denremonde, Brugge, der Sluys, den Damme ende Airdenburch; want dese Franssoys Ackerman was zeer abel ende subtijl van upset om steden ende sloten te stelen ende te beclymmen, dair hij oic vele cloecker subtijlre gesellen toe hilt, die hem dat plagen te helpen doen. Hieraf gebuerde dat, omtrent den uutganck van meye, dese Franssoys Ackerman met omtrent VII^{M} man, al te harnasse, uut Gendt schiet fol. 145
in meninge ende met enen upsette die stede van Airdenburch te beclymmen ende te stelen, uut groter begeerten die hij hadde van dairbinnen te belopen dat ridderscap ende edele mannen dairinne wesende, ende bijsonder die cappiteine, here Jan van Juemont, die hij boven allen zeer begeerde te crijgen mogen, die den Gentoyseren so onmatelijken hinderlijken geweest hadden, ende so menygen schade an hoeren burgeren, so an dootslaen, so an hangen, blinden oghen uut te steken, oren af te snijden, handen ende voeten af te houden, of crepel ende lam te maken, dat sij hem dootlijken haten; ende quam dese Franssoys up dit upset met sinen hope; up enen woensdage smorgens recht in der dageraet, voir Airdenburch, met hem hebbende hoir clymlederen, alle wael te passe ende bereyt. Nu lagen up dese uyere binnen Airdenburch up hoir bedden, ende sliepen zacht ende soet, upt betruwen van hoir wake ende hoir gett, dien die wake van dier nachte bevolen was, die burchgrave van Myaus, here Jan van Juemont, here Rifflairt van Vlaenderen, here Thierchelet van Montengies, die here van Doumairt, here Perducas du Pont-Saint-Marchy, die here van Longevael ende here Jan sijn zone,

Digitized by Google

here Huge die Suel, die here van Lallaing, ende here Reynalt van Loumet, met noch meer andere edelre mannen, die in groter vresen hoirs lijfs lagen ende sliepen, want alrede was bijnae alle dat gett van der nachtwake van hoire wake gescheyden ende thuysgegaen, ende die van der dachwairde en waren noch niet up hoir stede gecomen, doe Franssoys Ackerman met sinen gesellen gecomen waren met horen lederen up horen halsen, ende waren alrede over die grafte een deel, ende hoir lederen upgerecht, ende begonden hemselven up te helpen ende upwairt te clymmen langes die muyeren. Des waren dair van waenschifte gebleven, die noch van hoir nachtwairde ende wake binnen der stede niet gescheyden en waren, die here van Sint-Aubijn ende een jonchere uut Pyccardye, geheten Engreham Sendekijn, ende noch een pyckenair met hem; dese ghingen noch langes der muyeren tesamen wanderen, eer sij wouden gaen slapen, also sij mede in die nachtwairde geweest hadden; twelke een groot geluck van dien van binnen was, want, sonder enygen twyvel, en hadden sij dair niet geweest, Airdenburch hadde verloren geweest ende alle die heren ende edele mannen up hoere bedden belopen.

Hoe die here van Sinte-Aubijns ende Engreham Zendekijn verhoeden ende benamen dair, Airdenburch van den Gentoyseren niet steelwijs gewonnen en wert ende van hoe die coninginne van Ongeren grote ambassiaten zandt an den coninc in Franckrijke om des coninx broeder, den grave van Valoys, an hair enyge dochtere te huwelijken.

Met desen zagen dese here van Sinte-Aubijn ende Engreham hoe dat dese Gentoyseren hoir lede-

Digitized by Google

ren gerecht hadden ende clommen vaste upwairt na die cartelen, ende was dair alrede een die sijn been over die kertelen setten soude om in die stede te comen; des dese twee zeer verslagen waren, mer niet so, sij en begrepen enen troost in hem van te weren, want sij sagen wael, wairt dat sij ter stede wairt innegelopen hadden, die stede hadden ewelijken tot hoire behoef verloren geweest, ende sijselve ende alle die andere dairbinnen wesende liveloys; sodat dese here van Sinte-Aubijn ende Engreham begonden te roepen tot desen pieckenair: « Toe! Toe! edel gesellen, syedy wael die Gentoyseren hier alrede uptie muyere? Tot hem! tot hem, met enen vryen moede, ende laet se ons uutweren; tis noch vroech genoech! ». Dair liepen doe dese III tesamen tottengenen die boven up die lederen upwairt clommen, ende recht dair sij upt inclymmen toegecomen waeren; ende stack dese pieckenair denghenen met pieken, die boven uptie muyere gecomen was, dat hij weder airselinge van boven nederstorte. Recht na desen begonden an te comen die van der dachwairde, ende worden gewair hoe sekere personen, tot III of IIII toe, stonden ende vochten uptie muyeren van binnen tegens luden van buyten, sodat sij gewair worden dat die Gentoyseren met horen lederen buyten an die muyeren doende waren met groter machte van volke; die doe in hoir trompette sloech hasteliken een geluyt: « Verraden! », van welken corten trompegeslach terstont die stede in roere wert; die ridderen, die in hoere herberge ende up hoere bedden lagen, hoirden dit gecry in der stede, ende vernamen dat die Gentoyseren die stede stelen wouden, waren hier zeer af verwondert, ende schoten haestelijken uuten bedde ende in hoir harnasse als sij haestelicxste mochten, ende deden hoir trompetten doe over alle die stede slaen, ende den volke ver-

Digitized by Google

fol. 145 v° wecken. Niettemijn, also die van Gendt wercx begonnen hadden ende an den muyeren geraect waren met horen lederen eer mens gewaer geworden was, meenden sij, al was mens nu gewair ende al werden sijt nu al van binnen, sij woudent voirt anhouden ende bestormen die stede met macht, als sij oic deden in groten wille die stede te winnen. Dese III personen alleen, als die riddere, jonchere ende pieckenair, stonden altijt, ende vochten als leeuwen, ende liepen van den enen totten anderen, dair sij se geraken conden, ende hilden se, dat sij over die muyer ende in die stede niet comen en konden wael ene halve uyere lang, tegens alle die Gentoyseren; ende bedreven dair dese III al te grote geradichede ende vromichede ter wapene, dat hem wael sculdich is voir groot prijs ende eer toegerekent ende gescreven te wesen. Dese III hildent solange staende, dat alle dese heren dair bij hem te ontsette quamen in groten getale wael gestoffeert, die burchgrave van Myaus met sine bannere voir hem, here Jan van Juemont met sijn pingoen oic voir hem, desgelijcx here Rifflairt van Vlaenderen ende alle die andere, ende vonden dair desen riddere, jonchere ende pieckenaere vechtende tegens VII^{M} man. Dair werden die van binnen roepende: « Wael an! Wael an ten ontsette; die stede is behouden! », ende schicten hem ter weren. Als Franssoys Ackerman sach dat elc man up sijn weer was, ende dat sij voirtmeer niet dan verliesen ende niet winnen en mochten, ende dat sijn upset te niete gedaen was, dede hij al bij stade ende zedichlijken sijn volk airselen van der stede, ende schiet met sinen hope van Airdenburch, treckende na den Vier Ambochten. Trouwen, na deser tijt waren die van den garnysoene vele te nairstiger hair stede wael te bewaren ende hoir volk binnen te bet te ordyneren dan sij te

Digitized by Google

voeren gedaen hadden. Dair wert doe desen III personen voirseit al te grote eere, van dien dage voirt, van alle die dairbinnen lagen bewijst, want sij III alleen die stede van Airdenburch behilden, ende benamen dat sij alle die dairbinnen waren die kelen niet afgesteken en worden ende in hoir bedden gemoirt.

. . . .

Oick hebdy hiervoir wael gehoirt hoe die hertoge van Bourgongen ende hertoge Aelbrecht van Beyeren, grave van Henegouwen, van Hollant ende van Zeelant, binnen der stadt van Camerijken elc een zone ende ene dochtere an des anders zone ende dochtere gehuwelict hadden, tot welken brulofte dese jonge coninc met al ten overvloedigen state mede binnen Camerijken was. Nu is wair, dat wael enyge noch seggen willen, nadat my doe in der wairhede geseecht was, dat binnen dier weke dat die coninc met sinen omen van Bourgongen ende van Bourbon ende oic hertoge Aelbrecht ende voirt alle die grote vrouwen van Bourgongen, van Brabant ende van Henegouwen binnen Camerijken in deser brulofte vrolijken ende onledich waren, bij inortinge der voirseide hertoginnen van Brabant, heymelijken van een huwelick getracteert wert twisschen den jongen coninc van Franckrijke ende vrouwe Ysabeel, hertoge Steffens dochtere van Beyeren, want die wise coninc coninc Kairle van Franckrijke, zaliger gedeinckenisse, vader van desen jongen tegenswoirdigen coninc, hadde in sijn dootbedde geordyneert ende begeert, dat men sine zone, den toecomende coninc, soude bestadigen in huwelijke, indien men enichsinnes bijbrengen mochte in Duytschlant des hem yet geleken, updat dairbij verbanden gebueren mochten werden twisschen den Almaschen ende den Franssoysen in starckenisse der cronen, want dese oude coninc conce- fol. 146

Digitized by Google

pierde ende mercte hoedat sijn oude vyandt, die coninc van Engelant, gehuwelict was in Almangen an des roemsch coninx zuster, dair hij te starcker af was. Dese eerbaere hertoginne van Brabant, die zeer subtijl ende ymaginatijff was boven anderen, sprack van deser materien met den coninx omen ende raden dair binnen der stadt van Camerijken, seggende hoe dese jonghe jufvrouwe een groits heren dochtere in Almangen was, ja die meeste van alle Beyeren, ende dat bij desen huwelijke vele groter vreenscappen ende verbanden gemaict souden mogen werden twisschen der cronen van Franckrijke ende den duytschen ende beyersen heren, ende dat dese hertoge Steffen al te wael machtich was te breken vele vereninghingen of verbanden die twisschen den Engelsen ende den roomschen coninc gemaict mochten werden, want hij wair wael also machtich als die roomsch coninc mochte, of machtiger; twelke oic die meeste zake was, als van sijnre machten, dat die coninc van Franckrijke, sine omen ende rade tot desen huwelijke genegen worden ende dairinne procedeerden. Niettemin, die zaken deraf versproken wesende, wert zeer heymelijken gehouden, ende en wisten dair niet vele luden af, totter tijt toe dat die dingen gesloten waren. Reden was dese : in Franckrijke ist ene manyere dat dair gene vrouwe, hoe groots heren dochtere dat sijn mach, en mach des coninx wijf worden, sij en moet eerst al naict van vrouwen besien werden, of sij oic geformeert ende gestelt is omme kinderen te mogen dragen; oic mede omdat dese juffrouwe van verden landen te bringen was, als uut Beyeren in Franckrijke, dair men dan niet en wiste of sij den coninc so behagen soude dat hij se soude willen te wive nemen, want, en behaeghde se hem niet, so souden alle voirwairden doot ende te niet

Digitized by Google

wesen. Dit waren die redenen wairomme men die zake heymelijken hilt. Hierup wert dese juffrouwe omtrent Pinxteren uut Beyeren in Brabant gebracht bij der hertoginnen aldair, die se zeer vreendelijken ende eerbairlijken ontfinck, welke hertoginne dese juffrouwe doe dede ordyneren up die fransse manyere; dese juffrouwe hadde bij hoir, die se dair gebracht hadde, hertoge Frederick van Beyeren, hair ome, bij denwelken dit huwelijck eerst upt bordt gebracht ende geroert wert, in der manyeren als ic u hier nu in lange seggen sal.

Hoe die hertoginne van Brabant scrijft an hertoge Frederijck van Beyeren van dat huwelick twisschen den jonge coninc van Franckrijke ende ende sijns broeders dochtere, juffrouwe Ysabeel van Beyeren, ende hoe dieselve hertoge Frederick tot Brucxel quamen, ende van dair voirt tot Kanoyt bij hertoge Aelbrecht van Hollant, grave van Henegouwen.

Ghij sult weten dat, doe dese hertoge Frederick eerst in Franckrijke den coninc te dienste quam, wert hem vele eren gedaen ende zeer vreendelijken ontfaen, overmits dat hij den coninc uut so verden landen te dienste gecomen was; oic deden hem om dier redenen wille des conincx omen veel geselscaps ende eeren, ende sonderlinge want alle Duytslant doir dat geruftc ghinck dat die coninc van Franckrijke ende die coninc van Engelant tegens malkander binnen den landen van Vlaenderen strijden souden, ende dese hertoge Frederick, dese tijdinge wetende, doe so heerlijken met goeden wille van so verde landen den coninc te dienste gecomen was met sinen fol. 146 v°

Digitized by Google

live. In welken tijden, hij aldus bij den coninc in Vlaenderen wesende, gebuerdet dat des coninx omen waren met desen hertoge Frederick uut die stede dair sij lagen gereden spelen, sodat des coninx omen in den wege hertoge Frederick vragende worden of hij ghene dochteren en hadde in punte van te huwelijken, want die coninc moste een wijf hebben, ende sij hadden liever, den coninc in Beyeren te huwelijken dan anderswair, also die beyerse heren altijts van ouden tijden des coninx raden van Franckrijke geweest hadden. Hertoge Frederick antwoirde den heren weder, seggende neen, mer hertoge Steffen, sinen ouden broeder, hadde ene zuverlijke maghet te dochtere, wael in punte van jaren ende van live om te manne te bringen. Des coninx omen replicierden weder, ende vraechden hoe oudt sij mochten wesen. Hertoge Frederick antwoirde : « Twisschen XIII of XIIII jaren ». « Voirwair », spraken des coninx omen, « wij sijn an hair te rechte geraect ». « Nu nu », spraken des coninx omen tot hertoge Frederick, « ghij sult hieraf, so vro ghij thuys gecomen sult wesen, met uwen broeder, haren vader, spreken; mer brinct uwe nichte tot Sinte Jans tAmyens in den toecomende zomerebedevairt, ende wij sullen van waenschifte den coninc dair gebracht hebben, ende bij aventuere sij sal den coninc te passe behagen, want hij sicht gairne wat zuverlicx, ende, ten is niet dan een geluck dat sij hem in herte beval, so wert sij vrylijken coninginne van Franckrijke, dat een groot geluck voir hair wair ». Met welken woirden sij doe van deser materie schieden ende dit waren die eerste woirden die ye van dit huwelick versproken geweest hadden; ende bleef dit aldus staen, sonder dair doe yet meer af te gewagen of den coninc te kennen te geven hieraf. Doe dese hertoge Frederick weder in Beyeren gecomen was, ghaff hij

Digitized by Google

hertoge Steffen, sinen broeder, dese sake van sijnre dochtere te kennen in lange, also hem des coninx omen dat gelast hadden; als hertoge Steffen dit hoirde, dachte hij hier ene goede wijle up, ende doe antwoirde hij, seggende: « Broeder, ic wil wael geloven dat u die woirden, also gij se my hier vertogen hebt, gemoet sijn. Ic bekenne oic wael dat mijn dochtere wael zalich ter werelt wair, als sij tot so groter eeren mochte comen als coninginne van Franckrijke te werden; mer ic sye an den groten, langen wech diet is van heen in Franckrijke, ende dair hoirt vele toe ene coninginne van Franckrijke te maken, ende, of dan mijn dochtere in Franckrijke gebracht worde ende dat soude my weder thuysgebracht, dat soude my al te ongenuechelijken wesen. Ic hebbe doch genoech, ende dairomme hebbe ic liever dat ic se hier bij my huwelijcke tot minen passe, dan ic dair sulke schofficrichede af verwachte, van my weder thuysgebracht te werden ». Van welker antwoirden hertoge Frederick hem redelijken tevreden schicte, ende screef also des coninx omen heymelijken over; oic mede screef hijt an sinen ome, hertoge Aelbrecht, ende an der hertoginnen van Brabant, met welken tween hij hieraf in sijn thuystrecken woirde ende sprake gehadt hadde, ende en vermoede niet anders dan die zake te niete gegaen soude gehadt hebben, want dair was oic sprake van een ander huwelijke voir den coninc, als an des hertoge dochtere van Loraynen, ende stont ene wijle also, dat hem die coninc wael daertoe geconsenteert soude hebben, want sij oic ene zuverlijke juffrouwe was ende te passe van jaren, ende oic van hogen edelen geslachte, als van die van Bloys. Oic mede waren dair woirde van des hertogen dochtere van Lanckastere, die na coninginne van Poirtingale wert; mer men en konde dair geen goet middel toe

Digitized by Google

vinden, om der oirlogen willen der Franssoysen ende Engelsen, sodat dair niet af en quam. Die hertoginne van Brabant, die wael in haren onthoude hadde tselve dat hertoge Frederick in sijn thuysreysen doir haire landen van sijnre nichten hair geseecht ende na gescreven hadde, ende in der bruloften die tot Camerijken gehouden werden twisschen hertoge Phillips ende hertoge Aelbrechts kinderen, dair oic die coninc ende sine rade mede waren, hief hij dese materie dair weder up an des coninx twee omen, als Bourgongen ende Bourbon, seggende dat dit beyerse huwelick al te vele eerlijker ende profitelijker voir den coninc waere dan andere huwelijken, ende dat om die starkenisse ende stivenisse van die verbanden ende alliancien die dairuut geschien mochten. « Ja, lieve vrouwe », spraken des coninx twee omen, « ghij segt zeer wael, mer wair blijft die sake? wij en horen dair ghene tijdinge meer af. » « Wael henen dan », sprack dese hertoginne, « so zwijcht dan gij twee al stille; mer, verneemt ghij van enich ander huwelick, dat wilt wechwijsen, want ic sal ons dese beyerse zake weder int lichte brengen, sodat ghij dair sonder twivel binnen dese zomer af vernemen sult ». Alle twelke dese goede vrouwe oic wael dede, want sij belede die saken also, dat hertoge Frederick int laetste an sinen broeder Steffen verwarf, sijnre nichten neder te bringen, als ghij dat hierna horen sult; diewelke
fol. 147 hertoge Frederick, in den wech nedercomende, dede spreyden ende seggen dat hij ende sijn nichte togen tesamen in pelgrymaedse tot Sinte Jans van Amyens, sodat die luden in den wege geen ander vermoeden meer dairup en hadden, want die Almans hebben int gemeen hemluden gairne in bedvairden te trecken.

Doe hertoge Frederick met sijnre nichten III dagen

Digitized by Google

tot Brucxsel gelegen hadden bij der hertoginne aldair, schieden sij van dair, oirlof nemende int openbair; mer twas der hertoginnen menige, ende dat beloofde sij den hertoge, also drade te wesen tot Amyens als Ysabeel van Beyeren ende haer oom dair wesen souden mogen, seggende dat sij tot Amyens oic ene bedevairt te doen hadde, ende hiertoe bereyde sij hair. Nu comen dese hertoge Frederick ende sine nichte in Henegouwen tot Keynot, dair sij hertoge Aelbrecht ende sine vrouwe, Willem grave van Oistervant ende sijn wijf, hertoge Phillips dochtere, al tesamen vonden, die se dair zeer hoichelijken ende vreendelijken ontfingen, want hertoge Aelbrecht was ome ende oudt ome van hem beyden. Dair gebuerdet, onder andere woirden, dat hertoge Aelbrecht ende sine vrouwe horen neve, hertoge Frederick, vraeghden, seggende: « Lieve neve, hoe hebdijt mogen verwerven, onse nichte tot hiertoe te bringen? », want sij wisten wael dat hoir broeder, hertoge Steffen, om der redenen wille die hij hiervoir dairup gealligiert heeft, dair zeer onwillich toe was. « Lieve ome ende moeye », sprack hertoge Frederick, « dat sal ic u seggen: voirwair, ic hebbe dair menygen raedt ende arbeyt omme moeten hebben; doch ic hebbe so lange minen broeder ten oren getuyt ende met sachten, soeten redenen angeleeght dat ic se in mijn geselscap gecregen hebbe; mer, hoet was, doe hij sine dochtere gecust hadde ende den oirlof twisschen den vader ende tkint genomen was, riep hij my weder an een zijde, seggende aldus: « Nu wael henen, mijn lieve broeder Frederick, ghij voert Ysabeel, mijn lieve dochtere, met u uptie wilde aventuere sonder yet zekers te weten, dat ene bezorgende sake is, want, ist dat se die coninc niet hebben en wille, is sij gescepen alle hair levedagen in stal ende versmaet te bliven van allen voirsten, om die gebreken

Digitized by Google

die men an hair vermoeden sal te sijn. Hieromme, lieve broeder, bedeinct hoe zaken harde wael over, eer ghij reyst, want ghij moight dair vry toe tijden, ist dat ghij my myne dochtere wederbringt, ghij en sult na dien dagen ter werelt harder vyant hebben dan my. Proeft nu dan selve », sprack dese hertoge Frederick, « lieve ome ende lieve moeye, in wat laste ende sorghe ic my, om myne nichte tot hoicheden te bringen, geset ende gebracht hebbe. Doe antwoirde hertoge Aelbrechts wijf, seggende : « Schoon neve, weest onbesorght, ende en hebt dair genen twyvel an, God sal dair so inne wercken dat sij vrylijken coninginne werden sal van der cronen van Franckrijke, bij welke middele ghij van uwes broeders dreghinge gevryet sult werden ende sinen dancke ende vreenscappe grotelijken verworven hebben ».

Weet dat dese hertoge met sijnre nichten bleven dair binnen Keynot leggende wael III weken tijts bij horen ome hertoge Aelbrecht ende haire moeyen, welke hertoginne, dat een zeer wijse vrouwe was, hair jonge nichte Ysabeel dagelix plach te doen induceren ende leren hair te hebben in manyeren ende contynancien na deser landen zede, ende sonderlinge na der franssoyser manyeren, hoewael sij van selfs zeer proper, bequaem ende manyerlijken was, ende oic wijs ende wael geleert van natueren, mer sij en konde geen franssoys spreken ; oic mede so dede hair vrouwe Margriete van Henegouwen alle nyewe ende costelijke gewaden ende abijten na der franssoyser manyeren maken, ende dede hair alle hair abijten dair sij inne gecomen was uutlaten, want sij oic al slecht ende sober waren na den state van Franckrijke te rekenen, antreckende die clederen ende juwelen die hair moeye tot Keynot hadde doen maken, die so rijkeliken ende costelijken waren dat des genoech geweest

Digitized by Google

hadde, al hadt hoirselfs kint gewees. Als dit alle volcomen was ende den dach quam dat sij van dair scheyden souden, schieden te samen dese voirseide hertoge Aelbrechts wijf met haire nichten ende oic haire dochtere van Bourgongen, hairs zoons wijf, van Keynot, ende namen den wech na Camerijken. Des reden sij solange, hertoge Aelbrecht, hertoge Frederick ende grave Willem van Oistervant met desen III vrouwen, dat sij binnen Amyens quamen, dair doe alrede enen anderen wech over gecomen was die hertoginne van Brabant; oic mede waren dair alrede die coninc selve, die hertoge ende hertoginne van Bourgongen ende des conincx raedt, als die here fol. 147 v°
van der Riviere, here Gwy van Latrymoelge ende meer andere ridderen ende knechten, die upsaten ende reden buyten der stadt van Amyens hertoge Aelbrechts wijf te gemoete, ende geleyden se binnen der stadt tot hair herberge. Nu suldy weten dat, dese heren ende vrouwen aldus binnen Amyens vergadert wesende, begonden onder malkanderen te verkeren ende oic elcanderen te eeren zeer statelijken als sij yewairs versamenden, mer ymmers hilden sij dese zake so heymelijken dat nyemant hieraf en vernam noch en wiste dan dese III hertogen ende hertoginnen met horen kinderen ende des coninx raden, als die here van der Riviere, here Gwy van Latrimoelge ende die here van Couchy, dien van den hertoge van Berry in Avingoen een cleen dairaf ondect hadde geweest, ende hadden oic dairomme ende om andere zaken metter haesten dair tot Amyens gesent in dier vergaderinge. Die coninc wert hieraf een weynich te voeren geopenbairt, die after dien tijt nauwe in vreden rusten of slapen en mochte, van groter begeerten te mogen sien dese maeght, die na sijn wijf wert, seggende totten here van der Riviere,

Digitized by Google

die zeer heymelijken bij hem was: « Och, wanneer sal ic se sien? » dair die vrouwen die dit vernamen al te vrolijken omme waren ende zeer loegen. Des gebuerdet dat, up enen vrydach smorgens, doe die jonghe juffrouwe wael ende te punte bereet was, als hair toebehoirde, brachten se dese III hertoginnen voir den coninc. Doe sij voir den coninc quam, viel sij den coninc zeer lage ende sedichlijken te voeten up haere knyen; dair quam terstont die coninc tot hair, ende nam se bij der hant ende deed se upstaen, die se doe zeer duen ende wael besach; in welken gesichte die genuechte hairs manyerlix gelaets ende voncke der mynnen schoot ende vestichde hem in des conincx herte, want hij sach se ende vand se zeer zuyverlijken, jonck ende gelatich, ende creech dair een groot begeren hair te hebben, sodat die cognestabel van Franckrijke doe sprac totten heren van Couchy ende van der Riviere: « Ic zye wael hoet hier gaen sal; wij sullen hier dese vrouwe bij ons behouden, want ic sie wael, ons coninx herte is geraect, sijn oghe en comt nymmermeer van hair ». Dair begonden doe dese heren ende vrouwen, dair vergadert sijnde, tesamen te lachen ende te spreken, mer dese jonghe maeght hilt hair al stille sonder oghe te verbraeuwen of mont te roeren; oic en buerde hair dair niet vele sprekens, want sij en konde noch geen franssoys. Doe men dair bij den coninc ene wijle geweest hadde, namen die vrouwen oirlof an den coninc; dair schiet dese maeght van dair, ende keerde met haire moeyen, hertoge Aelbrechts ende grave Willems van Oistervants wiven, tot haire herbergen. Noch so en wiste nyemant wat des coninx meninge wesen soude ende wille, mer zeer onlange dairna so vernament clair, want die hertoge van Bourgongen bevalt den here van der Rivieren dat hij den coninc, terstont als hij hem alleen hadde, vraghen

Digitized by Google

soude hoe dese maeght bevyel ende behaeghde, ende of se hem genuegen soude tot enen wive te trouwen, want die hertoge van Bourgongen wist wael dat die coninc niet voir den here van der Riviere zwigen en soude, mer soude hem wael seggen dat hij nyemant en soude willen openbaren. Sodat die here van der Riviere, doe die coninc up die heymelichede met hem allene was, vraeghde hoe hem dese jonghe vrouwe behaeghde, seggende: « Here, hoe salt dairmede wesen? sullen wij se behouden? sal sij coninginne van Franckrijke wesen? ». « Bij mijnre truwen », sprack die coninc, « ja sij, ende geen andere en willen wij; ende segt minen ome van Bourgongen dat men my God dairan helpe up een cort ». « Gairne, here », sprack die here van der Riviere, ende met desen ghinck hij terstont uut des coninx camere in ene andere, dair die hertoge van Bourgongen was, ende seeghde hem dese antwoirde. « God hebs deel », sprac die hertoge van Bourgongen, « ende wij willent oic ». Des zat hij terstont up, met vele groter heren in sijn geselscappe, ende quam in der gravinnen herberge van Henegouwen, ende bracht dair dese tijdinge, dair men doe herde zeer af was verblijt, als reden was. Met welken woirden men terstont dair riep: « Noel! Noel! » dat beteykent in onser duytscher tale « Blijscap! blijscap! » Nu ghinck men alle desen vrydach des afternoens te rade, wair men trouwen soude, dairaf overdragen wert dat men van Amyens scheyden soude ende comen tAtrecht, ende dair soud men dese bruyt trouwen ende die bruylofte houden, na menynge des coninx omen ende oic sijnre raden van Franckrijke. Hiermede schied men des vrydages savonts, ende men ghinck dairmede slapen; des saterdages smorgens pacten gene camerlingen an allen eynden, ende oic forieren, ende schieden van dair omme na Atrecht te ryden, ende dair herbergen

Digitized by Google

fol. 148 te nemen ende alle dinck te bereyden, van cameren up te slaen ende anders; ende en wisten die heren ende vrouwen niet anders dan na den eten van dair te scheiden, om des nachts tot Bappasmes af tot Biaukesne te logieren; mer desen raedt verkeerde, want, doe die coninc misse hadde gehoirt, zach hij dat die dienren overalle lagen, ende toursten ende pacten om hoirs weechs te rijden. Doe vraeghde die coninc den here van der Riviere, seggende : « Bureau, wesweechs sullen wij rijden? ». « Here », sprack die here van der Riviere, « tis bij uwen ome gheordyneert, dat ghij tAtrecht truwen sult, ende dair bruloft houden ». « Wairomme dat? », sprack die coninc, « en sijn wij hier niet wael? Tis also goet hier te truwen als tAtrecht ». Met desen woirden quam die hertoge van Bourgongen in des coninx camer, dair die coninc hem doe terstont toesprack, seggende : « Schoon ome, wij willen hier truwen in dese schone kercke van Amyens, wat ist ons van node langer te toeven? » Die hertoge sprack weder : « Here, ter goeder tijt, alsoot u gelieft, mer so moet ic weder tot mijnre schoonre nichten van Henegouwen, want die heeft hair alle bereit om van hier te scheiden. » Hij dede also, ende met hem die grave van Saint-Paul; dese quamen eerst bij der hertoginnen van Brabant, ende seeghden hair dese tijdingen.

Digitized by Google

Hoe die hertoge van Bourgongen, alle die vrouwen ende edelen wiven toefde tot Amyens, want des coninx bruloft van Franckrijke soude dair doe gehouden werden; ende oic hoe Franssoys Ackerman wael gemeent hadde Brugge te winnen, dair hij af miste, mer hij creech den Damme, ende van gebot dat hij dede uutgaen.

Mer nu comt die hertoge van Bourgongen, ende met hem die cognestabel van Franckrijke, here Gwy van Latrimoelge, die here van Couchy ende meer andere groter heren ende edelre mannen bij der gravinnen van Henegouwen in haire herbergen; dair tradt doe die hertoge in der hertoginnen ende gravinne van Henegouwen camer, ende dair vant hij die bruyt, die sijn nichte werden soude, bij hair; dair dede die hertoge hem beyden hueschede ende groet se vreendelijken, als dair toebehoirde dat hij zeer wail kende; dair wert hij doe totter hertoginnen, hertoge Aelbrechts wijf, seggende met enen lachende monde: « Lieve vrouwe ende nichte, mijnhere die coninc heeft onse propos alle tebroken van tAtrecht te trecken, want die zake gaet hem te zeer ter herten van dit huwelijke, ende, dat meer is, hij heeft tegens my geleden dat hij van alle der nachte en mochte slapen, so onledich was hij van te deincken up die nu sijn wijff werden sal; aldus suldy u huyden ende morgen meer hier rusten, ende een manendage, ende God wille, sullen wij dese twee zyeken genesen ». Doe wert dese hertoginne lachende, ende seeghde: « In den name Goids sij! » Hiermede schiedt die hertoge van Bourgongen van dair, ende keerde weder bij den coninc; des bleven doe die zaken in dien state staende desen saterdach ende sonnendach dairan, ende men ordyneerde dair alle dingen om des manendages dairan

Digitized by Google

te truwen. Dit laet ic nu een cleen rusten, ende trede weder totten zaken van Vlaenderen.

Uptenselven voirseiden saterdach savonts was Franssoys Ackerman gescheyden uuten IIII Ambochten, dair hij hem vertogen hadde wael metten VII^{M} mannen, doe hij dairmede voir Airdenburch geweest ende die stede gemist hadde. Nu hadde Franssoys, doe hij uut Gent schiedt, here Jan Boursier, Pieter van Busch ende den anderen cappyteinen binnen Gent beloift ende hem vermeten van dier reyse nymmermeer weder binnen Gendt te comen, hij en soude Brugge, der Sluys, den Damme of Airdenburch een van vieren tot sinen wille hebben, want sij waren binnen Gendt wael geadverteert van dat die ammyrael van Franckrijke met vele edelre mannen uut Franckrijke over in Scotlant was om metten Scotten die Engelsen scarpelijken te beoirlogen. Aldus so deden sij alle den arbeyt dairtoe die sij mochten, dat die coninc van Franckrijke ende voirt diegene die noch an dese zijde in Franckrijke gebleven waren sovele te doene mochte gegeven werden, dat ymmers hoire niet meer over in Scotlant en togen, want dair ghinck een gerufte doir die landen, ende an die manyeren die men dairaf mochten sien scheent oic also wair te wesen, alsdat die cognestabel, die grave van Saint-Paul ende die here van Couchy met groten volke ene reyse in den wille hadden te doen in Engelant tot hulpe ende troiste hoirs volks dat voir in Scotlant gereist was. Dese Franssoys Ackerman, dat een gerade man ter wapene ende subtijl van upsette was, studeerde zeer hoe hij sine vyanden hinderen soude om ymmers te meer in der gracien ende in die ghunste diere van Gendt te comen, sodat hij des zaterdages savonts, als voirseit is, schyet uuten voirseiden IIII Ambochten, ende quam alle dien

Digitized by Google

nacht crupen na die stede van Brugge, die hij wael gehoopt hadde te stelen, mer hij en mochte, want sij was te wael bewairt ende gewacht. Doe hij sach dat hij an Brugge niet comen en konde, ende dat hij dair oic miste, streeck hij na den Damme, dair hij doe voir quam recht voir den dage, dair hem doe sine verspieders te gemoete quamen, die hij des saterdages te voeren uutgesonden hadde, want sij hadde, niet verde van den Damme tot Airdenburch wairt uut, ene laghe geleyt in een buschkijn. Dese verspyeders spraken tot desen Franssoys Ackerman: « Here, tis nu recht passe om ten Damme te trecken, want here Rogier van Ghistele en is dairbinnen niet, dair en sijn niet dan vrouwen in », ende sij zeechden wair, want hij was desselven saterdages binnen Brugge gereden met omtrent XX glayen, ende en was dair des avonts niet weder binnengecomen; dair hij na groot besprock ende schande afterrugge of hadde, want, in sijn scheyden van den Dam, betruwede hij hem in sinen stedehouder, ende voirt int volk van der stede, die hem dochte dat tesamen starck genoech waren omme dese stede te houden. fol. 148 v°

Doe Franssoys dese tijdinge vernam van sinen verspreyderen, dat here Rogier van Ghistele dair niet binnen en was ende schamelijken bewairt, was hij dies zeer verblijt; dair deylde hij sijn volk in tween, ende nam dat minste dele voir hem om te min gewairts ende gerufts te maken, seggende totten anderen: « Gaet gijlude al zuverlijken niet over passe na geenre poirte sonder enich gerufte te maken, ende, als gij den hoirne hoirt blasen, so pijnt u terstont voir der stede baelgen ende draeybomen; hout, breect ende werptet al terneder, ende climmet ende helpt uselven in die stede, ende wij sullen goets tijts an die andere zijde te voeren houdende, clymmende ende

Digitized by Google

brekende wesen, want, sovele volx als wij te samen nu hier sijn, en quamen wij nymmermeer ter poirten inne; mer aldus sullen wij hem over den hals in die stede steelschewijse comen, dair en twyvelt my niet an ». Dat geschiede alsoot Franssoys ordyneerde, ende hij quam voren mettengenen die hij bij hem hebben woude, afterlatende tmeeste deel van sinen volke; dair hadden sij hoir lederen alle bereyt, ende vielen dairmede in die graften, dair sij nyemant in horen wege en vonden, ende slubberden rustelijken van den vyanden over. Dair rechten sij die lederen an die muyeren, ende clommen in die stede, dats nyemants gewaer en werdt, ende waren in der stede ende in den straten, roepende ende beghinnende met horen hoirnen te blasen eer men hoire gewair wert, ende quamen van binnen so voir die poirten, ende sloegen die up, ende alle die baelgen ende draybomen, ende lieten alle hoere vreenden inne, dat die lude dairbinnen noch up hoere bedden lagen ende sliepen. Die nachtwake was van der wake gegaen, alsoot schoon ende hoichdach was, ende die dachwairde en was noch in hoir wairde niet gecomen; welke beclymminge gedaen bij Franssoys Ackerman an der stede van den Damme geschiede den XVII^{en} dach in Julio. Als die ingeseten van den Damme dit gerufte vernamen, begonden sij hem te wackeren ende te roeren, mer was te late, want sij worden dair van dien van Gendt in horen huysen ende up hoere bedden belopen, alle dat sij gewapent vonden dootslaende sonder enyge genaden. Aldus wert upten sonnendages smorgens van Franssoys Ackerman met dien van Gendt die stede van den Damme gewonnen ende groot goet dairbinnen sonderlinge van wynen, maleviseyen, romenyen, gernaetsolen, ende andere drancken diere alle die keldren af vol waren, dair sij alle hoir gadinge

Digitized by Google

afnamen sonder yemants wederseggen. Noch vonden sij boven alle dit, nadat my doe in der wairheit geseegt wert, dairbinnen toebehoerende dien van Brugge, die dat hoere dairbinnen gevlucht hadden overmits die starckheit des plaetsen, grote goeden van gelden ende sulverwerck.

Franssoys Ackerman, hemselven here van den Damme vindende, was dies zeer verblijt, seggende: « Nu hebbe ic myne belofte, die ic heren Jan Boursier, Pieter van Bousch ende voirt onse vreenden binnen Gendt belooft hadde, wael gehouden, alsdat ic van deser reyse, die ic nu laetst uut Gent schiet, nymmermeer weder binnen Gent keren en soude, ick en soude eerst ene goede besloten stede in Vlaenderen becraftich hebben; want dit is ene goede stede, die onse stede van Gent zeer wael dienen sal om die van Brugge, van der Sluys ende van Airdenburch dairmede te quellen ende te bedwingen, ende voirt alle tlant tot Yperen toe ». Na welken woirden Franssoys terstont binnen den Damme een gebodt dede gaen, dat nyemant so coen en waere, uptie verbuernisse van sinen live, die enyge edele vrouwen of juffrouwen binnen den Damme wesende yet mesdede met woirden of met wercken; want dair waren binnen den Damme, een dach of twee te voeren, VII riddersvrouwen uut Vlaenderen gecomen om der vrouwen van Duydzele, here Rogiers wijf van Ghistele, te visitieren, die up hair uuterste van enen kinde te crijgen ghinck; mer alle dat manvolk, dairbinnen wesende ende terstont niet obedierden ende met hemluden fol. 149
van Gendt toe en vielen, waren terstont alle doot ende liveloos. Na welker hetten geleden wesende, vielen sij terstont alle gelijck dair toe, ende maicten die stede weder vaste, dair sij se geopent hadden, ende starcker dan sij te voeren geweest hadde.

Digitized by Google

Doe die tijdinge quam tot Brugge, hoe die stede van den Damme van dien van Gent gewonnen was, waren sij dair zeer verslagen ende beghangen omme, ende dat met grede redenen, want dese stede lach hemluden al vaste voir hair duere, sodat terstont binnen Brugge geroepen wert joduute ende alarme. Dair liep elc man int harnasse, allen dat hijs lijfs hadde; van gelijken deden alle dat ridderscappe, ende quamen also alle gelijke uut Brugge strijken, edele, burgeren ende gemeente, met ontwonden banneren ende wimpelen, tot voir den Damme, in meninge die stede te verhalen ende weder te crijgen in horen handen. Des begonden sij met dien van binnen te schermutsen voir die barieren ende poirten, ende oic an die stede te stormen, mer sij vonden dair den wairdt te huys, want sij waren dairbinnen volx genoech om die stede wael ende tot horen passe te bewaren, dat die van Brugge oic wael gewair worden bij denghenen die sij int schermutsen ende stormen dair verloren, want sijluden dair meer verloren dan wonnen. Als die van Brugge dit gewair worden, dat sij wael schade souden lijden ende nochtans niet bedriven indien sij met die van den Damme meer mangelen wilden, airselden sij weder ende keerden na Brugge. Onlanx hierna quam die tijdinge binnen Gendt, dair sij sonderlinge ende hoichlijken af verblijt waren, alst redelick was; welk upset, aldus bij Franssoys begrepen, sij binnen Gendt voir zeer wairdich hilden, ende Franssoys Ackerman voir een vroom man sijns lijfs ende wijs ten oirloge te wesen.

Digitized by Google

Hoe dese jonge Kairle, coninc van Franckrijke, truwede juffrou Lijsbette van Beyeren binnen der stadt van Amyens, ende hoe die doe terstont sine mandementen uutzandt om selve te trecken voir den Damme ende dat beleggen, ende hoe hijt belach.

Laten wij dese vlaemse zaken wat rusten ende keren weder tottes coninx truwinge van Franckrijke, hoe dairinnne voirt geprocedeert wert. Doet quam an der tijt, bereyde vrouwe Mergriete van Henegouwen, die dese jonge maeght bij hair hadde, ende coninginne van Franckrijke werden soude, derselver jongher maeght zeer rijkelijken toe, als sij dat wael doen conde ende alsulken maget doe buerde bereyt ende toegemaict te wesen; dair doe bij hair quam die hertoginne van Brabant met enen schonen geselscappe van vrouwen ende juffrouwen; van gelijken quam aldair die hertoginne van Bourgongen zeer rijkelijken van edelen wiven ende maeghden geselscapt. Dese III hertoginnen brachten dese maeght van Beyeren, met enen bedecten lichame in enen gulden besloten wagene, also rijkelijken uut der herbergen dat des te vele was, hebbende up hair hooft ene gulden crone die die coninc hair des dages te voren gesent hadde; dair men doe af zeechde dat sij wael alle tgoet van een heel lantscappe wairdich was. Bij welker maghet waren tot desen III hertoginnen, hertoge Aelbrecht, hertoge Frederick, Willem van Henegouwen, grave van Oistervant ende vele groter baroenen, ridderen ende knechten, van dier zijde tot voir die schone kercke als den doeme tot Amyens; ende dair saten sij af van horen pairden ende wagenen. Terstont dairna quam dair die coninck, ende met hem die hertoge van Bourgongen ende Jan van Bourgongen,

Digitized by Google

grave van Rethees, met voirt die hoghe ende edele baroenen ende ridderscappen van der cronen. Dair wert doe dese jonghe maeght in der kerken gebracht van dese voirseide hertoginnen ende heren, die sij bij hair hadde zeer exellentelick ende wairdelijck, ende dair worden zeer solempnelijken ende devotelijken getruwet die coninc ende sij, van den biscop van dier stadt. Doe dese hoichmisse aldair, ende voirt alle die dingnyteyten ende solempnyteyten die men tot sulken coninx truwinge sculdich is te gebruyken, gehantiert waren, schieden sij van dair, ende keerden weder tot des biscop pallays wairt, dair die coninc gelogiert lach; dair was deser vrouwen maeltijt bereyt, ende oic des coninx, ende elc up hemselven, dair doe nyemant en dienden dan alle grave ende bannerheren. Dus wert dair desen dach met groter vruechden ende hogen state gebruyct ende toegebracht; des avonts, na den avontmael, brachten dese voirseide vrouwen die bruyt te bedde, want dat uptien tijt hairluder dienste was. Zere onlanx dairna quam die coninc, die sine coninginne zeer begeerde in sijn bedde te vinden, als hij dede, die doe met malkanderen, als elc wael deincken mach, dien nachte met groten genuechten toebrachten. Des anderen dages savonts, als des dijnxdages, wert overdragen ende geordyneert dat, des woonsdages na der noenen, alle die heren ende vrouwen souden nemen an den coninc ende an der coninginnen ende van dair scheyden, om elc te trecken tot sine landen wairt, van daen hij dair
fol. 149 v° gecomen was. Des gebuerdet dat, des woonsdages smorgens omtrent IX uyeren, quamen den coninc ende sine raden die tijdinge, hoe Franssoys Ackerman die stede van den Damme beclommen ende gestolen hadde; dese tijdinge spreyde hair terstont alle thrijke voirt doir, dair die Franssoyse niet wael

Digitized by Google

af te vreden waren, mer gebairden dair in des coninx hof, alsof hem dair niet omme geweest en hadde. Doe die coninc misse gehoirt hadde, wert hem dese tijdinge oic gezeecht, die dair doe wat up ymagineerde; so deden oic die hertoge van Bourgongen ende congnestabel van Franckrijke, mer sij settent licht, want tgebuerde dat oic uptie selve uyere tijdingen ende brieven quamen an den coninc ende sinen ome van Bourgongen ende an den cognestabel uut Poytau, van den hertoge van Bourbon bij enen heeralt, die inhilden hoe die brugge ende casteel van Taelgeburch, gelegen uptie Carente, beyde gewonnen waren, ende dat die hertoge van Bourbon met voirt sinen ruyteren togen voir Vertuel, ende hadden oic gewonnen, so in Sanxtongen, in Poytau ende in Lymosijn, ende franssoyse gemaict VI sloten, die engelse geweest hadden; mits welker goeder tijdinge die andere tijdinge van den Damme vergeten ende te lichter genomen wert.

Welke tijdingen van den hertoge van Bourbon gecomen weder, alle des coninx hof doir, den luden zeer dede verblijden ende sloegen die andere tijdinge van den Damme voir vergeten, als voir gezeecht is, uutgeseyt dat doe dair in rade versproken wert, dat oirbair wair dat die coninc tot genen zaken yet dede voir die tijt dat hij in Vlaenderen geweest soude hebben, ende die stede van den Damme weder gewonnen, want sij ene al te vreselijken gebuyere waire voir die van Brugge ende der Sluys, also sij twisschen hem beyden lage, ende dat hij dan oic so verde in die IIII Ambochten trecken soude, van daen dair alle dit vuyle venijn uutgecomen ende gesproten was, dat dair noch huys noch schuyre staende en soude bliven, ten soude alle verbrandt ende verdorven werden. Na welken raedt gesloten wesende, men

Digitized by Google

sette clercken in te scriven ende boden int rijden te wercke over alle dat coninckrijke wijdt ende breedt, ontbiedende ende bevelende dat elc gecomen soude wesen int lant van Pickairdyen upten eersten dach van Augusto om metten coninc voir den Damme te trecken. Dese mandementen spreyden terstont alle dat coninckrijke van Franckrijke doir, dair hem doe alle ridderen ende knechten toe ordyneerden ende bereyden om des coninx ghunste ende hulde te verdienen ende te verwerven. Ghij sult weten dat, uptie voirnoemde woonsdach dat dese twee tijdingen den coninc tot Amyens quamen, schieden alle die heren ende vrouwen die dair ter bruylofte geweest hadden van dair, doe dair des middages gegeten was; des namen sij voir der noenen oirlof an den coninc ende an der coninginnen, ende, doe Willem van Henegouwen oirlof an den coninc nemen woude, badt hem die coninc up alle vreenscappe ende maeghscappe dat hij met hem voir den Damme trecken woude. Als Willem van Henegouwen dit hoirde, die al te heerlijken jongen ende waelgedanen heer was, consenteerde hij hem zeer geringe ende blijdelijken in des coninx begeren. Hiermede toich elc in den sinen; hertoge Frederick reedt met sinen schone ome, hertoge Aelbrecht, in Henegouwen, dair hij doe wael X dagen bleef liggen, ende darenteynden nam hij dair an sinen ome ende moeye, neve ende nichte oirlof, ende reedt na tlant van Beyeren bij sinen broeder, hertoge Steffen, dien zeer vreendelijken ontfinck, als wael reden was, want hij hadde bij der hulpe Goids die dingen also beleedt, dat hij sijnre dochtere Ysabeel ghebracht hadde dair sij ene van die hoichste ende mogenste vrouwe van alle der werelt geworden was.

Die coninc was zeer vuerich in dese damse reyse, want hij sprack tot eenre tijt, terwijlen sine mande-

Digitized by Google

menten over alle sijn coninckrijke uutwaren, dat
hij nymmermeer weder binnen Parijs comen en soude,
hij en soude eerst voir den Damme geweest hebben.
Des schiet hij hierup uut Amyens, ende met hem sijn
oom van Bourgongen, die grave van Sainpol, die
cognestabel van Franckrijke, die here van Couchy ende
noch vele andere groter heren, baroenen, ridderen ende
knechten in sijn geselscappe, ende quam dairmede
tAtrecht, dair hij doe mer enen nachte en toefde, mer
reedt des anderen dages voirt tot Lens in Arthoys,
dair hem van dage te dage groot volk van wapene
anwies ende na toequam; dairna quam die coninc
tot Seclijn ende tot Rijsel, dair hij doe doirleedt,
ende quam tot Yperen des dages dairan, wast den
eersten dach van Augusto; binnen welken dage in
persone die coninc selve voir den Damme was, dair
hij doe so nade der stede logierde dat dat scut uuter
stede over sijn hooft vlooch; dairna, upten derden
dach, quam dair bij hem Willem van Henegouwen,
die van den coninc ende sinen ome van Bourgongen
zeer waelcome was. Dair gedeech doe een belegge
voir den Damme schoin ende groot, ende Franssoys fol. 150
Ackerman dairbinnen besloten, die hem zeer man-
lijken binnen droech, want ten was nymmermeer
dach, alst geen bestant en was, dair en was gestormt
van dien van buyten uptien van binnen, of ghescher-
mutst van dien van binnen up dien van buyten. Dair
gebuerdet dat die here van Clary, die bousmeyster
was, gescoten wert, dair hij soude gaen syen na enyge
bousse, met enen steen, dat hij dairaf starf, dat te
mael groot schade was. Tot welker belegge mede an-
quamen die goede steden uut Vlaenderen, als Brugge,
Yperen ende andere steden, sodat die coninc wael
C^M man voir den Damme leggende hadde. Ende die
coninc was selve gaen liggen an die sijde twisschen

Digitized by Google

den Damme ende Gendt, van welker gemeenten uuten steden cappiteinen waren die here van Ghistele ende die here van Saintpy; dese twee lagen midden onder dese steden, ende beleden die, updat dair geen beroerte noch lusteringen of ruynningen onder dese gemeenten buyten horen weten gebueren en soude.

Hoe enyghe poirteren van der Sluys onthalst worden, van der verraderye dat sij uptes coninx heere toegeleyt hadden, ende oic uptie stede van der Sluys; oic mede van een wissel die geschiede twisschen den hertoge van Bourgongen ende here Willem van Namen, ende van hoe tbesit voirt vervollicht wert.

Tot eenre tijt gebuerde an der stede van den Damme enen al ten groten herden stormen geduerende enen helen dach langk, van des morgens tottes avonts in der nachten sonder uphouden; in welke storme Willem van Henegouwen, die jonck ende vroom sijns lijfs was, die coninc uut rechter mynnen ende lieften selve ridder macte metter hant, die doe terstont sine banneren in desen storme uutstack, ende toichde hem dair uptien dach in sijn nye ridderlijken oirde. In welken storme die Franssoysen niet veel bedreven, mer verloren dair meer dan sij wonnen, want Franssoys Ackerman hadde dair bij hem een deel herder engelser scutten, die int stormen veel letsels maicten; oic hadden die van Gendt, ende sij dairbinnen vonden, doe sij die stede wonnen, vele scuts ende airtilgerie, also die stede dair wael af geprovandet geweest hadde; ende, noch darenboven, hadden sijs dair gereet scuts comen van Gendt, doe sij certeyn vernamen dat sij belegen

Digitized by Google

souden werden. Terwijlen dit belegge aldus voir den Damme lach, worden enyge, ende dat van den notabelsten van der stede van der Sluys, die doe ten tijden die stede te regieren hadden, belast ende gewroecht van ene grote verraderrye, die sij an den coninc van Franckrijke gedaen souden hebben; want sij souden horen cappiteine, een goet ridder geheten die here van Herbaumes, met alle sine gesellen des nachts in hoir bedde gemoirt ende die stede van der Sluys sinen vyanden gelevert hebben; oic souden sij dat vuer gesteken hebben in des coninx vlote van scepen, die hij dair in Zwijnne groot ende schoon hadde liggende an hoere ankeren, rijdende alle met groten ende schonen provancien geladen, want voir die nemynge van den Damme was die coninc in den wille selve in Scotlant ene reyse na sinen ammyrael gedaen te hebben. Noch so hadden dit bose, snode geselscap binnen der Sluys in wille dien zeedick innegesteken te hebben, om die voir den Damme lagen, die coninc ende alle sijn heer, terstont verdreinct te hebben; van welker lelijker, valscher verraderrye sijlude met dien van Gendt overgecomen waren ende enen coop gemaict hadden, als na clair vernomen wert; welke verraderrye alle geschiet soude hebben up eenre nachte, en hadde gedaen een goet, slecht, schamel man, alsoot God verhengen woude, die van waenschifte in een huys was, dair sij van deser materie onderlinge spraek hadden, ende hoirde ende verstont hoir verraderrye. Des ghinck dese goede man terstont totten here van Herbaumes, ende zeeghde hem wat hij gehoirt hadde, hem seggende : « Here, dese ende dese ende dese sijnt, diet u doen sullen », bij namen ende toenamen, also hij se alle wael kennede. Trouwen, doe die goede ridder dit verhoirde, zegende hij hem, ende was dair zeer inne beladen,

Digitized by Google

ende nam terstont alle die hij dair bij hem hadde, wael tot LX glayen toe, vromer, cloecker mannen, ende ghinck terstont van huyse te huyse dergheenre die dit verraedt gedaen souden hebben, ende vinck se alle, ende deed se van malkanderen leggen in verscheydene vanghenissen, ende wael ende nauwe wachten. Als hij dit gedaen hadde, sat hij terstont up te pairde ende reedt voir den Damme, ende tradt in des coninx tente, dair hij doe den hertoghe van Bourgongen bij den coninc vant. Dair hief dese ridder up, ende seyde den coninc ende sinen ome alle die zaken, also die gelegen waren, ende in wat groter laste ende node die stede van der Sluys geweest hadde, sonder dairaf
fol. 150 v° geweten ofte vermoeden van verraden, ende ewelijken geschendt geweest te hebben, ende alle dat tegenwoirdige heer gedreinct of ten minsten alle ter herten toe gestaen te hebben int water; van welker tijdinge alle die fransse heren, doe hem die tijdinge openbairde, zeer tonvreden waren ende dairaf verwonderde. Doe sprac dair die hertoge van Bourgongen totten riddere, seggende : « Here van Herbaumes, trect weder binnen der Sluys, ende en hout dese verraders niet lange, doet se doden, want sij hebben den doot alle wael verdient ». Na welken woirden dese riddere an den coninc ende sinen ome oirlof nam, ende reedt doe weder binnen der Sluys, dair hij doe alle die van dese verraderrye wisten ende sculde hadden dede onthalsen. Die hertoge van Bourgongen, die wijs ende subtijl was, dachte up dese zake van der Sluys, sodat hij in dier weke in hemselven sinen raet sloit, met heren Willem van Namen, sinen neve, te doen spreken ende te dadingen van der Sluys in sinen handen te crijgen ende die an tlant van Vlaenderen applikieren, ende sinen voirseiden neve van Namen dair weder andere steden ende goeden in Franckrijke of in

Digitized by Google

Arthoys te bewijsen ende te verwisselen, dair hij sovele renten of meer hebben ende ontfaen soude dan hij van der stede ende tlant van der Sluys hadde, menende dat hij alsulkdanyge verraderye wael verhoeden soude, ende sulker zorge dan meer ontslagen te wesen; welke zake hertoge Phillips van Bourgongen bij heren Gwy van Latrymoelge dede dadingen an heren Willem van Namen, sinen neve, die dairmede bij den coninc voir den Damme herelijken lach, also here Gwy in den zomer te voeren binnen der Sluys gelegen hadde ene wijle, ende dair goede kunde gecregen hadde.

Als here Gwy den grave van Namen hieraf eerst antaelde ende openbairde om ene wissele te maken, nam hijt zeer ongenuechelijken ende qualijken, want die stede van der Sluys ende dat dairan cleeft ende die opcomingen van der zee is voir sinen here een groot, schoon goet ende ene profijtelijke herlichede, ende was dien van Namen oic gecomen bij partaidge ende goedinge als enen jongeren broeder van Vlaenderen, want grave Gwy van Vlaenderen ende grave Jan van Namen waren twee broederen geweest, om welker redenen wille dese here Willem van Namen der Sluys met sinen toebehoren vele te liever hadde; doch, hoet dairmede was doet die hertoge van Bourgongen int hoeft begrepen hadde, mostet doch een voirtganck hebben na sine wille; ende sijn principale zake ende wairomme was dat die hertoge der Sluys ymmers hebben woude, om aldair, alst sine wair, een dat starcste ende schoonste slot van kersten geloven te doen leggen, gelijken die Franssoysen in den steden upter zee leggende oic hebben, als tot Calays, Thiereburch ende tot Harefluer, om te beheren dairuut die wilde zee ende oic diegene die uut ende in den Zwene varen ende comen

Digitized by Google

sullen, oic mede om van dair dan weder onder dat slot ter noot te mogen wijken; want hij meende dit slot, alst gemaict waere, altijt van goeden mannen van wapene ende arbalestiers ende van bairdsen ende balengiers wael voirsien ende geprovandet te houden, ende aldus, meende hij, en soude nyemant uptie zee dorren hengelen of verkeren buyten sinen oirlove, of sij en mosten starcker wesen dan die van desen sloten. Sine menynge was mede, dat hij dit slot so hooch woude doen maken dat men van dair wael V ofkenningen in die zee soude sien, sodat dese here Willem van Namen solange geonderwijst wert van hertoghe Phillips ende sinen rade, dat hij hem tot eenre wissel consenteerde, twelke hij also onminne up hem behaelt hebben. Dair erfde doe here Willem hertoge Phillips in dese goeden ende herelicheden van der Sluys met alle sinen toebehoeren, ende ghincks dair af vollecomelijken ende te buyten; des gelijcx erfde hertoge Phillips weder here Willem, ende ghincx oic vollecommelijken te buyten van der stede, landt ende herelichede van Betuynen, dat een van den besten ende meesten leden van Arthoys is. Aldus ghingen dese twee wisselen van desen tween herelicheden ende landen van der Sluys ende van Betuynen toe, na welker wissele terstont hertoge Phillips sine werclude ter wercke dede setten, ende dede dat slot van der Sluys toeleggen, dat dair noch staet.

Nu willen wij weder spreken van den besitte dat voir den Damme leecht, hoedat voirt gehantiert wert, want, selden dach of ten minsten om den anderen dach, so wert die stede angestormt; noch hierenboven als men se aldus anstormde, plach men se mede an te soecken ende an te scermutsen an allen poirten ende barieren, dat alle dage dode ende gequeste lude te maken plach an beyden zijden, want men zeer qua-

Digitized by Google

lijken an der stede muyeren comen mochte, overmits die diepte van den moddere die in die stedegraven lach, dair men eerst over moste; oic wast dair zeer quaet te liggen, want, hadde den tijt sowael regenachtich geweest alst schoon ende druych weder was, thele heer soude van den besitte hebben moeten upbreken, wairt hem lief of leedt geweest hadde; mer twas geluck dat, die maent of dairomtrent dat men fol. 152
voir den Damme lach, en viel nye dropel waters dat hem deren mochte, mer was een schoon, warm weder ende druych, als voir geseecht is. Oic hadden sij int heer redelijken genoech van allen provanden, mer des hadden sij weder tegens dit schone, druyghe weder een ander groot gebrech, dat was van den stanck van den beesten die men dair int heer sloech, of van hoere pairden die hem dairaf storven; van welker stanck die luchte over theer hangende alle ontfonct ende besmet af was, dat dies vele edelre mannen dair voir den Damme grote ziecte af upten halse gecregen, sodat sij hem tot Brugge of elder uut desen stancke mosten trecken verluchten. Wair was dat die coninc zomwijlen hem plach trecken te ververschen ende te verluchten up tslot tot Malen om des stancx wille, mer altijt bleven sine tenten ende paewelgoenen int heer voir den Damme staen. Nu lach binnen deser stede Franssoys Ackerman, die syn upset was, dat hij den coninc van Franckrijke solange voir den Damme tenden ende houden soude dat hem ontset uut Engelant, soude comen, die tbelegge verstueren ende up souden doen breken. Up desen hope hilt Franssoys Ackerman die stede van den Damme, want die van Gendt hadden om hulpe ende troist gesent in Engelant, twelke hemluden oic gecomen soude hebben, want sonder twifel des coninx omen van Engelant souden starck ghenoech overgecomen

Digitized by Google

hebben, van luden van wapene ende van airtsiers na horen wille, om den coninck van Franckrijke ende sinen Franssoysen te bevechten, en hadde die ammyrael van Franckrijke niet in Scotlant gelegen met sinen hope; mer, omdat dese engelse heren voelden desen ammyrael met sinen groten hope in Scotlant, ende verwachten den cognestabel van Franckrijke, die men zeechde dat van over die zee in Engelant soude comen landen met enen groten ende machtigen hope van luden van wapene, dede hemluden in Vlaenderen te comen te verthoeven, aldus en woirden die van binnen den Damme van den Engelsen uptien tijt niet ontset noch getrost dat hemluden binnen den Damme enen scarpen ende quaden cope dede angaen.

Hoe die van Gendt bij nachte uutte stede van den Damme schieden, hoe dieselve stede bij den coninc weder ingenomen wert, ende hoe die coninc doe van dair schyet ende reedt liggen tot Airthevelde, om te doen destrueren ende verderven die uuten Vier Ambochten.

Upten XXVII[en] dach van Augusto int jair voirseit, wert die stede van den Damme wedergewonnen van den coninc van Franckrijke ende sine Franssoysen, ende ic sal seggen hoe. Doe Franssoys Ackerman, die scarp ende cloec was, die stede den coninc omtrent een maendt lang voirgehouden hadde, ende hem sijn scut begonde te minderen, ende dat hem geen ontset van geenre zijde en verscheen noch en openbairde, wert hij al belast ende bezorght, in hemselven seggende tottengenen die van sinen rade waren, des afternoens doe hij des nachts dairan uuter stede van den Damme ruymde: « Ic wil dat wij, die hier uuter

Digitized by Google

stede van Gendt sijn, onser strate rijden nu te midnachte weder na Gendt, ende dit segge elc die sinc heymelijken, want, wairt dat die lude van der stede vernamen dat wij se aldus begeven wilden, sij mochten dan wael heymelijken, om hemselven, hoir wiven ende kinderen ende huysen ende goeden te bescudden, sulke dadinge tractieren metten coninc van Franckrijke, die ons niet en soude dienen, mer, met ons te verraden, te leveren met onsen bloede ende in onsen doot te bringen lichte horen pays ende zoene metten coninc crijgen; doch ic hope dat met desen minen upsette wail te verhoeden, ende, als wij ruymen sullen so laten wij ons alle vaste bijeen tesamen houden, gaende binnen alomme die stede van wake te wake, sodat sij genen sprake noch gevairde met ymande en sullen mogen houden. Dairtoe sullen wij wiven ende kindere alle in die kercke sluyten, hemluden seggende dat wijt om des besten wille doen, updat sij uuten laste van den scutte wesen sullen, want wij hebben zekere wairschuwingen uuten heere dat wij certeyn weder mergen vroech herder angestormt sullen werden dan wij noch ye geweest hebben. Oic sal ic nu te midnachte, als ic die poirten up sal doen, die wake verblinden met eenre zake, dat is : ic sal hem seggen hoe wij up onse voirdeel hopen, eer den dach ancomen sal, een groot deel van des coninx heer geschent te hebben, dat wij wael menen te overvallen; mer, terstont als wij uut ende upt velt sullen wesen, sullen wijt al stillijken spoirslaechs met enen doirgaenden draf laten strijken na Gendt; aldus sullen wij onsselven sonder zorghe bergen voir die Franssoysen ». Die andere van sinen rade, dit horende, antwoirden hem dat hij wael gesproken hadde; hierup maicten sij hem alle rede, ende trosten binnen dien fol. 152 v°
avont heymelijken alle hoir beste bagaidgen ende

Digitized by Google

goeden, ende deden oic alle die wiven, kinderen ende oudemannen in der kercken gaen, ende besloten se dairinne, als voirseit is, ende sonderlinge die riddersvrouwen die dair van buyten ingecomen waren totter vrouwen van Dudzele, hemluden seggende dat sij se dairbinnen besloten om des bestormens wille voirseit, sodat dese vrouwen met dier redene tevreden waren. Alst quam in den avont ghinck zeer scarpelijken dese Franssoys Ackerman metten sinen binnen den Damme alle omme die vesten ende op allen waken, dair nyewers geen Genttoyseren inne en waren dan alleen die luden van dairbinnen. « Ghij heren », sprack Franssoys tot desen wakeren, « wilt desen nachte goede wake houden ende ymmer niet van den cartelen van der muyeren scheyden om geenrehande zake of om wat ghij horen of vernemen moight te nachte, want wij sullen certeyn mergen bestormt worden; ende dairomme willic te nachte selve dat heer wat verwecken ten onzachsten dat ic sal connen, updat sij mergen int stormen wat te moede ende te verwaecter wesen sullen mogen ». Dit geloifden die luden van dairbinnen, menende Franssoys woirden wairachtich geweest te hebben. Doe Franssoys alle sijn zaken overalle binnen der stede te passe na sinen wille geordyneert hadde, quam hij ter plaetsen dair hoir pairden allen gezadelt ende bereedt stonden; Franssoys met sinen hope zaten up te pairde, ende reden ter gentser poirten uut; dair lieten sijt doe hertelijken met enen doirgaenden draf andraven na Gendt. Sij en waren nauwe ene myle gereden, doe hem den dach uptie handen quam, sodat die binnen den Damme gebleven waren werden gewair dat Franssoys Ackerman met sinen Gentoyseren met allen wech na Gent gereden was; doe zagen sij wael dat se Franssoys verrast ende bedrogen hadde, ende vyelen die

Digitized by Google

overste, die binnen den Damme noch gebleven waren, in ene dadinge mettes coninx volk, seggende hoe sij Franssoys Ackerman des avonts te voeren dootgeslagen hadden om te schonre dadinge te mogen crijgen, dair niet vele af en quam.

Doe haire een goet deel, die binnen den Damme noch waren, wisten dat Franssoys Ackerman met dien van Gendt gereyst was om uut te bliven ende zagen die poirten openstaen, sloegen sij oic upten wech ende hem na, elc man als hij eerst mochte; welke tijdinge int heer vernomen wert. Des vyelen terstont die Bourgongoenen, Bertoenen ende sonderlinge tvolk dat gairne wat geruyt ende gerooft souden hebben, te pairde ende hemluden na tot up twe milen na Gendt, dair sijre een goet deel van desen nageruymden onderhaelden ende dootsloeghen, ende wael gevaen tot V^{C} personen toe; mer Franssoys met sinen Gentoyseren quam al behouden binnen Gendt. Terwijlen men aldus jaeghde na dit geruymde volk, wert oic die stede angesocht met stormen, dair gene were inne gevonden en wert, sodat die Franssoysen hoere lederen an die muyeren uprechten, ende waden over die graften, ende clommen so in die stede. Doe sij in die stede quamen, meenden sij so groot wonder dairbinnen gevonden hebben, mer neen sij niet, want sij en vonden dair niet binnen dan een deel arms volcx, wiven ende kinderen bij groten hopen, ende vele goeder wiven. Doe die Bertoenen ende Bourgongoenen ende die andere wilde ruyteren dat zagen, dat dair niet en was te werven, ghinghen sij toe van rechter spijte, ende staken die stede an, ende barnden se bijna al te malen, dair die coninc ende oic die hertoge van Bourgongen harde toirnich omme waren, mer sij en mochtens niet beteren; doch dese edelre vrouwen, die in die kercken besloten waren, werden

Digitized by Google

dair verlost ende gevryet, sonder dat hemluden enich quaet gemoet was.

Doe dese van den Damme weder gewonnen was van den coninc van Franckrijke met sinen Franssoysen, wert die coninc te rade van dair up te breken ende te trecken logieren tot Airthevelde, up twe clene mylen na Gendt; binnen welker tijt die coninc, aldair so liggende, sine ruyteren ende volcx van wapene senden soude voirt doir tlant van den IIII Ambochten dwers ende langes te jagen ende te verderven al dat sij dair vinden souden, also sij altijt die stede van Gent met horen provanden zeer bijstandich ende dienstelijck geweest hadden, meer dan enich ander lant of nacie. Na welken raedt gesloten wesende, die coninc van den Damme schiet ende nam sinen wech na Airthevelde, dair hij hem doe quam logieren ter selver plaetsen van Airthevelde. Des sloegen doe die ruyteren ende luden van wapene int lant van den IIII Ambochten, als voirseit is, barnende ende destruerende alle dorpen, begraven huysen, gebolwercte kercken ende thornen, sodat in alle den IIII Ambochten huys noch hof staende en bleef, mer alle gebrant ternedergeworpen ende gedestrueert, dat in alle dat lant voirseit nauwe enen helen tuynstake te vinden en was ongebrant, dairtoe wijff ende kint doot-
fol. 153 geslagen of wechverjaeght in ellende. Doe die Franssoysen desen scarpen, ongenadygen doirganck in dese IIII Ambochten gedaen hadden, ende dair niet meer te verderven en was, wert bij den coninc geordyneert dat men dat slot tot Gavers soude trecken beleggen, na welken belegge geeyndet wesende soude men dan wederomme voir die stede van Gent comen; van welken belegge voir Gavers ende oic voir Gent te comen niet af en geschiede, redene was dese. Tghebuerde dat, binnen der tijt dat die coninc tot

Airtvelde lach, twelke was omtrent XII dagen, quamen hem aldair tijdingen uut Hongeryen van der coninginnen aldair, want dair quam die biscop van Basseres met meer andere ridderen ende knechten tot hem in ambassade uut Hongeryen, brengende voir hem brieven van gelove an den coninck gaende; ende sonderlinge quamen sij om horen heere te halen, Lodewijck van Franckrijke, grave van Valoys, des coninx enige broeder, in menynge die met hem te voeren in Hongerien ende aldair te bringen tot sinen wive, die bij here Jan die Persone, een fransch ridder ende dat bij vollen machte ende procuracie van des voirseiden graven Lodewijck wegen, getruwet ende beslapen geweest hadde. Alst den coninck dese tijdingen quamen, hoirde hij se zeer gairne, ende so dede mede die hertoge van Bourgongen, sijn oom; des wert doe bij des coninx raedt overdragen, dat men dair, omme onledich te wesen ende over te sien hoe die coninc sijns broeders staet, grave Lodewijck, ordyneren soude om dairmede als een coninc van Hongeryen te trecken, weder in Franckrijke keren ende trecken moste, gemerct oic dat die coninc genoech voir dien zomer in Vlaenderen bedreven hadde.

...Hoe die hertoge van Bourgongen zeer gesinnet was den coninc van Frankrijke in Engelant te bringen, ende hoe hem, des oirloichs wille van Gent, alle die andere landen dairomtrint gelegen ende oic die gemeene comanscappe dair grotelijker bij veraftert waren. fol. 161

. . . .

Nu willic een weynich dese materie begeven ende keren weder totten oirloge van Vlaenderen.

Digitized by Google

Gelijken ic dat nu hiervoir geroert hebbe, so was
fol. 161 v° wair dat die hertoge van Bourgongen zeer int hoift begrepen hadde ene grote ende overmachtige reyse selve metten live te doen, met veel volcx van wapene ende dairtoe vele scutten van Geneven ende andere, in thrijke van Engelant in den toecomenden zomere, dat wesen soude int jaer M.CCC.LXXXVI; ende plach dese hertoge Phillips sinen neve, den coninc van Frankrijke, zeer te informeren om willich te maken tot deser reyse. Nu was wael wair dat die coninc van Franckrijke, die jonck, luchtich ende een edel, vroom, ridderlijk herte int lijf droech, en begeerde niet anders dan dat hij ene reyse doen mochte om te besien tlant van Engelant ende verzoeken sine vianden dair inne wesende. Oic mede so was dair die cognestabel, dat een overvroom riddere was sijns lijfs, van enen groten begrippe, ende zeer wael gelooft bij den coninc, gevoet wesende van sijnre kintsheden up in Engelant; dese riet hier zeer toe, ende so deden oic here Gwy van Latrymoelge ende die ammyrael van Franckrijcke; mer van desen raedt en wiste die hertoge van Berry niet, want hij uptien tijt was int lant van Poytau ende van Limosijn.

Dese hertoge Phillips van Bourgongen, die een groot hooft in der cronen van Franckrijke was, ende sonderlinge bij den coninc die alremeeste, ende zeer begeerde te doen dese reyse in Engelant over die zee, plach hierup menyge ymaginacien te hebben, want hij begreep ende wiste dat wael, solange dat oirloge in Vlaenderen stonde, dese engelse reyse niet bestaen en dochte; sodat hij hemselven, als hem enige woirden van dien van Gent te voren quamen, dairinne sij wegen van vrede deden zoeken heymelijken of van verres, dair veel te zoeter ende zachter toe te geven plach dan hij voir dit upset van deser engelse reyse

Digitized by Google

gedaen hadde. Ende also en wast niet, hoewael die van Gendt in verbande stonden metten rijke van Engelant ende dat here Jan Boursier, een ridder uut Engelant, bij coninc Rychairt binnen Gendt gesent was om hemluden ten besten te raden ende hoir overste te wesen; nochtans hadden sij altijt gairne pays ende vrede met hertoge Phillips, horen here, gehadt, want het was so verde binnen Gendt gecomen met desen oirloge dat die notabelste ende rijcste mannen van Gendt en waren hoirs goets geen meystere, mer die soudenairs ende andere lude van geenre wairden, dair dese rijke ende vroede aff geregiert mosten wesen. Dit konden die wijse ende voirsienyge binnen Gendt wael begrijpen, dat sijlude in die lencte dit aldus niet staende en souden mogen houden, sij en souden daer int laetste eens alomme livelois ende goedelois wesen; ja, dat meer was, als dese wijse ende vroede hem heymelijken plagen te vergaderen, plagen sij onderlinge te seggen tegens malkanderen, dair sij vry waren, dat hem al te zeer vervreemde hoe sij solange in eendrachte gebleven waeren, hoewael vele hoire, dair zomwijlen aldus vergadert wesende, wael wisten dat hoir eendrachte meer gehouden geweest hadde bij crafte dan bij vreenscappe, want die quade ende rebelle waren boven die vreedsamige ende die goede gecomen so seer dat nyemant tegens hoere woirden of wercken spreken en dorfte, dan wat Pieter van Bousche voirt woude setten moste voirtganck hebben; ende oic wiste dese Pieter wael, wairt dat hij dairomme sterven soude, aldus hadde hij liever in sijnre verherder quaetheide voirt te gaen ende te oirlogen dan tot zoene te raden of dair dagen omme te doen houden; ende en was oic nyemant so coene, die in sijne tegenwoirdichede of, dat meer is, in sijnre absencie, dair men vermoede

Digitized by Google

dat hijt vernomen soude hebben, hadde dorren spreken van zoene of vrede te maken, want, so geringe hij dat van yemande vernam, hoe dueghdelick, hoe reckelick of hoe wijs die oic wesen mochte, hij was dair terstont doot of liveloys omme.

Nu hadde dit oirloge, dat die van Gendt aldus tegens horen heren, eerst tegens grave Lodewijck ende na tegens den hertoge van Bourgongen als grave van Vlaenderen gevoert, bijkant geduert VII jaeren of dairomtrint, dair so menige quade zake uutgesproten, bloets omme gestort, ende goets omme verdorven was, dat des een wonder ende niet na te seggen en is; ja, dat meer is, dair quam so grote scade af voir dat gemeen waelvairt, dats hem die heyden, als Turcken ende andere nacien ende sarrasijnse landen ende luden, hem dies bedroefden ende beclaegden, want die hele comanscappe ter zee vercoude ende verghinck dairbij in hoirselven, van twisschen der zonnen upghanck tot der zonnen ondergeanck, ja, alle dat hele Septemtryon mostes bevoelen ende ontgelden, want die comansceppe van XVII kersten conincrijken plagen alle hoir marcte in den Zwene ter Sluys te verzoeken, dair sij dan binnen der Sluys, ten Damme of tot Brugge van alle hoere gebrachte goeden ende comanscepen gelost te werden ende coepluden toe te vinden plagen. Willen wij dan alle tot reden gaen, ende begrijpen hoes hem dese verde geseten landen ende luden so zeer bedroeven, ofs hem dan dese nagesetten landen dan niet wail lede bedencken ende bedroeven en sullen moeten van desen vlaemsen oirloge, welk oirloge so wreedt ende fel stont, dat men dair geenen middele twisschen vinden en konde: sodat ic wairachtelijken niet anders in minen verstande begrijpen en kan dan dat, doe eerst desen
fol. 162 pays heymelijk gevormt, geraemt ende versproken

wert, dat uptienselven tijt dese raminge allene uuten heyligen Geeste nederquam, bij sijnre godlijker inspiracie, uut devoter ende vurigher gebeden enyger devoter, innyger menschen, die hem solange baden dat hij sine oren des barmherticheyts tot haire bede opende, ende hoirde hair devote, nairnstige gebet, uuten welken hij over sijn kersten volk barmhertich wert, want dair was al te zeer vele arms volcx in Vlaenderen, die om die oirlochts wille in al te groten ellende ende armoede leefden, also wael in den steden als buyten upten dorpen.

Nu willic u seggen, van punte te punte, hoe dese zoene toeghinck twisschen desen luden van Gendt ende horen here, den hertoge van Bourgongen, gelijken ic u voir int begintsel verhaelt hebbe van dien hate ende nyde, ende alle die dingen die dairaf toeghingen twisschen Jan Bairde ende Jan Piet ten Damme, ende Ghijsbrecht Maehieu ende Jan Lyon met horen medeplegeren, die magen waren an den voirseiden, die ene an Jan Bairde ende die andere an Jan Piet, dairuut dat dit oirloge van Vlaenderen eerst recs ende upstont, dair ic u alle af bidde wael na te willen horen, ende verstaen die geschienisse hieraf.

Hoe bij gracie Goids twee burgeren van Gent traden van verres in ene heymelijke dadinge van zoene voir die van Gent metten hertoge van Bourgongen, ende hoe sij dair heymelijken enen ridder mede belasten uut Vlaenderen om dese an den hertoge te bereysen.

In desen tijden regneerde noch binnen Gent here Jan Boursier, van coninc Rychairs wegen van Engelant, ende Pieter van Bousch; ende voirt die andere

Digitized by Google

quaetdaders, die van sijnre sorten ende opynien waren, waren desen heren Jan behulpich ende bijstandich in alle sine begeerten. Nu waren dair enyge goede, eerbaere ende wijse mannen binnen Gendt, die dit oirloge zeer ter herten ghinck ende mishaeghde, hadden sij konnen gekeren of gebeteren, doch sij en dorften dair niet af spreken dan als sij te samen quamen ende dat zeer heymelijken, want, wair Pieter van Bousch vernomen hadde dat yemant van vrede of zoene gesproken hadde of enyge manyeren of gevairden dairaf ghethoont, dit hadde dair terstont sonder enyge genade doot omme geweest, hoe rijck, hoe machtich van magen of hoe reckelick hij oic geweest hadde, als exemple an here Symon Bette ende here Ghijsbrecht Gente, die van Phillips van Airthevelde ende van Pieter van Bousch in tegenswoirdichede der gezworen ende scepenen van Gent dootgesteken worden, ende noch sint dier tijt, om dier gelijke zaken wille, menygen mensche binnen der stede van Gendt hadde doen sterven. Ghij sult weten dat, in dienselven zomer dat Franssoys Ackerman van den coninc van Franckrijke uut die stede van den Damme gejaecht wert, ende dat alle die IIII Ambochten verbarnt ende gedestrueert worden, ende die coninc weder in Franckrijke gekeert was, begonden die van Gendt te wyvelen ende beduchten, ende zorghden zeer die wijse ende notable dat die coninc dair te naesten toecomende zomer voir die stede soude wedercomen met groter machte; mer Pieter van Bousch ende alle die van sijnre secten waren en gaven dair niet omme, ende plagen te seggen dat sij den coninc noch al te gairne eens sijen souden comen voir die stede, want sij hadden so grote ende starcke verbanden metten coninc van Engelant dat sij dair wael af getroost ende ontset souden worden, dair en

Digitized by Google

twyvelde hem niet an. Nu waren in desen tijden binnen der stede van Gendt twee vrome, wijse ende eerbaere burgeren, goet ende eerbair van leven ende hoirs ommegaens, ende oic int middelgemaet van geslacten ende maeghtalen binnen der stede, nyet van den meesten, noch oic van den minsten van der stede, denwelken tween dit oirloge, dat sij zaghen dat hoir goede stede aldus voerde tegens horen natuerlijken rechten here, den hertoge van Bourgongen, al te zeer hertelijken mishaechde ende node sagen, mer en dorften dies niet openbaren om der voirseider exempelen wille Pieters van Bousch; ende was die een een scippere van een die meeste pleyte van Gendt, hoewael dit sceepvaren uut Gent niet veels waert en was terwijlen dat oirloge duyerde, ende was genoemt Rogier Kervinck; die andere was die meeste vleyschouwere van alle den vleyschuyse van Gendt, ende die dair oic alremeeste stemmen, magen ende vreenden in hadde, geheten Jacob van Airdenburch.

Bij desen tween wert die zake van der zoene eerst ontghonnen ende begonnen, mits hulpe van enen eerbaeren ridder uut Vlaenderen, genoomt here Jan Delle, ende was een zeer wijs ende tractabel man, die hem dair zeer toe gaf, mer doch sinen arbeyt hadde al te vergheefs geweest, noch hij en hadde dair nymmermeer binnengecomen, en hadden dese twee gedaen, al hadde hij oic te baten gehadt alle des coninx machte van Franckrijke, dat moighdy vrylijken ende vast geloven. Dese here Jan Delle was van hoire vele wael gemint binnen der stede van Gendt, van den meesten sowael als van den minsten, sodat hij dair bij tijden inne ende uut te rijden plach, als hem geliefde, want men droech binnen der stede geen quaet vermoeden noch suspicie up hem noch up fol. 162 v°
nyemande int beghinsel van deser zoene. Oick en sprack

Digitized by Google

hij, noch en hadde dorren spreken van enyger zoene, eer dat die beroerte dairaf bij Rogier Kervinck ende Jacob van Airdenburch uut ende te voirschijn quam, dairaf ic u nu oic die manyeren alle seggen sal. Wair was dat dese twee voirseide personen groot ongenuechte int herte hadden van desen oirloge dat sij in Vlaenderen zagen, sodat sij hieraf tesamen sprekende worden tot eenre tijt, dair doe Rogier sprac tot desen Jacob, seggende : « Och here God, die diegene wesen mochte, die enen wech ende middel vinden konde, dairmede men breken ende te niete maken mochte den groten laste dair dese goede stede van Gent in is, dair wij doch beyde binnen geboren ende van geslacten af sijn, ende dat sij uut den quaden slage dair sij so dyepe tegens horen rechten here, den hertoghe van Bourgongen in steket verlost mochte werden, ende met hem tot vrede ende zoene comen, och, die soude ene schone aelmisse up airden doen, ende hij soude dair sonder twyvel grotelijken inne verdienen tegens Gode, ende dairtoe grote eere ende lof ter werlt behalen, want zeker dit grote oirloge ende twiste en voeght ymmers niet wael ». « Voirwair, Rogier », sprac Jacob weder, « ghij seght wair, mer tis zorghelijck ende hert voir yemant te doen, want, als ghij weet, Pieter van Bousch is so ontsichelijken man dat nyemant van bestandt, vrede, zoene of eendrachtichede spreken noch voirtsetten en darre, hij en wilde Pieters overvallen getroost sijn. Ghij weet doch wael, waert Pieter vernaem, so wair hij zeker sijnts doots, als menichwerven gebuert is dengenen die hem, om goet in die saken te doen, gemoeyt ende grotelijken gearbeyt hebben; mer, alst Pieter vernomen heeft, theeft hem allen tlijf gecost ». « Ja », sprac Rogier doe, « so sal dan die zake ewelijken in aldustanygen state moeten bliven, dat zeker te hardt te

Digitized by Google

lijden is, ende, dat wij vele zwijgen, so moet dese sake nochtans eens tot enen anderen eynde uutcomen. Hieromme segge ic, die dairinne mochte helpen voirsien, hij en dede sine dage niet so godlijken, so eerlijken noch so schonen dachreyse ». « So biddic u, Rogier, dan », sprac Jacob, « dat ghij my wege updoen wilt ende onderwijsen, dair ment mede soude mogen toebringen, ende ic salre met herten gairne na horen ». Rogier sprac, seggende : « Jacob, ghij sijt onder uwe vleyshouweren een die meeste ende ontsienste van alle dat ambochte, aldus so moochdy dair den gront van uwer herten wael openbaren in hemelicheden uwen liefsten ende getruwesten vreenden; ende, als u dunct dat sij dair gehoir toe geven, suldy altemet dieper ende verder in der materien na onsen upsette voirttreden. Ende ic, an die andere zijde, die zeer wael gesien bin onder den scipmannen ende dair groot gehoir hebbe, gemerct dat ic hoir gedachten alle wael weet in deser zake, uutdat sij my dicke in heimelichede geclaecht hebben hoe moede sij des oirloges sijn, dorften sijt uutspreken, want sij dair groten scade ende afterdele bij hebben, sal oic mijn goede, rechtvairdige zaet dan zaeyen in dengenen dien ics betruwe, diewelke dan voirt elke die haer hiertoe informeren sullen ende bringen ten rechten wege, konnen wyt dan dairtoe bringen dat wij dese twee ambochten tot ons hebben, die groot ende machtich sijn, die andere ambochten ende eerbaere burgeren die gairne vrede hadden, sullen dair alle toe vallen ». « In den name Goids », sprac Jacob, « ic salre gairne met die myne af spreken, ende spreect, ghij Rogier, oic metten uwen ».

Also sij twee dit te samen gesloten waeren, deden sijt beyden, mer deden dat so heymelick ende wijselijken elc an den sinen dat bij gracie

Digitized by Google

ende instortinge des heyligen Geestes, Jacob van Airdenburch creech alle die vleyshouwers tot sinen wille; van gelijken practisierde Rogier Kervinck met sinen wijsen woirden ende wercken solange dat hij oic alle die scipluden dairtoe brachte, dat sij begeerden weder met horen scepen ende comanscepen int water te wesen, dat hem nu voir gesloten was, ende dairomme te doen met desen Rogier allen dat hij up hemluden begeren soude.

Dit aldus gepractisiert wesende, vergaderden hem dese twee eerbaere mannen, ende ontdecten hem tegens malkanderen van horen toegeleyden wercke, ende hoe elc sijn volk willich ende bereyt vant om tot zoene te comen met horen here. Doe spraken sij tot malkanderen : « Nu gebrect ons enen heymelijken, wijsen derdenman van gelove, om een middelair te wesen ende die onse upset ende zake rechtvairdeliken ende dueghdelijken overbringe onsen genadigen here, den hertoge van Bourgongen ». Des vyel hem beyden in den sinne, ende dair bleven sij ende sloten oic up, hem hieraf te ontdecken met heren Jan Delle, ende oic wast beste met hem te doen, want hij verkeerde veel binnen der stede van Gendt, sodat sij twee met hem hieraf spraken, ende gaven hem hore heymelichede in geloven te kennen, seggende : « Siet, here Jan », wij hebben alrede sovele gearbeyt an onse twee ambochten, dat sij vollecomelijken totter zoenen genegen sijn, indien onse genadige, die hertoge van
fol. 163 Bourgongen, ons alle zaken vergeven wilde, ende ons laten in onsen ouden vryheden dair wij schone bezegelde hantvesten ende prevylegien af hebben, wael ende notabeliken bezegelt, ende dieselve ons oic nu van nyeus vernyewen ende confirmeren ». Doe sprac here Jan Delle : « Ghij eerbaere mannen, ghij spreect herde wijselijken ende wael, ende ic wil met goeder

Digitized by Google

herten gairne hieraf een getru ende goet overbringen an minen here van Bourgongen wesen, ende voirt dadingen twisschen tween ». Hiermede schiet dese goede ridder uuter stede van Gendt, ende quam bij minen here van Bourgongen in Franckrijke, also hij dair doe bij den coninc lach, ende gaf hem in heymelichede ende allene te kennen dese voirseide materie zeer wijselijken, ende onderwees desen hertoge also met goeden bequamen woirden dat hij hem tot sijn begeren zeer nederdaelde ende voechde. Oic mede, om der reysen willen, dair voiraf geroert hebbe, die hij gairne metten coninc van Franckrijke in Engelant doen soude met groter machten, om aldair een groot conquest ende homoet den engelsen coninc ende sine ondersaten te doen, begeerde hij zeer met dien van Gendt gesoent te wesen; ende dat rieden oic alle sine vreenden ende rade, als die cognestabel ende ammyrael van Franckrijke, die here van Couchy, here Gwy van Latrymoelge ende andere, dair hij hem mede beriedt. Sodat die hertoge van Bourgongen desen ridder weder ter antwoirden gaf, alsdat hij alle doen woude also hijt selve ordyneren soude, ende dairup wederkeren soude bij diegene die hem uutgesent hadden. Int scheyden vraechde die hertoge desen heren Jan of Franssoys Ackerman hier oic yet af wiste. Die ridder sprac : « Here, neen hij, want hij is cappiteine upt slot van Ghavre, ende ic en weet niet of dese twee yet wouden dat hijt wiste ». « So segt dan desen tween », sprac die hertoge, « dat sij vrijliken met hem hieraf spreken, want hij en sal my genen hinder wesen; ic weet wael dat hij zeer gairne met my tot eenre zoene comen soude ende myne vreenscappe vercrijgen ». Dese ridder schiet hiermede van den hertoge van Bourgongen, ende dede also hij hem beval te doen, want hij quam binnen Gendt, ende brachte

Digitized by Google

desen tween dese goede tijdinge, dair sij wael af tevreden waren, ende reedt doe bij deser tweer weten up tslot tot Ghavres, ende ghaf dese zaken int lange Franssoys Ackerman te kennen in groter heymelicheden. Als Franssoys dit hoirde, zweech hij ende ymagineerde dair een luttel up, ende doe wert sprekende, ende seyde totten ridder met enen blijde gelate : « Zeker, here Jan, als mijn genadige here die hertoge van Bourgongen die goede stede van Gendt alle zaken vergeven wille ende hoir voirt in haere vrijheden ende oude rechten houden, so en sal ic dair nymmermeer rebelle tegens wesen, mer dair met herten nairnstich inne wesen om totter zoene te comen ». Hiermede schiet dese ridder van Franssoys Ackerman ende van den anderen tween, ende reedt weder in Franckrijke bij minen here van Bourgongen, ende liet hem dair syen hoe sijluden dat tractate gevormt hadden; die hertoge hoirdet, ende consenteerde hem gairne dairinne, bevelende zekere brieve hierup tė maken, opene ende oic besloten brieve, gaende an der stede van Gendt, bezegelt met sinen zegele, die al te zeer zuetelick ende vreendelijken gedicht ende geformeert waren; welke brieve dese ridder ontfinck, ende quam dairmede in Vlaenderen, dair hij doe up ene zekere plaetse sine brieve liet liggen, mer quam binnen Gendt sonder brieve, doch hij seyde Rogier ende Jacob hoe hij alle brieve ende bescheyt hadde, ende wair hij se gelaten hadde, sodat sijs wael tevreden waren. Elck deyncke doch nu wael over, in wat groter onverwijnlijken laste hem dese ridder ende dese twee andere staken, want, haddet bij yemans ingeven of anbringen voir here Jan Boursier of Pieter van Bousch gecomen, dat hem van deser dadinge yet getwyvelt hadde, dair en hadde genen raedt tot deser mannen liven gestaen, sij en hadden dairomme terstont dootgeslagen te worden.

Digitized by Google

Hoe dese twee burgeren van Gent metten ridder enen dach raemden, dat sij met horen vrienden vergadert souden wesen om hoir upset te volbringen ende souden dese ridder here Jan Delle an den hertoge om die brieve van der zoene te halen van hem, ende hoe here Jan Boursier ende Pieter van Bousch van deser dachvairde vernamen, die doe dairup te rade ghinghen, ende voirt hoet verghinck.

Nu ghingen dese Rogier ende Jacob toe, ende seyden tot desen ridder: « Here Jan, ghij sult nu een donredage naistcomende hier weder binnen dese stede comen, des smorgens omtrent IX uyeren, ende brinct ons heren besloten brieven van Bourgongen met u, ende thoont die, ende, mogen wijt bijbringen, wij sullen dairomme arbeyden dat sij voir alle die gemeente van Gent gelesen sullen werden, updat sij meer geloven in uwer bootscappen sullen setten, want uptienselven tijt sullen wij alle vry die overhant van der fol. 163 v°
stede hebben ende here dairaf wesen, of alle doot ende verslagen. Dairomme so suldy vernemen, als ghij binnen die poirten coemt, hoet hier binnen staet, ende, verneemdy dat wijs tonder liggen, so moochdy wael vrijlijken wederomme keren ende wechrijden, als ghij eerst moght, up u lijf, want dan en hebdy hier niet te scaffen, ten wair of ghij mede doot wesen woudt, want ghij moght wael deyncken, quaemdy hierbinnen onder hoirluder machte ende men alsulke brieve an u vonde, dat ghij dair doot omme wairt, al hadt ghij M man live; mer, verneemdy dat onse zaken wael staen, so coomt vrijlick uptie marcte draven, ghij sult dair blijdelijken ontfaen werden ». Here Jan antwoirde desen tween dat hij also doen soude, met welken worden sij dair horen raedt sloten des manen-

Digitized by Google

dages voir desen donredach voirseit, ende dese twee ghinghen elc thuys, ende here Jan Delle reedt weder uuter stede, wael geinformeert wesende hoe ende wat hij doen soude. Des traden dese twee in den laste ende arbeyt, des dynxdages ende des woonsdages, omme hoir upset tot enen goeden eynde te bringen, dair sij hoir vreenden ende luden aftervolligende hoir begonnens wercx te informeren mosten ende bereyt hadden. Dese twee liepen solange binnen desen tween dagen, so an den enen dekene van den enen ambochte hier, so an den anderen dekene van den anderen ambochte dair, dat sij hoire een groot deel van desen dekenen tot haren wille ende accoirde gecregen, ende waren gesloten ende overeengedragen, dat sij des donredages smorgens tot VIII uyeren uut horen huysen strijken souden, bij hem hebbende in hoir geselscappe den gravebannere van Vlaenderen, ende hebben enen geroepe ende enen gecrye : « Vlaenderen die Lew! Hogen moet! Hoeren here in tlant, die goede stede van Gent met hem gezoent wesende ende vergeven ende quijtgescouden van alle hoir misdaet ». Dit gevairdt gevyel binnen desen tween dagen so breedt, dats dese Rogier ende Jacob so wijselijken niet beleden noch bedecken en konden, Pieter van Bousch vernam hieraf.

Terstont als Pieter van deser zake geinformeert was, ghinck hij tot heren Jan Boursier, die binnen Gendt uptien tijt van des coninx wegen van Engelant die overste regiere ende cappiteine was, ende seide : « Here, aldus gaet : Rogier Kervinck ende Jacob van Airdenburch over alle dese stede doir muyeren, ende sullen morgen ouchtent omtrent VIII uyeren uptie Vrydachmarcte comen met des graven bannere in hoir hant, ende hebben een geroepen, als sij doir die staten sullen comen gaen, te weten : « Vlaenderen

Digitized by Google

die Leew! Hoge moet! Onsen here int lant, onse stede met hem gesoent ende gehouden te bliven in allen onsen vryheden ende oude rechten, verghiffenisse ende quijtsceldinge van alle onse mesdaet! » met welker zake die coninc van Engelant ende wij met hem verdreven ende versteken sullen werden alheel van der onser machten ende jurisdictie, ten sij dat wij hier voirvallen metter hant ». « Ja », sprac here Jan Boursier tot Pieter, « wat raedt staet hiertoe, ende wat dunct u dat wij nu doen sullen? ». Pieter sprac : « Dat willic u seggen; tis oirbair dat wij ons mergen ouchtent vergaderen in der stede huys, ende laet hem alle u volk wapenen, ende wij sullen comen brasschen doir die straten, hebbende bij ons des coninx banneren van Engelant, roepende oic met luder stemmen : « Vlaenderen die Leew! die coninc van Engelant int lant ende here van der stede van Gendt, ende alle verraders doot! » Als wij aldus gecomen sullen wesen uptie Vrydachmarct, sullen diegene die onse vreenden sijn bij ons vallen, ende dan sullen wij terstont metter warmer daet dootslaen alle die verraders ende rebelle die tegens den coninc van Engelant sijn, dien wij toebehoeren ». Here Jan Boursier sprac weder, seggende : « Ghij hebt dit wael begrepen, het dynct my oic also te doen, ende tsal oic geschien ».

Besiet nu of God niet wael en behoefde in deser tweer ander goeder mannen hulpe te wesen, doch dese vernamen oic van Pieter van Boussen upset ende ordynancie, mer, als fyne stantaftige ende herde mannen, hilden ende bleven sij dair onversaecht af, ende vast bij horen upsette, ende hilden terstont enen corten raedt up Pieters upset, dat was dat sij sloten van dien avont te senden an allen den dekenen van horen accoirde, ende deden hem seggen des woonsdages savonts, als dat wair was, dat sij gesloten

Digitized by Google

waren des morgens te vergaderen uptie Vrydachmarct omtrent VIII uyeren, mer dat sijs niet en lieten, sij en quamen tot VII uyeren; dit deden dese Rogier ende Jacob om Pieter van Bousschen upset te verrassen ende te breken. Als dese dekenen dese wete gedaen wert, waren sij alle wael tevreden, ende wildent also gairne doen, ende elc liet dit voirt sine luden also mede weten.

Doet quam an den donredach smorgens, quam here Jan Boursier met sinen hope strijken, ende ghinck tot up thof te Walle, starck wesende met sinen airtsiers als hoops omtrent LX man. Dair quam bij hem Pieter van Bousch met omtrent hem LX^sten^; des deden sij dair doe alle hoir harnasse an, ende schicten hem dair in goeder ordynancie. Rogier Kervinck ende Jacob van Airdenburch en sliepen niet, mer waren oic up ene zekere plaetse, dair sij hem vergaderden; des quamen dair dat meerre deel van alle die dekenen van Gendt bij hem. Doe sij dair vergadert waren, namen sij des graven bannere van Vlaenderen in
fol. 164 die hant. ende streken met horen hope doir die straten ter Vrydachmarct wairt an, roepende met enen luyden gerufte doir die stede : « Vlaenderen die Leew! Hoge moet! Onsen here int lant, ende die goede stede van Gent met hem gesoent, blivende in allen onsen vryheden ende oude rechten vry, quijt ende hele verghiffenisse van alle onse misdaet ». Diegene die dit gecrye hoirden, ende zaghen dair hoir dekenen ende hoir overste van horen ambochten mede wesen, hebbende bij hem des graven bannere, vyelen dairmede bij in horen hope of, waren sij bloot, sij togen terstont metter meester haesten hoir harnasse an, ende vollichden hem allen dat sijs lijfs hadden, ende quamen dese Rogier ende Jacob met horen hope omtrent zeven uyeren upten Vrydachmarct, dair sij doe houdende bleven, settende

Digitized by Google

voir hem des graven banner van Vlaenderen, binnen welker tijt dat sij aldus uptie Vrydachmarct stonden, viel ende quam hemluden veel ende groot volk bij. Dese tijdinge quam here Jan Boursier ende Pieter van Bousch, die noch up thof tot Walle waren ende vergaderden hem dair noch, hoe Rogier Kervinck ende Jacob van Airdenburch alre die Vrydachmarcte begrepen hadden : dair schieden sij doe van thof te Walle mettes coninx banneren van Engelant, roepende doir gene straten : « Vlaenderen die Leew! Hoge moet! Die coninc van Engelant onse here int lant, ende doot alle die verraders ende rebelle die hem tegens sijn! » ende quamen so totten Vrydachmarcte, dair sij doe toefden ende schoren hem tegens die andere, settende voir hemluden des coninx banneren van Engelant, verwachtende meer volx, mer van alle die dair quamen vyelre zeer weynich bij Pieters hope, mer liepen alle bij Rogier ende bij Jacob; ende cregen aldus dese Rogier ende Jacob, wael van C mannen die dair quamen, die LXXX bij hemluden ende meer, sodat int laitste dese grote marcte alheel bedect was met gewapent volk, die al stille stonden, elc an zine zijde, grymmende elke zijde die ene uptie andere, als dieghene diet dair vermoeden te becorten.

Doe Pieter van Bousch gewair wert ende sach hoe alle die dekenen van den ambochten binnen Gent ende alle hoir volk gleden ende streken bij Rogier Kervinck ende Jacob van Airdenburch, wert hij zeer in hemselven verslagen, hebbende grote vrese ende sorghe voir sijn lijf, want hij sach dair dat diegene die hem plagen te nygen, te buygen ende truwelijken te dienen, schuweden ende vloon al van hem. Trouwen, doe drayede ende stack hij hem al ledichlijken ende al heymelijken uuten drange, sonder te seggen : « Ic gha of ic sal wedercomen », sonder oic enygen oirlof

Digitized by Google

te nemen an heren Jan Boursier of an den anderen Engelsen die dair stonden, mer ghinck hemselven versteken ende scuylen up ene heymelijke stede, van vresen des doots. Als Rogier Kervinck ende Jacob van Airdenburch overzagen die manyere van den volke, ende dat bijna alle die gemeente van Gendt dair vergadert was, ende alle gecomen bij hoirs graven banner, hemluden te baten, waren sijs zeer verblijt ende wael getroost, ende dat met goeden redenen, want dairbij vonden sij dat hoir saken in goeden state stonden, ende dat oic tghemene volk van Gendt begheerden tot zoene met horen here te comen. Dair schieden doe dese twee tesamen van hair stede, dair sij gestaen hadden, met enen groten hope volx, ende deden dair voir hem beyden dragen des graven banner, mer den groten hope lieten sij noch after hemluden stede houden; des quamen sij tot here Jan Boursier, die dair stont met sinen Engelsen, die zeer bezorght waren voir hoir lijf, doe sij desen hope tot hemluden sagen comen. Dair tradt Rogier voirt, ende quam voir here Jan Boursier staen, seggende tottenselven ridder : « Here, Jan Boursier, wat dingen hebdy hier te scaffen ? Wair hebdy Pieter van Bousch gelaten, ende wat is uwe menyge nu hier? Wij willen nu oic hier een antwoirde weten, wair ghij onse vreent of vyandt sijt ». Dese engelse riddere antwoirde ende seyde dat hij Pieter dair bij hem gemeent hadde te hebben, mer doe hij hem alleen sonder Pieter vant, ende dat hij hem doirgesteken hadde, sprack hij voirt, seggende : « Ic en weet wair Pieter gebleven is, ic hadden wael bij my vermoet te wesen, doch, hoet met hem sij, ic wil bij mijnen rechten, natuerlijken here, den coninc van Engelant, bliven, wiens geboren ondersate ic bin, ende die my oic hier gesent heeft tot uluder begeerten; twelke ic u nu hier vermane ende beghere te

Digitized by Google

willen gehuegen ». Dese andere van Gendt antwoirden hem weder, seggende : « Tis wair, want, en wairt doirdat u die goede stede van Gendt hier ontboden hadde, ghij wairt hier nu dair doot omme; mer, ter eeren ende liefden des coninx van Engelant, die u hier tot onser begeerten gesent heeft, en suldy noch alle die uwe up desen tijt ghenen noot hebben in gheenre manyeren, dan wij sullen u volcomelijken bescudden ende bescermen van allen schaden; ende wij sullen oic u geleyden of doen geleyden, dat ghij ende alle die uwe hier bij u wesende, veyllich ende sonder zorghe binnen der stede van Calays comen sult. Hieromme so schict u van deser plaetsen rustelijken ende vredelijken met alle die uwe, ende gaet in uwe herbergen, ende en beroert noch en stuert u nyet van enyge dingen die ghij hier te handen sult horen of fol. 164 v°
sien trecken, want tis nu so verde gecomen dat wij bliven willen bij onsen rechten, natuerlijken here, den hertoge van Bourgongen; oic en willen wij niet meer oirlogen ». Dese ridder, dit horende, was deser woirden zeer verblijt, ende antwoirde dairup, seghende : « Lieve heren, nadien niet anders wesen en mach, in Godes namen sij; ende hebt groten dancke van tselve dat ghij ons nu biedt ende presenteert ».

Digitized by Google

Van hoe here Jan Delle binnen Gent quam tot upten Vrydachmarct, dair dese voirseide twee burgeren met horen vreenden stonden, ende oic alle die dekenen van den ambochten, dair hij doe voir hem alle sine brieven overghaf van den hertoge van Bourgongen, ende hoe die van Gent sonden tot Doirnicke an horen here om die confirmacie van der zoene, die doe dair also up gemaict wert.

Met desen schiet here Jan Boursier met alle sinen geselscappe van dier plaetsen, also wail die Engelsen als die van binnen Gendt, ende sonderlinge die van Gendt die met hem geweest hadden begonden hem heymelijken onder die andere van Gendt te steken ende te mengen, die een onder die ene banner, die andere onder die andere. Niet lange hierna quam binnen Gendt here Jan Delle, gelijken dat met hem overdragen was te geschien, ende quam rijden metten eersten uptie Vrydachmarcte, ende brachte voir hem schone bezegelde brieven, in schonen gedichte ende tale inhoudende van zekere dadingen, aldair binnen gesent wesende by manyeren van enen middele van den hertoge van Bourgongen; welke brieven dair doe geopenbair ende gelesen worden voir alle den volke, die denselve volke zeer wael behaechde ende gairne hoirden; dair doe bij ontboden wert ende over geroepen Franssoys Ackerman, die buyten upt tslot tot Gaveren lach, die terstont binnen Gendt quam, ende consenteerde hem willichlijken in alle des hertoge ordynancie ende dadinge, seggende oic dat men dair zeer wael an dede. Cort na desen, wert dese here Jan wederomme gesent bij den hertoge van Bourgongen, die tot Atrecht lach met synre vrouwen der hertoginnen, die hemluden dair doe alle vertelde, hoe hem

Digitized by Google

die van Gendt gedragen hadden, ende hoe Pieter van Bousch noch stemme noch gehoir int cappitele en hadde, mer soude in vresen van dootgeslagen te sijn geweest hebben, hadde hij dair doe gevonden geweest; mer Franssoys Ackerman hadde hem eerbairlijken in der saken van den pays gedragen. Als die hertoge alle dese tijdingen hadde ende hoirde, bevyelen sij hem zeer wael, ende bezegelde dairup een bestant ende vrede, uptien tijt ingaende totten eersten dage toe van Januario doe naestcommende, binnen welker tijt men ramen ende ordyneren soude ene dachvairde te houden binnen der stadt van Dornick om dan dair ene vaste zoene te maken; twelke dese voirseide here Jan Delle al bescreven ende bezegelt bracht binnen der stede van Gendt, dair doe alle dat volk dairbinnen zeer af verblijt was, want, nadat sij gelaet thoinden, begeerden sij alle uuterlijken zeer ter zoenen met horen here te comen. Noch so hilden hem binnen Gendt here Jan Boursier met sinen Engelsen, ende oic Pieter van Bousch, mer men acht se niet dairbinnen; doch Pieter en wert niet mesdaen, overmits dat hij gezworen hadde nymmermeer te beluysteren noch te bearbeyden enich oirloge of twijdrachte twisschen den hertoge van Bourgongen, horen here, ende den goeden luden van Gendt; ende dit hadde bedadinct Franssoys Ackerman twisschen der stede ende Pieter, die der stede van Gendt te kennen gegeven hadde vele dueghden ende heerlijker, truwer diensten die Pieter van Bousch der stede van Gendt gedaen hadde, sodat mits desen Pieter in vreden bleef sitten, want sij bekenden oic selve wael dat, in den tijden doe Pieter van der stede enich beveel gehadt hadde, was hij der stede altijt een getruwe cappitein geweest.

Dese vrede ende dit bestandt aldus gemaict wesende twisschen den hertoge ende dien van Gendt,

Digitized by Google

werden van beyden zijden gezworen, gescreven ende bezegelt; des worden doe dieghene die tot Dornicke ter dachvairde trecken souden geordyneert, ende sonderlinge wert dair Franssoys Ackerman toe gecoren als overste, want hij een zeer vreendelick ende tractabel man was, ende wael bij den heren bekent; oic waren dair met hem, als overste, Rogier Kervinck ende Jacob van Airdenburch. Dese quamen binnen der octaven van sinte Andries binnen Doirnicke met L pairden, in der herberghen van den Salme in Saint-Brissen strate; ende, upten V^ten^ dach van December, quam binnen Doirnicke die hertoge van Bourgongen, die hertoginne sijn wijf, ende hair beyder dochter van Nyvers ter poirten van Rijsel in. Des reden hem buyten Doir-
fol. 165 nicke te gemoete die Gentoyseren, die zeer wael gereden waren, al met bloeten hoofden, ende, doe sij bij hemluden quamen, negen sij den hertoge ende twee vrouwen zeer lage metten hoofden, sonder van hoere pairden te staen; dair die hertoge doe haestelijken voirbij hemluden leedt, want hij haeste hem zeer der hertoginnen van Brabant te gemoete te rijden, die men hem seyde dat ter andere poirten dair oic binnenquam, als oic wair was; ende die wert in des biscops hoff gelogiert. Hier wert nu angeheven dit tractate van der zoene twisschen den hertoge ende der stede van Gendt, twelke al te voeren wael versproken ende gesloten was. Ende hier was nu here Jan Delle zeer nairnstich in die were, alle saken te bringen ten goeden eynde, also hij alleen die met groter vresen, sorghe ende arbeyt belopen ende toegebracht hadde, ghinck nu menichwerven over ende weder over twisschen tween, ende dat tot begeerten der drier vrouwen, als van der hertoginnen van Brabant, van Bourgongen ende haire dochter van Nyvers. Hier verghaf nu die hertoge van Bourgongen alle

Digitized by Google

saken, ende die zoene ghinck toe, ende wert dair uutgeroepen, gescreven ende bezegelt twisschen beyden partyen, ende dat in der formen hierna volligende.

« Phillips, zone des coninx van Franckrijke, hertoge van Bourgongen, grave van Vlaenderen, van Arthoys ende van Bourgongen, Palatijn, here van Salijns, grave van Rethel ende here van Mechelen, ende Margriete, hertoginne ende gravinne derselver landen ende plaetsen : Allen dengenen die dese jegenwoirdige brieve horen of sien sullen, saluyt! Doen wij te weten, want onse waelgeminde ondersaten, die scepenen, raden ende gemene gemeenten onser goeder stede van Gendt, oetmoedelijken gebeden hebben an onsen here den coninc ende an ons, dat wij hoire bermhertich ende genadich wesen wouden, ende dat dieselve onse here die coninc ende wij hemluden vergeven wilden die overdaden, mesdaden ende brueken, bij hemluden met allen horen helperen ende medeplegeren tegens onsen voirseiden here ende ons menichfoudelijken te handen getogen ende bedreven, wij dan, ontfermenisse ende compassie over onse voirseide ondersaten hebbende, hebben nu metten anderen bezegelden brieven ons voirseits heren des coninx ende der onser, ende omme die redenen wille in denselven wael verclaert, onse voirseide onderzaten van Gent met horen hulperen ende medeplegeren volcomelijken weder in horen oude state geset; ende gelijken vergeven alle dat sij tegens ons mesdaen hebben, ende hebben hemluden geconfirmeert hoir previlegien, hantvesten, vryheden, costuymen ende gewoonten, soverre sij vollecomelijken comen tot onderdanichede ons heren des coninx voirseits ende onser; diewelke gracie ende verghiffenisse die voirseide van Gendt ende hoere medeplegeren met horen brieven ende boden zeer oitmoedelijken van onsen

Digitized by Google

here den coninc voirseit ende van ons so solempnelijken ontfaen hebben, die sij dairomme binnen der stadt van Doirnicke, in enen sconen ende eerlijken getale, bij ons heren des coninx raden ende ons aldair gesent hadden, ende sij dairaf gescheiden ende hebben dair met moetwillen gerenonciert van allen oirloghe ende twijdrachte, ende sijn wedergekeert ende wairachtelijken met goeder, vryer herten tot ons heren des coninx ende onser gehoirsamicheit ende onderdanichede gecomen, belovende alsdat sij van nu voirt an goede ende getruwe vreenden ende rechtvairdige ende wairachtige ondersaten ons heren des coninx voirseit, als an horen overhere, ende an ons vrouwe Margrieten, als an hoere natuerlijke ende geboren erffvrouwe; wairomme onse voirseide here ende wij ontfaen hebben onse voirseide onderzaten van Gendt ende hoere medeplegeren in onse gracie, genaden ende onderdanicheden, ende hem onse brieve van derselver gracien ende verghiffenisse gegeven puyerlijken ende absolutelijken, mits oic die restitucie ende wedersettinge in hoeren ouden state van horen previlegien, custuymen ende gewoonten, gelijken dit alle te vollen in denselven onsen brieven clairlijken blijken mach. Na welker gracie ende remissie die voirseide onse onderzaten van Gendt hebben ons vele ende alrehande supplicacien overgegeven, die wij alle hebben doen vysitieren ende doirsien zeer nairnstelijken ende met rijpheden bij onsen rade dairtoe geordyneert, diewelke, alle wael doirsien ende verstaen, hebben wij om den gemenen oirbair ende oic omme te voirhoeden alle twijdrachten die van nu voirt an van nyews uprijsen mochten, van speciaelre gracien, uut mynnen ende affectie die wij dragen tot onse gemene onderzaten, geordyneert up hoere voirseide supplicacie tselve dat hierna vollicht.

Digitized by Google

In den eersten, upt punt dair sij begeert hebben dat wij wouden confirmeren der stede previlegien van Cortrijke, Menen, Denremonde, Riplemonde, Aelst, Acsele, Hulst, Ecloo, Biervliet, Dunsen ende van den castelryen ende dorpen derselver steden, hebben wij geordyneert dat die ingeseten derselver steden bij ons sullen comen, voir hem bringende hoir previlegien ende hantvesten, die wij dan bij onsen rade sullen doen doirsien. ende dan, dat also geschiedt wesende, sullen wij ons dair so in hebben dats onse geminde fol. 165 v°
ondersaten van Gendt ende die andere plaetsen voirseit met reden sculdich sullen sijn te vreden te wesen. Ende of enich deser voirseider steden hoir hantvesten ende previlegien bij ongeval of anders quijtgeworden waren of verloren hadden, dair sullen wij dan goede ende waire informacie up doen doen, ende, die informacie wael doirgesien wesende, sullen wij dan dairup voirsien als voirgeseit is.

Item, upt punt dair sij an ons begeert hebben van der comansceppe, dairaf hebben wij geconsenteert ende willen dat die comanscepe over alle Vlaenderen haren lope hebbe, betalende dairaf alsulke gelden als dairaf van ouds custumelijken geweest is.

Item, dair sij begeren, wairt dat enyge van den inwoonren van Gendt of horen medeplegeren in toecomenden tijden buyten den palen van Vlaenderen beset ende gearresteert worden, om zaken wille spruytende uuten geleden oirloge voirseit, dat wij dairaf souden gehouden wesen hemluden te vryen, ditselve hebben wij hemluden gegonnen, te weten, ist dat hoire enich om der voirseider saken wille getoeft of gearresteert werden ter plaetsen voirnoemt, sullen wij hemluden dairinne behulpelijck, bijstandich wesen ende hem bescudden ende bescermen, met alle onse machten, tegens enen yegelijken die se met wegen van

Digitized by Google

feyten souden willen moeyen of hinder doen, als een goet her sinen goeden ondersaten sculdich is te doen.

Item, dair sij begeren dat alle gevangenen, die wij hemluden afgevaen hebben ende noch ter tijt in vangenisse houden, vrylaten ende quijtscelden willen, hebben wij geordyneert ende ordyneren dat alle die gevangenen, die hemselven up ene somme geset ende gecoft hebben, mits die betalende ende hoere redelijke costen uutgeslagen quijtgelaten worden, behoudelijken, wairt dat enyge van desen gevangenen, hoir mage of vreenden, die om horen willen gehouden waren te doen ende enyge sloten of starcke plaetsen innegehouden hadden tegens ons, die eerst in onsen handen leveren sullen; ende van gelijken sullen onse ondersaten, die ons van die van Gendt of hoeren vreenden af gevaen sijn, oic vrij ende quijt, als voirseit is.

Item, in starckenisse ende om te vermeerren onse gracie, hebben wij geordyneert ende ordyneren dat alle diegene, die om dit voirseit geschille ende laetste oirloge wille gebannen sijn geweest uut onsen goeden steden van Brugge, Yperen, uuten Vryen of uut anderen steden of dorpen ons lants van Vlaenderen, weder vry incomen ende bliven sullen ongemoyt, elc in sine plaetse dair hij uut gebannen is geweest; of diegene, die uut die wetten ende gerechten geset sijn of van selfs hem geabsenteert hebben om der onvreden willen, sullen ingelijcx alle, elc in sine plaetse, weder vredelijken comen ende bliven mogen; des sullen dese, tsij binnen Gendt of tot anderen plaetsen, dair sij elc int hoere comen sullen, onsen dienre in elc plaetse desen navolligenden eedt doen, eer sij upten horen ende oude passe weder sullen comen. Oic sullen sij zweren desen pays ende zoene te vollen te onderhouden, noch nymmermeer die plaetsen, of yemant van die dairbinnen gebleven sijn tegens hem, dair sij uut ver-

Digitized by Google

dreven geweest sijn, dairomme tot genen toecomenden tijden te mesdoen, of doen misdoen in geenrehanden manyeren; ende van gelijken sullent oic alle diegene, die met ons buyten geweest hebben ende weder binnen Gendt comen sullen, zweren. Item, dat alle diegene van Gent met horen medeplegeren, die dese onse gracie genyeten sullen willen, sullen terstont comen tot ons heren des coninx ende onse onderdanichede; ende, als van denghenen die nu niet binnen slants en sijn, sullen binnen der tijt die hierna geordyneert sal werden elc weder geset werden up hoir renten, huysen, hoven, erven ende lenen, tot wat plaetsen die gelegen sijn, niettegenstaende wat mesdaden sij om deser voirseider twisten ende oirloochs willen yemant yet mesdaen mogen hebben, mer dair so vry upcomen als sij se te voren voir deser twijdrachte ende oirloge te gebruken ende besitten plagen.

Item, ist dat enyghe van binnen Gent of hoeren medeplegeren buyten sijn, tsij in Brabant, in Henegouwen, in Hollant, in Zeelant, in Cambresijs of int bisdom van Ludick, ende binnen II maenden na date deser supplicacien overgiftc comen voir ons of voir onsen dienren dairtoe geordyneert, ende doen ons dair hulde ende alsulken eedt als hier noch na verclaert sal werden, dese, dan dat gedaen hebbende, sullen gheelijken ende alle genyeten onse voirseide gracie; ende diegene die sijn in Engelant, in Vrieslant, in Almange of anderswair an dese zijde der groter zee, sullen comen ende doen ons den eedt, als voirseit is, binnen den naisten IIII maenden voirseit; ende diegene die onder die grote zee of tot Romen of tot tSinte-Jacobs sijn, ende comen sonder argelist of ferpel, ende doen ons den voirseiden eedt binnen sjairs na date der voirseider supplicacien overghifte, sullen oic alle onse voirseide gracien ende verghiffenisse genyeten.

Digitized by Google

Des sullen van gelijken alle diegene, die omme der voirseider twiste ende oirloichs wille uut Gent gebannen, of uuter wette geset, of van sorge diere van Gendt hem uuter stede geabsenteert hebben, tot allen
fol. 166 tijden alst hem gelief weder binnen Gendt, ende voirt up alle hoere renten, huysen, hoven, erven, lenen ende anders mogen comen, onbeschadicht van yemande.

Item, als van der thilbaer haven die an beyden zijden genomen mogen wesen, en sal an ghene zijde restitucie of wederkeringe ghedaen werden, mer sullen an beyden zijden alle die nemers dair vry ende quijt af bliven; oic mede, of dair enyge brieve, obligacien of andere versekerthede van deser voirseider nemingen gegeven mochten sijn bij diegene die dese rede haven genomen mogen hebben, om hoir consiencien dairbij te vryen ende te nyete sijn ende bliven.

Item, diegene die elc des anders huys of erve beseten hebben, sullen die weder ruymen, onbelast van renten of sculde van verschenen ouden renten, dan met alsulke als sij dairup vonden, ende en sullen dair niet uut mogen nemen dat airdtvast, lootvast of nagelvast is; ende sullen van nu voirt an rustelijken ende vredelijken beseten ende gebrucht werden alle vruchten, renten ende profijten van allen goeden, elc in tsine, van dengene die se voir desen oirloge toe te behoren plagen.

Item, al ist dat enyge van onse ondersaten van Gendt met horen medeplegeren zekere manscappe gedaen ende gezworen hebben enygen heren of luden, anders dan sij van rechtswegen sculdich waren van doen, dairbij sij hoir leven van rechtswegen verbuert souden mogen hebben, so willen wij nochtans dat al niet tegenstaende dat sij, van onser gracien wegen, die lenen onverbuert behouden ende hebben sullen, doende weder van nyews ons dair af hulde, eede

Digitized by Google

ende manscappe van den lenen die sij van hemluden van ouds gehouden mogen hebben; ende wij auctorisieren ende kennen van wairden die renonciacien ende ofkeringen die alle dese doen sullen van der ongerechtiger updrachten der lenen, die sij voir scepenen of voir wetten in precencie van partyen in den tijden des oirloochs dairaf mogen gedaen hebben, ende sullen die alle doot ende te nyete wesen ende bliven.

Item, hebben onse scepenen, rade ende gehele gemeente onser stede van Gendt ende alle hoere medeplegeren, bij onser ordynancien ende dat uut vryen wille, gerenonciert ende renoncieren van allen den obligacien, eede, verbanden ende manscappen, die sij of enich van hemluden metten coninc van Engelant angegaen waeren of gedaen hadden, of an sine lude of gedeputeerde of dienren, of an allen anderen die niet en sijn waelwillende of goedgonres ons heren des conincx ende ons; ende hebben ons nu van nyews enen eedt gedaen, van nu voirt an te wesen goede ende getruwe ondersaten, ende onsen here den coninc ende ons in allen zaken onderdanich als an horen overhere, van oudts nederdalende van sinen voirvaderen, coningen van Franckrijke, ende an ons als an horen rechten here ende vrouwe, van onse ouderen nederdalende graven van Vlaenderen; ons doende alsulke diensten, ende onse nacomelingen, als goede, getruwe lude ende ondersaten sculdich sijn te doen horen lieven here ene vrouwe, te helpen behoeden ende bewaren onse lijf, eere, rechten ende heerlicheden, ende te beletten alle die ons deren of hinderen souden willen, ende, wair sij des vernamen, ons of onsen dienren dat te weten doen ende ons dairvoir wairschuwen, behoudelijken altijt hoere previlegien ende vryheden in hoire machten.

Digitized by Google

Item, ende updat onse goede onderzaten onser stede van Gendt met horen medeplegeren voirtan tot ewijgen dagen in goeden vreden wesen ende bliven sullen mogen ende in wairachtigher onderdanichede ons heren des coninx voirseits ende ons ende onsen erven, graven van Vlaenderen, ende oic om te voirhoeden ende te schuwen alle toecomende twisten ende discoirden die upreysen mochten, willen wij ende ordyneren dat alle dese voirseide articulen ende punten gehouden werden in groter wairden van enen ygelijken, sonder die in te breken of te quetsen in eniger wijs; ende verbieden allen onsen onderzaten, up alle dat sij tegens ons verbueren sullen mogen, dat sij om der zaken wille des oirloochs noch en misdoen bij wegen van feyten of subtijlijken over die anderde hant toegebracht bedectelijken, met genen wercken noch oic met genen woirden, onse voirseide van Gent met horen medeplegeren enyghe betichtingen, verwijtingen of speycheden toe te spreken.

Item, of enyge ter contrarie deden van dat voirseit is, ende om onsen willen hierenboven yemant van dien van Gent of horen medeplegeren vreesden, overvyelen, misdeden of beschadichden in eniger wijs, ende insgelijcx, dat die van Gendt of hoere medeplegeren yemant, die hem van onse partye gehouden hebben, misdeden of beschadichden om des voirseits oirloochs wille of dat dairan cleeft, dese sullen van dier overdaet bij kennisse der heren officieren ende wetten, dairt onder gheschien of gebueren ende die kennesse behoren sal, van der zake, indien sij crymy-
fol. 166 v° neel sij, sullen die handadige met horen hulperen, of diegene die dair raedt of sculde an mogen hebben, sonder enyge dissimulacie of verthoeven gecorrigiert werden an live ende an goede als zoenebrakers, alsowael bij onser heerlijker justicie of der heren dairt

Digitized by Google

onder gebueren sal, als voirseit is, of bij den lantsrechten, na dat van rechtswegen behoren sal, behoudelijken dat nochtans hierenboven voldoen ende redelijke satisfactie geschien sal partien, die die injurien gedaen sullen sijn, van des misdadigen goeden, ende, so wes goeden hij dan dairenboven behouden sal, sullen tegens ons of der heren, dair die misdaet onder geschiet is, verbuert wesen ende tot onsen profijte gebracht werden, behouden altijt der steden previlegien.

Item, of enyge burgeren uut onser stede van Gendt geset waren uuter wette aldair, of gebannen, als voir zoenebrekinge, niet tegenstaende dat der stede previlegien vermochten van outs geen goet te mogen verbueren, so souden nochtans, om ymmer dese zoene te vaster te onderhouden, dese gentse burgeren hoir goet om deser zaken wille verbueren ende verliesen, ende partyen die hij misdaen hadde soude dair van dien goede beteringe ende satisfactie geschien, ende, wes dair dan sal overbliven, datselve sal comen upsinen rechten erven, ende die sullen dat ontfaen in allen schyne alsof hij ter werelt doot ende oflivich geworden ware, behouden, in allen anderen punten, der stede previlegien van Gente in hoire machte te bliven; ende, of dese voirseide misdadige niet gecregen en mochten sijn, so sullen sij geset werden uut allen horen goeden, gebannen, gepriveert van allen horen goeden, ende sal dairaf dan geschien als voir geordyneert is. Ende hierenboven willen ende ordyneren wij dat, in absencie onser dienren of hoir stedehouderen, alleman sal mogen vanger sijn over dese voirseide inbrekeren ende misdadige, ende die bringen in den handen van den dienren ende justicieren, dair dat dan behoren sal.

Item, wairt dat yemant met woirden of anders dan voirseit is dede, ende ter kennesse van onsen

Digitized by Google

dienren ende wetten dair geschien sal quame, ende dat onse dienren ende gerechten tegens onse ordynancie doen wouden, dese ordyneren ende willen wij dat si so vylijken dairaf gecorrigiert werden, dat sij allen anderen dienren ende wetten exempel wesen sullen mogen, behoudelijken altijt die vryheden en en previlegien der plaetsen dairt gebueren sal mogen.

Item, wairt dat enich geestelick man tegens dese zoene ghinge, die sal sinen geestelijken rechter gelevert werden, ende die sal dair wrake af nemen, als van zoenebrakers behoirt genomen te werden ende na grootheit gelegenthede der zake.

Item, dat dese voirseide zoene, twisschen ons ende onse goede stede van Gendt gemaict, uutgeroepen ende solempnelijken geopenbairt werden binnen der voirseider stede van Gendt, ende oic binnen onsen anderen steden ons lants van Vlaenderen.

Item, wairt dat in toecomenden tijden enyge twyvel of beroeringen gevielen in enich der articulen of punte der voirseider zoenen, die sullen wij verclaren ende doen verclaren ende interpreteren bij onsen raden so redelijken ende dueghdelijken dat alle diegene, wien angaen mach, sullen des mogelijken ende met reden sculdich sijn te vreden te wesen.

Ende wij, dekenen ende gemeenten der stede van Gendt, hebben voir ons ende onsen medeplegeren dese voirseide gracien, verghiffenisse ende goederthierenheden oetmodelijken ende met groter wairden ontfaen, gegeven van onsen here den coninc Kairle, onsen overhere, ende van den hertoge ende hertoginnen, grave ende gravinne van Vlaenderen, onse rechte natuerlijke here ende vrouwe, ende bedancken met goeder herten, als wij alre oitmodelixste mogen, van deser voirseider gracien ende verghevingen onsen overhere den coninc, ende voirt onsen natuerlijken

Digitized by Google

rechten here ende vrouwe, ende beloven getruwelijken, voir ons ende voir allen onsen medeplegeren ende hulperen, vaste ende zekerlijken, sonder inbrekinge alle voirseide punten ende articulen, diewelke wij alle ende elc punt bijsonder belieft ende overgegeven hebben; ende, indien dat yemant hiertegens doen woude, beloven wij denghenen, die hierin bruekich vallen sal, te helpen crijgen ende bedwijngen met alle onser machten dat hij gecorrigiert werde dairaf, als na gelegenheyt der misdaet behoren sal, ende die weder te helpen bringen tot wairachtiger onderdanichede des coninx ende ons heren ende vrouwen, als voirseit is. Ende hierup gaen wij af ende renoncieren van alle truwe, eeden, beloften ende manscappen, die wij of enich van ons den coninc van Engelant of sinen gecommitteerde of dienren ende in allen anderen die niet goetgunren en sijn ons heren des coninx ende onser rechter heren ende vrouwen, gedaen mogen hebben.

Item, hebben wij gezworen ende zweren bij onser gerechter truwen alsdat wij voirt wesen ende tot ewighen tijden bliven sullen goede ende vaste getruwe onderzaten ons heren des coninx ende sine nacomelingen, coningen van Franckrijke, als onse overhere, fol. 167
ende oic onser natuerlijker heren ende vrouwen ende horen erven, graven ende gravinnen van Vlaenderen; welken eedt wij doen, als rechtvairdige ende wairachtige getruwe onderzaten sculdich sijn van doen, ende sullen altijt truwelijken hoir lijf bewaren ende hoir eere vermeeren na allen onsen vermogen.

In welker getugenisse alle punten ende zaken voirseit wij, hertoge ende hertoginne voirnoemt, hebben onse zegelen an dese brieve doen hangen; ende wij, scepenen, dekenen ende gemeenten der stede van Gendt, hebben oic dat grote zegel der stede voirseit dairmede an doen hangen.

Ende hierenboven hebben wij, hertoge ende hertoginne, gebeden ende bidden onser liever moeyen, der hertoginnen van Lutcenburch ende van Brabant, ende onsen lieven geminden broeder, hertoge Aelbrecht van Beyeren; oic mede, verzoeken ende bidden oitmoedelijken wij, scepenen, dekenen ende hele gemeente der stede van Gendt derselver hoichgeboirne ende vermogender vorstinnen, der hertoginnen van Lutcenburch ende van Brabant, ende den hoichgeboirnen ende mogenden vorste, hertoge Aelbrecht van Beyeren voirnoemt; ende noch hierenboven, wij hertoge ende hertoginne, van Bourgongen, ende wij, scepenen, dekenen ende gemeenten der voirseider stede van Gendt, bidden tesamen den baroenen ende edelen heren ende subdijten slans van Vlaenderen hierna benoemt, ende an der goeder stede van Brugge, van Yperen ende dien van Vryen, an der goeder steden van Mechelen ende van Antwerpen, dat sij, om die waelvairt des gemenen oirbairs, om rust ende vrede te meerren, in starckenisse deser voirseider zoenen ende om der meerre zekerheden wille ende ghetugenisse des wairheits van alle dese dingen voirseit, dat sij, elc van den edelen hoir zegelen, ende van den steden hoir stedenzegele, an dese jegenwoirde zoenebrieve mede willen doen hangen.

Ende wij, Janne, bij der genade Goids hertoginne van Lutcenburch, van Brabant ende van Lembourch; wij, hertoge Aelbrecht van Beyeren, voicht, regiere ende erfgename der landen Henegouwen, Hollant, Zeelant ende der heerlicheden van Vrieslant; wij, Willem, oudste zone des graven van Namen, here van der Sluys; Huge, here van Anthoing, castelein van Gendt; Jan, here van Ghistele ende van Ronck; Heynric, here van Dijcxmuden ende van Aure; Jan, here van Grinsberghe ende van den Gruythuyse;

Digitized by Google

Airnolt van Joute, here van Schoers; Phillips, here van Axsele; Lodewijck van der Haze, bastaert van Vlaenderen; Geraert van Raessenghien, here van Basrode; Wouter, here van Haelwijn; Phillips, here van Masmijn ende van der Eke; Jan Vylain, Jehan dEspires; Jan dOutre, castelein van Yperen, ende Lodewijck van Lambres, ridderen; ende wij, burghermeesteren metten scepenen ende raden der stede van Brugge ende van Yperen; wij, Phillips van Zeldeghien, Montfranck van Essijns ende Phillips van Montcanairt, ridderen ende scepenen van Vryen, voir ende in den name desselven Vryes, alsoot selve geen gemeen zegel en heeft; ende wij, raden der steden van Mechelen ent Antwerpen; alle tesamen ter voirseider bede ende begeerten, om die waelvairt van der voirseider zoenen ende oic omme der meerre zekerheden wille ende in getugenisse des wairheyts van alle dingen, punten ende articulen, hebben elc onse voirseide zegelen ende die zegelen onser voirseider steden an dese jegenwoirdige zoenebrieve doen hangen, die gemaict ende gegeven sijn binnen der stede van Doirnicke, den XVIII^en dach der maent Decembrijs, int jair Ons Heren Duysent driehondert vive ende tachtich.

[Hier nemt eynde dat eerste boeck van den anderden volumene heren Jan Frossairts cronyke, getranslateert uuten Franssoyse in Duytscher tale bij Gerijt Potter van der Loo.]

Digitized by Google

Hs. Leiden, Deel III. fol. 98 v°

Hoe Fransois Ackerman dootgeslagen wert van een des heren bastairtzone van Hairzele, onlanx nadat die soene (1) twisschen den hertoge van Bourgongen ende die van Gent gemaict hadde geweest, ende van die grote provancien die men in Vlaenderen vergaderde tegens den conincx coomste.

Een ander gerufte ginck in vele landen, als in Pickerdyen (2), in Henegouwen, selve in Franckrijke, ende oic (3) in vele anderen nacien, hoedat dese grote vergaderinge, bij den coninc van Franckrijke gemaict, niet en was om in Engelant off voir Calays te willen trecken, mer allene voir Gent. Ende, nadat my doe geseecht wert, en wast also niet, die Gentoyseren (4) en hadden dair ene wile (5) grote zorge (6) voir, mer, wast also, so hadden die van Gent dairinne onrecht; want hoir rechte here, die hertoge van Bourgongen, en dachte hemluden niet dan zoene, vrede ende alle guet (7) toe. Al wast dat Franssois Ackerman dootgeslagen was, een weynich na der zoenen gemaict tot Doirnick, dair hij wael ende truweliken (8) in gearbeit (9) hadde, en wast doch niet bij weten of sculde des hertogen geschiet. Oic en hadde hij in sijn herte genen thoiren noch hate up Fransoys Ackerman geleecht, hoewael die (10) Fransoys in den oirloge twisschen den hertoge van Bourgongen ende dien van Gent menich schoon feyt voir die van Gent bedreven hadde, van wiens partye hij altijt geweest was, geliken (11) die wael in deser hystorien in

---

Varianten van het Amsterdamsch Hs., f° 132 :

(1) Zoene. — (2) Pickardien. — (3) oick. — (4) Gendtoyseren. — (5) wijle. — (6) zerghe. — (7) goet. — (8) truwelijken. — (9) gearbeyt. (10) voirseide. — (11) gelijken.

Digitized by Google

den voirgaenden boeke int lange bescreven staet (1). Ende, of Fransoys (2) tot sulken ongevalligen eynde quam, was bij sijnselfs (3) sculden, want, hadde hij Pieter van Bouschen (4) raedt willen volligen, hij en soude van dien dootslage noch van sulke gelijke genen noot gehadt hebben, gemerct dat hem die voirseide Pieter van Bousche (5) wael van te voren seechde (6), doe die zoene twisschen mijnhere die hertoge van Bourgongen ende den Gendtoyseren gemaict wert, ende Pieter hemselven schicte ende ordyneerde in Engelant te trecken, als hij oic dede, met heren Jan van Boursier, ende hij hem vraechde ende seechde: « Fransoys Ackerman, wat seechdi (7) dairtoe? Reysdy mede met ons in Engelant? die tijdige (8) uyere dairtoe is u ende my nu dairtoe gecomen ». Fransoys (9) Ackerman antwoirde: « Pieter, in Engelant en wil ic (10) niet, ic wil tot Gent bliven wonen ». « Ja, Fransoys », sprac Pieter, « hoe sydy so coen tot Gent te bliven? Meendy dair in vreden te bliven? Weet gij (11) niet wat u machtiger luden haten totter doot toe, ende my; fol. 99
alsowael ic en bleve dair om geen guet (12). Fransoys (13), ic segge u, nyemant en sal (14) hem up gemeenten verlaten; en hebdy niet dicwil (15) horen seggen hoe die van Gendt dootsloegen ende vermoirden jammerliken (16) voirtijts den vromen, wisen (17) Jacob van Airthevelde, die hemluden so menyg (18) duechde gedaen hadde, ende so menygen suptijlen ende wisen (19) raedt gegeven, ende hemluden in allen horen noden so oirbairliken (20) man ende beleder

(1) staen. — (2) Franssoys. — (3) sijnsselfs. — (4) Bousschen. — (5) Pietere van Bosche. — (6) zeeghde. — (7) seghdy. — (8) tijdinge. — (9) Franssoys. — (10) willic. — (11) ghij. — (12) goet. — (13) Franssois. — (14) sall. — (15) dicwijl. — (16) jammerlijken. — (17) wijsen. — (18) menyge — (19) wijsen. — (20) oirbairlijken.

Digitized by Google

geweest, ende, niet dan om die woirde ende dat aenbringen van enen boeve ende zadelmakere, ghingen sij doe (1) ende sloegen doot, dair die notabelste ende eerbairste van der stede van Gent nie diegene (2) en waren die dair ye twisschengegaen of hant voir gesteken hadden, mer sagen (3) alle doir die vingeren ende bewesen bet dat hem lief tot sijnre doot was dan leedt. Fransoys, vreendt, also salt oic met u vergangen; ende so soudet oic met my, bleve ic hier; mer neen, ic en blive hier in geenre wijs, ende hiermede neem ic (4) oirlof an u. Fransoys, ic en waen u nymmeer meer (5) te sien ». Fransoys sprack (6) : « Pieter, ten sal; mijnhere van Bourgongen heeftet alle vergeven, datter geschiet is, ende hij heeft myselve onthouden, wil ic (7) anders bij hem trecken wonen, ende heeft my sijn *escuïer d'éscuïerrie* nu gemaict, ende onthouden met IIII pairden; ende hijselve, ende oic here Gwy van Latrymoelge, ende voirt alle dat ridderscappe ende die edele mannen van sinen (8) hove en bewijsen my (9) niet dat alle ere ende vreenscappe ». Pieter sprack : « Ja, Fransoys (10), ic en segge u niet van minen (11) here van Bourgongen, noch van sinen ridderscappe, die en sullen u wael zoene houden; mer ic segge u van die van Gent (12); ic weet wael datter genoech is dairbinnen, die gij (13) somtijt niet al te wael horen wille, noch oic yet vele duechden (14) gedaen en hebt. Wat, Fransoys, en gedeinct u niet dat gij (15) den here van Hairzele deedt doitslaen, ende noch dairtoe, dese, dese ende dese? Gedeinct dair mijnre bij, dat hoer erven sullen hoir zeere ende leedt,

---

(1) toe. — (2) Gendt nye dieghene. — (3) zagen. — (4) ick. — (5) nymmermeer. — (6) sprak. — (7) willec. — (8) synen. — (9) my. — (10) Franssois. — (11) mynen. — (12) Gendt. — (13) ghij. — (14) dueghden. — (15) ghij.

Digitized by Google

hem van u geschiet, gedeincken, ende u salre af gemoeten (1), blijfdy hier binnen deser stede. Gelooft minen (2) raedt, Fransoys (3) », sprac Pieter van Bousch, « noch wairt beter dat gij toich (4) wonen bij minen here van Bourgongen dan hier gebleven ». Fransoys (5) sprac : « Pieter ic sal my dairup bedeyncken (6); mer, hoet sij, ic en wil in Engelant niet varen wonen ». Hiermede schieden dese twee; Fransoys bleef, ende Pieter van Bousch (7) toich uut Gent met here Jan (8) Boursier, geliken (9) gij dat voir gehoirt hebt.

Nu sal ic u seggen wat court gevyel nadat die zoene twisschen den hertoge van Bourgongen ende den Gentoyseren gemaict ende overalle gekondicht was in den stede. So wert verboden over alle tlant van Vlaenderen, van mijns heren wegen van Bourgongen, dat nyemant, wie hij waere, harnasse over hem dragen en soude, noch zwairden, noch bazelaren, noch hem oic die na doen dragen. Nu was dair Fransoys (10) Ackerman, die alle dat oirloge doir binnen Gent gelegen, ende een van hoeren (11) oversten cappiteynen geweest, ende dair men meest doir gedaen ende gelaten hadde; ende was gewoin, als hij doir die straten van Gent (12) ghinck, hadde hij te luttel an XXX personen after hem, hij liet er XL after hem gaen ; ja, dat meer was, elc hoirre was die blijtste (13) dat hem wat mocht bevolen worden te doen van Fransoyse (14), wast guet (15) of quaet, ende enen groten costeliken (16) state te houden; niet dat hij yet begeerde dairinne voirt te perseveren, mer

(1) ghemoeten. — (2) mynen. — (3) Fransois. — (4) toocht. — (5) Fransois. — (6) bedeincken. — (7) Bosche. — (8) Jan van. — (9) gelijken. — (10) Fransois. — (11) horen. — (12) Gendt. -- (13) blijdste. — (14) Franssoysen. — (15) goet. — (16) costelijken.

Digitized by Google

meende dat hem wael behoirde ende betaemde, drie of vier knapen na hem gaende te hebben, gepanssert ende met stocken of hameren in die hant, die up hem wachden (1) souden, wair hij ghinge of stonde Doe dit verbodt aldus binnen Gent (2) afgeroepen was van des hertogen wegen, en vermoede Franssoys (3) niet dat dit verbodt om hem of up hem strecken soude of up sine knechten, dan hij hadde wail gemeent ende vermoedt alsovele voirdele (4) ende gracie binnen der stede gehadt te hebben; mer hij en hadden (5),
fol. 99 v° want, binnen VII of VIII dagen nadat dese ordynancie ende dit verbodt binnen Gent (6) gedaen was van sonder harnasse te gaen, quam tot Fransois die bailjuu des princen selve, seggende : « Franssois (7), gij brinct ons, die des princen dienren hier sijn, in sorghe (8) ende in enen twivele (9) ende quaet vermoeden ; wairomme gaedy nu doir die stede gewapent, ende uwe knapen van geliken (10), ende doet stocken ende zwairden, so wair gij gaet, nadragen, recht oft noch in tijden van oirloge waere? Franssois, ic segge u dat ons hier niet an en genuecht, ende wij bevelen u van mijns heren wegen van Bourgongen, dat gij (11) uwe wapenen af doet leggen ». Franssois, die geen quaet en dachte, ende tselve dat hij dede en was niet dan van staetswegen, antwoirde (12) den bailjuu, seggende : « Here bailjuu, ic wil gairne obedieren ende onderdanich sijn, ende tis reden ; ic en hate, geloift sij God, up desen tijt nyemant, noch en woude niet wunschen dat yemant yet dan guet (13) van my of minen wegen geschien soude; mer ic hadde wael gemeent binnen Gent (14) sovele voirdels gehadt te

(1) wachten. — (2) Gendt. — (3) Franssois. — (4) voirdeels. — (5) hadde. — (6) Gendt. — (7) Franssois. — (8) ghij. — (9) twyvele. — (10) gelijken. — (11) ghij. — (12) andtwoirde. — (13) goet. — (14) Gendt.

Digitized by Google

hebben, dat ick wael mine knechten mijn harnasse na my soude hebben mogen doen dragen ». Die bailjuu sprac : « Fransois, neendy, want die van hierbinnen der stede selve, die gij (1) so menygen dienste hebt gedaen, sijn diegene die dairup murmuyereren ende woirde of (2) maken, ende hebben my gevraecht wairomme ict u gehenge; het schijnt of gij (3) gairne dat oirloge weder vernyeuwen ende upbringen soudt, dair sij in geenre (4) wijs meer an en willen. Aldus, Fransois, biddick u dat gijt (5) so maken wilt met uwen knechten, dat ic hier niet meer woirde af en hore van dien van hierbinnen, want, wairt dat gij mijns heren verbot niet obedieren en woudt, so most ic u voir sijn vyandt houden ende kennen, ende mijnre vrouwen der hertoginnen ». Hiermede schiet die bailjuu van hem, ende Franssois Ackerman keerde tot sinen huyse wairt, ende dede sine knechten hoir harnasse afleggen, ende vyel hieraf in ene melancolie, sodat hij tmeeste deel allene te gaen plach sonder enich knecht alle die stede doir, of somtijt (6) met enen knechte of met enen kinde after hem. Des gebuerdet tot eenre tijt (7) dat tot buyten Sinte-Pieters van Gent (8) eene (9) feeste was, wair hij mede wesen woude, ende ghinck dair allene met enen knecht, sonder enich van hem beyden enige wapene of stocke in die hant te hebben; dair hij verspiet ende vervollicht wert van een bastairt van den here van Hairzele, die sijns vader doot vreken (10) wilde, van welker tsheren doot van Hairzele Fransois Ackerman beruft was sculde an te hebben. Dese bastairt, die hem hier wael up voirsien hadde, vollichde Fransoysen na van verres, solange dat hij hem buyten der stede hadde

(1) ghij. — (2) af. — (3) gheenre. — (4) ghijt. — (5) ghijt. — (6) zomtijt. — (7) tijdt. — (8) Gendt. — (9) ene. — (10) wreken.

Digitized by Google

uuten luden; doe tradt hij an, ende onderhaelden, ende wert van afteren roepende : « Gij (1), Franssois, weerdt u nu; gij (2) deedt mynen vader dootslaen, ende dair suldy nu weder omme sterven ». Met desen woirden waende hem Fransois ommekeren; mer dese bastairt, dat een starc (3) geselle was, sloegen mettenselven ganghe ende metten voirseiden woirden die hij sprac, met eenre zwairre ghyzairnen int hooft, so diepe dat hijt ofcloofde (4) totten tanden toe, ende mettenselven stourte François (5) terneder doot up die (6) airde. Die bastairt sijn werk gewracht hebbende, keerde hem al zedichliken (7), ende ghinck sijnre straten, dair hij wesen wilde, want nyemant en vollichde hem, ende niet meer en quam dairaff. Aldus sterf (8) ende nam eynde Fransois (9) Ackerman, die aldus sterven moste, also hij Pieter van Bousche niet geloven wilde, diet hem genoech te voren spelde; ende dat verghinck hem qualiken.

Doe dese tijdinge van Fransois doot in Engelant ende voir Pieter van Bousch quam, en beclaechde (10) hij Franssois (11) niet al te zeer, seggende : « Ic hadden hier genoech af gepredict, ende sine vygelie al te voren af gesongen, eer ick van hem uut Gente (12) schiet, ende, of hij my niet geloven en wilde, ende hem dat te lede verghanghen (13) is, sye (14) nu wiet hem beteren of wreken sal; te (15) sullen diegene niet doen, dien in den oirloge te eeren, te nygen ende te buygen plagen. Entrouwen, om sulker vresen wille, hebbe ic here Jan Boursiers raedt gevollicht, ende bin nu hier in Engelant gecomen, dair ick in vreden bin ».

---

(1) ghij. — (2) ghij. — (3) starck. — (4) hijt cloofde. — (5) Franssoys. — (6) uptie. — (7) zedichlijken. — (8) starf. — (9) Franssois. — (10) beclaeghde. — (11) Fransois. — (12) Gendte. — (13) vergangen. — (14) zye. — (15) ten.

EINDE VAN DEN TEKST.

TAFEL DER HOOFDSTUKKEN.

Bladz.

Van den lande van Vlaenderen ende sine wederstoten ende grote ongevallen 1

Van die rechte principale oirsake ende wortele, dar dit oirloge in Vlaenderen af toequam twischen den Grave ende die Vlamingen, ende hoe die Witte Caproenen bij Jan Lijoen weder binnen Gendt opgebracht ende weder doen dragen 3

Hoe die van Gendt bij informacie ende ingevinge Jans Lijons zonden an den grave van Vlaenderen om die behoudenisse hoire vrijheden, ende van des graven bede die hij dede om die Witte Caproenen af te doen leggen 15

Van hoe die Witte Caproenen van Gendt den bailiu op die Vrijdaichsmerct doitsloegen, ende hoe der Mahiewerlingen goet ende huysen doirgesocht, verdorven ende gedestrueert werden, ende van dat grote rumoer dat doe binnen Gendt was ende wies. 24

Van den XII burgeren van Gendt, die an den grave gesent werden om weder met hem ter zoenen te comen, ende hoe die Witte Caproenen des graven slot, dat buyten Gendt stont tot Ondregen, terwijlen dese twalef burgeren bij den grave wairen, berndent ende schendent, dair die grave die tijdinge of quam. . . 29

Van hoe Jan Lijon hier spreect, ende van sijnre doot, oic mede van den cappiteinen die die van Gent doe uphieven ende koren, ende van den goeden steden slants van Vlaenderen die hem verbonden met die Gendt tegens den grave. 36

Digitized by Google

Hoe die Gentoyseren die stede van Oudenairden alomme belagen ende dat vreeselijke bestormen dat sij an die stede van Denremonde stormden, dair die grave selve binnen was 45

Van die bestorminge die voir die stede van Oudenairden te vallen plagen, ende van den zoene die bij middele des hertogen van Bourgongen twisschen den grave ende den Vlamingen gemaict wert 51

Van den Gentoyseren, die haren heer bij hem te hebben begeerden 60

Hoe die grave van Vlaenderen binnen Gendt quam, ende dair weder uutschiet, dats die van der stede niet en wisten, ende hoe die muuyeren van der stede van Oudenairden doe omme worden geworpen van den Witte Caproenen van Gendt metten horen. . . . 64

Hoe die Gentoyseren Oudenairden weder overgaven, ende van den heren ende edelre mannen huysen ende woningen, die sij int lant van Vlaenderen ommeworpen, ende hoe dat oirloge van Vlaenderen toeghinck twisschen den grave ende die van Gendt felre dan ye geweest hadde 75

Hoe die van Gendt ende haire vreenden van den edelen mannen uut Vlaenderen, die metten grave toe waren, gequellet waren an allen zijden, [ende van der doot heren Bertrams van Gleskijn, cognestabel van Franckrijke] 81

Hoe dat oirloge weder began van nyeus twisschen den grave van Vlaenderen ende den Vlamingen, ende hoe die van Yperen ter neder getogen worden in eenre lagen 86

Hoe die van Yperen ende van Cortrijcke ommeghingen ende metten grave toevyelen, ende hoe dairna die stede van Gendt belegen wert van den grave . . . 94

Van hoe die grave van Vlaenderen sijn belegge van voir Gendt upbrack, ende van den strijde die tot sinen scade gevyele, van sinen luden, an die eene zijde, ende die van Gendt, an die ander zijde. 100

Digitized by Google

Hoe die van Gent gebrant werden in der kerken tot Nivele, ende hoe die Witte Caproenen van Gent vele goeder mannen van des graven vreenden dootsloegen 108
Hoe die Witte Caproenen van Gendt ende hoir cappiteinen verslagen worden, ende hoe Phillips van Airtevelde doe gecoren wert te wesen een cappiteine van Gendt . 118
Van die ordynancie der stede van Gendt 129
Hoe twee eerbaere ende notable burgeren van Gendt van Pieter Bousch ende van Phillips Airtevelde dootgesteken werden, [ende oic die rebellichede die binnen Parijs uprees van der ghemeenten tegens den coninc van Franckrijke.] 142
Van die grote gebreke van vytalien die die van Gendt hadden, hoe sij bij die van der stadt van Ludick geholpen ende getroist werden 148
Van der wreder ende felre antwoirde, die die grave van Vlaenderen den Vlamingen gaf te weten die van der stede van Gendt bij monde van sinen rade, dien hij dat bevolen hadde, [ende van dat grote volk van wapene dat doe den tijden binnen Parijs vergadert was.] 157
Hoe V^m^ gewapender mannen van Gendt, schieden om te gaen bevechten den grave van Vlaenderen, nadat Philips van Airthevelde sijn reyse hadde gedaen van der antwoirde 162
Van die ordynancie van den strijde der Gentoyseren, ende hoe sij den grave van Vlaenderen ende die van Brugge terneder togen, ende alle die gelegenthede dairaf hoet geschiede 171
Hoe die Gentoyseren die stede van Brugge verwonnen, dair die grave binnen geweken was, ende hoe die grave hemselven barch in eens arm vroukijns huys binnen Brugge 178
Hoe die van Gendt den vreemden coopman zeer spairden ende bescudden, ende hoe die grave uut Brugge quam tot Rijsele, dair hij zeer vreendelijken van sinen volke ontfaen wert, die niet en wisten wair hij gebleven was in die nederlage voir Brugge 186

Digitized by Google

Van dat grote gewin dat die van Gent cregen doe sij Brugge cregen, ende hoe alle die steden van Vlaenderen weder in die van Gendt vyelen, uutgenomen Oudenairden ende Denremonde 193
Hoe hem die grave van Vlaenderen al stille hilt binnen Rijsele, ende hoe die van Gendt ende oic die Vlamingen voir die stede van Oudenairden lagen 198
Hoe die van Gendt tot veel tijden die stede van Oudenairden anstormden zeer vromelijken, ende hoe sij voir Rijsel ende dairomtrent, ende oic in der cronen van Franckrijke hoir ruyteren senden, ende deden dair groten scade. 205
Van die versoeke dat die hertoge van Bourgongen an den coninc van Franckrijke dede, ende dan wairomme dat die coninc die devyse van dat Vlyegende Hert annam. 211
Van den boden die Phillips van Airthevelde zandt in Franckrijke ende oic in Engelant, [oic mede van heren Perducas doot van Lambrets] 223
Hoe die coninx raedt van Engelant horen spot hilden metten Vlamingen, ende oic van den gevangen uuten landen van Vlaenderen ende van Doirnicke, hoe die gewisselt worden. 228
Van den brieven die des coninx commissarij van Franckrijke an Phillips van Airthevelde screven, ende hoe die boden dairaf gevangen worden gheleyt 235
Van den brieve die bij Phillips van Airtevelde overgesent wert an der stadt van Doirnicke, ende hoe die coninc van Franckrijke ende sine raden wael van der Vlamingen antwoirde geinformeert waren 244
Hoe Phillips van Airthevelde alle die repassen ende passaidgen dede over alle Vlaenderen wachten, ende hoe zommyge van den franssen ridderen in Vlaenderen afterbleven, also sij niet wederkeren en mochten 249
Die ordynancie die des coninx raedt van Franckryke maicten om int lant van Vlaenderen te comen, na der tijt dat sij vernomen hadden dat men dair wachte ende hoede hilt tot allen passaidgen . . 256

Digitized by Google

Hoe hem die cognestabel van Franckrijke met sijnre voirhoede ordyneerde in een bettailge, ende reden so na der brugge tot Comen wairt 261
Van hoe die Franssoysen geen passaidge over die brugge tot Comen en vonden, ende hoe sij een ander passaidge vonden buyten der Vlamingen wete . 268
Hoe die ridderen ende voirt dat volk van wapene, die over die riviere van der Leye gecomen waren, hem in ene battailge ordyneerde recht voir de Vlamingen, om te strijden 276
Hoe die Franssoysen, die over die riviere van der Leye gecomen waren, die Vlamingen tenedergetogen, ende wonnen die brugge ende dat passaidge tot Comen 284
Hoe die coninc van Franckrijke leet over die riviere van der Leye, ende van den raedt die Phillips van Airthevelt hilt om te sluyten hoe hij den coninc van Franckrijke met alle sijnre machte wederstaen soude 290
Hoe hoir die stede van Yperen ende meer andere castelryen in Vlaenderen gaven in des coninex onderdanicheden van Franckrijke, ende van der ordinancie van sconinx heer 297
Hoe die coninc van Franckrijke van Yperen schiet met alle sijn heer, ende hoe Phillips hem bereyde om tegens den coninc te strijden 304
Van dat wonder dat den Vlamingen in der nacht wedervoere, ende hoe sij horen strijt up enen berch ordyneerden ende schoeren 309
Van hoe die cognestabel van Franckrijke ende die marscalk ende dairtoe die bastairt van Lengers reden vysiteren tvlaemsse heer, ende hoe sij hem scicten ende ordyneerden ten strijde 316
Hier comt nu die manyere van den strijde van Rosebeke, ende hoe die Vlamingen terneder getogen worden bij ordynancie ende rade der drier ridderen die se overgeslagen ende wael besyen hadden ende hoe dit al toeghinck 325

Hoe Phillips van Airtheveldes lijf doot wert van den coninc van Franckrijke gebracht, ende hoet na gehanghen wert; oic hoe die stede van Cortrijke al verbrant wert van den Franssoysen int scheyden van dair . . 332
Hoe hem die van Brugge upgaven in des coninx handen van Franckrijke in sine genaden, ende hoe die van Gent doe weder van nyews bij Pieter van Bousch getroist ende enen moet ingeblasen worden. . . . 339
Hoe dat tractate gemaict twisschen den Engelsen ende den Vlamingen van enen verbande wedergesproken wert, ende van scheyden dat die coninc van Franckrijke uut Vlaenderen dede 347
[Hoe die coninc van Franckrijke tot Parijs quam, ende den Parijsienen hoir raepen uut hoir straten nemen dede, dairtoe dede hij hemluden alle hoir harnasse benemen ende scatte so tot sinen wille] . . . 352
Van den verbanden die bearbeit ende bereyst worden twisschen den Engelsen ende den Vlamingen, ende van die bulle die paews Urbaen in Engelant zandt om te verderven die Clementynen 355
Hoe die biscop van Noirdwijck uut Engelant schiet met sinen gesellen, in menyge alle diegene die Clementijnen waren te beschadigen ende te beoirloghen . . 363
Hoe die Engelse die stede ende kercke van Greveningen wonnen, ende hoe die grave van Vlaenderen hieromme an hemluden tot Grevelingen sine ambassiaten notabelijken zandt 368
Van der antwoirde die die biscop van Noirdwijck ende die Engelse des graven ambassiaten van Vlaenderen gaven, ende van der vergaderinge die die van Cassele ende van dairomtrent maicten. 376
Van hoe die Vlamingen ende uuten landen van Casselle van den Engelsen ternedergetogen werden voir en binnen die stede van Duynkercken, ende die stede gewonnen met meer castelryen 383
Hoe die Engelse alle tlant wonnen in Vlaenderen twisschen Duynkercken ende der Sluys, ende hoe sij voir Yperen quamen ligghen 388

Digitized by Google

Hoe die van Gendt quamen int belegge dair voir Yperen lach, ende van den here van Saint-Legier die met alle sijn geselscappe van den Engelsen ternedergetogen wert, ende hoe die biscop van Ludick int belegge quam 391

Van dat grote mandemente, dat die coninc van Franckrijke over alle sine rijke uut dede gaen om dat belegge, dat voir Yperen lach, aff te slaen . . . 396

Van die menygerhande bestormingen, die die Engelse ende Vlamingen deden an der stede van Yperen, ende hoe die coninc van Franckrijke van Compiengen schiet met alle sinen here, dat zeer groot was, in menyge die stede van Yperen te ontsetten 401

Hoe hertoge Frederick van Beyeren in des coninx heere van Franckrijke quam te dienste, desgelijcs hoe grave Gwy van Bloys met sinen volke van wapene tAtrecht quam, ende hoe des coninx voirgairde Cassele wan 406

Hoe die Engelse na der tijt dat sij uuten besitte voir Yperen geruymt waren, sij binnen Sinte-Wynoxberghe reden, ende hoe sij dairuut ruymden doe sij des coninx machten dairvoirbij sagen lijden van Franckrijke, ende hoe dese Engelse binnen Bourburch reden 410

Hoe die coninc van Franckrijke met alle sijn heer voir Bourburch quam, ende van der Engelsen ordynancie die dairbinnen waren, ende oic hoe Franssoys Ackerman Oudenairden wan 419

Hoe die van Oudenairden uuter stede van Oudenairden gejaecht worden ende die stede bleef gents, [ende hoe Amerygo Marceel dat slot van Merquel wan in Overingen, ende hoe hijt weder overgaf bij dadingen van VI^{m} francken] 427

Hoe die coninc van Franckrijke Bourburch dede anstormen, ende hoe hij ordyneerde dat, so wye een bont rijsen uptie graften brachten, soude een blanc hebben, ende voirt hoe die van binnen dadinghden 429

Van den myraculen die binnen der stede van Bourburch geschieden, ende hoe here Thomas Tryvet ende here Willem Helmon in der vangenisse geleecht worden om deser reysen wille in Franckrijke, ende hoe die hertoge van Brabant starff 435

Hoe die fransse ende engelse heren vergadert waren om ene zoene te maken, ende hoe sij gene zoene gevinden en konden, mer maicten een bestant, ende hoe die grave van Vlaenderen starff 442

Hoe die here van Schoirs sine vergaderinge maicte om die stede van Oudenairden te winnen, ende hoe hij se wan, ende hoe die van Gent doe dairomme screven an den hertoge van Bourgongen, ende van sine antwoirde 452

Hoe vrouwe Janne, hertoginne van Brabant, ene dachvairde maicte ende te samen vergaderde hertoge Phillips van Bourgongen, hertoge Aelbrecht, grave van Hollant, ende sijselve binnen Camerijken om een huwelick te maken 457

Hoe die coninc ende sine fransse heren ende oic die heren uut Henegouwen hoere provancien deden bereyden binnen der stede van Camerijken, ende van des hertogen ambassiaten van Lanckastere an den grave van Henegouwen, ende van der bruylofte. 464

Hoe Jan Boursier, gouvernuerre van Gent, dieselve stede van Gendt binnen dien tijden des bestants van provancien voirsien ende bezorght hadde, ende oic van hoe ene manyere van luden, geheten die Zwijnkijns van der Rappailge, regneerden 470

[Hoe die fransse heren in Scotlant...,] ende oic hoe Franssoys Ackerman met sinen gesellen misten van die stede van Airdenburch te stelen 474

Hoe die here van Sinte-Aubijns ende Engreham Zendekijn verhoeden ende benamen dair, Airdenburch van den Gentoyseren niet steelwijs gewonnen en wert, ende van hoe die coninginne van Ongeren grote ambassiaten zandt an den coninc in Franckrijke om des

Digitized by Google

coninx broeder, den grave van Valoys, an hair enyge dochtere te huwelijken 476

Hoe die hertoginne van Brabant scrijft an hertoge Frederijck van Beyeren van dat huwelick twisschen den jonge coninc van Franckrijke ende sijns broeders dochter, juffrouwe Ysabeel van Beyeren, ende hoe dieselve hertoge Frederick tot Brucxel quamen, ende van dair voirt tot Kanoyt bij hertoge Aelbrecht van Hollant, grave van Henegouwen 481

Hoe die hertoge van Bourgongen, alle die vrouwen ende edelen wiven toefde tot Amyens, want des coninx bruloft van Franckrijke soude dair doe gehouden werden; ende oic hoe Franssoys Ackerman wael gemeent hadde Brugge te winnen, dair hij af miste, mer hij creech den Damme, ende van gebot dat hij dede uutgaen 491

Hoe dese jonge Kairle, coninc van Franckrijke, truwede juffrou Lijsbette van Beyeren binnen der stadt van Amyens, ende hoe die doe terstont sine mandementen uutzandt om selve te trecken voir den Damme ende dat beleggen, ende hoe hijt belach 497

Hoe enyghe poirteren van der Sluys onthalst worden, van der verraderye dat sij uptes coninx heere toegeleyt hadden, ende oic uptie stede van der Sluys; oic mede van een wissel die geschiede twisschen den hertoge van Bourgongen ende here Willem van Namen, ende van hoe tbesit voirt vervollicht wert. . 502

Hoe die van Gendt bij nachte uutie stede van den Damme schieden, hoe dieselve stede bij den coninc weder ingenomen wert, ende hoe die coninc doe van dair schyet ende reedt liggen tot Airthevelde, om te doen destrueren ende verderven die uuten Vier Ambochten 508

...Hoe die hertoge van Bourgongen zeer gesinnet was den coninc van Frankrijke in Engelant te bringen, ende hoe hem, des oirloichs wille van Gent, alle die andere landen dairomtrint gelegen ende oic die gemeene comanscappe dair grotelijker bij veraftert waren . . 513

Hoe bij gracie Goids twee burgeren van Gent traden

Digitized by Google

van verres in ene heymelijke dadinge van zoene voir die van Gent metten hertoge van Bourgongen, ende hoe sij dair heymelijken enen ridder mede belasten uut Vlaenderen om dese an den hertoge te bereysen 517

Hoe dese twee burgeren van Gent metten ridder enen dach raemden, dat sij met horen vrienden vergadert souden wesen om hoir upset te volbringen, ende sonden dese ridder here Jan Delle an den hertoge om die brieve van der zoene te halen van hem, ende hoe here Jan Boursier ende Pieter van Bousch van deser dachvairde vernamen, die doe dairup te rade ghinghen, ende voirt hoet verghinck . . 525

Van hoe here Jan Delle binnen Gent quam tot upten Vrydachmarct, dair dese voirseide twee burgeren met horen vrienden stonden, ende oic alle die dekenen van den ambochten, dair hij doe voir hem alle sine brieven overghaf van den hertoge van Bourgongen, ende hoe die van Gent sonden tot Doirnicke an horen here om die confirmacie van der zoene, die doe dair also up gemaict wert . . 532

Hoe Fransois Ackerman dootgeslagen wert van een des heren bastairtzone van Hairzele, onlanx nadat die soene twisschen den hertoge van Bourgongen ende die van Gent gemaict hadde geweest, ende van die grote provancien die men in Vlaenderen vergaderde tegens den conincx coomste 548

Digitized by Google

TAFEL DER PERSONEN.

AARON, 172.
ABIAUX (die here van), 446.
ACKERMAN (Franssoys), 151, 152, 153, 154, 155, 164, 186, 196, 226, 346-348, 354-356, 419, 421-428, 452-457, 466, 470, 472, 474-478, 491-498, 501-502, 507, 508, 510, 511, 518, 523, 524, 532-534, 548-554.
ACY (die bourgrave van), 261, 267.
ADINGEN (heer Wouter van), 48.
— (Wouter die jonge), marscalk van sGraven heer, drossaet van Henegouwen, 83, 90, 97, 98, 100, 101, 102, 103, 105, 114, 115, 116, 117, 119, 120, 134, 135, 136, 137, 138, 148.
— (die bastaert van), sijn broeder, 105, 136, 137.
— (die here van), grave van Conversant, 261, 274, 280, 288, 342, 448.
AIRTHEVELDE, AIRTEVELDE, AIRTVELDE (Jacob van), 125, 127, 128, 225, 229, 549.
AIRTEVELDE (Phillips, Philps), cappiteyn van Gendt, Ruwaert van Vlaenderen, Jacobs sone, 118, 125-130, 131, 132, 133, 142, 143, 144, 145, 146, 150, 152, 158, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 169, 171-174, 181, 182, 186, 188, 189, 195-200, 203, 204, 206, 214, 220, 222-226, 228, 229, 231-244, 246, 249, 250-253, 256-259, 262, 266, 292-295, 298, 302-309, 311-315, 323-325, 329, 332-337, 341, 355, 356, 358, 518.
AIRTHOYS (die grave van), 210, *zie* ARTHOYS.
ALLEMANS, ALMANS, ALMASCHEN, (die) 429, 479, 484.
AMEYDE (here Dirc van), 48, *zie* Hameyde.
AMYENS (die biscop van), 498.
ANGOUWEN (die hertoich van), broeder van den koning van Frankrijk, 85, 457.
ANNOY (here Galoys van), 449.
ANTHOINGEN, ANTOING, (die here van), 288, 448.
ANTHOINGEN (here Heynric van), 45, 447, 448, 450, 472.
ANTOING (here Huge van), erfcasteleyn van Gendt, 82, 83, 546.
ANTHOINGEN (Wouter, here van), 48.
ARCLE (here Aernt van), biscop van Ludick, 151, 153, 157, 164.
ARMINJACK (die grave van), 398.
ARTHESYENEN (die), 277.
ARTHOYS, (die grave van), 535, *zie* Bourgongen (hertoghe Philips van).
ARTHOYS (here Jan van), 266.
ARTHOYS (Jan van), grave van Ewe, 417.
ARTHOYS (vrouwe Margriete, vrouwe van), moeder van den Graaf, 54.
ARTHOYS (here Philps van), 448.
— (grave Robbrecht van), 338, 350.
ASPE (here Robbert van), 51.
ASTRYPOLE (die here van), 453.
ATRECHT (die biscop van), 450.
AUBAING (here Dirc van), 188, 202.
AUCERRE (die biscop van), 235.
AUSSY (die here van), 448.
AUTERIVE, HAUTERIVE (Rogier d'), bailliu van Gent, 16, 24, 26, 27, 28, 70, 76.
— (here Olivier van), susterlinck van Rogier, 70, 76.
AXSELE (Phillips, here van), 547.
BAELGEUL, BAILGEUL (here Pieter van), 472, 473.
BAIR (here Philips van), 447.
BAIRDE, Jan, 5, 517.
BARBAMONT (here Jan van), 105.
BARE (die hertoghe van), 404, *zie* Loreynen.
BARE, BAERE (le vrouwe, hertoghinne van), 374, 377, 378.
BARE (here Tiercelet van der), 446.
BARES (die bairrois van), 277.
BASSERES (die biscop van), 513.
BAUWES (here Robbrecht le), 266.
BEART (Jan van), 171.
BEETENCOURT (die here van), 446.
BELLE (Franssoys), 392.
— (Jan), 392, 402.

Digitized by Google

BELLE (Jorijs), 392.
— (here Nyclaes), 392.
— (here Pieter van), 446.
BERAERT (Jan van), 448.
BERCKETTE, BERLETTE (here Jan van), 472, 473.
BERGE (die hertoch van den), 47, 48, 50.
BERLERE, BERLIERE (die here, bourgrave van), 277, 291.
BERNAGES, BERNAIDGE (here Jan), 188, 202.
BERRY (die hertoghe van), 208, 212, 213, 214, 215, 247, 265, 351, 398, 406, 440, 487, 514.
BERRYENS (die), 277.
BERTANGEN (die grave van), 445.
— (die hertoghe van), 85, 245, 403, 404, 413, 415, 419, 432-440.
BERTOENEN (die), 277, 291, 304, 311, 335, 336, 339, 340, 341, 342, 348, 351, 354, 355, 393, 394, 419, 429, 436, 439, 511.
BET, BETTE (here Symon), 76, 114, 141, 145, 147, 518.
BETHUYNEN, BETUYNEN (here Robbrecht van), burchgrave van Myaus, 388, 474.
— (here Jan), sijn broeder, 388.
BEVEREN (hertoghe Frederick van), hertoghe Aelbrechts broeders zoon van Henegouwen, 398, 404, 406, 407, 415, 437, 462, 469, 481-487, 497, 500.
— (hertoghe Steffen), 480, 482-486, 500.
— (juffrouw Isabeel, Ysabeel, Lijsbette), sine dochter, 479, 481-486, 490, 491, 497, 498, 500. *Zie* Henegouwen.
BIAUCAMP, BIAUCHAMP, (here Willem van), marscalc, 227, 366, 367, 369, 370, 411.
BIAUMANOIR, 280.
BIAEUMONT, BIAUMONT (die here van), 364, 380, 382, 421.
— (here Heynric van), 388, 421.
BLANCKAIRT (here Jan), 392.
BLANVILE (die here van), 261.
BLOYS (here Gwy, grave van), 192, 266, 295, 296, 342, 343, 344, 351, 399, 404, 406, 407, 410, 413, 434.
— (Marie), sine gesellinne, 352.
— (Lodewijck), sijn sone, 352.
— (het geslacht van), 483, *zie* Loraynen.
BOLEHAIRS (die castelleyn van), 255.
BOLLE, BOILLE, BOULE, BOULLE (Jan), cappiteyn van Gent, 43, 58, 65, 68, 80, 86, 88, 90, 91, 92, 93, *lees* Boele.
BONENFANT (Jan), 232, 235.
BONGARNYE (here Jan van), casteleyn tYperen, 392.
BORDES, BORGES (here Willem van), 261, 267.
BOSKINGHEM, BOSKINICHEM, BOSKINSEM (de grave van), shertogen broeder van Lanckastere, 86, 228, 440, 441.
BOULONGEN (here Jan van), 265.
BOURBON (die hertoghe van), 209, 212, 216, 247, 265, 351, 398, 467, 479, 484, 499.
— (here Jacob van), 352.
BOURBONNOYS (die), 249.
BOURGONGEN, BURGONGEN (hertoch Phillips van), sGraven schoonsone, 54, 55-60, 72, 73, 74, 83, 85, 200, 201, 209-214, 224, 245, 247, 249, 265, 339, 350, 351, 369, 375, 376, 386, 392, 393, 395, 397, 398, 404, 437, 440, 447, 451, 452, 455, 456-463, 465-469, 471, 472, 479, 502, 504-506, 511, 513, 514, 516, 517, 519, 520, 522-525, 531-546, 548, 550, 551.
— (die hertoghinne Mergriete), sine vrouw, 200, 208, 211, 463, 467, 469, 532, 534, 535, 536, 548.
— (Mergriete), sine dochter, 460, 462-470, 534, *zie* Nyvers.
— Jan), sijn sone, 462-469.
— (die mairscalc van), 259, 261, 265, 283, 447, 449, 450, 472, *zie* Pontaelges.
BOURGONGOENEN (die), 249, 342, 348, 351, 355, 511.
BOURSIER (here Jan), ridder, gouvernuerre van Gent 457, 466, 470, 492, 495, 515, 517, 518, 524, 525, 526, 527, 530, 532, 533, 549, 554.
BOUS, BOUSCHE (here Tristam van der), 235, 449.
BRABANT (die hertoghe Wensselijn van), 139, 147, 149, 152, 194, 435, 441, 457.
— (die hertoghinne Janne van), 152-155, 157, 164, 194, 444, 457, 459, 462, 464, 467, 479, 481, 483-488, 490, 491, 497, 498, 534, 546.
BRABANDERS (die), 233.
BREDEROEDE (here Dirc van), 49, 50.
BREST (Gillis van), 448.
BRIFFUEL (die here van), 48, 119, 120, 448.
BRYMUEL (die here van), 448.
BUREAU, 490, *zie* Rivieren.
BURLE (here Symon), 227.
BUSSY (Damas van), 171.
BUYLGON (die castelein van), 254, 255.
CAKELAER (here Jan), 453.
CALLEMEE (here Blanckairt van), 117.
CALONS, CHALON (here Huge van), 266, 322, 448.

Digitized by Google

CALVERLEE (here Huge van), 364, 365, 368, 370, 371, 377, 380, 382, 388, 404, 409, 412-417, 438.
CAMBERNAERT, 448.
CAMERIKE (die biscop van), Jan, bruexclair, 450, 465, 467, 468.
CAMPREMY (die here van), 266.
CANTEMARCHE (Yvonet van), 393.
CAPELLE (die here van der), 449.
CASTILGEN (die coninck van), 361.
CASTRON (Oudart van), 448.
CAUCHITAIN (Jan van), 364.
CHALON, *zie* Calons.
CHANDOUS, CHANDRON (here Jan), heeralt, « Coninc van Yerlant », 227, 271, 294.
— (here Jan van), sijn broeder, 364, 380, 421, 433.
CHASTELGOEN, CHASTELGON, (die here van), 266, 295, 410, 447, 448, 450.
CHASTELNUEF, CHASTIAUNUEF (die here van), 364.
CHAUNY (here Jan van), 388.
— (here Florijs), sijn sone, 388.
CHUPROYEN (here Wynant van), 51.
CLARY (die here van), bousmeyster, 388, 501.
CLEMENS, CLEMENT (paews), 86, 193, 360, 365, 411.
CLEMENTIJNEN (die), 353, 355, 359, 360, 361, 362, 377, 382, 396.
CLEREMONT (die grave van), 265, *zie* Oeveringen.
CLIJKE, CLYKE (here Roelant van), 449.
— (here Willem van der), 449.
CLIFTON (here Nycol), ridder van Calays, 380.
CLITSON (here Olivier van), cognestabel van Frankrijke, 217, 218, 219, 220, 260, 261, 267, 318, 326.
COECHY, COUCHY (die here van), 261, 262, 267, 269, 317, 318, 342, 344, 352, 409, 419, 437, 487, 488, 491, 492, 501, 523.
— (here Roel van), 261.
COHEM (die here van), 48.
COLLET (die here van), 277.
COLONE (here Blanckairt van), 453.
COMBOR, COMBOT (die here van), 277, 291.
CONVERSANT (die grave van), 261, 271, 280, *zie* Adingen.
CORTENAY (here Pieter van), 434.
COUCHY, *zie* Coechy.
COUSTRE (Lammekijn van der), 447.
CRANE (die here van), 48.
CRUPELANT (die here van), 159.
DALPHYN (Gwychairt), meyster van de arbelestrieren, 407.
DAMPMARTIJN (die grave van), 265.
D'ARAINES (here Lyoneel), 449.
DAUNAY (die bourgrave van), 267.
DELLE (here Jan), 519, 522, 523, 524, 525, 526, 532, 533, 534, *lees* d'Elle, van Heyle.
DIE BORIERE (Raesse), 356.
DIE BROUWERE (Jacop), 226.
DIE CLERCK (Aernt, capitteyn van Gent, 86, 88, 90, 91, 92, 93, 100, 103, 104, 116, 117, 118, 119, 120, 121.
DIE DISPENSIER (here Heynric), biscop van Noirdwijck, 361, 363-368, 370, 371, 373, 376, 378, 379, 382, 388, 390, 395, 397, 404, 409, 411, 412, 438.
— (here Huge), sijn neve, 364, 380.
DIE HERE (Jacob), 328.
DIE JONGHE (here Phillips), 50.
DIE MUYTERE (Pieter), capiteyn van Gent, 86, 89, 99, 129, 164, 196, 208, 22?, 232, 252, 253, 258, 305, 306, 354, 391, 405, 422, 470, *lees* de Wintere.
DIE PERSONE (here Lamslot), 446.
— (here Jan), 513.
DIE SLAVE Dannekijn, 447.
DIE VLAMINCK (Niclaes), gesel te Parijs, 300.
DE VOS, Van Vers (Lodewijck), burger van Gendt of van Brugge, 356, 384.
DIE WELDENE (here Baudewijn en soon), 393.
DISSENGYEN (die here van), 382, *lees* van Iseghem.
DIE WILDE (here Gooswijn), groitballiu van Vlaenderen, 50, 446.
DISTRE (here Thomas van), 408.
DIJCXMUYDEN, DIXSMUYDEN (die casteleyn van), 448, 450
— (die here van), 119, 343.
— (here David van), 105.
— (Heynric, here van), ende van Aure, 546.
— (here Jan van), 449.
DOIRNICK, DOIRNICKE (die biscop van), 450.
— (die provoost van), 244.
— (die gezworene van), 244.
DONSTENEN (Jan, here van), 469.
DORMANS (here Milet van), biscop van Biauvays, 235.
DOUMAIRT (die here van), 475.
DOUSTIEVENE (here Walraven van), capiteyn van Montmorantijn, 404.
— (die here van), 408.
DRAITTON, DRAYTON (here Jan), capiteyn van Gijsen, 380.
— (here Willem), sijn broeder, 380.
DUDZELE, DUYTZELE (de vrouwe van), 495, 510, *zie* Ghistele.

Digitized by Google

DUFFLE (here Heyrric van), 254, 255.
DULEBEKE (die here van), 449.
DUYNZEN (Danyel van), neve van van Dijxmuyden, 343.
DUYTSCHE (die), 277.
DYNIGEM (Roelant van), 446.
ENGELANT (die coninc Eduwairt van) 125, 128, 225, 229.
— (die coninghinne Philippine), 125, 128.
— Ritchairt, Rijchaert), 222, 224, 225, 227, 228, 230, 236, 240, 253, 294, 347, 356, 358, 359, 361, 364-366, 373, 375, 378, 379, 405, 439, 440, 442, 452, 457, 470, 480, 481, 492, 515, 517, 518, 526, 527, 529, 530, 531, 545.
— (sconinx ome), 405, 507.
ENGELSEN (die), 253, 293, 294, 298, 310, 347, 355-357, 368, 372, 374, 376, 379, 381-391, 402, 404-411, 413, 414, 416, 416, 418-420, 429, 432, 434-436, 438, 439, 441, 443, 444, 457, 461, 466, 467, 480, 484, 492, 530, 532, 533.
ENGELSCE (airtsiers), 102.
ESSIJNS (Montfranck van), 547.
EUDIJN (here Engheram d'), 267.
EUW, EW, EWE (die grave van), 266, 295, 351, 410, 447, *zie* Arthoys.
FAUJUWELES (die here van), 449.
FELLETON (here Thomas), 227.
FERE (die here van der), in Cardenoys, 266, 295, 410, 448.
FERMETON, FIRMETON, FREMETON, FREMETON (here Willem van), 294, 306, 307, 347, 364, 380, 421.
FERRIÈRES (die here van), uut Engelant, 421.
— (here Jan van), 364, 380.
FIRMETON, *zie* Fermeton.
FLORENGIES (Robijn van), 448.
FOLYE (Roelkijn van der), 472, 473.
FOUTIER, FORIER (Veylge, Weilge), 472, 473.
FRANCKRIJKE, (die coninc van), die schone Philips, Karel, 85, 193, 200, 201, 208, 211, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 223, 224, 230, 231, 232, 233, 235, 236, 238, 241, 243, 244, 245, 249, 250, 251, 251, 253, 256, 257, 259, 264, 265, 290, 292, 293, 295, 298-302, 304, 305, 306, 309, 310, 317, 318, 320, 321, 326, 328, 329, 332, 333, 334, 337, 339, 340-342, 344, 346, à 347, 351, 353, 354, 358, 359, 361, 363, 367, 369, 375, 377, 379, 386, 395, 396, 398, 399, 401, 403-407, 409-411, 413, 416-420, 429, 431-440, 442, 448, 452, 458, 464, 465, 467-469, 474, 481-491, 497, 500, 502-504, 507-509, 512-514, 518-519, 523, 536, 540, 544, 548.
— (de coninghinne, 482, 483, 489, 491, 492, 497, 498, 499, 500, 501.
— (sconinx broeder), 476, 513, *zie* Valoys.
FRANCKERIJKE, (Katelijne), sconinx suster, 462, 476, 479.
— (ome), 432, 435, 482, 504, *zie* Berry, Bourbon, Bourgongen.
— (die ammyrael van), 211, *zie* Latrymoelje, 321; *zie* Vyenen, 447, 449, 450, 468, 469, 492, 508, 514, 523.
— (die canselier van), *zie* Loon, 440.
— (die cognestabel van), 81, *zie* Gleskijn; *zie* Clitson, 217, 259, 260, 268, 269, 270, 272, 274, 275, 279, 281, 307, 314, 316-318, 320, 349, 351, 403, 406, 409, 415, 419, 429, 434, 435, 437, 468, 488, 491, 499, 501, 508, 523.
— (die commissarij van), 235, 244, 245.
— (die marscalc van), 259, 261, 268, 272, 273, 277, 307, 406, 409, 419, 434, *zie* Sancerre.
FRANSSOYSEN (die), 204, 231, 237, 351, 252, 257, 277, 280, 284, 287, 288, 292, 293, 307, 312, 314, 315, 316, 317, 322, 323, 325, 329, 331, 332, 336, 337, 338, 340, 344, 348, 349, 358, 359, 360, 362, 365, 367, 370, 389, 390, 414, 416, 421, 430, 431, 439-441, 455, 458, 472, 479, 484, 498, 505, 508-512.
FREMETON, *zie* Fermeton.
FRESINGEN (Jan van), 448.
FRETIJN (Sampsonnet van), 446.
FROSSAIRT (here Jan), 547.
GASCONGAIRDEN (die), 248, 365, 400, 421, 433.
GAYSE, 76, *zie* Grute.
GENDT (clerc, biscop gecoren van), 226, 356.
GENDT, GENT (die bailliu van), 552, 553.
— (die meyer van), 144.
— (die scepenen van), 144.
— (here Solier van), 446.
GENTOYSEREN (die), die van Gendt, 15, 44, 45, 49, 51, 52, 60, 62, 76, 84, 85, 93, 100, 101, 108, 109, 112, 113, 119, 120, 151, 171, 178, 180, 337, 355, 396, 424, 443, 455, 472, 473, 475, 476, 477, 510, 534, 551.
GENEVEN (die grave van), 403.
GENEVOYSEREN (die), 206.
GENTE, *zie* Grute.
GENTURE (die here van), 447.

GHISTEL, GHISTELE, GISTELE (die here van), cappiteyn van Brugge en Damme, 48, 105, 107, 447, 448, 471, 502.
— (here Gerijt van), 447, 448, 450.
— (here Gwy van), capiteyn ten Damme, 105, 107; 192, 449, 471.
— (de grote here van), 354.
— (here Jan van), sijn neve, 354.
— (Jan, here van), en van Ronck, 546.
— (here Rogier van), 493, 495.
— zijne vrouw, 495.
GHISVELLE (here Jan van), 408.
GLAYAQIJN, GLAYAQWIJN (here Olivier van), 261, 277 *lees* du Guesclin.
GLESKIJN (here Bertram van), cognestabel van Frankrijk, 81.
GOMMENGIES, GOMMENGYES, (die here van), 48, 466.
GOUMEER (Jan van), 446.
GOUSANT, GOUTSANT (here Lodewijk van), 277, 331.
GRANCY, GANCY (Philpot van), 472, 473.
GREES (here Jan van), 48.
GRUTE, GAYSE, GENTE (here Ghijselbrecht), 76, 114, 141, 145-147, 518, *lees* de Grutere.
GRUYTHUYSEN (die here van), 105, 159.
— (here Gillis van), 449.
— (Jan, here van), en van Grinsberge, 546.
GUSSY (here Olivier van), 449.
GUYLIC (die here van), 48.
HACHEFOIRT, 280.
HAELEWIJN, HALEWIJN, (die here van), 105.
— (here Daniel, Danyel van), 48, 105, 118, 119, 188, 198, 202, 203, 205, 222, 335, 338.
— (here Jan van), 48, 446, 448.
— (here Joost van), 48, 99, 100, 265, 268, 269, 270, 288, 449.
— (Moirlet van) 328.
— (Wouter, here van), 547.
HAIRSELE, HAIRZELE, HERZELE (die here van), 127, 131, 145, 187, 237, 251, 292, 293, 295, 345, 456, 457, 550, 553, 554.
— (die bastairt van), 548, 553, 554.
— (Raesse van), capiteyn van Gent, 43, 51, 52, 65, 68, 80, 85, 89, 91, 99-114.
HALLE (here Jan van), 446.
HAMEYDE, HAMEYE (die here van der), 448, 449.
— (here Michiel van der), 105, 119, 136, 137, 138. *Zie* Adingen en Ameyde.
HANGEEST (die here van), 277.
HARECOURT (here Gwy, grave van), 266, 449.
HARLEBEKE, HERLEBEKE (die proofst van), 143, 159, 165.
HARRECOURT, HARRECOERT (die grave van), 295, 410.
HARFORT (die biscop van), 440.
HAUTERIVE, *zie* Auterive.
HAVENSKERCKE (here Fransoys van), 446.
HAVERETS (die here van), 408.
HELLEBEKE (die here van), 392.
HELMAN, HELMON (here Willem), 364, 365, 368, 371, 380, 388, 412, 416, 421, 434, 435, 438.
HENEGOUWEN (Aelbrecht van Beyeren, grave van Holland en), neef van den grave van Vlaenderen, 79, 81, 82, 139, 140, 147, 149, 157, 164, 342, 343, 404, 457, 458, 460, 461, 463, 464, 466-469, 481-487, 491, 497, 546.
— (Mergriete, hertoghinne), sine vrouw, 458, 461-469, 485-491, 497, 498, 500.
— (grave Willem van Oistervant), sine oudste sone, 404, 458, 460, 462, 403-469, 485, 487, 497, 500, 501.
— (sine dochter) 469.
— (grave Willem), grave Aelbrechts broeder, 463.
— (sijn wijf, hertoghe Phillips dochter), 485-488.
— (sgraven bailliu van), 140, 160, *zie* Lallaing.
HENUWIEREN, HENUWIERS (die), 105, 115, 116, 123, 233, 277.
HERBAUMES (die here van), 503, 504.
HERSSELE, HERSZELE, HERZELE, *zie* Hairsele.
HERYMES (here Willem van), 159.
HOLLANDEREN, HOLLANDERS (die), 140, 233.
HOLLANT (here Jan van), broeder van den coninc, 440.
HONCOURT (here Gwy van), 235.
HONDESCHOT (die here van), 51, 101.
HONGERYEN, ONGEREN (die coninghinne van), 476, 513.
— (hare eenighe dochter), 476.
HOUSSOYE (die here van), 439.
HOUTRE (here Jan ten), 392.
HOVERDYEN (Hovaert van der), 45.
HUELE, HUELLE (here Floreins, Florijs, van), 188, 202.
— (here Jan Florens van der), capiteyn, stedehouder van Oudenairden), 427.
HUERNE (here Aernt van), 396.
— (here Willem van), 449.
HUEZE (die Bauddrain van der), 266.
HULUT (die here van), 105.

Digitized by Google

HUMYÈRES (here Mathijs van), 446.
JOYE (here Willem), 50.
JUEMONT (here Jan van), capiteyn van Cortrijke en Yperen, grootballiu van Vlaenderen, 254, 255, 354, 392, 393, 449, 471, 473-475, 478.
KARE (Michiel van der), 446.
KERVINCK (Rogier), 519, 520, 521, 522, 524, 525, 526, 527, 528, 529, 530, 532, 534, *lees* Everwijn.
LABRETHS, LABRETS (die here van) 261, 266, 322.
LABUES (here Gwy die *of* le), 261, 267.
LALAING, LALLAING (here Symon van), balliu van Henegouwen, 157, 449.
— (die here van), 449, 476.
LAMBREEL (Heinrich van), 446.
LAMBRES (Lambrecht van), 171, 206, 221.
— (Tristram van), sijn broeder, 206, 221, 448.
— (Lodewijck van), 547.
LAMBRETS (here Perducas van), 223, 227.
LAMERINGHIEN, LERNINGHIEN, LIEMENGHIEN, LUMENGHIEN, LUNYGHIEN, (here Ghijsbrecht, Gilgebert van), capiteyn van Oudenairde, 221, 354, 422, 433, 453, *lees* Leeuwerghem.
LAN (die biscop van), 235.
LANCKASTERE (die hertoghe van), 228, 229, 361, 362, 363, 395, 411, 438, 439, 441, 460, 466, 467.
— (Blanche van), sine eerste vrouw, 458.
— (Phillippotte), oudste dochter, coninghinne van Poirtingale, 458, 466, 483.
LATRIJMOELGEN (here Gwy van), amnyrael van Frankrijke, 51, 211, 433, 434, 450, 468, 469, 487, 491, 505, 514, 523, 550.
LATRYMOELGE (here Willem van), 449.
LAYTIE (Huystijn van), 105, *zie* Lay, *lees* Lay, (die here van Lens) enz.
LAVAEL, LEVAEL (die here van), 277, 280, 287, 291.
— (here Gwy van), 352.
LAY (Huystijn van), 105, 136, 137, 138.
LENGERS, LENGRES (die bastaut van), 261, 267, 316, 321, *zie* Poytiers.
LENS (die here van), 48, 105, 119, 120.
LERNINGHIEN, LIEMENGHIEN, *zie* Lameringhien.
LIJMSELEN (here Jan van), 449.
LIJOEN, LIJON, LYON, Jan, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 17, 18, 19, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 30, 31, 32, 33, 34, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 59, 69, 86, 95, 121, 124, 125, 142, 143, 163, *lees* Yoens.
LINGNAETS (here Willem van), 277.
LOENIS (Jan van), 446.
LONCKPRÉ (Gwyot van), 446.
LONDEN, LONNEN (die biscop van), 363, (here Thomas van Maziere), sgraven broeder, *zie* Mazière.
LONGEVAEL (die here van), 472, 475.
— (Jan, sijn sone), 475.
LONGEVYLE, 280.
LOON (die biscop van), canselier van Franckrijke, 242, 410.
LORAYNEN (des hertogen dochter), 483.
LOUMET (here Reynalt van), 476.
LUDICK (die biscop van) 391, 396, 397.
LUDIKERS (die), 97.
LUMENGHIEN, LUNYGHIEN, *zie* Lameringhien.
LUTSELENBURCH (die hertoge van), en van Brabant, 441.
— (vrouw Janne), sine dochter, *zie* Brabant.
LYMOSIJN, LYNOSIJN (die), 248, 409.
LYN (Lodewijck), edelman uut Engelant, 402.
LYON, *zie* Lijon, *lees* Yoens.
MACHABEUS (Judas), 173.
MAHIEU, MAHIEW (Ghijsbrecht, Gijsbert), 4, 5, 6, 8, 9, 10, 11, 14, 18, 21, 23, 25, 26, 32, 42, 68, 69, 121, 143, 517.
— Jan, 5.
— Steven, 11, 14, 21.
MAHIEWELINGEREN, MAHIEWERLINGEREN, MAHIEWENKINDEREN (die), 4, 5, 24, 25, 26.
MAELGIJ, MAILGIJ (die here van), 277, 439, 449.
MAIRTSE, MARTSE (die grave van), 342, 352, 416, 447.
MALATRAET, MALETRAET (here Jan van), 271, 280, 291, *lees* Malestroit.
MAMY (here Heynrick van), 271, *lees* en *zie* Mauny.
MARCEEL (Amerygo), 427.
MARIJC (die here van), 446.
MARSCALK, MERSCALK (here Robbrecht, Robbijn), ridder, 51, 180, 190, 191.
MASMIJN, MASMYN, MASSEMIJN (here Phillips van), 50, 70, 7., 101.
— (die Galoys van), 70, 76, 84, 117, 118.
— (die here van), 446.
— (Phillips, here van) en van der Eke, 547.
— (here Willem van), 266.
MAUNY, 180.
MAZIÈRE (de grave van), 363.
— (Thomas), sijn broeder, biscop van Lonnen, 353.

Digitized by Google

MECHELEN (die here van), *zie* Bourgongen (hertoghe Philips), 535.
MELGE (here Willem van), 389, 390.
MELUYN (here Huge van), 448.
MERKELES (here Gerit van), 48.
MERSCALK (Lammekijn), 446.
— (Simon), 56.
MERSCALK, *zie* Marscalk *en* Vlaenderen.
MERSEN (Raymondt van), 364.
MERVAEL (here Percevael van), 277.
MERZELE (here van), 392, *lees* Morzele.
MOIRDOUCE (die bourgrave van), 266, *lees* le Borgne de Mondoucet.
MOLEN, MUELEN (here Jan van der), 373, 374, 399-401, 385, 446, 456.
MONTCANAIRT (Phillips van), 547.
MONTENGIFS, MONTENGIJES, MONTENGIJS, MONTINGIJ, MONTINGY (die here van), 48, 102, 105, 115, 118, 119, 120, 136, 137, 388, 404, 448, 472.
— (Tirchelet), 475.
MONTFOIRT (heeralt van den hertoghe van Bertangen), 383.
MOREAMEES (die here van), 448.
MORKILGIER (here Gerijt van), 105.
MORNAY (die here van), 449.
MOTTE (Baudewijn van der), casteleyn van Aeth, 471.
MOUCY (Heinric van), 448.
MOYSES, 172.
MUELEN van der), *zie* Molen.
MYAUS, MYAUX (die bourgrave of burchgrave van), capiteyn van Aryen, *zie* Bethuynen, 277, 388, 473, 474, 475, 478.
NAILDE (here Tristram van der), 277.
NAMEN (here Robbert of Robbrecht van), 96, 133, 152.
— (here Willem van), 87, 96, 133, 404, 430, 431, 448, 467, 469, 471, 502, 504-506, 546.
— (here Jan van), 448, 467.
— (Jan, grave van), 505.
NOIRDWIJCK (die biscop van), *zie* die Dispensier.
NOIRMANS (die), 349, 429.
NOIRTHOMBERLANT (des graven zone van), 405, *zie* Persy.
NOYELES (Joffroy van), 446.
NYEPE (here Pieter van), capiteyn van Yperen, 471.
OISTERVANT (grave Willem van), *zie* Henegouwen.
ONGEREN, *zie* Hongeryen.
OEVERINGEN, OVERINGEN (die Dalphijn van), 266, 416, *zie* Clermont.
OPENEM (here Jan van), 449, *lees* Ophem.
OUTRE (Jan d'), casteleyn van Yperen, 547.
PANNEEL (here Nycol), 261, 267.
PANS (Gwilhonet de), 364.
PANSANT (here Perducas van), 388, *lees* en *zie* Pont-Saint-Marc.
PARIJS (die biscop van), 459.
— (here Jan van), 446.
PARIJSIENEN (die), 300, 349, 352.
— (die Jacken, die Maelgets van), 301.
PARWIJS, PERWIJS (here Lambrecht van), ridder van Ludick, 157, 159.
PASSACK (here Gautier van), 277.
PERSY (here Heynric van), 's graven sone Noirthomberlant, 405.
— (Thomas), 440.
PERTIS (de provoost van Valensijn), 77.
PHARO (coninc), 172.
PICKAIRT (Jan), 232, 235.
PIER, PIET (Jan), 5, 517.
POIRTINGALE (die coninc van), 362.
— (die coninghinne van), 483, *zie* Lanckaestere.
POITIVIVENS (die), 277.
POMMYERES (here Aymont van), 261, 267.
PONTAELGES, PONTAILGES, PONTEIRLGES (here Gwij van), marscalc van Bourgongen, capiteyn van Airdenburch, 54, 447, 472.
— (Jan van), sijn broeder, 447.
PONTEESSE (Allairt van), 448.
PONTIEW (here Willem van), 449.
PONT-SAINT-MARCHY (here Perducas du), 388, 475, *lees* Pont-Saint-Marc.
POTTER (Gerijt — van der Loo), 547.
POYTIERS (here Willem van), bastaert van Lengers, 261, 267, 316, 321.
PREMMAEL, PREMMAIL (Jan), 43, 48, 59, 65, 68, 71, 72, 73, 74, 76, 77, 79, 86, *lees* Perneel.
PUSANCES (die here van), 277.
QUINGHIEN (Gherijt van), 446.
— (Huwairt van), 446.
— (Jan), 446.
RADEMAN, RAYDEMON, RAYDEMONT, RODEMAN (here Mathijs van), capiteyn van Wervick, 364, 380, 388, 421, 430, 434.
RAESSEGEEN (here Gerijt van), 50.
RAESSENGHIEN (Geraert van), here van Basrode, 547, *zie* Rasenghien.
RAET (die bourgrave van), 266, *lees* le Borgne de Ruet.
RAINENVAEL, RAINNEVAEL (die here van), 261.
— (here Roel van), 447.
— (here Walraven van), 447, 448, 450.
RAMBUERES (die here van), 265, 268.

Digitized by Google

RAMSFLIET, RAMSVLIET, RAMSVLYET (die here van), 63, 159, 165.
RAPPAILGE (die Zwijnkijns van der), rovenaeren, 470, 471.
RASENGHIEN (die here van), 448, *zie* Raessegeen.
RASY (die here van), 449.
RAY (die here van), 450.
REGNY, (here Huge van), uut Bourgongen 50, 51.
RELGY (here Orengoys van), 449.
REMELGIES (die here van), 117.
RETHEL (die grave van), 535, *zie* Bourgongen (hertoghe Philips van).
REUS (die here van), 274, 275, 280, 291.
RIJN (here Symon), 123, *lees* Rijm.
RIJSEL (die gouvernuer en gouvernuerresse), 451.
RISSOY (Gillis van), 105.
RIVIERE (Bureau, die here van der), 487, 489, 490.
ROBBAIRT (here), 448.
ROBOYS (here), 45.
RODEMAN, *zie* Rademon.
ROHEN (die bourgrave van), 277, 280.
ROLEGHEM (die here van), 392.
ROUGIJ, 84.
ROYE (here Jan van), 271, 274, 388.
RYEMEN (die airdsbiscop van), 450.
RYVEEL (here Fleton van), 331.
SAINT-HYLARE (die castelleyn van) 255.
SAINT-LEGIER (die here van), 391, 393, 394.
SAINT-PAUL, SAINPAUL, SAINT-POL, SAINPOL (die grave van), 295, 342, 352, 415, 419, 432, 434, 435, 490, 492, 501.
— (here Walraven, grave van), 266.
SAINT-PIJ, SAINT-PY (die here van), capitein van Yperen en van Gent, 261, 271, 273, 278, 285, 286, 287, 354, 449, 502.
SALBERRY (die grave van), 228.
SANT-MARCHIJ (Raymonnet van), 433.
SALIJNS (here Ancelmus *of* Anselmus van), 449, 450.
— (die here van), 535, *zie* Bourgongen (hertoghe Philips van).
SALOMON (Jan), 356, 357.
SANCERRE (here Lodewijk van), marscalc van Franckrijke, 261, 269, 277, 279, 287.
— (die grave van), 265.
SANS (here Aegle van), 446.
SAUCOURT (here Gwy), 266.
SAVOYEN (die grave, *later* hertoghe van), 398, 403, 416, 437.
SAVOYENEN (die), 249, 342.
SCHADES (die here van), 392, *lees* Staden.
SCHAUBEKE (die here van), 105.
SCHOIRS, SCHOORS, SCOIRS (die here van), 48, 105, 117, 120, 288, 443, 447, 452-455.
— (die bastairt van), 117, *lees* Schoorisse.
— (Arnout van Joute, *lees* Gavre, here van). 547.
SCOTELAIR, SCOTELARE (here Jan), 226, 356.
SCOTTEN (die), 492.
SCUNEVOIRDT (die here van), 327.
SENDEKIJN, ZENDEKIJN (Engreham), 476, 477.
SENZELES (die here van), 408.
SIEPLE (here Franssoys), 402.
— (here Jan), 402.
— (here Jorijs), 402.
— (here Pieter), *zie* van der Siepele.
SINT-AUBIJN, SINT-AUBIJNS (die here van), 476, 477.
SINTE-MARTIJNS, binnen Doirnick (die abt van), 55.
SINTE-MARTYN (die here van), 404.
SINT-OMERS (die castelein van), 449.
SONDER LANT (here Jan), sgraven bastardsone, 399, 400, 401.
SPANGEN (die coninc van), 362, 440.
SPIERE (Jan van der), 446.
— (Rogier van der), 446.
— (here Roelant van), 453.
SPOIRKYN, SPOORKYN (here Jan), ridder, capiteyn, ruwairt der vrouw van Baere, 374.
SPYNOY (here Nycole van), 469.
STAINBURCH (die here van) 48.
STEENHUYSEN (Pieter van), 118.
STEVELINCK (here Pieter van), 84.
STRANELGE (Gerijt van), 448.
STRAVEYL (die here van) 449.
STREVAELGE (here Jacob van), 453.
SUEL (here Huge die), 476.
SULGY (die here van), 261, 447, 448, 450.
THOMAS (de here), 392.
THOUWAIRS (here Reynalt van), 277.
TOULOUSAINEN (die), 248.
THRYVET (here Thomas), 364, 365, 368, 371, 380, 388, 412, 416, 434, 435, 438.
TORS (die here van), 277.
TRAYTHON, TRAYTON (her Nycolaes van), 421, 430, 431.
TRESGWYDE, TRESGWYDY (here Mouwerijn van), 261, 266.
TRIDSOEN (Gillijs van), 137.
TRISSON (Juliaen van), 136.
URBAEN (paews), die Seste, 226, 359-362, 369, 377, 380.
URBANISTEN (die), 352, 360, 365, 369, 377, 378, 382, 396.
VACKERYE (Heinric van der), 446.

Digitized by Google

VALEYNE (Engrahant van der), 446.
VALOYS (Lodewijck, de grave van), sconincs broeder van Franckrijke, 476, 5 3.
VAN AIRDENBURCH (Jacob), 519, 520, 521, 522, 524, 525, 526, 527, 528, 529, 530, 532, 534, *lees* Van Erdbuer.
VAN BOSCHE (Lodewijc), 227.
VAN BOSCH, VAN BOSSCHE, VAN BUSCH, VAN DEN BUSCH, VAN DEN BUSCHE, (Pieter), Jan Lijons knecht, capiteyn van Gent, 11, 43, 65, 68, 85, 86, 89, 91, 92, 99, 103-105, 107, 110, 111-116, 121, 124-130, 132, 142-146, 162-164, 186, 188, 189, 195, 196, 208, 226, 232, 251-253, 257, 258, 268, 278, 279, 284, 285, 286, 287, 292, 293, 305, 306, 336, 345-347, 354, 355, 391, 405, 422, 423, 457, 466, 470, 492, 495, 515, 517-520, 524-530, 533, 549-551, 554, *lees* Van den Bossche.
VAN DER NAIRE (here Dirc), 50.
VAN DER SIEPELE, ZEEPELE, ZEPLE (here Pieter), ridder, 392, 399.
— (Jan), sijn broeders sone, 362, *zie* Sieple.
VAN DER ZEKELE, ZICHELE ZIJCHELE, ZYCHELE (Jan), 28, 65, 76, 78, 123.
VAN LANNOY, LAUNOY (Jan), capiteyn van Gavres, 80, 89, 100, 102, 103, 104, 108, 109, 110, 111, 112, *lees* de l'Aunoy = Van der Elst.
VAN VERS, *zie* de Vos.
VAN WAIRDE (Raesse), 226, *lees* Van den Voorde.
VELLEPERCHE (here Herbaus of Harbaut van, 271, 274, *lees* Belleperche.
VERTAIN (die here van), 274.
— (Fierenbras), sijn broeder, 274.
VIESIN (die here van), 404.
VILLEERS (die here van), 48.
VLAENDEREN (Lodewijck van Male, grave van), 3, 10, 15, 17, 23, 26, 29, 30, 31, 32, 34, 35, 36, 42, 44, 47, 50, 53, 58, 62, 62-68, 70, 78, 79, 80, 83, 85, 86, 87, 89, 90, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 100, 101, 102, 105, 106, 107, 112, 113, 115, 120, 133, 134, 138, 139, 140, 145, 147, 148, 149, 151-154, 156, 157, 159, 161, 164, 165, 171, 175, 179-187, 190, 192, 194, 195-202, 209, 211, 212, 215, 217, 226, 236, 245, 247, 250, 265, 290, 303, 317, 339, 343, 350, 353-357, 369-373, 375, 376, 378, 379, 382, 385, 392, 394-397, 399, 401, 403, 413, 415, 419, 422, 429, 433, 435, 439, 440, 444-447, 449, 516.
VLAENDEREN (de gravin van), 447, 450.
VLAENDEREN (die Hase, Haze, bastairt van), 80, 90, 98, 100, 115, 116, 119, 135, 253-257, 337, 379, 547.
VLAENDEREN (sHasen bastairtzuster), vrouw van Waverijn, 374.
— (here Rifllairt, Ryfflaert van), 472-475, 478.
— (grave Gwy van), 505.
— (Philips), 535, *zie* Bourgongen (hertoghe van).
VLAENDEREN (die mairscalc, marscalk van), 171, 259, 265, 283.
VLAENDEREN (die geboeren ende Karelen van), 214.
VLAMINGEN, VLAMIGEN (die), 3, 47 56, 59, 214, 215, 220, 221, 230, 232, 233, 235, 244, 246, 250, 253, 259, 260, 263, 268, 270, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 282, 204-209, 290, 292, 296, 303, 306, 308, 309, 311, 314, 316, 317, 320, 321, 322, 325-335, 338, 343, 347, 348, 355, 368, 369, 370, 376, 379, 381-385, 391, 394, 398, 401, 402, 411, 452, 459.
VOEDERWAIR (Martyn), 226, *lees* Van den Watere.
VUERNE (die casteleyn van), 447, 449, 450.
VYENE, VYENEN, VYENNEN (here Jan van), ammyrael van Franckrijke, 54, 211, 261, 267, 321, 446-449, 450, enz., *zie* Franckrijke (ammyrael).
VYGHIER (Garnot, 364.
VYLAIN, VYLAYN (here Jan), 51, 105, 117, 159, 165, 374, 373, 378, 385.
— (Jehan d'Espires), 547, *lees* d'Espierres, here van Sint-Jan ten Steene.
VYLEYNES (die Begge van), 261, 267.
VYLEERS (die here van), 449.
— (here Pieter), 266.
WAIKIERES (here Gerijt van), 408.
WANELAERE (Pieter), capiteyn van Brugge, 298.
WAVERIJN (die here van), 328, 374.
WERTSIJN (here Jacob van), drossaet van Henegouwen, 81.
WERVES (here Jan van), 227, *zie* Wrues.
WEST (meester Jan), deken van O. L. V. te Doirnick, 226.
WILLE (here Goosswyn van), 50, *zie* die Wilde.
WINDESOIRE (here Willem van), 395, 411.
WINDINGEN (die bastaert van), 77.
WITTE CAPROENEN (die), 13, 14, 15, 17, 18, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 28, 29, 30, 31, 33, 36, 43, 60, 64-72, 84, 108, 118-120.
WRUES (here Jan van), capiteyn van Calays, 227, 306, 366, *lees* d'Evreux.

Digitized by Google

YERLANT (heeralt, genoemt Coninc van), 294, *zie* Chandous.
YPEREN (die casteleyn van), 449.
YVERINGHIEN (die here van), 106.
ZALE (Walraven van der), 447.
ZEELANDERS (die), 233.
ZELDEGHIEN (Phillips van), 547.
ZENDEKIJN, *zie* Sendekijn.

Digitized by Google

TAFEL DER PLAATSEN.

Abiette (plaats bij Gent), 96.
Acxsele, 537.
Adingen, 471.
Aelst, 81, 100, 101, 149, 307, 315, 355, 470, 537.
Aeth, Ath, 77, 79, 428, 468, 471.
Aetrecht, Aettrecht, 54, 55, 210, 211, 217, 220, 248, 249, 250, 253, 256, 259, 354, 382, 398, 403, 406, 408, 461, 464, 469, 489, 490, 491, 501, 532.
— (abdij St-Eloys berch), 406.
Aerdenburch, Ardenburch, 41, 307, 336, 354, 355, 472-479, 492, 493, 495.
Airthevelde, Airtvelde, 508, 512, 513.
Airthoys, Arthoys, 46, 52, 54, 87, 91, 105, 133, 205, 207, 208, 209, 210, 242, 247, 248, 249, 250, 253, 259, 271, 386, 402, 404, 405, 428, 450, 451, 501, 505, 506.
Almangen, 317, 398, 480, 539.
Amyens, 449, 482, 484, 485, 487, 490, 491, 497, 500, 501.
— (Sinte-Jans), 482, 484.
Antwerpen, 546, 547.
Arien, Aryen, 260, 270, 370, 382, 386, 387, 388, 407.
Aucerre, 235.
Aure, 546.
Avingoen, 487.
Bappames, Bappasmes, 208, 210, 211, 490.
Bare, 249.
Bisrode, 547.
Belle, 261, 302, 386, 390.
Berge, Bergen, 197, 289, 296, 301, 370, 372, 374, 390, 405, 409, 411, 414, 416, 417, 418, 428, 466.
Berry, 331.
Bertangen, 59, 86, 226, 249, 291, 352, 383, 398, 435, 441, 445.
Bethuynen, Betuynen, 18, 506.
Beyeren, 405, 480, 481, 482, 500.
Blankesne, 490.
Biamont, Blaumont, 352, 407, 469.
Blauvays, 235.
Blauvoisis, 301.
Biervliet, 537.
Bies (tot) = t'Obies, slot in Henegouwen bij Mortangen, 81, 105.
Blanckenberghe, 391.
Bloys, 301, 352, 408.
Bordiaus, 225.
Bourburch, 195, 197, 302, 370, 374, 381, 386, 387, 390, 405, 410, 416, 417, 418, 419, 420, 421, 429, 433, 435, 436, 438, 439, 452.
— (Sint-Jans kerk), 436.
Bourdeloys, 227.
Bourdiaus, 328.
Bourgongen, Bourgongens, Bourgonghen, 50, 51, 56, 277, 291, 349, 350, 435, 479.
— (graefscap), 451.
Brabant, 47, 77, 97, 105, 133, 140, 141, 145, 148, 149, 150, 152, 153, 156, 157, 158, 159, 194, 204, 207, 222, 317, 346, 445, 451, 461, 468, 471, 479, 480, 539.
Brugge, 1, 11, 12, 14, 16, 17, 20, 22, 30, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 45, 47, 53, 57, 59, 60, 61, 69, 84, 86, 87, 89, 90, 91, 95, 96, 98, 99, 100, 102, 103, 106, 107, 108, 115, 139, 147, 156, 159, 160, 165, 168, 169, 171-179, 180, 185-189, 190-199, 202-204, 207-209, 220, 221, 226, 232, 234, 236, 237, 241, 244, 251, 256, 293, 297, 304, 305, 306, 307, 309, 315, 324, 330, 335, 336, 339, 340, 341, 344, 356-359, 384, 386, 391, 440, 442, 471, 475, 491, 493, 495, 496, 499, 501, 507, 516, 538, 546, 547.
Brugge (Vryen), 43, 47, 57, 87, 88, 90, 95, 102, 106, 115, 195, 234, 236, 315, 372, 373, 538, 546, 547.
Brucxel, Bruexel, 97, 151, 152, 153, 194, 205, 330, 457, 481, 485.
— (Coudenberch), 153.
Brest, 226, 441.
Buenen, 12, 13, 440, 442.
Bulscamp (bij Dunsem), 165.
Buyghe (ter), dorp halfweg Buenen en Calays, 440.

Digitized by Google

Calays, Calijs, 86, 223, 226, 227, 306, 307, 347-348, 357, 363, 365-368, 371, 373, 378, 379, 380, 394, 395, 409, 411, 417, 436,437,440,441,442,445,505,531,548.
Cambresijs, 539.
Camerijken, 408, 457, 459, 461, 462,464, 465, 467-469, 479, 480, 484, 487.
— (O. L. Vrouwkerk), 468.
Cardenoys, 266.
Carente, (rivier), 499.
Cassel, Cassele, 106, 105, 197, 234, 261, 296, 301, 370, 374, 376, 383, 386, 387, 406, 407, 409.
Castilgen, 361-364, 395, 438, 444.
Chalons, 301.
Chaumont, 227.
Chiereburch, Chyerbourch, 226, 441, 505.
Chierve, in Henegouwen, 352.
Comen, 252, 257, 261, 262, 263, 267, 268, 270, 271, 272, 274, 275, 276, 277, 279, 280, 283, 284, 288, 289, 290, 291, 292, 295, 296, 297, 336, 393.
Compiengen, 208, 216, 397,398, 401, 403.
Condeet, Condeyt, 352, 428.
Cortrijc, Cortrijke, Cortrijken, Kortrijke, 37, 43, 45, 55, 57, 74, 84, 89, 92, 93, 94, 95, 98, 102, 103, 106, 115, 116, 140, 197, 198, 226, 231-234, 252, 259, 278, 289, 292, 305, 307, 315, 331, 332, 337, 338, 340, 344, 348, 350, 354, 391, 392, 393, 471, 537
Dalphynade, 349.
Dam (den), Damme, 41, 45, 53, 102, 189, 190, 199, 307, 315, 391, 471, 475, 491-503, 505-508, 510-512, 516, 518.
Denre (rivier), 49.
Denremonde, 45, 47-49, 51, 75, 80, 101, 148, 149, 193, 210, 233, 235, 237, 307, 343, 355, 470, 475, 537.
Dignant, 139.
Dijcxmuyden, 438.
Dijdgon, 350.
Doirnicke, 18, 56, 56, 58, 59, 84, 128, 154, 157, 158, 159, 161, 163, 164, 165, 199, 202, 204, 225, 226, 228, 231 233, 235-238, 241-247, 262, 263, 269, 304, 330, 351, 352, 353, 354, 375, 404, 428, 443, 452, 532, 533, 536, 547.
— (collegie van O. L.-Vrouw), 352.
— (dat Gulden hoift), 351.
— (die Gulden crone), 351.
— (in Sint-Jacobs hooft), 351.
— (die herberghe van den Salme), in Sint Brissen strate, 534.
— (die poirte van Rijsel), 534.
-- (sbiscops hooft), 351, 534.
— (Sinte-Martijns clooster van Benedictijnen), 351.
Doirnicse lant, *zie* Tournasijs.
Donstenen bij Biaumont, 469.
Douay, Douway, Duway, 3, 18, 42, 77, 84, 96, 102, 106, 211, 246, 304, 351, 398.
Dourlay, 84.
Douveren, Dovers, Duveren, 227, 294, 365, 366, 394.
Dringham, 387, 409.
Dunsem, Dunsen, Duynsen, Duysen, 19, 61, 84, 96, 103, 115, 116, 165, 537.
Duunkercken, Duynkercken, 302, 370, 371, 379, 380, 381, 383, 385-388, 390, 438.
Duytschlant, Duytselant, Duytslant, 47, 204, 390, 405, 479, 481
Ecloo, Erclo, Ercloo, Erkeloo, 16, 17, 20, 75, 537.
Elselle, 252.
Engelant, 131, 132, 227, 228, 229, 231, 253, 258, 263, 292, 294, 306, 347, 355-360, 362-364, 369, 373, 376, 378, 379, 394, 395, 402, 405, 411-413, 417, 421, 436, 438-440, 451, 457, 458, 460, 465, 466, 507, 508, 513, 514, 515, 523, 539, 548, 554.
Eskyn, 208.
Exestere (dat hertochdom van), 394.
Florebeke, 471.
Franckrijc, Franckrijke, 54, 57, 59, 96, 142, 193, 201, 205, 212, 213, 215, 216, 223, 224, 225, 246, 257, 264, 266, 270, 271, 297, 304, 311, 338, 350, 362-365, 369, 372, 390-399, 411, 414, 428, 435, 440, 444, 445, 451, 462, 464, 465, 480, 482, 483, 486, 489, 492, 500, 504, 508, 513, 514, 518, 523, 524, 544.
Galissien, 444.
Gasscon, Gasscongen, 189, 204, 227, 364, 380, 441.
Gavers, Gavres, Ghavre, Ghavres, 81, 102, 103, 117, 443, 470, 523, 524, 532.
Geeraertsberge, Geersberge, 37, 45, 47, 83, 84, 101, 134, 135, 136, 148, 307, 315, 470, 471.
Gelre, Gelrelant, 47, 346.
Gendt, Gendte, Gente, Ghendt, 1, 3, 4, 5, 12, 13, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 52, 53, 57, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 89, 72, 73, 94, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104,

Digitized by Google

105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 126, 127, 128, 129, 130, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 168, 170, 171, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 184, 185, 186, 187, 188, 190, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 202, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 212, 221, 226, 228, 234, 235, 237, 238, 239, 241, 244, 292-295, 300, 305-307, 311, 315, 329, 330, 332, 336, 337, 339, 341, 344-348, 353-356, 358, 370, 384, 390, 391, 392, 396, 405, 406, 422, 423, 426, 427, 428, 439, 442, 443, 444, 452, 453, 455-457, 459, 466, 467, 470-475, 478, 492, 494-496, 502, 502-504, 507-509, 511-520, 522-536, 540-544, 546, 548-552.
Gent (Brugeser poorte), 32.
— (Brucxelsce poirt), 101.
— (Hof te Walle), 528, 529.
— (Minrebrueders clooster), 28.
— (die Posterne), 64, 67.
— (Sinter Niclaes kerke), 42.
— (Sinte-Pieters), 128.
— (Sinte-Pieters-buyten), 553.
— (Vridachmerct, Vrydaichsmerct), 21, 25, 65, 67, 144, 156, 164, 526, 528, 529, 532.
Genepoelse, 254, *zie* Poelgen.
Geneven, Jeneven, 359, 514.
Ghijsen, 368, 380, 441.
Gorgien (de), 252.
Grevelingen, Greveningen, 302, 304, 368, 371, 372, 373, 380, 386, 390, 409, 411, 417, 418, 435, 436, 437, 438.
Ghuldenberch, Guldenberch, 90, 309, 312, 313, 322, 323, 332.
Ham (dorp en abdye), 118, 119, 120.
Harefluer, 505.
Harlebeke, Herlebeke, 60, 116, 140, 144, 145.
Henegouwen, 46, 48, 52, 77, 81, 82, 87, 94, 98, 105, 119, 133, 137, 140, 141, 145, 148, 149, 152, 155, 157, 158, 159, 204, 207, 222, 262, 271, 317, 342, 343, 344, 351, 352, 392, 396, 399, 404, 407, 408, 409, 428, 443, 445, 453, 454, 458, 460, 461, 464, 466, 469, 471, 479, 485, 500, 546.
Hesdijn, 209, 210, 211, 248, 249.
Hollant, 49, 82, 133, 150, 192, 222, 317, 336, 346, 458, 460, 461, 469, 539, 549.
Hongeryen, 513.
Hulst, 537.
Huy, 139.
Jehan d'Espires (= Sint Janssteen), 547.
Jeneven, *zie* Geneven.
Jeronde (rivier), 441.
Kanout, Kanoyt, Kenout, Keynot, Keynoyt, 463, 464, 466, 467, 470, 481, 485-487.
Kent (dat graefscap van), 394.
Lallaing (bij Duway), 77.
Landersyes, Landrechyes, 351, 404.
Lan, 235.
Langebrugge (passaidge bij Gent), 99.
Laydam, 84.
Lembourch, 546.
Lens, 259, 501.
Lessinnes, 471.
Leye (rivier), 8, 11, 12, 13, 84, 208, 221, 251-253, 257, 258, 260, 261, 263, 264, 270, 276, 284, 290, 292, 295, 297, 304.
Limosijn, 514.
Lomberdien, 366.
Lonnen, Londen, 227, 229, 253, 348, 362, 363.
— (de thoren), 438.
Lore (bosch), 453.
Loreynen, 249.
Ludick, Luydick, 97, 139, 140, 141, 145, 151, 152, 153, 154, 155, 157, 159, 193, 233, 398, 539.
Lueven, 151, 194.
Luezen (het lant van), 352.
Lutsenburch, Luxenborch, 153, 441, 546.
Maerne (rivier), 301.
Maire (bij Doirnicke), 443.
Malem, Malen, 30, 34, 36, 102, 207, 209.
Markettes (abdye, closter), 267, 290, 295.
Mechelen, 133, 535, 546, 547.
Meesen, 47.
Meeureville, 252.
Menen, 104, 105, 253, 254, 257, 270, 399, 400, 401, 537.
Merquel (slot in Overingen), 427.
Mersen (castelrie), 390.
Mersenen, 289, 302.
Middelburch, 348.
Moerdijcke (dorp), 374, 380.
Moirtangen, Mortangen, 106, 352.
Montmorantijn, 404,
Mont-Joye St-Denijs, 312.
Monstruel, 370.
Mynenen, 289.
Nazaireth (bij Gendt), 78.
Nivele, 108, 113, 115, 116.
Noirdwijck, 361, 362.

Digitized by Google

Normandien, Normandyen, 291, 301, 435, 437, 441.
Nyepe (het bosch van), 390.
Nyepoirt, 370, 374, 390, 438.
Nyewensloot (bij Aryen), 388.
Nyvers, 450, 468.
Oistervant, 468, 472.
Ondregeen, Ondregen, Ondringeen (casteel = Wondelgem), 29, 32, 33, 34, 57.
Orchijs, 84.
Orlyens, 301,
Oudenairden, 45, 46, 47, 48, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 58, 59, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 84, 102, 107, 115, 116-120, 139, 149, 186, 188, 197, 198, 202-207, 210, 214, 221, 222, 227, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 241, 242, 243, 246, 251, 259, 262, 269, 292, 294, 305, 307, 308, 335, 339, 343, 344, 419, 422, 423, 424, 427, 428, 433, 443, 452-456, 475.
— (het bosch van Lore), 453.
— (die Gheerberghser poirt), 453.
— (die Gendsce poirte), 52, 53.
Overingen, 248, 349, 427.
Parijs, 157, 193, 300, 301, 330, 333, 352, 353, 434, 501.
— (het casteel Louvers), 300.
Peronne, 247, 248.
Pevelle (het land van), 84.
Pickairdien, Pickardyen, Pyccardye, 388, 389, 437, 441, 476, 500, 548.
Poelgen, 254, 315, 420, *zie* Genepoelse.
Poirtingale, Portingael, 131, 362, 395, 438.
Ponte-Ruesne, 55.
Pontiew, 437.
Poperingen, 47, 89, 99, 102, 106, 195, 197, 234, 289, 302, 370, 374, 390.
Poytau, Poytou, 189, 204, 249, 499, 514.
Pruysen, 405.
Rappailge (dat bousch van), twisschen Ronck en Geertsberge, 470, 471.
Ravensberge (die abdye van), 413.
Retes, Rethes, Rethees, Rethel (het graefscap van), 445, 451, 498, 535.
Riemen, 301.
Rijn, 47.
Rijsel, Rijssel, Rijssele, 18, 42, 45, 58, 70, 72, 74, 76, 79, 83, 84, 85, 86, 96, 102, 106, 123, 145, 146, 186, 191, 192, 198, 200, 201, 208, 211, 253, 261, 269, 270, 271, 304, 351, 355, 356, 372, 374, 385, 393, 394, 396, 397, 400, 401, 445, 450, 451, 501.
— (Aelst, abdij), 445.
— (die Maladrienpoirte), 445, 446.
— (Sint-Pieters kerke), 445, 446, 447, 450.
Riplemonde, 537.
Rochele, 189.
Roleers, Rolleers, Rousselair, 89, 90, 91, 308.
Romen, 365, 539.
Ronck, 471.
Rootsele (tlant van), 441.
Rons, 289.
Rousselair, *zie* Roleers.
Roosbeke, Rosebeke, 91, 308, 309, 310, 312, 317, 325, 332, 337, 345, 353, 358, 398, 410.
Rouveringen, 248.
Rouwaene, Ruwaen, 193, 301.
Sanxongen, Sanxtongen, 249, 499.
Savoyen, 317, 349.
Scelt, Schelte (die), 8, 46, 47, 55, 70, 204, 221, 234, 262, 269, 352, 428.
Scootlant, Scotlant, 366, 444, 474, 492, 508.
Seclijn, 259, 267, 501.
Senlijs, 212, 217, 223.
Sint-Omairs, Sint-Omers, 260, 269, 367, 372, 379, 382, 386, 387, 389, 407, 409, 418, 437, 439, 445.
Sinte-Tryen, 139.
Sinte-Venants, 261, 388, 389 390.
Sinte-Wijnocxberghe, -en, 106, 195, 261, 386, 409, 410, 413, 422, 452.
Sint-Jacobs, 539.
Sluys, 102, 189, 190, 199, 225, 307, 315, 388, 390, 391, 471, 475, 492, 495, 499, 502-506, 516, 546.
Spangen, Spanje, 148, 204, 363, 444.
Taelgeburch (casteel uptie Carente), 499.
Thiereburch, *zie* Chiereburch.
Thoerhout, Thorot, Tourot, Tourout, 43, 90, 302, 341.
Tournasijs, Tournesijes, Tourresijs (Doirnicse lant), 84, 208, 253, 404, 452,
Turcken, 516.
Valenchienes, Valenchines, Valenchijn, Valensijn, Valensijnes, Valenzijn, 18, 77, 199, 330, 343, 344, 351, 428, 467.
Vaucleer (clooster in Lutsenburch), 441.
Vertuel, 499.
Vertijn, 289.
Vervy, 290.
Vienne, Vyenne, 82, 83,
Vier Ambachten, -Ambochten, 98, 99, 149, 307, 472, 474, 478, 492, 499, 508, 512, 518.
Vlaenderen, 1, 3, 4, 34, 46, 54, 55, 57, 58, 77, 80, 81, 87, 105, 107, 108, 125, 126, 128, 131, 139, 141, 193, 199, 200, 203, 204, 207, 210, 211, 212, 214, 215, 216, 218, 220, 222, 223, 224, 225, 229, 231-

Digitized by Google

233, 235, 236, 238, 239, 241, 245, 246, 248, 249, 251, 252, 254, 258-260, 263, 264, 271, 294, 297, 298, 299, 300, 305, 306, 307, 310, 335, 343, 347, 348, 350, 353, 354, 355, 358, 359. 367, 368, 369, 371, 372, 375, 376, 381, 386, 390, 393, 394, 398, 405, 428, 429, 438, 443, 445, 450, 451, 453, 456, 457, 459, 461, 471, 473, 474, 481, 482, 492, 495, 499, 501, 504, 513, 514, 517, 524, 537, 538, 541, 544, 545, 548.
Vrauckrijc, *zie* Franckrijc.
Vrieselant, Vrieslant, 458, 539, 546.
Vuerne, 197, 261, 302, 374, 390, 438.
Vuymeus, 437.
Vynseynes (het boos van), het slot « Biauté = Schoonhede », 300.
Waesten, 208, 252, 258, 261, 267, 289, 290, 295.
Westmonster, 227.
West-Vlaenderen, 197, 333, 395.
Yperen, 42-47, 57, 63, 75, 79, 84, 88, 89, 90, 92, 94, 95, 99, 102, 115, 195, 197, 226, 234, 236, 237, 252, 256, 257, 260, 289, 295, 296-300, 302, 304-307, 316, 317, 333, 354, 370, 387, 388, 391-402, 404, 406, 410, 411, 412, 422, 471, 495, 501, 538, 546, 547.
— (die Torroyscher poorte), 44.
Zandwijck, 365, 394.
Zeelant, Zelandt, 82, 133, 192, 222, 336, 346, 348, 458-461, 469, 539, 546.
Zwene, Zwijnne, 503, 505.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google